

COMMENTARIA
I N
SATYRAS
AVLI PERSII
FLACCI.

Per R. P. S. T. Mag.
FR. HENRICVM
SCALESIVM
A Pitt. Ord. Pr.
elaborata.

Pars prima.

NEAPOLI 1690.

Apud Carolum Portile
Regium Typograph.

Superiorum Lic.

Di Gennaro Gennaro

ALMORTALLARDUEN EN

COMMENTARIA IN AVLI PERSII SATYRAS

Tribus Tomis comprehensa, cum Indice rerum, & verborum locupletissimo.

In quibus præter obscurissimæ Vasis mentem clarissimam in lucem vocatam, & observatas priorum expositorum, vel oscitantias, vel hallucinationes, omnigena reperitur eruditio, nedum ad grammaticam poësim, & rhetoricam, sed etiam ad philosophiam, medicinam, Mathematicam, & Theologiam persinens, cum penore narrationum tam mythicarum, quam hystoricarum ditissimo.

Eruta omnia ex antiquis, & probatis Authoribus Græcis pariter & Latinis, immo verbis eorumdem tradita, designatis locis, in quibus videri possint.

AUTHORE

Admod. Rev. Patre Fratre

HENRICO SCALESIO

A P I M O N T E

Sacrae Theologiae Magistro Ordinis
Prædicatorum.

De Guersy, Guersy

Neap. Apud Carolum Porfili Reg. Typ. 1690.
Superiorum facultate.

ILLVSTRISS. ET EXCELLENTISS.

DOMINO

D. FRANCISCO

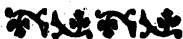
M O L E S

PARETENSIS DVCI,

Ac

A latere Catholicæ Maiestatis
Regnum Neapolitanum
Regenti.

*Fr. Henricus Scalefus à Pimonte
ex Ordine Prædicatorum.*

Iù, Excellentiss. Domine,
diu pectus illa occupaue-
rat cura, cuinam mea,
quæcumque illa sint, hu-
maniora committerem,

studia; haud enim in votis erat cui-
cumque tradere Mecenati, vel cui fa-

A 3

tis

tis esset à criticorum dentibus prohibere. Canem enim, hucusque innotuerat, canem impetentem, morsus infigere, & sustinere; Et quamvis exploratum erat, Zoilos in opere offensuros ea, quæ dentibus lacinarent, ea quoque occurrenda noneram, quæ fauciare valerent. Vnum hoc semper extitit in mente consilium, à diuturnitatis tineis, à Saturni faucibus liberare, ideòque illum seligere in votis erat, à cuius immortalis nomine eam posset æternitatem accipere, quam ex proprio desperaret, ut quod ex Authòris calamo obscurum generis sortitum fuerat horoscopus, illustriori patrociniæ Astris claritate nitesceret.

Operosum id utique; at non inde, quod, qua visimus tempestate ea asferam nota iniustam, qua ævum Diogenes causticavit, sub Dio, & ipsa meridie obtrectans, Heroum namque feracissima tempora currimus: nec Parnasum, nec arenas umquam aut ingenia venustiora, aut Athletæ strenuiores colere visi sunt: verum, quia cum sibi occurrere hominem anhe-

anhelabat sententia , cui satyras dic-
cando, nō eum laderem, nec offerens
satyrographum , dentatam dicendi
aniam Archilochi ciuibus præbuisse
viderer , aut me discerpere potius ,
quā obsequi , maluisse . Id igitur
cunctātem reddebat animum, meum-
que remorabatur consilium : adhuc
enim inter eximios spectatæ nobili-
tatis hominem trabeatæ familiæ, non
minus suis litteris clarum, quā suo-
rum inclytum armis , dominatibus ,
magistratibusque conspicuum , inte-
merata iustitia eximium, ac morum
amoenitate suauem , obuium habere,
non facile ; Tales ad instar Phœni-
cis , non circūque conceduntur
ætati .

Quī talia animo voluerem , menti
haud sanè , Excellentissime Domine ,
aberas , nec id Tua præclarissima su-
stinebat conditio, nec mea mihi per-
mittebat addictio; Adhuc dissimulā-
te oculo, lux excessiua conspicitur, &
non nisi volentibus, Atlas, Caucasusq;
teguntur , In vno vtique Te , quæ in
pluribus Heroibus dispersita vix sūt,
adunata conspexeram ; & vtique ille

agnoſcebaris, qui cunctis deſiderata,
ſolus, numeris omnibus absoluta, poſ-
ſideres .

Aliunde tamen emergebat cuncta-
ctio : illine , Tua ſuggerebat ſublimi-
tas, illine ætatis noſtræ Ariſtidi, altiſ-
ſima Iuris prudentiæ conſilia occu-
panti , menti illi agitati molem Im-
perij Catholici Regis , Intelligentiæ
illi, aſſuetæ ſuprema Principum arca-
na diſcutere , ingeniorum Phœnici ,
eloquentiæ Numini , Prudentiæ ora-
culo, in quem dotes ſuas cunctas Pal-
las effuſiſſe cognoscitur , illi inquam,
iuueniles tuos dicabis furores, & quæ
per otium , vel oſcitans , prima exer-
cuiſti ætate ſtudiola conſecrabis ?
Quid Offæ Pelioque, arenula? Palladi-
nè, Midæ fiſtulam offeres ? irriſu exci-
piet, ſi non contemptu; & quem mu-
nere gratificari contendis , doni exi-
guitate irritatum habebis ; Sic Tua
excòrdatus magnitudine, alium quæ-
rendum decreuiſſem, niſi inuenire de-
ſperarem. Perplexitate, compeditus,
ſuctuabam animo , & ipſæ Tuæ do-
tes , quæ ad dicandum ſtimulis vrge-
bant, ſua me ſublimitate procul arce-
bant. Et

Et sanè quidem, nam ni Tua hæc
humanitas non oblitteraret portenta,
quale Tua consilium sublimitas non
terreret? Traducem enim si spectes
generis, quamvis à longe prospicias,
splendoris tamen excellentia aciem
hebetat visus. Sanguis namque ille,
Mendus de Raufona primus in no-
mine, qui ab utriusque Hesperia Go-
this Regibus propagatus. *testibus Ro-
derigo Mendex de Silva in su. Catalogo
f. 3 l. n. 72. Comite D. Petro de Braccolor
filio Regis Dionysii Lusitani in suo no-
biliario tit. 7 fol. 43. n. 1. & Gandara in
Tractatu de armas, y triumphos de Ga-
licia cap. 8 n. 5 fol. 63. Ostris, Trabeijs,
Sceperis, Victorijs, Trophæis, Trium-
phis inclytus, sublimis, illustris, quæ
non extorquet obsequia? quos non
opprimit clementia? Tota namque
quantum est; Mendum illum Rachisij
Italia Regis fratrem, historia agno-
scit Hibera; verum quamvis Rachi-
sius ortus ex Ostrogothis illis, qui
Aquiloni Romanam Aquilam fasces
submittere docuerunt, & Urbem Or-
bis dominam iugum Boreale subire,
cunctis tamen sua virtute nobilior:*

Mendus de Raufona quoque haud illo inferior; qui cum videret, Desiderij fraude, Raghisium Regio eiectum, Solto, & Tyranni metu familiam dissipatam, minimè Cœlo fractus aduerso, classem instruxit, vt familiæ sceptrâ, quæ, serui dolo, in Orientali corruerant ora, in Occasu ultimo propria virtute restitueret. Contendit itaque in Hispanias. At premere astra non destitere, fœdere namque inito cum aduerso Cœlo, iniquum equor, disiecta classe, Oceanivi, Mendo gentilitia Regna petēti, vix vita, Galliciæ, que scopuli concessa fuere; Corpore tamen iactatus, non animo, & perferre didicit, quæ ineluctabili fatorum ordine sibi euenire cernebat; Fortiter itaque vir fortis aduersantium casuum impetum tulit, qui licet Regna sibi abstulerint Auorum, Regibus tamen ibi affinem effici non vetuere. Galliciæ igitur, Ouedi, Legionique insitus sanguini, si ipse, posterique sui, sceptrâ gestare non sunt visi, meruisse comperti subrepta namq; munera obtinuerunt, ac principatus, ex quibus, etiam si ipsi fecta, non ge-

gererent, alienis saltem cernicibus
salua custodirent, & esto auream non
tractarent virgam, tractantium nihi-
lominus sustinuerunt.

Galleciæ itaque, Ouiedi, Legioniq;
Regnantibus insitus Mendo, Aërones.
*Aërones sic dicti à Castro vulgò de Eriz
quod à fundamentis erexit Comes D. Ero
Froilaz Comitis D. Mendi de Rausona,
nepos iuxta Gandaram in tract. ubi sup.
Guttieres, Sueros, Fiuelos, Fruilazos,
sexcentosque alios Heroes, Mende-
fios Comites omnes, Hispaniæ Cœ-
lum produxit, orbem, veluti primæ
magnitudinis sidera, collustrantes.*
Hi verò Oforijs, Zunicis, Guzmanis,
alijsque iuncti, Mendefij à Mendo
cognomen retinuerunt, quousque Men-
di propago, nouorum ducta clarita-
te facinorum, Mendefij nomen per-
mutauit in Moles, *Primus qui fuit di-
ctus Moles legitur D. Ero Mendez de
Moles, ob Castrum, cui nomen erat Mo-
les, acquisitum in bello contra Manros.*
*Gregor. de Argaij in Tract. de la po-
blacion Ecclesiastica de Galicia.* Ve-
rùm quàm toti inuidenda antiquita-
ti innouatio! Quæ vnquam constan-

a 6 tia

tia hac mutatione præstantior
hac modernitate sublimior diuturnitas? Veteranæ enim gloriæ hæc addidit claritatem, non abstulit: & Gēs Mendesia, hac variatione, postremos est adepta splendores, sed priorem gloriam non amisit. Signatis nanque, & eternitati familiæ commissis fastis, recentiora subscripsit, & priscorum acta gestis iunioribus venustauit; Duo illa Martis fulmina Scipiades etsi rei gestæ, ideam, heroicis gestarent impressam pectoribus, haud tamen consulare iam, & celeberrimæ gloriæ nomen Scipionis, inuidendo, sunt dedignati, quin immò, ut illud clarius redderent, à deuicta Africa, vel Asia expugnata, Africani, atque Asiatici illud cognominibus illustrius reddiderunt, atque ita Scipiadam gentis antiquiorem gloriam, palmis recentioribus decorauerunt; Mendesijs non detraxit priscis iunior Mendus, immò ut familiam, iam gloriæ adultam, nouo honoris genere redderet clariorem, à Moles, deuicta prius, inde strenuè propugnata arce, Moles, quam Mendes, dici maluit, ut antiquæ
Men-

Mendefiorum lauræ nouo Molesi
nomine vegetiores viderentur in po-
sterum, atque nouis splendoribus co-
ruscarent; Vtique vbique in Hispa-
nijs Mendefiorum sudoribus irrigatæ
adoleuerāt lauri, hoc tamen genero-
so huic Mendo non fuit satis, inde
curauit vt à se nouis gestis velut in-
nouatæ in MOLES gloriæ, nosceren-
tur. *Vt videre est apud Genealogiam
historicam huius familiæ editam per
eruditissimos Viros Vberte, & Lon-
doño.*

Postera huius germina à natiuo
Gallaciæ solo traducta, feliciùs Lusi-
taniæ, Castellæ, Legionis, Aragoniæ,
Nauarræ, & Italiæ tandem oras pe-
tiere, vbique Heroes disseminando,
vbique namque Regum sanguini co-
pulati, siuè arma, siuè consilia spe-
ctes, cuncta pacis, & belli studia, sa-
cra semper moderati fuere, atque
prophana; vt non absque admiratio-
ne familia agnosceretur ad orbem
regendum propagata. Et quidem
(en gloriæ vix alteri concessam san-
guini) primeuæ semper originis me-
mores, noui homines Regalis gene-
ris

ris in cunctis edidere specimina , vt ,
siue arma gererent , siue præstarent
consilia , virtutem semper in bellis
summam, incomparabili perpetuò in
pace præcellerent prudentia, nec pri-
scos desiderares in vltimis . Longè
prorsus ab his , alienam inuadere
gloriam, & non suis dotibus nomina-
ri , maiorum gesta , externa ducunt ,
ni proprijs socientur: ea, stimulos si-
bi quisque duxit , non laudem , nisi
noua , & præclariora addere con-
tigisset , vt degeneres proprio iu-
dicio censerentur , & Antiquorum
deturpasse magnalia , potius , quàm
eorundem ad se arcessissent splendo-
res. Maiorum vtique facinora ducunt
inspicienda , quæ memoria est ipsis
flamma, ardorque virtutis, qui nequit
compesci , aut sedari prius , quàm
propria præsentium virtus, priscorum
famæ adæquetur collata . Puderet
enim ipsos (diceret Plinius) domum
ingredi, Anorum tantùm fascibus in-
clytam , tamquàm si exprobrarent
recta, imbellem hominem , in alienos
irruentem triumphos . Quod de No-
bilitate differèri Cassiodoro sat fuit ,
nem-

nē pe ne posterī à maiorum nobilitate deficerent, si suorum felix vena custodiat similitudinem, cum pudeat delinquere, quia similia nequit in suo genere reperire. Et hoc certum ducūt Molesij: effugisse enim dedecus utique arbitrantur, declinatis criminibus, si ea seruata custodiant, quæ à maioribus acceperunt: at in his, quæ ipsi familiæ non contulere, se laudabiles minimè noscunt. Illud magis perpetuò exploratum habuere, quod acutius de nobilitate Stoicus senserat Cordubensis, Quamdiū non sumas, natura nos regit, & in quemcumque casum nos mittit: Hinc sumus extrinsecus, cum sumus nostri.

Indè nullum gloriæ genus memorari contingit, cuius venustate Gens Molesia non coretur. Indè Famæ theatrum ingredi non concessum, quin illustria Molesiorum cernantur facinora. Inde Musæum gloriæ, sacroque sanctum Honoris Templum, spectare negatum, absque eo quod Molesiorum cernantur argumenta. Nil in ea Familia non Regium, nil inuenitur non Augustum, siue tradu-

cem

cem spectes, siue connubia, mores
 consilia, bella, ædificia, dominia, pie-
 tatem, religionem, sanctitatem. Ori-
 ginem à Regibus vidimus: Regum
 affinitates, quem fugiunt? Primus
 Mendus (à quo Molefij) Alphonfi,
 antonomasticè Casti, neptem duxit
 uxorem. Hanc fuisse D. Ioannam Roma-
 nes filiam Romani Comitis, qui fuit fi-
 lius Fruela Regis, ac frater Alphon-
 si, cognomento Casti, refert Comes D.
 Petrus in suo Nobilitario tit. 3. fol. 2.
 num. 4. & 8. Mendum alium post ali-
 quot sæcula, vt familiæ, indeficientes
 noscantur perseuerasse splendores.
 Comes D. Mendus Gözalez ex uxore D.
 Maiore Nuñez inter alios filios habuit
 Eluiram, quam matrimonio iunxit
 Alphonso V. Castella, & Legionis Re-
 gi, vt plures referunt historici, in-
 ter quos videri potest Historia Ge-
 neralis Hispaniæ Ioānis Mariana ann.
 999. lib. 8. cap. 9. fol. 387. & Bernardi
 Iustiniani fol. 114. & ex eis Alphonso
 nempe, & Eluira, cuncti Europæ Mo-
 narchæ processere; quod comprobant P.
 Londoño in Catalogo Historico Molefiæ
 Donus, & Vberte. Eluiram suam
 pri-

primogenitam filiam , Alphonso V.
Legionis Regi matrimonio copula-
uit . Ceteri verò familiæ eiusdem ,
quamuis è Regijs thalamis sibi spon-
sas non elegerint, ijs tamen iuncti fue-
re Domibus, quæ non semel sceptrum
tradiderunt Hispaniæ, & concessere
coronas, Guzmanis, Zunicis, Osorijs;
& deinum in Italia positi, & Neapoli
inter Patricias allècti familias, Vissi-
no, atque Triuultio sanguini copula-
ti fuere, quo illustriorem, clarioremue
penè non nouit Insubria, nec tota ci-
terior Sicilia . Hinc quamuis, si Mo-
lesiorum gesta consideres , incipiat
eorum splendor videri incredibilis; si
tamen; illustrissimum eo undem spe-
ctes sanguinem, desinit esse mirabilis.
Fortes nascuntur fortibus . Acta si
euoluas , Gentem victorijs natam
credes. Cuncta per ordinem referre ,
ingentia esset efformare volumina .
Quis ea , quæ magnus ille Mendus
contrà Mauros erexit , numerabit
trophæa? Pro innumeris, illud vnum
sit, quod sub Alphōsi Ducatu, vt tra-
dunt Comes D. Petrus de Braccolos in
Traët. ubi sup. f. 43. n. 1. & Marchio de
Mon-

Montebello in notis ad dictum Tractatum. fol. 521. fudit cohortes Saracenorum tumescentium ob victoriam, relata, & iam Orbi Christiano necem, aut vincula promittentium, ipse ex Pæana canentibus, plures fato commisit, per paucos reliquos propria deplorare coegit infortunia. En Froilazi, si valeat, quisq; victorias recenseat, quæ inter illos eximios nouimus Duces, qui Coymbriam, Barbarorum disiectis copijs, Alcorano ereptam, Euangelio reddidere. *Gandara cap. 12. fol. 49. n. 10.* At Mendi illius gesta, qui Mendesium cognomen vertit in Moles, sola, nonne virtutis impleat militaris Musæum? Quid alia recolo? Illud enarrare sat erit, quod munitissimam, Molis arcem, ingenti Maurorum stipatam præsidio, Barbarorum elusis viribus, iaculisque retusis, nedum ab infidelium tyrannide recuperauit, sed & ab accurrentibus innumerabilibus hostium copijs, ingenti eorum edita strage, strenuè propugnauit. Vel milles Mendus Quartus inuincibile pectus contra Agarenos, Lusitaniæ Regno propugnaculum erexit, & debellatis

latis hostibus, vulnerum sanguine,
Regi suo purpuram tinxit, Vlyssipone-
nemque vtrique Regi, Christo, & Al-
phonso, retulit triumphantem. *Gregor. Argair in Historia Ecclesiastica
Generali Gallacie.* At quid vetera me-
morem, quando propinquiora, & cla-
riora se offerunt? Itali, Itali Moles,
qui huc in Martis se exercuere pale-
stra, quæ penes nos non edidere vir-
tutis argumenta? quæ non erexere
bellicæ præstantiæ monumenta? Solus
Gabriel Moles, bello Senensi ea exple-
uit, quæ virtus militaris quanta quæ-
ra est, exigere videtur. In hoc Duce
Sociatum strenuitati cōsiliū: consi-
liū prudentiæ ductum: prudentiā
semper felicitati coniuncta. Indus le-
tissimus belli Dux capus, victoriam
illi expeditis contrā Monticulum,
Montemque Fullonicum, sic sub Gar-
sia, Etrusca in expeditione se gessit.
At quid in Ausonia? Ferdinandus To-
letus, Imperatorum sui æui facile
princeps, difficile duxit ea bella, abs-
que Gabrielis gladio, sine Gabrielis
expedire consilio: inde quem nouerat
triumphantem in Etruria effecisse fi-
lium,

lium, commilitonem pater ipse expectiuit in Latio. Sed qua sorte? ea sancta qua narrat Alexander Andreas suis voluminibus, ad sidera usque illum extollens. Latino tandem Marte sopito, Gabrielis animum haud quamquam pacis otia receperunt, neque id ei permisere, siue belligerum peritus, siue virtus toties inuincibilis, experta. Belgium tunc Martis lycaei victorem animum traxit, & Alba Dux iterum Comitem concupiuit. Victorias tamen abstulit inopinata concordia, vel subtraxit fortuna inuidens gloriae Gabrielis: nam illi, cui mars anima, pacis initium vitae terminus fuit, & quem tot bella è viuis tollere nequiuerunt, pacis otia peremerunt.

Copijs, Principibus, Imperatoribus desideratus est Gabriel, at gloria non defecit Molestijs, in Marco Antonio Quarto Tari Domino rediuiua, immo numquam occidua. Auorum hic ceras, laureis viridioribus coronauit: auspicius enim huic, quam Triumuiro, nomen, fata dedere. Vbi namque Heros ille defecit inglorius, hic

hic euasit illustrior: & ubi priscus minus Imperator apparuit, hic Nouus strenui militis, ac peritissimi Ducis encomia sibi comparauit. Nec ea recolo, quæ in Pignoniis gessit expugnatione, quæne ipsa barbarica adorauit audacia; nec ea, quæ Melitensi expeditione inter auxilarios aduersus Dragutem, suis tam consilio, quàm opere patrata sunt. Sed ea tantum commemorare est animus, quæ Adriatico in sinu, iuxta Enchinadas, Christiana classis summa cum admiratione conspexit. Ibi namque, sicut Columnensis Romanus Imperator, Marci Antonij nomen ostendit non imbelles, vel effeminatum, ut ille Triumuir, ita Molestus iste illud reddidit cunctis seculis triumphale; Tunc enim, inuerso rerum ordine, Tracia Luna haud in Oceano, sed in Ionio pelago, inuenit occasum, Austriaco Sole Christianam classem adiuuante; Tunc Heros iste Molestus, cernens ex sua triremi, Sancti Victoriani ratem orbata duce, ingenti barbarorum numero grauem, qui, trucidatis fidelibus militibus, ideoque Marte secundo

cundo elati , carinam Thracio destina-
bant triumpho, Christiana virtute,
& gentilitio actus stimulo , paucis
fretus Commilitonibus, ad illam ge-
nerosè accurrit , ipsam viriliter ag-
greditur, intrepidè conscendit, & fe-
liciter expugnat , & quæ barbarico
trophæo spoliū destinabatur , Ro-
manum in Capitolium triumphat-
rix adducitur. Proh facinus cunctis
seculis nedum admirandum , sed &
stupendum ! quando huic concessum
non solum vincere , verum & sortes
invertere , ac fata reuolucere ; barba-
ros namque hostes iam victores , &
Io pæam cantantes, catenis addixit ,
& qui captiuitatem miseri deplora-
bant, eam cum triumphalibus hono-
ribus cōmutauerunt . Euge homines,
quibus nec ipsi pelagi fluctus infœ-
cundi palmarum , nec sterilesce-
re comperiuntur arenæ, quibus elemen-
ti inconstantia firmat honores, qui &
ab ipsa Ponti falsugine colligūt lau-
ros , & ab elementi insanīa sanè sibi
gloriam parant . At satis armis con-
cessimus ; Si enim cuncta narrare de-
berem , cum Tullio dicendum erit,

Tem-

Tempus, Hercle, citiùs, quam oratio,
defuturum. Quid ergo tot, tantaque
Tuorum acta referre, vnica sententiâ
omnia absoluiam: A primo Mendo,
vsque ad Annibalem fratrem, nullum
Comperies, qui antiquorum conten-
tus gestis, nihil militaris splendoris
generi contulerit: & hic ipse Annibal
frater tuus, Peno præstantior, quæ,
vel qualia in Methonis obsidione nõ
edidit virtutis facinora? erexit se su-
pra vires, supra ætatem. Fideles ob-
stupuere phalangæ, dùm cernerent, in
annorum acerbitate, maturitatem
consilij, & in ætatis teneritudine ro-
bur Alcidis: si in deliberando se ostē-
dit prudentissimum, promptior fuit
in exequendo: Et quæ cordatè in illo
bellico Senatu decreuerat, viriliter
operabatur in acie: Sic vnà Ducis, &
militis munera complens, vt hostes,
illi se in deditionem concedere, par-
tem felicitatis ducerēt; Nec eo mino-
rem se exhibere spondet Didaci filij
tui præclara indoles, qui postergatas
suis natalibus conuenientes illustris-
simas Sponsas, militiæ nomen dare
voluit, & Equitibus Præfectus, suo-
rum

rum Avorum triumphos renouare
iam pergīt . .

Verū non vnā tibi, tuisque, ad
gloriam pro, erandi aperuere fata,
nec amica dederunt Numina viam;
quacumq̃ue ad virtutem pergītur,
quacumq̃ue ad laudem sternitur itet,
i gressi sunt; Quamuis cæteros, num-
quam Molestos, mordaci suo sarcas-
mo punget Etasinus. Armis ad glo-
riam homines peruenire, ad suum,
ipse libitum neget; ridiculum etiam,
& intolerabile putet, quod homines
illi sanguinarij, qui in bellis carnifi-
cem egerunt, Heroes, & Semidei ha-
beātur, tamquam ingloriū quid ef-
set, & à virtute alienum, ad Patriam
seruandam incolumen, ad hostium,
impetus coercendos, sustinendamq;
pietatem, generosos homines vitæ pe-
riculo se exponere, sanguinem è ve-
nis fundere, & inuicto pectore pro
Patria, Ciuibus, & Religione pugna-
re. Verū Cynocephalum contra
Lunam latrare sinamus; qui si illos
laude dignos, gloriososque agnoscit,
qui animi dotibus litterisque, generi
hominum profuere, has dotes Mo-
le-

lesiorumque splendori, nec malignitas ibit inficias, quando eorum prudentiæ, sagacitati, ac litteris, Europe pars maxima, iustitiam, tranquillitatem. & pacis otia debere, atque debuisse censemus. Fortè hic apertissimas Galleciæ, Lusitaniæ, Castellæ, Legionis, Nauarræ, Aragoniæ, vel Italiæ, referre historias cogar? Vulgatæ sunt. Ex Mendo, Ramiro, Petro, Hispaniarum populos aurea expertos fuisse sæcula compertum est. *Vt videre est latissimè apud Vbertè, & Lõdoño citatos.* Res igitur notissimas, sed Harpocrati non committendas, prudens prætereo. At se reticeri magnus ille Ioannes non sustinet, qui toties Iberos, Italosque composuit dissidentes, & ad animorum restituit unitatem. Teneram hunc ad huc ætatem agētem, multis è senioribus posthabitis candidatis, Cameræ Clericatus præfecit Pontifex, & quamvis annorum acerbicatem ore præferret, solerti tamen Pastori, eius prudentiæ explorata maturitas, qua impulsus, eum ad Alphonsum, sagacissimum, Aragonum Regem, Legatum destina-

b

uit.

quum & Ioannes Nauarræ Princeps,
inuenis solertiam admiratus, nulli,
præterquam huic, suæ mentis, arca-
na summi momenti, ausus committe-
re. *Quæ constant ex Zurita lib. 20. Annal.*
fol. 311. tom. 4. relato à Londoño, &
Vberte. Ad Pium II. ad Henricum
Castellæ, ad Ferdinandum Neapoli-
tanorum Reges, clarissima iterum,
Legatione remissus, re summa felici-
tate vix confecta, homo ad compo-
nenda difficilia natus, à Ferdinando
denuò ad Sixtum IV. dirigitur, & à
Catholico Monarcha Gerundæ, Epi-
scopus designatur, sed non absque
eo, vt apud Summum Pontificem,
Regem Neapolitanum, aliosque Ita-
liæ Principes, pro pace sarcienda, le-
gatione fingeretur. Et quid viri hu-
ius dexteritati, & Regnantium mo-
ribus assueti, insuperabile vnquam
fuit? Dissidiorum pulsas feminibus,
bellorum depresso irritamentis, ac-
censum in Orbe Catholico iacédium,
facili extinxit negotio, & Italicos,
Iberosque Principes, serenitate do-
nauit; ob quæ merita inter purpura-
tos

tos fuit adscriptus. *De Cardinali Io:
Moles à Margharitis agunt Alphonſo
Ciaccon. in Vitis Pontificum, & Car-
dinalium, & Bonnin. in hystor. Pontif. et
Cardinal.* Sed quādo vnquam ceſſum
præſtantiori creditum hominē Sena-
tus ille, qui è ſacrorum conſtat Prin-
cipibus, qualem vnquam huic ſimilem
habuit Alcidem, qui Apoſtolico At-
lanti robuſtiores locaret humeros ad
diuina onera ſuſtinenda? Hæc augu-
ſto Molesiorum Sanguini purpura
deſiderabatur, vt Regali, à qua ori-
ginem traxerat, Eccleſiaſtica iunge-
retur, & in Solio, in Acie, in Ara, fa-
milia purpurata ſemper ſpectaretur.
Verūm priſca iſta ſileant, & quæ cer-
nimus iam loquamur.

Quæ Muſarum ornāmēta doctam
iaſtaſſe Græciam legimus, quos po-
pulorum felicitati vacaſſe nouimus
homines, quibus Tuam, & Franciſci
fratris, Nolani Præſulis, exornatum
non agnoſcamus ingēnium, quibus
ue vos iauandi ſtudio non antecella-
tiſ. Quin quid Hippocrenes, Helico-
næque commercium valet vnquam
conferre mentibus, omne rapuiſtis,

b a

nec

nec tantum ad animi oblectationem,
 sed ad proximorum quoque utilita-
 tem. Ita è Tribunali Tu noxios fulmi-
 nibus impetis, è sacro ille suggestu to-
 nat in vitia. Æquitate Tu in populos
 aurea secula renocasti; eloquio ille
 ad beatitudinem eosdem dirigere
 non cessat. Tu corpora, animas ille
 regitis. Tu in terris, Cœlestem ille
 felicitatem paratis. Inuouas Tu Ata-
 uos administratione iustitiæ, Consilij
 prudentia, agendorum dexteritate;
 ille Eri Legionensis Episcopi piete-
 tem, Rosendi Dumiensis Præsulis
 Sanctitatem, & Sisnandi Compostel-
 lani Antistitis renouat fortitudinem.
 Vterque priscorum præclaras animi
 dotes imitami, Vterque aperte
 profitemini gloriam inter homines
 veram non esse, quæ inter cœlites lo-
 cum nō habeat, & eadem esse hic no-
 bilitatis insignia, quæ suos candida-
 tos illuc transmittat. Inde vt hic He-
 roum, ita illic Diuorum. *Ut latius
 patet ex Catalogo Historico, & Genea-
 logico huius Domus, nuper elaborato, à
 Londono, & Herbert, ex Tuis Colonias
 numeramus, Rachisium, Rosendunum,*

Tasiam, Rerudam, Epiphaniam, Aldaam, quorum Terra venerando memoriam cecolit, & Cælum, Beatorum signat in alto, quos Mundus celis effert eucorijis, & Empyreum, Sanctorum factis adscribit. Et quidē miror, nam quaecumque se vertant homines, Molesiorum pietatis obuia sunt argumenta: Regale illud Papiale venationum Cenobium, nonne Tuorum Religionis est opus? Ruerense, Gandarense, Coirense, & Carthaginense Monasteria, nonne Eri, Froilazi, Gonzali, aliorumque Tuorum pietas crexit? ditavit magnificentia? In his, opus si inspicias, Religionem agnoscis: Si Censuram, generosam animi magnitudinem: Si Rachisum è scepro ad cucullam transisse consideras, & Resendum ab insulis iterum ad monasticam obedientiam, generositatem supra omnem habebis animum, & Christianæ humilitatis exempla, vltra humanas conditiones exhibita.

Sed vereor ne modestiæ Tuæ simul, & virtutibus, querimonie ansam minuerem, illa enim in faciem laudari

non sustinet, & hæc offenduntur audientes alienas, tamquam si deessent propriæ. At quæso, num Tua Tibi referrem, & ab his pudor non refugeret modestissimus? Tuorum igitur: quæ non cernuntur, alijs, non Tibi, præclara retuli, Tua autem præsentibus referre abstineo, nã ea cõspiciant. Valent enim Tua utcumque concipi, sed non expendi, & ipse, illa, orando, extenuatione damna rem, non extollerem. A Tuis igitur abstineo, nam pudet me, vel modestiam torquere Tuam, vel fortitudinem exercere. Non sustinet vera virtus quæcumque encomia, quæ tamen exigit; iminò & ipse conuicia non effugere, quasi palpo forẽ, etiam si minus, quã iuste referrem. Sed etiam si vellẽ, & Tu ipse permitteres, quid tandem recolere possem? Quis animi Tui intimos thesauros se conspexisse iactabit? Qui vix è vestibulo salutati, pertrahunt in stuporem? Intellectuales considerem? At cuius generis Musarum ornamenta nouimus, quorum Tibi suprema non pateant? quorum Tu profundissima non calleas mysteria? Eloquen-
tia,

tia, Legum peritia, Medicina, Mathematica, Physica, Tui minores doctes numerantur ingenij. Politica, æquitas, affabilitas, agendorum dexteritas, Tuæ civilis prudentiæ decora sunt, haud maiora. Theologiam, & Divinæ Paginæ eloquia, tanta, temporibus, locis, personis, & materijs, adhibita opportunitate, profundis, vt, ostentatione proscripta, audientium mentes, stupore suspēdas. Quid morales, illæ scilicet, quæ simpliciter bonum reddunt habentem? Ex ijs vnus nosceris, quibus irascitur satyra, impotens suis⁹ dentibus eos lacerare. Ipsi, qui Tuam experimur iustitiam, si Te ante Aristidem non ponimus; post certè non locamus: iustum Te esse habemus, & iustitiæ tenacissimum, quàm inimitabili sustines constantia, & inuincibili fortitudine, tueris? Aliud forsan, quàm inoderationem, ac temperantiam sapiunt. Quā? A quo excederis pietate? quis vnquam Religione Te superauit? Sannè nullus. Tu non loqueris, sed facta Te produnt. & quæ tegere niteris, Cœlum detegit. Si pauperibus dicen-

et daretur copia, quæ Tuæ non audirentur misericordiæ opera? nullum à te egreditur opus, quod Iesum Christum non sonet; quod non redoleat Euangelium. O quàm benè in Te, supremo magistratui iuncta Religio et pietas enim in Te christiana ministrat, & ministerium ita diuinæ adstringitur eharitati, ut Regentem simul agas, & Episcopum. Quid igitur mirum, si, ut loquitur Cassiodorus, Tibi falces ex fascibus nati sunt? non enim è vestigio ad suprema, vel Principum cura, vel auri euectus pondere, ascendisti: illos potius internumeraris, qui magistratus, magistratibus, ut Traiano suo dixerat Plinius, & honore honores adepti sunt, populorum potius acclamatione, quàm electionis suffragio institutus: quandoque enim, ut Tacitus scribit, eligit fama: hæc enim ex optimè peractis leuioribus, viam Tibi ad sublimiora, apud Principes munivit. Sic olim Senatum Cassiodorus monuit: Dignitas P. C. dum ad incognitum venit, donum est: compensatio meritorum, quàm ad expertum. Nonne Tu optimè
in

in minimis notus, quū euehebaris ad maxima? Immo, ut crescere virtutes solent, ad præconij fastigium conscēdisti gradibus dignitatum, & toties Principi gratior innouisti, quoties nouos es adeptus honores.

Fateor me Tuam defatigasse Patientiam: sed in causa Tuam appello iustitiam, quur ipse molestiæ insimulor, quum potius Tua sit accusanda præstantia, quæ perorare volenti, noua dicenda, suggerit atque celsiora? Aut igitur definas laudabiliter operari, aut auribus assuescere Tua audire præconia. Et ex iam dictis saltem liceat Tibi Tuam agnoscere magnitudinem, & meam, in munusculo offerendo, non irrationabilem cunctationem. Homini namque, Regali origine, Regijs affinitatibus, dominijs, clamydibus, victorijs, trophæis, coronis, laureis, triumphis, insulis, thiaris, litteris, virtutibusque, ornatissimo, tenuissimum quid offerre, pygmæorum videbatur ocreas aprære Colosso, & munusculi insolentia, veluti ranis vinā parare, vel potius Veneri sordidam immolare suem:

Menti namque Diuinis assuetæ , hæc
humaniora sordescunt , & qui supre-
mis Cœli , Terræque Principum se-
cretis assiduè vacat, ea, vel leui inspi-
cere dedignatur obtutu ; Sic igitur
nimia Tua absteritus luce, nec offer-
re audebam , nec alium quærebam ,
cui dicarem . Perturbato sic animo
opportuna adfuit suggestio . Quid
cunctaris inquiring? excessiua ne ter-
reris præstantia? Age , maiorem ex-
perieris humanitatem . Tenuitas te,
munusculi abducit? ne accipientis
contemnas generositatem : & Cy-
rus aquam de vola manus agrico-
læ , non fuit bibere dedignatus .
A Tuo ducis studio alienum ? Et
cuius generis litteræ sunt illi alienæ ?
Perge , nam in eis numeratur, quo tui
animus à nullo magis vitio elonga-
tur, quàm ab elationis supercilio, &
inter eos adscribitur, quibus sic est
humilitas gloriosa , quemadmodum
in mediocribus odiosa iactantia .
Eia, num fortè Tibi superciliosus erit,
qui nō modò videri assiduè patitur ,
sed & sustinet audire: quiue è proxi-
mo semper supplicum excipit vota ,

&

& tunc impensè gaudere cernitur,
quum adeuntium desiderio satis esse
factū comperit. Quur ergo Tu illi ad-
dictissimus de tanta diffidis huma-
nitate? Eia ingenia sublimiora ex mi-
nimis concipiunt maxima: haud do-
nato paria, sed donanti proportio-
nata, illiusque meliora exiguntur.

*Nec quæ de parua pauper Dÿs li-
bat acerra*

*Thura, minus, grandi, quam data,
lance valent.*

Duo minuta viduæ, præ diuitum
aureis Deo comperta legimus gra-
tiora. Hæc suggesta, animum reddi-
dere, & vt hæc Tibi dicarem studio-
la, suaserunt. Quæcumque sint, gra-
tanter accipe, munerum animus, & si
non census, optimus: & meus Tibi
addictissimus vtique offerre cuperet
meliora. Excipe tamen, vt quæ meo
sunt exigua calamo, Tuo fiant ma-
xima patrocinio. Vale.

CANDIDO LECTORI.

Commentaria hæc in Auli Persij Satyras, casus excudit. Quñ enim multis ab hinc annis, Sueffiæ, philosophiam nonnullis studiosis traderem adolescentibus, incidi in nudum harum Satyrarum textum, illumque, horis subseciuis, iisdem et alijs eruditis audientibus legere cæpi, mirarique dictionis altitudinem, cum pondere sententiarum. Sed aduertens illos non magnopere affici, rogavi, quur ita accideret? At illi: Eo quod lecta minimè intellectu percipimus. Quapropter quum eis sensum eorum aperuisssem, quæ lecta fuerant, et deinceps placitam proseguer lectionem, & nec hanc illi intelligerent, tandem peruicerunt, ut notas aliquas scriberem, quibus mens poetæ, verba & figuræ illorum aperirentur. Ex quibus nonnulli se profecisse dixerūt. Hinc quum eorundem adolescentum

VNUS

unus Romam profectus, sermones misceret cum quodam gymnasiarcha, ex illo hominum genere, qui se solos omnium disciplinarum eruditos, vel credunt, vel volunt alijs persuasum, de poetis loquentes. Persij mentio facta est, de quo Romanus gymnasiarcha: Is, inquit, omnino Scotinus est, & quia ipse intelligi noluit, nemo est unquam illius intelligentiam assecutus. Ad hæc Sueffanus: Quomodo inintelligibilis, si est Sueffæ lector Dominicanus, illius sensum planum faciens, ut pluries sum expertus? Subridens gymnasiarcha, subdit: Dominicani, politiores, humanioresque has litteras nullatenus attigerunt, ut mirum valde sit, si quemquam ex illis inuenias, qui congruentem exculpere valeat sensum ex quopiam veterum poetarum, nedum ex Persio omnium difficillimo. Imposuit ergo vobis bonus cucullatus, asserens eam esse Persij intelligentiam, quæ non erat. Redux Sueffanus, retulit verba gymnasiarchæ: indeque ingens me inuasit cupido experiendi, num ego, qui Dominicanorum sum minimus, & propterea minus idoneus tractandis subtilioribus disciplinis, in quibus mei

com.

commilitones, & desudarunt, & glorio-
sè coruscant, aliquid valerem, saltem
in his puerilibus, in quibus Solipsi, Om-
nisciorum nomen habere volunt. Scripsi
ergo litteralem harum Satyrarum ex-
planationem. Sed quia Sueffa, ob libro-
rum inopiam, meos sensus nullis aliorū
firmaueram testimonijs, Neapolim re-
uersus, nactusque librorum copiam,
operi manus denuò apponere cogitabā:
verum gelidam superfudit is, cui con-
scientiam commiseram dirigendam, af-
firmans dedecere Dominicanum, saty-
ras exponere, vel grammaticalia tra-
ctare. Sic opus omissum, latuit spatio
trium lustrorum, & amplius, quousque
Eminentissimus Cardinalis Raymun-
dus Capisucchus, dum Sacri Palatii
Magistrum ageret, ad opus perficien-
dum animauit, eo argumento, quod non
sit indignum, si Prædicatorum Religio,
alumnos habens in omni ferè disciplina-
rum genere clarissimos, etiam in hoc hu-
miliori scribendi charactere, noscere-
tur. Sic persuasus, calamum reassum-
psi, & spatio mensium, plus minus qua-
tuordecim Commentaria hæc concinna-
ui, in quibus, ut omnium palato, iuxta

meas

meas vires, satisfacerem, præter poetæ
mentem in lucem vocatâ ex ipsius ver-
bis, & eorundem contextu: iuxta quod
Auctor, vel expositores alij ansam de-
derunt, plura tractantur nedum ad
grammaticam, & originatones verbo-
rum, pœsim, & rhetoricam pertinen-
tia, sed etiam iuulta medica, nonnulla
mathematica, plura ethica, vel physi-
ca, Theologica etiam, & quidem Theo-
logiæ tam scholasticæ, quam moralis,
mysticæ, atque dogmaticæ, multo plura.
Additum etiam penu copiosum narra-
tionum tam mythicarum, quam histori-
carum: eruta omnia ex fontibus tam sa-
cris, quam prophanis, Græcis pariter,
atque Latinis, &, ad genium erudito-
rum, loca ipsa designantur, ac quasi di-
gito demonstrantur, ut cum Iuvenale
Satyra 1. versu 94. dicere possim:

Quidquid agunt hominēs, votum,
timor, ira voluptas,

Gaudia, discursus, nostri est farrago
libelli.

Sed quum opus iam absolutum, præli-
lucem præstolaretur, rei familiaris ino-
pia, sexennes tenebras pati coëgit, nul-
lum inueniens (quamvis multos adiret)

qui

uisse exciperet, Mæcenatem. Tandemq;
diffractis utcumque his repagulis, dum
avis ad destinatum anhelat portum,
typographi oscitantia, nausæabundam
ex biennium experitur malaciam, &
necthypis innumerabiles penè mendæ
apparere ceperunt: quarum pars maior
& notabilior, expurgata fuit; alia, ut
quod in characterum formis exesis, &
usu semiconsumptis, non appareret, vel
quod facile à lectoribus sensus depre-
nderetur, relicta, vel relata inter-
rorrigenda. Ad eandem Typographi
peruicacem, & indomabilem oscitantiam
referri velim, quod signata, ut euidenda
sub una characterum forma, sub alia,
prodeant, & quod initia textuum (in
quos hæc satyras primus distinxi) ut sa-
tyrarum principia ederentur. Tu verò
Candide lector, si quidquam in his of-
fenderis Commentarijs ethnicam super-
stitionem, vel Gentilitatem sapiens, me-
mento, me, Ethnicum explicandum, non
impugnandum assumpsisse, & Ethnico-
rum, ut plurimum uti testimonijs, nec
semper vacasse impiè, peruersè, vel per-
peram ab eis dicta, refellere. Cæterum
scito me Catholicum, & Ecclesiæ Roma-
næ

ne filium, Prædicatorumque familia
alumnus, à fide Catholica Romana ne
latum quidem unguem dissentire: qui-
nimmo paratum, & in votis habere,
pro confessione cuiuscumque veritatis
eiusdem Fidei Catholicæ Romanæ, to-
tum profundere sanguinem. Qua prete-
statione facta, Tu amice; & candide le-
ctor, Opus tot infortunia passum reci-
piens, benigno refoue sinu, præstolareq;
maiora, vita & sanitate comitibus.
Vale.

AD-

**ADMODVM REV. PATRI,
& Domino singulari**

P. MAGISTRO HENRICO

SCALELIO A PIMONTE

**Ordinis Prædicatorum, Sacræ Theologiæ
Doctori; Acque Supremi Sancti Offi-
cij Tribunalis Consultori, &c.**

Andree Zucchi Paraphrastes I. G. Xenium.

PATER HENRICVS SCALESIVS.

Anagramma parissimum litterale.

A. PERSIVS EN EST HIC CLARVS.

*Abscondis sublimi mentem in vertice Flæcus,
Scalelij ascensum iam unica scala dicat.
Obscurus scholys quodâ Aulus PERSIVS, anceps,
EN EST HIC CLARVS, non dubiusq, satis.*

Nos Fr. Antoninus Cloche Sacrae
Theologiae Professor, ac totius Or-
dinis Praedicatorum humilis
Magister Generalis,
& servus.

Cum vti nobis exponitur R. A. P. Magister
Fr. Henricus de Piemonte Provinciae nos-
trae Regni, opus cui titulus *Commentaria super
Satyras Persij* composuerit, illudque prelo su-
bijeere desideret. Nos harum serie nostrique
officii auctoritate quantum in nobis est, &
servatis alijs servandis Paternè indulgemus,
dummodò ab Adm. R. R. P. P. Magistris Fr. Vin-
centio de Magistris, & Fr. Gregorio Angelone
de Optatis praefatae nostrae Provinciae lute-
dignum iudicetur, eorumque censorio in-
scriptis calculo approbetur. In nomine Patris,
& Filij, & Spiritus Sancti amen. In quorum
fidem, &c. Datum Romae in Conventu nostro
S. Mariae super Minervam die 12. Iunij 1688.

Fr. Antoninus Cloche

Mag. Ordinis.

Reg fol. 9.

F. Ignatius de Quessada Magister Provincialis
Sanctae Crucis.

RE-

REVERENDISS. PATER.

Omnium Persuum, Illustratum ceterum,
iussu tuo, noscimus fecimus. Immorari
coegit eruditio, in eo quod Auctoris probi-
tas expeditius permittebat excurrere, suavi-
ter lectitare coacti, quod consilium vorare de-
creuerat. Ipsa mirum istud, quod nil minus
pura in tanta rerum non offenderet varietate
rerum quod cuncta, amenitate quadam,
ingenia instruant, hoc mirabile. Cedro di-
gnum opus, nedum communi prae lo cen-
dam. Si tuus arridet benignitati, Litterarie
rei bono, Publici iuris exigit fieri. Tu inte-
rim Religioni non minus, quam tibi. Vale.

P. V. Reuerendiss.

*Ter humiles, ter deuoti, terq; quaterque
Oblig. Seruuli*

Fr. Vincentius de Magistris.

Fr. Gregorius Angeloni de Optato Mag.

Con-

Commentaria in Satyras Auli Persij Flacci,
per R. P. S. T. Magistrū Fratrem Henricum
Scalesium à Pimonte Ordinis Prædicato-
rum, elaborata,

*Dominus Canonicus Mutina videat, & referat in
scriptis hac die 27. Septembris 1688.*

Sebastianus Perissius Vic. Gen.

REVERENDISS. DOMINE.

COMMENTARIA in Auli Persij Satyras à
Reu. P. Henrico Scalezio O. P. elaborata,
te Reuerendiss. Domino iubente, lecta à
me, ac recensita fuerunt, quæ cum omnigenæ
eruditionis floribus, variæque doctrinæ
fructibus referta Lectoribus exhibeantur, nō
Commentariorum, sed veteris Saturæ meriti
nomen videntur, atque vt sacrum ferculum
digna hæc Commentaria cenleo, vt viris in-
ter sapientes enuneratoris offerantur. Etenim
si Persium improborum sui temporis morum
insectatorem, quamuis aliquantulum tene-
brosum, doctissimi hominum inter egregios
Vates adscribere; optimo ergo iure nitidis-
simus Commentator, qui ab eius præsi potuit
nebula discutere, ac probos etiam quandoq;
inserere mores, diutina præli luce dignissimus
est putandus. Hæc est mea sententia, quam
prudenter tuæ Reuerendissime Domine,
de.

deuotus submitto . Neap. ex Olymptani
Ædibus nostris à terremotu , & alluuione
quassatis. Die 1 Decembris 1688.

Additissimus Seruus
Canonicus Antonius Martin.

Imprimatur. Hac die 11. Decembris 1688.

Sebastianus Perissius Vic.Gen.

ECCELLENTISS. SIGNORE.

CArlo Porfite Stampatore , supplicando
espone à V. E. come desidera stampare
vn libro intitolato : li Commentarij sopra le
Satire di Persio, composto dal P. Maestro Er-
rico di Piemonte de' Padri Domenicani, che
però ricorre da V.E. e la supplica concederli
la licenza, e l'hauerà à gratia, vt Deus, &c.

*Rev. Pater D. Franciscus Maria de Asti videat,
& in scriptis referat.*

Carillo Reg. Moles Reg.

Miroballus Reg. Iacca Reg.

Pronisum per S.B. Neap. die 26. Nouemb. 1688.

Athanasius.

EX

EXCELLENTISS. DOMINE.

EX mandato Excellentiae Vestrae Commē-
taria in Persij Satyras, à R.P.F. Henrico
Scalefio de Pimonte Ordinis Prædic. omni-
gena eruditione, variaque doctrina referta,
attentè perlegi: & cum Regiæ iurisdictioni,
politicoq; Regimini non aduersentur, ad sa-
pientum vtilitatem prælo æternitati censeo
dari posse. Datum in Ædibus Sanctæ Mariæ
Laurentinæ quintodecimo Kalend. Ianuarij
1688.

Excell. Tuæ

Additissimus Servus

**D. Franciscus Maria de Aste ex Cler. Reg.
Regij Collateralis Theologus.**

*Visa suprascripta relatione imprimatur. Verum
in publicatione seruetur Regia Pragmat.*

**Carillo Reg. Soria Reg.
Gaeta Reg. Moles Reg.
Miroballus Reg. Iacca Reg.**

Prouisum per S. E. Neap. die 9. Ianuarij 1691.

Anastasijs.

INDEX

INDEX

R E R V M,

Atque Verborum.

*Prior numerus partem seu totum,
sequens folium eiusdem par-
tis indicabit.*

BACVS quid sit, & quæ
res eo nomine importen-
tur. 1.443

Abdomini seruientes, inge-
nio sunt habetiori. 1.240

Abido, & Sektus ubi sint, &
quæ nunc earum nomi-

na. 3.49

Abrispere, unde, & quid sit. 3.485

Abrodere viuos, & crudos vngues, quid sit.

3.490.

Abfens, potest alterius conscientiam diri-
gere. 3.73

Abstinent à peccando metu pœnar, animo pec-
cat. 3.437

Abstinentia, quàm sit utilis ad sanitatem. 2.

498.

Abstinentia, ut sit virtus, elemosynæ iunga-
tur. 3.843

c Aca-

Index rerum

- Academici, an, & in quo differant à Peripateticis.** 2.46
- Acca Larentia, & Larētia, quæ forēt.** 3.546
- Accedere ad eam cum qua peccauit, nemo debet.** 3.516
- Accedere, quid sit.** 3.832
- Accedere, sumi pro assentiri.** 1.81
- Accersire, & arcessire, unde, & quid sint.** 2.129.
- Acci, quot fuerint, & de quo Persius loquitur.** 1.213
- Accius, & Pacunius, quales fuerint in Tragoedijs.** 1.311
- Accius Labeo, ad acuendum ingenium, veratrum bibit.** 1.511
- Accius Neuus, quis, & qualis fuerit.** 1.405
- 2.745.
- Acer quis dicatur.** 2.299. 3.287
- Acerra quid sit, & quæ dicatur tacita.** 2.2
- Acerualis s; llogismus qualis sit.** 3.87
- Acerui sui finem, quomodo Chrysippus inuenierit.** 3.874
- Aceti austeritas, vnionem in tabem resoluunt.** 1.283.
- Acetum quid sit, & quomodo fiat.** 3.281
- Achiui non Palladium, sed eius simulachrum exportauerunt.** 2.186
- Acre, unde, & quid dicatur.** 2.698. 3.395
- Aeris, & atra bilis, quæ, & quales sint.** 2.51
- Aetum indifferentem, non dari in indiuiduo.** 3.365
- Aetus interni non cadunt sub imperio dominorum.** 3.468
- Adeodatus, dictus Eques draconis, quid fecit.**

Atque verborum.

cerit.	2.296
Admiratio magna, linguam ligat, & silentium parit.	1.171.
Admonere quid sit.	3.619
Adungere, & auchere, quid sint.	3.417
Aduersitates Deo appropinquare compellunt.	2.86.
Adulatores quales sint.	1.246. 1.398. 2.630 3.110. 3.532.
Adulterij de proximo habitij, signa in muliere.	3.866
Aduncum quid dicatur.	2.716
Ædiles, quarum rerum curam gererent.	3.539
Ædilitas sola, ex magistratibus, erat in municipijs Italię.	1.440
Ægeona gygas, quis, & qualis fuerit.	3.450
Æger dolorem non sentiens, est morti proximus.	2.509
Æger vetus, quis, vel qualis dicatur.	2.482
Ægæum mare vnde, vbi, & quale.	3.450. 3.482
Ægeus Thesei pater, inter maris Numina receptus.	3.451
Ægistus vnde, quis, & qualis fuerit.	3.36. 3.39
Ægritudinis nouę, noua precessisse debet causa.	2.508
Ægritudo ethica, sanabilior quam physica.	2.556
Ægypti filij, quid à Danaïdibus passi.	2.171
Ægyptij quare à cępis abstinere: contra Casaubonum.	3.606
Ægyptij quomodo Mercurij sacra celebrarent.	1.391
Æmilia Vestalis, quomodo, ignem reaccenderit.	2.187.
	c 2 Æmu.

Index rerum

- Æmulatio** an fuerit inter Platonem, & Xenophontem. 2. 497
- Ænea** cuspidē facta vulpera, facile sanescunt. 3. 216.
- Ærarium** unde, & quid sit. 2. 179
- Aer** subtilis, seu tenuis, confert ad acumen ingenij. 3. 303
- Ærumna**, unde, & quæ dicantur. 1. 322
- Æfacus**, quis, & qualis fuerit. 3. 736
- Æsculapius**, Hippolyto quid contulerit. 3. 797.
- Æsculapius**, sub qua forma coleretur. 1. 402
- Æsopus**, quid de manticis finxerit. 2. 673
- Ætas** aurea quando fuerit, & quales tunc homines. 1. 179
- Ætas** tenera quibus rebus sit apta. 2. 295. 3. 104. 3. 123.
- Æternitas**, tempus, & quum quid sint. 2. 295 2. 418.
- Affectio animi**, manifestatur per opera. 3. 550
- Affectus** diuersificant apparentiam, & iudicium eiusdem rei. 3. 192.
- Affinitatum** iura circa hereditates. 3. 813.
- Aflatus**, quid dicatur. 1. 425
- Aganippe**, unde, & quid sit. 1. 17
- Agaso**, unde, & quis dicatur. 3. 269
- Agatocles**, seruos militię adscriptos, ingenuis exæquauit. 2. 545
- Agæus**, quæ, & qualis fuerit. 1. 372
- Ager**, quid, & unde dicatur. 2. 301
- Agitare** quid sit. 3. 640
- Agricultura**, est meditatio laborum castrensiū. 1. 297
- Agrippinæ** artibus, Nero Imperium peruasit.

Atque verborum.

fit.	2.285
Agrippinæ nobilitas, quanta fuerit.	2.650
Aiax, quis, & qualis fuerit.	1.160
Alarum scabitis, quare risum moueat.	1.412
Alba vestis quos deceat.	2.111.
Albarium esse speciem tectorij.	3.84.
Albula, vnde, & quid sit.	2.604
Album, & nigrum quid sint.	1.396
Album nū sit aliud à candido.	1.126. 1.396
Alcibiadis nobilitas, mores, & fortuna.	2.601
Alea, vnde, quid, & quis eam inuenerit.	3.210
Alexander Seuerus, quos coteret in suo Latio.	3.209
Algere, algidum, & algificum quid fiat.	2.563
	2.574.
Alimenta ex publico quibus darentur.	3.256
Allij, quæ utilitates, & qualitates.	3.603
Allū numeratur inter herbas olentes.	3.605
Allium sanguinem purificat.	3.606
Alphæsiocæ, quæ & qualis fuerit.	1.396
Alternum quid dicatur.	3.482
Altus quis dicatur.	3.311
Amarum, vnde, & quid dicatur.	2.742
Amasis, Polyerati hospitium renunciauit.	1.123.
Amasis prudens consilium aduersus fortunæ insidias.	1.121
Ambages, quæ dicantur.	2.289
Ambitio quare denominetur cretata.	3.536
Ambitio, quæ licita, vel quæ damnata.	3.537
Ambitio, tyrannicè exercet imperium.	3.530
Ambitiosi, cellas inuadunt dignitates.	2.654
Amicitia, non dura vel aspera, sed tenera virtus est.	3.122

Index rerum

Amicitia non conuenientes, qualiter soluenda.	2.400
Amica maior, quæ dicatur.	3.791
Amomum quid sit.	2.536
Amor cæterorum, ad Dei contumeliam pertinet.	3.818
Amorem, quæ comitentur.	3.515
Amor, inter quos maximè coalescat.	3.837
Amoris passio, regulam non admittit.	3.523
Amor Lethæus ubi, & quare coleretur.	3.512
Amor naturæ principium, ex quibus nascatur.	1.50
Amor palliatur specie misericordiæ.	3.516
Amor quandoque extasim facit	3.78.3.525
Amor vnde nascatur.	3.144.
Amphion, quomodo sono traxerit lapides.	1.322.
Amphicrutes, Delphini opéra, nupta Neptuneo.	1.356
Amuleta, quæ forent.	2.93
Amuleta, quæ prouidenda contra morbos animi.	2.412
Amulius, quis & qualis fuerit.	1.293
Anaxandrides, quare suas Comœdias concideret.	1.193
Anaxarchus à Nicocreonte tulus.	1.325
Anceps libra, quæ dicatur.	2.615
Anceps, vnde, & quid dicatur.	2.615.3.481
Ancilla dominium exercet, quando sensibus obedimus.	3.402
Anguina specie quid figuraretur.	1.401
Anguis, quibus in locis pingeretur.	1.402
Angulus quid, & vnde dicatur.	3.680
Anhelare, vnde, & quid sit.	1.141. 1.134.3.42
Ani-	

Atque verborum.

- Animaduersionis asperissima, qualis foret.** 3.398
Anima, & eius operationes, quales. 1.112
Animam suam quomodo quis odio habeat.
3.790.
Animam vagari circa sepulchra, falso dici. 3.
579.
Anima ponitur pro flatu, seu vento. 1.113
**Anima separata, est immortalis, & melius ha-
bet.** 2.416
**Animatorum ab inanimatis differentia in ope-
rando.** 3.628
**Anime immortalitatem quomodo posuerit
Socrates.** 3.125
**Animi conscij sibi vitiorum, quanta sint tor-
menta.** 2.340
**Animus nequit cogi, ut velit bonum parti-
culare.** 3.131
Animus qualiter prematur ratione. 3.132
**Annibal, quomodo costam subdexterit Appce-
nino.** 2.362
Annonæ defectus induxit ludum. 3.211
Annuere quid sit. 2.124. 3.782
Annuli quare tali digito gerantur. 2.92
Anserum iocinora, quomodo grandescant. 3.
848.
Anthiope, quæ, & qualis fuerit. 1.318
Anticyra quæ, & quid in ea probè fieret. 2.
636.
Antimachus quis, & qualis fuerit. 2.263
Antiochi amor, ab Brasistrato deprehensus.
2.562.
Antitheta, & alia schemata. 1.343
**Antonius, Clodij filium Ciceroni reconcilia-
uit.** 3.124
An-

Index rerum

Antonius, gulę lauitijs deditus erat. 2.309
Antonius in puerili decoxit ætate. 3.213
Antonius ob ebrietatē publicē vomuit. 3.556
Anus habentur deliræ. 2.649
Anus venefica, & garrula, iocosē descripta. 3.

711.

Anus vnde, & quæ sit. 2.648

Anxietates, hebetant aciem ingenij. 1.49

Apelles, quomodo Antiochi orbitatem pictura expressit. 2.69

Apis, & araneę operibus, quid designetur. 2.676.

Apollinis Templo, quanta Cræsus obtulerit. 2.221

Apollo, Cræsum ab incendio seruauit. 2.71

Apollo, quare Castaliū fontem dilexerit. 1.17

Apollo, Xerxis exercitum deleuit apud Delphos. 1.22

Apperendi diuitias an, & in quibus sit finis. 3.876.

Appœninus vnde, qualis, & quæ eius costa. 1.361.

Apponere quid sit. 2.11

Apricum vnde, & quid dicatur. 3.545

Apulia siticulosa, quia calida, & inops aquarum. 1.255

Aqua: ū copia quare foret in templis. 2.189.

Aqualiculus quid sit. 1.243

Arabia an sola procreet thus. 3.426

Aranearum, & apum, quę differentię. 2.676

Arbores, quare sint rubricandæ. 1.171

Arcadia, vnde, vbi, & qualis foret. 2.157

Arcem Noëticam, qualiter mensus fuerit Origenes, 2.697.

Arcæ

Arcanum vnde, & quid dicatur. 2.700

Arceſilas denominatus magiſter ignorantie .
2.466.

Arceſilæ quot, qui, & quales fuerint. 2.465

Archilochus quis fuerit, & quid inuenerit .

I.11.

Arena pro edificijs; qualis eſſe debeat. 3.85

Aretium, & eius ſigulina laudantur. 1.442

Argillacea Etruſca, celebrata. 2.189

Argiſus, mente ſemicaptus, quid faceret. 2.
638.

Argumentum validiſſimum, quale. 3.284

Aricia Vrbs, quæ, qualis, & ubi ſita. 3.798

Aries, quare ponatur primus ſignorum. 3.158

Arion quis, & qualis fuerit. 1.357

Ariſta, vnde, & quæ dicantur. 2.575

Ariſtion Tyrannus, philoſophus Epicurus,
1.50

Ariſtophanes, quis, & qualis fuerit. 1.428

Ariſtotelis demonſtratio, infringitur. 2.486

Arma, nobilitatem adferunt ea tractantibus.
1.363.

Armentum quid ſit, & num aliud à grege. 2.
138.

Ars, & artifex, quid ſint. 1.286

Artemiſia, quæ, & qualis fuerit. 1.173

Arterie, pulſus, & venæ, quid ſint. 2.500

Articulus, vnde, & quid apud diuerſos. 3.240

Artifex quis, & vnde dicatur. 1.286

Artifex vulgus, qualis dicatur. 3.134

Artis nomen ad quæ extendatur. 3.329

Artocrez, vnde, & quid ſint. 3.784

Arundo quid, & quantum utilis. 2.268

Arſpices quales forent, & vnde venerint. 2.
74. 2.190. C 5 Ar-

Arum, nouale, & seges, quid sint. 3.724

As, & eius valor, & partes. 1.346. 3.266

3.360.

Ascendens quid sit. 3.162

Afini aures habere, qui dicantur. 1.419

Afinorum aures in quibus sint. 1.254

Afinorum proprium est rude re. 2,324

Afinus cicutam edens, soporatur ut mortuus.

3.456.

Aspera arteria, qualis. 1.130

Affiduus, & affido quid sint. 2.235. 2.643.

Affignare quid sit. 3.280

Affonare quid sit. 1.278

Astra, nihil posse in actus liberos. 3.144

Astrologia, à quibus damnata, & impugna-

ta. 3.699

Astrologica prædictio, fallibilis etiam de na-

turalibus. 3.146

Astrum, stella, & constellatio, quid sint. 3.179

Astuti, unde, & qui dicantur. 3.365

Astutaron philosophiarum genus, quale sit. 3.

717.

At, particula, quam habeat vim. 3.548

Athenienses, facile in malum impellebantur. 2.

634.

Athenienses pauci, de innumerabilibus Per-

sis triumphant. 2.386

Athydes, siue Attines, quot, & qui fuerint. 1.

351.

Atramentum quoduplex, & scriptorium quo-

modo fiat. 2.272.

Atrei, & Thyestis mythica narratio. 3.36

Auari, bisariam irridentur. 3.341. 3.344

Auaritia an sit explebilis. 2.206. 2.428

3.867. 3.876.

Aua;

Atque verborum.

<i>Auritia</i> pallorem inducit.	2.740
<i>Avaritia</i> regnat etiam inter mortuos.	2.145
<i>Avaritia</i> reprehenditur.	2.429
<i>Avarus</i> inhians ad terrena, non curat coelestia.	2.191
<i>Audax</i> , an sit idem cum temerario.	1.424
<i>Audeo</i> scriptum, an debeat legi adeo.	3.785
<i>Audere</i> quid sit.	3.782
<i>Aueruncare</i> quid sit.	3.509
<i>Auguria</i> sinistra, quare felicia.	3.498
<i>Auguria</i> unde, & Romæ quanto forent in pretio.	2.75
<i>Augusti</i> genealogia.	3.817
<i>Augustus</i> in Venerem proclivis.	3.866
<i>Augustus</i> nucibus, vel talis ludebat cum pueris.	1.89
<i>Augustus</i> qua arte Martiales animos ad pacis studia traduxerit.	1.9
<i>Augustus</i> , Romanos vinum petentes, graui cohibuit edito.	3.360
<i>Auię</i> quę, & unde, & quomodo euellantur e pulmone.	3.297
<i>Auiz</i> veteres, quę dicantur.	3.297
<i>Auis</i> rara, quę, & quare sic dicatur.	2.195
<i>Aurea</i> barba cui adderetur.	2.175
<i>Aureis</i> vasculis an sit in templis vtendum.	2.312.
<i>Aures</i> albę in quibus sint.	1.254
<i>Aures</i> bibulę, quę dicantur.	2.754
<i>Aures</i> indices animorum.	1.433
<i>Aures</i> purgata, quę intelligantur.	3.230
<i>Aures</i> rubentes, quid designent in mulieribus.	1.433
<i>Auricula</i> , an sit ab aure diuersa.	1.433

<i>Auriculas asini habere, quid sit.</i>	2.419
<i>Auri cupiditas, crevit nobiscum ab infantia.</i>	2.169.
<i>Auri montes promittere, quid sit.</i>	2.411.
<i>Aurius, non numeratur inter Deos.</i>	2.83
	2.192.
<i>Auris vaporata, quæ intelligatur.</i>	2.431
<i>Aurora, Cephalum ad concubitum prorita.</i>	
<i>nit.</i>	2.247
<i>Aurum, ab omnibus expetitur.</i>	2.169
<i>Aurum ovatum quale sit.</i>	2.162
<i>Aurum pingue quale dicatur.</i>	2.160
<i>Aurum suberatum quodnam intelligatur</i>	3.331
<i>Auspicia sinistra quare feliciora.</i>	3.498
<i>Auster ventus, qualis sit.</i>	3.677
<i>Authoritas dicendi unde nascatur.</i>	2.611
<i>Avunculus quis, & unde dicatur.</i>	3.816
<i>Axes quid sint.</i>	3.252

B

B <i>Abilonicum templum, quale fuerit.</i>	2.212
<i>Bacca quid sit, & an differat ab acino.</i>	2.204.
<i>Bacchantes, Macedonum exercitum fugere compulerunt.</i>	1.370
<i>Bacchus, cognominatus Bassareus.</i>	1.372
<i>Bacchus dictus etiam Bryseus.</i>	1.310
<i>Bacchus, Rhœtum, Titanorum ferocissimum interfecit.</i>	1.377
<i>Bacchus, scriptorum quorumlibet patronus.</i>	1.311.
<i>Balanatus quis, & unde dicatur.</i>	2.705
<i>Balbi qui fuerint, & qui dicantur.</i>	1.163
<i>Ba-</i>	

Atque verborum.

- Balene, quales insultus sustineant ab orcis. 2.
372.
- Balnea, apud Celtiberos, ex lotio diu serva-
to. 3. 391
- Balnea intempestiva, noceant sanitati. 2. 198.
2. 506.
- Balnea, num profint, an obfint sanitati. 2. 506
2. 645.
- Balnea qualia, & à quibus frequentata. 2. 505
3. 389.
- Balnearum, quæ sint partes, & cellæ. 2. 505
3. 392.
- Bakheus quid sit. 2. 729
- Baptifmum Christianorū imitabantur Ethni-
ci. 2. 59
- Barba aurea quibus Dijs adderetur. 2. 75
- Barbam alicui detrahere, est illum despice-
re. 1. 446. 2. 78
- Barba prolissa, & inculta, est propria philoso-
phorum. 2. 595
- Barbam, Romani quamdiu intonsam habue-
runt. 2. 545
- Barbatus magister dictus Socrates. 2. 592
- Barones, qui dicantur. 3. 441
- Bassaris, quæ diceretur. 1. 372
- Bassus, quis, & qualis fuerit. 3. 622
- Bathylli, qui, quot, & quales fuerint. 3. 378
- Batilli, quid sint. 3. 379
- Battologia, unde, & quid sit. 2. 32
- Baucis, quæ & qualis fuerit. 2. 655
- Beatitudo, an & qualis possibilis in hac vita.
3. 237.
- Beatitudo in quo consistat. 2. 531
- Beatitudo quotuplex, & in quibus consistat.
3. 593. Bea-

Beatus quis dici possit. 2.530

Bellonæ sacerdotes, ei suo cruore litabant. 3.

587.

Bellū diaboli in animas, quam sit acre. 3.132

Belus quis dicatur, & an alius à pulchro. 1.

108.

Beneficentia Dei, nostram prouocare debet.

3.819.

Beneficia, in quos sint eroganda. 3.740

Bene, quot modis accipi possit. 2.655

Bene sit, in quos, & quo sensu dicatur. 2.689

Benignitas qualis commendetur. 3.340

Berecynthia, Athydem admauit. 1.351

**Bestius, an noceat aliquam Romanorum fami-
liam.** 3.754

Beta, qualis herba sit. 2.573

**Betæ radix contusa, vinum in acetum mu-
tat.** 3.286

Bibax, bibosus, & bibulus, quid sint. 2.754

**Bibliotheca Palatina à quo, vbi, & quare ex-
structa.** 1.35

Bicolor membrana, quæ intelligatur. 2.264

Bidental, vnde, & quid sit. 2.75

Bilis commota, quæ intelligatur. 2.607

Bilis mascula, quæ intelligatur. 3.454

Bilis, quæ, qualis, & quod duplex sit. 3.454

Bilis vitrea, quæ sit. 2.255

Bixon, & Cleobis, qui, & quales fuerint. 2.469

Blandū, vnde, & quid dicatur. 2.629. 3.110

Blasphemia est, peccata in stellis referre. 3.
145.

Bombus, & bōbarda, vnde, & quid sint. 1.371

**Bombyces quid sint, & eorum alia nomi-
na.** 1.371

Bom-

Atque verborum.

- Bombycum operibus , quæ prima ad vestes
vsa fuerit. 1.371
- Bona corporis & fortunæ, infima. 2.310. 2.
431. 2.530.
- Bona honesta cæteris præferenda. 3.333
- Bona interna, pauci sunt, qui videant, & con-
temnant. 2.34
- Bonam mentem, an quis habeat à seipso. 2.30
- Bona, num eadem videantur Dijs , quæ ho-
minibus. 2.194
- Bona omnia, etiam fortuita, à Deo manant. 2.
173.
- Bona, quibus leganda, à migrantibus ex hac
vita. 3.843
- Benorum quot sint genera , & quod eorum
præstantius. 2.430
- Bonum, à quo quis denominatur bonus, qua-
le sit. 3.766
- Bonum particulare creatum , non necessitat
appetitum. 3.131
- Bonum quoduplex sit, & quale propriè tale. 3.
766.
- Bonum summum, non esse appetendum prop-
pter inferius 3.684
- Borea ventus, qualis sit. 3.678
- Bosphorus Cimmericus, vbi sit. 3.420
- Bouille vbi sit, & vnde dicta. 3.795
- Bonum parandorum diligentia, quanta esse de-
beat. 2.488
- Braccæ, seu brachæ quid, & quales sint. 2.383
- Briseis, seu Hippodamia, quæ, & qualis fue-
rit. 1.312
- Brisei, vnde, & quis diceretur, 1.310
- Bronci, qui dicantur. 3.441
- Bru-

Index rerum

Bruma, unde, quid, & qualis.	3.610
Brumali tempore, quæ rerum mutationes fiant.	3.610
Bruta, an, & in quibus præcellant.	1.241
Brutij Annibalem fouentes, à Romanis mul- tati.	3.716
Brutorum terræ nomina, noua, & antiqua.	3. 715.
Bruti, Iunius, Marcus, & Decimus, vindices libertatis.	3.283
Buc a quid, & unde dicatur.	3.51
Bulla, qua forma foret, quid clauderet, & in- dicaret.	3.103
Bullam qui gestarent, & quando eam depo- nerent.	3.103
Bullatæ, vel pullatæ nugæ, quæ dicantur.	3. 63.
Busris quodnam munus hospiti consiliario dederit.	2.345
Buxus, qualis arbor sit.	2.376

C

C aballinus fons, unde, ubi, & qualis.	1.15
Caballus an & in quo differat ab equo.	1.15
Cachinno, & cachinnus quid fiant.	1.97.3.611
Cacodemon, quam instanter pugnet aduersus animam.	3.132
Caculæ unde, & qui dicantur.	3.310
Cadavera, quomodo curarentur ad sepulcu- ram.	3.519. 3.747
Cadmus litteras è Phœnicia in Græciam transtulit.	1.17
Caduceus quare Mercurio attributus.	3.826
Cæ-	

Atque verborum.

Cedere cum diphthongo, quid sit.	2 719
Cepe, unde, quid, & qualiter seratur.	2.690
Cæsaries, qualis, & quos deceat.	1.52
Cæsonia, quæ, & qualis fuerit.	3.776
Caij Persij duo, quales fuerint.	1.2
Caius Cæsar Dictator, denominatus Cal- uus.	1.24
Calabria antiqua, quomodo nunc dicatur.	21
199. 3.725.	
Calabria nunc dicta, quomodo priscis dice- retur.	2.199
Calamitas, est occasio virtutis.	1.49
Calamitatibus oppressi, nequeunt capere.	3.
34.	
Calander Illyricus, Macedones stratagemate fugauit.	1.370
Calcanei, siue calces, qui dicantur.	2.540
Caligula, amatorio poculo potionatus, in furorem versus est.	3.777
Caligula, profusus in donis populo erogan- dis.	3.541
Caligula, quis, & qualis fuerit.	3.767
Caligulæ scuitia quanta fuerit.	3.779
Callidius, causam capitalem quomodo ege- rit.	1.348
Callidus, & callere quid sint.	1.412. 2.606
3.56.	
Callirhoe, Acheloi filia, Alchmeonis vxor.	1.450
Callirhoe Boeotia, Phoci Thebani filia.	1.449
Callirhoe Calidonia, à Corcebo adamata.	
1.448.	
Callirhoe, nobile scortum Romæ.	1.451
Callirhoes nomines veniunt fontes quamplur- res,	

Index rerum*

res.	1.451
Callis, quis dicatur.	2.396
Callus, & callere quid sit.	2.606
Calones qui, & vnde dicantur.	3.309
Calor congregat homogenea, etherogenea disgregat.	3.47
Calor, & humor naturalis, & innaturalis, quid faciant.	3.678
Calor quid, & vnde sit in corpore animalis.	2.554.
Caluistię, & Casaubonus refelluntur.	3.606
Caluistię templorum expilatores.	2.209
Caluus quis fuerit, vel dicatur.	2.241
Calx qualis sit melior.	3.84
Cambyses vino farrus, quid in Pręxaspis fi- lium egerit.	1.155
Camelus quale animal, & quam sitis tole- rans.	3.434
Camini antiquorum, quare forent incommo- di.	3.72
Caminus quid sit.	3.43
Camęne quot, & quę earum nomina.	3.67
Campestre indumentum, quale.	3.207
Campus vnde, quid, & quod duplex.	3.206
Candelę quid, & quis earum vsus.	2.529
Candidati quare forent, qui magistratum pe- tebant.	3.536
Candidum quid dicatur.	2.556. 2.651
Candor vestis, vitę designat innocentiam, & puritatem.	2.111
Canes, alumni ad viros homines denotan- dos.	3.317
Canicines, vnde, quid, & in quibus sit.	1.87
Canicula denominata damnoſa, quę sit.	2.372
Ca	

Atque verborum.

Caniculæ effectus, qui sint. 2.245

Canis adiectiuè, & substantiuè, qui dicantur.

3.238.

Canina littera, quæ sit, & quid eam sonare
de nare balba. 1.395

Canis lactens, maximè melitea, applicata,
medetur dolori. 3.72

Canis Laribus, quur semper adderetur. 3.115

Canis Iulus, quam fortis aduersus mor-
tem. 2.125

Cannabis quid sit, & quæ eius ualentes. 3.
457.

Canones philosophiæ, quando sint utiles. 2.
551.

Cantant amatores ante fores eromenarum. 3
507.

Cantare quid sit. 2.658

Canthus quid, & quocumque sit. 5.251

Cantores, succentores, & occentores, qui di-
cantur. 2.289

Canuleius, matrimonia Patrum, & plebis,
promiscua esse sanxit. 7.108

Capilli positi, qui, & qualiter intelligantur.
2.267.

Capitale delictum quale sit. 2.339

Capitolium restitutum, Q. Catulus dedicauit.
3.87.

Cappadocia ubi, & qui mores incolarum. 8.
360.

Capparitis prodest spleneticis, ad lien exte-
nuandum. 1.95

Caprificus quid sit, & quanta eius vis. 1.145

Captiuitatis casenam circumferens, nequit
dici liber. 3.486

Ca-

Index rerum

- Caput vnde, & quid sit. 1. 339
- Caput vno digito scalpere, est nota effeminati. 1. 236
- Carcer vbi, quando, & quamobrem in Vrbe cœperit esse. 2. 323
- Carmen, deductum, & robustum, qualia sint. 3. 25.
- Carmina quę, & quomodo timeant scombros aut thus. 1. 192
- Carnales terrentur à demonibus, sed hos terrent spirituales. 3. 579
- Carneades, quamobrem biberit veratrum. 1. 315.
- Carneades, quomodo Chrylippum irriserit. 3. 871. 3. 874
- Caro delicijs affluens, plerumque impellit ad vitia. 2. 195
- Caro in homine pugnat aduersus spiritum. 3. 403.
- Casaubonus respuens confessionem fidelium, eam dat Ethnicis. 3. 606
- Casaubonus textum corrumpit. 1. 280. 2. 209. 2. 252. 3. 135.
- Cassia, quid, & quoruplex. 2. 196
- Cassia, minor quam cinnamomi, vis medicinalis. 2. 196
- Cassus cum incremento, & sine eo, vnde, & quid sit. 1. 521
- Castalia, & fons Castalius, quę, & quę sit. 1. 17
- Castigare quid sit. 1. 17
- Castigatio durissima, vel asperrima, quę foret. 3. 399
- Castitate deposita, Athys punitus à Bercyn-

Atque verborum.

- Cynthia. 1. 353
 Castor bebrus, an sibi testes detrahat. 3. 421
 Castor, & Pollux benefici in Romanos. 2. 271
 Castor & Pollux, qui fuerint, & an Penates.
 2. 136. 3. 171.
 Castoreum quid sit, & ex quibus fiat. 3. 420
 Castor, Hercle, Pol, & alia quid, & quorum
 sint. 1. 65
 Catastra unde, quid, qualis, & quotuplex. 3.
 864.
 Catinus quid sit, & qui eius usus. 2. 564.
 3. 559.
 Caro laudatus, quod vno, nec integro, equo,
 veheretur. 1. 334
 Catonis multa laudabilia, mors reprehensi-
 bilis fuit. 2. 364
 Cauda, caudex, caudicaria &c. quid sint. 2.
 631.
 Caules, quid, & unde dicantur. 3. 836
 Cautus unde, & quis dicatur. 2. 746. 3. 81
 Cedere sine diphtogo, unde, & quid sit. 3. 102
 Cedri usus in medicina contra venena. 1. 88
 Cedro digna loqui quid sit. 1. 191
 Cedrus arbor quid, & qualis sit, & quam pro-
 cera. 1. 188
 Censores inuigilabant, ne quid viri pecca-
 rent. 3. 97
 Censores, qui, & quanta eorum potestas. 2. 314
 Censurę magistratum, sibi Imperatores ar-
 rogabant. 2. 314
 Centuriones qui, & quare instituti. 2. 460
 Centurionum quod foret insigne. 2. 463
 Centussis unde, & quid sit. 3. 63
 Cephalus muneribus deprauabatur. 2. 248
 Ce-

In dex rerum

- Cerasus arbor, an foret in Europa ante Lu-
cullum. 3.751
- Cerasus arbor, pomum, & gummæ. 3.751
- Cerdo quis dicatur. 2.757
- Ceruices, quæ sint, & quæ dictæ purpureæ. 2.
439
- Cervix dura, vel laxa, quæ sit. 1.367. 2.550
- Cespes viuis, vnde, & quid sit. 3.738
- Cessare, vnde, & quid sit. 3.393
- Charitas maxima est, seruare seipsum à pec-
candi periculo. 3.506
- Charitas mutua inter homines, est à natu-
ra. 2.413
- Chartæ nocturnæ, quæ intelligantur. 3.212
- Chartæ quomodo fiant. 2.265. 2.268. 3.28
- Chiragra dicta lapidosa. 3.29
- Chiragra, vnde, & quid sit. 3.218
- Chlamis vnde, & quid sit. 3.774
- Chordæ vnde, & quid sint. 3.619
- Christianis, operum præmium in futura vita
est promissum. 3.683
- Christianorum mores reprehensi. 2.41. 2.64.
2.370.
- Christus indigentior quocumque mendico.
3.820.
- Chrysaorius quis, & qualis fuerit. 3.240
- Chrysippi mores, & opera. 3.871
- Chrysippus quo fato obierit. 1.99 3.872
- Chrysocola quid sit, & quomodo fiat. 3.701
- Ciborum repletio, mentis officit perspicaciæ.
1.240.
- Ciborum tam inanitas, quam nimia repletio,
curbat phantasmata. 3.576
- Cibus aliquibus non sapit, nisi magno con-
sti-

Atque verborum.

<i>Riterit.</i>	2.573
<i>Cicero, minoris faciebat amicum, quam iocum.</i>	1.92
<i>Cicero, quos veller suorum operum lectores.</i>	3.337.
<i>Cicer, quare sit difficilis stationis.</i>	3.540
<i>Ciconiarum dotes naturales.</i>	1.249
<i>Ciconiarum pietas in parentes.</i>	1.251
<i>Ciconiarum rostrum simulare, quid sit.</i>	1.252.
<i>Ciconia in cibum expetitur, & demum explo-</i>	1.250
<i>se.</i>	
<i>Cicuta, tollebant damnatos.</i>	2.597. 3.456
<i>Cicuta vnde, quid, & qualis sit.</i>	2.596
<i>Cincinnatus, ex agricola, Dictator.</i>	1.297
<i>Cincinnatus, servato Consule, de hostibus triumphat.</i>	1.298
<i>Cinctum, & cingulum quid, & quorum sint.</i>	2.647.
<i>Cinere vkerior, quis dicatur.</i>	3.764
<i>Cinis quid sit.</i>	1.172. 3.473
<i>Cinnamum quid sit.</i>	3.750
<i>Cippus quid sit.</i>	1.173
<i>Circensibus in ludis, quanta opus esset solertia.</i>	2.435
<i>Circumcisio, maxime propria Iudeorum.</i>	3.571
<i>Cirra i qui, & vnde dicantur.</i>	1.151
<i>Cirri, quando Laribus apponerentur.</i>	1.151
<i>Citrus, antidotum contra venena.</i>	1.226
<i>Citrus arbor quoduplex sit.</i>	1.223
<i>Citrus Mauritanica, ad mensas pretiosissimas.</i>	1.227.
<i>Citrus, vestes sernat, & oris odorem fouet.</i>	1.223.

Ci-

Index rerum

Cinica corona, cui, à quo, & quare daretur.	
2.167.	
Ciuium Romanorum numerus, creuit ex ser- uis.	2.542
Clades, vnde, & quid sit.	3.770
Claudere, vnde, & quid sit.	1.350
Claudio Neroni, quare, non triumphare con- cessum.	2.163
Claudius septies in die balneabatur .	2.198
3.390.	
Claudius timidus ad leues suspiciones.	1.109
Cleantes, ex mendico, philosophus egre- gius.	3.235
Clinia, iurare noluit ad vitandum damnum .	
3.436.	
Clius quid, & vnde dicatur.	3.795
Clodius insimulatus stupri in sororem.	3.337
Coa indumenta, apud quos forent in pretio.	
3.431.	
Coa vina, quare denominata lubrica.	3.430
Codicariæ naues, quæ, & vnde.	2.632
Cœcum actiue, & passiuè.	2.716
Cœdere quid sit.	2.719.
3.02	
Cœlestia, quæ intelligantur.	2.193
Cœna funeris vnde, & quæ.	3.743
Cœruleum quid, & vnde.	1.354
Cogitabundi, gestus quales sint.	1.383
Cogitationes vanæ, similes delirij.	2.33
Cognitionis, graduum nomina.	3.794
Cognitionis sui vtilitas.	1.85. 2.670. 2.759
Colere, vnde cultor, quid sit.	3.28
Color albus, in quibus propriè sit.	2.58
Colluere quid sit.	1.131
Columba vnde, & quare Veneri sacra.	2.279
Co-	

- Columbæ** Semiramidem aluerunt. 2.280.
Comes dicitur, qui iungitur digniori. 2.253.
Comites blandi, qui dicantur. 3.111.
Comitia, quando è Campo ad Patres translata. 3.536.
Commercia qualiter exercerentur 3.100.
Commodus quoties balnearetur. 2.505.
Communitio mercium, & verborum facta. 3.201.
Comœdia vetus licentiosa in maledicendo. 1.426.
Comœdiæ species quot, & quæ fuerint. 3.13.
Compago quid sit. 2.398.
Compernes qui dicantur. 3.441.
Compescere, unde, & quid sit. 3.316.
Compita etiam percussa, quæ, & qualia. 2.684. 3.120.
Componere, unde, & quid sit. 2.534.
Conari, unde, & quid sit. 1.43.
Conchylum unde, & quale sit. 2.201.
Concoctio optime fit per sonnum. 2.241.
Concupiscentia crescit ad obiecti præsentiam. 2.561.
Concupiscentia, quando augeat peccati gravitatem. 2.208.
Concupiscentia ubi resideat. 1.135. 3.400.
Condere, unde, & quid sit. 3.732.
Confessionis antiquitas, ad hominem contra Calumnias. 3.564.
Confessionis laudes, & conditiones. 3.75.
 3.351.
Confessio quare debeat esse integra. 3.75.
Confessio, ut sequatur absolutio, nequit fieri absenti. 3.73.
 d Con-

Index rerum

- Conformitas voluntati Diuinæ, quanta in
Ethnico. 3.534.
Confusionis dolor, quando nascatur in homi-
ne. 3.224.
Conninere quid sit. 3.782.
Connubium licitum inter eos, inter quos est
ius hæreditatis. 3.804.
Conscientia rea, quos det cruciatus. 2.341.
3.437.
Conscientia testificans, qualis. 1.86.
Conscientiæ accusanti, maximè credendum.
2.586.
Conscientiæ, tam bonæ, quàm malæ, indicia.
2.26.
Consequentis defectus, vnde nascatur. 3.284.
Consuetudo, quid operetur. 2.291. 3.381.
Consumere, & consummare quid sint. 3.246.
Contemni quis dignus censeatur. 2.291.
Contemplatio, & actio ad inuicem comparā-
tur. 1.82.
Contemplationem præcedere debet volunta-
ria mortificatio. 3.348.
Contemplationis fundamentum est actio. 3.
349.
Contemplatio qualis à Molinos introducta.
3.347.
Contentus quis, & vnde dicatur. 3.445.
Contumeliosi, quæ pœna plecti debeant. 1.
439.
Contumeliosus digitus qui sit. 2.93.
Contumeliosus in defunctum, quis habeatur
3.764.
Conuersio non procrastinanda. 2.143. 3.240.
Conuersio requirit voluntatis consensum. 3.298.
Con-

Atque verborum.

Conuersus iam ex toto corde, influxus euasit.

3.225.

Conuictus quid operetur. 1.425

Conuiuia, unde, & quis dicatur. 1.177

Conuiuia quomodo instituerentur. 3.140

Coquere, quid sit. 2.251. 3.43

Corbes quid sint. 1.289

Corbulo Parthicum bellum administravit.

3.24.

Cor dictum sedes sapientiae. 3.656

Cordis secreta solus Deus cognoscit. 3.89

Cordis situs ubi sit. 2.161

Coriczi, qui, & quales fuerint. 2.20

Corneum, & cornu quid sint. 1.207

Cornicari vnde, & quid sit. 3.48

Cornicum oculos configere, quid sit. 3.49

Cornix, quæ, & qualis avis. 3.48

Cornuæ, & vngues, non informantur anima.

1.208.

Cornutus commentator, alius à philosopho.

1.224. 3.77.

Cornutus philosophus, quis & qualis fuerit.

3.77.

Coronæ, quæ, quibus, & à quibus darentur. 1.

31. 2.16.

Corpora sepelienda quomodo curarentur. 3.

747.

Corpus aliter se habens, morbum indicat. 2.

509.

Corpus hominis, quam sit vile, & imbecille.

2.416.

Corruptio, & generatio quomodo accidant. 2.

198

Cortex quid sit, & quæ inde nata prouerbia.

1.365.

d 2

Cor-

Coruorum quorundam historiae referuntur. 1.45.

Corpus sequi testa, & luto, quid, & quorum sit. 1.406.

Coruus ex albo quare euaserit niger. 1.46.

Coruus qualis auis. 1.44.

Coruus quare, & quando siticulosus. 1.45.

Corymbi qui, & quales sint. 1.376.

Costa quid sit. 1.359. 3.737.

Crassum vide, & quid sit. 2.270. 2.535. 3.

2.11. 3.611.

Crassus aer, parit hebetudinem ingeniorum.

3.127.

Crassus, ditatus domorum distractionibus. 2.

107.

Crassus obuijs palpat, ineptiendo, sed absente

Scæuola.

3.553.

Crastina die promissa emendatio, numquam

erit.

3.39.

Crater, & sinus Crateris, unde, & quid sint. 2.

158.

Crateri, qui, & quales fuerint. 2.410.

Cratinus, quis, qualis, & quando fuerit. 1.426.

Creationis ex nihilo, possibilitas suadet. 2.

483.

Crepare quid sit. 2.47. 2.524. 3.83.

Crepidæ quid, & quorum sint. 1.434. 3.517.

Cretata ambitio, quæ dicatur. 3.535.

Cribrum quid, & quotuplex sit. 2.566.

Crispare quid sit. 2.491.

Crispini, quot, & qui fuerint. 3.387.

Cricheis mater Hæneri, qualis fuerit. 3.662.

Crocodilum, quo astu necet ichneumon. 3.15.

3.535.

Cro.

Atque verborum.

Crocota, & hyena, humanas voces imitantur	
1.42.	
Cræsi filij muti, qui patrem à morte seruauit, nomen.	1.352
Cræsi munera, quæ, oblata Apollini Delphico.	2.211
Cræsus quis, & qualis fuerit.	2.469
Cruditatis, seu indigestionis mala.	3.520
Crudum quid dicatur.	1.28. 1.218
Crura quæ dicantur.	2.720
Cubiculorum parietes incrustabantur.	1.212
Cubicus, quid, & quæ duplex sit.	2.697
Culpa corruptæ eloquentiæ, refunditur in parentes discipulorum.	1.3.6
Culpis inquinati, quomodo mundari rede- rentur.	2.59
Cultor, unde, & quis dicatur.	3.228
Cultrix, unde, & quæ res dicatur.	2.305
Cultura animi qualiter fiat.	3.229
Cuminum inducit pallorem, sed quibusdam morbis medetur.	3.198
Cuminum, quid, & quale sit.	3.197
Cunæ, cunabula, & Dea Cunina.	2.88
Cupiditas penitus excindenda, & eradicanda ex animo.	3.877
Cupiditas vehemens, inducit pallorem.	2.741
Cupido, & Venus, amorem inmittunt, & se- dant.	3.511
Curatores quibus dentur, & quæ eorum po- restas.	2.513
Curtulio quid sit.	2.710
Cuius hominum unde, & quæ sint.	1.59
Cures qui fuerint, & quid eorum superfit.	..

Index rerum

Curiosi castigantur.	2.421
Curtare quid sit.	3.746
Curtum quid dicatur.	2.719
Curni mores, qui intelligantur.	2.381
Curum, unde, & quid dicatur.	2.617. 3.687
Cute perdit qui dicantur.	1.140
Cuticula, unde, & quæ sit.	2.644
Cutis, coriû, & pellis, quid sint.	2.318 3.448
Cutis quomodo curetur.	2.644
Cybeles, & Iſidis Sacerdotes, quales.	3.585
Cybeles Sacerdotes, quæ dicerentur	Gran-
des Galli.	3.588
Cymbala quæ, & quare pulsarent.	3.587
Cymnopriſtes qui, & quare dicerentur.	3.197.
Cynicorum mores narrantur.	1.445
Cyrrha, & Niſſa Vrbes, ubi forent.	1.12
Cyrus Creſum ab incendio abſoluit.	2.470
Cytherona, & Helicon, homines, & montes.	1.19.

D

D actylus pes, ob proportionem dictus	
Apœninus.	1.362
Dama quale animal ſit.	3.266
Damnatus qui alterius vitia, non etiam virtutes obſervauerat.	2.677
Damocles palpo Dionyſij, quid indutulerit.	2.346.
Danaida, quæ, & quales, fuerint.	2.171
Daphne, quæ, & qualis fuerit.	3.768
Dare pondus fumo, quid ſit.	3.65
Dare verba quis dicatur.	2.731

Darij

- Darij Legati quid, & quare passi ab Atheniē-
sibus. 3.359
- Debiles, vlcerosi, & pannosi, quare Manij di-
cerentur. 1.802
- Decerpere primas noctes epulis, quid sit. 3.
.139.
- Decipere nervos, quid, & an sit possibile. 2.
732.
- Declamaturi, auditores corrogabant. 2.368
- Declamatorum exercitatio, necet eloquen-
tię. 1.104
- Decoctum quid, & quale dicatur. 1.430
- Decoquere, & decoctor qui dicantur. 3.212
- Decutere, & decussū vnde, & quid sint. 2.566
- Dede cus quid sit, & vnde nascatur. 3.494
- Defigare, quid sit. 3.60
- Defrutum quomodo fiat. 3.212
- Defunctorum animas vagari circa sepulchra,
falsum est. 3.579
- Defunctorum, qui censerentur felices. 1.174
- Dei erga homines beneficentia quanta sit. 2,
156.
- Dei in hominis formatione, prouidentia mi-
rabilis. 2.154
- Dei pręscientia inenarrabilis. 2.158
- Delectatio vtra sit maior, edentiumne, an bi-
bentium. 2.754
- Deliberatio de ratione vitę instituendę,
quando fiat. 3.394
- Deliberatio non est facienda de re turpi se-
quenda. 2.26. 3.438
- Deliciarum corporalium, & spiritualium, cō-
paratio. 2.191
- Delicta atrociora, sæpe in hoc seculo impu-
nita.

Index rerum

nitā.	3.314
Delicta quo maiora, eo minus indigent admonitione.	3.696
Deliria Genethliacorum, qualia.	3.161
Delphico Apollini, quanta Cræsus obrule- rit.	2.211
Delphinus musica oblectatur, & de quali ma- gis gaudeat.	1.316
Delphinus Neptuni nuptiis, cum Amphitrite conciliavit.	1.316
Delphinus quale animal, & quæ inde prouen- bia.	1.315
Delphinus Arionem à nautis occidentem, in- columen seruauit.	1.318
Delumbe, unde, & quid dicatur.	1.381
Demetrius quam promptè Diuine se offerret voluntati.	3.534
Democritus opera hominum irridebat.	1.98
Demophoon quis, & qualis fuerit.	1.164
Demostheni volupe erat, si d gito monstrate- tur.	1.150
Demosthenis responsio ad Thaidis petitionē.	2.743.
Dentale, quid, & unde dicatur.	1.299
Dentium nonnullorum nomina, & officia.	1.409.
Deo bona cuncta esse adscribenda.	2.36
Decorum matris, & eius sacrificulorum ap- pellationes.	3.585
Depellere quid sit.	3.508
Deposcere quid sit.	3.87
Deprendere, quid sit.	2.382
Depunge, an depinge sit legendum, & quid vtrumque,	3.870
De-	

Aque verborum.

Despuere quid sit.	2.699
Despumare quid sit.	2.241
Destertere quid sit.	3.681
Detetius unde, & quid sit.	2.514. 2.653
Detonsum quid dicatur.	2.387. 2.709
Deum, aliqui infidelium dubitauerunt fore ne hominibus prestantiorem.	2.68
Deum non delectari bonis corporis.	2.80. 2. 193. 2.216. 3.868.
Deus an, & quomodo hominibus propicietur	2.79.
Deus execratur templorum expilatores.	2. 110.
Deus gratam habet auri oblatione Templis factam.	2.209
Deus iussit vasa ministerij sui esse pretiosa.	2.214.
Deus non muneribus, sed pura delectatur cō. scientia.	2.217. 3.868.
Deus non tam donum, quam donantis atten- dit animum.	2.214
Deus quomodo cognoscat futura libera, & contingentia.	3.155
Deus solus cognoscit cordis cogitationes.	3. 89.
Deus tarditatem supplicij gravitate compē- sat.	2.70
Deus vinci nescit beneficentia, & liberalita- te.	2.149
Deus virtutum operibus placatur, non do- nis.	2.79. 3.868
Deus vocat hominem ad vitam, mediante la- bore.	3.472
Dia, unde, & quæ sint.	1.257
Dia-	

Diabolus bona dare nec potest, nec vult.	2
149.	
Diabolus coërcetur à Deo, ne nobis noceat quantum vellet.	3.148
Diabolus myrmicoseonti comparatus.	3.578
Dialectica, & Rhetorica, quales.	3.760
Dianæ Ephesæ templum, & statua.	3.319.
3.424.	
Dianæ opera in Hippolytum, per Æsculapio	
3.797.	
Dictæ quid sit.	1.219
Dicta, unde, & quæ sint.	1.154
Dictator nullus absque Magistro Equitum.	
1.391.	
Dictatorum quanta foret dignitas, vel potestas.	1.590
Dictatura, ante Syllam, erat remedium omnium malorum.	1.304
Dictatura, quis primus fuerit ornatus.	301
Dictoria quid, & qualia.	3.642
Diducere, & deducere quid sint.	3.117
Diei, & noctis diuisio in suas partes.	2.244
Dies crassi qui dicantur.	3.222
Dies lustricus qui foret.	2.82
Dies natiuitatis quomodo celebraretur.	2.10
Digito monstrari, quid sit.	1.149
Digito, quomodo castigeretur trutina.	1.83
Digitorum nomina, & officia.	2.94
Digito vno scalpere caput, est indicium effœminari.	1.126
Digitum eferre, est cōfiteri se victum.	3.357
Digitus infamis quis sit, & quare sic appellatus.	2.91
Dignoscere quid sit.	3.80
Dij	

Atque verborum.

Dij aurei indigent custodibus, nō argillacei,

2.213.

Dij depellentes absolute, qui sint. 3.508

Dij depellentes furorem amatorum, qui sint.

3.512.

Dij, ex hominibus quomodo facti 2.298

Dij instantes corpora, qui dicantur. 3.600

Dij ingentes de puppi, qui putentur. 3.737

Dij præsides humane vite, qui. 2.83

Dij qui per soporem indicabant morborum remedia. 2.172

Dij quomodo male depellerent. 3.519

Dij alia quam hominibus videntur bona. 2.

194.

Dij an immolande hostie pretiosæ. 2.721

2.208. 2.224. 3.510.

Dij audentibus nihil boni fieri potest. 2.

682.

Diluere, & dilutum, unde, & quid sit. 2.273

Dinomache, quæ, qualis, & pro qua nominat.

12.

2.649

Diogenes ab Anaximene petijt ventrem. 1.

241.

Diogenes contumeliosus in Demosthenem.

1.150.

Diogenes, sepulchri honorem contempsit. 1.

176. 3.764.

Dionysij minç in Locrenses. 1.401

Dionysij sacrilegia. 2.77

Dionysius, amasium etiam suum pecavit. 2.

354.

Dionysius docuit filias suas esse constrictas.

2.353.

Dionysius meruebat sibi ab vxoribus. 2.354

d 6

Dio-

- Dionysius pila studiosè ludebat. 2.354
 Dionysius Tyrannorum metuentissimus. 2.
 353.
 Dirce quæ, & qualis fuerit. 1.318
 Diræ siue furie quot; & quæ. 2.332. 2.396.
 Director, absente etiam potest dirigere. 3.73
 Dirimere quid sit. 2.354
 Discere quid sit. 1.350
 Discernere, & secernere quid sint. 2.617
 Discintus, & accintus, unde, & quid sint. 2.
 319. 2.656.
 Discipulum habentem indocile, quid faciendum.
 2.229.
 Discolor, & concolor unde, & quid sint. 3.192
 Discordantium munera Deus non recipit. 3.
 468.
 Discrepare unde, & quid sit. 3.696
 Discutere, unde, & quid sit. 2.73
 Disertus sine controuersia, quis dicatur. 1.342
 Dispositio cuiusque rei utilis. 3.562
 Dissuere unde, & quid sit. 2.399
 Ditescere volentes, vacant mercature. 3.433
 Diuinitas est superstitio diuersa ab expia-
 tione. 3.583
 Diuites honorantur, pauperes contemnur.
 3.446
 Diuites inexcusabiles, si irrisoribus se expo-
 nant. 1.255
 Diuites noui, insolescunt. 3.278
 Diuites non adueniunt domos sapientum, sed &
 contra. 2.464
 Diuitiarum affluentia, impellit ad vitia. 2.
 191.
 Diuitiarum cupiditas, inexplibilis. 3.875
 Diui-

Atque verborum.

- Diuitiarum fructus, in usu deliciarum. 2.145
 Diuitiarum, quæ bona, vel mala. 3.276.3.469
 Diuitiæ, & potentia pervertunt iudicium. 2.
 729.
 Diuitiæ vulgo quanti fiant. 2.532
 Diuitijs, & lacris Hercules præsumt, & Mer-
 curius. 2.49
 Diuturna oratio laudatur, contra Casaubo-
 num. 3.576
 Docendi, & medendi præstantia, in quo con-
 sistat. 3.129
 Dolentes, & tristes cantare nequeunt. 1.341
 Dolorem morbi non sentiens, salutis est con-
 clamata. 2.509
 Dolori capitis, & cernicui, quid iunet. 2.
 349.
 Dolorus, pumilus quare denominatus. 1.51
 Domare quid sit. 2.242
 Dominosque quælibet passionis. 3.476
 Domitiani vanitas in erogandis missilibus,
 3.541.
 Domus maioris nomine, quid intelligatur. 2.
 503.
 Domus Planetarum, quæ sint. 3.159
 Domus per Lares, & Penates. 2. 137.3.109
 Domus villarum, ubi locanda. 3.223
 Donatio missilium, à quibus, & quare fie-
 ret. 3.540.
 Dos quando acquiratur marito. 2.55
 Drusus per veratrum liberatus à comitiali. 1.
 211.
 Ducere esse verbum funebre. 2.55
 Ducere, in quorum compositionem veniat,
 3.214.

Du-

Index rerum

Ducere, seu tollere, quid sit.	3.533
Duplicata censibus auaricia, non expletur.	3.869.
Dupondium, quid sit.	3.267
Durationis mensuræ, quæ sint.	2.418
Durum, quid sit.	2.564

E

E Benum, quale lignum, & quam carè emeretur.	3.413
Ebullare, vel ebullire, quid sit.	2.43
Ecclesiasticorum quorundam suppellex, superflua.	2.218
Echo Nympha, qualis fuerit.	1.379
Echo, soni percussio, qualiter fiat.	1.380
Edictum, quid sit, & à quo emanet.	1.447
Effluere, quid sit.	2.290
Effeminati, qui caput scalpunt vno digito.	1.136.
Effrontesne, an hypocritæ sint peiores.	3.346
Effundere quid sit.	1.170
Egerere, quid, & vnde dicatur.	3.347
Egregius quis, & vnde dicatur.	2.733
Ehehu, quid sit.	3.440
Electi hic flagellantur, vbi reprobi prosperantur.	2.85
Eleemosynarum erogatio, commendatur.	3.741.
Eleemosynarum erogatio, non differenda ad finem vitæ.	2.143
Eleemosynarum erogatio, quam sit utilis.	2.149.
Elegia, cui materiæ proportionata.	1.168. 1.217.
Ele-	

Eleuare, quid sit.	1.36
Eliquare, quid sit.	1.168
Elixum quid dicatur.	2.713
Elleborum, quid, quale, & quotuplex.	1.210
2. 408.	
Eloquentiam affectare, quos deceat.	1.349
Enax, quæ dicatur.	2.19
Emendatio, quando inchoanda.	3.240
Emereret, ut quis far è publico, quid requireretur.	3.257
Emergere, quid, & quorum sit.	2.319
Emeriti, qui sint.	3.256
Emicare, quod emitur precibus.	2.18
Emilia Vestalis, quomodo suam probauerit innocentiam.	2.187
Emolere, unde, & quid sit.	3.721
Ennius, quis, & qualis fuerit.	3.656
Enthymemata efficacius conuincunt, quam exempla.	2.184
Enthusiasmo poetas constitui, multi dixerunt.	1.10
Enthusiasmo poetas fieri, post Eriodi etatem dici coeptum.	1.18
Enthusiasmus Ennij, derisus à Persio.	1.23
Epicuræi ferè nihil brutis præstantiores.	3.469.
Epicuri vita disformis ab eius canonibus.	2.646.
649.	
Epicurus, notatus desultorietatis.	2.370. 2.
649.	
Epistolæ interceptæ, quomodo resoluantur in mittentem.	3.280
Epitaphia Neuij, Plauti, & Pacuuij.	1.315
Eques, cognominatus draconis, quid molitus,	

Index rerum

tus, perfecerit.	2.295
Equites ducentes funera, trabeam indu- bant.	2.316
Equites, quibus nominibus antiquitus no- scerentur.	1.333
Erasistratus, qualiter Antiochi morbum de- prehenderit.	2.561
Eretum vbi fuerit, & quomodo nunc dica- tur.	1.442
Ergenna, quis fuisse fingatur.	2.73
Erigone, quæ, & qualis fuerit.	2.248
Erostratus, quare Dianæ templum incende- rit.	3.476
Error circa finem vltimum, totam deordinat vitam.	3.236
Error nescius vitæ, qualis sit.	3.117
Erubescencia, nata est ex Adæ inobedentia.	3.208.
Eruditi vix ægrè irascuntur.	2.578
Eruditio, vtrum liceat vti vocibus obsoletis.	1.310.
Eruditorum, & honestarum mulierum, quæ- dam laus communis.	1.107
Esca aurium, quæ sint.	1.139
Eserere digitum, quid sit.	3.357
Eserere linguam post aliam, quid sit.	1.254
Essedum, quid sit.	3.775
Esica, quare dicatur ars.	3.329
Etruria, quibus finibus terminetur.	3.644
Etrusci, excellabant scientia auspiorum.	2.74.
Erruscorum, quam Senecæ opinio de proui- dentia, melior.	2.74
Eunon, vnde, & quid significet.	1.377
Eu-	

Atque verborum.

Eumenes loco chartarum, pergamenas invenit.	2. 265
Eumenides atræ, Orestem furiabant, albæ curarunt.	3. 513
Euphonismus, quid sit, & quos deceat.	2. 508
Eupolis, quis, & qualis fuerit, & quo facto functus.	1. 417
Eusebij error excusatus, & castigatus.	3. 645
Eutrapelus nocere volens, quid faceret.	3. 467.
Eutrapelus paraphrastice descriptus.	3. 337
Examen, quid sit.	1. 8. 3. 316
Exclamare, quid sit.	3. 314
Excrementum hominis, quam cæterorum animalium, grauius olet.	1. 401
Excutere, & corrugare nasum, quid sit.	1. 414
Excutere, quid sit.	1. 209. 3. 71. 3. 772. 3. 859
Exemplo multitudinis peccans, grauius puniendus.	1. 327
Exequiæ, quales prosint animalibus defunctorum.	3. 765
Exercitatio pro scienda valetudine, qualis esse debeat.	2. 646
Exergasia quando vitæ debeamus.	3. 193
Exhalare, vnde, & quid sit.	3. 460
Exhortatio ad fugiendam procrastinationem.	3. 24.
Eximere, & capere quid sint.	2. 89. 3. 834
Exoffatus ager, qualis dicatur.	3. 787
Expedire quid sit.	1. 37
Experimentalis notitia, qualis sit.	2. 473
Experts, quis dicatur.	2. 150. 3. 758
Expiare, quid sit.	2. 199
Expiatio, quomodo fieret.	2. 56. 2. 581
Ex-	

Exporrigere, quid sit.	2.481
Exprobratio vitorum naturalium, damna- ta.	1.439
Expungere, quid sit.	2.51
Exsuperare, & exuberare, quid sint.	2.495
Extā, quæ sint.	3.847
Extare, quid sit.	1.245
Externi actus, quid conferant ad pietatem.	3.574.
Extinguere, quid sit.	3.455
Exultare, quid sit.	1.334

F

F abula semel placita, iterum edebatur. 3.	40.
Fabula sumitur pro narratione ficta.	3.12
Fabula, unde, quid, & quoruplex.	3.10. 3.
	475.
Fabulæ, Togata, Palliata, & aliæ, quales sint.	3.13.
Facetiæ, & ioci, & qui in eis floruerint.	3.
	641.
Facinorosi à proprijs conscientijs torquen- tur.	2.340
Facultas quæcumque, qualiter addiscatur.	3.
	327.
Falerna vina, & regio, ubi, & qualia.	2.242
Fallere quid, & an fiat tantum verbis.	3.128
Falsitas consequentis, unde nascatur.	3.284
Fama, quid sit.	2.36.
Famæ cupiditate quidam exarserunt.	3.476
Famæ non credendum contra propriam con- scientiam,	2.734
	Fa-

Atque verborum.

Famelici loco cibi concupiti, saluam glutunt.	3. 564
Familiaritatum, quædam amorem, aliæ contemptum pariunt.	3. 137
Familie multe, ex Etruria Romam migrarunt.	2. 313.
Far cibus communis pauperum, philosophorum, vel auarorum.	2. 692
Far modicum, quale.	2. 302
Far scabrosum, vel scabiosum, quale.	3. 258
Far, unde, & quoruplex sit.	2. 123
Farina, & esse eiusdem farinæ, quid sit.	3. 345
Farrago, unde, & quid sit.	3. 272
Fartum, & fertum, quid sint.	2. 148
Fas, & ius, unde, & quid sint.	2. 126. 3. 317
Fascelides Diana, unde dicta.	2. 581
Fascinantium note, quæ sint.	2. 101
Fascinatorum affectiones, quæ sint.	2. 102
Fascinum Imperiale, à quibus seruarecur.	2. 99. 2. 102.
Fascinum, quid sit, & qualiter ei occurratur.	2. 93
Fata concordia, quæ dicantur.	3. 173
Fati nomine, quid sit intelligendum.	3. 156
Fato admissio, an preces sint frustra.	2. 421
Fato non esse adscribenda peccata.	2. 329. 3. 148.
Fatum, quid sit.	2. 419. 3. 152
Fauces, quid sint.	2. 568
Fauere, quid sit.	3. 644
Fauilla, an alia à scintilla, & cinere.	1. 18.
Fauultulus, quis, & qualis fuerit.	1. 293
Faxo quid, & quorum sit.	1. 400
Fax quid, & ex quibus.	2. 576. 3. 504
Fe-	

Index rerum

Febris, quomodo causet tremorem.	2.555
Febris signa plerumque fallunt.	2.552
Febrim, aliquę referuntur differentiæ.	1.233
Felices, qui dici possint.	1.87. 2.469
Felicitas debuisset inter Deos numerari.	2.83
Feretrum, à quibus deferretur.	2.546
Fermentum, unde, & quid sit.	1.142
Feronia Dea libertorum.	3.273. 3.282. 3.291
Ferre, & fert animus, quid sit.	2.608
Feruere, quid sit.	1.432
Feruere, unde, & quarum rerum sit.	2.36
Festis diebus, quæ opera licebant Ethnicis.	3.566.
Festuca, unde, & quæ dicatur.	3.527
Fex pandoſa quid sit, & qualiter fiat.	2.693
Fibet quale animal, & an testes sibi detrahât.	2.133. 3.421.
Fibre, quid sint.	2.73. 2.132
Fidiles Deorum imagines colebantur.	2.189
Fidilia, quę, & unde laudatissima.	2.189
Fidei defectus, inducit sui oblivionem.	3.842
Fidelia ex eadem duos dealbare parietes, quid sit.	3.562
Fidelia, quę dicatur.	2.292. 3.562
Fidem, seu citharam pulsare novisse, liberale iudicatur.	3.638
Fides Latina, & Græca, in quo differât.	3.640
Fidis, virtus, unde, & quid sit.	2.37
Fides instrumenti musici rectum, quale sit.	3.637.
Figere, quid sit.	2.472. 2.686. 3.91. 3.341
Figere terram lumine, quid sit.	2.473
Filia Polycratis, vera de patre sonavit.	1.125
Fili, parentum vitia imitantur.	1.326
Fi-	

Filij quomodo à parentibus degenerēt. 2.219

Filiorum, & serutorum proportionēs. 3.275

Felix, quid sit. 2.717

Fendi, quid dicatur. 2.256

Fine inconstanter constituto, vita labitur. 3.236.

Finem quisque debet attendere. 2.369

Finem vltimum, non consistere in laudari. 1.

194.

Fingere, quid sit. 2.297

Finis assequendo, media accomodanda. 2.371

Finere dolores, quomodo quis possit. 3.489

Finis constituendi necessitas. 2.404. 3.236

Finis propter quem nati sumus. 2.413

Finis Quo, & Qui, explicantur. 2.403

Finis vltimus, circa quæ obiecta versetur. 1.

148. 2.419.

Finis vltimus coincidit cum summo bono. [4.

639.

Finis vltimus vniuersas regulat actiones. 2.

413. 2.639.

Finitor, quis dicatur. 3.879

Fissum quid, & vnde dicatur. 3.341. 3.840

Fistula quid, & quotuplex sit. 2.276

Flagella, quam sit utilia. 2.86

Flagella, quid sint. 2.378. 2.749

Flagellare putat multa vibice, quid sit. 2.751

Flagellis externis, ab internis defendimur cō-
tationibus. 2.87

Flagellis in hoc seculo iustus atteritur. 2.85

Flagellorum an sustinere poens sit grauior. 2.

379. 2.750.

Flagitia, quæ sint. 3.381

Flores, & fruges, quæ sint. 2.695

Flo-

- Flora, & floralia, quæ, & qualia. 3.542
 Flores natos ex cadaueribus Ethnicorum, an
 sit credendum. 1.181
 Fluere, quid, & quibus conveniat. 1.268
 Focus vnde, & quid sit. 1.289.2.306 3.621
 Fœminæ naturaliter sunt imbecillioris intel-
 lectus, quam viri. 2.649
 Fœnerator quidam, quid exigeret pro vsura.
 1.231.
 Fœnistæ, vnde, & qui dicantur. 3.761
 Fœnum seruandum, qualiter sit metendum.
 1.444. 2.427.
 Fœnus, ex quo matrimonio gignatur. 2.140
 Fœtus pecuniæ appellatur fœnus. 2.140
 Fœrus, & fœnus, vnde, & quid sint. 2.139
 3.831.
 Folles à militibus, quare deponerentur circa
 signa. 3.45
 Folles quid sint, & quis eorum inuentor. 3.44
 Fons Caballinus, ubi & qualis. 1.14
 Forceps, forfex, & forpex, vnde, & quid sint.
 2.714.
 Fores, ianua, ostia, valvæ, & portæ, quid sint.
 3.502.
 Formæ corruptio, quando compositi inducat
 corruptionem. 2.198
 Fortuna, & accusatur, & colitur vt Dea.
 3.322.
 Fortuna formidanda, si sit nimium secunda. 1.
 120.
 Fortunare quid, & cuius sit. 3.135
 Fortunæ, & Infortunæ in Planetis, quæ sint.
 3.175.
 Fortunæ inconstantia, & incertitudo. 2.8
 Fos.

Atque verborum.

Fossiles, qui sint.	3 367
Frangere, quid sit.	1. 131. 1. 409. 3. 177.
	3. 219. 3. 739. 3. 502.
Fratres alieni, qui esse intelligantur.	2. 170
Fretus, unde, & quis dicatur.	2. 600
Frigescere alicui limina alterius, quid sit.	1. 394.
Frigus, est qualitas vniuersis pene viuentibus, & insensatis noxia.	3. 679
Frons, quid, qualis, & in quibus sit.	3. 315
Fruges, quæ, & unde dicantur.	3. 237
Fruitio, & vsus, quarum rerum sint.	2. 207
Frustra, ante molarum vsu, quomodo aptarentur ad panem.	1. 253
Frustratio, quæ sit.	3. 235
Fulcire animum malis, quorum sit.	1. 324
Fulcire, quid sit.	3. 458
Fulguritus, qualiter haberetur.	2. 76
Fulgur quibus epithetis significaretur.	2. 72
Fulmen totum factorum ordinem euidentem facere, Ethnici dicebant.	2. 74
Fulvius Nobilior, reus, quod coronas vulgaret.	2. 168
Fumosum, quid sit.	3. 841
Fumus, quid, & unde sit.	3 65
Fundere, quid, & quorum sit.	2. 12
Fundus, unde, & quid sit.	2. 301
Funebres pompæ, an prosint animabus	3. 765
Funera, qualiter curarentur.	3. 747
Fungi lucernarum, quare dicti violæ.	3. 558
Fonus, unde, & quid sit.	2. 44
Fures, Deos aureos rapiunt, testaceos colunt.	2. 213

Galli,

G Allii, gallinacci, & gallinæ saginantur. 3.555.

Gallorum grandium nomine, qui intelligantur. 3.585

Gallus Phrygiæ flouius, cuius sit qualitas. 3.585

Gallus pugnaturus contra Manlium, eum deridebat. 1.255

Gannire, garrere, & gerrere, quæ, & quorum sint. 2.312

Garrulitas propria est insipientium. 3.760

Garum, quid sit, & ex quibus fiat. 3.704

Gausape, quid sit. 2.707. 3.775

Gemere quid sit. 2.346

Geminare, quid sit. 2.275

Gemini Castor, & Pollux, quales fuerint. 3.171.

Gemini, vel trigemini, qui sint. 3.697

Geminorum signum, quid influat. 3.169

Geminos natos non semper esse similes. 3.170

Geminum, quid dicatur. 3.170

Gemitus, quid sit, & unde causetur. 2.688

Genæ, unde, & quæ sint. 2.400

Generationis de nihilo, ostenditur possibilitas. 2.484

Genethliaci, à quibus fuerint damnati. 3.145

Genethliaci quanta obseruare debeant, nec possint. 3.146.

Genethliacorum prædictiones, falsæ. 3.146. 3.163.

Genialiter viuere, quid sit. 2.17

Genij

Atque verborum.

Genij anguina specie fingeantur.	1.401
Genio, quomodo sacrificaretur.	2.16
Genitalium inobedientia, est poena peccati originalis.	3.208
Geniti eadem hora cum diuersis inclinationibus.	2.482
Genius Principis honoratus, magis quam Iuppiter.	3.779
Genius, quid esse crederetur.	2.15. 2.682 3.472.
Gentiles multa falsa de Iudeis credebant, vel dicebant.	3.568
Gentiles nascebantur ostetricante idololatria.	2.84.
Genuini dentes, qui, & vnde dicti.	1.408
Germania, cum incolarum moribus, descripta.	3.771
Germani bellum non inferbant, sed illatum non refugiebant.	1.393
Germanici Cæsaris laudes.	3.768
Germanici memoria, imperium Caligulae filio impetrauit.	3.768
Gestire, quid sit.	1.436
Gestus contemplantium, qualis sit.	2.473
Geta, quis fuerit, & quid ei à fratre acciderit.	3.263
Gibbositas, vnde nascatur.	3.689
Gigni, an possit aliquid de nihilo.	2.483
Gigni victurum, esse nasci ad operandum.	2.419.
Gladiatorie exercitationis leges.	2.721
Gladiatorum intelliguntur, quum paria absolute dicuntur.	3.779
Glaucus, quis, & qualis, & quid passus ab equis	

Index rerum

equis.	2.401
Gloriam Romani ex armis, Græci ex verbis captabant.	1.281
Gloriari de bonis habitis, vanum est, & fu- giendum.	2.311
Gloriæ amore, trahitur unusquisque.	1.185
Gloriæ, etiam falsæ, appetens fuit Pythago- ras.	3.671
Gluttus, unde, & quid sit.	3.342
Gl' co, quis fuerit, & pro quo nominatus.	3.41.
Gorgia, quis, & qualis fuerit.	1.343
Gradus agnationis, quomodo, & unde acci- piendi.	3.807
Graduum agnationis explicatio.	3.803
Graduum cognationis nomina.	3.794
Granariorum nomine, quid veniar.	3.339. 3.711
Granarium propriè quid sit.	3.338
Granditas quid, & unde sit.	1.109. 2.344.
3.29.	
Gratia necessaria ad vincendas tentationes.	3.148.
Gratia potentiorum privatus, irridetur ab inferioribus.	1.395
Gratiæ infusio, an præcedat animæ iustifica- tionem.	3.298
Gratiæ infusionem præcedit consensus arbi- trij.	3.298
Gratificaretur qualiter suis amicis Polycra- tes.	1.121
Gratus esse volens Dei beneficijs, non nisi dex- teræ reddit.	3.819
Gravius peccatum, est contra ius naturæ.	3.314.
Græ-	

Atque Verborum.

Græca fide mercari, quid sit.	2.283
Græcorum nomine, qui professores intelligantur.	3.611
Græcorum, quare credantur propriæ augere.	1.281.
Græcorum testimonium leue, & vanum.	1.281.
Grex an differat ab armento.	2.138
Gurges, quid sit.	2.62
Gutta an differat à stilla	2.277
Guttur exhalans mephitim, quale sit.	2.520
Guttur mobile, quale sit.	1.130
Gyges, & eius annulus, ad quid inductus.	3.439.
Gymnasia declamatoria, obesse eloquentiam.	1.104.

H

Habitare secum, quis dicatur.	2.758
Habitus exterior, absque interiori, non facit philosophum.	3.285
Hæredes velle claros, in animæ præiudicium, quam malum sit.	3.789
Hæreditas ab intestato, ad quos deferatur.	3.813. 3.844.
Hæreditatem, testator, an licite diminuerere possit.	3.828
Hæreditatis repudiatio, contumeliosa testatori.	3.789
Hæres, quid sit.	2.68
Hæretici, per hypocrisim, alios decipiunt.	3.347.
Halo, & halare, quid sint.	3.41
	Ha-

Index rerum

Halietus, & Cyris aues, quid ante fuerint.	27
490.	
Hamus, unde & quid sit.	3.479
Harmoniarum genera, & qualitates.	3.370
Hebdomada Danielis, quando fuerint completa.	3.550
Hector, quare metueret redire intra Troiae moenia.	1.70
Hedera, quasi proditorie necat corpus, quod amplectitur.	1.32
Hedera sua sponte, repit, verum alteri iuncta, surgit.	4.31
Hederæ species, quæ, & quales.	1.30
Hederæ statuas, & alia negligenter habitas, exedunt.	1.32
Helicon, & Cytheron fratres, quales fuerint.	1.19.
Helicon mons, ubi, qualis, & quantus sit.	1.24
Heliconiades, an Heliconides dici debeat.	1.24.
24.	
Helleborum quid, & quocumque sit.	1.210.
2.409. 2.636.	
Helleborum simile fortissimo Duci.	2.214
Hellespontus, ubi, & unde sit.	3.419
Hemina, quid sit.	1.441
Hepar, quid, & quale sit.	3.399
Herbam dare, esse victoriam concedere.	3.359
Hercle, & alia iuraturanda, quibus ritibus fierent.	1.65
Hercules innocabatur pro thesauri inuentione.	2.49
Hercules, quibus lucris præsit.	2.49
Hercules, vestem purpuream primus fecit.	2.
202.	
Her-	

Atque verborum.

Hercules viuere, quare amplius noluerit. 2.

489.

Herculi decimæ sacrabantur. 2. 48

Herinaceus an, & ad quid utilis. 2. 708

Herniarum species duæ, quæ sint. 3. 745

Herodes, quot, & quales regnauerint in Iudæa. 3. 549

Herodis dies, qui esse intelligantur. 3. 552

Hecoes ab amore denominati. 3. 278

Heroes, qui, & vnde appellati. 1. 277

Heroibus attribuantur virtutes excellentissimæ. 1. 258

Heroicæ virtutes, quales sint. 1. 279

Hesiodus, qualiter, ex ouium pastore, poeta enaserit. 1. 18

Hesterni Quirites, qui dicantur. 2. 541

Hianthina vestis, vnde, & qualis dicatur. 1. 159.

Hiare, hiascere, & hiatus, vnde, & quorum sint. 3. 14. 3. 535

Hieronymus Rex Syracusanus, dementatus ab adulatoribus. 3. 531

Hippoclide saltans, matrimonium defecauit. 5. 376

Hippocrene, quid, & vnde dicatur. 1. 16

Hippolytus, quis, & qualis fuerit. 3. 796

Hircosa gens, quæ, vnde, & qualis dicta. 2. 460

Hircus præmium Tragedorum. 3. 16

Hirudo, quale animal, cui simile, & vbi nascatur. 3. 455

Hirundines non nidificant in Daulia. 3. 33

Hodiernus dies, an possit euadere crastinus. 3. 239.

Hollandi Indicam, Lusitanorum negotiationem

Index rerum

nem interceperunt.	3.435
Homeri nomen, vnde Melchigeni factum.	3.661.
Homerus, quis, & qualis fuerit.	3.662
Homerus, quo fato functus fuerit.	3.665
Hominis dignitas, & vanitas, vnde attendenda.	2.415.
Hominis vanitas ex parte corporis.	2.93
Hominis vtra sit maior, vanitasne, an prostantia.	2.414
Homo argillaceo vasi similis.	2.394
Homo ex vilissimis initijs, qualis euadat.	3.580.
Homo naturaliter horret vitia, amat virtutes.	2.342
Homo, quare nascatur in caput, & efferatur in pedes.	2.540
Homo tantum, ex sublunaribus, monet seipsum ad finem.	2.405
Honores, & Dictaturam oblatam, quidam repudiauerunt.	1.302
Horatius Flaccus, quis, & qualis fuerit.	1.410
Hora nata fidelibus, quæ intelligatur.	3.162
Horarum diei, & noctis diuisio.	2.244
Horologium solare, à quo fuerit inuentum.	2.243.
Horoscopus, Hora, & Ascendens, quid sint.	3.162. 3.698.
Horror, vnde, & quid sit.	1.233
Hortorum cura, propria sceminarum.	3.762
Hospes, quis, & vnde dicatur.	2.37
Hostiæ, quales Dijs immolanda.	3.514
Hostium spolia immobiliter templis affligebantur.	3.573
Ho-	

Atque verborum.

Hostus Gostilius dictus, qui primus Romæ natus fuit.	3.101
Humana operatio, quæ dicatur.	3.121
Humanæ vitæ casus, breuitas, & miseria. 9.. 423.	
Humeri, qui dicantur.	1.157
Humor, unde, & quid sit.	2.271
Hyacinthus, quis, & qualis fuerit.	1.160
Hyampæus, & Tithorea, quid sint.	1.10
Hyberna dici tam castra, quam portum. 3. 648.	
Hybernare nauium, & maris, quid sit. 3. 649	
Hybernare, vel hyemare, quid sit.	3.648
Hydropis morbi species, qualitates, & re- media.	2.409
Hydrops cutem distendit, & albam red- dit.	2.516
Hydrops pellem, non flauam, sed quasi plum- beam facit.	2.511
Hydrops, quare facilius tollatur à senis, quam à liberis.	2.510
Hyemare, esse stationem hyberno tempore habere.	3.648
Hyena, & Crocuta solæ ex quadrupedibus humanae voces imitantur.	1.41
Hypermetra, quam fuerit pia in virum. 2. 172.	
Hypocritæ, an effrontes sint peiores. 3.346	
Hypocritæ, & Sycophantæ, quales sint. 3. 331.	
Hypsipile, quæ, & qualis fuerit.	1.167

Exporrigere, quid sit.	2.481
Exprobratio vitiorum naturalium, damna- ta.	1.439
Expungere, quid sit.	2.51
Exsuperare, & exuberare, quid sint.	2.495
Extā, quæ sint.	3.847
Extare, quid sit.	1.245
Externi actus, quid conferant ad pietatem.	3.574.
Extinguere, quid sit.	3.455
Exultare, quid sit.	1.334

F

F abula semel placita, iterum edebatur. 3.	40.
Fabula sumitur pro narratione ficta.	3.12
Fabula, unde, quid, & quoruplex.	3.10. 3. 475.
Fabule, Togata, Palliata, & aliæ, quales sint.	3.13.
Facetiæ, & ioci, & qui in eis floruerint.	3. 641.
Facinorosi à proprijs conscientijs torquen- tur.	2.340
Facultas quæcumque, qualiter addiscatur.	3. 327.
Falerna vina, & regio, ubi, & qualia.	2.242
Fallere quid, & an fiat tantum verbis.	3.128
Falsitas consequentis, unde nascatur.	3.284
Fama, quid sit.	2.36.
Famæ cupiditate quidam exarserunt.	3.476
Famæ non credendum contra propriam con- scientiam.	2.734 Fa-

Atque verborum.

Famelici loco cibi concupiti, saluam glutunt.	3. 564
Familiaritatum, quædam amorem, aliæ contemprum pariunt.	3. 137
Familie multe, ex Etruria Romam migrarunt.	2. 313.
Far cibus communis pauperum, philosophorum, vel auarorum.	2. 692
Far modicum, quale.	2. 302
Far scabrosum, vel scabiosum, quale.	3. 258
Far, unde, & quoruplex sit.	2. 123
Farina, & esse ejusdem farinae, quid sit.	3. 345
Farrago, unde, & quid sit.	3. 272
Fartum, & fertum, quid sint.	2. 148
Fas, & ius, unde, & quid sint.	2. 129. 3. 317
Fascelides Diana, unde dicta.	2. 581
Fascinantium note, quæ sint.	2. 101
Fascinatorum affectiones, quæ sint.	2. 102
Fascinum Imperiale, à quibus seruarietur.	2. 99. 2. 102.
Fascinum, quid sit, & qualiter ei occurratur.	2. 93
Fata concordia, quæ dicantur.	3. 173
Fati nomine, quid sit intelligendum.	3. 156
Fato admissa, an preces sint frustra.	2. 421
Fato non esse adscribenda peccata.	2. 329. 3. 148.
Fatum, quid sit.	2. 419. 3. 152
Fauces, quid sint.	2. 568
Fauere, quid sit.	3. 644
Fauilla, an alia à scintilla, & cinere.	1. 18.
Faultulus, quis, & qualis fuerit.	1. 293
Faxo quid, & quorum sit.	1. 400
Fax quid, & ex quibus.	2. 576. 3. 504
Fe-	

Index rerum

Febris, quomodo causet tremorem.	2.555
Febris signa plerumque fallunt.	2.552
Februm, aliquę referuntur differentiæ.	1.233
Felices, qui dici possint.	1.87. 2.469
Felicitas debuisset inter Deos numerari.	2.83
Feretrum, à quibus deferretur.	2.546
Fermentum, unde, & quid sit.	1.142
Feronia Dea libertorum.	3.273. 3.282. 3.291
Ferre, & fert animus, quid sit.	2.608
Feruere, quid sit.	1.431
Feruere, unde, & quarum rerum sit.	2.36
Festis diebus, quę opera licebant Ethnicis.	3.566.
Festuca, unde, & huc dicatur.	3.527
Fex pavorosa quid sit, & qualiter fiat.	2.693
Fibet quale animal, & an testes sibi detrahatur.	2.133. 3.421.
Fibre, quid sint.	2.73. 2.132
Fictiles Deorum imagines colebantur.	2.189
Fidilia, quę, & unde laudatissima.	2.189
Fidei defectus, inducit sui oblivionem.	3.842
Fidelia ex eadem duos dealbare parietes, quid sit.	3.562
Fidelia, quę dicatur.	2.292. 3.562
Fidem, seu citharam pulsare novisse, liberale iudicatur.	3.638
Fides Latina, & Græca, in quo differat.	3.640
Fidis, virtus, unde, & quid sit.	2.37
Fides instrumenti musici rectum, quale sit.	3.637.
Figere, quid sit.	2.472. 3.686. 3.91. 3.341
Figere terram lumine, quid sit.	2.473
Filia Polycratis, vera de patre somniavit.	1.125
Filij, parentum vitia imitantur.	1.326
Fi-	

Aque Verborum.

Filij quomodo à parentibus degenerēt. 2.219
 Filiorum, & serutorum proportionēs. 3.275
 Filix, quid sit. 2.717
 Fendi, quid dicatur. 2.256
 Fine inconstanter constituto, vita labitur. 3.
 236.

Finem quisque debet attendere. 2.369
 Finem vltimum, non consistere in laudari. 1.
 194.

Fingere, quid sit. 2.297
 Fini assequendo, media accomodanda. 2.371
 Finere dolores, quomodo quis possit. 3.489
 Finis constituendi necessitas. 2.404. 3.236
 Finis propter quem nati sumus. 2.413
 Finis Quo, & Qui, explicantur. 2.403
 Finis vltimus, circa quæ obiecta versetur. 1.

148. 2.419.
 Finis vltimus coincidit cum summo bono. [t.
 639.

Finis vltimus vniuersas regulat actiones. 2.
 413. 2.639.

Finitor, quis dicatur. 3.872
 Fissum quid, & vnde dicatur. 3.341. 3.840
 Fistula quid, & quoduplex sit. 2.276
 Flagella, quam sit utilia. 2.86
 Flagella, quid sint. 2.378. 2.749
 Flagellare putat multa vibice, quid sit. 2.751
 Flagellis externis, ab internis defendimur rē-
 rationibus. 2.87
 Flagellis in hoc seculo iustus atteritur. 2.85
 Flagellorum an sustinere poenæ sit grauior. 2.
 379. 2.750.

Flagitia, quæ sint. 3.381
 Flores, & fruges, quæ sint. 2.695
 Flo-

Index rerum

Flora, & floralia, quæ, & qualia.	3.542
Flores natos ex cadaueribus Ethnicorum, an sit credendum.	1.181
Fluere, quid, & quibus conveniat.	1.268
Focus vnde, & quid sit.	1.289. 2.306 3.621
Fœminæ naturaliter sunt imbecillioris intellectus, quam viri.	2.649
Fœnerator quidam, quid exigeret pro vsura.	1.231.
Fœnistæ, vnde, & qui dicantur.	3.761
Fœnum seruandum, qualiter sit metendum.	1.444. 2.427.
Fœnus, ex quo matrimonio gignatur.	2.140
Fœtus pecuniæ appellatur fœnus.	2.140
Fœrus, & fœnus, vnde, & quid sint.	2.139 3.831.
Folles à militibus, quare deponerentur circa signa.	3.45
Folles quid sint, & quis eorum inuentor.	3.44
Fons Caballinus, ubi & qualis.	1.14
Forceps, forfex, & forpex, vnde, & quid sint.	2.714.
Fores, ianua, ostia, valux, & portæ, quid sint.	3.502.
Formę corruptio, quando compositi inducat corruptionem.	2.198
Fortuna, & accusatur, & colitur vt Dea.	3.322.
Fortuna formidanda, si sit nimium secunda.	1.120.
Fortunare quid, & cuius sit.	3.135
Fortunæ, & Infortunę in Planetis, quę sint.	3.175.
Fortunæ inconstantia, & incertitudo.	2.8

Fof.

Atque verborum.

Fossiles, qui sint.	3 367
Frangere, quid sit. 1. 131. 1. 409.	3. 177.
3. 219. 3. 739. 3. 502.	
Fratres alieni, qui esse intelligantur.	2. 170
Fretus, unde, & quis dicatur.	2. 600
Frigescere alicui limina alterius, quid sit. 1.	
394.	
Frigus, est qualitas vniuersis pene viuenti-	
bus, & insensatis noxia.	3. 679
Frons, quid, qualis, & in quibus sit.	3. 315
Fruges, quæ, & unde dicantur.	3. 237
Fruitio, & vsus, quarum rerum sint.	2. 207
Frumenta, ante molarum vsu, quomodo	
aptarentur ad panem.	1. 253
Fruus Cleanthæ, quæ sit.	3. 235
Fulcire animum malis, quorum sit.	1. 324
Fulcire, quid sit.	3. 458
Fulguritus, qualiter haberetur.	2. 76
Fulgur quibus epithetis significaretur.	2. 72
Fulmen totum factorum ordinem euidentem	
facere, Ethnici dicebant.	2. 74
Puluis Nobilior, reus, quod coronas vulga-	
ret.	2. 168
Fumosum, quid sit.	3. 841
Fumus, quid, & unde sit.	3 65
Fundere, quid, & quorum sit.	2. 12
Fundus, unde, & quid sit.	2. 301
Funebres pompæ, an prosint animabus	3. 765
Funera, qualiter curarentur.	3 747
Fungi lucernarum, quare dicti violæ.	3. 558
Fonus, unde, & quid sit.	2. 44
Iures, Deos aureos rapiunt, testaceos co-	
lunt.	2. 213

Galli,

G Alli, gallinacei, & gallinæ saginantur. 3.555.

Gallorum grandium nomine, qui intelligantur. 3.585

Gallus Phrygiæ flouius, cuius sit qualitas. 3.585

Gallus pugnaturus contra Manlium, cum deridebat. 1.255

Gannire, garrere, & gerrere, quæ, & quorum sint. 3.312

Garrulitas propria est insipientium. 3.760

Garum, quid sit, & ex quibus fiat. 3.704

Gausape, quid sit. 2.707. 3.775

Gemere quid sit. 2.346

Geminare, quid sit. 2.275

Gemini Castor, & Pollux, quales fuerint. 3.171.

Gemini, vel trigemini, qui sint. 3.697

Geminorum signum, quid influat. 3.169

Geminos natos nō semper esse similes. 3.170

Geminum, quid dicatur. 3.170

Gemitus, quid sit, & vnde causetur. 2.688

Genæ, vnde, & quæ sit. 2.400

Generationis de nihilo, ostenditur possibilitas. 2.484

Genethliaci, à quibus fuerint damnati. 3.145

Genethliaci quanta obseruare debeant, nec possint. 3.146.

Genethliacorum prædictiones, falsæ. 3.146.

3.163.

Genialiter vinere, quid sit. 2.17

Genlj

Atque verborum.

Genij anguina specie fingeantur.	2.401
Genio, quomodo sacrificaretur.	2.16
Genitalium inobedientia, est poena peccati originalis.	3.208
Geniti eadem hora cum diversis inclinationibus.	2.482
Genius Principis honoratus, magis quam Iuppiter.	3.779
Genius, quid esse crederetur.	2.15. 2.682 3.472.
Gentiles multa falsa de Iudeis credebant, vel dicebant.	3.568
Gentiles nascebantur ostetricante idololatricia.	2.84
Genuini dentes, qui, & unde dicti.	1.408
Germania, cum incolarum moribus, descripta.	3.778
Germani bellum non inferebant, sed illatum non refugiebant.	1.393
Germanici Cæsaris laudes.	3.768
Germanici memoria, imperium Caligulae filio impetravit.	3.768
Gestire, quid sit.	1.436
Gestus contemplantium, qualis sit.	2.473
Geta, quis fuerit, & quid ei à fratre acciderit.	3.263
Gibbositas, unde nascatur.	3.689
Gigni, an possit aliquid de nihilo.	2.483
Gigni victurum, esse nasci ad operandum.	2.419.
Gladiatorie exercitationis leges.	2.721
Gladiatorum intelliguntur, quum paria absolūtè dicuntur.	3.779
Glauca, quis, & qualis, & quid passus ab equis	

equis.	2.401
Gloriam Romani ex armis, Græci ex verbis captabant.	1.281
Gloriari de bonis habitis, vanum est, & fu- giendum.	2.311
Gloriæ amore, trahitur unusquisque.	1.185
Gloriæ, etiam falsæ, appetens fuit Pythago- ras.	3.671
Gluttus, unde, & quid sit.	3.342
Glyco, quis fuerit, & pro quo nominatus.	3. 41.
Gorgia, quis, & qualis fuerit.	1.343
Gradus agnationis, quomodo, & unde ac- piendi.	3.807
Graduum agnationis explicatio.	3.803
Graduum cognationis nomina.	3.794
Granariorū nomine, quid veniat.	3.339. 3.711
Granarium propriè quid sit.	3.338
Granditas quid, & unde sit.	1.109. 2.354.
3.29.	
Gratia necessaria ad vincendas tentationes.	
3.148.	
Gratia potentiorum priuatus, irridetur ab inferioribus.	1.395
Gratiæ infusio, an præcedat animæ iustifica- tionem.	3.298
Gratiæ infusionem præcedit consensus arbi- trij.	3.298
Gratificaretur qualiter suis amicis Polycra- tes.	1.121
Gratus esse volens Dei beneficijs, non nisi da- re reddit.	3.819
Gravius peccatum, est contra ius naturæ.	3. 314.

Gra-

Atque verborum.

Græca fide mercari, quid sit.	2.283
Græcorum nomine, qui professores intelligantur.	3.612
Græcorum, quare credantur propriae auge.	1.281.
Græcorum testimonium leve, & vanum.	1.282.
Grex an differat ab armento.	2.138
Gurges, quid sit.	2.62
Gutta an differat à stilla	2.277
Guttur exhalans mephitim, quale sit.	2.520
Guttur mobile, quale sit.	1.130
Gyges, & eius annulus, ad quid inductus.	3.439.
Gymnasia declamatoria, obesse eloquentia.	1.104.

H

H abitare secum, quis dicatur.	2.758
Habitus exterior, absque interiori, non facit philosophum.	3.285
Hæredes velle claros, in animæ præiudicium, quam malum sit.	3.789
Hæreditas ab intestato, ad quos deferatur.	3.813. 3.844.
Hæreditatem, testator, an licetè diminuerè possit.	3.628
Hæreditatis repudiatio, contumeliosa testatori.	3.789
Hæres, quid sit.	2.68
Hæretici, per hypocrisim, alios decipiunt.	3.347.
Halo, & halare, quid sint.	3.41
	e 2
	Ha-

Index rerum

Haliætus, & Cyris anes, quid ante fuerint.	27
490.	
Hæmus, vnde & quid sit.	3.479
Harmoniarum genera, & qualitate.	3.370
Hebdomada Danielis, quando fuerint completa.	3.550
Hector, quare metueret redire intra Troiæ mœnia.	1.70
Hedera, quasi proditorie necat corpus, quod amplectitur.	1.31
Hedera sua sponte, repit, verum alteri iuncta, surgit.	1.31
Hederæ species, quæ, & quales.	1.30
Hederæ statuas, & alia negligenter habitas, exedunt.	1.32
Helicon, & Cytheron fratres, quales fuerint.	1.19.
Helicon mons, vbi, qualis, & quantus sit.	1.24
Heliconiades, an Heliconides dici debeat.	1.24.
24.	
Helleborum quid, & quoduplex sit.	1.210.
2.409. 2.636.	
Helleborum simile forasissimo Duci.	2.214
Hellepontus, vbi, & vnde sit.	3.419
Hemina, quid sit.	1.441
Hepar, quid, & quale sit.	3.399
Herbam dare, esse victoriam concedere.	3.359
Hercle, & alia iuraturanda, quibus ritibus fierent.	1.68
Hercules innocabatur pro thesauri inuentione.	2.49
Hercules, quibus lucris præsit.	2.49
Hercules, vestem purpuream primus fecit.	2.
201.	

Her-

Atque verborum.

Hercules viuere, quare amplius noluerit: 2.

489.

Herculi decimæ sacrabantur. 2. 48

Herinaceus an, & ad quid utilis. 3. 708

Herniarum species duæ, quæ sint. 3. 745

Herodes, quot, & quales regnauerint in Iu-
dæa. 3. 549

Herodis dies, qui esse intelligantur. 3. 552

Heroes ab amore denominati. 3. 278

Heroes, qui, & vnde appellati. 1. 277

Heroibus attribuantur virtutes excellentissi-
mæ. 1. 258

Heroicæ virtutes, quales sint. 1. 279

Hesiodus, qualiter, ex ouium pastore, poeta
euaferit. 1. 13

Hesterni Quirites, qui dicantur. 2. 541

Hianthina vestis, vnde, & qualis dicatur. 1.
159.

Hiare, hiascere, & hiatus, vnde, & quorum
sint. 3. 14. 3. 535

Hieronymus Rex Syracusanus, dementatus
ab adulatoribus. 3. 531

Hippoclides saltans, matrimonium defalca-
uit. 3. 376

Hippocrene, quid, & vnde dicatur. 1. 16

Hippolytus, quis, & qualis fuerit. 3. 796

Hircosa gens, quæ, vnde, & qualis dicta. 2. 460

Hircus præmium Tragædorum. 3. 16

Hirudo, quale animal, cui simile, & vbi nasca-
tur. 3. 455

Hirundines non nidificant in Daulia. 2. 33

Hodiernus dies, an possit euadere crastinus.
3. 239.

Hollandi Indicam, Lusitanorum negotia ro-
nem

Index rerum

- nem interceperunt. 3.435
 Homeri nomen, vnde Melefigeni factum. 3.
 661.
 Homerus, quis, & qualis fuerit. 3.662
 Homerus, quo facto functus fuerit. 3.665
 Hominis dignitas, & vanitas, vnde attenden-
 da. 2.415. 2.436
 Hominis vanitas ex parte corporis. 1. 93
 Hominis vtra sit maior, vanitasne, an prestan-
 tia. 2.414
 Homo argillaceo vasi similis. 2.294
 Homo ex vilissimis initijs, qualis euadat. 3.
 580.
 Homo naturaliter horret vitia, amat virtutes. 2.342
 Homo, quare nascatur in caput, & efferatur
 in pedes. 2.540
 Homo tantum, ex sublunaribus, monet seip-
 sum ad finem. 2.405
 Honores, & Dictaturam oblatam, quidam re-
 pudiauerunt. 1.302
 Horatius Flaccus, quis, & qualis fuerit. 1.410
 Hora nata fidelibus, quæ intelligatur. 3.162
 Horarum diei, & noctis diuissio. 2.244
 Horologium solare, à quo fuerit inuentum.
 2. 243.
 Horoscopus, Hora, & Ascendens, quid sint.
 3.162. 3.698.
 Horror, vnde, & quid sit. 1.233
 Hortorum cura, propria foeminarum. 3.762
 Hospes, quis, & vnde dicatur. 2.37
 Hostia, quales Dijs immolanda. 3.514
 Hostium spolia immobiliter templis afflige-
 bantur, 3.573
 Ho-

Atque verborum.

Hostus Gostilius dictus, qui primus Romæ natus fuit.	3.101
Humana operatio, quæ dicatur.	3.221
Humanæ vitæ casus, breuitas, & miseria. 9.	423.
Humeri, qui dicantur.	1.157
Humor, unde, & quid sit.	2.271
Hyacinthus, quis, & qualis fuerit.	1.160
Hyampæus, & Tithorea, quid sint.	1.10
Hyberna dici tam castra, quam portum. 3.	648.
Hybernare nauticum, & maris, quid sit. 3.	649
Hybernare, vel hyemare, quid sit.	3.648
Hydropis morbi species, qualitates, & re- media.	2.409
Hydrops cutem distendit, & albam red- dit.	2.516
Hydrops pellem, non flavam, sed quasi plum- beam facit.	2.511
Hydrops, quare facilius tollatur à seruis, quam à liberis.	2.510
Hyemare, esse stationem hyberno tempore habere.	3.648
Hyena, & Crocuta solæ ex quadrupedibus humanas voces imitantur.	1.43
Hypermetra, quam fuerit pia in virum.	2.172.
Hypocritæ, an effrontes sint peiores.	3.346
Hypocritæ, & Sycophantæ, quales sint. 3.	331.
Hypsipyle, quæ, & qualis fuerit.	1.163

- I**acob pro Rachele seruasse annis bisseptē,
nec una die pro Lia, quid denotet. 3.352
- Iactare, unde, & quid sit. 2.633. 3.529
- Iactura temporis, quam sit miserabilis. 2.277
- Iambicum, carmen conuiciale, à quo, & qua
occasione inuentum. 1.11
- Iambicum scazon, vetus, nouum, & mixtum,
qualia. 1.12
- Ianuę, fores, ostia, portę, & valuę, unde, &
quid sint. 2.539
- Ianus, an fuerit idem cum Noemo. 1.247
- Ianus, an pertineat ad palati ianuam. 1.169
3.342.
- Ianus antiquissimus Italię Rex, qualis fue-
rit. 1.246
- Ianus oculos etiam in occipito habere fingi-
tur. 1.246
- Ianus, Saturnum profugum, in Regni socie-
tatem accepit. 2.179
- Icarus, quis, & qualis fuerit. 2.248
- Ichneumon, croco dillam, quo actu necet. 3.
15.
- Idololatria, unde ortum habuerit. 2.298
- Iecora anserum, qualiter grandescant. 3.848
- Iecus sedes concupiscentię, quale sit. 1.144.
3.399.
- Igni eterno seruando, quantam Vestales ad-
hiberent diligentiam. 2.183
- Ignis æternus extinctus, quomodo reparate-
tur. 2.183
- Ignoti, & vlcera dię, terra alijs. 3.801
- Ignis

Atque Verborum.

Ignotus, quis dicatur.	2.696
Ilex, unde, & quid sit.	2.70
Ilia Numitoris filia, quæ passa fuerit.	2.293
Ilia, quæ sit, & qualis eorum vulgata.	2.724.
Illicem, ut Capreis possideret Augustus, Ena- riam Neapolitanis concessit.	2.446
Illinire, quid sit.	2.384
Imago, & statua, in quibus differant.	1.29
Imbrumati, qui dicantur.	3.611
Immurmurare, quid sit.	2.39. 3.396
Impellere, & expellere, quid sit.	2.50. 2.69. 2.180. 3.396.
Impensius, quid sit.	3.835
Imperatores, quare lauro coronarentur.	3.769.
Imperium instans, quale sit.	3.483
Imprimere, quid sit.	1.176
Improbi omnes, à Stoicis serui reputantur.	3.287.
Improbis, quis dicatur.	2.740
Imprudentes sunt, qui præsumunt ea, quibus sunt impares.	3.327
Impulsus subitanei ad virtutem, non solvunt nexus vitiorum.	3.482
Impune fieri, quid dicatur.	3.112
Impunitior, quis & unde dicatur.	3.405
Inane, quid sit.	1.60
Incestum ab equo commissum, in prorigam vindicanit.	2.561
Incoctum, quid dicatur.	2.222
Incolomis, quis dicatur.	3.753
Incontinentis, & intemperantis peccata, in- vicem comparantur.	2.316

Index verum

Increpare, & increpere, unde, & quid sit. 3.

392.

Increfcere, unde, & quid fit. 2.323

Iocurſtre, quid fit. 1.348

Incus, & incuſſum, quid ſint. 2.159

Incutere, unde, & quid fit. 3.598

**Indi, ab Europæis didicere gemmas magni-
ficere. 1.119**

Indignatio dedecet Chriſtianos. 3.682

Indomitum, quid dicatur. 2.240

Inducere, quid fit. 3.780

**Indulgere, unde, & quid fit. 1.184. 3.209.
3.469.**

Inenarrabile, unde, & quid fit. 3.94

Inexpertum, quid dicatur. 2.380

Infodere, quid fit. 1.47

Infundere, quid fit. 1.328

Ingemere, quid fit. 2.688

Ingeminare, quid fit. 1.378. 2.489

Ingenij acies, curis hebetatur. 1.49

**Ingenio quò quis acutior fuerit, eò ira un-
dius docet. 3.128**

Ingenium, quid fit. 2.336. 2.604

Ingens, unde, & quid fit. 1.133

Ingenium, quid dicatur. 3.59

Ingerere, unde, & quid fit. 3.27. 3.541

Inguen quid, & quale. 2.308. 3.22. 3.853

Ingurgitatio, quæ mala pariat. 2.521. 3.584

Inhibere, quid fit. 2.101

**Inimicitia Reip. cauſa ſuſcepta, quomodo
deponenda. 3.124**

Innaſci, quid fit. 1.143

Inopia impellit ſæpe ad bonas artes. 1.48

**Inope, quis, & unde dicatur. 3.729
In-**

Atque verborum.

Infans nata ex arabili, magna obsidet in-
genia. 2.366

Infans creduntur ij, qui docent spe præmi-
temporalis. 2.365

Infantum, quid dicatur. 2.245. 2.365. 3.453

Infirma debilis, quæ dicatur. 3.315

Inferere, quid sit. 3.231

Inspicientes; plerumque opinantur se scire
omnia. 2.464

Institio quid sit, & qualiter fiat. 2.263. 3.232

Insolatio, quid sit, & quomodo fiat. 2.695

Insomnis, quis dicatur. 2.386

Inspicere, quid sit. 2.491

Insultus, quid sit. 3.401

Intabescere, quid sit. 2.340

Intemperans, & incontinens, qui dicantur. 2.
325.

Intendere, quid sit. 3.639

Intepere, quid sit. 3.646

Interni actus, non cadunt sub humano præ-
cepto. 3.488

Intortum, quid dicatur. 3.129

Intorsum quid significet. 2.39

Intus mectere, quid sit. 2.318

Invidere, indignari, & emulari, quid sit. 2.
441.

Invidia, quantum malum sit. 3.679

Invigilare, quid sit. 2.388

Invocatio à quibus introducitur, & quorum
sit propria. 3.7

Invocatio, quid operetur. 3.10

Iovis, Learchi, & Melicertæ fabula. 3.324

Io, siue Ius quanta passus fuerit. 3.598

Loci Ciceronis in Vatinius, & huius in illu.
3.608. c 6 Loci

Ioci Dionysij Syracusani, quales fuerint. 2.

77.

Iocus an, & in quo differat à ludo. 3.60. 3.

640.

Iocus Neronis in Claudium. 1.397

Ionium mare, quale, quantum, & ubi sit. 3.

733.

Iouis laterones, quales. 3.176

Iouis stella, quanta, & qualis. 3.176

Iphigenia Orestis soror, Dianæ Sacerdos. 2.

579. 3.797.

Iphis puella in virum mutata. 2.692

Ira, quam sit fugienda. 3.520

Ira, quibus maximè dominetur. 2.577

Ironice locutionis notæ. 2.604. 2.614

Irriguum dici actiue, & passiue. 3.203

Irrisio qualiter fiat. 2.182

Errorare, unde, & quid sit. 3.708

Iliaci, quo apparatu procederent. 3.790

Isidis spectrum, ad Rhodi tutelam, ignem ef-

fudit in Mithridatis sambucam. 3.308

Isis, quæ, & qualis, & qui ritus sacrorum ip-

sus. 3.586

Italia terra laudata. 3.220. 3.624

Iter quid sit, & quale dicatur ambiguum. 3.

116.

Itineri longo se accingens, plures habet fa-

mulos. 3.447

Iudæi in diebus festis, nec lucernas accen-

dunt. 3.554

Iudæi legem, etiam Circumcisionis, præuari-

cabantur. 3.572

Iudæi, qui, & quales habiti à Gentilibus. 3.

568.

In-

Atque verborum.

Iudæi Sabbatis crediti ieiunare.	3.569
Indicandum quandoque secundum Epi- cheiam.	2.622
Indicta, à Senatu translata ad ordines infe- riores.	3.278
Indicia Dei, & hominum, quanti faciendâ.	2.737. 2.739.
Iudicia variant secundum passionem.	3.195
Iugum, quid sit.	2.683
Iuliano, quid Basilus responderit.	2.464. 31. 610.
Iunctura orationis, quæ sit.	3.55
Iunx, quæ dicatur.	2.146
Iuppiter planeta, qualis sit.	3.176
Iuppiter, quomodo dictus Deorum pater.	2. 330.
Iuppiter Saturnum patrem Creteus exegit regno.	2.178
Iuramenta frequentia improbantur.	2.425.
3.440.	
Iuramenta, quibus verborum formis concipi- perentur.	1.65
Iurare noluit Clinia, etiam si verum posset.	3.436.
Iurare quare non debeat sacerdos.	1.66
Iure naturæ, omnes homines nascuntur li- beri.	3.265
Iure quid fieri, quomodo intelligatur.	2.369
Ius patronis, cui morbo curando sit utile.	2. 516.
Ius quid, & quod simplex sit.	2.220
Ius sui habere, quid sit.	3.530
Iusti, & iniusti, qualiter à Deo, in hoc seculo habeantur.	2.85
Iusti,	

Iusti in hac vita atteruntur, sed reprobis pro-
sperantur. 3. 684

Iuturna noluit Ioui commisceri. 3. 216

Iunare, quid sit. 1. 399. 3. 216

L

L Abefactare, quid sit. 2. 714

Labrones, qui, & quales fuerint. 1. 73

Labes, quæ, & vnde dicatur. 2. 363

Labis, labare, & anni habentes, quid sint. 2.

10.

Labor, & nauigatio pro accernendis diuitijs. 3. 415.

Labra mouere tacitum, quid sit. 3. 562

Labrum, & labellum, quid sint. 2. 90

Lacerna quæ, qualis, & quorum sit. 1. 234

Laceratis vti, turpe magistratibus. 1. 237

Lacrymæ & sudor, manant aliquando ex læ-
citiis. 2. 161

Lactes, quæ, & vnde dicantur. 2. 80

Lacus Auernus, quam sit noxius. 2. 519

Læsum vnde, & quid dicatur. 3. 461

Lætitia, quomodo excitet sudorem. 2. 161

Læue, primæ producta, quid sit. 1. 259. 1. 336
2. 161.

Læna modicè sitiens, qualis intelligatur. 2. 703.

Lallare vnde, & quid sit. 2. 237

Lambere, quid sit. 1. 28

Lampadis nomine, quid intelligatur. 3. 88

Lana omnium prestantissima, quæ confectur.
1. 200.

Lan-

Atque verborum.

Lances, quæ, & quales sint.	2.217.	2.614
Lapillus melior, qualis dicatur.		2.8
Laquear, siue lacunar, quid sit.		2.347
Lara Alcmonis filia, Larum mater.		3.106
Larentalia, quæ, & quomodo celebrarentur.		3.546.
Lares, quare fingerentur succincti.		3.104
Lares, qui, & quales.	3.103.	3.336. 3.474
Largitio accepta, obligat ad retributionem.		3.818.
Largitiones quædam reprehenduntur.		3.339
Largius, & Cælius contendebant, ne Dictatores fierent.		1.302
Larvarum apparitio, vade contingat.		3.575
Laterones Iouis quot, & quales.		3.176
Latinorum, pauca sunt verba coniuncta.		3.330.
Laudantes vitiosum, quales se prodant.		2.713.
Laudari à turpibus, est, non orari, sed sordidari.		1.86
Laudes creditæ fascinare, nisi præscipi, adderetur.		2.101
Laudis cupiditas, qualis sit.	2.172.	1.185
	1.230.	
Lauerna Dea, quibus præsit.		2.41
Laureatæ tabellæ à quibus, & quare mitrentur.		3.769
Laurus, qualis, & vnde.		3.768
Laus, ab ore proprio exulare debet.		2.381
Lautus, quia, & vnde dicatur.		3.71
Laxum quid, & vnde dicatur.	2.367.	3.142
Lectio, quæ, Persia restituta.		1.418
Lectores, vel recitatores importuni, odio digni.		3.18
		Le-

Index verum

Leſus quid, quotuplex, & unde.	1.217
Legare, quid ſit.	3.829
Legere, quid ſit.	3.20
Legumina, in ſiliquis comprehenſa.	2.390
Leguminum ſatio, agricolis glorioſa.	3.540
Legum latores, an debeant ſeruare ſuas leges.	3.298.
Lelape, quæ, qualis, & cuius.	2.246
Lemnenses, quid fecerint.	1.168
Lemuralibus diebus feſtis, negocia ſolebant.	3.582.
Lemures fabis abigebantur à domibus.	3.577.
Lemures, qui, quales, & unde.	3.576
Lemuria, qualia forent.	3.577
Lena, quæ dicatur.	1.161
Lepus marinus, quam ſit venenofus.	3.21
Leue, prima correpta, quid ſit.	1.268 2.336
	2.161.
Lex vetans, efficacior eſt, quam iubens.	1.409
Lex, unde, quid, & quotuplex.	3.313
Lia, & Rachel figura ſunt actionis, & contemplationis.	3.352
Libare, quid ſit.	2.23
Liberalis, in præſenti etiam ſeculo, proſperatur.	2.149.
Liber, Bacchus, unde dictus.	2.260
Liber factus, caueat iteratam ſeruitutem.	3.114.
Liberi dicuntur filij.	2.262
Liber non iudicatur is, qui ſeruitutis cæcænam circumfert.	3.488
Liber poteſt quis eſſe, & alio reſpectu, ſimul ſeruus.	3.403
	Li.

- Liber** quonplex, quid, & qualis. 2.265
Liber quis, iuxta Stoicos, & Academicos. 3.285.
Liberorum nomine, qui veniant. 2.262.
Libertas, & servitus quonplex, & qualis. 2.544. 3.254. 3.285.
Libertas nominatim carpendi, sublata è scena. 1.426
Libertas quid, quonplex, & qualis. 3.25. 3.281. 3.295.
Libertas vera, quæ sit, & à quo possit dari. 3.300.
Libertas voluntatis, quanta sit. 3.232
Libertatem à vitijs, & affectibus, quis dare possit. 3.304
Libertatem nuper affectu, insolescant. 3.277
Libertatem, qui verè habeant. 3.284. 3.314
Libertatis consequendæ, formulæ. 2.542. 3.264. 3.290.
Liberti, quando cœperint militare. 3.290
Libertini, qui dicantur. 3.302
Libertinis, quare concessus vñs pretesta. 3.100.
Libertis an apponenda eadem, quæ ceteris conuiuiis. 3.714
Libertus, quis, & vnde dicatur. 3.306. 3.713
Libido, vnde, quid, & quomodo sit. 2.328. 2.333. 3.713.
Libra Parcarum, quæ intelligatur. 3.161
Librare, quid sit. 1.344
Libræ lances, quomodo castigantur. 1.84
Libræ, plures significationes. 2.616
Libræ, siue assis partes, quot, & quæ sint. 3.266.

Li-

Licinij, quot, & qui fuerint.	2.105
Licitari, vel liceri, quid sit.	3.614
Lictores, qui, & vnde.	1.307 3.528
Lienis, siue splenis qualitates.	1.93
Ligamenta magica, qualiter fierent.	3.100
Lige gygas, Herculem profligauit.	3.645
Liguria, & Etruria, quos fines habeant.	3.644
Liguria, & Etruria, hyemali tempore, rigent.	3.647
Limen vnde, & quid sit.	1.393. 3.499
Limes quid, & quotuplex sit.	2.396
Limus, vnde, & de quibus dicatur.	2.293. 2.687.
Linea, quomodo rectificetur.	1.272
Linguam eferere pertinet ad sannam.	1.255
Linquere, quid sit.	1.191
Lippitudinis remedia.	3.271
Lippitudo, & lippus, quid sint.	1.329. 3.270
Liquescere, quid sit.	2.147
Litare, quid sit.	2.224. 3.365
Litteris incumbentes, quare palleant.	1.27
Litrus vnde, & an sit aliud à ripa.	3.653
Liuius non licuit de Asdrubale triumphare.	2.263
Liuius Drusus veratrum Anticyræ bibit.	1.401.
Lix, lixæ, & lixiuum, quid sint.	3.310.
Locare, quid sit.	3.776
Loca sacra decet esse immunia à sordidatibus alui, & vesicæ.	1.401.
Locupletes, & opulenti, qui, & vnde dicti.	2.443.
Loqui rancidè, & de nare balba, quid sit.	1.104.
Lu.	

Atque Verborum.

Lubricum, quid dicatur.	3.430
Lucifer, quis, & qualis.	3.340
Lucilius quis, qualis, & quo fato functus.	1.406.
Lucilius refugiebat censuras eruditorum.	3.337.
Lucus non erant omnes Marti consecrati.	1.285.
Lucta, & luctari, quid sit.	3.484
Luctificabile quid dicatur, & qualis ea vox.	1.223.
Lucus Aricinus, ubi, & qualis foret.	3.798
Luctus, quid sit, & vnde dicatur.	1.284
Ludere nomine alterius, quæ lege fieret.	2.290
Ludicra, quos dedecant.	1.361
Ludi, & certamina Olympia, per Syllam Romanam translata.	1.309
Ludi in honorem Archemori, à quibus instituti.	1.167
Ludi, lusus, & ioci, quid sint.	3.60
Ludimagistri, quales esse consueverint.	2.368
Ludi pueriles, quales sint.	2.369
Ludus ingenuus, qualis reputetur.	3.59
Ludus lampadarum, qualis foret.	3.211
Ludus puerilis in avaros.	3.341
Ludus talorum, vel tesserarum, à quo inuentus.	3.210
Lumbi, qui, & quales.	1.134. 1.381
Lunare lumen, quare causet putrefactionem, secus vero solare.	3.216
Lunæ Urbs, & portus describuntur.	3.649
Lupa nutrix Romuli, quæ fuerit.	1.294. 3.

546.

Lu-

Index rerum

Lupanaria, ante prandium, clausa erant.	1.446
Lupiae erant, vbi nunc est Vrbs Lycienfis.	3.659.
Luscus, & lusca sacerdos, quales sint.	1.438 3.599.
Lustani, qua via primi in Indiam Orientalem penetrauerint.	3.196
Lustrale, quid sit.	2.05
Lustrandi munus, quibus mandaretur.	2.85
Lustrare, quid sit.	2.96
Lustricus dies quis, & qualis foret.	2.82
Lustrum, quid & vnde, & quae aqua lustralis.	2.95.
Lutatum vnde, & quid dicatur.	2.535
Luteum, vnde, & quid sit.	2.510. 3.774
Lutum, an aliud à cœno.	2.294
Luxatis, quae medeantur.	3.711
Lux palustris, explicatur tam ethicè, quam physicè.	3.222
Luxuria, quam sit domina imperiosa.	3.465
Luxuria, vnde, & quid sit.	3.411
Luxuriosorum placitum, quale sit.	3.469. 3.476.
Luxus, quid sit.	1.274
Lycambe, quae, & qualis fuerit.	1.10
Lycærgicis legibus vigentibus, myreptica Sparta exulauit.	2.198
Lydi, quales forent erga proprias filias innuptas.	3.210
Lydi, quas artes inuenerint.	3.212
Lynx bestia, qualis sit.	1.374.
Lynx Scytharum Rex, inuidus in Triptolemonum.	1.375
Ly.	

Atque Verborum.

Lyra pulsabatur tam plebre, quam digitis.

3.643.

Lyra vnde, & qualis sit.

3.616

M

Macerinus, quis, & qualis fuerit. 2.7

Mæcenæ, qualis fuerit. 1.323

Magistratus, qualis permissus in municipijs
Italiæ. 1.440

Magistri, quales esse debeant. 1.326. 3.129

Magnanimus, quis dicatur. 3.709. 3.733

Maior auunculus, quis sit. 3.816

Maiores cum minoribus, qualiter se gerant.
3.296.

Maiores, qui dicantur. 1.392

Mala, & vicia videns in alijs, & non in se, ma-
lus est. 2.677

Mala, seu erumne, animos roborant. 1.325
2.532.

Mala sua non sentire, non est hominis: nolle
ferre, non est viri. 1.173

Malæ, seu maxillæ, quæ. 2.400. 2.704

Malæ vnde, & in quibus sint. 2.400

Mali moralis origo, est incogitantia de fine.
2.404.

Male, quare cito fit occurrendum. 2.408

Malum ab vno Deorum illatum, nequit ab
alio curari. 3.510

Mamma, quæ dicatur. 2.286

Manere, quid sit. 3.793

Manes, qui, & vnde sint. 1.177. 3.473

Mane vnde, & quid dicatur. 2.237

Mangones, qui dicantur. 3.863

Ma

Index rerum

Maniæ, & Laribus, quæ hostiæ immolarentur.	3.108
Mani, qui, & quamobrem dicerentur.	3.800
Manius quis, & qualis fuerit.	3.798
Manius, quomodo sit maior avunculus ritu generis.	3.816.
Mansuescere unde, & quid sit.	2.718
Mantica, quid sit.	2.672
Manumittendi formulæ.	2.542. 3.264. 3.290
Manumittendi species duæ, quare institutæ.	3.527.
Manu, si entium indicebatur.	2.610
Marathonia pugna, ubi, & à quo depicta.	2.386.
Margaritæ, quæ, & quales sint.	2.204
Maris aqua, vngues abrodit.	3.490
Maritima ora, cæteris paribus, tepidior, quam mediterranea.	3.647
Marius, insignis robore digitorum.	2.121
Marius stans, passus est sibi extrahi varices.	3.608.
Mars, & Venus nunc infra, nunc supra Solem sunt.	3.320
Maris populi, unde, ubi, qui, & quales.	2.97
	2.450.
Marforum refertur virtus bellica, & pedum pernitas.	2.400
Massa, quæ intelligatur.	3.43.
Massilienses, quid facerent tempore pestis.	3.403.
Mas Arepitus, qualis intelligatur.	3.636
Mesurius, quis, & qualis fuerit.	3.293
Matertera, quæ, & unde.	2.85. 3.794
Matres, in sacris Cybeles, verantur vota.	fa-

Atque verborum.

facere pro filijs.	3.587
Matrimonia, inter quos ineunda.	2.108
Mausolæum cui, & a quo erectum.	1.173
Manult vnde, & quid significet.	3.205
Maxillæ vnde, & quid sint.	2.704
Media, vnde, vbi, quæ, qualis, & quanta sit.	385.
Medicamentum vtile, contra tumorem natum in cervicibus boum.	2.385
Medicæ artis, quanta sit difficultas.	2.493
Medici, quomodo cognoscant morbos laten- tes.	2.493
Meditantium gestus, qualis sit.	2.473
Meditari, quid sit,	3.489
Medium an detur inter sapientiam, & stulti- ciam.	3.361
Medusæ sanguis, conuersus in equum alatum.	1.14.
Meieré, quid sit.	1.403
Melampodios, & Entomcs sunt nomina vera- ri nigri.	1.212
Melampodios vir, quis, & qualis fuerit.	1.215
Melesigenes fuit nomen proprium Homeri.	3.663.
Meli erta, quæ, & qualis fuerit.	3.324
Melior, quis, & vnde dicatur.	2.638
Melos quid, & quale sit.	1.54
Membrana quid, & quare inuenta pergæ- na.	2.264
Menades, quæ, & vnde dicerentur.	1.376
Mena quid sit, & vbi copiosa.	2.453
Mendaci excusari, si irrisuonis se exponant pe- riculo.	1.255
Mendosum quid, & vnde.	3.284. 3.321

Mensa

Mensa citrea, quam magni æstimaretur. 1.

227.

Mensa Iunoni apparabatur tota hebdomada
puerperij. 2.83

Mensa verecunda, quæ diceretur. 3.148

Mens bona, vnde habeatur. 2.29

Mentecaptus, per veratrum sanitati restitu-
tus. 2.638

Mentis lex, impugnata à sensualitate. 3.119

Meonides, quis, & vnde dictus. 3.661

Mephitis, quæ sit. 2.519

Meracum vnde, quid, & qualis eius vsus. 2.14
2.637.

Mera quæ, & cuius fuerit. 2.248

Mercatores, quales sint. 1.438. 3.433

Mercatorum propria sunt iuramenta. 3.436

Mercenarius, fauente Hercule, inuenit the-
saurum. 2.48

Merces Indicæ, Alexandria distrabebantur.
3.196.

Merces, quæ, & vnde dicantur. 3.200. 3.833

Merco, vel mercor quid sit. 1.187

Mercurialis herba, & salina, quid sint. 3.
343.

Mercurij quot, & qui fuerint. 2.128. 3.823

Mercurio addebatur Caduceus. 3.826

Mercurio dies, quidam sacer apud Ægyptios.
1.391.

Mercurio, quæ opera adscriberentur. 2.128

Mercurius à mercatoribus, quomodo pinge-
retur. 3.826

Mercurius dictus Argiphontes. 2.129. 3.825

Mercurius, nec fortuna est, nec infortuna. 3.

175.

Mer-

Atque verborum.

- Mercurius, quibus lucris præfit. 2.49.3.343
3.824.
- Mercurius voluit, ut Lycus regnum deponeret, sed vetuit occidi. 1.328
- Meretrices, contumelijs afficiunt suos amatores. 3.519
- Meretrices, suos amatores exuunt bonis. 3.477.
- Mergus quis fuerit, & unde dicatur. 3.736.
- Merum quid sit, & quæ potiones meracæ. 2.13.
- Messala Corvinus Laconismi introductor, inedia seipsum occidit. 2.219
- Messalæ Corvini nepos, sportulam à Nerone accipere indiguit. 2.220
- Messalæ quot, & qui fuerint, & Corvino, quæ acciderint. 2.218
- Messiam iam venisse probatur. 3.560
- Messis, quæ dicatur. 2.249. 3.719
- Meta, quæ, & unde dicatur. 1.444. 2.426
- Metellus, à quibus fuerit elatus. 2.546
- Metellus, quid passus fuerit pro religione. 2.68. 2.184
- Merendi modi frequentiores. 2.249
- Michael Molinos, quam contemplationem inducere conaretur. 3.347
- Michael Molinos, quis, & qualis fuerit. 3.347.
- Mida Rex Phrygiæ, qualis fuerit. 1.419
- Milites, corporalia tantum censent esse bona. 2.554.
- Milites, quare dicti gens hir. osa. 2.461. 3.610.
- Milites, quare pecuniam penes signa deponere.

nerent.	3.45.
Milites, unde varices contraherent.	3.609
Militibus, qualis daretur licentia.	3.115
Militum exercitationes anteludix.	3.610
Milo Crotoniata, quanta nervorum vi præditus foret.	3.130
Miluus, quas habeat naturales proprietates.	2.680.
Mimallones unde, & quæ di&æ.	1.360
Minui senio, quem sensum faciat.	3.637
Miracula per diabolum facta, falsa censentur.	2.184
Mirum quid dicatur.	3.630
Miscere merum, quid sit.	3.366
Miserabile, quid sit.	1.68
Misericordia sepe est pallium passionis Veneræ.	3.516
Miser, quis dicatur.	2.553
Miser, qui tempus inutiliter consumit.	2.277
Missilia, quæ, à quibus, & quare spargerentur.	3.538
Mithridates, qualiter Rhodum oppugnauerit.	3.307
Mna, seu mina quid sit, & quas habeat partes.	3.266
Modicum, quid dicatur.	3.334
Modus tenendus in donando.	3.340
Molle quid, & unde sit.	1.267. 2.557
Momentum temporis, vel turbinis, quid sit.	3.273.
Monimenta, vel monumenta, quid sint.	2.451.
Morari, quid sit.	1.317. 1.397
Monio à principio statim venienti, occurrentem.	idem.

Atque verborum.

dum.	2.408
Morborum genera, physicum vnum, aliud ethicum.	2.555
Morborum initia, quies curat.	2.498
Morbus qualiter ab homine transferatur in canem.	3.72
Mordax vnde, & quid dicatur.	1.390
Mores curui, qui dicantur.	2.385
Mores, in Comœdijs representantur.	2.273
Mores pallentes, qui dicantur.	3.58
Mores, qui dicantur intorti.	3.129
Mores tam prauī, quam recti, non sunt ab astris, sed ab arbitrio.	3.198
Morosum, quid dicatur.	3.849
Mors continua, qualis sit.	3.477
Mors omnia exequat.	1.173
Mortes insolitæ non metuendæ.	2.423
Mortificatio voluntaria cui necessaria.	3.348
Mortis consideratio, qualis sit.	3.423
Mortis memoria quid causet in diuersis.	3. 476.
Morum correctio non differenda.	3.240
Morum emendatio exigit voluntatis consen- sum.	3.295
Mos transfiliendi ignem, damnatur supersti- tionis.	1.291
Morus genitalium inuoluntarij, sunt ex ori- ginali.	3.208
Mulieres bacchantes, quid præclari fecerint.	1.370.
Mulieres, circa corporis cultum immodera- tæ.	2.195
Mulieres, ex ignorantia, suis alumnis, mala pro bonis optant.	2.109
f 2	Mu-

Mulieres, quare Herculem non iurarent. 1.

65.

Multitudo peccantium, ne causas impunitatem. 1.350

Mulctum, & magnum quomodo differant. 3.

651.

Mundi creatio, in qua signorum positione fuerit. 3.159

Munera, Procrin, Cephalumque ad peccandum impellebant. 2.247

Munera, peruertunt accipientium iudicia. 1.238.

Munera, quibus dentur, vel negantur. 1.35

Murex quid, & quotuplex sit. 2.200

Muria quid sit, & ex quibus fiat. 3.704

Musarum nomina, & proprietates. 3.68

Musicae laudes. 3.371

Muta Dea, quæ sit. 3.107

Mutire quid, & quorum sit. 1.416

Mutius à Lucilio proscissus, quis fuerit. 1.

408.

Mycene Vrbs, & mensa, quæ fuerint. 3.62

Myreptica coacta Spartha exulare. 2.198

Myrmicoleon quid sit, vel figuret. 3.578

Myrrha, & thus quid mysticè significant. 3.347.

N

NAcca, sine fullo, an nomen proprium viri. 2.310

Nares unde, & quæ sint. 1.183

Nasica ioco vltus est Ennium. 2.339

Nasistulum, quis prior inuenerit. 1.414

Na-

Atque verborum.

Natali die, munera, qui deferrent.	1.126
Natalis dies erat absq; sanguine.	2.15.3.700
Natalis dies vane habitus inter felices.	2.9
Natura impellit ad audiendum.	1.390
Natura impellit ad virtutes.	3.482
Naturę quanta sit vis, patet in anatibus.	2.122.
Nauarchi, Arionem necassent, quem Delphinus seruauit.	1.318
Naufragus in freto Scyllę, an possit terram apprehendere.	3.727
Naufragus, quis dicatur.	1.347
Nauigatio Lusitanorum in Indiam, qua facta fuerit.	3.196. 3.435.
Nebula, & nubes, quid sint.	3.30. 3.555
Nebulę Heliconiæ nomine, quid intelligatur.	3.29
Nefas quid, & vnde dicatur.	3.367
Negligenter operantes, dormire videntur.	2.398.
Nemesis graditur iuxta pedes.	2.70
Necobole, quę & qualis fuerit.	1.11
Nepa quid sit, & quales nepotes.	3.844
Nereus quis, & qualis haberetur.	1.354
Nerius, quis, vel qualis fuerit.	2.57
Nero adhuc adolescens a Senatu honoratus.	3.317.
Nero arguitur sub persona Alcibiadis.	2.585.
Nero grassans per Vrbem, mortis incurrit discrimen.	2.725
Nero, Messalę innocentem sustentauit paupertatem.	2.224
Nero Neapoli suę mused, periculum fecit.	1.363.

Index rerum

- Nero pharmacis difficillimis ad musicam se
preparavit. 1.368
Nero qualiter Polydamas dici potuerit. 1.76
Neronis hypocrisis, qualis. 2.585. 2.628.
2.635.
Neronis initia laudabilia, exitus vituperabi-
lis. 2.586. 2.628
Neronis iocus in Claudium, qualis. 1.397
Neronis quanta fuerit impudicitia. 1.71.
2.744.
Neronis quanta prodigalitas. 2.741.3.540
Nero, quomodo dici potuerit vetulus. 1.139
Neronis versus à Persio irrisi, qui fuerint. 1.
351.
Nero, unde Romæ incendium videre potue-
rit. 1.72
Nervi qui, & quis eorum usus. 2.120. 2.
732.3.397.
Nescientium, quis indicetur peior. 2.464
Nescire paratus, unde, quis, & quomodo di-
catur. 3.752
Nicocreon, quis, & qualis fuerit in Anaxar-
chum. 1.325
Nictare, quid sit. 3.782
Ninya, & Sardanapalus Regum mollissimi. 2.
282.
Nisus, & Scylla in quæ transformati. 3.490
Nobilitatis veræ qualitates. 2.311
Noctis tempus, quibus rebus aptum. 3.227
Nodus quid sit. 3.136. 3.485.
Nomina plura unde imponerentur. 3.276
Nomina, quomodo imponerentur infantibus
2.84.
Nominis propagatio affectata. 1.142
No-

Atque verborum.

Novaria vnde, & quæ diceretur.	1. 446
Noscere seipsum, vtile, sed difficile.	2. 413
2. 670.	
Nox dierum, & iudiciorum.	2. 8. 2. 625?
3. 334.	
Noticia alicuius, quomodo alteri insinuetur.	2. 676
Novale, seges, & aruum, quid sint.	3. 724
Nouiter ditati, solent inolescere.	3. 276
Nox, quomodo credita inquinare.	2. 63
Nuces quare spargerentur in nuptiis.	1. 90
Nucibus Augustus cum pueris ludebat.	1. 89
Nucibus, quare ludere iubebantur pueri in nuptiis.	1. 89
Nucum genera quot, & quæ sint.	1. 90
Nuditas cognita post peccatum originale, qualis sit.	3. 208
Nugari, quid sit.	1. 282. 3. 394
Nugæ bullatæ, aut pullatæ, quales sint.	3. 84
Nugæ vnde, & quid sint.	1. 77
Numa quis, qualis, & quando fuerit.	2. 175
Numa, ut scelestum vitaret sacrificium, Deos delusit.	3. 108
Numæ corpus, quomodo servatum incorruptum.	1. 190. 1. 48. 2. 176
Numeri ad musicam pertinentes, qui sint.	3. 369.
Numeri saltationum tres.	3. 374.
Numerus an sit etiam in motu corporis.	1. 108. 3. 368. 3. 374.
Numerus quid sit.	3. 631
Nummi ad quid utiles.	2. 429 3. 200
Nummus ad quid inuentus, & quare denominatus asper.	2. 432

Index rerum

Nummus, quare denominatus dolofus.	1.51.
Nundinationem cum Deo velle exercere, nefarium est.	2.149
Nutrire, quid fit.	3.467
Nymphę fuere Dei Bacchi nutrices, & informatrices.	2.241.

O bbz, quid fit.	3.465.
Obedientia voluntatis Divinz, quanta fuerit in Ethnico.	3. 34
Obedire præceptis Medici, est salutare.	2. 492.
Oberrare, unde, & quid fit.	2.681. 3.742.
Obiurgare an fit aliud à monere.	3.518
Oblationibus externorum bonorum, an Deus propitiatur.	2.79
Obscœtum vnde, & quid dicatur.	3.500
Obscuritatem filii, quare admisit Perſus.	1. 6.
Obsequium anceps, unde, & quid fit.	3.482.
Obſoletis vocibus an, & quomodo poſſimus uti.	1. 310
Obſtare, quid fit.	3.483
Obſtipi, qui dicantur.	2.471
Occare, quid fit.	3.722
Occidere ſeipſum, quam malum fit.	3.489
Occipit, quid fit, & quare dictum cœcum.	1.258.
Occulta ſacra Romam introducta.	3.123
Occulandi ſpes remouenda, ne in culpam ruas.	2. 26
Occupationes ſuperuacaneę, quę ſint.	2. 25

Oc-

Atque verborum.

Occurrere, quid sit.	1.259
Ocellus, quid sit.	1.132
Oculus funiculū torquet, de quibus, & quare dicatur.	2.383
Oculi Caligule, & Neronis, quales fuerint.	3.783.
Oculi fascinantes, quales sint.	2.101
Oculi non nictantes, quid indicent.	3.783
Oculorum aliquot vitia referuntur.	2.363
Ocymum, quid, & vnde, & quomodo seratur.	2.659
Ocyus vnde, & quid sit.	2.254
Odor hircinus militibus familiaris.	3.462
Odores cremabantur cum cadaueribus.	3.748.
Oeconomia, qualiter temperanda.	3.719
Oenophorum vnde, & quid sit.	3.449
Offa quid sit, & ex quibus fiat.	3.25
Officia Christianorum propria, quæ sint.	3.435.
Officia, quæ, quibus, & quo ordine sint deferenda.	2.433
Officia, quæ tenuia, & vnde dicantur.	3.303.
Officijs, ut satisfaciant tam superiores, quam inferiores.	2.440
Officium vnde, & quid sit.	2.724
Oleo cedrino peruncta, euadunt imputribilia.	1.190
Olera quid, & vnde sint.	2.565. 3.702
Oleum, quid sit.	1.402
Oleum esse in aeriam vnguentorum.	2.192
Olim, quæ tempora ferat.	2.514. 3.846
Omentum, quid sit.	2.140. 3.857
	f s Om.

Index rerum

- Omphale Herculem verberibus tēdebat.** 3.
 519.
Opera de genere bonorum, facta in mortali,
an & quid mereantur. 3.363
Opera carnis arcent ab altari. 2.63
Opera luxurię, & superfluitatis, unde origi-
ventur. 2.94
Opera prohibita in diebus festis, quę sint. 1.
 566.
Opera unde habeant nomen, & speciem. 3.
 364.
Operibus niti debemus ad ea, pro quibus
Deum rogamus. 2.126
Opertum ridere, quid sit. 1.412
Opes, in quibus consistant. 2.119. 3.729
Opifex, quis dicatur. 3.631
Opimum, quid dicatur. 2.324
Opiniones cum quibus adoleuimus, difficile
obliterantur. 3.298
Opiniones variant iuxta affectus, erga obie-
cta. 3.193
Opinioni hominum, an sit credendum. 2.734
Oppianicus, quid fraudis tentauerit. 2.68
Ops, quę, & qualis fuerit. 2.119. 3.729
Opanda, quę sint. 2.430
Ora, quę dicantur. 3.645
Orandum pro virtutibus, & victoria aduer-
sus vitia. 2.29
Orantes, & facinora meditantes, non licant,
sed Deum exortantur. 2.18
Orare omnes possunt, sed pauci sciunt. 2.21
Orare, qui nouerint. 2.3
Orare tacite an sit attendendum ē templis. 2.25
Oratio calamitata an, & quos deceat. 1.326
 1.337. Oratio

Atque verborum.

Oratio defenditur contra Calvinistas. 3.563
3.574.

Oratio Mecenatis, qualis foret. 1.323

Oratio, quibus fiat in peccatum. 2.29

Oratio si in adolescentibus est acerba, in senibus mitefcit. 1.313

Orator à quibus abstinere debeat. 1.110

Oratores, quid vitare debeant, & quos imitari. 3.493

Oratores, soli ex professoribus, Romæ dicebant. 2.445

Oratoria an sit facilius, quam poetica. 1.106

Orbus, quis dicatur. 2.68

Orca à Claudio frustra apud Ostiam oppugnata. 1.374

Orca, ludus, vas, & bellus, quales fiat. 2.373.

Ordo datus, quem nouisse debemus, qualis sit. 2.419

Ordo diligendorum ex charitate, qualis sit. 2.435.

Ordo in potentijs animæ qualis sit. 3.403

Orestes à sorore agnitus, & curatus, Thoanta necauit. 2.580

Orestes, Bumenidibus albis templum erexit. 3.514.

Orestes, quis, & qualis fuerit. 2.579

Ore ceres, & ore teris, quid sint. 3.56

Oroetes, quæ, & quare patrauerit in Policratem. 1.124

Orpheum poetam nusquam fuisse, qui affirmauerit. 2.757

Orti peioribus, qui dicantur. 3.683

Os, quid sit, & quid meritis populi. 1.185

Index rerum

Oscitare quid, & quale sit.	2.399
Ostendere, & extendere, quid sint.	3.130
Otiosorum, & inconsideratorum negotia.	2.45.
	2.407
Otium causat procrastinationem bonorum operum.	3.244
Otium reprehenditur.	2.278.2.425.3.414
Oua pavonum, quanti venirent.	2.517
Ouatio quid, qualis, & quibus concederetur.	2.162.
Ouatio unde dicta.	2.165
Oves, ubi pretiosissimam habeant lanam.	2.200.
Oui ruptio ad expiationem, non ad divinationem pertinebat.	3.583
Oui rupti pericula, quæ dicantur.	3.582

P

P actum unde, & quid sit.	2.723
Pacuvius, quis, & qualis fuerit.	1.314
Pagani unde, qui, & quales dicantur.	1.32
Pagina, quæ sit, unde turgescat, & det pondus fumo.	3.65
Palatum, quid sit.	1.169
Pales, quæ, & qualis haberetur.	1.290
Palestræ, qui dicantur.	2.711
Palilia unde, à quibus, & quo ritu celebrarentur.	1.290
Palladium cælo lapsum, ubi servaretur.	2.185.
Pallere alium, quid sit.	1.429.3.280.3.572
Pallor internus, qualis sit.	2.352. 3.58
Pal-	

Pallor senum, quomodo deterior, quam infirmorum. 2.512

Pallor vnde, & quid sit. 1.26. 1.430. 2.740
3.572.

Palma mascula, quæ & qualis sit. 1.145

Palme nomine, quid intelligat Persus. 3.760

Palpo vnde, & quid sit. 3.531

Palumbus vnde, quid, & qualis sit. 2.279

Palustre vnde, & quid dicatur. 3.212

Palus vnde, quid, & qualis sit. 3.222

Pangus, quis, & qualis fuerit. 2.386

Pannosa sæx, quæ, & qualis dicatur. 2.665

Pannuceum, quid dicatur. 2.654

Pappa, & pappare, quid sit. 2.285

Papyrius prætextatus matris curiositatem elusit. 3.101

Parca, quare dicatur tenax veri. 3.161

Parce vnde, quot, quæ, & an eadē cum fato.
3.149

Parentum erga filios est amor naturalis. 1.
355.

Paria dicta absque adiectivo, intelliguntur gladiatorum. 3.780

Parnasus vbi, qualis, & quantus sit. 1.18

Parthi quomodo ducant ferrum ab inguine.
3.21. 3.23.

Parthi vnde, qui, & quales bellatores. 3.19

Parvus, quis dicatur. 2.363

Passim num sit idem, ac ubique. 2.405

Passiones inordinate tyrannidem exercent. 3.
382. 3.401. 3.465.

Passionum victoria, & virtutes, ut possint acquiri. 2.34

Patella, quid sit. 2.308. 3.643
Pa-

- Patina, quid sit. 2.122
 Parrare, quid sit. 1.131
 Patria, charitates omnes complectitur. 2.433
 Patriciatus eximit filium à potestate patris. 1.257.
 Patricij an sint alij à Senatoribus. 1.256. 3.855.
 Patris cum domino, & filij cum seruo proportiona litates. 3.275
 Patruels, qui dicantur. 3.792
 Patrum erga filios naturalis affectus. 1.355
 Patrum opiniones, & exempla, plerumque sequuntur filij. 1.326
 Patruus, & sapere patrum, quid sit. 1.9. 3.793.
 Patulum an sit aliud à patente. 2.251
 Pavidum, quid dicatur. 3.95
 Pavisse, an pausasse, vel plaussisse legendum. 3.863.
 Paulus Æmilius, à quibus fuerit elatus. 2.546.
 Pavonis oua, pulli, & caro, qualia. 2.516
 Pavo, qualis, & unde venerit. 2.516 2.634
 Pavo suis laudibus delectari videtur. 3.669
 Paupertas an diuitiæ magis impellat ad eruditionem. 1.48. 1.50
 Paupertas qualis videatur. 2.532
 Paupertas utilis ad cælum tendentibus. 3.465.
 Peccans occulte, qualis sit. 2.728
 Peccantium multitudo an debeat minueri poenam singulorum. 1.350
 Peccata leuiora attentius vitanda, quam atrocja. 3.245
 Pec-

Atque verborum.

- Peccata** non omnia esse equalis malitię, vel
grauitatis. 3.363
- Peccatis** inquinati, quomodo crederent se
mundari. 2.57
- Peccatorum** cause, quę sint. 2.329
- Peccatorum** pondera esse gravissima. 2.351
- peccatorum** vnum non dimitti sine reliquis. 2.75.
- Peccatum** cauens tantum metu poenę, adhuc
peccat. 3.437
- Peccatum** ignorantis, & sapientis comparantur. 2.326
- Peccatum** ex concupiscentia num sit grauius. 2.208.
- Peccatum** referendum in arbitrium, non in
factum, vel astra. 3.145
- Pecten**, siue plectrum, quid, vel quale sit. 3.629.
- Pectere**, & pexum, vnde, & quid sit. 1.116.
2.707.
- pectus**, vnde, & quale sit. 3.89
- Pecuaria**, quę dicantur. 2.258
- Pecudes**, & pecora, quę sint. 2.137.
- Pecuniarum** an, & ad quid sint vtilis. 2.419
- Pecuniarum** quales, & ad quid impellant. 1.52
2.419.
- Pedius**, quis, & qualis fuerit. 1.342
- Pegasus**, vnde quis, & qualis fuerit. 1.16
- Pelles** terrę Madian, quę intelligantur. 3.448.
- Pellucula** vnde, & quid sit. 3.346
- Pellis** summa, quę intelligatur. 2.617
- Pellis** vnde, & an aliud à cute, vel coiro. 3.447.

Pe-

Index rerum

Per opia a patre grauida, seipsam occidit.	3.39
Penates unde, qui, & quales.	2.135
Pendere unde, & quid sit.	1.153 2.348
Penis, quid sit.	2.443. 2.699
Penthea, quis, & qualis fuerit.	1.373
Penu, quid sit, & quæ eo contineantur.	2.444
Peragere quid sit.	3.446. 3.468. 3.709
Perdix, quomodo pregnans fieri dicatur.	3.15
Perducere quid, & qui sint perductores.	2.169.
Pergamenæ membranæ, qua occasione intro-	
ductæ.	2.265
Periander, quis & qualis fuerit.	1.357
Pericles, quis & qualis fuerit.	2.602. 3.436
Pericula ouo rupto, quæ sint.	3.584
Periculum facere, quid sit.	2.339
Periuria esse propria mercatorum.	3.496
Periurium suadenti, quid amico Pericles re-	
sponderit.	3.456
Permissio extorta, qualis sit.	2.515
Peruæ quid, & quales sint.	2.449
Perones, quid sint.	3.318
Perse benè poti consultabant de rebus serijs.	
1.156.	
Perse qualiter diem natalem celebrarent.	2.
17.	
Perseus, quis, & qualis fuerint.	1.14
Perij duo cognominati Caij, quales fuerint.	
1.1.	
Perij testamentum, & mors.	1.8
Perio lectio restituta.	1.418
Perium non recitasse compulsum inopia.	
1.35.	
Perius Neronis vitia multo ante præuidit.	2.
2.619.	
Per-	

Atque verborum.

Persus quis, & qualis fuerit. 1.2. 1.51. 3.

6.9. 3.677.

Personæ eminentia non fuit eiusdem vitia
diu esse occulta. 2.586

Pertusum vnde, & quid dicatur. 2.683

Pernigil an differat ab insomni. 2.386

Peryllus quis, & qualis fuerit. 2.346

Pes quid, & quotuplex sit, & quid pedem
facere. 2.620

Pes regulæ, quis dicatur. 2.619

Pescennius Niger moluit panegyricum de
suis laudibus. 2.757

Petere, quid debeamus. 2.110. 2.4.1.

3.235.

Petulans, quis dicatur. 1.92

Phalaris, quis & qualis fuerit. 2.344

Phaleræ vnde, & quæ sint. 2.318

Philosophia an sit utilis ad componendam
vitam. 2.547. 2.550

Philosophiam sectæ variae disciderunt 3.128

Philosophi debent à vitijs esse liberi. 3.285

Philosophi diuitum domos frequentant, sed
non e contra. 2.464

Philosophi nobilibus pueris dabantur insti-
tutores. 2.252

Philosophi non negabant necessaria suis
corporibus. 2.487

Philosophi, & sapiētes deridentur ab idiotis.

3.611. 3.613.

Philosophi, verbis diuitias damnant, factis
amplexantur. 1.50

Philosophiæ servire, libertas est. 3.265

Philosophorum superbia, & vanitas. 3.227

Philosophum audientis animus, laxamentum
non

Index rerum

non habet.	1.175
Philyræ, quæ dicantur.	2.263
Phocio, quid satageret circa suas orationes.	3.58.
Phocus lactans, & emungens filiz procos, ab eis occisus fuit.	1.450
Phœnix an, quid, & qualis sit.	1.195
Phœnix argumentum futurę resurrectionis.	1.204.
Phœnix Romam delatus, ibi obiit sine successore.	1.206
Ihrenis, quid, & qualis sit, & ubi resideat.	1.412.
Phyllis, quæ & qualis fuerit.	1.164
Piatrices, quæ forent, & quod earum munus.	2.85.
Pice, quæ fuerint, & quales nunc sint.	1.41
Pictorum quorundam opere recensentur.	2.383.
Pierides, quæ, & quales fuerint.	1.43
Pietatem colentes crediti non posse discedere.	3.446
Pigritia, quæ pariat incommoda.	2.281. 3.414.
Pileæ unde, & quorum sint, & quid significant.	3.282
Pileum gestare erat indicium libertatis.	2.545.
Pilorum nomine, quid intelligatur.	2.605
Pinguedo corporis retundit acumen intellectus.	2.324
Pingue, quid sit, & an aliud ab adipe.	3.681
Pinguia, quæ dicantur.	3.554
Pinsere, & inde deriuata, quid sint.	1.253
Pior	

- Pior, qua prudentia maledicos compescue-
rit. 2 673
- Piper arbor an, & qualis sit in Italia. 2 447
3. 196.
- Piper, quomodo colligatur. 3. 197
- Piper vnde, & qualis à clientibus dederatur
patronis. 2 448
- Piperis nomine, quid intelligatur. 2 447. 3.
760.
- Pirene, & pyrene, quæ & quales fuerint. 1. 25
- Pirene fons in Isthmo Corinthiaco. 1. 26
- Piscator, qualem piscem obtulerit Policra-
ti. 1. 122
- Pistratus, quis & qualis fuerit. 2. 468
- Pituita, quid, & qualis sit. 2. 174
- Pix, quam sit utilis vinis condendis, & con-
servandis. 3. 461
- Planete, quas domos habeant. 3. 160
- Plantaria, quæ sint. 2. 711
- Plasma vnde, & quid sit. 1. 129
- Platonis in labris apes confederunt. 2. 91
- Plato iratus noluit in servum animadvertere.
3. 519.
- Plausus, & gesticulatio auditorum, quid in-
dicet. 1. 171
- Plæbei etiam solent de natalium splendore,
gloriarì. 3. 299
- Plebs minuta qualis sit erga magnates. 2. 631
- Plebs vnde, & ex quibus coalescat. 2 607
- Pluteus, quid sit. 1. 383
- Poculum vnde, & quid sit. 1 153
- Pœnis, bellum, nomine Romanorum, Fabius
indixit. 1. 414
- Pœta, qui vult haberi, quæ exigat do-
ctes.

res.	1.56
Poetae, fuerunt ante Oratores.	3.632
Poetae inepti, qui indicentur.	1.105
Poeti, qui dicantur.	3.441
Pol unde, & quid sit, & à quibus usurpetur.	1.165.
Polenta quid sit, & ex quibus conficiatur.	2.391.
Polignotus quis, & qualis fuerit.	2.382
Polignotus Thasius, quid pinxerit memorabile.	2.383
Polingenesis quid sit, à quo, & quare introdu- ctus.	3.672
Pollex, quare denominatus honestus.	3.443
Polus, quis, & qualis fuerit.	3.15
Polycratis felicitas, quem exitum habuerit.	1.120.
Polydamas athleta, qualiter obierit.	1.69
Poma, ut ingenia, dura, tempore mollescent, mollia putrescent.	1.313
Pompae Iudis, quomodo procederent.	3.590
Pompeius Magnus ab emulis appellabatur Cn. Cicero.	2.608
Pondera recensentur.	2.348. 2.389. 3.66
Pondus dicitur esse etiam in verbis, & affe- ctibus.	3.66
Pontus quid sit.	1.283
Pontus Euxinus, quid, & ubi sit.	3.418
Popa, & popina, quid sit.	3.857
Populus, & vlmus quare apti in mercandis vi- tibus.	2.252
Populus minutus instabilis in consilijs.	2.635.
Porci, quid, & an diversi ab apris.	1.290
Por-	

Atque verborum.

Porcum adorari à Iudæis, quare crediderint Gentiles.	3.570
Porcare, quid sit.	3.558
Porta vnde, & quæ dicatur.	2.537
Porticus heptaphones, vbi, & qualis foret. 1.	
380.	
Porticus pœcile, vnde, vbi, & qualis foret. 2.	
382.	
Portus Lunę, vbi, & qualis sit.	3.649
Poscere num sit aliud à petere.	2.120
Possessio, vnde, & quæ dicatur.	2.301
Postes cromenarum ornabantur floribus. 3.	
558.	
Postes, qui dicantur.	3.772
Postibus, quæ affigerentur.	3.773
Posticum, & anticum, quid sint.	1.259
Potentum amicitie, quomodo parentur, & conseruentur.	1.398
Portionum, vera sit delectabilior, calidane, an frigida.	2.522
Potniadz quadrigæ, quales forent.	2.401
Potnia, vbi, & quid fuerit.	2.401
Potandia Regum, quæ intelligantur.	1.275
Praeceptum, quid, & vnde dicatur.	2.352
Preces emaces, quales dicantur.	2.18
Preces, quales, de quibus, & qualiter Deo offerendæ.	2.110
Præcordia, quæ sint. 1.411	3.71
Prædia, quæ, & vnde dicantur. 2.678.	3.301
Predictionibus Genethliacorum non esse attendendum.	2.553
Præferre, quid sit.	1.76
Præfigere, quid sit.	2.624
Præfiscini, quid sit, & quomobrem diceretur.	
2.101.	pre-

Index rerum

Prémère, quid sit.	3.45.	3.131
Prendere, quid sit.		3.729
Pressum, quid dicatur.		3.336
Præstans, quis dicatur.		3.860
Prætesta, quid, qualis, & unde sit.		3.97
Prætestarum usus, quando concessus.		3.100
Prætestati cognomen unde, & quare factum.		3.99.
Prætestatus, quod hostem necasset, præmio honoratus.		3.99
Prætestæ depositio, quomodo utilis deponenti.		3.103
Prætores unde, quot, & quales.	3.291.	3.301
Primordia veterum vocum, non rerum, quæ sint.		3.632
Principes, seu Reges, an teneantur ad observantiam legum suarum.		3.295
Probatio per enthymemata, efficacior, quam per exempla.		3.283
Proceres, unde, & qui dicantur.		1.220
Procrastinario circa bonum fugienda.	3.239	
	3.242.	
Proeris, quæ, & qualis fuerit.		2.246
Prodigi, coguntur denique rapere, vel furari.		
	3.741.	
Producere, quid sit.		3.699
Proetides, quæ, & quales fuerint.		1.216
Progenies, quæ dicatur.		3.800
Prognos, quæ, qualis, & in quid fuerit mutata.		3.31
Proluere num sit plus, quam bibere, vel lacuari.		1.12
Prometheus, quare institueris ludum Impudarum.		3.821
Pro-		

Proneptis, quæ dicatur.	3.792
Propensum unde, & quid dicatur.	1.243
Properare num sit aliud à festinare.	2.297
Proportio necessaria inter verba, & conceptus.	2.482
Propositionem materiæ num omiserit Persus.	1.58
Propositum emendationis num sufficiat ad iustificationem.	3.487
P. origa quidam, quare fuerit moribus ab equo necatus.	2.561
Protegere, quid sit.	2.730
Protelare, quid sit.	3.384
Proventus annuos, non esse omnes absumendos ante novos.	3.719
Providentia Dei cuncta disponit.	2.74. 2.154. 2.157.
Providentiæ adscribenda, quæ Gentiles sato tribuebant.	2.421
Proxima tantum mala attendens, malus esse convincitur.	2.677
Prudens tam dicenda, quam tacenda prævidere debet.	2.606
Prudentia carnis, dicta lux palustris.	2.223
Prudentia unde, & quando veniat in hominem.	2.605
Psaphus, quis, & qualis fuerit.	1.39
Psittacorum species, quot, quæ, & qualitates.	1.38.
Psylli, & Meris à serpentibus non lauebantur.	2.97
Psylli vxorum pudicitiam, quo argumeto probarent.	2.97
Ptolomæi, & Eumenis æmulatio circa bibliothecæ.	

thecas.	2.265
Pubes, quę dicatur.	3.771
Publij, qui intelligantur.	3.255
Pudefacti, quare erubescant.	3.326
udenda membra, quare non obediant rationi.	3.207
Pudoris sedes, vbi sit.	3.326
Puellę columbis delectantur.	2.181
Puer, quis dicatur.	2.692. 3.508
Pueri ludunt in edibus vacuis, sic phantasmata in cerebro.	3.576
Pueri parentum vitia imitantur.	1.326
Pueri seruandi à pædagogis, vel parentibus.	3.98.
Puerorum inclinatio ad ludicra, toleranda.	2.361.
Puerorum voces querulę, & importunę.	2.285.
Puerperij hebdomada, quid fieret ab Ethnicis.	2.83
Pugna sensualitatis aduersus rationem.	3.132.
Pulchritudo, in quibus consistat.	2.617
Pullatę, vel bullatę nugę, vnde, & quę forent.	3.63
Pulmentaria quid sint, & quę vituperentur.	2.525. 3.764.
Pulmo quid, & qualis sit.	1.111. 2.311.
Pulpa scelerata, quę dicatur.	2.94
Pulsus quid, & quotuplex sit.	3.79
Pupa donanda Veneri à virginibus, quid foret.	1.215
Pupillus vnde, & quis dicatur.	2.49. 2.601
Purgatę aures, quę intelligantur.	3.230
Pur	

Purgatorium, quare Deus instituerit. 3.586
 Purpura custos, qualis foret. 3.96
 Purpura quid, & quare talis vestium color. 2.
 202.

Pus, sanies, & sanguis, quomodo differant. 2.
 570.

Puteal vbi, vnde, & quid foret. 2.744
 Puteorum effodiendorum cautelæ, 3.368
 Putire, quid sit. 2.442
 Putre, vnde, & quid sit. 3.215
 Putrescant carnes, quomodo citius. 3.216
 Putris terra, qualis sit. 3.217
 Pylades, Orestis amicitia coniunctus. 2.579
 Pyrene, & pirene, quales forent. 1.25
 Pythagoras, mulieres docuit philosophiam.
 3.673.

Pythagora, quis, & qualis fuerit. 2.393. 3.671
 Pythagora, quo tempore floruerit. 3.669
 Pythagora septennio mortuum se finxit. 3.
 671.

Pythagoræ leges, & littera ypsilon. 2.394
 Pythagoræ obitus, qualis fuerit. 3.675

Q

Q Vadrigam æream Theodori, musca alis
 regebat. 2.13

Quadrige Potniacæ, quæ fuerint. 2.401

Quadrige, quoties metam circumire debe-
 rent. 2.427

Quæri cum diphthongo, & sine eo, quid signi-
 ficet. 2.270

Quæstiones calicibus convenientes, quales
 sint. 1.154

Qualis quis in se fuerit, tales alios indicat.

2.667.

Quartana timenda est, nedum tertiana. 2.439

Quercus Mariana, qualiter perennis. 3.246

Querimonie, quæ dicantur. 2.270

Qui, aliquando esse idem, ac quomodo, vel quando. 1.238

Quies in morbis, qualis sit salutaris. 2.498

Quin, quid significet. 2.626

Quineunces, & deunces vsure, quales sint. 3.465.

Quincunciarium lucrum, venit absque sudore. 3.466

Quincius Cincinnatus, quis, & qualis fuerit. 1.297.

Quintus, in petitione Consulatus, prælatum Scipioni. 2.236

Quintus, an sit nomen numerale, vel prænomen Ennii. 3.667

Quirinus, quis, & unde sit dictus. 2.612

Quirites dici etiam in singulari. 2.613

Quirites unde, & qui dicantur. 2.542, 2.612
3.263.

R

R Abidi, quare horreant aquam, per quam sanarentur. 2.476

Rabies, quomodo curetur. 2.476

Rabiosa silentia, quæ dicantur. 2.80

Rabiosus, quis dicatur. 2.474

Racilia, quæ, & qualis fuerit. 1.300

Radere, quid sit. 1.391. 2.571. 3.59

Ramale, quid sit. 1.354. 3.228

Rami

Atque Verborum.

Rami Samij, qui fuerint dicti.	2.395
Ramosa compita, quæ dicantur.	3.120
Ramus, quid sit.	2.313
Rancidulum, quid, & unde dicatur.	1.162
Rapere, & raptus, quid sine.	2.108
Rapidum quid, & unde dicatur.	3.305
Raptum ablatura, quomodo intelligatur.	1.373.
Rastrum, quid sit.	2.46
Rasum, quid sit.	1.342
Rationis usus, quando incipiat.	3.121
Ratis unde, & quid sit.	3.737
Raucedo quid sit, & quomodo ei occurratur.	1.129.
Rebellatur sensualitas aduersus rationem.	3.192.
Receus quid sit, & qualis sol recens.	3.202
Receptare, quid sit.	3.654
Recessus à quibusdam perperam quaeritur.	2.26.
Recitantes sedebant, orantes stabant.	1.128
Recitantes, vanam gloriam captabant.	1.230.
Recitatio, ad quem finem fuerit introducta.	1.127.
Reconciliationis argumenta, & rationes.	2.577.
Rectores aliorum, cauere debent ab ebrietas.	1.756
Recolare, quid sit.	3.686
Recutiti qui, & quare sic dicti.	3.565
Redemptio peccatorum, an possit fieri per elemosinas.	1.543
Reducere funem, quid sit.	3.357
Re-	

Refulgere quid, & quorum sit.	1.51
Regendi ceteros, quanta sit difficultas.	2.440
Reges Assyriorum molles, & effoeminati.	2.282.
Reges prodigos, non esse Reges, sed ministros populorum.	3.339
Regula, quid sit.	2.518
Regulus, redeundo Carthaginem, sibi non nocuit.	3.480
Regustatum, quid dicatur.	3.442
Relaxare, quid sit.	3.384
Religio Christiana, quam sit excelsa.	2.21
Religionis contemptores, puniti apud Ethnicos.	1.373
Religiosè, & innocentè viuentes, non dicuntur.	3.447
Religio vera consistit in internis.	3.574
Remedia, & antidota contra peccata.	2.25
Remi ortus, mores, & obitus.	1.298
Renuere, quid sit.	3.782
Reparabile, quid dicatur.	3.827
Repente, quid sit.	1.378
Repetere, quid sit.	1.23
Repetere sententiam, an sit semper vitiosum.	3.356
	3.193.
Reponere quid, & unde dicatur.	3.830
Repudiatio hereditatis contumeliosa testatori.	3.789
Rerum publicarum Rectores debent esse abstemij.	1.156
Res patria quid sit, & quomodo frangatur.	3.494.
Respublica Romana, qualis foret tempore Perlij.	1.5.
Res	2.584

Atque verborum.

- Res, quid sit, & unde dicatur. 2.589. 3.730
Res specialiter dicitur de diuitijs. 2.127. 2.590.
Resignare quid sit. 3.92
Resilire volens ab amicitia, quid facere debeat. 3.515
Respicere, quid sit. 2.755
Retegere, & reiectum, quid sint. 2.524
Reuerentia debetur templis, & sacerdotibus. 1.374.
Reuerentur quidam impij, magis domos hominum, quam templum Dei. 2.28
Renixerint, qui ex rogo. 2.483 2.541
Rex, qualis debeat esse erga subiectos. 2.331
Rhenus fluvius ubi, & qualis sit. 3.778
Rhetorica, & Dialectica, quales sint. 3.760
Rhodij acriter oppugnati à Mithridate, illum propulsarunt. 3.307
Rhoetus fortissimus Titanorum, à Baccho occisus. 1.377
Rhombi nomine, quot res significantur 3.711
Ridere quid, & quorum proprium sit. 1.98
1.181. 3.611.
Ridiculus versus qui, & quare à Perso editus. 1.399
Rigidum, quid dicatur. 2.540 3.862
Rimæ quid, in quibus, & quomodo fiant. 2.238.
Risum immoderatum esse speciem amentie 1.98.
Rite fieri, quid dicatur, & an omnis ritus sit laudabilis. 2.558
Ritus concipiendi iuramenta, qualia forent. 1.653

- non habet. 1.175
- Philyra, quæ dicantur. 2.263
- Phocio, quid satageret circa suas orationes. 3.58.
- Phocus lactans, & emungens filia procos, ab eis occisus fuit. 1.456
- Phoenix an, quid, & qualis sit. 1.195
- Phoenix argumentum futuræ resurrectionis. 1.204.
- Phoenix Romam delatus, ibi obiit sine successore. 1.206
- Ihrenis, quid, & qualis sit, & ubi resideat. 1.412.
- Phyllis, quæ & qualis fuerit. 1.164
- Piatrices, quæ forent, & quod earum munus. 2.85.
- Pice, quæ fuerint, & quales nunc sint. 1.41
- Tictorum quorundam operæ recensentur. 2.383.
- Fierides, quæ, & quales fuerint. 1.43
- Pietatem colentes crediti non posse discescere. 3.446
- Pigritia, quæ pariat incommoda. 2.281. 3.414.
- Pileæ unde, & quorum sint, & quid significant. 3.282
- Pileum gestare erat indicium libertatis. 2.545.
- Pilorum nomine, quid intelligatur. 2.605
- Pinguedo corporis retundit acumen intellectus. 2.324
- Pingue, quid sit, & an aliud ab adipe. 3.681
- Pinguis, quæ dicantur. 3.554
- Pinsere, & inde derivata, quid sint. 1.253
- Pior

- Pior, qua prudentia maledicos compescue-
rit. 2 673
- Piper arbor an, & qualis sit in Italia. 2 447
3. 196.
- Piper, quomodo colligatur. 3. 197
- Piper vnde, & qualis à clientibus dederatur
patronis. 2 448
- Piperis nomine, quid intelligatur. 2 447. 3.
760.
- Pirene, & pyrene, quæ & quales fuerint. 1. 25
- Pirene fons in Isthmo Corinthiaco. 1. 26
- Piscator, qualem piscem obtulerit Policra-
ti. 1. 122.
- Pistratus, quis & qualis fuerit. 2. 468
- Pituita, quid. & qualis sit. 2. 174
- Pix, quem sit utilis vinis condendis, & con-
servandis. 3. 461
- Planete, quas domos habeant. 3. 160
- Plantaria, quæ sint. 2. 711
- Plasma vnde, & quid sit. 1. 129
- Platonis in labris apes confederunt. 2. 91
- Plato iratus noluit in servum animadvertere.
3. 519.
- Plausus, & gesticulatio auditorum, quid in-
dicet. 1. 171
- Plæbei etiam solent de natalium splendore,
gloriarì. 3. 299
- Plebs minuta qualis sit erga magnates. 2. 631
- Plebs vnde, & ex quibus coalescat. 2 607
- Pluteus, quid sit. 1. 383
- Poculum vnde, & quid sit. 1 153
- Pœnis, bellum, nomine Romanorum, Fabius
indixit. 1. 414
- Pœta, qui vult haberi, quæ exigat do-
ctes.

res.	1.36
Poetae, fuerunt ante Oratores.	3.632
Poete inepti, qui iudicentur.	1.105
Poeti, qui dicantur.	3.441
Pol unde, & quid sit, & à quibus usurpetur.	1.165.
Polenta quid sit, & ex quibus conficiatur.	2.391.
Polignotus quis, & qualis fuerit.	2.382
Polignotus Thafius, quid pinxerit memorabile.	2.383
Polingenesis quid sit, à quo, & quare introdu- cta.	3.672
Pollex, quare denominatus honestus.	3.43
Polus, quis, & qualis fuerit.	3.15
Polycratis felicitas, quem exipum habuerit.	1.120.
Polydamas athleta, qualiter obierit.	1.69
Poma, ut ingenia, dura, tempore mollescent, mollia putrescent	1.313
Pompæ lîdis, quomodo procederent.	3.590
Pompeius Magnus ab emulis appellabatur Cn. Cicero.	2.608
Pondera recensentur.	2.348. 2.389. 3.66
Pondus dicitur esse etiam in verbis, & affe- ctibus.	3.66
Pontus quid sit.	1.283
Pontus Euxinus, quid, & ubi sit.	3.418
Popa, & popina, quid sit.	3.857
Populus, & vlmus quare apti maritandis vi- cibus.	2.252
Populus minutus instabilis in consilijs.	2.635.
Porci, quid, & an diversi ab apris.	1.290
Por-	

Atque verborum.

Porcum adorari à Iudæis, quare crediderint Gentiles.	3.570
Portare, quid sit.	3.558
Porta vnde, & quæ dicatur.	2.537
Porticus heptaphones, vbi, & qualis foret. 1.	380.
Porticus pœcile, vnde, vbi, & qualis foret. 2.	382.
Portus Lunæ, vbi, & qualis sit.	3.649
Poscere num sit aliud à petere.	2.120
Possessio, vnde, & quæ dicatur.	2.301
Postes eromenarum ornabantur floribus.	3.558.
Postes, qui dicantur.	3.772
Postibus, quæ affringerentur.	3.773
Posticum, & anticum, quid sint.	1.259
Potentum amicitie, quomodo parentur, & conseruentur.	1.398
Portionum, vera sit delectabiliior, calidane, an frigida.	2.522
Potniadæ quadrigæ, quales forent.	2.401
Potnia, vbi, & quid fuerit.	2.401
Potnda Regum, quæ intelligantur.	1.275
Præceps, quid, & vnde dicatur.	2.352
Preces emaces, quales dicantur.	2.18
Preces, quales, de quibus, & qualiter Deo offerendæ.	2.110
Præcordia, quæ sint.	1.411 3.71
Prædia, quæ, & vnde dicantur.	2.678. 3.301
Prædictionibus Genethliacorum non esse accedendum.	2.553
Præferre, quid sit.	1.76
Præfigere, quid sit.	2.624
Præfiscini, quid sit, & quomobrem diceretur.	pre-
2.101.	

Index rerum.

Præmere, quid sit.	3.45.	3.131
Prendere, quid sit.		3.729
Pressum, quid dicatur.		3.336
Præstans, quis dicatur.		3.860
Prætesta, quid, qualis, & unde sit.		3.97
Prætestarum usus, quando concessus.		3.100
Prætestati cognomen unde, & quare factum.		3.99.
Prætestatus, quod hostem necasset, premio honoratus.		3.99
Prætestæ depositio, quomodo utilis deponen- ti.		3.103
Prætores unde, quot, & quales.	3.291.	3.301
Præmordia veterum vocum, non rerum, quæ sint.		3.632
Principes, seu Reges, an teneantur ad obser- vantiam legum suarum.		3.295
Probatio per enthimemata, efficacior, quam per exempla.		3.283
Proceres, unde, & qui dicantur.		1.220
Procrastinatio circa bonum fugienda.	3.239	
	3.242.	
Proceris, quæ, & qualis fuerit.		2.246
Prodigi, coguntur denique rapere, vel furari.		
	3.741.	
Producere, quid sit.		3.699
Proetides, quæ, & quales fuerint.		1.216
Progenies, quæ dicatur.		3.800
Progenes, quæ, qualis, & in quid fuerit muta- ta.		3.31
Proluere num sit plus, quam bibere, vel la- uari.		1.12
Prometheus, quare instituerit ludum Iumpa- darum.		3.821
Pro-		

Atque Verborum.

Proneptis, quæ dicatur.	3.792
Propensum unde, & quid dicatur.	1.243
Properare num sit aliud à festinare.	2.297
Proportio necessaria inter verba, & conceptus.	2.482
Propositionem materiæ num omiserit Persus.	1.58
Propositum emendationis num sufficiat ad iustificationem.	3.487
Proiga quidam, quare fuerit morsibus ab equo necatus.	2.561
Protegere, quid sit.	2.730
Protelare, quid sit.	3.384
Prouentus annuos, non esse omnes absumendos ante nouos.	3.719
Proidentia Dei cuncta disponit.	2.74. 2.
154. 2.157.	
Proidentie adscribenda, quæ Gentiles fato tribuebant.	2.421
Proxima tantum mala attendens, malus esse conuincitur.	2.677
Prudens tam dicenda, quam tacendæ præuidere debet.	2.606
Prudentia carnis, dicta lux palustris.	2.223
Prudentia unde, & quando veniat in hominem.	2.605
Psaphus, quis, & qualis fuerit.	1.39
Psittacorum species, quot, quæ, & qualitates.	1.38.
Psylli, & Meris à serpentibus non laedebantur.	2.97
Psylli vxorum pudicitiam, quo argumento probarent.	2.97
Ptolomæi, & Eumenis æmulatio circa bibliothecæ.	

thecas.	2.265
Pubes, quę dicatur.	3.771
Publij, qui intelligantur.	3.255
Pudescēti, quare erubescant.	3.326
udenda membra, quare non obediant rationi.	3.207
Pudoris sedes, vbi sit.	3.326
Puellę columbis delectantur.	2.181
Puer, quis dicatur.	2.692. 3.508
Pueri ludunt in ędibus vacuis, sic phantasmata in cerebro.	3.576
Pueri parentum vitia imitantur.	1.326
Pueri seruandi à pædagogis, vel parentibus.	3.98.
Puerorum inclinatio ad ludicra, toleranda.	2.361.
Puerorum voces querulę, & importunę.	2.285.
Puerperij hebdomada, quid fieret ab Ethnicis.	2.83
Pugna sensualitatis aduersus rationem.	3.132.
Pulchritudo, in quibus consistat.	2.617
Pullatę, vel bullatę nugę, vnde, & quę forent.	3.63
Pulmentaria quid sint, & quę vituperentur.	2.525. 3.764.
Pulmo quid, & qualis sit.	1.111. 2.311.
Pulpa scelerata, quę dicatur.	2.94
Pulsus quid, & quotuplex sit.	3.79
Pupa donanda Veneri à virginibus, quid foret.	1.215
Pupillus vnde, & quis dicatur.	2.49. 2.601.
Purgatę aures, quę intelligantur.	3.230
Pur-	

Purgatorium, quare Deus instituerit. 3.586

Purpura custos, qualis foret. 3.96

Purpura quid, & quare talis vestium color. 2.

202.

Pus, sanies, & sanguis, quomodo differant. 22

570.

Puteal vbi, vnde, & quid foret. 2.744

Puteorum effodiendorum cautela, 3.368

Putire, quid sit. 2.442

Putre, vnde, & quid sit. 3.215

Putrescant carnes, quomodo citius. 3.216

Putris terra, qualis sit. 3.217

Pylades, Orestis amicitia coniunctus. 2.579

Pyrene, & pirene, quales forent. 1.25

Pythagoras, mulieres docuit philosophiam. 3.673.

Pythagora, quis, & qualis fuerit. 2.393. 3.671

Pythagora, quo tempore floruerit. 3.669

Pythagora septennio mortuum se finxit. 3.

671.

Pythagoræ leges, & littera ypsilon. 2.394

Pythagoræ obitus, qualis fuerit. 3.675

Q

Qvadrigam æream Theodori, musca alis

tegebat. 2.13

Quadrige Potniacæ, quæ fuerint. 2.401

Quadrige, quoties metam circumire debe-

rent. 2.427

Quæri cum diphthongo, & sine eo, quid signi-

ficer. 2.270

Quæstiones calicibus convenientes, quales

sint. 1.154

g

Qua-

Index rerum

- Qualis quis in se fuerit, tales alios indicat. 2.667.
- Quartana timenda est, nedum tertiana. 2.439
- Quercus Mariana, qualiter perennis. 3.246
- Quarimonie, quæ dicantur. 2.270
- Qui, aliquando esse idem, ac quomodo, vel quando. 1.231
- Quies in morbis, qualis sit salutaris. 2.498
- Quin, quid significet. 2.616
- Quineunces, & deunces vsuræ, quales sint. 3.465.
- Quincunciarium lucrum, venit absque sudore. 3.466
- Quincius Cincinnatus, quis, & qualis fuerit. 1.297.
- Quintius, in petitione Consulatus, prælatum Scipioni. 2.236
- Quintus, an sit nomen numerale, vel prænomen Ennii. 3.667
- Quirinus, quis, & unde sit dictus. 2.612
- Quirites diei etiam in singulari. 2.613
- Quirites unde, & qui dicantur. 2.541, 2.612 3.263.

R

- R** Abidi, quare horreant aquam, per quam sanarentur. 2.476
- Rabies, quomodo curetur. 2.476
- Rabiosa silentia, quæ dicantur. 2.80
- Rabiosus, quis dicatur. 2.474
- Racilia, quæ, & qualis fuerit. 1.300
- Radere, quid sit. 1.391. 2.571. 3.59
- Ramale, quid sit. 1.354. 3.221
- Rani

Rami Samij, qui fuerint dicti.	2.395
Ramosa compita, quæ dicantur.	3.120
Ramus, quid sit.	2.313
Rancidulum, quid, & unde dicatur.	1.162
Rapere, & raptus, quid sint.	2.108
Rapidum quid, & unde dicatur.	3.305
Raptum ablatura, quomodo intelligatur.	1.372
Rastrum, quid sit.	2.46
Rasum, quid sit.	1.342
Rationis usus, quando incipiat.	3.121
Ratis unde, & quid sit.	3.737
Raucedo quid sit, & quomodo ei occurratur.	1.129.
Rebellatur sensualitas aduersus rationem.	3.192.
Receus quid sit, & qualis sol recens.	3.202
Receptare, quid sit.	3.654
Recessus à quibusdam perperam queritur.	2.26.
Recitantes sedebant, orantes stabant.	1.128
Recitantes, vanam gloriam captabant.	1.230.
Recitatio, ad quem finem fuerit introducta.	1.127.
Reconciliationis argumenta, & rationes.	2.577.
Rectores aliorum, cauere debent ab ebrietate.	1.156
Recutare, quid sit.	3.686
Recutit qui, & quare sic dicti.	3.565
Redemptio peccatorum, an possit fieri per elemosinas.	1.543
Reducere funem, quid sit.	3.357
Re-	

Index rerum

Refulgere quid, & quorum sit.	1.51
Regendi ceteros, quanta sit difficultas.	2.440
Reges Assyriorum molles, & effeminati.	2.282.
Reges prodigos, non esse Reges, sed ministros populorum.	3.339
Regula, quid sit.	2.518
Regulus, redeundo Carthaginem, sibi non nocuit.	3.489
Regustatum, quid dicatur.	3.442
Relaxare, quid sit.	3.384
Religio Christiana, quam sit excelsa.	2.21
Religionis contemptores, puniti apud Ethnicos.	1.373
Religiosè, & innocentèr viuentes, non dicuntur.	3.447
Religio vera consistit in internis.	3.574
Remedia, & antidota contra peccata.	2.25
Remi ortus, mores, & obitus.	1.298
Renuere, quid sit.	3.782
Reparabile, quid dicatur.	3.827
Repente, quid sit.	1.378
Repetere, quid sit.	1.23
Repetere sententiam, an sit semper vitiosum.	3.856
	3.193.
Reponere quid, & unde dicatur.	3.830
Repudiatio hereditatis contumeliosa testatori.	3.789
Rerum publicarum Rectores debent esse abstemij.	1.156
Res patria quid sit, & quomodo frangatur.	3.494.
Respublica Romana, qualis foret tempore Perlij.	1.5.
Res	2.584

- Res, quid sit, & vnde dicatur. 2.589. 3.730
 Res specialiter dicitur de diuitijs. 2.127. 2.590.
 Resignare quid sit. 3.92
 Refilire volens ab amicitia, quid facere debeat. 3.515
 Respicere, quid sit. 2.755
 Retegere, & reiectum, quid sint. 2.524
 Reuerentia debetur templis, & sacerdotibus. 1.374.
 Reuerentur quidam impij, magis domos hominum, quam templum Dei. 2.28
 Renixerint, qui ex rogo. 2.483 2.541
 Rex; qualis debeat esse erga subiectos. 2.331
 Rhenus fluvius ubi, & qualis sit. 3.778
 Rhetorica, & Dialectica, quales sint. 3.760
 Rhodij scriber oppugnati à Mithridate, illum propulsarunt. 3.307
 Rhoetus fortissimus Titanorum, à Baccho occisus. 1.377
 Rhombi nomine, quot res significantur 3.711
 Ridere quid, & quorum proprium sit. 1.98
 1.181. 3.611.
 Ridiculus versus qui, & quare à Persio editus. 1.399
 Rigidum, quid dicatur. 2.540 3.862
 Rimæ quid, in quibus, & quomodo fiant. 2.238.
 Risum immoderatum esse speciem amentie 1.98.
 Ritè fieri, quid dicatur, & an omnis ritus sit laudabilis. 2.558
 Ritus concipiendi iuramenta, qualis foret, 1.653

- Rixari vnde, & quid sit. 3.542
 Robustum, & deductum carmen, quale sit. 3.
 25.
 Rodere crudos vngues, quorum sit. 3.490
 Rodere quid, & quorum sit. 2.479. 3.522
 Rogitare, quid sit. 3.415
 Rogo, qui fuerint impositi, adhuc viuentes. 1.
 483.
 Romani antiqui, quales forent. 3.764
 Romani facere, quam dicere rectè malebant.
 3.612.
 Romani gloriabantur de origine Troiana. 1.
 72.
 Romani professores, qui dicescerent. 2.441
 Romani vinum ab Augusto petentes, non
 impetrarunt. 1.155
 Romanos dederebat adulatio. 1.345
 Romanos delectabat nominum multitudo. 3.
 275.
 Roma, quæ, qualis, & à quibus condita. 3.79
 Romæ incendium, vnde Nero cernere potue-
 rit. 1.74
 Romæ status imperante Nerone, qualis foret.
 2.584.
 Romulus moderatus erat in vini potu. 1.156
 Rosa Veneri sacra, quare creditum. 2.109
 Rota vade, & quid sit. 2.300. 3.252
 Rubrica, quid sit. 1.273. 3.294
 Ructus vnde grauitè oleant. 2.520
 Rude, quid dicatur. 3.321
 Rudere quid, & quorum, & quanta sit syllaba
 prima. 2.260
 Rudis patria Ennii, quæ, & vbi fuerit. 3.
 656.

Ruge

Ruge, quæ sint.	3.869
Rumor, quid sit.	3.497
Runcare, quid sit.	2.701
Rus, unde, & quid sit.	1.287. 2.301
Rus saturum unde, & quid sit.	1.287
Ruta antidorum contra aconici venenum.	1.326.

S

Sabbata quid sint, & quæ dicantur recitata.	3.565
Sabina Provincia, unde, ubi, & qualis.	3.624
Sacerdotes dispergentes diuitias in usus vanos, castigantur.	2.215
Sacerdotum quorundam reprehensio.	2.64
Sacra vasa qualia sint, vel fuerint.	2.190. 2.208.
Sacra vaturn, quæ dicerentur.	1.34
Sacrificantes adolebant vilia, electioribus vescebantur.	2.147
Sacrificia antiquorum, erant ex rebus paratissimis.	2.177
Sacrificia Maniæ, & Larum, quæ forent, & in quæ mutata.	3.108
Sacrificia, quæ Dijs gratiora.	2.215
Sacrum, quid dicatur.	1.402. 3.708
Sagittandi modi quot, qui, & quales, contra Casaubonum.	3.22
Sagitta quid sit, & quæ tali nomine significantur.	2.722
Sagitta, quid sit.	1.117
Sagittæ Cupidinis alix auratæ sunt, & acutæ, alix plumbeæ, & obtusæ.	3.518
	Sal

- Sal inuenitur in omni corpore mixto. 2.305
 Salinum quid sit, & quæ comprehendat. 2.
 304. 3.444
 Salire, quid sit. 2.560
 Salina unde, quid, & qualis leuani. 2.98. 3.
 343. 3.718.
 Sallustius, à Lenæo liberto Cn. Pompei, quæ
 lis dictus fuerit. 2.740
 Saltandi ars, apud quos fuerit in pretio. 3.
 375. 3.638.
 Sambuca, quid, & quoduplex sit, & qualis ma-
 china poliorcetica. 3.306
 Samio populo, quomodo fuerit dictum, nul-
 lum litteratiorem. 2.392
 Samos insule duæ, ubi, & quales, & quid in-
 eis præclarum. 2.392
 Sanguis, an sit diuersus à cruore. 2.257
 Sanguisuga, & eius filia, quæ sint. 3.867
 Sanna per quid fiat, & qualis sit locosa. 1.424
 Sannæ genera quot, quæ, & quomodo fiant.
 1.246.
 Sanniones in quod malum faciunt. 1.280
 3.297
 Sapa quid sit, & quomodo fiat. 3.415
 Saperda, quid sit. 3.416
 Sapere expertis maris, quale sit. 3.705
 Sapiens, & liber, qui verè dici possit. 3.384
 Sapiens, nec clam, nec in occulto peccabit. 2.
 439.
 Sapiens non cedit aliorum opinioni. 1.218
 Sapientia dicta filia vsus, & memorie. 1.438
 Sapientia non est summum bonum, nec finis
 vltimus, ideo nec propter se appendenda. 2.
 1.148.

- Sapientia, per quos actus acquiratur. 3.361
 Sapientia, qualis nequeat esse simul cum stultitia. 3.360
 Sapientia similis fermento, & luci. 1.142
 Sapientia tam naturalis, quam supernaturalis, quomodo acquiratur. 3.231
 Sapientia vera, in quo consistat. 3.225
 Sapientia ultimis temporibus fuit inuenta. 3.256.
 Sardanapalus, quomodo vixerit, & obierit. 2.181.
 Sardonychen, quare merferit Polycrates. 1.122.
 Sardonyx, quid sit, & ad quid utilis. 1.118
 Sartago quid sit. 1.331
 Satur, & satietas, quid sint. 3.203-3.847
 Saturnus, quare denominetur grauis. 3.175
 Saturnus, quis, & qualis fuerit. 2.177
 Saturnus Stella, Infortuna maior. 3.173
 Saturnus Titanibus aduersus, qualis fuerit. 2.177.
 Saturem vnde, & quid dicatur. 1.288
 Satyras, quare Persius obscurauerit. 1.6
 Satyri, qui, & quales fuerint. 3.376
 Scabies, scabrosum, & scabiosum, quid sint. 2.51. 3.257.
 Scabiosum animal, quomodo cognoscatur. 3.258.
 Sclerum oppugnatio à Capaneo inuenta. 3.308.
 Scalpere, & scabere, an sint diuersa. 1.136
 Scazon quid, & vnde dicatur. 1.12
 Sciens nihil, aliquid scit. 3.757
 Scientia habenda tam physica, quam ethica. 2.412. 5 5 Scientia

Scientiarum professores, Romę non discesce-	
bant.	2.441
Scientiis aptiores graciles, quam obesi.	2.324
Scindi in diuersa, quid sit.	3.478
Scintilla, & scintillare, quid sint.	2.578
Scipio ne an Alexander fuerit continentior.	
2.496	
Scipio noluit uti dolis ad conterendos ho-	
stes.	2.201
Scipio postpositus Quintio in petitione Con-	
sulatus.	2.236
Scipio primus Romę vsus Sardonyche in an-	
nulo signatorio.	1.118
Sclopus, & stlopus quid, & vnde sit.	3.50
Scombrus quid, & qualis sit.	1.192
Scopuli vnde, & qui dicantur.	3.650
Scribere, quid sit.	1.106
Scripta propria, quare Anaxandrides igne	
consumeret.	1.193
Scriptores indigent meditatione.	1.383
Scriptores, quem scopum habere debeant.	1.
64.	
Scriptores solitudine delectantur.	1.107
Scriptorum ineptorum opera, ad quos aman-	
darentur.	1.192
Scrobs, quid sit.	1.417
Scutica quid, & vnde sit.	3.406
Scylla, quod facinus in Nisum patrem patra-	
uerit.	2.490
Secare, quid sit.	1.404
Secretum confessionis, quale sit.	3.76
Secretum cordis solus Deus nouit.	3.89
Sectatores, & sectores vnde, & qui sint.	3.250
Securus, & tutus, qui dicantur.	2.307. 2.406
Se-	

- Securus vulgi, quis dicatur.** 3.677
Sedes affectuum tam calidorum, quam frigidorum, quæ sint. 3.454
Seducere vnde, & quid sit. 2.20. 3.766
Seges vnde, & quid sit. 3.723
Segnitie, & solertia, vnde, & quid sint. 3.422
Sempaganus vnde, & quis dicatur. 1.32
Semiramis dicta columba, qualis fuerit. 2.280.
Seneca redarguitur circa orationem, & virtutem passionum. 2.30
Senecæ vxor, quare à Nerone mori prohibita. 3.572
Senectutem dedecet luxuria. 3.452
Senectutem morbi multi circumueniunt. 2.131.
Senem decet sapientia, authoritas, & morum grauitas. 1.138
Senes debent esse prudentes, & inanis gloriæ contemptores. 1.139
Senes minus, quam iuuenes appetunt laudari. 1.147
Senio vnde, & quid dicatur. 2.371
Senium, quid sit. 1.147. 1.20. 3.688
Sensualitatis pugna aduersus spiritum. 2.313. 3.132.
Sensus in nobis tyrannicè dominatur. 3.402
Sensus naturaliter rationi tenetur obedire. 3.402.
Sententiæ iudicium, quibus calculis notarentur. 2.625
Sepia, quid sit. 2.272
Sequendorum, & vitandorum nomine, quid veniat, 3.333
 3 6 36

Sequi cornos testa, & luto, quid, & quorum sit.	2.406
Serenum, quid sit.	1.133
Seria, vel seriola, quid sit.	2.47. 2.687
Serium, quid dicatur.	3.142
Sermonibus populi, non credendum contra conscientiam.	2.737
Servi dissyllabis vtuntur, liberi polysyllabis nominibus gaudent.	3.266
Servi duo Dominam seruantes, ab ea manu missi fuerunt.	3.111
Servi, qui e carastia clari euaserunt.	3.866
Seruis non manumissis, non dabatur uti pi- leis.	2.545
Seruitium acre, quale dicatur.	3.395
Seruitium vnde, & quid sit, & an aliud a ser- uitute.	3.399
Seruitus, & libertas, quor modis accipiantur.	3.254.
Seruorum an vernarum conditio sit melior.	2.661.
Seruorum manumittendorum ritus.	2.542
3.264.	
Serum vnde, & quid sit.	3.226
Sesqui quid sit, contra Cornutum.	3.244
Sessile vnde, & quid dicatur.	3.464
Sestertius, & sestertium, quid valeant.	3.267
Seueri, qui dicantur.	1.270
Sicci, vel madidi, qui dicantur.	3.492
Sideratio quid sit, & vnde proueniat.	3.181
Signa cognoscenda, antequam clausa resi- gnentur.	3.280
Signum lagenæ, quod intelligi debeat.	3.

Silentium, quomodo indiceretur.	2.610
Silicernium vnde, & quid dicatur.	3.687.3.
744.	
Siliqua, quæ intelligatur.	2.389
Singulari numero importari plura, quam plurali.	2.128
Singultire vnde, & quid sit.	3.850
Sinistrum, quid sit.	3.497
Sinnotum, quid sit.	3.88
Sirij, sine Caniculae qualitates.	2.245.
Sisenna, & Roscius vbi vocibus obsoletis.	1.
309.	
Sistrum vnde, quid, quale, & cuius fuerit.	3.
594.	
Sitiens camelus, qualis dictus fuerit.	3.434
Smyrna vnde, & qualis fuerit.	3.662
Socrates animæ immortalitatem, quare po- fuerit.	3.125
Socrates, de quibus criminibus fuerit accusa- tus.	2.593
Socrates, mortem tunc sibi utilem iudicavit, quum obiit.	2.594
Socrates philosophiam ex cælo deuocauit ad homines.	2.692
Socrates Platonem vidit ad se, vt olorem, ve- nire.	3.124
Socratis in morte magnanimitas.	2.594. 2.
599. 3.125.	
Socratis mortem vbi fuisse Athenienses.	2.
595.	
Socratis patientia erga Xantippen uxorem.	
2.592.	
Socraticus sinus, quis intelligatur.	3.124
Sodes, & alia sic composita, resoluuntur.	2.497
301.	

Sol affus, & sol vnctus, qui intelligantur. 2.
696.

Sol cursum à Mycenis, quare reflexerit. 3.
38.

Sol recens, qualis intelligatur. 3.195. 3.202

Solea quid sit, & num diuersa a calceis. 3.
517.

Solea, crepidæ, & gallicæ, quid sint. 1.434. 3.
517.

Soles in numero multitudinis, qui intelligan-
tur. 3.138

Solidum vnde, & quid dicatur. 3.81

Sollers vnde, & quid dicatur. 3.127

Solonis vita, sapientia, & mores, quales fue-
rint. 2.467

Solon quid de suis cineribus, & quare fuerit
testatur. 2.471

Solstitiorum dies, qui, & quales sint. 3.611

Somnia vana, quibus accidant. 2.173. 3.176

Somniorum genera, quæ sint, & eorum nulli
esse credendum. 2.173

Sonnis digestionem adiunat, & confert ad
sanitatem. 2.242

Sonnis, & somnium quid sint, & quomodo
differant. 2.172

Sonnis nascitur ex inertia. 3.414

Sonnis, quare denominetur irriguus. 3.204

Sonnis, quomodo creditus inquinare. 2.63

Sorbitio vnde, & quid sit. 2.595

Sordidi, qui dicantur. 1.437

Sorites, quale argumentum sit. 3.873

Soror, quæ dicatur. 1.74

Sorte sua neminem esse contentum. 3.468

Sparille, quid sit. 3.113

Spa-

Species, quid sit.	3.190
Sperare, qualiter quis debeat.	3.225
Spe in solo Deo ponenda.	2.150
Spes macra quæ sit, & quomodo pinguescat.	2.104.
Spirare, unde, & quid sit.	3.749
Spiritui bellum instat à carne, & cæcò demo- ne.	3.112
Splenis magnitudo dat effusè ridere.	1.53
Splen quid, & qualis sit.	1.93
Spondere quid sit.	3.277
Spuma, & spumofum, quid sint.	3.363
Staius, siue Stalenus, quis, vel qualis fuerit.	2.67.
Stamen, trama, & subtegmen, quid sint.	3.356
Statera punctis, bilanx ponderibus mensu- rat.	3.318
Statua, & imago, quid sint.	1.29
Statuæ auorum, qualiter à nepotibus venera- rentur.	2.312
Statuæ, non verò imagines, ponebantur in æde Camænarum.	1.29
Stellæ dictæ ali vaporibus.	2.271
Stemma unde, & quid sit.	2.312
Stemmatis ramus millesimus, qui, & qualiter dici potuerit.	2.313
Stercus, & stercoreatio ad quid utilis.	3.717
Steriles veri, vel viri, qui dicantur.	3.262
Sterilis, quis dicatur.	4.793
Stertere, quid sit.	2.239
Stoici contemnebant superstitiones.	3.584
Stoici, quam haberent de non sapientibus opinionem.	3.121
Stoici quomodo à Socrate processerint.	3.126
Stoi-	

Stoicorum placitum de medio inter sapien- tiam, & stultitiam examinatur.	3.359
Stolidus, quis dicatur.	2.76
Stratonica Seleuci vxor, ab Antiocho priu- igno adamata.	2.562
Streptus, quid sit.	3.631
Striga à strijs, quomodo differant.	3.385
Striga, frigiles, & frigare, quid sint.	3.384
Stringi quid, & quorum sit, & quid striga. 2.205.	
Struere, quid sit.	2.126
Studere, quid sit.	2.62
Stulti, quam opinionem habeant de sapienti- bus.	3.613
Stulti, qui sint, & an alij à fatuis, vel infan- tis.	3.302
Stulti, silentium tenere nesciunt.	3.760
Stulticia, in quo consistat.	3.363
Stulticia quid sit, & quorum propria.	3.302
Stupor quid sit, & vnde causetur.	2.321
Struppa vnde, & quid sit.	3.422
Stylpho, & Socrates quid imitandum presti- terint.	3.144
Subditi, vna obedientiae virtute, omni satisfac- iunt officio.	2.440
Subditus, quis, & vnde dicatur.	3.383
Subducere vnde, & quid sit.	1.360
Suber arbor, & cortex, qualia sint.	1.365
Suberatum aurum, quale sit: contra Casau- bonum.	3.330
Subire vnde, & quid sit.	2.522. 2.546. 2. 618. 3.480.
Sublimioris characteris, vnde, & quantā sit difficultas.	1.275
Sub-	

Atque verborum.

Subridere quid, & quorum sit.	2.557
Subsellia, quæ dicantur.	1.335
Suburra unde, quid, & qualis.	3.12
Succinctus, quis dicatur.	3.104
Succinere, occinere, & canere quid sint.	2.289
Sudor, & somnus, ex eadem causa.	3.204
Sudor quid sit, & unde causetur.	2.368
Sufflare, quid sit.	2.650
Suffragiorum calculi erant notis insigniti.	2.624.
Sulphur quid, quale, & quoruplex sit.	2.71
Sumen quid sit, & quando ita ceptum appellari: contra Plinium.	1.331
Summa boni, coincidit cū ultimo fine.	2.639
Summa pellis, quæ intelligatur.	2.627
Summum bonum ponentes in diuitijs, numerari volunt.	2.192
Superbia maxima, est in contemptu sacrorū.	1.373.
Superfluitatis peccata duo, comparantur.	2.206.
Superstitiones puérperij, & infantie, quales.	2.83
Superstitio transilientium ignem, damnetur.	1.291.
Superuacua ocioforum occupatio.	2.145
Supini, quæ dicantur.	1.440
Suppellex, quid sit.	2.760
Supplantare, quid sit.	1.170
Supponere, quid sit.	3.122
Surdum, quid dicatur, & quæ vota appellentur surda.	3.731
Surrentinæ Urbis bona, & prærogatiua.	2.507.

.. Su

Suspendere, quid sit.	1.415
Suspirare, quid, & quorum sit.	2.152
Sustollere digitum, quid designet.	3.258
Susurriones, candida vertunt in nigrum.	1.396
Susurrus, quis dicatur.	1.27
Suum ægrotantium, quæ sint signa.	2.421
3.264	
Sylla ludos Olympicos transtulit Roman.	1.
1.305.	
Sylla primus abusus, potestatis Dictatoris.	1.
304.	
Sylla, quas leges tulerit tyrannicè.	1.305
Syllæ cadauer, à quibus fuerit elatum.	2.542
Syllæ cadauer sua lege Cornelia, primum	
quod Romæ cremaretur.	1.173
Synderefis quid sit, & quod eius munus.	3.
313.	

T

T Abellæ suffragiorum, quibus notia forent insignita.	3.625
Tabula vnde, & quid sit.	3.280
Tabulæ antiquorum, quales forent.	1.191
Tacitè aliquid fieri, quid sit.	2.510
Taciturnitatis encomium.	1.389
Talentorum pondera, qualia fuerint, & quam diuersa.	3.268
Tali laterum nomina, quæ fuerint.	2.371
Talorum, & refferarum ludi, à quo iuuenti.	2.
210.	
Talus quid, & in quibus sit.	3.328
Tangere, quid sit.	1.411.
2.552	
Tangere, vel tingere oculos olivo, quid iuuet.	
2.362.	Tar

Atque verborum.

Tarentina Vrbs, sua celebritate, cæteras ob-	
scuravit.	3.657
Tarquinius eotem nouacula secuit.	1.405
Tarquinius Priscus, qualiter Romę Regnum	
fuerit affecutus.	2.513
Taurus æreus Peryllæus, qualis fuerit.	2.344
Tectorium quid, quod, quotuplex, & quomo-	
do fiat.	3.83
Tectorium sumi pro fucis muliebribus.	3.85
Tellus à Solone cum laude memoratus, quis,	
& qualis fuerit.	2.469
Temere de se confidunt, qui peccandi pericu-	
lo se exponunt.	3.311
Temo vnde, & quid sit.	3.249
Temperare, quid sit.	3.179
Tempestas, Augusti classem in Scyllæo frato	
delevit.	3.727
Templa an debeant auro nitere.	2.207
Templorum, & Sacerdotum veneratio, lauda-	
bilis.	1.274
Templum Dianæ Ephesæ, quale.	3.319
Templum, lucus, sacellum, phannum, & delu-	
brum, an differant.	1.285
Templum quidam dum ingrediuntur, Deum	
exacerbant.	2.28
Templum Salomonis fuit omnium ditissimū.	
2.214	
Tempora sunt inuicem impenetrabilia.	3.248
Temporis iactura, est maximè vitanda.	3.244
Tempus est in continuo fluxu.	2.10
Tempus, quas res mensuret.	2.418
Tendere quid sit.	1.271. 3.446
Tenerum quid dicatur.	1.366. 3.122
Tentare quid sit.	2.568
Te-	

- Tenue vnde, & quid sit. 3.303. 3.715
 Tenuis quid sit, & quos casus exposcat. 3.
 720.
 Tepide, vel ardentem dicere, & facere aliquid,
 quid sit. 1.341
 Tepidum, & tepidum, quid sint. 1.199. 1.
 339.
 Tepor quid sit. 1.340
 Terebra, & terebrare, quid sint. 3.443
 Terentius Varro, qua arte ad honores, & Di-
 gnitates pervenerit. 1.437
 Tereos, Ithydis, Prognès, & Philomelæ fa-
 bula. 3.31
 Terere, quid sit. 1.298. 3.56
 Tereus, Driantem fratrem infonem, quare
 necaverit. 3.36
 Tergus, & tergum vnde, & quid sint. 2.674
 Terra apta frumentis, qualis esse debeat. 3.
 681.
 Terræ, Cœli, vel Neptunus filij, qui dicantur
 3.801.
 Terror, vel metus, quid sint. 2.350
 Tessera, quæ, & quotuplices essent. 3.259
 Tesseris, quæ munera, quare, & à quibus da-
 rentur. 3.260
 Testiculi quid sint, & quales esset carceres. 1.380
 Testimonium propriæ conscientie, cui libet
 sufficere debet. 1.85
 Testis presentia, utilis tendenti ad virtutem,
 & ad vitanda peccata. 2.25
 Tetricum vnde, & quid dicatur. 3.627
 Theatrum innoxie cecidit Neapoli, post Ne-
 ronis mortem. 1.369
 Themistocles, quale cuperet præmium labo-
 rum

Atque verborum.

rum suorum.	1.149
Themistocles, quod fidibus nesciret, habitus est indoctus.	3.639
Theodorus, quid responderit Tyranno mortem minitanti.	1.441
Thesauri quandoque cum cadaueribus infossis.	2.45
Theseus, Hippolytum filium innocentem, in mortem egit.	3.796
Theta, cuius rei sit nota.	2.624
Thraciæ gentis vanitas, circa dies felices.	2.8
Thrasius, & Busyris, quales fuerint.	2.345
Thus à filiis, in quibus nascitur, nemo futurus.	3.427
Thus in quibus, & quare adhibeatur.	3.429
Thus inuenitur masculum, sed non foemina.	3.428
Thus unde, & quid sit, & quomodo scribendum.	3.425
Thybris, quis, & qualis fuerit.	2.61
Thyestes, quis, & qualis fuerit.	3.36
Thynnus piscis, qualis sit.	3.559
Tiber vbi, & quid sit.	2.61
Tiberinus, quis, & qualis fuerit, vel obierit.	2.60.
Tiberis insula. quomodo coeperit.	2.385
Tiberius, quas poenas tulerit à propria conscientia.	2.344
Tibiarum vsus, qualis fuerit.	2.527
Tigranes à Pompeio in Regnum restitutus.	3.831.
Tigris, raptis catulis, quid faciat.	2.141
Timere non decet, eum, qui inuadit.	2.201
Timor, metus, & pavor, quid sint.	2.521

Ti.

Timor pallorem inducit.	1.127.	2.574
Timor pilos subrigit.		2.375
Timor sanctus, & timor malus, ad quæ impellant.		2.87
Tinctores, quomodo lanas coloribus inficiant.	2.262.	
Tingere, quid sit.	1.337.	3.701
Tinnire, & tinnitus, quid sint.		3.332
Tiresia à Iunone visu priuatus, à Ioue pre-miatus.		3.511
Tithorea, & Hyampæus, quid sint.		1.20
Titii, qui dicerentur.		1.134
Toga, quid, & quorum foret.	1.116.	3.103
Tollere, quid sit.		2.599
Tondendi oues observationes.		2.388
Tondere, radere, & vellere, quid sint.		2.709
Tonfores, quando primum Romani venerint.	2.545.	
Tonfores Midæ, quid acciderit.		1.421
Tonstriculas exercuerunt filie Dionysij.	2.353.	
Tophi quot extracti è chirographico.		3.119
Tori, & torosi, qui dicantur.		2.487
Toruum quid, & vnde dicatur.		1.370
Totus, & integer, quis dicatur.		3.525
Trabea vnde, quid, & quorum.		1.315
Trabs, quid sit.	1.346	3.449 3.725
Tragœdia, quas res representet.		1.275
Tragœdus, & comœdus, in quibus differant.	3.17.	
Tragœdus, quis, & vnde dicatur.		3.15
Trahere, quid sit.		3.91
Trama, stamen, & subregmen, quid sint.		3.816
Transcendere vnde, & quid sit.		3.341

Tra

Atque uerborum.

Transilire vnde, & quid sit.	3.457
Transstrum vnde, & quid sit.	3.458
Tremere, quid sit.	3.857
Tremor quid sit, & vnde nascatur.	2.521
Tremuli, qui dicantur.	1.135
Trepidare, quid sit.	1.133. 2.494. 3.510
Trepidum vnde, & quid sit.	1.299. 3.119
Traxiss vnde, & quid sit.	3.266
Tribulus idem, ac murex.	2.201
Tribunus prehensionem habet, non voca- tionem.	1.74
Triens, & triental, quid sint.	2.522
Tripudium quid, & vnde dicatur.	3.26
Tristitia dicitur soror voluptatis.	2.743
Tritanus quanto neruorum robore excellue- rit.	2.121
Tritum vnde, & quid dicatur.	1.234
Triumphus pompa, & apparatus.	2.163. 3.780
Trochilos occidendi Crocodilli viam munit.	3.15. 3.53.
Trossulus, quis, & vnde dicatur.	1.332
Trutina, quid sit.	1.84
Trutinare verba, quid sit.	3.481
Tuba vnde, quid, & quis eam inuenerit.	2.526
Tubarum usus, quando maximè foret.	2.527
Tuceta, quæ sint.	2.123
Tullus, quo stratagemate Albanorum eluse- rit prodicionem.	3.119
Tumere quid, & vnde sit.	2.54. 3.560
Tumori ceruicium bouum, quæ medeantur.	2.385:
Tumulus, & sepulchrum, quid sint.	1.79
Tunicæ primorum parentum, non tegebant totum corpus.	3.207
Tur-	

Turbidum, quid dicatur.	1.78
Turbinis, & trochi ludi, quales sint.	2.377
Turbo, quid sit.	3.273
Turdi, quam sint tœnſis accepti.	3.716
Turgere, quid sit.	3.65
Turgeſcere, quid sit.	2.255. 3.65. 3.205
Turgidus, quis dicatur.	2.516
Turpe, quid dicatur.	1.67
Turpia, inhoneſta, & peccata, per ſe fugienda.	3.440.
Tuſſi, & alijs morbis, medetur allium.	3.604
Tutor quis ſit, quæ, & in quos eius poteſtas.	2.512.
Tyranni, an, et in quo à Regibus differant.	2.331.
Tyranni, quare bonos perſequantur.	2.340
Tyrannis, quare non liceat à vitijs reſilire.	2.343.
Tyrannorum miſerię quantę ſint.	2.340. 2.347.
Tyronibus albi dabantur clypei.	3.115
Tyro puella, veſtem purpuream, prima induit.	2.202.

V

V Aſer, quis, et vnde dicatur.	1.410. 3.707.
Vagum vnde, et quid dicatur.	3.849
Valerius Meſſala, ſportulam à Nerone accipere indigit.	2.220
Vallis, vallus, et vallum, quid ſint.	3.651
Vana à Dijs, qui petant.	2.33
Vaneſcere quid, et quorum ſit.	2.273

V₂

Atque Verborum.

Vanitas claros captantium hæredes, impendit dio diuitis hæreditatis.	3.789
Vanitas opinantium, posse quem in hoc seculo esse felicem.	2. 9
Vanitas vanitatum, quæ sit, & quomodo dicatur.	1.63
Vanitatis species quot, & quæ sint.	1. 61
Vappa vnde, & quid sit.	3.269
Vapulant aliquando, etiam milites à meretricibus.	3.519
Varices quid sint, & qui dicantur varicosi.	3. 607.
Varices, quomodo extrahantur.	3.608
Vari, & valgi, qui dicantur.	3.441
Varum quid, & vnde sit.	2.621. 3.441
Vasa sacra ex qua materia fieri debeant.	2. 190.
Vasa sacrificiorum, qualia esse debeant.	2. 177
Vates qui, & vnde dicantur.	3. 8
Vatinij in Ciceronem, & huius in illum ioci.	3.608.
Vdum vnde, & quid dicatur.	1. 382. 2.294
Ve præpositum dictioni, quid operetur.	1.366
Ve quid significet, & quomodo scribi debeat.	3.782.
Vestidius, quis, & qualis fuerit.	2.677
Vehiculorum aliquot genera recensentur.	3. 775.
Vicientium vinum, quale sit.	3.459
Veis Ciuitas vbi, & qualis fuerit, & quam placita Romanis.	3.459
Velina tribus vnde, & vbi foret.	3.254
Velle, esse necessarium, vt quis bonus euadat.	2.758.

h

Velle

Index rerum

Velle, nomen, quid significet.	3.193
Vellere, quid sit. 1.447. 1.78. 2.203.	2.712
Vellus vnde, & quid sit.	2.202
Vena quot res significet. 2.206.	3.853
Venz arteriz, & pulsus quid sint.	2.500
Venenum, quid sit.	2.338
Veneres quot, quæ, & quales.	3.214
Veniz postulatio, quibus, & erga quos, con- ueniat.	3.296
Venosa res, quæ dicatur.	1.312
Ventis attributa diuinitas.	3.601
Ventris obesitas obtrudit aciem ingenij.	1.244
Ventus textus, quid dictum fuerit.	3.433
Venus Dea pulchritudinis, quid credita ope- rari.	3.513
Venus, quandoque ponitur pro commixtione carnali.	3.215
Venus stella, quas habeat qualitates.	3.213
Venus verticordia, qualis, vbi, & quare cul- ta.	3.513
Veratrum quid, quale, & quotuplex sit.	1.218
Verba, rebus comparata, nugæ reputantur.	1.281.
Verba togæ, quæ dicantur.	3.51
Verecundia vnde, & quid sit.	3.141
Veritas non desiderat vetustatem, nec men- dacium deuitat nouellitatem.	3.674
Veritas quibus, & quare sit amara.	1.238.
1.391.	
Veritatis quæ sint ficti amatores.	1.237
Verna, & vernaculus qui, & vnde dicantur.	2.660.
Verna, in herili domo, confidētius agit, quam seruus.	2.662
Verna	

Atque verborum.

Verna, quam seruus deterioris est conditio- nis.	3.661
Verruca, & verrucosum, quid dicatur.	1.315
Versus ridiculus, quis, & quare editus à Per- sio.	1.398
Versus tremulus, qualis sit dictus.	1.137
Vertere vnde, & quid sit.	3.249. 3.436
Vertigini, quæ signa sint adjuncta.	3.264
Vertigo vnde, & quid sit.	3.263
Verrucosum vnde, & quid sit.	1.316
Verum plorare, quis dicatur.	1.348
Vestales optandi potestas, penes Reges, an Pontifices erat.	2.185
Vestales, quæ, quot, & in quibus exercerentur.	2.182
Vestalia, quam fuerint antiqua.	2.182
Vestalis, quæ expleto tricennio nupsit, infel- lix superuixit.	2.186
Vestalis stuprû passâ, quâ poenâ subiret.	2.185
Vesta, Vestali iniuria accusatæ, præsidio fuit.	2.187.
Vestæ dux, auiâ & neptis, quales fuerint.	2.180.
Vestæ neptis, an fuerit aliquod simulachrum.	2.182.
Vestes ap, & quibus conferant ad pulchritu- dinem.	2.618
Vestibus quædam induitæ, perinde cerneban- tur, ac nude.	3.432
Vetate quid, & cuius sit.	1.400. 3.781
Vetulus quis, & vnde dicatur.	1.138
Via virtutis, vt & via vitiorum, quando ho- mini proponantur.	3.110
Viaticum, quid, & quotuplex sit.	3.238
h 2	Via

Index rerum

Viator quis sit, cui attributus, & quale collegium viatorum.	2. 906
Vibex, quid sit.	2. 748
Vibius Vicius Princeps defectionis Campanorum.	2. 108
Vicinia, quæ, & unde dicatur.	2. 738
Victoriam aduersario concedere fatentis, signa.	3. 317
Videre, quandoque esse idem, ac advertere, seu reflectere.	3. 208
Vidua, qualis esse debeat.	2. 145
Vigilantia necessaria tendentibus ad contemplationem.	3. 350
Vigilare, quid sit.	3. 337
Viles, & obscuri, quandoque nobilitatem, & claros natales mentiuntur.	3. 299
Viles, pannosi, ignoti, & ulcerosi, quare dicuntur Terræ filij.	3. 801
Villicus villæ limina ne facile egrediatur.	2. 397
Vindicta in noxios, relinquenda Deo, vel magistratibus.	3. 289
Vindicta liberum fieri, quid, & unde sit.	3. 288
Vindictius fuit, qui primus libertatem per vindictam fuerit assecutus.	3. 291
Vini, nempe ebrietatis damna, & signa.	1. 155
Vinum Choum, qualiter fiat.	2. 289
Vinum myrthitum ad tormina, & alni profusionem, ut fiat.	3. 26
Vinum quale, quibus, & quando conueniat.	2. 274
Vinum, quomodo condatur.	3. 212-3. 462
Vinum secundarium elegantissimum, quomodo fiat.	1. 310
Vi	

Atque verborum.

- Vinum Surrentinum, quale sit. 2.307
- Vinam vtile curandis quibusdam morbis, qualiter fiat. 3.26
- Violarum quædam genera, & proprietates. 1.161
- Viole lucernarum, quæ dictæ intelligantur. 3.558
- Vipera in coitu, caput maris abrodit. 3.491
- Vir bonus semper beatus. 2.534
- Virbius unde, & quis fuerit. 3.796
- Virdomarus unde, & quomodo sagittaret. 3.23
- Virgilij carmen, quam foret elaboratum. 1.364
- Virgilij opus, quale, & qualiter concinnatum. 1.431
- Virgines, domi, clausæ, sedulo seruandæ. 2.602
- Viri nominis ethimologia, & significatio. 1.171
- Vir uxorem quodammodo emit, & vnus viginti extulerat vxores. 2.55
- Virtus, curam nostram exposcit, præter Dei benignitatem. 3.354
- Virtus dans immortalitatem, non consistit in viribus corporis. 2.489
- Virtus, in quo consistat. 2.413
- Virtus seipsa contenta, respuit laudes illaudatorum. 1.94
- Virtus sola sufficit ad dandam vitam beatam. 3.486
- Virtutem in nobis prævalere, est secundum naturam. 3.401
- Virtutes esse animalia, dicebant Stoici. 3.403
- Virtutes esse medium ad acquirendum summum. 3

Index rerum

- num bonum. 3.716
Virtutes heroicæ, & politicæ, quales sint. 2.
193.
Virtutes posse acquiri, etiam si stellæ meli-
narent ad vitia. 3.144
Virtutes possidens, est verè liber, & sapiens. 3.
486.
Virtutes possidens purgati animi, dum vivit,
adhuc pugnare debet. 3.131
Virtutes purgati animi, in quo consistant, &
quid operentur. 1.180
Virtutes quantum sint ceteris rebus prestan-
tiores. 3.333
Virtutes quomodo possint acquiri. 2.34
Virtutes transeuntium ad Divinam similitu-
dinem, quæ sint. 1.279
Virtutes vnde habeant excellentiam, & con-
nexionem. 3.364
Virtutum opinionem, quidam habere studeat,
magis, quam rem. 1.238
Vita, & immortalitate, qui digni censeantur.
1.258.
Vita, & placita Epicuræorum, invicem di-
scordant. 3.470
Vita nobis per singula eripitur momenta. 3.
477.
Vitanda, & sequenda, quæ sint. 3.333
Vitæ, qualiter sit instituenda. 2.26
Vitæ voluptuosa, qualis sit. 3.469
Vitæ humanæ, quanta sit brevitās. 3.424
Vitæ progressus ad meliora, laudabilis. 2.425
Vitellius, quomodo ad Imperium fuerit af-
sumptus. 3.44
Vitia debellare potest, qui verè val. 3.145
Vi-

Atque verborum.

- Vitia difficilia cognita, quia vicina virtutibus. 2.618
- Vitia dominantur tyrannicè in homines. 3.422.
- Vitia ferè nemo in se, in alijs vero passim omnes adducunt. 2.669
- Vitia non in astra, sed in liberum arbitrium sunt referenda. 3.145
- Vitia propria novisse, est primus gradus ad felicitatem. 2.671
- Vitia proximorum, maxime Principum, nequeunt esse occulta. 2.668
- Vitia, quilibet potest in se emendare, si verè velit. 5.56
- Vitiare, quid sit. 3.763
- Vitijs leuioribus excindendis, sedulius esse incumbendum. 3.245
- Vitiorum catenam qui fregit, caueat, ne iterum irreatur. 3.524
- Vitiosi, quam infelicitè viuere se sentiant. 3.214.
- Vitiosi, sentiunt multoties in se, quosdam subitaneos ad virtutem impulsus. 3.483
- Vitis alba, quæ, & quam sit utilis. 1.95
- Vitis, erat insigne centurionatus. 2.463
- Vitium est naturæ contrarium, virtus huic conformis. 3.401
- Vitium proximo obicere, quam sit graue crimen. 1.439
- Vitium, qualiter differat à morbo. 2.323
- Vitrem unde, & quid dicatur. 2.255
- Viuere, etiam triste, quid sit. 2.88. 2.64. 3.628.
- Viuere ex tempore, quid sit. 2.407
- Vi-

Index rerum

Vivitur, quomodo dicatur.	2.642.	2.713.
Vlcerosi, debiles, & pannosi, quare dicti Ma- niji.		3.800
Vlcus quid sit, & an aliud à vulnere.	2.564	
Vlpticum quid, & quale sit.	2.133	
Vltimus finis, à Stoicis, in quo poneretur.	3.	
237.		
Vltro fieri, quid dicatur.	3.524	
Vlyffes, quo actu Iphigeniam à Clytemnestra abduxerit.	3.797	
Vmbo quid sit, & qualis dicatur candidus.	3.	
113.		
Vmbra in horologio solari, ad quid deferuiat.	2.144.	
Vmbria Regio, vnde, vbi, & qualis sit.	2.445	
Vncta patella, quæ dicatur.	2.641	
Vnctionem aliquando esse laudabilem.	2.695	
Vnctum cessare, quid sit.	2.695	
Vnctum, quid dicatur.	2.642.	3.562
• Vncus, quid sit.		1.182
Vnguen crassum, quid sit.		3.762
Vnguētis oleum esse necessarium.	2.198	
Vngula quid sit, & an diuersa ab vngue.	3.491	
Vniones quid sint, & qui maximè laudentur.	2.204.	
Vocationem, qui magistratus haberent.	1.74	
Voces officientes perspicuitati orationis, quæ sint.		1.309
Voluntas à nullo bono creato particulari, ne- cessitatur.		3.131
Voluntas quid, & quoduplex sit.	3.192	
Voluntatis consensus deliberatus, est neces- sarius ad conuersionem.	2.398	
Voluptas Veneria plene est amaritudinis, & mor-		

Atque verborum.

Morborum.	2.744
Vomere, unde vomitus, quid sit.	3.556
Vomitum provocare, an sit utile pro corporis sanitate.	3.357
Vota avarorum, ad quæ dirigantur.	2.192
Vota impia, vel vana, quæ sint.	2.57
Vota pro liberis, ut prosperarentur, quando fierent.	2.81
Vota, siue preces, ad quæ impetranda dirigi debeant.	2.100
Votum quid sit.	3.335. 3.732
Urbes, quæ certauerint, ut dicerentur patria Homeri.	3.667
Vrentes oculi, qui dicantur.	2.100
Urgere, quid sit.	3.755
Urina, quid sit.	2.188. 3.456. 3.747
Urnarum copia, quamobrem foret in templis.	2.190.
Urtica quid sit, & quam proficua sanitati.	3.837.
Uruum, quid sit.	3.687
Usura, legibus omnibus est prohibita.	3.832
Usuræ maiores, & minores, quæ sint.	3.466
Usus, & fruitio, quarum rerum sint.	2.207. 3.710.
Vulgi opiniones esse contemnendas.	1.145
Vulnera, & ulcera quid sint, & an differant.	2.569.
Vulnera facta muerone greco, citius curantur.	3.217.
Vulnera Parthorum linte illata, an accepta.	3.24.
Vulphernius, quis fuisse fingatur.	3.611
Vultus artifex, quis, vel qualiter dictus.	3.134
Vxo-	

Index rerum

Vxorem duci alicui, quid significet. 1. 55
Vxor quædam, vigintiduos extulerat viros 1.
55.

X

Xerxis exercitus fusus apud Delphos. 1.
22.

Z

Zaharini Hispani, quomodo abditæ cer-
nerent. 1. 375

Zaleucus Locrensiū legislator, quam fuerit
iustus. 3. 295

Zeno comitor scholæ Stoicę. 3. 126

Zeno, qualiter Dialecticam exprimeret, &
Rhetoricam. 3. 760

Zephrus Chloris, id est Floram rapuit. 3. 601

Zodiaci signa, quę sint. 3. 158

Zodiacus, qualiter ab Astrologis diuidatur.
3. 158. 3. 460.

Zoilus, & Aristarcus, quales fuerint. 1. 270.

Errata

P A R T E P R I M A .

Fol. b pag. vltima lin. 11. 1688	1689
Fol. 6. lin. 8. satyra 1.	satyra 1. ne
Fol. 6. lin. 13. vna	verna
Fol. 16. lra. 3. ephibia	ephippia
F. 35. lin. 18. χαῖπε	χαῖψ
Fol. 35. lin. 4. sunt	sint
Fol. 37. lin. 26. durcifer	furcifer
Fol. 104. lin. 34. habemur	habentur
Fol. 129. lin. 9. plamate	plasmate
Fol. 158. lin. 14. scapulorum	scapularum
Fol. 351. lin. 34. Iudus	Indus
Fol. 397. lin. 24. correctis	corruptis.

P A R T E S E C U N D A .

Fol. 39. lin. 8. audire	audiri
Fol. 61 lin. 34. framunt	fremunt
Fol. 111. lin. 18. transuerfim	transuersos
Fol. 125 lin. 2. latatum	notatum
Fol. 231. lin. 32. vcum	vdum
Fol. 256. lin. 23. quazatur	queratur
Fol. 283. lra. 25. complexus	complexus
Fol. 295. lin. 7. Promotheo	Promethæo
Fol. 379 lin. 9. pyramidiæ	pyramidæ
Fol. 390. lin. 15. amantibus	amantium
Fol. 394. lin. 29. duas vias	duæ viæ
Fol. 473. lin. 31. indigacione	indagatione
Fol. 641. lin. 3. discrepares	discrepare
Fol. 657. lin. 1. versa	scena.

P A R T E T E R T I A .

Fol. 24. lin. 8. ab	ob
Fol. 24. lin. 9. commentuum	commeatum
Fol. 44. lin. 10. consternaiis	consternatis
Fol. 55. lin. 16. febris	fabris
Fol. 91. lin. 6. An	At
Fol. 126. lin. 17. æquamininitatis	æquanimitatis
Fol. 140. lin. 7. bibi	sibi
Fol. 153. lin. 18. semper	simplex
F. 217. lin. 1. συννοπα	ἐυννοπα
Fol. 230. lin. 18. ergo	erga
Fol. 301. lin. 29. friore	seriore
Fol. 309. lin. 2. turi	curri
Fol. 325. lin. 15. precipientem	precipitem
Fol. 355. lin. 11. sint	†

Errata PARTE TERTIA *Corrige.*

Fol. 373. lin. 32. estis	est is
Fol. 394. lin. 33. inuehar	inuehar
Fol. 526. lin. 30. epist.	epist 6.
Fol. 563. lin. 26. Nec	Sed
Fol. 565. lin. 9. Repetitaque	recutitaque
Fol. 578. lin. 32. leo	formica
Fol. 598. lin. 15. capum	capum
Fol. 614. lin. 17. Atti. col.	Attico lib.
Fol. 634. lin. 16. Cermementam	Carmentam
Fol. 651. lin. 34. Virg. Georg.	Virg. l. 1. Georg.
Fol. 761. lin. 34. agerent	egerent
Fol. 765. lin. 13. animas	animabus
Fol. 791. lin. 7. suam	tuam
Fol. 762. lin. 20. pertulisti	pratulisti
Fol. 826. lin. 27. pacemque	pacisque
Fol. 853. lin. 25. exinationem	exinanitionem
Fol. 873. lin. 23. nil intra est in nuce	nil extra est
Fol. 879. lin. 8. apparere	apparare.

COMMENTARIA

I N

SATYRAS

AVLI PERSII

FLACCI.

Per R. P. S. T. Magistrum

FRATREM HENRICVM SCALESIUM

A Pimonte Ordinis Prædicatorum

Elaborata.

P A R S P R I M A.

AUTHORIS VITA.

Entis Persiæ, rara admodū
extat apud antiquos me-
moriam, nisi quod Livius ab
Urbe condita libro 26. §.

39. ait. Nequaquam paræ
fortuna per eos dies Tarenti
res gesta: nā ad quatuor mil-

lia hominū, frumentarū egressa, quū in agris pa-
sim.

sem vagarentur, *Linus*, qui *arci*, praesidioque Romano praeerat, intetus in omnes occasiones gerendae rei, *C. Persium* impigrum virum cum duobus milibus armatorum ex arce emisit, qui vagè effusos per agros, palātesque adortus, quū diu passim cecidisset, paucos ex multis trepida fuga incidentes semiapertis portarum foribus, in urbem compulit, ne urbs eodem impetu caperetur. Et alius item *C. Persius* fuit, cuius censuram *Lucilius* cæterorum irrisor, summopere formidabat, de quo *Cicero* lib. 2. de Oratore. Hic enim fuit, ut noramus, omnium fere nostrorum hominum doctissimus: *Lelium Decimum* volo, quem cognovimus virum bonum, & nō illiteratum, sed nihil ad *Persium*. Qui etiam *Cicero* in *Bruto*, de eodem inquit. Tum *Atticus*: Quid ergo? est ne ista *Fannij*? nam varia opinio, pueris nobis erat, alij à *C. Persio* literato homine scriptam esse aiebant, illo, quem significat valde doctum esse *Lucilius*: alij multos nobiles, quod quisque potuisset, in illam orationē cōtulisse. Verū an iste notter *Persius* ex ipsis, aut ex eorum altero, originem duxerit, quum auctores non loquantur, affirmare nō audeo. Inuenio fuisse ipsum *Flacci* equitis Romani, & *Sisennæ* nobilissimæ feminae filium, affinitate etiam iunctum primi ordinis totius Reip. familijs, & in lucem prodijisse pridie Nonas Decembris, Olympiade ducentessimatertia, ab Urbe Roma condita, iuxta fastus Consulares, anno septingentesimo octuagesimo sexto: at iuxta *Tacitum* lib. 6. Annalium anno septingentesimo octuagesimo septimo. *Lucio Vitellio* Nepote, *Paulo Fabio Persico* Coss. decessisse autem stomachi vitio VIII.

Kal.

Kal. Decembris, quum esset annorum triginta Publio Mario Celso, & Lucio Asinio Gallo Coss. qui iuxta Fastus consulares est ab Vrbe condita annus octingentesimus quartusdecimus, sed iuxta Tacitum lib. 14. annaliū octingentesimus quintusdecimus. Quod si verum est, nō potuit obijſſe trigesimo suæ ætatis anno, siquidem à Consulatu Vitellij, & Fabij Persici, nempe trigesimo quinto Christi Domini, & septingentesimo octuagesimo sexto, vel septimo Urbis conditæ, qui fuit vigesimus imperij Tiberij Cæsaris, ad Consulatum Marij Celsi, & Asinij Galli, nempe Christi Domini sexagesimum tertium, & ab Vrbe condita octingentesimum quartum, vel quintumdecimum, qui fuit octauus Neronis, in quo is ther- mas edificauit, non intercedunt, nisi viginti octo anni. Hieronymus tamen in Eusebij Chronico refert, ipsum vitam cum morte cōmutasse, ætatis anno vigesimonono.

Flaccus pater ipsius, moriens, ipsum puerū sexennem reliquit: Mater vero Sisenna iterum nupsit Fusio Roscio equiti Romano (quem etiam intra breue tempus extulit) qui Persiū priuignum educandum, bonisque litteris, & moribus imbuendum suscepit. Et quum ingenij polleret docilitate, domi moribus, in ludo vero litterario, litteris animum applicuit, eisque studuit primum Volaterris, vbi natus fuerat, nempe in ea Etruriæ parte, quæ proximè Liguriam attingit, ad duodecimum vsque ætatis annum. Inde Romam, commune tunc Latinarum disciplinarum emporium, se contulit, vbi sub Remmio, siue Herennio Pale-

mone , de quo Suetonius lib. de Illustribus Grammaticis cap. 23. & ultimo, Grammaticæ, sub Virginio vero Flacco , Rhetoricæ operam dedit. Exinde decimum sextum ætatis annum ingressus, togaque virili indutus, amicitia uti cœpit Annæi Cornuti, Stoicam philosophiam Romæ profitentis, cuius doctrina, & moribus candidus adolescens, adeò delectabatur, ut ab eo diuelli non pateretur, ut fatetur Satyra 5. dicens .

*Tecum enim longos memini consumere soles,
Et tecum primas epulis decerpere noctes.*

*Vnum opus, & requiæ pariter disponimus æbo,
Atque verecunda laxamus seria mensa .*

Simul cum Cornuto, plures coluit amicos, & inter alios Cesium Bassum Sabinum , Poetâ lyricum elegantissimum, quem Quintilianus, solum è Latinis , existimavit Horatio comparabilem, cui sextam: & Plotium Macrinum equitem Romanum, nedum diuitijs affluentē, sed, & quod pluris faciendum erat, eruditione præstantem , moribus elegantem , suum sub Cornuto condiscipulum, cui secundam ex his Satyris scripsit . Coluit etiam fere ut patrem quendam Seruilium Numanum , siue Nouianum, & Calpurnium Staturam, siue Suram, nec non Anneum Lucanum, Cornuti similiter auditorem, qui adeò eius scripta mirabatur, ut, eo recitante, continere se non posset quin exclamaret, illa esse vera poemata . Usus est etiâ conuictu duorum doctissimorum simul, & honestissimorum virorum, acriter tunc sub Cornuto philosophantiū , videlicet Claudij Agaturni Medici Lacedæmonij, & Pêtronij Aristocræ.

cratis Magnetis, quos mirabatur simul, & emulabatur . Per decennium etiam, antequam fato concederet, summe dilectus est a Pœto Traſea, aſcitus ab illo comes peregrinationum eiufdem, utpote qui Noſtri cognatam, Ariam vxorem duxerat, de qua Martialis meminit præcipue l. i. Epig. 14. Quum igitur Perſius noſter ingenium eruditione, optimisque diſciplinis excoluiſſet, & virginali honeſtate, egregia quamvis forma repugnante, partheniana floreret verecundia, boni, & æqui zelator, pietatis erga Siſennam Matrem, Ariam amitam, ſorores, atque alios cognatos, exempli ſufficienti, frugalis vitæ, & omni præditus virtute, ut decebat eum, qui ab honeſtiſſimis ſceminis Siſenna, & Aria fuerat educatus, & vivebat cum Cornuto, Pœto, & alijs eiufdem farinae incorruptorum morum hominibus, non aliter vivebat, quàm ſcripſerit. Verum quum obſervaffet Remp. ſuis temporibus peſſum ire, nec ullam ſuperſeſſe ſpem, eam ad meliorem frugem reuocandi, quando illius Principes Tiberius, Caligula, Claudius, & Nero, luxuria perdit, omni crudelitatis genere in optimum quemque debacchabatur, eoſque maxime coſumptos volebant, in quibus clarior fulgeret virtus, nequaquam ſibi integrum, aut tutum putavit, incaſſum, nempe ſine emendationis ſpe Remp. capeſſere. Quare non armis, nec iuri dicundo (artibus, quibus Reſp. adminiſtratur,) ſed philoſophiæ, atque otio litterario animû applicuit. Vacabat ergo ſimul eum amicis, ſerijs naturæ, morumque diſputationibus quibus plerûq; earum rerum ſecreta rimantur: in.

termiscens etiam nonnumquam melodicam,
Musarum suauitatem. Animaduertens, etiam
generosus adolescens, quamuis philosophicis
studijs deditus, perditos Ciuum, & maxime
Magnatum, & ipsorum Cæsarum mores, indi-
gnatione percitus, continere se, post lectum
Lucilij librum, nequiuit à Satyra scribenda,
timens fortasse, vt ait Satyra 1.

Quæ semel intus.

Innata est, rupto iecore exierit caprificus.

Et vt in simili argumento loquitur Iuena-
lis Satyra 1.

Quum pars Niliacæ plebis, quum vrna canopi.

Crispinus Tyrias humero reuocante lacernas.

Ventilet estiuum digitis sudantibus aurum.

Nec sufferre queat maioris pondera gemmæ,

Difficile est Satyrā non scribere, nā quis iniq;

Tam patiens Urbis, tam ferrens vt teneat se.

Exardescens igitur cupiditate reprehendi,
castigandique inquinatos Ciuum, &
maxime aulicorum, magnatum, & ipsorum
Principum mores, sciensque ex aliorum notis-
simis experimentis, ignominiosa sibi morte
esse pereundum, si Nero, vel quicumque ex il-
lius aulicis, & delatoribus, olsecisse saltem in
se potuisset maledicendi, criminandique vo-
luntatem, stylum taliter temperandum puta-
uit, vt etiam quum dixisset, quæ Nemesis, &
veritas sugessisset, quasi in scrobem verba in-
fodisset, vulgaris siuè lector, siuè auditor, inti-
mum eiusdem sensum non caperet. Ad quem
finem nedum est vsus breuitate, quam fere sē-
per comitatur obscuritas, sed etiam tropis, tū
crebris, tum audacioribus, & vsu parum rece-
ptis.

ptis, nonnumquam etiam è lōge petitis, à quibus omnibus, esto eius dictio obscuritatem habeat, nihilominus magnificentiam, & altitudinem, etiam participat, vt non semel diximus in nostris Oratorijs institutionibus, & precipue lib.3. Tract.4. Verumtamen eo ob hanc necessariam causam obscuritatem affectante, scioli nonnulli, & posterioris qui scriptores, & inter eos Thomas Farnabius, ipsum contempserunt, nedum tamquam scotinum, & obscurum, verum etiam tamquam desultorem, & qui sententiam intentam non custodiat, vel prosequatur. Quod quidem vitium miror vnde Persio impingatur, quum, si quis alius, iste accuratus sit in intentionis prosecutione, vt notum erit lectori horum commentariorum. Adversariorum certè sententiæ nō subscriberet Quintilianus, quando de Persio dixit eum. *Multum, & vere gloriæ in vno Satyrarum libro meruisse.* Nec Martialis ad Pudentem dicens libro quarto Epigrammate 29.

Sapins in libro memoratur Persus vno.

Quam tota ingens Marsus Amazonide.

Satius fuisset fateri se, vel ignorantia, vel negligentia non affectos mentem obscurissimi, seu potius profundissimi, & sublimissimi vatis, quam eum accusare sententiæ non custoditæ, qui dicere in eos posset Plautinum illud. *Nihili coaxatio*, quasi enim ranarum voces habendæ sunt ab eruditis, huiusmodi maledicæ, & calumniosæ, dignæ, ab ijs contemni, non secus, ac à Luna canum latratus. Satius fuisset dicere, cum Ioanne Ouueno libro 2. ad D. Mariam Neuille Epigrammate 158.

Scripta tenebroſi lego, non intelligo Perſi.

Leſtores nimium negligit ille ſuos.

Perſius itaque noſter, quamvis in pueritia ſcripſiſſet Prætextam, & Odos : *οδοιπορικῶν*, quaſi dicas arduā, & ſalebroſam viā, & verſus quosdam in ſororem Traſeę, Arriæ matrem, quæ ſe ipſam necauerat antè virum, hæc tamen omnia Siſenna, Cornuti uſa conſilio, abolenda iudicauit, ſuppreſſitque, reliſtis tantum ſex iſtis Satyris, quas edendas curauit Ceſius Baſſus. Quam autem noſter Poeta diu, multumque laboraſſet ſtomachi vitio, victus tandem vi morbi, extremum clauſit diem VIII. Kal. Decembris in ſuis prædijs ſitis via Appia, octauo ab Vrbe lapide, ætatis anno vigefimo octauo, vt iam probatum eſt, condito prius teſtamento, quo matrem ſcripſit hæredem vniuerſalem ſuorum bonorum aſcendentium ad H.S.XX. circiter, cum onere tamen providendi, vt ſuæ ſorores honeſtè locarentur, & tradendi Cornuto ſuo præceptorī H.S.centum, & bibliothecam ſuam omnem, numeroſam ſeptingentum voluminum. Cornutus, tamen vt verè philoſophus Stoicus, receptis libris, pecuniam, ſuè argentum omne, ſibi legatum, remiſit Perſij ſororibus, quo honeſtius collocarentur. Sextertia autem vicies à Perſio reliſta, redacta ad hodiernam monetam, valere extimantur fere ſcuta aurea quinquaginta millia, & ita Perſius iuxta ſuum ſtatum, & cōditionem equitis priuati, ſatis habebat diuitiarum, ad vitam frugaliter tranſigendam.

Præ-

Ræmittit Persius, poetarum omnium ferè secutus cōsuetudinē, procemium suis Satyris, cuius præcipuus scopus est offerre suum librum ad sacra vatū, nimirum, vel rectis aliorum

iudicijs, & censuris, vel potius, iuxta novam Augusti legem, bibliothecæ extructæ in colle Palatino, sub tutela Apollinis Musarum Præsidis. Interim tamen auditorum, siue lectorum benevolentiam captat; extenuatione suarum virium: & illos carpit, qui quum nihil habeant, quo poetæ nomen mereantur, pro poetis nihilominus audent se venditare: & horum magnus tunc Romæ numerus erat, siue propterea quia Augustus, quo Martiales Romanorum animos prælijs, etiam civilibus assuetos, à cædibus, rapinis, & huiusmodi rebus, ad pacis conuerteret studia, musis, & liberalibus disciplinis vacantes, diuitijs, & honoribus ornauerat: fuit quia Nero, non dubitauerat poeticam affectare lauream, ideoque quamplures, Principis genio se conformantes, eadem colebant studia, vt narrat Horat. l. 2, Epist. 1. dicens:

*Mutauit mentem populus leuis, & calet vno.
Scribendi studio: pueri, patresque seueri
Fronde comas vincti cenant, & carmina dictant.
Ipse ego, qui nullos me affirmo scribere versus
Inuenior Parthis mendacior: & prius urro
Sole, vigil, calamū, & chartas, & scrinia posco;
Nauē agere, ignarus navis timet, abrotanū agro
Nō audet, nisi qui didicit, dare: quod medicorū est
Præmissum medici, tractant fabrilis fabri.*

A 5 Scri.

Scribimus indoctis, doctisque poemata passim.

Quum ergo isti nihil, aut, ad summum, valde modicum haberent eruditionis, & bonarum litterarum viaticum, iure merito hic irridentur, eo maxime titulo quod asseriebant se per sacrum entusiasmum ab Apolline, & Musis creatos poetas, ut si forent de eorum numero, in quorum persona cecinit Quidius lib. 3. de Arte.

*Est Deus in nobis, sunt & commercia Celsi
Sedibus aethereis spiritus ille venit.*

Vel quasi Hesiodi meruissent sortem, qui, ut ipsemet in Theogonia narrat, dum patris sui ouium gregem pasceret in vallibus Parnasi, visis Musis, & ab eis ad fontem Aganippē ductus, atque aqua illa potatus, poeta fuit constitutus, quod de se negat Naso dicens 1. de Arte.

*Non mihi sunt vise Clio, Cliusque sorores
Servanti pecudes vallibus Aspera tuis.*

In hoc ergo procemio, hæc tria præstare intendit poeta, primo sua poemata sapientibus, vel Apollini Palatino consecrare: deinde lectorum, siue auditorum captare benevolentiam, extenuatione suarum virium, & negando etiam se esse poetam: & denique reprehendere illorum audaciam, qui nullo fulti scientiarum illarum præsidio, quibus poetæ indigent, pro poetis se venditabant.

P R O O E M I V M.

- 1 **N** Ec fonte labra proluui Caballino
Nec in bicipiti somniaſſe Parnaso
Memini, ut repente sic poeta prodirem
Heliconiadaſque, pallidamque Pirenem.
- 5 Illis relinquo quorum imagines lambunt

He-

Hederae sequaces, ipse semipaganus.

Ad sacra vatsum carmen adfero nostrum.

Quis expeditis psittaco suum Xaïpe

Picasque docuit nostra verba conari?

10 *Magister artis, ingenijque largitor*

Venter, negasas artifex sequi voces.

Quod si dolest spes. resulserit nummi,

Cornos poetas, & poetidas picas,

14 *Cantare credas Peguseum melos.*

COMMENTARIUM PROOEMII.

Constat hoc proœmium versibus scazon-
tibus, idest iambicis trimetris seu sena-
rijs. Quod carminis genus, ob brevis syllabæ
velocitatem, ad maledicendum, conuiciandum-
que putatur accomodatissimum, iuxta illud
Nasonis de Remedio Amoris.

Liber in aduersos hostes stringatur Iambus,

Sen Celer, extremum, sen trehas ille pedem.

Meritoque dictus iambus, à Græco iambi-
zare, quod est, apud Latinos, conuiciari, & ma-
ledicere, vt docuit Aristoteles in sua poetica
cap. 2. his verbis. *Iambicum propterea nunc ap-
pellatur, quod his plerumque numeris ueteres
iambizē, idest conuiciari inuicem soliti
sint.* Creditumque hoc carminis genus inuen-
tum ab Archiloco, quo se de Lycambe vici-
scereretur, qui, quum ei se Neobolem filiam ma-
trimonio copulandam promississet, sponsioni
non steterit; Videns ergo sibi à Lycambe negari
nuptias concupitas, tantis eum incessit male-
dictis, vt eum adegerit ad vitam laqueo finiq-
dam, quod innuit Horatius ad Pisones dicens.

Archilocum proprio rabies armanis iambo.

Et Ovidius in Ibin minatur.

*Postmodo si perges, mihi liber iambus,
Tincta Lycamæo sanguine tela dabit.*

Priscis autem temporibus, hoc carminis genus solis constabat iambis: verum postmodum admittere, locis imparibus, prima scilicet, tertia, & quinta sede, cœpit alios etiam pedes, puta trochæum, vel spondæum, & etiã dactylum, & anapestum, idque docuit Horatius de arte poetica ad Pisones scribens.

*Syllaba longa breui subiecta, vocatur iambus,
Pes citus, unde etiã trimetris accrescere iussit
Nomen iambæis quum senos redderet ictus
Primus ad extremũ similis sibi: non ita pridẽ
Tardior ut paullo, graviorq; ueniret ad aures
Spondeos stabiles in iura paterna recepit,
Commodus, & patiens, non ut de sede secunda
Caderet, aut quarta &c.*

Et hic, alios pedes admittens, vocatur iambus mixtus. Scæzon autem, estò in reliquis senarij, & iambici mixti leges obseruet, in sexta nihilominus sede, perpetuo, loco pedis iambi, spondæum recipit, aut Choræum: & propterea scæzon, idest claudicans appellatur, quia quum terminetur syllaba longa, & pede alieno, videtur illum trahere, & ita claudicare, ut innuit Ovidius loco citatò de Remedio amoris.

PROLVI. Existimant aliqui, Proluere esse verbum compositum, ex Pro, & Lauo, & propterea interpretantur eo significari procul attingere, & lauare, quasi poeta dicere voluerit: Nedum me ipsum, siue meum os, non laui poetico fonte Caballino, affatim, copioseque il-
lius

lius aquam bibendo, sed ne summis quidem labijs, eam attingere licuit, quum procul ab illa fuerim. Quibus verbis, & beneuolentiam captaret, suam extenuando poeticam facultatem, & Satyricè alios irrideret, qui se profitebantur creatos poetas, quum ex eo fonte potati fuissent. Verum nequeo huic interpretationi subscribere, vel ei assensum prebere, quum videam passim apud probatos authores proluere accipi pro assatim, & abundanter bibere, vel diligentè lauare, sic Virgilius 1. Georgicorum versu 481.

*Proluit insano contorquens vortice fluias
Fluuiorum Rex Eridannus, cæposque per omnes,
Cum stabulis armenta tulit.*

Et idem etiam Virgilius lib. 1. Æneidos versu 740.

*Dixit, & in mensa laticum libauit honorem
Primaque libato summotenus attigit ore:
Tū Bitiæ dedit increpitās, ille impiger hausit,
Spumantem pateram, & pleno se proluit auro.*

Sic etiam Claudianus libro 2. de Raptu Proserpinæ.

*Apparet subitus Cælo timor, astra uiarum
Minauere fidem, uerito se proluit Arctos.
Æquore, præcipitat pigrum formido Boötem.*

Et idem Claudianus libro de laudibus Serenæ Reginæ.

*Quid dignum memorare tuis Hispania terris
Vox humana ualet? Primo lauat equore solæ
India, tu fessos exacta luce iugales
Proluit, atque tuo respirant sydera fluctu.*

Similiter idem Claudianus lib. de tertio Consulatū Honorij, ait.

O de

*O decus ethereum, terrarum gloria quondam,
Te tuus Oceanus natali gurgite lassum*

Excipit, & notis Hispania proluit undis.

Sic Plautus Curculione Actu 1. Scena 2.

Age, effunde hoc cito.

In barathrum, propere prolue cloacam.

Immo Columella lib. 2. capite 18. inquit.

Quoniam impetus aquarum proluit terram, nudatisque radicibus germina non patitur coalescere. Ex quibus constat amplius esse proluere quam simplex bibere aut lauare. Qua propter videtur Persium hic non negare simpliciter, & absolutè se bibisse, ex aqua Hippocrenes, sed tantum se ex ea bibisse adeo affluenter, ut posset dici se ea proluisse, atque adeo egrægium se euasisse poetam: Quemadmodum Ausonius proficetur, modice tantum se Mosellam laudare posse, quod tamen alijs affatim præstare conceditur sic Idyllio 9.

Fas mihi sacrum

*Perstrinxisse amnem tenui libamina Musæ,
Nec laudè affecto, veniam peto, sunt tibi multi
Alme amnis, sacros qui sollicitare fluores*

Aonidum, totâque solent haurire Aganippen.

Sentit ergo exiguam sibi inesse poetâdi facultatem, quia modicè tantum ex poetifico fonte bibisset.

FORTE Caballino. Fons què Latini dixere Caballinum, Græcis est Hippocrene, vel Aganippe, Pegasæus, Castalius, alijsque multis nominibus appellatus. De eius origine sic fabulantur. Quum Perseus Iouis, & Danaes filius, Medusæ, vnus scilicet ex Gorgonibus, caput, in Oriente, & in ipsius Oceani fontibus, exsecuif-

cuiſſet, ſanguis ex huiusmodi vulnere profluens, terrâ ſœcundauit, ex qua alatus equus proceſſit, qui inde euolans, ad Parnafi rupem deuenit, vbi, quum ſiti teneretur, terram pedis vngula fodit, indeque ſalubrium aquarum ſons emerſit, ex quo tum ipſe equus tunc bibit, tum homines deinceps biberunt. Equus iſte deinde in Bellerophontis venit poteſtatem, qui, eo adiutus, Chimæram ſuperauit, & tandem inter ſidera fuit receptus. Quum autem apud Latinos, equus dicatur etiam caballus, inde ſons iſte ab equo formatus, Caballinus eſt appellatus. Notanter autem dictus eſt Caballinus potius quam equinus, vel alio nomine idem importante, non enim quicumque equus propriè dicitur Caballus, ſed tantum cliticellarius, vel doſſuarius, & oneribus gerendis addiſtus. Hinc Auſonius Epistoła 7.

Paratum iam fore.

*Heroicorum verſuum plenum eſſedum,
Cui ſubingabo de molarum ambagibus,
Qui machinali ſaxa voluunt pondere
Tripedes Caballos terga ruptos verberare.*

Sic Horatius libro 1. ſermonum Satyra 6.

*Non ego me claro natum patre, non ego circũ,
Me Satureiano veſtari rura Caballo,
Sed quod eram narro.*

Et idem Horatius loquens de illo, qui vilia vendere ſolitus, agellum fuerat mercatus, ait lib. 1. Epistoła 7.

*Verum vbi aues furto, morbo periire capellæ;
Spem mentita ſeges, bos eſt eneſtus arando,
Offenſus damnis, media de nocte Caballum.*

Arripis &c.

Et

Et idem Horatius eodem libro I. Epistola
14. inquit.

Optat ephibia bos piger, optat arare caballus.

Similiter de eo, cui Eutrapelus nocere volens, pretiosas donauerat vestes, ait idem poeta eodem libro I. Epistola 18.

Beatus enim iam.

Cũ pulchris tunicis, sumes noua cõsilia, & spes

Dormiet in lucem, scorto postponet honestum

Officium, nummos alienos pascet, ad imum

Thrax erit, aut olitoris aget mercede caballũ.

Nominauit ergò hunc fontem caballinum potius quam equinum, etiam si dicere potuisset, nec fonte equino labra merimus nostra, non solum quia vox, Caballino, est grauior, & numeri osior, verũ etiam quia ratione vilitalis, siue rei significatæ, siue modi significandi, conuenit subsannanti, & irridenti. Quæ fuit ratio mouens Iuvenalem ad nominandum caballum ipsum Pegasum, sic enim ait Satyra 3.

Audi modo facinus maioris abolle.

Stoicus occidit Baram, delator amicum,

Discipulumque senex, ripa nutritus in illa

Ad quam Gorgonei delata est penna caballi.

Fons igitur dictus nunc est caballinus, in cõtemptum pseudopoetarum, & quia nomen proprium illius caballi, siue equi, a quo inuentus, & productus fuit, erat Pegasus, sic dictus a πῦρ, nimirum fonte, quia natus fuerat iuxta πῦρ, videlicet fontes Oceani, vbi habitauerat Medusa, quæ fuit interfecta, idcò fons dictus fuit Pegasus. Hippocrene verò est appellatus propterea, quia equus Græcè

δι-

dicitur ἵππος. κρήνη verò est idem ac fons, ut
 hippocrene sonet idem ac fons equi, immò
 quidam interpres Arati, nomine Theos docet
 κρήνη appellationem, quæ nunc ad omnem,
 & quemcumque fontem extenditur, fuisse
 primitus huic soli propriam. Aganippe verò
 est nominatus, quasi diceret valde equi, siue
 ab equo: nam ἄγας est idem, ac valde ἵππος
 verò est equus. Sed quod dicatur Castalius
 aliam habet, & diuersam originem, à quadam
 videlicet virgine, Castalia nomine, quæ fugiēs
 Apollinem insequentem, & suæ insidiantem
 pudicitiae, quum in hanc rupem deuenisset, &
 iam iam ab illo ferè teneretur, ex ea se præ-
 cipitem dedit, mortem potius appetens, quam
 virginiei pudoris iacturam pati: verum Deo-
 rum commiseratione in hunc fontem conuer-
 sa, ab eodem suo amatore Apolline nihilomi-
 nus amari, frequentari, & priuilegijs decorari
 non destitit, inter quæ illo maxime decanta-
 to, ut quicumque ex eius aqua bibisset, poeta
 illicò euaderet. Tanta de hoc fonte fabulan-
 tur. Potuit tamen huiusmodi fabulis occasio-
 nem præbuisse Cadmus, qui per eam regionē
 aptum quærens locum Thebanæ Urbis condē-
 dæ, dum hac, illacque eques, montes, & ne-
 mora circumiret, in hunc fontem incidit, ac-
 colis ante ignotum, creditusque Pegasus, nè-
 pè equus quò Cadmus vehabatur, non tam
 inuenisse, quàm pedis vngula formasse. Et
 quia Cadmus primus litteras è Phœnicia in
 Græciam transtulerat, fons ab eo repertus,
 habitus est Apollini ac Mafis, nimirum scien-
 tijs, & bonis litteris sacer. Opinio autem illa,
 quod

quod quicumque ex aqua illius fontis potatus fuisset, constitueretur poeta, post Homeri, & Esiodi tempora emerit, quum hi nusquam hac de re loquantur. Legimus certè in Hesiodi Theogonia initio, fontem Hippocrenen nominatum, & quod ipse dum patris gregem custodiret in Parnasi vallibus, musas viderit, & ab eis poeta fuerit creatus, sed quod eius poeticus entusiasmus in ipsum venerit ex potatione talis fontis, nec ibi, nec alibi apud eum, & alios antiquiores reperitur. Verùm, posteriores, ex eo, quod ipse asserit, Musarum beneficio, se deducendum ad fontem illū, creatum poetam, intellexerunt ipsum dicere voluisse, factum poetam ex fontis potu.

NEC in bicipiti somniasse Parnaso memini. Parnasus siue per simplex, siue per duplex, & scribatur, mons est Phocidis, vatibus omnibus decantatus, non minus, ac fons Hippocrene, inde nascens. Erat autem nedum Apollini, & Musis, sed etiam Baccho (quamvis hic, teste Macrobio lib. 2. Saturnaliorum cap. 18. idem erat cum sole, & Apolline) & etiā Nymphis sacer, quum enim eius rupes, iuga, cryptę, specus, nemora ac Sylvę, siue ipso situ, siue Daemonum præsentia ac præstigijs, Deo permittente, horrorem incuterent, præsentis Divinitatis credulitatem ingerebant, nam iuxta Petronium in fragmentis sui satyrici *Primus in Orbe Deos fecit timor*. Erat autem mons iste undique præceps, sed in theatri speciē formatus, vbi Apollinis erat templum cum oraculo toto orbe celeberrimo: Denominatus est autē biceps, non quidem ob Cyrrham, & Nisam, quum

quum istæ non forent iuga, seù capita, & vertices Parnasi, sed duæ Vrbes ad illius radices ædificatæ. Sed biceps est cognominatus ob formam, quia duobus collibus quasi totidem assurgit capitibus, sicut ob eandem rationem biuerticem eum appellauit Statius Papinius libro 1. Thebaidæ versu 627. dicens.

*Senior in miseros fatis vlericis ademptæ
Delius insurgit, summaque biuerticis vmbra
Parnasi residens, arcu crudelis iniquo
Pestifera arma iacit.*

Huiusmodi autem colles pèrperam à Seruio, & alijs, quibus ipse imposuit, nominati sunt Helicon, & Cytherona: concordii enim authorum, & Geographorum sententia, his nominibus appellati sunt duo montes, quorum Helicon quindecim, Cytheron vero triginta passuum millibus à Parnaso distare ponitur. Fuisseque sortitos hæc nomina à duobus fratribus inibi cumulatis, quorū Cytheron quidem, vt auaritiæ vitio inquinatus, indignè ferebat Helicon fratrem, communem alere patrem, & propterea vtrisque necem machinatus est, & patrem quidem breui impiè sustulit, verum quamuis idem facinus parasset in fratrem, cernens insidias non succedere, illū complexus, simul cum eodem se de quadam rupe deiecit, quo casu ambo interierunt, sepultrique in duobus illis montibus, eisdem sua dederunt nomina, vt Hesiodi narrat Scholiastes. Quum ergò non habeamus ex his, collū siue capitū, & verticum Parnasi nomina, placuit Herodoti sequi sententiā, qui libro 8. denominato Vrania, illorum collium vnum appell-

appellat Tithorea, alium verò Hyampæum, sic enim loquitur. Posteaquã e Doride in Phocid. m. ingresſi ſunt Barbari, ipſos quidem Phocenses non ſunt adepti, quorũ nonnulli cacumina Parnafi conſcenderant (qui vertex eſt iuxta Urbem Neonem illic ſitam, nomine Tithorea) eo-que ſe receperunt: ſed plures ad Locros Ozolas in urbem Amphiffum, quæ ſupra Criſeum ſita eſt campũ, omnem tamen agrum Phocenſem incurſauerunt, ſic enim ducebantur à Theſſalis: & omnia, quæ naſti ſunt, igni, ferroque uſtarunt, Urbes etiam ingreſſi, ignes in ſacras ades iniecerunt. Nam peragrantes eam iuxta Cephiffam amnẽ, cunãta populati ſunt, & hinc Urbem Drimon incenderunt, illinc Charedram, & Erochum, & Thetronium, & Amphicæam, & Neonem, & Pedicas, & Triteas & Elateas, & Hyampolim, & Parapotameos, ideſt Fluminis accolæ, & Abes, ubi delubrum Apollinis erat locuples, & theſauris, donarijs compluribus exornatum, in quo, ut tunc, ita nunc redduntur oracula. Hoc delubrum poſtquam diripere, incenderunt. Phocenſium etiam quosdam, per montana inſecuti, ceperunt, & mulieres aliquot, quas, præ multitudi-
ne ſuprantium, extinxerunt. Prætergreſſi quoque e fluminis accolæ, pervenere ad Panopeas, unde biſariam copię iam diuiſe fuerunt, quorum plurima pars, ac ualidiſſima, cum ipſo Xerxe Athenas uerſus tendens, in Boeotios, in agrum Orchomeniorum ingreſſa eſt. Boeoti cum Medis uniuerſi ſentiebant, quorum Urbes viri Macedones in eis collocati, qui ab Alexandro miſi fuerant, ſeruauerunt, nolentes planum facere Xerxi, Boeotios ſentire cum Medis. Es hi quidẽ Bar-

Barbari hac iter intenderunt: Cæteri uerò cum suis ducibus, Parnasum à dextra præstringentes, ad templum, quod est Delphis, processerunt, quidquid agri Phocensis nanciscebantur, id omne fadantes. Nam & Panopeorum oppidum deflagrauerunt, & Dauliorum, & Aeolidensium. deò autem hac ab alijs seiuncti pergebant, ut direpto, quod Delphis est, templo, pecunias representarent Xerxi Regi, qui omnia, quæ in eo templo erant memoratu digna, melius norat (ut ego audio) quàm quæ in ædibus suis reliquerat, permultis, assiduè referentibus, quum alia, tum præcipuè Cræsi Halsastis filij donaria. Hoc Delphi quum audissent, in extremam prorsus deuenere, formidinem, qua attoniti, Deum de sacra pecunia consultarunt, numquid eam humi defoderent, an in alium locum transportarent. Eas, Deus illis interdixit, ne amouerent, se enim suffecturum esse, ad res suas tutandas. His auditis Delphi de semetipsis curandum putarunt, liberis uxoribusque in Achaiam traiectis: plerique uertices Parnasi superauerunt, & ad Corycium antrum, quidam ad Amplistam Locridem se subdixerunt. Denique omnes Delphi urbem deseruerunt, præter sexaginta viros, ac Prophetam idest uaticinum. Postea uerò, quam Barbari subeuntes appropinquabant, templumque cernebant, interim Propheeta, cui nomen erat Aceratos, inspicit antiè delubrum sacra arma prolata è conclauis, quæ intus proposita fuerant, quæ nefas erat, cuiquam mortali contingere. Quod ostentum iis Delphis, qui aderant perrexit nunciatum. Vbi Barbari properantes peruenere ad sanum Minervæ, quod est antiè templum, tum uerò etiam maiora, quàm superius

rius prodigia representata sunt, res profectò hæc
 ualde miranda. Nam arma martia sua sponte
 extra delubrum proposita apparuerunt, quod ta-
 men secundo loco actum est, ex omnibus miracu-
 lis maxima est admiratione dignum. Quum enim
 Barbari ad sacellum Minervæ, quod est ante tē-
 plum accederent, interea è Cælo flumina in eos
 deciderunt, & à Parnaso duo abscissi uertices,
 magno cum fragore sunt deuoluti, permultosque
 eorum interceperunt: atque ex ipso sacello Mi-
 nervæ, uociferatio iubilatioque extiterunt. Qui-
 bus omnibus pariter ingruentibus, terror incus-
 sus est Barbaris, ut fugæ se mandarent. Ea re co-
 gnita, Delphi descendentes, magnam eorum stra-
 gem edidere. Qui supersuere, rectà ad Bæotios
 effugerunt, & quum rediissent, referebant, ut ego
 accipio, alia se, p̄ter ea, quæ dixi, miracula uidi-
 se, duos armatos, humana natura augustiores, in-
 stitisse sibi, cædem facientes atque insequentes.
 Hos duos, Delphi aiunt, indigenas heroas esse
 Philacon, & Autonoen, quorum sana uisuntur,
 Philaci quidem secundum ipsam uiam, super ædē
 Minervæ: Autonoi uero prope Castalium, sub
 Hyampæo uertice. Saxa, quæ à Parnaso decide-
 runt, adhuc ad nostram usque memoriam integra
 extant in fano Minervæ protemplaris locata, ad
 quod per Barbaros deuoluta peruenere. Atqui
 hic receptus à templo horum uirorum fuit. Quod
 autem ait se non somniasse, suè dormisse in
 Monte Parnaso, ex eo dictum est, quia sicut
 fabulabantur, dicentes eos, qui bibissent ex
 aqua Fontis Hippocrenes, repenti, absque
 alio studio, solo Musarum beneficio, poetas
 euadere, sic etiam affirmabant, eos qui dormis-
 sent

sent in Parnaso, vel in aliquo, ex Montibus illi vicinis, Heliconæ, & Cytheronæ, idem manus consecuturos. Quæ etiam fabula, antiquis intacta, apud recentiores recepta fuit, aniam illi prebente eodem Hesiodo, asserente se Poetam factum, visis musis, dum sui patris in Parnaso pasceret oves, id enim acceperunt quasi dixisset, ex eo quia dormierat in Monte Parnaso, indeque, quemcumque ibi, & in tota circumuicinia dormientem, putant poetam euadere. Quod & Propertius inuuit l. 3. Eleg. 2.

*Visus eram molli recubans Heliconis in ſſbra
Bellorophontæi, qua fluit humor equi.
Reges Alba tuos, & Regum facta tuorum
Tantum operis nervis hiscere posse meis
Paruaque tam magnis admoram fontibus ora,
Vnde Pater ſſiens Ennius ante bibit.*

Et hic forte etiam Ennium deridet, qui dixit se per somnium quod dormierat in Parnaso, vidisse Homeri animam in se venisse, indeque se factum poetam: idque de somnio, & animarum migratione repetet Satyra 6. illis verbis. *Cor iubet hoc Enni postque deſertuiſſe
Meonides Quintus &c.*

VT repente ſic poeta prodirem. Repente idem valet, ac illicò, ſubitò vel ſtatim, & videtur dictum à πῆρας quod eſt propendeo, vergor aut inclino, res namque ſubitò fertur in id ad quod inclinat, vel propendet, vt videmus in lance. Et ſic accepit Cicero Familiarium lib. 4. Epistoła 4. dicens. *Ipſe Cæſar, accuſata acerbitate Marcelli (ſic enim appellabas) laudatæque honorificentiffime, & equitate tua, & prudentiæ, repente, præter ſpem, dixit, ſe Senatus roganti de*
Mar.

Marcello, ne hominis quidem causa, negaturum. Exprimitur autem his verbis, *emphasis non vulgaris*, non enim solum significatur repente, hoc est absque vlllo temporis interuallo, quod est nihilominus necessarium in quolibet negotio, & maxime in cultu Musarum, sed insuper præmittitur tò sic, quò videtur significari, ex solo entusiasmo, & afflatu Musarum Parnasum incolentium, ex illiterato egregiũ poetam se constitutum.

HELICONIADES Q: pallidamq; Pirenẽ. illis relinquo quorũ imagines lambunt bedera sequaces. Legunt nonnulli Heliconides, & ita ratio metri videtur exigere, ita namque huius versus primus pes est anapestus, secundus vero iambus: diximus autem ex Horatio, *versum iambum in locis paribus, alios pedes præter iambos non admittere*: legendo verò Heliconiades etiam secundus pes foret anapestus: sed nihilominus placuit legere Heliconiades, ad exprimendam affectatam iactationem illorum pseudopoetarum, quos nunc irridere intendebat, nam aucto syllabarum numero, additaque in medio dictionis vocali grandifona, vastioris soni versus efficitur, nec curat metri leges servare, ut morem exprimat eorum quos ridet, qui sonos, & voces captabant magis quam res. Heliconidarum autem nomine intelliguntur Musæ, per patronimicum loci qui est illis sacer, cuique præsident, vel quem incolunt. Ut autem diximus Helicon est Mons Bœotix, propè Phocidem, quindecim tantum passuum millibus à Parnaso distans, huic oppositus, & æmulus, tam ambitu suè circuitu, quam altitudine

tūdine, vnde vterq; horrescit niuibus, & saxea asperatur rupe: & quum ambo sint Apollini, Musis, Baccho, ac Nymphis sacri, putabantur ambo religione venerabiles, & erant execrabiles superstitione.

PALLIDAMQUE *pirenē*. Pirenes si scribatur per ypsilon, est mons, Hispaniam à Gallia determinans, ita dictus à πῦρ nempe ab igne, quia eius montis sylvæ, igne, vel fortuito, casuque fulminum excitato, vel iniecto à ruricolis, & pastoribus, frequenter conflagrant. Nisi maius ita appellatū à Pyrene puella, Bebrycis Regis filia, ab Hercule compressa, & imminuta, atque in eo monte à feris laniata, ibidemq; tradita sepulturæ: & quamvis quocumque ex his modis acciperetur, posset ei convenire positum hic epitheton, pallidæ, ob duo tamen argumenta vtramque respuere cogor intelligentiam: primum quia tunc in iambico senario, Pirrichius quintam occuparet sedem, quod foret contra huius iambici rationem. Secundum & validius, quia non videtur ratio, quur Poëta, montem istum relinquere velit summis illis vatibus, quibus positæ erant statux, quando mons iste, tunc tēporis, à Barbaris, pastoribus, & ruricolis agrestibus tantum incoleretur, qui nullum cum sacris Musis habere videbantur commercium. Quapropter scribendum censemus per epsilon iota, siue per j longum, ut syllaba sit longa, pedē constituens iambum, proprium huius metri. Et ita Pirenes fuit puella à Neptuno adamata, quæ ex illo duos concepit, & enixa est filios, Cenehreum scilicet, & Legeum: quæ etiā

B

quum

quum Cenchreum vidisset, in adolescentiæ flore exaruisse, adeò inconsolabiliter illius mortem defleuit, vt Deorum commiseratione, in hunc sui nominis fontem conuersa fuerit, non multas quidem habentem aquas, sed tamen salubres, perspicuas, ac suaves, & quum, hic fons sit positus in Isthmo Corinthiaco propè Acrocorinthum, inter duo maria Ægeū scilicet, & Ionium, loco amœno, & salubri, idè à Musis, & studiosis hominibus, non minus quàm Pegasus frequentabatur, vt colligitur ex verbis Statiij Papiniij lib.2. Sylvarum in Lucani Genethliaco.

*Lucani proprium diem frequentes
Quisquis collibus Isthmiæ Diones
Docto pectore concitatus æstro
Pendentis bibis vngulæ liquorem.*

Quod dixit, quia crediderunt nonnulli et hunc etiam Fontem formatum ab equo Pegaso, quod inuit idem Statius Papinius libro 4. Thebaidos versu 59. his verbis.

*It comes Inoas Ephyræ solata querelas
Cenchræque manus, vatū qua conscius amnis
Gorgoneo percussus equo, quaque obiacet alto
Isthmos, & à terris maria inclinata repellit.*

Et sic potuit optimè huic fonti conuenire epitheton pallidi, siue ob fabulosam Cenchrei mortem, & inconsolabiles Pirenes matris lachrymas ac dolorem; siue propterea, quia quum locus foret amœnus, à Musis, & liberalium artium studiosis frequentabatur, atque ità, per metonymiam loci pro locato, fons Pirene sumi debet pro hominibus cōtemplationi addictis: contemplatio autem, siue vacatio
ad

ad studendi m, siue otium studiosum, pallorem inducit: quandoquidem color viuus, siue roseus, nascitur in hominibus ex multitudine spirituum vitalium, meantium simul cum sanguine, qui, si quando desint, florentem ipsum colorem, marcescere necesse est. Et quum vitales isti spiritus, sint materia, & alimentum spirituum animalium, quibus vtimur, vt instrumento, in operationibus partis cõtemplatiuæ, in qua etiam, ob nimiam, diuturnamq; applicationem cõtinue consumuntur, sed Dei, siue naturæ providentia, quotidie per vitales spiritus reparantur, indeq; fit, vt si quis diutius perseueret vacando contemplationi, adeò vt spiritus vitales, non sufficiant tot animales restaurare, quot in meditatione consumuntur & simul digestionì, motui, cæterisque naturalibus functionibus, quum maxime, studijs mancipati, minimum sint de cibo, potuq; solliciti, iuxta illud Iuuenalis satyra 7.

*Tunc par ingenio pretium, tunc vile multis
Pallere, & vinum, toto nescire Decembri.*

Indè necessitudo prouenit marcor, squalor, & color pallidus, nequeuntibus spiritibus vitalibus, ultra reparationem animalium, & præstationem aliorum officiorum, ad quæ à natura sunt ordinati, oris etiam tribuere viuacitatem. Pirene igitur, per metonymiam loci pro locato, sumitur hic pro studiosis, vel litterario otio vacantibus, & denominatur pallida, per metonymiam effectus pro causa, quia studium, modo iam explicato, est causa palloris.

*ILLIS relinquo quorum imagines lambunt
hederae sequaces. Lambere propriè est lingere,*

ſeu lingua ſuauiter tangere, eo ferè modò, quo canes faciunt, aut illi, qui dentibus carent, vndè Lucilius citatus ex ſatyra 23.

Iucundasque puer, qui lamberat ore placentas
& Columella lib. 8. cap. 17. inquit. Nam quia, dentibus carent, aut lambunt cibos, aut integros hauriunt, mandere quidem nō poſſunt. Martialis autem lambere dixit de muſcis ſuper cibos volitantibus, lib. 14. epigr. 67.

*Lābere quæ turpes prohibet tua prædia muſcas,
Alitis eximie cauda ſuperba fuit.*

Lucanus verò, lambere, videtur accepiffe pro leuiter tangere l. 1. Phariſalię. verſu 330. dicens.

*Sic & Syllanum ſolito tibi lambere ferrum.
Durat, Magne, ſiſis.*

Et in eadem notione de Ætna loquens Virgilius, ait lib. 3. Æneidos verſu 571.

*Horiſficis iuxta tonat Ætna ruinis
Interdūque atram prorumpit ad æthera nubē
Turbine ſumantem piceo, & candente ſanilla,
Attollitque globos ſi āmarum, & ſydera lābit.*
Interdum etiam lambere eſt leuiter alluere, vt apud Horatium lib. 5. Carm. ode 22.

*Sine per Syrtes iter æſtuofas,
Siue facturus per inhospitalem
Caucaſum, vel quæ loca fabuloſus
Lambit Hydaſpes.*

Verum hic lambere eſt leuiter ambire, & circumcingere, in qua etiam ſignificatione vſus eodem verbo Virgilius, dicens 2. Æneidos verſu 680.

*Diſtūque oritur mirabile Monſtrum.
Nāque manns inter, maſternūque ora parētū,
Ecce*

Ecce levis, summo de vertice visus Iuli

*Fundere lumen Apex, tactuque innoxia molli
Lambere flamma comas, & circũ tēpora pasci.*

IMAGO propriè dicta, hoc à statua differre videtur, quod hæc, siue è ligno, siue ex ære, vel marmore, aut alio solido corpore, compacta, trinam habeat dimentionem: illa verò tantum binam; nam dumtaxat superficietenus rem representat pictis coloribus, & quoad externam corporis formã, idest quoad latitudinẽ, ac longitudinem absque profunditate, quam sola statua exhibet: quamvis imaginis nomen, ad statuam propriè dictam significandam, translatum etiam inueniatur, ut apud Virgilium lib. 2. *Æneidos* versu 771.

Quarensi, & testis Urbis sine fine furenti

Infelix simulacrum, atq; ipsius vmbra Crense

Visa mihi ante oculos, & nova maior imago.

Videtur tamen imago ad statuam se habere sicut genus ad speciem, unde Suetonius in *Tiberio* cap. 26. de eo ait. *Templa, flamines, Sacerdotes decerni sibi prohibuit: etiam statuas, atq; imagines, nisi permittente se, poni, permisitque ea sola conditione, nè inter simulachra Deorum, sed, inter ornamenta ædium ponerentur. Verum, quum mos foret, celebrium Poetarum statuas, & non tantum imagines, poni in æde Camœnarum, imago hic nominata videtur per senecdochen generis pro specie, vel saltem vnius speciei pro alia. Afferit ergò se Musarũ inuocationem relinquere; vel remittere illis, qui meruerant, ut sibi in æde Camœnarum ponerentur imagines, siue statuae, nempe valde ægregijs: & hoc modò satyricè, & ironicè*

ambitiosos carpit Musarum cultores, qui statuas sibi poni curabant, non ob præstantiam in disciplina aliqua liberali, sed ad nomen sibi, & honorem comparandum, debitum verè sapientibus.

HEDERÆ sequaces. Hedera herba est notissima, perpetuo gaudens viròre, ideòque credita esse sub tutela Liberi patris, quod hùc etiam fabularentur perpetua virere iuuentute. Quamquam huius tutelæ alia etiam causa reddi possit, quia scilicet, hac fronde coronatus, triumphans, redierit ex India, & Oriente deuictis. Nominis ethymologiam quidam deducunt ab hærendo, quamuis nedum scribatur sinè diphtongo, sed primam etiam corripiat syllabam: alij ex eo quod edita, siue celsa petat: quamplures ex eo quod edat, nempe absumat corpora, quibus adhæserit. Sunt autem tres hederarum species, vna quæ nigra, & Dionysia appellatur, propterea quod Dionysius, videlicet, Bacchus, ea coronatus redierit ex Oriente deuicto, à nigro baccharum colore, Alia quæ à baccharum similiter colore, denominatur alba, & hæc est omnium pulcherrima, adeò vt dixerit Virgilius, Ecloga 7. versu 37.

Nerine Galashea thymn mihi dulcior Hyblæ

Candidior Cynis, hedera formosior alba.

Tertia, quæ à Clauiculis, quibus corpora circumamplectitur appellatur Helix, nā clauiculas istas *ἑλικας* Græci nominant: Et hæc, quāuis nullū adferat fructū, ob frondium tamen exiguitatem, & angulorum diuersitatem, omnium existimatur concinnior. Commune est

est autem omniū hederarum generi, adhærere corpori iuxta posito, quo nixa, etiam si per se stare nequeat, ad quamcumque surgere altitudinem: & propterea meritò denominatæ sunt hederæ sequaces; sequuntur enim corpora, quibus adhærere, quorum virtute, ad maiorem etiam, quam ipse habeant, nonnunquam surgunt altitudinem. Verum quasi proditoriè ea corpora suo complexu necant, quæ, quasi ex nimia charitate, arctè amplecti videbântur. & propterea vetustatis sunt symbolum, nam semper circa arbores, vel ædificia vetustate consumpta, aut ruinosa saxa, cernuntur: & hæc est alia ratio, quare credatur sacra Baccho, sicut etiam vinum à vetustate laudatū, Baccho sacrum creditur: immò ferunt hederæ folia, commanducata, ebrietatis, quasi à vino causatæ, quandam speciem representare, & incitare mentē ad furorem. Ut autem elegiacis Poetis dabatur corona ex myrtho, arbore credita funebri, & nihilominus Veneri dicata: epicis siuè heroicis laurea, propria Imperatorum triumphantium, quasi quod facta, dictis, illi emulentur: ità tragicis hederacea, quia per hederam significatur ars, & industria, per uigili parta labore: siquidem, ut diximus, hederæ suapte vi, imbecilla, humi semper reperet, neque se vnquam attolleret, sed pertinaci quasi labore, artificiosoque conatu, arboribus, vel parietibus adherens, paulatim irrepit, ut supra fastigia victrix euadat, & in supremo vertice dominetur, utroque enim opus est, si quis excellere velit, si autem non excellueris, nihil proficies, nam mediocres esse, poetis, non

homines, non Dij, non concessere columnæ. Quod autem hic dictum, se relinquere Musarum inuocationem illis poetis, quorum imagines lambunt hederæ sequaces, duplicem sensum habere potest, primum, se hanc inuocationem relinquere illis poetis, qui, eo quod excelluerant in Tragœdijs scribendis, habebāt positas statuas in æde Camœnarum, ornatas, siuè coronatas hedera semper virenti. Secundum, quod eandem relinquat illis, siuè Tragicis, siuè heroicis, aut lyricis, quibus antiquitus positæ fuerunt statux, hisque, vetustatis merito, hederæ innatæ. Conuenientia huius secundi sensus ostenditur, ex eo quia innuit actum sequelæ hederarum, & quia dat intelligere morem inuocandi Musas, frequentatum ab antiquis, iam ferè obsoleuisse. Verum contra ipsum non leue militat argumētum, nimirum, quia non videtur verosimile, aded habitas incuriosè, vt, siue hæredes, siue publici castodes, sinere debuerint circa eas hederas nasci: & præterea Persij intentio erat, sui temporis, non vero antiquos poetas irridere.

IPSE semipaganus ad sacra vatū carmen adfero nostrum. Semipaganus dicitur à semis nempè dimidium, & paganus, Paganus verò est pagi, seu villæ habitator. Scio apud Iuriconsultos, & alios, paganos militibus opponi, vndè Appianus libro de bellis Mithridaticis ait. *Nec Murena quicquam remisit de pristina vehemētia, tunc quoque incursans fines Mithridatis, qui aperto iā bello se peti existimans, Gordium iussit innadere vicos finitimos.* Ille mox iumenta multa, impedimentaque, & tam paganos,

nos, quam milites comprehendit, & castra sua Murena castris in aduersa ripa opposuit, pugna verò neuter fecit initium, donec Mithridates venit cum maiore exercitu. Et propterea antiqui Christi cultores, idololatrias, quod sub Christi vexillo non militarent, etiam si Romæ, vel in alia Vrbe præclara, nati forent, Paganos, ut etiam nunc, appellabant. Et quia vita eorum, qui sedulam liberalibus disciplinis nuant operam, quædam quasi militia reputatur, horum etiam nomen à Pagano diuersum est, vnde & eorum peculium dicitur *quasi castrense*, ut, militum propriè dictorum, absolute *castrense*. Denominantur autem pagani, vel à πῆγῆς, idest à fonte, quia qui ex eodem bibebant fonte, ad eandem villam pertinere credebantur: vel ἀπὸ τῶν πηγῶν, à fontibus, rustici enim, quo faciliè habeant aquationem, circa fontes habitare gaudent. Pagani ergò iuxta nominis ethymologiam, illi dicuntur, qui, pagos, seu villas, & rura incolunt: & quia in huiusmodi locis, difficile valdè est inuenire gymnasiarchas, aut alios introducentes, vel iniciantes ad sacra Musarum, & ad exercitia rerum Ciuium, idèd frequenter huiusmodi ruricolæ, suè pagani, inciuiks sunt, & incultorum morum. Verum quod hic denominet seipsum semipaganum, ex eo factum, quia fortè voluit indicare locum natiuitatis, qui, ut diximus, fuit Volaterra, ex quo, duodennis Romam migravit, & qui, Romæ comparatus, villa, vel rus dici potuit. Vel ita seipsum denominauit, ex opposito ad factum, arrogantiamque illorum poetarum, quos in-

tendebat arguere, quicque vtrumque carmen aliquod panxissent, totos se Hippocrenes liquores bibisse gloriabantur, seseque efferebant, nedum, ut Ciues Romanos, sed etiam ut poetarum elegatissimos, dignosque Musarum, & Apollinis commensales. Horum ergo comparatione, se, etiã si Romanum Ciuem, & equitem, nominat semipaganum, quasi rudem adhuc, illimatum, & imperfectum: qua sua modestia, mirè illorum eleuat arrogantiam.

Ad sacra vatuum carmen adfero nostrum. Hūc locum bifariam interpretari possumus, primò, ut sacra vatuum sint aliorum, maiori de gente Poetarum, iudicia, iuxta antiquam consuetudinem recitandi alijs suis lucubrationes. Sicut enim athletæ (& idem erat in alijs facultatibus) prius quàm legitimi censerentur agonistæ, sua, pantagonistæ, nomina dare, & per examen illi se probare tenebantur: ita qui de Poetarum numero esse cupiebant, sua scripta Poetis selectioribus communicare, eorumque iudicia subire adstricti erant: & hæc erat Musarum Orgia, in qua Poetæ cultiores, & eruditiores se habebant, ut horum sacrorum antistites, & Sacerdotes, indeque Papinius in Genethliaco Lucani, hunc appellat Romani chori Sacerdotem lib. 2. Sylvarum.

Lucanum canimus, fauete linguis,

Vesta est ista dies, fauete Musa.

Dum qui vos geminas tulit per artes,

Et iunctæ pede vocis & solutæ.

Romani colitur chori Sacerdos.

Et ita ipse Poeta semipaganus, idest rusticus, & incultus, deferit sua scripta ad sacra

vatum, ea submittens examinanda doctiorum iudicijs. Secundo, vt sacra vatum intelligatur esse Bibliotheca Palatina. Siquidem, vt Suetonius refert in Octauio cap. 29. *Templū Apollinis, in ea parte Palatina domus excitauit, quā fulmine sc̃tam, desiderari à Deo, haruspices pronunciarant Addita porticus cum bibliotheca Latina, Græcaque; Et lege decreuit, quancumque nouam lucubrationem ibi sacrandam,* quod innuit Horatius dicens lib. i. epist. 3.

*Quid mihi Celsus agit? monitus multūq; monēdus
Prinatas vt quærat opes, & tangere vites*

Scripta, Palatinus quæcumque recepit Apollo.

Hanc ergo, siue] doctiorum virorum censuram, siue Palatinam Apollinis Bibliothecam, appellat sacra vatum, ad quæ sua carmina defert.

QUIS expeditis Psittaco suum χῶρ? Hæc est secūda pars huius proœmij, quæ tota ferè versatur in irrisione ceterorum sui tēporis poetarum. Falluntur autem credentes, Persium hic, asserentem se famis necessitate compulsū Satyras scribere, de se ipso intelligere. Non est enim verosimile, eum, qui nedum foret eques Romanus, &, iuxta suum statum, cōmodē, sufficientisque opulentia, sed eruditione præstaret, frugalitèr viueret, & Stoicam, idest diuitiarum contemptricem philosophicam sectam ex animo profiteretur, munera, vel diuitias appetere voluisse, vel ad eum finem carmina recitasse. Maximè quum munera affluentèr dentur adulatoribus, etiā falso laudantibus; reprehendentibus, verò nedum talia negentur, sed insuper inimicitia sunt parata.

Vndè quum ipse magnates, ciuesque omnes, & ipsum Principem intenderet reprehendere, omniumque deprauatos mores exagitare, mentis omninò emotæ se probaret, si talia recitans, præmium, aut vtilitatem aliquam inde speraret. Non ergo de seipso, sed de plerisque alijs sui temporis scriptoribus, loquitur, quibus remiserat Heliconiades, pallidamque Pirenem: certum est autem fuisse suo tempore Romæ nonnullos, qui angustia rei familiaris, impellebātur ad studia forētia, sed multo plures, qui ad poetices, vt ad putata faciliora, ex quibus non pauci, quum vtrumque versum pedibus instruxissent, seipso efferebant tamquam Virgilio digniores. In quam sententiam sic Eumolpum loquentem inducit, Persio tempore equalis, Petronius Arbiter in suo Satyrico. *Multos ò iuuenes, carmen decepit, nam vt quisque versum pedibus instruxit, sensumque teneriorē verborum ambitu intexerit; putauit se continuè in Heliconem venisse: sic forensibus ministerijs exercitati, frequenter ad tarminis tranquillitatē, tanquam ad portum faciliorem refugerunt, credentes facilius poema extrui posse, quam controuersiam sententiolis vibrantibus pictam.* Caterum neque generosior spiritus vanitatem amat, neque concipere, aut edere partum mēs potest, nisi ingenti flumine litterarum inundata. Effugiendum est ab omni verborum, vt ita dicā, vilitate, & sumendæ voces à plebe submotæ, vt fiat, odi profanum vulgus, & arceo. Præterea curandum est nè sententiæ emineant extra corpus orationis expressè, sed inexto vestibus colore niteant, Homerus testis, & Lyrici, Romanusque

Vir

*Virgilius & Horatii curiosa felicitas : ceteri enim aut non viderunt viā qua iretur ad carmē, aut visam timuerunt calcare . Hos ergo pseudo poetas nunc reprehendit, docens non ideò eos poetas factos , quia musas viderint, aut quod ex fonte Hippocrenes bibissent , vt profitebātur, sed quia , vt aues , fame stimulante, humanas voces, etiam non intellectas , vtcumq; strepunt , & imitantur, sic isti versus faciunt necessitate impellente, spoliatos tamen eruditione, & virtutibus proprijs poetarum. Dicit ergò: *Quis expediuit.* Expedire propriè est auferre pedum ligamina , sicut compedes dissolvere, & extricare: sed generalius sumitur pro auferre quęcumque quorumvis membrorum vel rerum impedimenta, quocumq; id fiat modo , siue manibus, vel adhibitis instrumentis, siue assuefactione per actuum frequentationē, siue etiam consilio . Hinc Pamphilus, quum Dauo seruo dixisset apud Terentium *Andria* Actu 3. Scena 5.*

Ehodū bone vir, quid ais ? viden' me consilijs tuis Miserrum impeditum esse? Dauus respondet. At iam expediam. Pan. Expedies? D. Certe Pamphile P. Nempè vt modo? D. imò melius spero . P. Oh tibi ego vt credam durcifer:

Tu rem impeditam, & perditam restitues ?

Sic Parmeno apud eundem Terentium *Hecyra* Actu 3. Scena 1. Pamphilum alloquitur dicens .

At fit, citius qui te expedias his arñis, reperies. Si non rediisses, hæ iræ factæ essent multo aptiores Sed nunc aduersio tuā ambas Pāphile scio reue-
(rituras,
Rem

Rem cognosces, iram expedites, restitues rursum in
(*gratiam.*)

Vult ergo dicere quod quemadmodum psittaco, alijsque auibus, ad humanas voces formandas, naturalia adsunt lingue impedimenta, auferuntur nihilominus ista ex assuetudine, & actuum frequentatione, impellente fame, adeò ut voces humanas perfectè imitentur, ut dicere potuerit Papinius libro 2. Sylvarum in Psittaco Melioris.

*Psittace dux voluerum domini facunda voluptas.
Humanae sollers imitator Psittace lingua.*

Sic plerumque homines, alioqui rudes, necessitate impelluntur ad bonas artes, & ad ipsam poeticen, quicquid sit an in ipsis emineñtiam consequi valeant.

PSITTACO. Psittacorum multæ sunt species, quibus omnibus commune est, humanarum imitatio vocum. Est autem Psittacus avis Indica, & nihilominus inuenitur, etiam in quibusdam Insulis Oceani Occidentalis. Eius magnitudo est fere quanta palumborum, vel syluestrium columbarum, color viridis, nisi quod cernicem habet aureo quasi torque, miniatam: aliqua etiam psittacorum species, ignea fere rubedine coloratur. Rostrum habet aduncum ad instar carniuorarum, & rapacium, illudque adeò durum, ut quum ex altissimo loco præcipitatur in petram, illo quasi anchora: & fundamento, reliquum excipiat, & tueatur corpus. Capitis quoque magnam habet firmitatem, ut possit ferrea clauicula, quasi ferula, rundi, si quando opus fuerit admoneri à magistro, ut eius persentiscat imperium, & humanas

manas citius voces addiscat . Hoc autem feliciter præstat quum est adhuc pullus , vsque ad ætatis biennium, tunc enim illius os, & lingua tenera facile , ad magistri imperium conformatur, ac conuibratur : captus verò senex, aut ætatis prouectæ , indocilis est, & obliuiosus. Nec quilibet psittacus est æque aptus disciplinæ humani sermonis , immò in ea excedit, qui glandibus vescitur, & cui quini in singulis pedibus digituli numerantur , is enim adeò expeditè loqui didicit , vt cum audiens, & non etiam videns, possis negare auem esse quæ loquitur . Habent omnes psittaci linguâ latiore, plectrumque , siuè palatum cæteris auibus patentiore, in qua linguæ palatique latitudine , cum psittacis communicant corui, picæ , & aliæ aues humanas imitantes voces. Has autem tantum pronunciant voces, quas didicerunt , & hinc est quod si forte conuiciâ audierunt, diebus conuiciantur, ac noctibus: si vero laudes, & salutationes, tales passim perstreunt. Indè legimus quendam Psaphum siuè Apsephum nomine, Lybiæ Regem, & omni vitiorum genere, tota vita inquinatissimū, Diuinitatis tamen insanientem cupiditate, vt, saltem post mortem , crederetur , coherereturque, vt Deus , psittacos, aliasque aues humanarum vocum imitatrices, caueis inclusas, domi habuit, easque solerter dicere docuit *μῆγας Θεός Ψάφος* , idest magnus Deus Psaphus: vel vt alij referūt *Ἀψήφας Θεός ἐστὶ* nempe Psaphos, vel Apsephos esto Deus . Et quum morti proximus foret , suis mandauit, vt illico , ac eum vidissent extinctum , caueas

rele

referarent, auesque omnes in sylvas abire sinerent, quod ita factum est: illæ autem natæ libertatem, in ramis arborum confidentes, voces quas didicerant singulis reddebant horis, easque alias syluestres etiam aues docuerunt. Ex quo factum, ut ruricolæ, & pastores primo, deinde Milites, & urbani, audientes totos montes strepere, & sonare, Psaphum esse magnum Deum, putantesque Numinum affatu aues talia loqui, vel ipsas sic loquentes, non veras aues, sed in earum forma, Deos esse, suum Psaphum ad Deorum migrasse collegium crediderunt, ideoque Diuinos illi honores decreuerunt. Psittacus ergo humanas imitatur voces, & hic dicitur propriam ipsius esse Χαίπε nempè salve, aut Ave, quia hanc præ cæteris facillime addiscit, ut cecinit, etiam Ouidius, vel quisquis est ille author carminis Philomela.

Psittacus humanas depromit ore querelas.

Atque suo Domino χαίπε valeque sonat.

Quod etiam expressit Martialis in Apophoreti seu lib. 14. disticho 71.

Psittacus à vobis aliorum nomina disco.

Hoc didici per me dicere, Cæsar Ave.

Nec tantum aues hic memoratæ, sed aliæ etiam humanas addiscunt, & imitantur voces, vnde Nazianz. in præceptis ad Virgines iuxta translationem Iacobi Billij, ait.

Iam vero perspice quantum.

Aus hominum efficiat, naturæ iura resolvens,

Sturnus enim nostras condiscit reddere voces,

Atque aliena suo garritu verba profari,

Quæ visa in speculo sturni depicta figura

Edo.

*Edocuit virque ingenio praeclarus, & artem
 Sans retro, sturnū, sturniq; in imagine fallens,
 Dum sua fursina modulatur carmina vocis.
 Nec minus humanum videas effingere corpus.
 Eloquent, ac nostris crebro sermonibus usi.
 Sic etiam in canea pulcher canis ore recurvo
 Psittacus, & voces hominum mentitur, & aures
 Cantu sepe suo nostras, aus improba, fallit.*

PICASQUE docuit verba nostra conari: Pica
 nomen quamvis videatur foemininum, reuera
 tamen est commune, tam masculis, quam fo-
 minis. Hæc avis frequens est in nostris sylvis,
 ideoque minoris extimatur, quam psittacus,
 cui raritas, & longa peregrinatio pretium
 auget. Eius magnitudo est aliquantum defi-
 ciens à Sylvestri palumbe: color plumarum,
 reliquo quidem corpore, ceruleus, sed in alis
 varius, & multiplex: hæc avis videtur esse
 coruini generis, vnde, ad instar coruorū, Au-
 tumno caluescit, corui namque dicti sunt
φαλακρο κραχός, nempe calui, καὶ ραχὶς enim
 est coruus, & *φαλάκρος* caluus: sic etiam ad
 instar corui, magnum, & oblongum habet ro-
 strum, &, ut coruus, atq: psittacus, humanas
 imitatur voces, idque tam exactè, ut dicere
 potuerit Martialis lib. 14. disticho 74.

Pica loquax, certa dominum se voce saluto:

Si me non videas, esse negabis auem.

Et Naso, vel quis alius sit author carminis
 de Philomela.

Pica loquax, varias modulatur gutture voces

Scurris strepitum, quicquid, & audit, ait.

Iudè pro garrularis habetur symbolo,
 adeo ut rudis etiam plebecula, garrulos, pi-

cas

has appelleret, quia hæc est loquacissima
 ouium, & singulis ferè diebus diuersam emit-
 tit vocem, ideoque Baccho sacra habebatur,
 quia, quemadmodum ebrij linguam cohibere
 non possunt, sed potius, Arcanum demens de-
 tegit ebrietas, & ut ait Horat. lib. 1. epist. 5.

Facundi calices, quem non fecere disertum?

Ita pica sua garrulitate, quali ebria, Baccho
 addicta visa est. Nec humanas tantùm imitatur
 voces, sed & balarũ ouium, mugitũ bouũ, hin-
 nitũ equorum, & alias huiusmodi, immo &
 quod magis mireris, tubarum, & musicorum
 instrumentorũ sonos: vnde refert Plutarchus
 de quadam pica, quæ alioqui loquacissima,
 auditis buccinatoribus, tubis, alijsque
 instrumentis, quibus Magnas quidam ad se-
 pulchram efferebatur, euestigio obmutuit, al-
 tumq; diebus aliquot, silentium tenuit: dein-
 de, quasi expergescens, omnẽ eum butcinarũ
 sonam, harmoniam, & numeros, summa cum
 omnium admiratione, perfectè reddidit. Nec
 id præstant tantum, quæ caueis educantur,
 verũ etiam syluestres in ipsis nemoribus:
 quod inter quadrupedes soli hyenæ cõcessũ
 vel etiã Crocutæ: ut author est Plinius, lib. 8.
 cap. 30. dicens de hyena. *Multa mira tradi-
 tur, sed maximè sermonem humanum inter pa-
 storum stabula assimulare, nomenque alicuius
 addiscere, quem euocatum foras, laceret. Item
 nominationem hominis imitari, ad sollicitandos
 canes, quos inuadat. Huius generis coitũ, legna
 Aethiopica paris crocutam, similiter nocem imi-
 tantem hominum, pecorumq;.* Fabulantur autẽ
 Poetæ in has aues transformatos fuisse Pierij

filias, quę de vocis, & artis Musicę excellen-
tia, cum ipsis Musis contendere aufę fuerant,
quando Nymphę, ab ipsis Pieridibus electę
arbitrę, iudicauerant Musas in omnibus ex-
cellere, cui iudicio quum Pierides acquiesce-
re nollent, immò conuinciari perseuerarent,
& manus eciam in Musas intenderent, ea-
propter istę, illarum impulsę temeritate, eas
in has aues transformarunt, vt vna Musarum
Mineruz refert apud Ouidium libro 5. meta-
morphoseos dicens.

Conatęque loqui, & magno clamore, proteruas:

Intentare manus, pennas exire per ungues

Aspexere suos, operiri brachia plumis,

Alteraque alterius rigido concrescere rostro

Ora ridet, volucresque nouas accedere syluis.

Dumq; volũt plangi, per brachia mota leuatę,

Aere pendebant, nemorum conuicia, picę.

Nunc quoq; in alitibus facũdia prisca remãsit:

Raucaq; garrulitas, studiũq; immane loquẽdi.

VERBA nostra conari. Conari est adhibere
operam, seduloque niti, vt quidpiam fiat, sic
dictum à *κονεĩν* siue *κονίσειν*, idest certare,
vel ad certamen se preparare: nãm proprie
κόνις est puluis, quo athletarum corpora an-
te luctam, obducebantur. Hinc quum Mytis
Pamphilo de Glycerio dixisset apud Teren-
tium Andrię **Actu 1. Scena 3.**

Tum autem hoc timet.

Nè desenas se. Respondet Pamphilus. *Hem,*
egone istuc conari queam?

Eteadem fabula eidem Pamphilo sic loqui-
tur seruus Davus **Actu 4. Scena 1.**

Ego, Pamphile, hoc tibi pro seruitio debeo

Conari manibus pedibusq; noctesque, & dies

Capitis periculum adire, dum prostrm tibi.

Maximus autem conatus adhibendus, quum quidpiam faciendum est supra vires, & repugnante natura, seu, quod aiunt, inuita Minerva. Et quum nulli irrationali, nec aui- bus, nec ipsis etiam picis, humanam concesserit natura loquelam, ingens est adhibendus conatus, ad tales voces addiscendas reddendasque, ideoque conari dixit.

Inter versum : *Quis expeditis pſittaco suum Xaïpe*, & alium nunc explicatum *Picasque*, docuit verba nostra conari, interserunt aliqui hunc aliū *Cornos quis olim concauum salutare*, quem nunquam, vt genuinum Persij recipere potui: videbatur enim indignus Persiana grauitate, & loquendi proprietate: quis enim persuaderet sibi, Persium adeò pueriliter, ad exprimendam naturalem coruinæ vocis raudedinem, dixisse, illum salutare concauum? Indè gaudis sum quum repperi hunc eundē versum repudiatum ab Isaaco Casaubono, & appellatum, vt reuera est, barbarum, ac ridiculum. Existimo autem additum fuisse ab aliquo sciolo, eo quod paulò inferiùs mentio fiat, nedum picarum, sed etiam coruorum, vbi dicitur *Cornos poetas, & poëtrias picas*, sed quū Noster magnificentiam, immò magniloquentiam sectetur, & hanc, vt dedecet dilogia, ità conuenit breuitas, etiam si hanc comitetur aliqua obscuritas, non debuit hic coruum nominare, sicut nec ibi pſittacos expressit. Expungendus ergò è textu versus iste. Est nihilominus coruus inter aues, quæ humanas imitantur voces, ideoque de eo aliqua sunt di-

dicenda. Eius magnitudo est quanta gallinæ domesticæ : color nigerrimus, quamvis Alphonso Regi Neapolitano, sub Callixto III. Summo Pontifice, ex magna Britannia, ut singulare munus, coruus niuei coloris allatus fuerit Rostrum habet magnum, & oblongum, ut omne genus coruinum, quamvis sit inter aues carniuoras, esto aliæ, quæ carnibus vescuntur extra hoc genus, rostrum habeant curuatum, & aduncum. Iuge, & quasi connaturale habet bellum cum miluo, quod, & Cicero docuit libro 2. de natura Deorum dicens: *Miluo est quoddam bebtum; quasi naturale cum coruo, ergo alter alterius, vbiuque natus est, onus frangit*, & experientia aliquando patuit in campis, seu vineis Beneuentanis, vbi innumera bilis vtriusque speciei multitudo adunata confligit per biduum, primò succumbentibus, postridie prævalentibus coruist, magnamque miluorum stragem, totis illius regionis vineis edentibus. Creditus fuit coruus esse sub tutela Apollinis, vel quia color niger Soli dictus creditur, quod eius calore humana corpora nigra reddantur: vnde Brachmani atrum colorem, ut Solem venerantur: vel quia ab initio fuerat albus, quando Phoebus, quum Ioui sacrum facere instituisset, coruum præmisit, qui aquam de viuo fonte haustam, adferret: is verò per viam ficum cernens, quæ acerbos adhuc fructus haberet, tamdiu in ea consedit, donec illi maturescerent, inde eis saturatus, anguem corripuit, & aquam Phœbo deferens excusabat, se passum anguem aduersarium, ne citius aquam posset haurire: sed quum

Apol-

Apollo eum mendacij redarguisset, illum hæc poena multauit, vt quamdiù ficus lacteus foret, aquam de nullo fonte biberet: hinc corui siticulosi sunt per sexaginta æstatis dies, quibus ventris profluvio laborant, crediti, tali abſtinentia, tali incommodo obuiam ire. Vel tunc quum albus erat, Apollinis meruit indignationem, quod ei nūciaſſet adulterium Coronids Lariffæ ex ipſo Phœbo prægnantis, quam ille propterea necauit, ſed deindè coruum indicem, nigredine mulauit, teſte Ouidio 2. Metamorph.

*Corus loquax ſubito nigranteſ, verſus in alas,
Nam fuit hæc quondam niueis argentea pennis
Ales, vt æquaret totas, ſine labe columbas
Nec ſeruaturis vigili capitolia voce
Cederet anſeribus, nec amant ſtamina cygno.
Lingua fuit damno, lingua faciente loquaci.
Qui color albus erat, nunc eſt contrarius albo.
Sperantemq ſibi non falſe præmia lingue
Inter aues altas vetuit conſiſtere coruum.*

Vel deniquè, quod quum Apollo diuinationis foret Deus, debuit ſibi ſacrari coruus, ſiquidem hic credebatur cantu, & volatu futura prædicere. Hinc Plautus Aſinaria Actu 2. Scena 1. inquit.

*Picus, & cornix eſt ab læua, coruus porro ab
(dextera
Conſuadent, certum hercle eſt ueſtram conſe-
(qui ſententiam.*

Et Euclio apud eundem Plautum Aulularia Actu 4. Scena 3. ait.

*Non temere eſt, quod coruus canſet mihi nūc
(ab læua manu
Se*

*Semel radebat pedibus terram, & uoce croci-
(bat sua.*

Et infra idem Euclio eadem Aulularia Actu
4 Scena 6.

Ni subuenisset coruus, perissem miser.

Ph, sici etiam docent coruos, multa que
alia bruta, naturali instinctu futuras præ-
noscere, & præcauere tempestates. Multa alia
de coruis referuntur, sed quod ad rem nostrā
facit, coruum esse loquacem, quotidiana do-
cet experientia, & fertur, quo tempore Au-
gustus ex Actiaca redibat victoria, qua An-
tonium deuicerat, & Cleopatram, Egyptum-
que in Prouinciæ formam redegerat, inter
ceteros, qui festiuis plausibus, & acclama-
tionibus ei adgaudebant, coruum fuisse, qui
huiusmodi eum vocibus salutauit: *Aue Cæsar
Imperator inuicte.* Qua coruina salutatione
delectatus Cæsar, coruū mille sextertijs, ne-
pè nūmis vigintiquinquemillibus emit. Hoc
præmio inuitati alij, similiter coruos Cæsa-
rem salutare docuerunt, quorum ille emit
nonnullos, esto non tanti, quanti priorem.
Eodem tempore quidam Romæ, coruum eādē
docere salutationem conabatur, verum is eā
videbatur non apprehendere, vnde magister
identidem dicebat, *Operam, & impensas perdi-
di:* vel, ut vulgò dicitur, & in eundem redit
sensem, *Perdidi oleum, & operam.* Quum au-
tem quadam die, Cæsar illac iter haberet, ac-
cidit coruum, consueta salutatione ei ad-
blandiri, dicendo, *Aue Cæsar:* cui iste, quasi
stomachabundus, respondit, *Iam talium fabu-
sacrum abundè domi habeo.* Ad quæ verba,
re-

repentè coruus replieauit. *Perdidi oleum, & operam*, quo, quasi extemporali dicto, oblectatus Cæsar, coruum emit, pluris etiam, quam priores. De quodam aliq coruo refert Plinius lib. 10. cap. 43. eum solitum singulis matutinis diebus ad rostra volare, ibique nominatim, ac ordine, Tiberium, Germanicum, ac Drusum Cæsares, primum, deindè Cōmunum populum generatim salutare, quo officio peractō ad sua reuertebatur. Et quum quidam è vicinis ciuibus, motus, siue inuidia, vt populus credidit, siue, vt ipse excusabat, subita iracundia, quod ab eo sui calcei fuissent inquinati, ipsum occidisset, populus coruicidam illū, primum exilio, deindè etiam morte multauit: corui verò solennes fieri curauit, exequias, & cum musicorū instrumentorum sonitu, eius cadauer deferri duorum Maurorū humeris, sepulturæque inferri ad secundū ab Vrbe lapidem, via Appia, loco *Ridiculi* nominato.

MAËISTER artis, ingenijque largitor venter, negatas artifex sequi voces. Ventris nomine intelligit famem, siue ægestatem. Dubitari tamen potest de veritate huius sententiæ, quandoquidē paupertas, & res aduersæ, premunt potius quam eleuent animi virtutes, ingenijque minuunt vires, adeo vt proverbio dicatur. *Nullum animal maestum cantare,* & propterea Iuuenalis Satyra 7. ait.

*Sed vatem egregium, cui nō sit publica vena,
Qui nihil expositum soleat deducere, nec quō
Communi feriat carmen triusale moneta,
Hunc, qualē nequeo monstrare, & sētio tātū*

An-

*Anxietate carens animus facit omnis acerbis
Impatiens, cupidus sylvarum, aptusque bibendis
Fontibus Aonidũ. Neque enim cantare sub antro
Pierio, thyrsusque potest attingere mæsta
Paupertas, atque aris inops, quo nocte dieque
Corpus eger .*

Certè namque solitudinum curarumque
affiduitas , ingenij hebetat aciem , & ne per
amœna Musarum volare valeat , plumbo effi-
cit grauiorem. Vera nihilominus est Persij sē-
tentia sanè intellecta : Non egestas per se in-
genium confert ; verum, vt docet Chrysosto-
mus hom. 4. ad Populum, Animum vagum, ef-
fusum, hiantemque circa multa, colligit, & ad
seipsum attendere serio compellit: velut etiam
Laberius , calamitatem, virtutis occasionem
vocauit, quam sententiam confirmat Senator
Astrologus, & Poeta Manilius lib. 1.

*Et labor ingensum miseris dedit, & sua quemque
Aduigilare sibi iussit fortuna premendo .*

Et ita premendo , quasi per antiparistasma
egestas ingenium præstare videtur, quod , &
Virgilius innuit 1. Georgic. versu 145. di-
cens .

Labor omnia vincit,

Et duris irgens in rebus egestas .

Quod etiam Horatius, sibi euenisse narrat di-
cens lib. 2. epist. 2.

*Dura, sed emouere loco me tempora grato,
Civiliisque rudem belli tulit æstus in arma,
Cæsaris Augusti non responsura lacertis;
Vnde simul primum me dimisere Philippi
Decisis humilem pennis, inopemque paterni,
Es laris, & fundi, paupertas impulsit audax ,*

Ut versus facerem.

Quam sententiâ firmat Gelasimus apud Plautum Stichus Actu 2. Scena 1.

*Gelasimo nomen mihi indidit parvo pater
Propter paupertatem hoc adeò nomen repperi,
Quia indè iam à paussillo puero ridiculus fui,
Eo quia paupertas fecit ridiculus forem,
Nā illa omnes artes perdocet, ubi quē attingi a.*

Paupertas ergò, siue fames, & ventris indigentia, dicitur hic largire ingenium, quamvis hoc sit à natura, quia premendo, impellit ad illius culturam vacandum: è contra vero qui diuitijs affluunt, studiorum obliiti, ingenij hebetant, & retūdunt acumen: Indè ipse Amor, quem ponunt inter naturæ principia, patre Poro, matre vero Penia, natus dicitur, quia eum paupertas accendit. Et tamen Philosophi diuitias honoresque insectantur, paupertatem vero laudibus efferunt: id autem an ex animo faciant, merito dubitat Appianus libro de bellis Mithridaticis, dicens: Archelaus pecuniâ sacram, è Delo missis per Aristionem Atheniensem, missis simul, ad custodiam pecuniæ, duobus millibus militum, quorum opera vsus Aristion, tyrannum egit in patria, ciuibus alijs occisis, propter factionem Romanam, alijs Mithridati traditis: quamvis profiteretur se Epicuræum Philosophum. Sed non hic solus Athenis, nec ante hunc Critias, cum suæ philosophiæ socijs, exercuerunt tyrannidem, verum etiam in Italia Pythagoræ sectatores, & in reliqua Grecia, qui septem sapientes dicuntur, quotquot tractarunt Rēp. senius, quam idiotæ abusi sunt tyrannidis potestati. Unde, & de ceteris philosophis merito suspectis, dubitatum est,

est, virtutisne studio, an in paupertatis orijque solatium, sectarentur sapientiam, quando hodieque multi, privatam ac inopem vitam degentes, & huic necessitati prætexentes sapientiam, in divites, ac Magistratus, amarulenti conuicijs debacchantur, non tam contemptu diuitiarum, honorumque, ut videtur, quam quod hæc aliis invidians. Sed multo sapientiores, qui contemnunt ipsorum conuicia. Quod autem dixit. *Negatas artifex sequi voces*, hellenismus, siue idiotismus est, familiaris Persio, & scriptoribus alijs, tam Græcis, quam Latinis; vnde, & Satyra 1. dicit. *Nec ponere lucos artifices*. Est autem sequi, id est ac facere sequi, ut vnum verbum sit positum, loco duorum, nam venter, siue fames, dat sequi, & imitari voces, & artes, à natura negatas.

QUOD si dolosi spes refulseris nummi. *Refulseris*, est lectio communis, in aliquibus tamen codicibus legimus *Refulgeas*: sed quocumque ex his modis legatur, idem servatur sensus, significatur enim res repente, & quasi casu eueniens, siue præter spem, & meritum eius cui accidit. Est autem refulgere propriè idem, ac micare siue splendere, quod conuenit astris, igni, gemmis, calybi, marmoribus, & corporibus nitidis, quæ lumen, aliunde receptum, reflectunt, ac reuerberantur, & ita micant, ac refulgent. Verum quum hic sit sermo de fulgore, & apparentia rei speratæ, seu lucri se manifestantis, sensus est metaphoricus, nam spes ostendit rem speratam, sicut fulgor rem fulgentem.

DOLOSI nummi. Nummus dictus est dolosus per metonymiam causæ, quia multos in dolos

impellit, illos videlicet qui, experti, longam,
 & difficilem fore viam, eo potiundi per virtu-
 tem, & bonas artes, ad compendiariam, furto-
 rum, fraudum, & sycophantiarum conuertun-
 tur, quæ vitia, nummo, vt causæ, tribuuntur.
 Vel dicitur dolosus, quia semper decipit, pro-
 mittens felicitatem, quum nequeat dare nisi
 miseriam. Est autem hæc sententia: si poetæ
 isti insulsi, ineptique, ex mendicabulo, & pa-
 nis egestate, Heliconam venientes, Mœcenatē
 aliquem nacti fuerint, tantos assument spiri-
 tus, adeoque sibi blandiuntur, vt quamuis Ba-
 nij sint, vel Meuij, Marones sibi videantur, &
 tales credi velint ab alijs, nec Flacco, vel Na-
 sone inferiores. Circa paupertatem, & amorē
 pecuniæ, libet Petronij duo, ex Satyrico, Epi-
 grammata subiungere, primum.

*Quid faciant leges, ubi sola pecunia regnat,
 ut ubi paupertas vincere nulla potest?*

*Ipsi qui Cynica traducunt tempora cana,
 Nonnumquam nummis vendere verba solēt.
 Ergo iudicium nihil est nisi publica merces.*

*Atque eques in causa qui sedet, emptæ probat.
 Alterum vero tale est.*

*Quisquis habet nummos, securæ nauigat auræ,
 Fortunamque suo temperet arbitrio.*

*Uxorē ducat Danaen, ipsumque licebit
 Acrisium iubeat credere, quod Danaen.*

*Carmina componat, declamet, concrepet omnes,
 Et peragat causas, sitque Catone prior.*

*Iurisconsultus paret, non paret, habet
 Atque esto quidquid Sernius, & Labeo.*

*Multa loquor: quisquis nūmis præsensibus opta
 Et ueniet, clausum possidet Arca Ionem.*

COR.

CORVOS Poetas, & poetrias picas, cantare credas Pegasæum melos. Sensus est, quum indoctis, & malis poetis lucri spes offertur, industria, atque labore, in tantum assurgunt, ut putare possis, eos harmonicos Musarum cantus affecutos. Quod autem nominans cornos atque picas, dicat eiusmodi melicè cantare, bifariam interpretari possumus, primo de eo cantu, quo hæ aues humanas voces imitantur, in quo certe genere excellunt, & ita sensus esset: malos poetas, proposita sibi præmiorum spe, numquam excellentes euadere. Secundo de cantu proprio eorum naturæ, qui certe semper est ingratus, ac molestus, et corvinus etiã infauustus: & ita pseudo isti poetæ, nequeunt, nisi sibi metipsis, aut sibi similibus videri cantare melicè. Vtrumque intelligatur, verum est quod hic dicitur, sunt enim qui spe præmiorum allekti, studio, & labore, ad veram poetarum gloriam assurgunt: Et sunt qui semper repant, esto sibiipsis præclari videantur.

POETRIAS picas. In quibusdã codicibus legitur *Poetidas*, quæ lectio manifestè est vitiosa: in alijs vero est, *Poesridas*, quæ sustineri posset iuxta Græcam formationem. Sed præstat seruare *Poetrias*, sicut eadem ethymologia, dicimus syllogistria, tympanistria, psalteria, sambucistria &c. Nominat autem *picas Poetrias*, poetas illos, qui, quum reuera tales non sint, pro talibus se venditant, vel qui, si forte è domestica paupertate, ærumnisque, emerferint, prioris sortis obliti, tantos assumunt spiritus, ut credi velint poetæ incomparabiles, & qui cæterorum omnium laudes obscurauerint. Sed

quod ait *Credas cantare Pegaseium melos*, non refertur ad iudicium doctorum, audientium eos recitantes, siue legentes suas lucubrationes, sed ad iudicium audientium eos suas laudes prædicantes, & extollêtes. Vel *pica poetrig* sunt qui è ruditate, labore, & industria, excitati spe præmiorum, sublimè volarunt, vt vere canerent *melos Pegaseium*.

CANTARE Pegaseium melos. *Melos* cantus significat suauitatem, nascentem ex apta vocis modulatione, & flexione. *Pegaseius* autem *melos*, est, cõueniens Musis habitantibus iuxta *Pegaseium*, Vel, est proprius eorum qui Musis, & *A polline* afflati, *Hippocrenes* aquam bibisse credi possunt, indeque dulcem, altisonam, & melodicam hausisse suauitatem. Et esto in quamplurimis codicibus, scriptum inueniatur *Melos*: in nonnullis tamen loco, *Melos*, est, *ne. Har:* in alijs duplicatur l, & scribitur, *Mellos*, quod totum euenit ex eo, nam alioquin versus non foret scazon, siquidem prima syllaba vocis *melos*, corripitur, nedum apud Græcos, sed etiam apud Latinos, & propterea alij seruantes voces, earum ordinem inuertunt dicêtes, *Cantare Pegaseium melos credas*. Sed *Casau* bonus asserit, eos qui talem versum mirantur, manifestare se, ne leuiter quidem tinctos Græcis litteris, alioquin debuissent cognouisse, quam vim habeant apud eos elemêta liquida, cuiusmodi inter alia est *lambda*: habent enim vim tam corripiendi, quam producendi vocalem antecedentem, vt ostenditur ex *Homero*, hymno in *Mercurium* prope finem, *Sic*, & apud nostrates, *Martianus Capella* eandem

eandem primam syllabam vocis, Melos, in eodem versu corripuit, & produxit, dicens.

Et melicos cantus, melica grata tulit.

Atque ita non est quur hanc vocem textus mutemus, nec ut dicamus versum non esse scæzonta, quum prima syllaba vocis, melos, possit esse longa.

PROOEMII PARAPHRASIS.

N Ec vnquam affluenter, vel ad satietatem bibi ex aqua fontis Pegasæi. Non recordor me dormiuisse in Monte Parnaso, duos colles habente, ut hac ratione potuerim, ex aliquo sacro enthusiasmo, poeta statim constitui. Quum ergo ad poetandum accedam nullo Diuino furore percitus, merito, Musarum, & Apollinis inuocationem relinquo illis, maiori de gente poetis, quibus, ob operum excellentiam, in æde Camœnarum positæ fuerunt statutz, semper virenti hedera coronatz; ipse vero rusticus, & indoctus, sat habeo offerre hoc qualecumq; meum carmen, Romani chori Sacerdotibus, nempe poetis doctioribus, ut ab eis repurgetur, vel, ad parendum Augustali præcepto, Palatinæ Bibliothecæ, sub Apollinis tutela exstruatur. Quemadmodum autem fames, naturalia aufert impedimenta, quibus detinebatur psittaci, ne vocem, salue, ceterasque humanas proferre possent, docuitque picas, niti ad hominum sermonem imitandum, siquidem talis indigentia, difficultates deuorat, & ingenium præbet, etiam à natura negatum: ita eadem necessitas, nonnullos inerudi-

tos adegit ad poetandum, & alias egregias artes. Quod si spes affulserit nedum cibi, sed etiã pecuniarum, vel abundantioris commeatus, inepti quidam, & imperiti, qui, vt picæ, vel corui, non nisi faucè, & infautè nouerant crocitare, ad tantam assurgent eruditionis celsitudinem, vt credere possis eos canere ad instar eorum, qui Cœlesti numine sunt afflati, & affluenter ex Hippocrenes fonte biberunt.

Finis Proœmij.

IN

IN PRIMAM PERSII SATYRAM COMMENTARIUS.

Rimam hanc satyram noster satyroglyphus, de corruptis edidit studijs, quæ, dolendo, manifestat, omnem studiorum rationem esse Romæ depravatam, tam scilicet in poesi, quam in oratoria, cæterisque liberalibus disciplinis, aded ut illa exploderentur, quæ sanctè amplectenda, quæ vero fuissent exhibilanda, omnium plausibus, passisque exciperentur brachijs: statimque rationes profert, quæ ipsum ad satyrâ impulerunt: idque præstat, conferendo cum quodam alio, quem inducit superuenisse, dum ipse meditatam satyram scribere inchoasset. Qui quum cum vellet à proposito dehortari, quod id genus poeseos, Romæ, lectores non inueniret, & authori necis crearet periculum, ab eo audit, se non posse à scribendo cohiberi, nec tanti facere populi, aut Magnatum iudicia, ut ipsis velit adulari, vel eorum vitare offensionem. Indè singulatim ostendit, quomodo studia liberalia sint Romæ corrupta. Et tandem manifestat cuiusmodi lectores desideret, & quibus suæ satyræ probari possint.

SATYRAE I. TEXTVS I.

*O curas hominum! o quantum est in rebus inane!
Quis leget hæc? Min tu istud ais? Nemo. Hercule,*

(nemo?)

C 5

Vel

*Vel duo, vel nemo. Turpe, & miserabile: Quare?
 Ne mihi Polydamas, & Trojades Labeonem
 Prætulervint? Nuge. Non si quid turbida Roma
 Eleuet, accedas, examenue improbum in illa
 Castiges trutina, nec te quesiveris extra:
 Nam Romæ est, quis non? At si fas dicere. Sed fas.
 Tunc quum ad caniciem, & nostrum istud vivere*
 (triste.

*Aspexi, & nucibus facimus quacumque relictis.
 Quum sapimus patruos, tunc tunc ignoscite, Nolo.
 Quid faciam? sed sum petulanti splene Cachinno.*

COMMENTARIUS IN TEXTVM I.

O CVRAS hominum sollemne erat scriptoribus, maximèque poetis, in suorum operum initijs, vel materiam simul, de qua dicturi erant, proponere, & Numen inuocare, vel prius proponere, deinde inuocare. Ab hac tamen lege, Satyrici, passim se ipsos excipiebant, volentes videri ira, vel acerbile conciti, ad dicendum proflire. An autè Persius, vt inuocatione, ita & propositione omiserit, plures dubitant, doctes, cum hanc primam, vt & tertiam, & quartam satyrâ cepisse, ex abrupto, cū quadam ecphrasi, & exclamatione, ad castigandos eos, qui oratione aures pruriente, popularē captabant plausū, etiam si sapientie nihil haberent. Nobis tamen videtur, ipsum exactè proœmiorum seruasse leges, & paucissimis verbis, immo vnico versu, materiam proposuisse, multo ampliore quam Democritus, de quo dixit Iuuenalis satyra 10. versu 48.

Prudentia monstras

*Summos posse viros, & magna exempla daturis
 Vernecum in patria, crassoque sub aere nasci*

Rs.

*Ridebat curas, necnon, & gaudia vulgi
Interdum, & lacrymas, quū fortuna ipse minaci
Mandaret laqueū, mediumque ostenderet vnguē .
Immò , & quam ipse Iuuenalis , talem exhibens
materiam satyra I. versus 85 .*

*Quidquid agūt homines, votū, timor, ira, voluptas,
Gaudia, discursus, nostri est farrago libelli.*

Copiosiore inquam assumpsit Persius , hominum videlicet tum curas , tum res inanes. Curarum autem humanarum nomine , studia intellexit, & actiones mortalium : rerum vero inanium , physicas intelligi voluit , à naturæ anthore creatas, ut sunt aurum, argentum, gemæ, & his similia, in quorum possessione, stulti felicitatem sitam arbitrantur . Incipit autem cum exclamatione , ut attentum reddat auditorem ; non enim adhibetur exclamatio, nisi quum res est admiratione digna , admirabilia vero attentè audiuntur. Materiam vero distribuendo , auditorem docilem efficit : & quia proponuntur res, nedum novæ , sed, & utiles ipsis auditoribus , præparat hinc sibi benevolentiam, quæ sunt munia procemij. *O curas, inquit, hominum . Cura dictæ sunt, eo quod cor vrant, siue edant, & excrucient, ita vero appellantur sollicitudines, & angores, quibus miser animus affligitur, & contabescit . Sic accipit Ennius, apud Ciceronem de senectute .*

*O Tite, si quid ego adiuto, curamue leuasso,
Quæ nunc te coquit, & versas sub pectore fixa.
Sic Euclio apud Plautum Aulularia Actu 3.
Scena 6.*

*Qui ossa, atque pellis totus est, ita cura mater.
Et Catullus ad Ortalum nempe carmine 66.*

Etsi me assiduo confectum cura, dolore

Se vocat à doctis, Ortale, virginibus.

Et idem Catullus de coma Berenices seu carinine 67.

At tu non orbem luxisti deserta, cubile,

Sed fratris chari flebile discidium

Quum penitus moestas exedit cura medullas.

Curas igitur nunc appellat studia, & occupationes hominum, quæ adferunt sollicitudines, & anxietates, de quibus agere nunc intendit.

O QVANTVM est in rebus inanè. Inanè id dicitur quod solido siue pleno, vel consistenti opponitur, & coincidit, cum vano, seu vacuo, in qua significatione, sæpè ea voce utitur Lucretius maxime lib. 1. versu 1003.

Nunc age summas, ecquenam sit finis eorum.

Necne sit, euoluamus, itè quod inane repertum sit,

Seu locus, ac spatium, res in quo quæque genatur.

Et quamuis aliquando significet aerem,

iuxta illud, Longumque per inane resoluit,

hoc ideo est, quia locus aere plenus, sensibus

vacuus videtur: inde Virgilius libro 3. *Æneidos*

versu 515. dixit

In vacuo letam Cælo speculatus, & alis

Plaudentem, nigra figit sub nube columbam,

Et hoc ideo, quia quum non sit spectabilis

oculis, non enim est coloratus, spatium aere

plenum, ad sensum vacuum, & inanè censetur,

nam quidquid plenum non est, vacuum dicitur.

Hinc Pseudolo loquens Callidorus apud

Plautum *Actu 1. Scena 3.*

Et quid te pudet?

Respondet leno, *Ted'amatorem inuentum*

esse

esse inanem, quasi cassam nucem, sic Seneca, de Consolatione ad Marciam cap. 7. ait: *Fera, quæ vestigia casulorum consecrata sunt, & sylvas per- uagata, quum sæpè ad cubilia expilata redie- rints, rabiem intra exiguum tempus extinguunt. Aues, cum fridore magno inanes nidos circum- fremunt: intra momentum tamen quiescunt, volatus suos repetunt.* Vult igitur poeta, res omnes vi- sibiles, & quæcumque sub sensum cadere pos- sunt, vel earum saltem magna pars, quantum- cumque magnæ esse videantur, nihil habere consistentiæ, vel firmitatis, sed esse prorsus inanes, quum id, nec præstent, nec præstare possint, quod promiserant, nempe felicitatem. Quæ Persij sententia coincidere videtur, cum alia Regis Ecclesiastis, statim à principio sic clamantis. *Vanitas vanitatum dixit Eccle- siastes, vanitas vanitatum, & omnia vanitas.* Quam sententiam exponens Nyssenus homil. 1. in Ecclesiastem, ait. *Vanum intelligitur, quod non potest consistere, quod in sola verborum pro- latione suam habet essentiam.* Res autem, quæ consistat, non solum apparet, cum nominis signifi- catione, sed est otiosus quidam, & inanis sonus, qui sub specie alicuius dictionis temere perfer- tur per syllabas, in aures incurrens absq; signifi- catione, sicut per ludum nonnulli fingunt nomi- na, quæ nihil significant. Hoc est ergo vnum ge- nus vanitatis. Aliud autem dicitur vanitas, eo- rum nullus usus, quæ magno studio, & contentia- me facta sunt, nullo scopo proposito, ut quæ in cæ- po arenoso sunt ædificia, quæ fit aduersus stellas iaculatio, ventorum uenatio, cursoris aduersus suam umbram concertatio, quando contendis

quis.

quispiam umbrę suę uerticem conscendere, & si quid eiusmodi inuenimus in ijs quę facta sunt temere: Quę quidem omnia, uanitatis uerbo subiiciuntur. Est autem hoc quoq; saepe positum in consuetudine, ut uanum dicatur, quando quispiam ad scopum aliquem aspiciens, & tamquam uile quidpiam ex ijs quę sunt proposita, studio uehementi persequens, agit singula: deinde quum aliquid contrarium euenierit, labor fuerit irritus, & tunc quod ex eo magno labore, nihil certe successerit, hoc uani uerbo significatur: de ijs enim quę sunt eiusmodi, solet dici: in uanum laborauit, in uanum sperauit, & in uanū multos labores subiit. Et ne singula persequamur, in quibus uanitatis nomen proprium dicitur, paucis huius uocis sensum comprehendamus. Vanitas est, uel uerbum quod non cadit sub cogitationem, & intelligentiam, uel res inutilis, uel consilium, quod non potest consistere, uel studium, quod non peruenit ad finem, uel, ut, in summa dicam, id quod in quauis re utili, non potest consistere. Atq; si iam quidem intelleximus quisnam sit uani sensus, examinandum est quid sibi uelit uanitas uanitatum. Quisnam autem sit qui quæritur sensus, fuerit nobis notius, si scripturę consuetudinem examinemus in ijs quę intelligunt esse meliora, ac præstantiora. Eorum quę sunt necessaria, & utilia, actio, opus nominatur à scriptura. Sed eorum in quę studium confertur, quęcumq; excellunt, & quę spectant ad ipsum Dei cultum, dicuntur opera operum, sicut declarat scriptura, ostendente, ut patet, hac distinctione, per quamdam analogiam, ex opere operum, quidnam sit præstantissimum, ex ijs in quę studium confertur. Nam quam habet rationem

nem ad otium in genere, id quod in opera confer-
 sur studium, eandem habet rationem ad alia
 opera, quæ in altissimis, & præstantissimis eorum,
 in quæ studium confertur ponitur operatio. Ita
 etiam Sanctum aliquid dicitur in scriptura, &
 rursum sanctorum, adeo ut pari mensura, & san-
 ctum superet profanum in sanctitate, & hoc rur-
 sus sanctum sanctorum, quod summe, & per ex-
 superationem consideratur in sanctificatione.
 Quod ergo dicimus in re meliori, ac præstantiori,
 scripturæ consuetudine significante hac ratione
 intensionem rei, quæ intelligitur, hoc etiam in-
 manitatum uanitate intelligentes, minima aber-
 rabimus. Dicit enim non absolute esse uana, quæ
 in rebus apparent, sed ea esse eiusmodi in aliqua
 exsuperatione uani significationis: perinde ac si
 quis dicat, mortuo magis mortuum, & inanimò
 magis inanimum, etiam si comparatiua intentio
 locum non habet in ijs quæ sunt eiusmodi, & ta-
 men hoc uerbo dicitur, ad declarandam exsupe-
 rationem eius quod significatur. Quomodo ergo
 intelligimus opera operum, & sancta sanctorum,
 quorum explicatur exsuperatio in eo quod est me-
 lius, ita etiam uanitas uanitatum ostendit in-
 superabilem in uanitate exsuperationem. Idem
 ergo uoluit hic Persius. Immo hoc Salomonis
 exordium uniuersalius est, cunctaque omnino
 complectitur, quum exclamatio Persiana, ex-
 ceptioni alicui locum permittat.

QUIS leget hæc? Min tu istud ais? Nemo.
 Fingit Persius, meditati sibi Satyras scribere,
 & iam manus operi apponenti, chartis etiam
 mandato primo uersu iam explicato, superue-
 nisse amicum, qui eum à tali studio dehorta-
 re.

retur, eo potissimum argumento, quod huiusmodi lucubrationes, Romanorum gustui non adluberent, ideoque nullum forent inuenturæ lectorem. Et quum scriptio finis debeat esse utilitas, vel delectatio proximorum, si nullus legat quæ scripsimus, suo fine frustrabitur labor noster: ideoque cauendum est ab ijs scribendis, quæ nemo sit lecturus, ni velimus insipientes haberi, sapiens enim, ad naturæ præscriptum, nil operatur frustra. Itaque Monitor adueniens, obseruansque quid Persius moliretur, ut eum ab intento absterreat, interrogat. Quem putet talia lecturum? Cui poeta, quasi mirans, & indignans, respondet. *Min tu istud ais?* Nemo: quasi diceret, si à me quæris, quem putem lecturum opera mea, respondeo: Neminem. Min autem dictum est per duplicem Apocopen, figuram detrahentem syllabam, vel litteram à fine dictionis: nam à Mihi sublata est syllaba, hi, & à ne, subtracta littera, e, & remansit Min, pro Mihi ne.

HERCVLE nemo, uel duo, uel nemo. Verba ista puto esse Monitoris, excipientis verbum Persij, quo responderat, neminem suas Satyras lecturum. Subdit ergo Monitor. Certe nullus eas leget, vel, ad summum duo, vel, quasi addere vellet, Tres, aut pauci eas legent, sed, per Apocopen, omittit paucos illos explicare, & quasi poenitendo, se etiam cogitasse, quod saltem pauci lecturi forent huiusmodi scripta, reuertitur ad prius dictum, affirmans. Nemo leget. Quod autem ait Hercule nemo, in voce Hercule iuramentum est, firmans verum esse, quod dicebat. Et talis iurandi forma, passim
in,

inuenitur apud antiquos , sic Cœlius inter Epistolas Ciceronis ad familiares lib.8. Epist. 6. Pompeius dicitur ualde pro Appio laborare , ut etiam putent alterutrum de filijs ad te missurum. Hic nos omnes absoluius, & hercules, confecta omnia, facta, & inhonesta sunt . Et Cicero familiarium lib.2. Epist. 15. Non potius accuratius agi, neque prudentius , quam actum est à te cum Curione de supplicatione, & mehercule confecta res est ex sententia mea, cum celeritate, tum quod is qui eras iratus competitor tuus , & idem meus, assensus est ei, qui ornauit res nostras diuinis laudibus , sic Plautus Menechmis Actu 1. Scena 2.

Euax iurgio hercle tandē uxore abegi ab ianua.
Sic sæpius iidem authores, & alij passim. Ethnicici autem per omnes quidem Deos iuramenta concipiebant, sed frequentius per Hercule Castorem, & Pollucem, sub his scilicet verborum formis: Hercule , aut, per syncopen, Hercle, quasi, per Herculis diuinitatem, Mehercle, aut Mehercules, idest , Ita me Deus Hercules adiuuet. Castor , quasi per Castoris Deitatem: Mecastor, aut per Apheresim Ecastor, nempe. Ita me Deus Castor tueatur. Pol dicebatur per Apocopen, quasi , Ita sit mihi propitius Deus Pollux, vel per Pollucis numen: & ædēpol, idest per Pollucis ædem, sine templum. Obseruaui autem, docente Gellio lib. 11. cap. 6. per Herculem viros tantum iurare , & per Castorem tantum, fœminas, per Pollucem, saltem vltimis temporibus, esse vtrisque commune, sic enim ait. *In ueteribus scriptis, neque mulieres Romanæ per Herculem deierant, neque ni-*

ri per Castorem, sed quur ille non iuraret
 Herculem, obscurum non est: nā Herculeo sa-
 crificio abstinent, (& hoc ideo quia feminae ab
 Herculis virtute, & fortitudine, longē esse cre-
 debantur.) Quur autem viri, Castorem, iurantes,
 non appellarent, non facile dictū est. Nusquam
 igitur scriptum invenire est, apud idoneos quidā
 scriptores, aut mehercule faminam dicere, aut
 mecastor virum: AEdopol autem, quod iusuran-
 dum per Pollucem est, & viro, & famine con-
 mune est. Sed M. Varro assenerat, antiquissimos
 viros, neque per Castorem, neque per Pollucem,
 deicere solitos, sed id iusurandum fuisse tantum
 faminarum, comitū Eleusinis acceptum: paula-
 tim tamen, inscitia antiquitatis, viros dicere Ede-
 pol cepisse, factumque esse ita dicendi morem:
 sed, mecastor à viro dici, in nullo veteri scripto
 inveniri. Præterea obserua, iurantes per Her-
 culem, vt & per Liberum patrem, sub dio, &
 loco patenti id facere: nefasque ducebatur il-
 los tantos Deos, sub tecto, aut in vmbra testes
 inuocare, nam quum illi Diuinitatem assecuti
 crederentur, obuiando maximis manifestisque
 vitæ periculis, ignominiosum putabatur, eos
 appellare sub vmbra, quasi ignauia torperent.
 Vtcrius obserua Flaminem Dialem, non ad-
 stringi præstare iuramentum: quod si quando
 contigisset, eum, capessere Magistratum, de
 quo rite administrando, lege cautum foret, dār-
 dum esse iuramentum, alius ipsius nomine iu-
 rabat: nam quum iuramentum sit quædam
 torturæ species, & Flaminis Dialis, nedum
 corpus, sed multo magis animus, à tormentis
 debeat esse immunis, nefas ducebatur ipsum
 hac

hac ratione torquere. Ex quo constare potest, quam sint sibi metipsis iniurijs illi, nedum plebei, & laici, verum etiam nobiles, & Ecclesiastici, qui passim in omni sermone, tam in causis etiā leuissimis, quā insuper per iocum, mille proferunt iuramenta, quum sic torqueant semetipsos, quāuis Buāgeliū Matth. 5 dicat. *Sis sermo uester, est, est non, non, quod autē his abundantiū est, à malo est.* Maneat ergo Hercules hic positum pro iuramento, quasi diceret, Per Herculis Diuinitatem, nemo hæc leget.

TURPE, & miserabile. Quare? Ne mihi Polydamas, & Troiades Labeonem præstulerint. Verba ista, quamuis à nonnullis credantur esse Monitoris, mihi Persij potius omnia esse videntur. Quum enim Monitor dixisset, iurassetque, neminem prorsus inuentum iri, qui has satyras legeret, Persius agnoscens id esse dedecorosum, ac miseratione dignū, interrogat, quare Romani ita desipiant, vt potius quam suas satyras, legere malint insulsa, & inficeta Accij Labeonis poemata. Turpe autem de corporibus, proprie illud dicitur, quod est deforme, siue inhonestum, vel mutilum, sic Ouidius libro 3. de Arte ait.

*Turpe pecus mutilum, turpis sine gramine capus,
Et sine fronde frutex, & sine crine capus.*

Transfertur autem etiam ad animum, & tunc illud est turpe, quod est flagitiosum, aut dedecorosum, vt apud Terentium Heautontimorumenon Actu 5. Scena 4.

Pudet

*Dicere hac præse te verbū turpe, ac te id nullo modo
Facere puduit, sic Vlysses apud Ouidium libro
13. Metamorphoseos.*

Nene

*Nene in me stolidę conuicia fundere lingę ,
Admiremur, quū, nobis quoque digna pudore
Obiicit, An falso Palamedem crimine, turpe
Actu sasse mihi, nobis damnassee decorum ?*

Et ita turpe hic ponitur pro flagitioso, pudēdo, erubescendo, & dedecoroso .

MISERABILE vero illud dicitur , quod est fletu, & compassione , etiam aliorum, dignum. Sic accipitur apud Liuium dicentem lib. 1. ab Vrbe condita §. 23. *Bellum utrimque summa ope parabatur, Ciuili fmillimum bello , prope vnter parentes natosque ; Troianam utramque prolem , quum Launinum ab Troia , ab Launio Alba , ab Albanorum stirpe Regum, oriundi Romani essent. Euentus belli tamen minus miserabilem dimicationem fecit , quod nec acie certatim est, rectis modo diuisis alterius Urbis, duo populi in unum confusi sunt . Et eodem lib. 1. §. 29. ait .* *Us uero iam equitum clamor exire iubentim instabat , iam fragor rectorum qui diruebantur, ultimis Urbis partibus audiebatur, puluisque ex distantibus locis ortus, uelut nubes inducta, omnia impleuerat , raptim quibus quisque poterat, elatis, quum larem, ac penates, reſtaque in quibus natus quisque , educatusque esset, relinquentes, exirent .* *Iam continens agmen migransium impleuerat uias , & conspectus aliorum, mutua miseratione integrabat lacrymas, uocesque etiam miserabiles exaudiebantur , mulierum precipue, quum obfessa ab armatis templa angustia preterirens , ac ueluti captos relinquerens Deos. Sic etiam Quidius loquitur in Ibin dicens .*

Sis que miser semper, nec sis miserabilis ulli .

Gau.

Gaudeat aduersis famina, uirque tuis.

Nisi quod hic apud Nasonem, miserabilis dicitur, non tam qui modo quocumque aduersa patitur, quam qui, quod ea merito perpeti iudicetur, nullum habet sibi compatiētem. In casu tamen nostro, miserabile dicitur, quod est compassione dignum.

NE mihi Polydamas, & Troiades Labeonem pertrulerint? Polydamas. Polydamantes tres fuisse nominatos comperi, quorum vnus fuit nobilis pancratiastēs, qui, Alcidem imitatus, inermis, Leonem aggressus, suffocauit, ingentemque Taurum, apprehensis extremis illius pedibus, tenuit, & ex cursu retraxit. Apud Dariū Artaxerxis filium Persiæ Regem, ter ex prouocatione pugnans, tres fortissimos prostrauit antagonistas, & præmia reportauit, aliaque multa miranda fecit: sed tandem infelicitè obiit, nam quum quodam uespere, conuiuio post cœnam assisteret, triclinij tectū ruere cœpit, fugientibusque ceteris, qui ingentis saxi ruinam metuebant, perstitit ipse, sperans, posse se illius impetum sustinere, quare ab illius molē, pondereque oppressus, miserè periit. Alius Polydamas fuit nobilis Troianus Antenoris, & Theanus, sororis Hecubæ, filius, qui quamuis matrimonio coniunctam haberet Lycastē, Priami ex concubina filiam, vna tamen, cum Antenore patre, & quibusdam alij Troianis, patriam, cum Rege socero, aliosque conciuēs, Græcis prodidit. Tertius fuit etiam Troianus, Panthoi nobilissimi viri filius, qui, eadem nocte qua Hector, in lucem editus, dissimile omnino vitæ genus secutus est

est, Hector siquidem armis, Polydamas eloquentiæ, ac sapientiæ studuit: unde factum est, ut inter Troianos, quemadmodum nullus erat Hectori comparabilis bellica gloria, & rei militaris peritia, ita nec Polydamanti in consilijs, ac prudentia, adeò ut crederetur preteritorum habere notitiam, & futurorum. Huius sententia semper fuit, restituendam esse Helenam Menelao, Græcisque, eam repetentibus. Sed videns hoc consilium Paridi, Hectori, & plerisque alijs displicere, monebat, ut saltem, contenti tueri mœnia, extra ad nauale Græcorum non egrederentur Troiani, & maxime Hector. Qui nihilominus, despiciens huiusmodi consilium, ut à formidine natum, egressus, quum, poststratos multos Græcorum fortissimos, etiam Patroclum occidisset, videns Achillē, exacturū de Patrocli nece vindictā, ad se, furij exagitatū, venientem, quamuis posset intra mœnia refugere, & inde se ipsum tueri, maluit tamen Achillem expectare, & ab illo certissimam necem, quam reuerti, ubi Polydamantis exprobrationes, atque conuicia audire posset. Et de hoc tertio Polydamante nunc loquitur, & sub illius nomine, de Nerone (etiam si Casaubonus id neget,) non quidem ob eam nominis allusionem, qua Polidamas interpretatur multorum domitor: hoc enim nec in Panthoi filium, nec in effœminatissimum Neronem conuenit; sed ob eam, qua Polydamas idem valet, ac, Multinuba, Nero enim mollis, & effœminatus, multos cognouit, & à multis vicissim cognosci voluit, quod testatur Suetonius in Nerone cap. 28. dicens. *Puerum*

Sporum, exsecris testibus, etiam in muliebrem naturam transfigurare conatus est, cum dote, & flammeo per solemne nuptiarum celeberrimo officio, deductum ad se, pro uxore habuit, exstatque cuiusdam non infictus iocus: bene agi potuisse cum rebus humanis, si Demissius pater talem habuisset uxorem. Hunc Sporum, Augustarum ornamentis excultum, lecticaque uectum, & circa conuentus, Mercatusque Gracie, ac mox Romæ circa Sigillaria comitatus est, identsidem exosculans Et capite sequenti 29. inquit. Suam quidem pudicitiam usque adeo prostituit, ut, contaminatis pene omnibus membris, nouissime, quasi genus luxus excogitaret, quatenus fera pelle cōtectus, emitteretur è cauea, uirorumque, ac faminarum ad stipitem deligatorum inguina inuaderet: & quum affatim desguisset, conficeretur à Doryphoro liberto, cui etiam, sicut ipsi Sporus, ita ipse denupsit, uoces quoque, & ciulatus nimpatientium uirginum imitatus. Sed maxime Polydamantis nomine intelligitur Nero, quum hic, intantum rebus Troianis fuerit addictus, ut nihil eius saperet animo, auribusque, nisi Troianum, adeo ut non dubitauerit, insulsa quædam, sed Iliensia, scribere: & ut exactius Ilij conflagrationem concipere posset, Romanam Urbem incendi iusserit, eamque aspicerre voluerit è turri Mœcenatis, quam puto sicā fuisse in Monte Exquilino, ubi nunc est Templum D. Antonio sacrum: non vero in hortis Columnensium, sitis ad radicem Montis Quirinalis, etiam si ad eiusdem summitatem ascendant, quod nonnulli dixerunt. Siquidem ab isto loco Montis Quirinalis, nequequam Ro-

ma

ne incendium videre potuisset . Tunc siquidē Roma posita erat in Collibus , seu Montibus, Capitolino, Palatino, Cœlio, Auentino, Viminali, Exquilino, & Quirinali, non vero in campo Martio, vt nunc, & ad quem maximè patet prospectus ex ea parte Montis Quirinalis, bene vero ex illa Montis Exquilini. Pal. damantis ergo nomine, abhorrentis ab re bellica , & suæ patrię amantissimi, intelligitur Nero, mollis, & effœminatus, & cui Troica sapiebant.

TROIADES, patronimicum est fœmininū , & eo intelligūtur Romani, qui gloriabātur se ab Aenea originem ducere, quamuis AENEAS non Romam , sed Lauinium condiderit , & Ascanius eius filius, Albam : huius nihilominus posterj Romanam etiā excitauerunt Urbem, in quam demum Albani migrarunt, vt ex Liuiο iam diximus. Affectabant autem antiqui Romani Troianam originem, vt separarentur à nouorum Ciuum face, qui, vel Cæsaris, vel alia aliqua lege, Ciuitatem , ac tribū fuerant affecti . Hinc legimus apud Iuuenalem Saty. 2. 1.

Trepidat, ne

*Suppositus uenias, ac falso nomine poscas,
Agnitus accipies, iubet à præcone uocari
Ipsos Troiungas , nam nexant limen, & ipsi
Nobiscum .*

Sic etiam loquitur idem Iuuenalis Satyra 8.
*Quid facies talem sortitus Pontice seruum ?
Nēpe in Lucanos, aut Ithysca ergastula mittes.
As nos Troiungę nobis ignoscitis, & quę
Turpia cerdoni, Volesos, Brutosque decebunt?
Similiter Satyra 11. inquit .*

Nemo

*Nemo inter curas, & serâ ducit habendum:
Qualis in Oceani fluctu testudo nataret
Clarum Troiugenis factura, ac nobile fulcrum.*
Nominantur autem Troiades satyricæ, & contumeliæ causa, quasi fœminæ, molles, & effœminati, à maiorum virtute degeneres, quemadmodum, & ipsi Troiani, contumeliæ causa apud Virgilium 9. *Æneidos* versu 599. dicuntur. *Biscapsi Phryges*, & eodem libro 9. versu 614. dicitur.

*Vobis picta croco, & fulgenti murice vestis
Desidiæ cordi inuas indulgere choræis,
Et tunicæ manicas, & habet redimicula mitræ,
O verè Phrygiæ, neque enim Phryges.*

LABEONEM prætulert. Labeones duos fuisse inuenio, vnus fuit Labeo Antistius, à labiorum magnitudine sic dictus, tales enim magna habentes labia, Labrones, siue Labeones dicebantur, de quo sic loquitur Gellius lib. 13. cap. 10. *Labeo Antistius, iuris quidem ciuilis disciplinam, principali studio exercuit, & consulentibus de iure, publicè responsitauit, cæterarum quoque bonarum artium non expers fuit: & in grammaticam sese, atque dialecticam, litterasque antiquiores, alioresque penetrauerat. Latinarumque vocum origines, rationesque percalluerat, eaque præcipuè scientia ad enodandis plerosque iuris laqueos utebatur. Sunt adeo libri post mortem eius editi, qui posteriores inscribuntur, quorum librorum tres continui, tricesimus octauus, tricesimus nonus, & quadragesimus, pleni sunt id genus rerum, ad enarrandam, & illustrandam linguam Latinam conducentium. Præterea in libris quos ad Prætoris edictum scripsit, multa*

posuit, partim lepidè, partim argutè reperta, sicuti hoc est, quod in quarto ad edictum libro scriptum legimus: Soror inquit appellata est, quod quasi seorsum nascitur, separaturque ab ea domo in qua nata est, & in aliam familiam transgreditur: fratris autem vocabulum P. Nigidius homo impense doctus, non minus arguta subtilique è τὸ μὲν interpretatur, Frater inquit, est dictus, quasi se. re alter. Et eodem libro 13 cap. 12. de hoc ipso Labeone sic ait. In quadam epistola Attei Capitonis scriptum legimus: Labeonem Antistium, legum atque morum Populi R. iurisque civilis doctum apprimè fuisse, sed agitabat, inquit, hominè libertas quædam nimia, atque recors: usque adeo, ut D. Augusto iam Principe, & Remp. obtinente, ratum tamen pensumque nihil haberet, nisi quod iustum sanctumque esse in Romanis antiquitatibus legisset. Ac deinde narrat quid idem Labeo per viatorem à Tribuno plebis vocatus, responderit. Quum a muliere, inquit, quadam, Tribuni plebis aduersus eum aditi; Gellianum ad eum misissent, ut veniret, & mulieri responderet; iussit eum qui missus erat, redire, & Tribunis dicere, ius eos non habere, neque se, neque alium quemquam vocandi, quum moribus maiorum, Tribuni plebis prehensionem haberent, vocationem non haberent: posse igitur eos venire, & prehendi se iubere, sed vocandi absentem ius non habere. Quum hoc in ea Capitonis epistola sublegissemus, id ipsum postea in M. Varronis rerum humanarum vno, & vicesimo libro enarratis scriptum inuenimus, verbaque ipsa super ea re, Varronis, adscripsimus: In Magistratu, inquit, habent alij vocationem, alij prehensionem, alij neutrum. Voca-

tionem ut Coss. & ceteri qui habent imperium: prehensionem ut Tribuni plebis, & alii qui habent viatorem: neque vocationem, neque prehensionem, ut Quæstores, & ceteri qui neque libtorem habent, neque viatorem. Qui vocationem habent, iidem prehendere, tenere, abducere possunt, & hæc omnia siue adsunt quos uocant, siue acciri iusserunt. Tribuni plebis vocationem habent nullā; neque minus multis imperitiis, inde atque haberent, ea sunt usi, nam quidam, non modo priuatos, sed etiam Coss. in rostra uocari iusserunt. Ego Triumuir, uocatus à Portio Tribuno plebis, non ini, auctoribus principibus, & uetus ius tenui. Item, Tribunus quum essem, uocari neminem iussi, neque uocari à collega parere inuisum. Huius ergo iuris, quod M. Varro tradit, Labeonem arbitror, uana tunc fiducia, quum priuatus esset, uocatum a Tribuno, non isse. Quæ (malum) a ueritate ratio fuit, uocantibus uelle obsequi, quos confisecare ius habere prehendendi? Nam qui iure prehendi is etiam in uincula duci potest. Sed querentibus nobis quam ob causam Tribuni, qui haberent summam coercendi potestatem, ius uocandi non habuerint, illud occurrit, quod Tribuni plebis antiquitus creati uidentur, non iuri dicundo, nec causis, quærelisque de absentibus noscendis, sed intercessionibus faciendis, quibus præsentibus suis, ut iniuria, quæ coram fieret, arceretur: ac propterea ius ad se uocandi ademptum, quoniam ut nim fieri uetarent, assiduitate eorum, & præsentium oculis opus erat. Eiusdem farinae alia multa de hoc Labeone referuntur, spirantia libertatem in patria iam serua, qui propterea dictus fuit, inter sanos insanire. Sed quum

Troica non attigisset, non est de eo hic locus intelligendus. Alius fuit Accius Labeo poeta insulissimus, & infimæ conditionis, qui res apud Ilium gestas, ingenti quidem, sed inconcinno volumine est prosecutus, Homerū trāsfendo, ut dicemus ad illa verba huius eiusdem satyræ versu 10. *Non hic est Ilias Acci ebria ueratro*, & eo libro mirifice delectabatur Nero, eo saltem titulo, quod esset de rebus Iliensibus. De hoc ergo Accio Labeone nunc loquitur, interrogans, num Polydamas, & Troiani, seu potius, num Nero, & Romani, hunc, & eius Ilium, sibi & suis satyris velint præferre.

PRÆTULERINT. Præfero verbum est cōpositum ex præpositione, Præ, & verbo, Fero, unde valet idem ac ferre, siue gestare ante: sic Cicero actione 6. in Verrem, describens simulachrum Dianæ Segestanæ, ait. *Erat admodum amplum, & excelsum signum cum stola: Verum tamen ineras in illa magnitudine ætas, atque habitus uirginalis: sagittæ pendebant ab humero, sinistra manu retinebas arcum, dextera ardentem facem præferebat.* Aliquando vero præferre idem valet, ac præponere, seu pluris estimare, & sic accepit Ovidius dicens libro 4. Tristium elegia 3.

Nec quem præferres (isa res tibi magna uidebat)

Quem tu tuum malles esse, uir alter erat.

Quandoque etiam præferre, accipitur pro eo quod est, verbo, vel facto, aut etiam nutu, animi affectum manifestare: sic Liuius l. 3. cap. 12. *Alii auersabantur preces, aut uerecundia, aut metu: alii se, suosque multatos querentes, atrocis responso iudicium suum præferebant.* Et lib. 4. cap.

cap. 54. Non alias agrius plebs tulit tribunicia
sibi comitia non commissa cum dolorem quaestoris
comitiis simul ostendit & ulta est, tunc primum
plebeis quaestoribus creatis, stans in quatuor
creandis, uni patricio Cæsoni Fabio Ambusto re-
linqueretur locus, tres plebei Q. Silius, P. Ælius,
P. Pupius, clarissimarum familiarum iuuenibus
preferrentur. Et lib. 1. cap. 41. Haud secus quam
venerabundi, intuebantur in adium vestibulis se-
dentes viros, præter ornatum habitumque, huma-
no augustiorem, maiestate etiam, quam vultus,
grauitasque oris præsefererat, simillimos Diis.
Et hoc modo videtur hic accipiendum, nam
Romani, plaudendo, gestu, Labeoni recitanti
sua insulsa poemata, videbantur, ea præferre
alijs aliorum poetarum.

NUGÆ. Vox ista videtur esse Monitoris,
quasi dicentis. Quid verbis est opus, quum
re ipsa Populus, Magnates, & ipse Nero, plurijs
faciat ineptam Labeonis Iliadem, quam tuum
elaboratum carmen: quæ propter non oportet
tempus, & ingenium in his terere, in quibus
nihil proficies. Dictæ sunt autem nugæ à non
agendo, & propriè nugæ dicuntur, vel res nul-
lius pretij, ponderis, & æstimationis, vel ser-
mones scurriles, & iocularij, quæ puto ratio
mouit Catullum, ut nugas appellaret sua ope-
ra, quæ erant de rebus futilibus, sic enim ait
carmine 1.

Quoi dono lepidum meum libellum

Arida modo pumice expolitum?

Corneli tibi, namque tu solebas

Meas esse aliquid putare nugas.

Sic quum Simo senex à lenone quaesisset quid

Callidorus ei dixisset, responderet apud Plautū
Pseudulo Actū 4. Scena 6. Ballio leno.

Nugas theatri, verba quæ in comædiis

Solent lenoni dici, quæ pueri sciunt

Malum, & scelestum, & periurum aiebas esse me.

NON si quid turbida Roma, elevant, accedas,
examenue improbū in illa castiges trusina, nec te
quasiueris extra Cuncta ista puto esse verba.
Monitoris, volentis consolari Persium, ne do-
leret, etiam si sua opera exhibilarentur à Ciui-
bus, & Magnatibus, qui tamen, passis animo-
rum brachijs, inepta quæque excipiebant: ex
quo quarit eum inducere ad omittendum in-
tentum satyras scribendi. *Turbida Roma.* Tur-
bida propriè dicitur aqua, quum est commo-
ta, vel arenis, aut alijs impuritatibus admixta,
quomodo Cicero lib. 5. Tusculanarum dixit:
Darius in fuga, quum aquam turbidam, & cada-
ueribus inquinatam bibisset, negavit unquam se
bibisse incundius, sic etiam Horatius lib. 1.
Carminum ode 3. inquit.

Qui vidit Mare turbidum, et

Infames seipulos Acroceranuis.

Sed turbidi nomen transfertur etiam ad alia.
multa, vt ad tempus, aerem, vel diem, quæ tūc
dicuntur turbida, quum aer nebulis, vel cali-
gine, aut etiam ventis, & turbinibus occupa-
tur, & sic intelligit Plinius quum, loquens de
apibus, ait lib. 11. cap. 10. *Mira munditia: amo-*
liuntur omnia à medio, nullæque inter opera
spurcitie iacent: quin & excrementa operantium
intus, ne longius recedant, unum congesta in lo-
cum, turbidis diebus, & operis otio, eggerunt.
Transfertur, & ad hominem, qui tunc dicitur
tur-

turbidus quam vitijs, & passionibus, maxime-
que iræ, vel auaritiæ, aut libidinis, stimuletur,
cuiusmodi Turnum describit Virgilius, dicens
lib. 9. *Æneidos* versu 57.

Hinc Turbidus atque huc

Lustras equo muros, aditumque per antra quaris.
Et loquens de eodem Turno, inquit libro 12.
versu 10.

Tum sic affatur Regem, atque ita turbidus infit.
Perfij autem tempore, Romani fere omnes, cū
suo Principe Nerone, vniuersis erant vitijs in-
quinati, vt merito, ipsa cōmunis patria Turbida
Roma dici potuerit. Potuit etiam alia ratione
denominari turbida, nam sicut aqua dicitur
turbida, quum ventis mouetur, & agitur, ita
& Vrbs, quum Ciues, varijs occupati curis, huc
illuc mouentur, & se mutuo impellunt: quod
necessario accidebat in illa, pene innumerabili
hominum multitudine, quæ tum Romæ viue-
bat, ob quam dixit Vitruuius, in præfatione
sui operis. *Quum animaduertissem dissensam*
Ciuitatem publicis, ac priuatis negocijs, paucis
iudicari scribendum. Veramque hanc rationem
tetigit Iuuenalis, dicens *Satyræ* 3. versu 29.

Cadamus patria, uiuant Arturius istic,

Et Catulus, mancant qui nigrum in candida
(uertunt.

Roma autem hic denominata turbida, vrbs est
Latij, immo & Italiæ, & orbis totius caput,
scriptoribus omnibus celebrata, ad ripam Ti-
beris, Latium ab Ethruria separantis, condita
à Romulo filio Rheæ Syluiæ Sacerdotis Vesta-
lis, & vt ipsa prædicabat, Martis: Numitoris
nepote, postquam anum ipsum in Albæ regnū

restituerat, unde ab Amulio fratre pulsus fuerat. Ab eiusdem autem Romuli nomine, etiam per Remi fratris, ex iurgio, eodem, appellationem sortita, valde congruentem rebus ab illius Ciuibus statim gerendis, siquidem *ῥωμα* Grecè, Latine idem valet, ac robur, vis, siue valentia, cuiusmodi fuit in p̄ncipis illis Romanis, qui vniuersum pene orbem, subijcere sibi poterant.

ELEVET. Eleuare est siue physicè, siue moraliter, tam extollere, & sublimè siue altũ facere (nā atquē, qui rectè facta alicuius celebrat, nonnumquam dicere solemus in cœlum illum efferre siue eleuare) quam deprimere siue extenuare, etiam quoad extimationē: sic L. Quinctius apud Liuium lib. 3. cap. 21. *Miser, si uana uestra P. C. ad plebem auctoritas est? Vos eleuatis eam, quippe quia plebs Senatus consultum in cōtinuandis magistratibus soluit, ipsi quoque solutum nullis, ne temeritati multitudinis cedatis, tamquam id sit plus posse in ciuitate, plus leuitatis, ac licentiæ habere.* Sic etiam eleuare pro deprimere, & extenuare posuit Scipio apud eundem Liuium lib. 28. cap. 43. dicens. *Facile est, post fusos fugatosque quatuor exercitus Punios, post tot urbes us captas, aut metu subactas in ditionem, post perdomita omnia usque ad Oceanũ, tot regulos, tot seuas gentes, post receptam totam Hispaniam, itaut uestigium nullum belli reliquum sit, eleuare meas res gestas, tam hercule quam si victor ex Africa redierim, ea ipsa eleuare, quę nunc, retinendi mei causa, ut terribilia eadem uideantur, uerbis extolluntur.* Et uterque sensus, unico verbo expressus, forte à poeta, fuit

fuit intentus : vt voluerit non esse credendum populo eleuanti, idest extollenti, et per adulationem magnificanti stultas, ineptasque Neronis, vel Magnatum, charorumque ipsius lucubrations : vel eleuanti, idest deprimenti, & extenuanti, per irrisiōem, & exhibilationem, elaborata, & eximia doctorum poemata.

ACCEDAS. Accedere est appellere, siue adire, & appropinquare : sic intelligit Plautus dicēs *Pseudolo* Actu 1. Scena 3. *Accedamus hac obuiam.* Et *Menechmis* Actu 2. Scena 2.

Dabitur malum.

Me quidem si attigeris, aut si propius ad me as
(*cesseris*)

Et idem Plautus inquit *Mossellaria* Actu 2. Scena 2.

Quis homo est qui nostras edes accessit prope.

Nonnumquam tamen accedere idem valet, ac assentiri, siue factum, aut dictum probare, indeque, vt puto, dicebant, pedibus in sententiā ire, quum assentiebantur sententiæ eius qui prius dixerat, sic Terentius prologo *Phormionis*.

Voluntas uestra si ad poetam accesserit : idest si illi fauerit, vel eius dictis assensum præbuerit. Hoc ergo negat esse faciendum circa Romanorum iudicium, nempe non esse sequendum, & probandum quod illi probauerint, neque reprobandum, quod eis displicuerit.

EXAMENVE improbiū, in illa castigat irritina. *Examen* videtur deriuatū à verbo *exigo*, siue ab huiusverbi supino, *exactus*, sicut à *lapino* verbi *leuo*, *lenatum*, factum est *leuamen* : & ita

examē propriè est apud soboles, quā parentes ex aluearibus, ad nouas querendas sedes, quasi ad colonias propagandas, exigunt, & expellunt: sic nominauit Cato apud Ciceronem de senectute, dicens. *Nec uero segetibus solū, & praxis & uinetis, & arbutis, res rustica letæ sunt, sed pomariss etiam, & hortis, tum pecudum pastu, & apum examinibus, tum florum omnium uarietate.* Inueniuntur etiam dicta examina; auium, piscium, infantium, seruorum, & aliorum, ut quorumlibet, & maxime se mouentium multitudo, examen dicatur. Sed nunc, non intelligitur hoc modo, quin potius examen nunc est ligula illa, seu stilus, sub ansa positus in medio hastæ, seu scapi sustinentis lances, qui uidelicet stilus, quum res ponderantur, exit, siue emergit ex parte opposita eius lancis, in qua maius pondus inuenitur. Ex hac autem propria acceptione, transfertur nomen examinis ad rationis iudicium, unde dicimus illum subire examen, cuius discutiuntur merita, sic Cassianus Collatione 23. cap. 5. de Apostolo loquens, ait. *Thessalonicensibus scribens, in labore, & fatigatione, nocte & die operatum se fuisse testatur: quibus laboribus, licet magna eidem meritorum stipendia pararentur, tamen mens eius, quamuis sancta, atque sublimis, non poterat, non ab illa celesti theoria, intentione terreni operis aliquādo diuelli: denique quum se tantis actualibus distari fructibus cerneret, & è contrario theoriæ bonum corde pensaret, ac velut in una lance tantorum laborum profectum, in altera delectationes diuinae contemplationis appenderet, diu examine pectoris sui quodammodo castigato, dum ill-*

lum

*lum hinc laborum stipendia immensa delectant, illinc desiderium unitatis, & inseparabilis Christi societatis, etiam ad resolutionem carnis inui-
sat, anxius tandem proclamat, & dicit. Quid eli-
gam ignoro &c.* Iuxta hanc ergo metaphoricā
examinis acceptionem, Persij amicus nūc ipsū
monet, ne turbetur ob peruersum aliorum iu-
diciū, nec velit iuxta illud (quod ob passio-
nes, & ignorantiam, est omnino prauum, ac
distortum,) suarum lucubrationum meritum,
ac dignitatem metiri: sicut quando examen
seu ligula, existens sub ansa scapi sustentis
lances, flectit ad aliquam partium, nequit in-
stātum pondus rei manifestare; ideoque non est
standum iudicio Romanorum, quum sit im-
probū.

CASTIGES trutina. Castigare, iuxta verbi
ethymologiam, est, castum, siue honestum red-
dere, & accipitur pro eodem, ac reprehendere,
vnde Virgilius ait lib. 9. AENEIDOS versu 387.

Hic grauis Entellum dictis castigat Acestes.
Quandoque tamen ponitur pro punire: sic Vir-
gilius 6. AENEIDOS versu 566.

Gnosius hac Rhadamanthus habet durissima
(regna.

Castigatque, auditque dolos, subigitq; fateri,

Quæ quis apud superos furto latatus inani,

Distulit in seram commissa piacula mortem.

Verum hic castigare idem est, ac emendare;
emendatur autem trutina, leui digiti percus-
sione, adhibita ad eam lancem, quæ tardius de-
scendit, quod legimus apud antiquum glossa-
torem huius loci, dicentis. Castigare est digito
libram percutere, ut temperetur, & præ agitatio-

ne post æquum conquiescat. Quam glossam frustra conuelleret tentauit Casaubonus, monens pro percutere, legendum esse, percurrere, quæ libram digito percutere, eorum esse videatur qui fraudem moliuntur, vnde ad obuiandum fraudibus, Constantini lege, in Codice Theodosiano Titulo de Ponderatoribus cautum est, *Aurum quod inferitur, æqua lance, & libræ mensuris paribus excipiat, scilicet ut duobus digitis summitas lini teneatur, tres reliqui liberi ad susceptorum emineant, nec pondera deprimant, nullo examinis libramento seruato, nec æquis, ac paribus, suspensio scitere momenti.* Sed hæc frustra inculcantur: concedimus enim, quum statera lances æquæ, ac pares librantur, non esse opus digito alteram percutere, immò tunc talem percussione ad fraudem pertinere: sed quum lancium vacuarum libratio, ostendit alteram ferri declinem, tunc illa quæ tardior videtur, leui ictu digiti est quodammodo excitanda, ut seruet æqualitatem, & sic demum accipiunt pondera, & per linum duobus primis digitis, suspenduntur. Quod hic igitur ait. *Ne castiges examen improbum in illa trutina,* tantumdem valet, ac si dixisset, *Ne speres emendationem, aut correctionem iudicij Romanorum passionibus seruientium, per satyricam reprehensionem.*

TRUTINA eadem est ac statera, & propriè est foramen, intra quod est ligula, siue stilus qui dicitur examen. Ad hoc autem foramen, quod est trutina, fit ponderum examinatio, ideoque appellatur libramentum, vel æquamentum, aut æquilibrium: sed per senecdochè

VNIUS

vnus partis pro alia, trutina, & examen pro eodem sumuntur, & per metaphoram vtrumq; ponitur pro iudicio rationis, vt etiam apud Horatium dicentem 1. serm. Sat. 3.

Amicus dulcis, vt equum est,

*Cum mea compenset vitij bona, pluribus hisce
(Si modo plura mihi bona sũt) inclinet amari
Si volet, hac lege in trutina ponetur eadem.*

Et hoc modo pro iudicio, nunc trutina, & examen ponuntur.

NEC te quæstueris extra. Monitor his verbis consolatur poetam, suadens ne velit turbari, etiã si videat opera sua ingrata esse Romanis, nec aliud appetat testimonium, nisi quod venit à conscientia mētiri nesciente, nepe *ΦΙΛΑΥΤΙΑΣ* nubilo non obfuscata, nec odij, amoris, metus, vel spei compedibus constricta, & de tali teste sibi plaudit Apostolus, dicens Romanorum 9. *Veritatem dico in Christo non mentior, testimonium mihi perhibente conscientia mea in Spiritu Sancto.* Et idem Apostolus 1. Corinth. 4. inquit. *Mihi autem pro minimo est, vt à vobis iudicer, aut ab humano die, sed neque me ipsam iudico: nihil enim mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum, qui autem iudicat me Dominus est. Itaque nolite ante tempus iudicare.* Et loquens Aufonius de viro bono, ait Idyllio 11.

*Vir bonus et sapiens, qualem vix repperis vnũ
Millibus è multis hominum consultus Apollo,
Iudex ipse sui, totum se exploras ad vnguem,
Quid procures, vaniq; feras quid opinio vulgi,
Securus, mũdi instar habes, teres, atq; rotũdus
Externæ ne quid labis per laue fidas.*

Et

Et in eandem sententiam concinunt verba Boetij lib. 4. de consolatione philosophiæ pro-
sa 4. dicentis . *Tum ego, quum tuas inquam, ra-
tiones considero, nihil dici verius puto; at si ad
hominum iudicia reuertar, quis ille est, cui hæc
non credenda modo, sed saltem non audienda vi-
deantur. Nequeunt enim oculos tenebris assue-
tos ad lucem perspicua veritatis attollere: simi-
lesque auribus sunt, quarum intuitum nox illu-
minas, dies cæcat, dum enim non rerum ordinem,
sed suos insueniunt affectus, vel licentiam, vel im-
punitatem scelerum, putant esse felicem. Vide
autem, quod æterna lex sanciat; Melioribus ani-
mum si conformaueris, nihil opus est iudice præ-
mium deferente, tu teipse excellentioribus addi-
disti. Si studium ad peiora deflexeris, extra ne-
quaferis ultorem, tu teipse in deteriora destru-
isti.*

NAM Roma est quis non? His verbis Moni-
tor rationem reddit, quur poeta, aut quispiam
alius vir bonus, propriæ conscientiæ testimo-
nio debeat esse contentus, nec alium quærere
laudatorem. Ignominiosa enim potius, quam
appetenda est laus quæ venit à turpibus: si er-
go Romæ, tunc passim non vivebant, nisi vitijs
mancipatis; aspernenda potius, quam capranda
erat laus quæ venire posset à Romanis. Ait er-
go *Roma est quis non?* quæ ellipsi, siue aposio-
pasi, & reticentia, mire exaggerat ignorantiam,
& vitiorum colluviem, tunc Romæ dominan-
tem: & ea dicendi forma, nullum excludit vitij
genus, vnde plus dicit, quam si sigillatim plu-
ra enumerasset.

AN si fas dicere, sed fas. Verba ista sunt poetæ,
quibus

quibus responderet Monitoris ellipsi. Ille siquidem conatus fuerat, eum dehortari à satyræ scribenda, quia malum Romanorum irremediabile videbatur, nolebant enim audire monentes vtilia, sed potius vitæ creabant pericula, audentibus eos reprehendere, aut castigare, de quibus loquens, apopsiopesi usus fuerat. Hinc poeta, quasi deterritus, substitit deliberabundus, dicens. *Ab si fas dicere*, quasi diceret, *O si mihi liceret loqui quæ sentio*, de Romanorum peruerfitate: Demum quasi resumpto spiritu, ut *anus ad armillum*, redit ad propositum, & contempto periculo, asserit licere sibi Satyræ scribere.

TUNC, quum ad caniciem, & nostrum istud viuere triste aspexi, & nucibus facimus quæcunque relictis, quum sapimus patruos, tunc, tunc agnoscite. Verba ista sunt poetæ, rationem adferentis, quare putet sibi licere satyræ scribere, nam dicit. Tunc quum aspexi ad caniciem, & ad istud nostrum viuere triste, & ad ea quæ facimus relictis nucibus, quum sapimus patruos, tunc, tunc, quasi subdere volens, iuxta Casaubonum, fas esse corruptos Romanorum mores, satyrico sale perfricare: vel, & forte melius, quia Romani, tunc vehementius pueriles sectantur ineptias, quum ad senectutem deuenerunt, hoc est maximè vituperandum, & satyræ dignum: sed per apopsiopesim reticet quæ Romani, ætatis prouectæ, facerent, sed tantum petit sibi ignosci, si à satyræ scribenda nequeat abstinere. Ait ergo. *Tunc quum ad caniciem.* Canicies, siue canitudo propriè est capillorum albedo, qualis, ætatis accessione, solet plerumque

que in senibus inueniri ; ad quem sensum loquitur Ouidius, dicens libro 4. Tristium elegia 10.

Iam mihi canicies, pulsas melioribus annis,

Venerat, antiquas miscueratque comas.

Docet autem Galenus lib. 2. de Temperam. canescere homines, maxime à temporibus, siquidem regio illa est, omnium siccissima. Et ista passio in nullo brutorum, præterequum inuenitur. Quum autem homini superueniat accessu ætatis, inde per metaphoram metonymicam, canicies pro senectute poni solet ; & quamuis puerorum nonnulli, albam habere cesariem inueniantur, illa tamen non est canicies, sed est habere capillos argenteos. Et quia homines plerumque in senectute sapere solent, sæpè canicies pro sapientia ponitur : quamuis, Varrone teste. *Neque vetulus cantherius quam nouellus melior, neque canitudini comes virtus, quæ in tenera aliquando inuenitur ætate*: qualis fuit in B. Agnete, de qua Ambrosius lib. de Virginibus, ait. *Infantia quidem computabatur in annis, sed erat senectus mentis immensa*. Quod idem docuit sapiens Sapientiæ cap. 4. dicens. *Senectus venerabilis est, non diuturna, neque annorum numero computata, canis autem sunt sensus hominis, & ætas senectutis vita immaculata*. Sed quia frequenter senes, longo rerum usu, sapere consueverunt, merito hic dicitur, Tunc quum aspexi ad caniciem, quam videlicet decebat sapientia, & morum grauitas, nam valde mirum est, in ea ætate inuenire stultitiam, atque studia puerilia.

NOSTRVM istud vixit triste Vixere triste,
id est.

idiotismus est frequens apud Persum, inuentus etiam apud alios, & maxime Græcos; significat autem vitam tetricam, ac iurgabundam, aut submorosam, qualis esse consuevit in senibus, & philosophis, & alijs proximorum morum censoribus. Indignum autem videtur, eos qui sint ipsi inquinatissimi, alios velle corrigere, ut de quibus ait Iuuen. Satyra 2.

Plera Sauromatas fugere hinc libes; & glaciale Oceanum, quoties aliquid de moribus audent, Quos Curios simulant, & Bacchanalia viuunt. Quum ergo aspicio, inquit, tale viuere, nempe vitam philosophicam, & submorosam, ineptire, & conuerti ad nugæ pueriles, nequeo contineri à satyra, ut nec Iuuenalis sat. 1. v. 26.

Quæ pars Niliacæ plebis, quum verna Canopi Crispinus, Tyrias humero reuocante lacernas Ventiles, æstium digitis sudantibus aurum, Nec sufferre queat maioris pondera gemme, Difficile est Satyræ non scribere.

Dixit autem aspersi nostrum istud vinere triste, nempe in prima persona, ut per Cinomiam, & sermonis communicationem, inuidiam vitaret, obiurgationemque molliret.

RELICTIS nucibus. Ita dictum videtur, per metonymiam, pro, omissis studijs puerilibus: nuges enim inter puerorum numerantur oblectamenta, eis namque nedum pueri libenter vescuntur, sed eis etiam frequenter ludunt, adeò ut Suetonius narret, Augustum, cum pueris, nucibus lusisse, sic enim ait, Octauio cap. 83. *Animi laxandi causa, modo piscabatur hamo, modo talis, aut ocellatis, nucibusque ludebat cum pueris minis, quos facie, & garrulitate*

90 *In primum textum*

*tate amabiles, vndique conquirebat, precipue
Mauros, & Syros. Detinentur autem pueri
colligendis nucibus, ideoque in nuptijs nuces
spargebantur, vt videlicet, excitato strepitu
per pueros nuces colligentes, vel easdem frā-
gentes, non exaudiretur vox sponsæ, virgini-
tatem deponentis. Quamuis alia quoque red-
datur causa, quur nuces in nuptijs spargeren-
tur, nempe ad significandum, debere nouam
nuptam esse quasi Iuhonem, & matrimonium,
vt & nuces, esse sub Iouis tutela, nam nux, &
maxime iuglanda, Ioui erat sacra. Hinc Virgi-
lius Ecloga. 8. versu. 29.*

Mopse novas incide faces, tibi ducitur vxor

Sparge mari te nuces.

Et Catullus Epithalamio Iulij, & Malliæ, seu
carmine 61.

- *Da nucas pueris iners
Concubine, satis diu
Insisti nucibus, lubet,
Iam seruire Thalassio,
Concubine nucas da.*

Et eiusdem puerilis lusus meminit Martialis,
dicens lib. 5. Epigrammate 84.

Iam tristis nucibus puer relictis,

Clamose reuocatur à magistro.

Ex quibus cōstat sensū horū verborum. *Quum
asperi ad ea quæ facimus relictis nucibus, esse
quem diximus, nimirum: Quum consideravi
opera eorum, qui iam è pueritia, vel etiam
ex ephœbis excesserunt. Per quæ innuit iam
totam Romanorum vitam, à carcere ad metā,
siuè à pueritia ad senectutem, inanibus esse
studijs consecratam, & ideò satyra dignam.*

QVVM

QUUM sapimus paternos. Patrus est frater patris, sicut patris soror est amita, matris vero soror, dicitur matertera. Consueverunt autem patres, filios suos, fratribus tradere instituendos, & educandos: plerumque enim amor patrius, non sinit detortos filiorum mores inspicere, & castigare: patruis vero, ut non deest charitas generis, siue sanguinis, sufficiens in-
vigilare pro nepotum profectibus, ita non ade-
st tanta animi mollicies, quæ eos sinat co-
rumdem insurgentia vitia relinquere inemen-
data. Hinc patruus ponitur pro severo casti-
gatore vitiorum nepotis. Sic Horatius lib. 3.
Carminum ode 13. ait.

*Miserarum est, neque amari dare ludum,
Neque dulci mala vino lanare, aut ex-
Animari metuensis patrue verbera lingua.*
Et idem lib. 2. sermonum satyra 3.

Gladiatorum dare centum

*Damnati populo paria, atque ebuli, arbitrio Arri,
Frumenti quantum metis Africa, siue ego prauè
Sen rectè hoc volui, ne sis patruus mihi.*

Vndè quod hic ait, *Quum* sapimus paternos, si-
gnificat. Quum videri volumus morum seque-
riorum, cuiusmodi esse consueverunt patru-
i obiurgantes, & corrigentes nepotum vitia.

TUNC, tunc ignoscere. Sunt etiam verba
pœtæ, & in eis est duplex schema, videlicet
anaphora, qua repetitur eadem vox in eadem
significatione, nec solum continuè, dicendo.
Tunc tunc, sed etiam post interpallum, nam
præcesserat. *Tunc quum ad caniciem.* Et est el-
lypsis, siue anadiplosis, nam reticetur quid sit
in Romanorum moribus, postquam ad caniciem

vene-

venerant, quando verbis Curios simulabant, qui compescere peccata debuerant. Non enim expressit, tunc magis peccare, maioraque dare exempla prauitatis: nec tunc eos esse molles, effeminatos, inanis gloriæ, pecuniarumque, ac deliciarum cupidos, ganeones, lurcones, ambitiosos, & studiorum corruptores, neque aliud tale in particulari; sed ex indignatione orationem abrumpens, ista omnia, & peiora subintelligenda relinquit, petens sibi ignosci, si à satyra scribenda non abstineat.

NOLO. Verbum istud dicunt esse populi, vel magnatum, contra quos satyra scribebatur. Sed puto esse Monitoris inhibentis, ne faciat. Quum enim poeta, commotus indignatione aduersus vitia, & peruersos ciuipm mores, peteret sibi ignosci, si in illos satyram scriberet, Monitor abstergere illum nititur, malum ei minitans, si in eo perseveret proposito.

QVID faciam? sed sum petulanti splene cachinno. Verba sunt poetæ, fluctuantis, deliberantisque, quid sibi facto opus foret, post auditum, nullam sibi veniæ spem reliquam, si satyram scribere pergeret. Sed tandem, quasi cum Cæsare transeunte Rubiconem, diceret. *Iacta est alea*; vel cum Tullio: *Minoris esse amicum, quàm animi perdere conceptum*, determinat propositi perseverantiam, quam tamen excusat, quasi operatio illa non descenderet à voluntate, sed à natura: in naturalibus autem, nec meritum adest, nec demeritum: & illud probat, quia à splene, dante risum.

PETVLANTI. Petulans idem est, ac pro-cax, effrenis, improbus, & contumeliosus, sic Cice-

Cicero Paradoxo. 3. *Lapsa est alicuius libido in muliere ignota, dolor ad pauciores pertinet, quam si petulans fuisset in aliqua generosa, ac nobili virgine, peccauit tamen nihilominus, siquidem est peccare, tamquam transilire limites, quod quum feceris, culpa commissæ est, sic idem Cicero lib. 2. de Oratore. Illud assequor, ut si quis mihi maledicat, petulans, aut plane insanus esse videatur. Et ita seipsum dicit cachinnonem, ob petulans splen, nempe ob lienis improbitatem, a difficilem coerceri.*

SPLEN, quod & lien Latinis dicitur, viscus est in sinistra animæ parte situm, ad se crassos malinchronicosque trahens succos in hepate genitos, quorum quum parte se aluerit subtiliori, reliquam, propriè quodam meatu, in ventriculum remittit. De eo sic Celsus lib. 2. cap. 7. *Quibus lienes magni sunt, his gengivæ malæ sunt, & os olet, aut sanguis aliqua parte prorumpit. Et eodem lib. 2. cap. 8. inquit Lienosis, bona tormina sunt. Sed lib. 4. cap. 1. ait. Sub corde, atque pulmone, transversum ex valida membrana septum est, quod à præcordiis uterum diducit, æquè nervosum, multis etiam venis per id discurrentibus, à superiori parte, non solum in testina, sed iecur quoque lienemque discernit. Hæc viscera proxima, sed infra tamen, dextra sinistraque posita sunt. Iecur à dextra parte, sub præcordiis ab ipso septo ortum, intrinsecus canum, extrinsecus gibbum, quod prominens leniter ventriculo insidet, & in quatuor fibras dividitur. Ex inferiori vera parte, ei fel ingres. At lienis sinistra eidem septo, sed intextino innexus est, natura mollis, & rarus, longitudinis, crassitudinisque*

que modica,isque paululum à costarum regione
in vterum ex maxima parte, sub his conditur;
atque hac quidem iuncta sunt. Eodemque lib. 4.
cap. 9. Lienis ubi affectus est, intumescit simul-
que cum eo pars sinistra, eaque dura est, & præ-
menti renititur; venter intentus est, aliquis etiã
cruribus est tumor. Ulcera, aut omnino non sane-
scunt, aut certe cicatricem vix recipiunt. In in-
tenta ambulatione cursuque, dolor, & quedam
difficultas est. Hoc vitium quies auget; itaque
exercitatione, & labore opus est, habita tamen
ratione, ne febre mixta, si nimium processerit, ex-
citetur. Vnctiones frictionesque, & sudores ne-
cessarij sunt. Dulcia omnia inimica sunt, item
lac, & caseus: acida autem maxime conveniunt.
Ergo acetum acre per se sorbere, & magis etiam,
quod scilla conditum est, expedit. Edenda sunt
salsamenta, ut oleæ ex muria dura tinclæ in ace-
to, lactuca, intubisque, & betæ, ex eodem, & sina-
pi, asparagus, armoracia, psoralea, vngulæ, rostra,
aves macræ, eiusdem generis venatio. Potus vero
ieiuno debet absinthiam incoctum: at post cibum
aqua à ferrario fabro, in qua candens ferrum
tinctum sit, hæc enim, vel precipue lienem coer-
cet, quod animaduersum est in his animalibus,
que apud hos fabros educata, exiguos lienes ha-
bent. Potest etiam dari vinum tenue, austerum:
omniaque in cibis, & potionibus, quibus urina
mouendæ sunt, precipueque ad id valet, vel tri-
folii semen, vel cuminum vel apium, vel serpillū,
vel Cytisus, vel portulaca, vel nepeta, vel thymū,
vel hyssopum, vel saturata, hæc enim inde commo-
dissime videntur humorem deducere. Lienis quo-
que bubulus utiliter esui datur, precipueque

cruca

eruca, & nasturtium lienem extenuant. Et idem Celsus lib. 5. cap. 18. ait. At si lienis torquet, glandis, quam βάλανον Græci vacant, cortex, & nitrum, paribus portionibus contunduntur, respargunturque aceto quàm acerrimo; ubi cerati crassitudinem habes, linteo antea in aqua frigida madefactio illinitur, & sic imponitur, supraque farina ordeacea inijcitur, sed manere ibi non amplius sex horis debes, ne lienem consumas. Eodēque lib. 5. cap. 26. inquit. Liene iēto, sanguis niger à sinistra parte prorumpit, præcordia cum vētriculo, ab eadem parte indurescant, fitis ingens oritur, dolor ad iugulum, sicut iocinore vulnerato, venit. Plinius lib. 20. cap. 15. ait. De capparis satis diximus inter peregrinos frutices: non videntur transmarino, innocentius Italicum est; ferunt eos qui quotidie id edunt paralyti non periclitari, nec lienis doloribus. Radix eius visiliginis albas tollit, si trita in sole fricentur. Spleneticis prodest in vino posita Radicis cortex duabus drachmis, dempto balnearum usu; feruntque trīginta quinque diebus per urinā, & aluum totum lienē emitti. Et lib. 23. cap. 1. dicit. Vitis alba est, quā Græci ampeloleucen, alij ophiostaphylon, alij melothron, alij psilothrum, alij archezostin, alij cedrostin, alij madon appellant. Huius sarmenta lōgis, & exilibus internodijs geniculata scandunt. Folia pampinosa ad magnitudinem ederae, dipiuntur, ut vitium. Radix alba, grandis, raphano similis initio: ex ea caules asparagi similitudine exeunt. Hi decocti in cibo, aluum, & urinam ciēt: folia, & caules exulcerant, utriusque ulcerum phagedænis, & gangrenis, fibrarumque radio, cum sale illinuntur. Semen in pua raris acinis de-

pen-

pendet succo rubente, postea croci. Nouere id qui coria perficiunt, illo enim utuntur: psoris, & lepris illinitur, lactis abundantiam facit coctum, cum tritico, potumque. Radix numerosis utilitatibus nobilis, contra serpentium ictus trita drachmis duabus bibitur. Vicia cutis in facie, uarosque, & lentigines, & sugillata emendat, & cicatrices. Eademque præstat decocta in oleo. De cocta datur, & comitialibus potus, item mente commotis, & uertigine laborantibus, drachmæ pondere quotidie anno toto. Et ipsa autem largior aliquanto, sensus purgat. Illa uis præclara, quod ossa infractione extrahis in aqua imposta, ut bryonia, quare quidam hanc albam bryoniam uocant. Alia uero nigra efficacior in eodem usu, cum melle, & thure. Suppurationes incipientes discutit, ueteres maturat, & purgat. Ciet menses, & urinam: ecligma, ex ea fit suspensio, & contra lateris dolores, uulsi ruptis. Splenem, ternis obolis pota, triginta diebus, consumit. Et idem Plinius lib 11. cap. 37. inquit Ventrículas, atque intestina pingui, ac tenui omento integuntur; præterquam oua gignentibus. Huic adnectitur lien in sinistra parte aduersus iecur, cum quo locum aliquando permutat, sed prodigiosè. Quidam eum putant inesse oua parientibus, item serpentibus admodum exiguum: ita certe apparet in testudine, & crocodilo, & lacerto, & ranis. Ego cephalo aui non esse constat, neque iis, quæ carent sanguine; peculiare cursus impedimentum aliquando in eo, quamobrem inuritur cursorum laborantibus; & per uulnus etiam exempto, uiuere animalia tradunt; sunt qui putent adimi simul risum homini; intemperantiamque eius constare
lienis

lienē magnitudine. Asia Regio Serpēis appellatur, in qua minimos esse pecori tradunt, & inde ad lienem inuenta remedia. Splenis ergo siue lienis magnitudo, naturaliter, & proportionē reliqui corporis, vel præcordiorum, modicā esse debet, quæ si in aliquo animalium mensurā excesserit, præter alia physica, quæ adfert incommoda, dat etiam inclinationem ad effusè ridendum, quod ultra iam dictos, Celsum, & Plinium, tradit Q. Serenus Samonicus, dicens lib. de præceptis Medicinæ c. 24.

*Pulegiū, abrotonum, nitido cum mastice coctū
Ac thymēra speciem, quam commemorans ce-
(phaloten*

Prædixit spleni Deus Idē, posse mederi.

*Dulcia Plautus ait, grandi minus apta lienī,
Splē tumidus nocet, & risū tamē addit ineptū*

Vt mihi Sardois uideatur proximus herbis

Irrita, quæ miseris permiscēt gaudia fatis.

Dicitur exsecutus faciles auferre cachinnos,

Perpetuoque æuo frontem præstare seueram.

Et hoc nunc vult dicere, à splenis magnitudine risum irritante, procedere suum risum.

CACHINNO. Nomen est tertię coniugationis, eum denotans qui facilis, & proclivis sit ad effusè, & intemperanter ridendum. Cachinnus enim risus est immodicus, siue solutus, cuiusmodi, ut sapientem dedecet, ita proprius videtur esse stultorum, unde Ecclesiastes cap. 7. ait. *Sicut sonitus spinarum ardentium sub olla, sic risus stulti.* Et Ecclesiastici cap. 21. *Fatuus in risu exaltat uocem suam, uir autem sapiens uix tacite ridebit.* Et Gregorius Nyssenus homilia 2. in Ecclesiasten ait, *Dixi in corde meo,*

age tentabo te in insipientia, & ecce in bonis. Et hoc quoque est vanitas, non enim se statim dedidit tali experientie, neque non gustata austeriori, & seueriori vita, delapsus est ad iucundorum participationem; sed quum in illis fuisset exercitatus, per se moribus prius recte praestisset, & a risu alienum, grauemque & constantem, per qua a studiosis maxime comparantur disciplina sapientiae, tunc se remisit ad ea, quae sensu censentur esse iucunda, ac delectabilia: non animi ad haec attractus perturbatione, sed ut considerares, an ad veri boni cognitionem aliquid conferat sensus, qui in eis fuerit immoratus. Tunc enim, & ab initio risui denunciat inimicitias, & animi motum illum, vocat mentis emotionem, quod quidem sensu idem est quod delirium, & amentia. Si quid enim aliud quispiam proprie risum appellauerit, id quod neque est oratio, neque factum, cerso scopo, & proposito susceptum. Oris autem indecora dilatatio, tremorque spiritus, & totius corporis concussio, & genarum diductio, dentiumque & linguae, & palati apertio, collique concertio, vocisque praeter rationem fractio, quae simul cum fractione spiritus intersecatur, quid hoc aliud fuerit quam amentia, & ideo. Et dixi inquit, risui, amentiam: perinde, ac si diceret risui, Insanis, & es emotae mentis, neque manes intra constantiae fines, ut qui vel inuitus te indecore geras, & in motu animi tuam formam perueras, idque propter nullam utilitatem. Democritus tamen inter sapientes, & Philosophos famae non obscurae, ad cachinnandum facilis extitit. Vnde Iuuenalis Satyra Io. versu 28.

Iamne igitur laudas, quod de sapiētibus alter
Ri-

*Ridebat, quoties à limine mouerat unum,
Protuleratque pedem, flebat contrarius aliter ?
Sed facilis cuius rigide censura cachinni:
Mirandū est unde ille oculis suffecerit humor.
Perpetuo risu pulmonem agitare solebas
Democritus, quamquā non essent urbibus illis
Prætexta & trabes, fasces, lætica tribunal.*

Chrysippum etiam, alterum philosophum, nedū effulse risisse, sed ex risu obiisse tradit Laertius lib. 7. his verbis. Nonnulli aiunt præ nimio risu eum interiisse: nam quum ei asinus ficus comederet, quumque anum asino merum sorbendum afferre iussisset, effusus ridensem mortem occubuisse ferunt. De adulatoribus etiam, & parasitis loquens Iuuenalis ait Satyra 3. versu 98.

*Natio comæda est, rides? maiore cachinno
Concussitur; flet, si lachrymas aspexit amici,
Nec dolet.*

Afferit igitur se cachinnonem ob splenis viciosam magnitudinem, & propterea non posse continere seipsum, quin carpat, & derideat. Romanorum, etiam Magnatum mores, atque adeo à scribenda satyra: & ideò esse sibi ignoscendum, quum id non foret voluntarium, siue liberum, sed omnino, & mere naturale, in quo non est meritum, nec demeritum.

PARAPHRASIS TEXTVS PRIMI SATYRÆ PRIMÆ.

PROCEMIUM huius Satyræ vnico versu cōprehensum, effertur per ecphonismum, & exclamationem, qua dicitur vniuersa hominū

studia inepta esse, & in rebus ipsis naturalibus, multam reperiri vanitatem. Verum eo ista meditante, & mandante chartis, superueniens amicus, eum dehortari à proposito conatur, quod huiusmodi lucubrationes ingratæ forent auribus hominum, nec vllum forent inuenturæ lectorem. Cui quum ipse respondisset non se destitutum à proposito, etiam si sciret neminem eas debere legere. Ad hæc Monitor iureiurando asserit, prorsus neminem eas lecturum, quod est valde indignum, & ignominiosum. Poeta tunc quærit. Num Romani, & ipse Nero, sibi antepone e vellent Accium illum Labeonem poetam adeo insulsum, ut non veritus fuerit dicere (Homeri Iliadem è Græco in Latinum vertens (*Crudum manduces Priamum, Priamique pisinnos*, quo tamen Nero mirre oblectabatur. Ad hæc Monitor. Vanæ sunt inquit huiusmodi querimonix, nam vere Nero, cæterique Romani, nihil probant, nisi molle, & effœminatum. Ex quo poetam cōsolatur, suadens ne sua opera exponere velit (quasi gēnam ante gallum AEsopicum) iudicio Romanorum, à quibus, non intellecta, contemptui erant futura, quum Romæ nullus tunc viveret, qui sapientiæ initiatus saltem foret, sed contentus testimonio propriæ conscientie, abstinere vellet à Satyra. Hinc poeta dolens sibi interdictum esse pandere animi sui conceptus, ait. O si mihi concederetur explicare, quæ sentio de moribus, & ignorantia Romanorum. sed statim firmat animum scribendi satyram, asserens id omnino sibi licere, nā respiciens ad ea quæ Romani faciebant ab infantia, ad usque

que etatem decrepitam, etiam illi qui sanctiorem vitam profitebantur, quique aliorum, mores corrigere debebāt, quomodo inanibus, immo vitijs inquinarentur, & obcœcarentur ignorantia, nequibat abstinere, ab eorum reprehensione, ideòque rogat sibi ignosci sic facienti. Monitori vero veniam deneganti: respondet, se nequire naturali obniti inclinationi, hanc vero, procliuitatē ridendi inquinatos aliorum mores, inesse sibi à natura, nimirum à splenis magnitudine, & propterea par esse sibi gnosci.

Finis paraphrasis textus primi
satyrę primæ.

SATYRÆ PRIMÆ

TEXTVS SECVNDVS

- S** Cribimus inclusi, numeros ille, hic pe-
 (de liber
 Grande aliquid, quod pulmo animæ
 (prælargus anhelet,
 15 Scilicet hic populo pexusque, togaque recenti,
 Es natalitia, tandem cum Sardonyche, albus
 Sede legens celsa, liquido quæ psalmate guttur
 Mobile collueris, parvanti fractus ocello,
 Hic neque more probo videas, nec voce serena
 20 Ingentes trepidare Titos, quum carmina libbū
 Infrant, & tremulo scalpuntur, ubi intima
 (versu.
 Tun' vetule auriculis alienis colligis escas?
 Auriculis, quibus & dicas, Certe perditus. Ohe
 Quid didicisse, nisi hoc fermentum, & quæ se-
 (mel intus
 25 Innata est, rupto iccore exieris caprificus?
 En pallor, sensumque. O mores! Usque adeone
 Scire tuū nihil est, nisi te scire hoc, sciat alter?
 At pulchrum est digito monstrari, & dicier
 (Hic est.
 Ten' cirratorum centum dictata fuisse
 30 Pro nihilo pendas? Ecce inser pocula quærūt,
 Romulida saturi, quid Dia poemata narrent.
 Hic aliquis cui circa humeros, & ianthina
 (lena est,
 Rigidulum quiddam balba de nare locutus
 Phyllidas Hypsiphylas, vasū, & plorabile si quid
 35 Eli-

- 35 *Eliquat, & senero supplantat verba palato.*
Assensere viri. Nunc non cinis ille poetæ
Felix? Non lenior cippus nunc imprimit ossa?
Laudant conuina. Nunc non è manibus illis,
Nunc non è tumulto, fortunataque fauilla,
40 *Nascensur viola? Rides ais, & nimis uncis*
Naribus indulges. An erit, qui velle recuset
Os populi meruisse, & Cedro digna locutus
Linquere nec scombros metuentia carmina,
(nec thus?
Quisquis es, ò modo quem ex aduerso dicere feci,
45 *Non ego quàm scribo, si forte quid aptius exit,*
Quando hac rara auis, si quid tamè aptius exit,
Laudari metuum, neque enim mihi cornea fi-
(bra est:
Sed resti finem, extremumque esse recuso
Engentum, & Belle; nam Belle hoc excute totum,
50 *Quid non intus habet? Non hic est ilius Acci*
Ebria veratro: non si qua elegidia crudi
Distavunt proceres, non quidquid deniq; leſis
Scribitur in citreis. Calidum scis ponere sumum,
Scis comitem horridulum irita donare lacerna.
55 *Et verum, inquis, amo, verum mihi dicto de me,*
Qui potes? Vis dicā. Nugaris, quum tibi Calus
Pinguis aqualiculus propèso sesquipede extes.
O lane, à tergo quem nulla ciconia pinxit,
Nec manus auriculas imitata est mobilis albas.
60 *Nec lingua quantum scias canis Appula tatum;*
Vos ò Patricius sanguis, quos vivere fas est,
Occipitis cæco, postice occurrere sanæ.

COMMENTARIUM

I N

TEXTVM SECVNDVM

SATYRÆ PRIMÆ.

Onatus fuerat Monitor Per-
sium reuocare ab intento
scribendi Satyram: verum
frustra, nam iste firmus
in proposito, statuit omnia
studiorum genera exagi-
tare: sed oratores in primis
atque poetas, tum quia

horum vitia notiora erant sibi, eorum-
dem sacrorum participi: tum etiam quia illo-
rum infamia in seipsum, illorum consacra-
mentum, redundabat. Simul autem poetas per-
stringit, & oratores, quia quum ambæ hæ fa-
cultates occupentur circa sermonem, tam vir-
tutes, quam pleraque vitia communia habēt,
vt magnificentiam, & ei oppositum tumorem,
siue inflationem: quod & Petronius exprimit
in principio sui satyrici, vbi loquens de vitio
declamatorum ait. *Hæc ipsa tolerabilia essent; si
ad eloquentiam ituris viam facerent: nunc, &
rerum tumore, & sententiarum vanissimo strepi-
tu, hoc tantum proficiunt, ut quum in forum ve-
nerint; putent se in alium terrarum orbem de-
latos. Et ideo ego adolescentulos existimo in scho-
lis stultissimos fieri, quia nihil ex ijs, quæ in usu
hærent, aut audiunt, aut vident, sed piratas cū
cate-*

catenis in littore stantes, & Tyrannos edicta scribentes, quibus imperent filiis, ut patrum suorum capita praeceant: sed responsa in pestilentia data, ut uirgines tres, aut plures immolentur: sed mellitos uerborum globulos, & omnia dicta, factaque, quasi papanere, & sesamo sparsa. Qui inter haec nutriuntur, non magis sapere possunt, quam bene olere qui in culina habitant. Pace uestra liceat dixisse, promi omnium eloquentiam perdidistis, leuibus enim atque inanis sonis, ludibria quadam excitando, effecistis, ut corpus orationis enervaretur, & caderet. Nondum iuuenes declamationibus continebantur, quum Sophocles, aut Euripides inuenerunt uerba, quibus deberet loqui. Nondum umbraticus doctor ingenia deleuerat, quum Pyndarus, nouemque Lyrici, Homericis uersibus canere & muerunt. Et ne Postas quidem ad testimonium citum, certe neque Platonem, neque Demosthenem ad hoc genus exercitationis accessisse video. Grandis est, ut ita dicam, pudica oratio, non est maculosa, nec turgida, sed naturali pulchritudine exurgit. Nuper ueniosa istaec, & enormis loquacitas, Athenas ex Asia commigrauit, animosque iuuenum ad magna surgentes, pestilenti quodam sidere adflauit, simulque corrupta eloquentiae regula, stetit, & obmutuit. Et de poematibus eodem satyrico inquit Petronius. Multos inquit Eumolpus, & iuuenes ea men decepit: nam ut quisque uersum pedibus instruit, sensumque teneriorem, uerborum ambitu intexit, putauit se continuo in Heliconem uenisse. Sic forensibus ministeriis exercitati, frequenter ad carminis tranquillitatem, sanquam ad portum tranquilliores refugerunt,

credentes facilius poema extrahi posse, quum con-
trouersiam sententiolis uibrantibus pictam. Ce-
terum neque generosior spiritus uanitatem amat,
neque concipere, aut edere partum mens potest,
nisi ingenti flumine literarum inundata. Effu-
giendum est ab omni uerborum, ut ita dicam, ni-
litate, & sumendæ uoces à plebe semotæ, ut fiat.
Odi prophanum vulgus, & arceo. Præterea
curandum est ne sententiæ emineant extra corpus
orationis expressæ, sed intellecto nestibus colore ni-
teant. Homerus testis, & Lyrici, Romanusque Vir-
gilinus, & Horatii curiosa felicitas. Cæteri enim,
aut non viderunt usam qua iretur ad carmen, aut
usam timuerunt calcare. Eodem ergo modo
nunc Persius, simul pseudooratores, & pseudo-
poetas perstringere intendit. Vnde ait. Scribi-
mus inclusi numerus ille, hic pede liber. Est autem
scribere, diuersum ab exscribere, & uerte e-
nam qui scribit, proprii ingenij fœtus expo-
nit, qui uero uertit, aut exscribit, aliorum in-
uenta, ad propriam, uel etiam aliorum deriuat
utilitatem. Importat autem scribere, mentis
conceptum literis siue caracteribus, alijs mani-
festare. Et sic accepit Plautus, dum in Prologo
Afinariæ ait.

Huic nomen Græcè est Onagros fabula.

Demophilus scripsit, Marcus ueritè barbarè

Afinariam uoluit esse, si per nos licet.

Et idem Plautus Menechmis Actu 2. Scena 2.
inquit.

In scirpo nodum quaeris, quia nos hinc domum

Redimus, nisi se historiam scripturam sumus.

Sic Horatius Epistolarum lib. 2. epistola 2.

Paupertas impulsis andam

*Ut uersus facerem : sed quod non desit habentē
Quę poterunt unquam satis expugnare cicuta
Nil melius dormire putē quā scribere uersus.
Et idē in eadem epistola subdit.*

Me Romana poemata censet

Scribere posse inter tot curas, totque labores.

INCLUSI. Includere est intus claudere. Sic accipit Cato dicens apud Ciceronem de sene. *Aute. Ego uestros patres P. Scipio, etque C. Leli, uiros clarissimos, mihi que amicissimos uiuere arbitror, & eam quidem uitam, quę est sola uita nominanda. Nam dum sumus, his inclusi compagibus corporis, munere quodā necessitatis, & graui opere perfungimur. Est enim animus Cælestis, ex altissimo domicilio depressus, & quasi demersus in terram, locum Diuina natura, eternitati que contrarium. Eodem sensu accepit Virg. 2. **Æneidos** versu 45.*

A ut hoc inclusi ligno occulantur Achivi,

*Aut hac in nostros fabricata est machina muros
Et Ouidius libro 5. Tristium elegia 1.*

*Strangulat inclusus dolor, atque exsternat intus,
Cogitur, & uires multiplicare suas.*

Sapientes ergo, & omnes qui liberales profitebantur artes, inclusi scribebant, secreti uidelicet, liberi, atque remoti ab hominum confluxu, tumultoque. Eadem siquidem laus esse censeatur hominum eruditorum & honestarum matrum familias, nimirum domi inclusos se continere. Sic namque, demptis arbitris, feruentius meditationi incumbere possunt : quę attentio frequentius deperit, si quid crepueris extrinsecus: ideoque scriptores cubiculis, & lectis se continebant. Nisi manus inclusos re-

ferre ad penulas, quibus amiciebantur, quod cumlatiue admittere possum, ut ita sint bis inclusi, cubiculis scilicet, & vestibulis.

NUMEROS ille, hic pede liber. Numerus propriè est collectio unitatû, unitas enim siue vnum, non est numerus, sed illius principium, binarius vero, primus, & minor numerorum, ut & alij ex unitatibus constantes. Sic Ouidius 2. Tristium eleg. vnica.

Tessera quot numeros habeat distante uocato

Mittere quo deceat, quo dare missa modo.

Sed quum omnis harmonia, & harmonicus concentus numeris constet, adeo ut musica arithmeticæ sit subalternata, numerus frequenter ponitur pro ratione harmonica. Et ita Virgilius Ecloga 9. versu 44.

Quid quæ te pura solum sub nocte canentem

Audieram? numeros memini, si uerba tenerem.

Er Naso 4. Trist. eleg. 1.

Hoc est quum cantet uinctus quoq; compede fossor

Indocilis numero quum graue mollet opus.

Cantat, & innitens limose pronus arena

Aduerso sardam qui trahit amne rasem

Quique refert pariter lentos ad pectora remos

In numerum, pulsa brachia uersat aqua

Et infra eadem elegia 1. libri quarti Tristium ait, idem Ouidius.

Et tamen ad numeros antiquaque sacra reuerti.

Sustinet in tantis hospita Musa malis.

Harmonicus autem numerus, communis est Oratoribus, atque poetis, nisi quod in his est manifestus &, in eisdem locis semper idem: in illis vero tectior, dissimulatus, & ideo in eisdem locis diuersus, ut ex Aristotele, & Cicerone dixi.

diximus in Institutionibus Oratorij libro 2. Tractatu 2, cap. 2. Et lib 3. Tract. 4. cap. 4. Vnde quod hic ait. *Scribimus inclusi numeros ille, hic pede liber*, numerorum nomine conspicuos intellexit, nimirum versus, & carmina: pede vero liber intelligitur Orator, non quod hic absque pedibus scribat, sed quod non vratur semper eisdem: & ita vult vnum scribere versus, alium orationem prosam.

GRANDE aliquid quod pulmo animę prælargus anhelet. Granditas propriè ætatis importat magnitudinem: sic Euclio; apud Plautū Aulularia Aëtū 2. Scena 2.

*Meam pauperiem conqueror
Virginem habeo grandem, dote cassam, a: que il-*
(locabilem.

Et Æschinus apud Terentium Adelphis Aëtū 4. Scena 5. loquens de Pamphila ait. *An sedere oportuit domi, virginem tam grandem*. Sic etiam Cicero pro A. Cæcina ait. *A Cluētius Habitus*, fuit pater huiusce, *Indices*, homo non solum municipij *Larinatis*, ex quo erat, sed etiam regionis illius, & vicinitatis, virtute, existimatione, nobilitate, facile princeps. Is quum esset mortuus, *Sylla*, & *Compeso Coss.* reliquit hunc annorum q̄ indecim natum, grandem autem, & nubilem filiā. Inuenitur nihilominus granditatis vocabulū extensum ad significandam, quamuis aliam magnitudinem. Hinc *Anus*, apud Plautum Curculione Aëtū 1. Scena 2. ait.

Grandiorem gradum ergo fac ad me obsecro:
Sic Hegio apud eundē Plautū Captiuis. Aëtū 2. Scena 2.

An vero non iusta causa est, ut vos servē sedula
Quos

Quos tã grandi sim mercatus presẽti pecunia ?
Et Dinacium apud eundem, Sticho Actu 2.
Scena 2.

Tantum à portu apporto bonum, sam gaudisẽ
(adfero grande
Vix ipsa Domina hoc nisi scias, exoptare à Djs
(ausit ipfis.

Et sic de alijs multis: & in primis, Grande dicitur de sublimi orationis stylo, qui a lio nomine appellatur Magniloquentia, de qua diximus Institutionibus Oratorijs lib. 3. Tractatu 4. cap. 1. de qua etiam Cicero in Bruto inquit. *Huic ætati suppare Alcibiades, Critias, Thëramenes, quibus temporibus dicendi genus vigeret, ex Thucydidis scriptis (qui ipse tunc fuit) intelligi maxime potest: Grandes erant verbis, crebri sententiis, compressione rerum breves, & ob eam causam interdum subobscuri. Vbi, & de Demosthene ait. Nihil acute inueniri potuit, in eis causis, quas scripsit, nihil, ut ita dicã, subdole, nihil versute, quod ille non videret: nihil subtile dici, nihil presse, nihil enucleate, quo fieri possit aliquid limatius. Nihil contra Grande, nihil incitatum, nihil ornatum, vel verborum gravitate, vel sententiarum, quo quidquam esset elatus. Stilus autem hic grandis, siue altiloquus, vel magnificus, & sublimis, inter omnes laudatissimus, ut diximus loco citato, tractantium inscitia, in vitia incurrit eumiditatis, & inflationis. In quod etiam vitium passim incidebant poëtæ, & oratores granditatem affectantes, contra quos nunc Persius loquitur, ut etiam Horatius Pisonibus scribens.*

Nec sic insipies, ut scriptor cyclopum olim:

Fer.

*Fortunam Priami cantabo, & nobile bellum .
Quid dignum tanto feret hic promissor hiatus ?
Parturient Montes, nascetur ridiculus mus .*

Vnde quod hic appellat Grande, non est proprie sublime dicendi genus, sed huius affectatio per ampullosa verba, rerum & sententiarum ponde e destituta .

QUOD pulmo anima prelargus anhelet. Pulmo est viscus spongiosum , totius corporis, post cor, nobilissimum, ad ungulae bouis instar dissectum, prouisum à natura , vt, quasi follis, attrahendo, & emittendo spiritum, natium, cordis, & animalis calorem temperet , & refrigeret, est enim respirationis instrumentum. De eo Celsus lib. 2. cap. 7. *Qui spumantem sanguinem excreant, his in pulmone vitium est.* Et lib. 4. cap. 1. *Pulmo spongiosus, ideoque spiritus capax, & à tergo spinę ipsi iunctus, in duas fibras, ungulae bubulae modo diuiditur .* Plinius vero lib. 11. cap. 37. *Sub corde pulmo est, spirandique officina , attrahens , ac reddens animam, idcirco spongiosus , ac fistulis inanibus canni Pauca enī, ut dictum est, habent aquatilia , ac cetera eua parientia exiguum, spumosum , ne sanguinem, ideo non fissiunt. Eadem est causa quare sub aqua diu rana, & phoca urinentur. Testudo quoque quamuis prugrandem, & sub toto tegumento habeat, sine sanguine tamen habet . Quanto minor hic corporibus, tanto uelocitas maior .* Quum ergo pulmo sit respirationis instrumentum , quando cum difficultate respiramus , tunc anhelare dicimur. Et id accidit aliquando excursu, ascensu, labore, aut alia fatigatione corporis: aliquando vero, ex recitatione orationis

nis habentis longas periodos, aut verba aspera, & prolata difficilia : talia enim, ab exiguum habente pulmonem, nequeunt absque anhelitu, & fatigatione recitari. Rem autem exaggerat Persius, dum prælargum pulmonem nominans, asserit nihilominus, recitando anhelare. Viciosissimam quippe oportuit esse eam orationem, cui, absque anhelitu, pronunciandæ, ne ille quidem par fuerit, qui optimo, prælargo nempe pulmone præditus erat. Inter laudes autem pulmonis, hæ tres in primis numerantur, ut sit largus, siue magnus, & mollis, & validus, adeo ut abunde spiritum admittere, & remittere possit.

ANIMAE. Anima est forma corporis, & nobilior pars compositi viuentis, cuius naturam duplici notione explicauit Aristoteles in 2. de Anima, primo dicendo. *Anima est actus corporis physici organici, potentia vitam habentis.* Secundo: *Anima est qua primo viuimus, sentimus, loco mouemur, & intelligimus.* Et est triplex nempe altrix, seu vegetatrix, sentiens, & ratiocinatrix, iuxta diuersos viuentium gradus: siquidem in vegetabilibus, nempe in plantis, herbis, & arboribus, est tantum anima altrix, quæ est viuendi principium: in animalibus vero eadem anima, quæ est sensationum principium, est etiam viuendi, & nutriendi. In homine, quamuis, non sit nisi vnica anima, quæ est rationalis, hæc tamen, nedum dat ratiocinari, & intelligere, sed etiam viuere, & sentire. Aliquando tamen anima sumitur pro eodem, ac animus: sed nonnulli ista distinguunt, dicentes, animam proprie esse substantialis vitæ, & operationis

Textum secundum. 113

rationum partis inferioris, principium, animū
vero dici, illam portionem, quæ est principū
operationum intellectualium, & proprie dicitur
mens. Sæpè etiam anima sumitur pro ipsa
vita, & sic acceperit Iuuenalis, dicens Satyra
12. versu 17.

I nunc, & ventis animam committe, dolato

Confusus ligno, digitis à morte remotus

Quatuor, aut septem, si sit latissima red'a.

Sed frequentius anima ponitur pro vëto, aërè,
& flatu, in quo sensu legimus Sapientiæ 2. Ex
nihilò sumus, & post hoc erimus, tanquam non
fuerimus, quoniam fumus flatus est in naribus
nostris, & sermo scintilla ad commouendum cor
nostrum, qua extincta cinis erit corpus nostrum,
& spiritus dissoluetur tanquam mollis aer. Sic
Virgilius loquens de malo Medico, animam
pro flatu posuit 2. Georg. versu 131.

Ipsa ingens arbor faciemque simillima lauro,

Es, si non alium late iactaret odorem

Laurus erat, folia hand ullis labentia ventis

Flos apprime tenax, animus, & olentia Medi.

Ora fouent illo, & sensibus medicantur anhelis.

Sic colluquuntur Demenetus, & Philenium,
apud Plautum Aſinaria Actu 5. Scena 2.

Dem. *AEdepol animam suauiorē aliquanto, quā*
(vxoꝛis meæ.

Plin. *Dic amabo, an facies anima vxoris tuæ.*

Demon. *Nauseam.*

Bibere malim si necessum est, quā illanc oscu-
(larier.

Sic de Euclyone loquentes Strobilus, & Con-
grio dicunt apud Plautum, Aulularia. Actu 2.
Scena 4.

Strob.

Strob. Quin, quum is dormitum, follem obringis
(ob gulam.

Con. Quid? Strob. Ne quid animæ forse amit-
(tat dormiens.

Cong. Esiatne obturat inferiorem gutturem

Tum, ne quid animæ forse amittat dormiens.

Et ita nunc animæ nomine aerem intelligit,
vel flatum, respiratione per pulmonem tractū,
& emissum.

ANHELET. Anhelare est ægrè, & cum dif-
ficultate halare, seu spirare, vel respirare: quæ
passio accidit ex labore, & fatigatione excitā-
te calorem, quo multiplicantur spiritus, se-
mutuo circa exitum, siue spirationem, & hala-
tionem, impediētes, sic intelligit Ovidius
dicens lib. 2. Fastorum.

Nullus anhelabat sub adunco vomere saturas

Nulla sub imperio terra colentis erat.

Sic etiam accipitur apud eundem Nasonem
libro 4. Tristium elegia prima.

Hostis habens arcus, imbutaque tela veneno

Senus, anhelanti mania iussit equo.

In recitandis vero longis periodis, & verbis
dithyrambicis, accidit, hæc fatigatio, & conse-
quenter halatio.

SCILICET, hæc populo pexusque, togaque re-
centi, & natalitia tandem, cum sardoniche albus
sede leget celsa, liquido quum plasmate guttur
mobile colluerit, patransi fractus oculo. Expi-
mitur his verbis apparatus, qua Magnas qui-
dam ad recitandum processit. Ordo autem
verborum talis est: scilicet pexus, & tandem
toga recenti, & natalitia, leget hæc sede celsa,
quum guttur mobile colluerit liquido plasma-
te,

te, fractus ocello patranti. Scilicet autem, quā-
vis aliquando sumatur ironice ad significandū
rem absurdam, vel minus credibilem, ut con-
stat, ex colloquio Simonis, & Dami apud Te-
rentium Andriæ Actu 1. Scena 2.

Simo. Meum gnatum rumor est amare.

Damus. Id populus curat scilicet.

Sic Dido apud Virgilium 4. *Æneidos* versu
376.

Hæu furis incensa feror, nunc augur Apollo

Nunc Lyciæ sortes, nunc & Ioue missus ab ipso

Interpres Diuum fert horrida iussa per auras.

Scilicet is superis labor est, ea cura quætos

Sollicitas.

Sic etiam loquitur Vlysses apud Ovidium
lib. 13. *Metamorphoseos.*

Scilicet idcirco pro nato cæcula mater

Ambitiosa suo fuit, ut Cælestia dum

Artis opus tantæ, rudis, & sine pectore miles

Indueret?

Proprie tamen idem valet, ac certe, vel profe-
cto, quasi sit scire licet, sicut videlicet sonat vi-
dere licet: sic Polixena, apud Ovidium 12. *Me-
tamorph.*

Perere iam dudum generoso sanguine, dixit.

Nulla mora est, aut tu sugulo, vel pectore celis

Conde meo (ingulumq; simul, pectusq; retexit.)

Scilicet, aut ulli servire Polixena ferrem.

Aus per tale sacrum numen placabis ullum.

Et Canace, apud eundem Ovidium *Epistola*
11. scribit.

Scilicet est aliquid cum sevis vinere ventis,

Ingenio populi convenit ille sui.

Sic etiam Luctetius lib. 2. de *Rerum natura*
versu. 464.

Nam

116 *In Satyræ primæ*

*Nam quod fluidum est, è lenibus, atq; rotundis
Est, ac lenibus atque rotundis mista doloris
Corpora: nec tamè hæc retineri hamata necessu', st.
Scilicet esse globosa, tamen quum squalida
(constent*

*Prouolui simul, ut possint, & ledere sensus.
Et hoc modo nunc sumitur, intendit enim de-
monstrare, & fere præ oculis ponere, exteriorio-
rem cultum Magnatis prodeuntis ad recitan-
dum.*

PEXVS. Verbum pectus, quamuis ad multa significanda accomodetur, & transferatur, nihilominus proprie idem valet, ac extricare, & explicare capillos. Sic Cicero 2. Catalinaria. *Postquam autem genus est, non solum numero, verum etiam genere ipso atque vita, quod proprium est Catalinæ, de eius delectu, immo vero de complexu eius ac fine, quo pexo capillo, nitidos, aut imberbes, aut bene barbatos videtis.* Sic Ovidius lib. 1. de Arte.

Hanc matutinos pectens ancilla capillos

Incitet, & velo remisgis addat opem

Sic Horatius lib. 1. Carminum ode 15.

Nequicquam Veneris presidio ferox

Pectes Cæsariem, grataque fœminis

Imbelli Cithara carmina dissides.

Curam autem adhibere, & sollicitudinem in explicandis pectendisque capillis, proprium videtur mollium, & effœminatorum; unde molliciei notatur recitator iste, qui sic pexus inducitur.

TOGA QVE recenti, & natalitia. Toga à regendo dicta, nam alias vestes, & totum corpus tegebat, genus erat vestis propriæ Romanorum, tam

tam virorum, quam foeminarum, qui propterea dicebantur gens togata, ut Iuppiter ait, apud Virgilium lib. 1. *Æneidos* versu 283.

Quin aspera Iuno

Quæ Mare nunc, terrasque metu, Cælumque
(*fatigas,*

Confilia in melius referet, mecumque fovebis

Romanos rerum Dominos, gentemque togatam.

Hac autem veste utebantur pacis tempore, nam in militia, & in castris, breuiorem assumebant, quam sagum dicebant. Et ita Cicero, ait Philippica 5. seu Oratione 48. Quamobrem P. C. Legatorum mentionem nullam censeo faciendam, rem administrandam arbitror sine mora, & confestim gerendam censeo, tumultum decerni: iustitium indici, saga sumi dico oportere, delectum haberi, sublati vacationibus in Urbe, & in Italia, præterea Gallia tota. Et idem ad Quirites oratione 49. quæ est Philippica 6. ait. Bellum nefarium illatum Reip. quum viderem, nullam moram interponendam insequendi M. Antonium putavi: hominemque audacissimum, qui multis nefarijs rebus ante commissis, hoc tempore Imperatorem Populi R. oppugnaret, coloniam nostram fidissimam, fortissimamque obsideret, bello censeo perse. uendum, tumultum esse decerni, iustitium indici, saga sumi dixi placere, quomnes acrius grauiusque incumberent ad vlciscendas Reip. iniurias, si omnia grauissimi belli insignia suscepta à Senatu viderent. Et infra eadem oratione ad Quirites. Vos saga parate. est enim ita decretum, ut si ille auctoritati Senatus non paruisset, ad saga iretur. Ibitur: non parebit. Sic etiam Philippica 7. An Equites Romani ample-

eten-

Elentur? occulta enim fuit eorum voluntas, iudiciumque de M. Antonio. Qui frequentissimi in gradibus Concordiæ steterunt, qui vos ad libertatem recuperandam incitauerunt, arma, saga, bellum flagitauerunt, me vna cum Populo R. in concionem vocauerunt, hi Antonium diligenter cum his pacem seruabis Antonius. Toga autem erat vestis longior, ad talos vsque demissa. Quod autem hic cognominetur toga recens, factum est ad significandum recitatore[m] istum plausum captasse, ex corporis cultu, auditorumque captasse beneuolentiam ex ijs, quæ erant præter, & extra rem, siue orationem, ut ex veste recenti, ex coma pexa, & manu Sardonycata.

TANDEM cum Sardonyche. Sardonyx gemma est, summa sui parte vnguis humanæ, tam candorem referens, quam læuitatem, inferiori vero, & magis intima, Sardæ, seu, dicere mauis, Sardiæ etiam gemmæ, ruborem, ita ut nonnullis videatur, non simplicem esse gemmam, sed compositam, ex onyche, & Sordio, & earumdem gemmarum imitari, ut colores, ita & virtutes, & qualitates. Est igitur Sardonyx lapis coloris tabei diluti, & admixti candori, seu pallori, qualis est in humano vngue. Et quum nihil habeat scabriciei, multo extimabatur, eiusque vsus erat maximus in anulis signatorijs, nam facile sculpebatur, & ob læuitatem, non patiebatur ceram sibi adhærere, quali anulari gemma Romæ primus vsus est Scipio, ut refert Plinius lib. 37. cap. 6. dicens. Primus Romanorum Sardonyche vsus est prior Africanus, ut tradit Demosthratus, & inde Romanis hanc gemmam fuisse celeberrimam. Quamobrem proximum ei
da.

habimus locum, Sardonyches, olim, ut ex nomine ipso apparet, intelligebantur candore in Sarda, hoc est velut carnis vngue humanis imposito, & utroque translucido: talesque esse Indicas tradunt Ismenias, Demostratus, Zenothemis, Sotacrus: hi quidem reliquas omnes, quæ non transluceant, cæcas appellantes, quæ nunc nomen abstulere. Nullo Sardarum vestigio Arabicae sunt, caperuntque pluribus hæc gemmæ coloribus intelligi; radice nigra, aut ceruleum imitante, & vnguem credisum enim candido pingi, nec sine quadam spe purpuræ, candore in minium transiente. Has Indis non habitas in honore Zenothemis scribis, tantæ alias magnitudinis, ut inde capulos facerent: etenim constat ibi torrentibus detegi. Et placuisse in nostro orbe initio, quoniam solæ prope gemmarum scalpæ, æram non auferrent. Persuassimus deinde, & Indis, ut ipsi quoque ijs gauderent: viturque perforatis, utique vulgus tantum in collo: & hoc est nunc Indicarum argumentum. Arabicae excedunt candore circuli prælucido, atque non gracili, neque in recessu gemmæ, aut in defectu retinente, sed in ipsis umbonibus nitente, præterea substrato nigerimi coloris. Et hoc in Indicis ceræum, aut corneum inuenitur, etiam circuli albi, quædam in ijs cælestis arcus angelatio est, superficies vero locustarum maris crustis rubetior. Iam melles, aut fœculenæ (hoc enim nomen est uisio) improbantur, & si Zona alba fundat se, non colligas. Simili modo si ex alio colore in se admittas aliquid enormiter, nihil enim in sua sede alieno interpellari places. Sunt & Armeniæ, cetera probandæ, sed pallida Zona. Insignem Sardonychem signatoriz habuit

buit Polycrates Samiorum Tyrannus, eique gratissimam, de qua idem Plinius eodem lib. 37. cap. 1. *His initijs caput authoritas, in tantum amorem elata, ut Polycrati Samio, seuero insularum, ac lictorum tyranno, felicitatis suae, quam nimiam fatebatur etiam ipse, satis piamenti in unius gemmae uoluntario damno uideretur, si cum fortunae uolubilitate paria faceret, planeque ab inuidia eius abunde se redimi putares, si hoc unum doluisset. Assiduo ergo gaudio lassus, prouectus nauigio in altum, anulum merfit: at illum piscis eximia magnitudine Regi natus, escæ uice raptum, ut faceret ostentum, in culinam domini rursus, fortunae insidiantis manu, reddidit. Sardonychē eam gemmam fuisse constat, ostenduntque Romae si credimus, in Concordiae delubro, cornu aureo, Augustae dono, inclusam, & nouissimum prope locum, tot praelatis, obtinentem. Libet autem hanc Polycratis historiam, ad aliorum exemplum, ex Thalia, seu lib. 3. historiarum Herodoti hic transcribere: sic autem ait. Dum Cambyses Aegyptum contendit, Lacedaemonij quoque intulere bellum Samo, & Polycrati Aëacis filio, qui Samum ui occupauerat, eamque inter initia trisariam partiturus erat, cum fratribus Pantagnoto, & Sylofonte. Quorum deinde altero necato, altero, qui erat iunior, eiecto, totam solus obtinebat, inito fœdere, cum Amasi Rege Aegypti, cum quo hospitium habebat, mittens munera, vicissimque accipiens. Breuique statim tempore res eius adeo profecerunt, ut per Ioniam, cateramque Græciam celebrarentur: quocumque enim bellum intulerat cuncta ei prospere cedebant, quum haberet centum biremes, mille sagittarios, innadens omnes*

omnes sine ullo cuiusquam discrimine, quod diceret, se magis gratificari amico, si ei quæ abstulisset, redderet, quam si nihil adhuc auferres. Multas itaque hic insulas, multa etiam in continente oppida capiebat. Lesbios enim, cum multis copijs opem Milesijs ferentes navali prælio vicis, capisque, qui omnem fessam, mœnia Sami ambiens, vincti foderunt. Atque res Polycratis tantopere secundas esse, non latuit Amasim, cui hoc curæ erat. Sed quum assidue forent multo secundiores, Amasis libellum Samum misit, in hæc verba scriptum. Amasis Polycrati ita inquit: Mihi quidem feliciter agi cum viro amico meo, & hospite, audire voluptati est: tamen tuæ magnæ prosperitates, non mihi placent, qui intelligo quam invidum nomen sit. Quod ad me attinet, malim tum meas ipsius, tum eorum, qui mihi curæ sunt, res; nunc prosperè ire, & per varias fortunæ vices ævum traducere, quam in omnibus mihi prospere cedere. Tu itaque mihi obtemperando hoc adversus prosperitates agi o, Dispice quid tibi est, quod plurimi facias, quodque amisissim tibi maxime doleres: id ubi inveniris, ita abijcto, ut numquam ad homines venias. Quid si prospera tua deinceps non variabuntur, aduersis medicare tu tibi subinde, eo modo quem tibi subieci. Hæc quum legisset Polycrates, & in animum demittens, tâquam bene sibi ab Amasi præcepta, disquirebat, quod nam suorum ornamentorum esset, quod amissum, maxima ipse molestia afficeretur: atque hoc tandem queritando invenit. Erat ei gemma signatoria Smaragdus, quâ gestabas auro inclusam, opus Theodori Samij, Telecle geniti. Hanc ubi abijciendam statuit, ita abijcere libuit:

E

bire-

biremem conscendit, eam de hinc viros, quibus illam instruxerat, in pelagus educere iubet: & postquam ab insula procul aberat, detractum sibi sigillum, dictis qui una nanigabans inspectantibus, abiicit in pelagus. Hoc actō renauiganis. Reverso domum, quum ex iactura afficeretur, quinto sextoque quam hæc acta sunt die, hoc ei casu evenit; piscator quidam, captū à se piscem, grādē sane, ac pulchrum, putavit dignum, quo Polycratē donaret, eū ad fores quū attulisset, dixit se in cōspectū Polycratis ire velle: a ianitore permissus, donans Polycrati piscem, Rex, inquit, hunc ego, quem cepi, piscem, & si operis manuarijs vitam tolero, tamen non iudicavi ferendum à me esse in forum, sed te, tuaque potentia dignum. Eum itaque adfero tibi, donoque. His verbis iste delectatus, ita respondit. Tum vero probè, nec factō solo, sed etiam oratione apud me inisti gratiam, ad cœnamq; te uocatum uolo. Hæc magni faciens piscator, domum abiit: piscem ministri rescindentes, offendunt in eius aluo sigillum Polycratis. Quod ubi uiderunt, sumpseruntque, ad Polycratē letabundi quam celerrime pertulerunt. Eoq; illi reddito, referebant quo pacto fuisset inuentum. Polycrates, quemadmodum res diuinitus contigit, singula quæq; à se gesta, rescripsit in libellum, & qua ratione, quod amiserat, recepisset: hæc ubi scripsit, in Aegyptū misit. Quibus tabellis Amasis perlectis, quæ à Polycrate uenerant, intellexit, non posse præstare hominem, ut alterum hominem fato impendenti eripiat, utque Polycrates bene iam moreretur, bonam fortunam semper expertus, qui ea quoq; reperiret, quæ abiiecisset. Misso itaque Samum caduceatore, dixit, se ins cū

eo hospitii soluere. Quod ideo fecit, ne in iracundiam aliquem grauemq; casum incidente Polycrate, animi dolorem, ueluti de hospite, ipse contraheret. Et præsagium verum fuit, nam infra eodem libro 3. siue Thalia subdit Herodotus. Erat Sardibus præses quidam à Cyro præfectus, nomine Oroetes, uir Perses, cui nefaria rei cupido incessit, siquidem Polycratem Samium, a quo nullo nec factum, nec dicto quantulocumq; læsus esset, quemq; ne uidisset quidem umquam, tamen concupiscit capere ad interimendum, ob hanc, ut pleriq; aiunt, causam. Quum aliquando pro foribus Regis considerent Oroetes, & alter quidam Perses, nomine Mitrobates, præfectus gæcis, quæ est in Dascylis, è uerbis ad iurgia perueniunt. Et quum de uirtute disce caretur, Mitrobates obiiciens Oroeti inquit. Tunc in precio uirorum es, qui insulam Samum, tuæ provincie adiacentem, Regi non acquiris, ita facilem captum, ut quidam è popularibus, qui indecime armatis fretus, occuparit, eiusq; tyrannide potiatur? Hoc iurgium audienti Oroeti, adeo doluisse quidam aiunt, ut affectane-rit, non de obiurgante uindictam, sed Polycratem prorsus occidere, propter quem male audisset. Alii, sed pauciores, inquirunt, caduceatorem in Samum ab Oroete missum, cuiusdam rei rogandæ causa, cuius autem, non dicitur; Polycratem tunc forse in conclauis cubantem fuisse, assistente ei Anacreonte Teio: dicitur siue consulto, quod res Oroetis contemptui haberet, siue sorte aliqua huiusmodi factum. Ad quem accedens Oroetis caduceator, quum mandata exponeret, Polycratem, neq; se ad hominem conuertisse (erat enim ad parietem uersus) neq; quidquam respondiße. Hæc uisaria causa mor-

tis Polycratis fuisse memorantur, quarum virili-
 bes accomodare fidem quis potest. Itaque Oroetes
 in Urbe Magnesia degens, quæ est ad Mæandrum
 flumen sita, misit Myrsum quemdam Lydum Gy-
 gis filium, cum nuncio in Samum ad Polycratem,
 cuius animum noverat. Etenim Polycrates pri-
 mus exitit Grecorum, dumtaxat eorum quos vo-
 nimus secundum Minoen, & si quis alius isto
 prior maris imperio potitus est, qui in animum
 induxerit, ut mari potiretur. Primus inquam
 exitit ex eo genere quod humanum vocatur, qui
 multam conciperet spem Ionæ, atque insulis do-
 minandi. Hoc igitur eum in animo habere, cer-
 tior Oroetes factus, misit nuncium in hæc verba.
 Oroetes Polycrati, ita inquit. Audio te res excel-
 lentes agitare animo, sed proposito rem pecunia-
 riam, non suppetere. Quod si ita feceris ut suadco,
 prospexeris, & tibi, & salutis meæ: nam Rex Cæ-
 byses, ut mihi pro comperto renunciatur, de me in-
 terficiendo cogitat. Nunc igitur meipsum recipito,
 atque pecunias, earum partem tibi habiturus,
 partem mihi permissurus: & ipsarum pecuniarum
 beneficio, omni Græciæ imperaturus. De quibus, si
 mihi fidem non habes, mittito quempiam tibi fi-
 dissimum, cui ego fidem faciam. Quo audito, Poly-
 crates gavisus est, atque obsequi volebat, maiorem
 enim in modum pecuniam auebat. Mittit igitur
 prius ad rem inspiciendam, quemdam è populari-
 bus suis, Mæandrium Mæandri filium, scribam
 suum, qui non longo post hæc tempore, ornatum
 conclavis Polycratis spectatu dignum, templo
 Iunonis ornem discavit. Hunc Oroetes, cognito
 speculatorem esse circumspectum, ita sibi agendū
 putavit. Octo sexinia lapidibus implet, præter ad-
 modum

modum parvam partem circa ipsas oras, ac superficiem lapidum auro inducit, eaq; serinia alligata in expedito habet. Quæ, adueniens Mæandrius, quum inspexisset, Polycrati renunciavit. Enim vero ne illuc sese conferret magnopere dehortabantur, tum oracula, & amici, tum præcipue somnium hoc, quod eius filia viderat: videbas, & sibi cernere patrem in aere sublimem esse, qui à Ioue quidem lavaretur, à Sole autem inungere-
tur. Hanc visionem conspicata, instabat omnino dissuadere patri, ne à patria profiscisceretur ad Oroetem, quin etiam ad biremem eunti, male ominabatur. Cui quum ille ministraretur, si sospes redires, fore ut hæc perdis maneres virgo: ipsa ut ita contingeret sibi imprecata est: Malle enim se diutius virginem esse, quam patre orbari. Polycrates omne consilium pro nihilo habens, ad Oroetem nauigavit, quum alios secum ducens, tunc vero Democedem Calliphontis Crotoniensem Medicum, qui eam artē apud suos præclarissimè omnium exercebat. Vbi Magnesium pervenit Polycrates, tetra morse est affectus, indignaq; ante sua persona, aut suis cogitationibus. Nam neq; eorum qui Syracusis Tyranni extiterunt, neque aliorum Græciæ Tyrannorum ullus est magnificentia, cū Polycrate comparandus. Eum Oroetes (quod indignum relatu est) cruci suffixit. Eorum vero qui illum comitati fuerant, Samios quidem dimisit, iubens eos gratiam sibi habere, quod liberi essent: hospites autem, atque servos, iure captivitatis sibi mendicans, retinuit. Polycrates ergo suspensus, omnem filie visionem exsoluit, nam ab Ioue quidem, quum plueret, lavabatur: à sole autem, exsudante è membris abdomine, ungebatur. Hunc

exitum habuerunt tot prospera Polycratis, quem natuscinatus ei fuerat Amasis Rex Aegypti: Appellat autem Persius gemmam istam Sardonychem natalitiam, quia forte natali die missa fuerat, quando cognati, & amici mittere solebant, maxime vestes, & anulos, vnde Miles apud Plautum Curcul. Act. 1. Scen. 2. Hic est quem ego misi tibi natali die. De qua consuetudine, à Meretricibus etiam usurpata, queritur Ovidius dicens lib. 1. de arte.

*Quid? quasi natali quum poscit munera libo?
Et quoties opus est nascitur illa sibi.*

Intelligitur erga gemma Sardonyx magni valoris, ut pote missa Natali die, qua iste ornabatur.

ALBUS. Albedo color est notissimus, nigredini ex diametro oppositus: sunt enim hi duo colores extremi, inter quos sunt alij ex eorumdem quasi mixtione surgentes, ut viriditas, rubedo, & alij. Subtilius autem rimantes, observant, album pallori esse coniunctum, ut apparet in plumbo: candorem vero luci, siue splendori, qualem videmus in recenti nive. Vnde album opponitur intermediè atro, nigro vero candidum extremè. Verum hæ subtilitates, non semper observantur. Quia vero color albus, siue candidus, est primus, & nobilissimus inter colores, utpote proximior luci, ex cuius participatione colores omnes causantur, hinc res quæcumque cæteris sui generis excellentiores, metaphoricè albæ dicuntur, vnde idem Persius infra hac eadem satyra versu 110. dicit. *Per me equidem sint omnia protinus albæ,* hoc est optima, & vnde quaque perfecta. Sicut è con-

contra nigra denominatur res, reliquis sui generis scædior siue deterior, & ita Cicero pro A Cecina inquit. *Duo præterea testes, nihil de vi, sed de ipsa emptione fundi dixerunt, P. Casenius auctor fundi, non tam auctoritate gravis, quam corpore: & argensarius Sextus Clodius, cui nomen est Phormio, nec minus niger, nec minus confidēs quam ille Terentianus est Phormio, nihil de vi dixerunt.* Itaque albus hic recitator, posset intelligi metaphoricè talis, quasi esset reliquis præstantior dignitate, & eruditione. Et ita sermo esset ironicus, quum velit, hunc minime fuisse eruditū. Ideo absque tropo, color huius recitatoris dictus fuit albus, nempe pallidus, siue pallor illi acciderit ex nimia applicatione ad studendum, iuxta dicta ad illa verba proximi. *Pallidamque Pirenem:* quæ intelligentia non consonat menti poetæ, arguentis recitorem negligentia, vnde inferius dicet. *Nec pluteum cedit, nec demorsos sapit ungues.* Siue venerit pallor, ex timore, ne ab auditoribus exploderetur, vel nō consequeretur plausum, & acclamationem, ad quam, ut ad finem ultimum, recitatio tendebat. Quamvis enim recitatio fuisset introducta, ut eruditi, quibus lucubrationes recitabantur, observarent si quid in eis foret correctione dignū, ut posset emendari antequam vulgarentur: ultimis nihilominus sæculis, non eruditis, sed populo, vel quibuscumq; muneribus corruptis, recitabantur, ad hoc tantum ut audiētes plauderent. Quod in tantum verū est, ut Quintilianus lib. de causis corruptæ eloquentiæ, referat de quodam Basio, quod quum per annum, vnum compos-

fuiſſet librũm, rogabat, & congregabat eos qui dignarentur, audire, nec id gratis, nam domum mutuabatur, & ſubſellia conducebat, ſpergebat etiam libellos. Verum hic recitator quẽdã ſumptuoſiora largiebatur, nẽpe cœnã, & veſtes, vt ex dicendis apparebit.

SEDE leget celfa. Notatur his verbis antiquorum recitantium mos, cuius meminit etiã Plinius Secundus Iunior, Epistolarum lib. 6. Epist. 6. Fundano ubi de Iulio Nafone ait. *Dicenti mihi ſollicitè, aſſiſit aſſidet recitanti.* Quibus verbis innuit differentiam intercedentem inter recitantem, & orantem, quod hic ſtans. cum geſtu, & inceſſu, ille ſedens dicat, vt expoſuit idem Plinius ſcribens Cereali libro 2. Epist. 19. *Hortaris vt orationem amicis pluribus recitem: faciam quia hortaris, quamvis vehementer addubitem.* Neque enim me præterit, actiones, quæ recitantur, impetum omnem, caloremque, ad prope nomen ſuum perdere, vt quas ſoleant commendare ſimul, & accendere iudicium conſeſſus, celebritas aduocatorum, expectatio euentus, fama non vnus actoris, deductumq; in partes audientium ſtudium. Adhæc dicentis geſtus, inceſſus, diſcurſus etiam, omnibuſq; moribus animi, conſentaneus vigor corporis. Vnde accidit, vt hi qui ſedentes agunt, quamvis illis maxima ex parte ſuperſint eadem illa quæ ſtantibus, tamen hoc quod ſedent, quaſi debilitantur, & deprimuntur recitantium vero præcipua pronunſiationis adiumenta, oculi, manus, præpediuntur. Quia ergo iſte recitator erat, & è ſcheda legebat, merito inducitur ſedens, & quidem ſublimi in ſella, nẽpe pulpito, vel cathedra eminentiori, vt à circum-

cum sedentibus auditoribus conspici, & audiri posset. Sic etiam Iuuenalis Satyra 7, versu 93.

Haud tamen inuideas vari quæ pulpitæ pascant.
Quia nimirum è cathedra recitans, ab auditoribus stipem, et munera colligebat, vel gruscebatur. At recitator iste tam ornatu, & corporis habitu, quam throni eminentia inducitur omnibus conspicuus.

LIQVIDO quum plamate. Plasma derivatur à Græco *πλάττειν*, quod est fingere, siue componere, & simulare, vade, & figmentum, siue compositum, nempe res quæcumque ficta, siue composita, plasma appellatur, adeo vt Adam, primus homo, quod, Dei manibus, ex luto factus, & compositus esset, plasma Dei dictus fuerit: componens vero siue formans appellatur plastes: quamvis nomen plastes extendatur ad significandum etiam plasma, nempe opificium formatum. Verum hic plasma sumitur pro quodam medicamento, ex liquoribus confecto, quo utebantur ad vocem adiuuandam, nam illam mollebat, reddebaturque facile flexibilem: Quintilianus tamen Oratoriarum institutionum lib. 1. cap. 14. vocem reprehendit plasmate effoeminatam. Ad vocem etiam molliendam tragacanthum melle delinctum sumebant: quidam dum orabant, vel recitabant, seruum habebant, qui pone stabat, eum guttu, vel ampulla plena dulci liquore, ad quem, raucescere incipientes, se conuertebant, & modica illius liquoris sorbitiuncula, vocem reformabant. Et hoc nunc appellat plasma, ad vocem aptandam varijs flexibus, ac modulationibus.

GUTTUR est anterior pars colli, de quo Plinius lib. 11. cap. 37. *Guttur homini tantum, & suis intumescit, aquarum quæ potantur, plerumq; visio.* Et lib. 23. cap. 7. *Sicca fici stomachi sedunt, gutturi & faucibus magnificè visiles.* Et Celsus lib. 4. cap. 1. *In dextra sinistraque circa guttur, vena grandes, quæ Θφαιρίδες nominantur, itemq; arteriæ, quas parotides vocant, sursum procedentes, ultra aures feruntur: atq; in ipsis cernicibus glandiula posita sunt, quæ interdum, cum dolore intumescunt.* Deinde duo itinera incipiunt. alterum asperam arteriam nominant, alterum, stomachum. Arteria exterior ad pulmonem, stomachus interior, ad ventriculum fertur; illa spiritum, hic cibum recipit, à quibus quum diuersa uiginti sint, quæ coeunt, exigua in arteria, sub ipsis faucibus lingua est, quæ, quum spiramus, attollitur, quum cibum, passionemq; assumimus, arteriam claudis. Ipsa autem arteria diuina, & cartilaginosa in gutture assurgit, cæteris partibus refidet. Vnde per metonymiam, optime potest guttur sumi pro ea via, quæ spiritus à pulmone ad os transmittitur, nempe pro aspera arteria. Et sic accepit Cicero, dicens lib. 2. de Diuinatione.

Haud medicos tremulo fundēs è gutture voces.
Et Ouidius, dum Primaneram describens ais lib. 3. Tristium elegia 12.

Prætaque pubescunt uariorum flore colorum.

Indocilisquo loquax, gutture uernat anis.
Tale ergo guttur, aspera uidelicet arteria, sumpto plasmate, seu medicamento, redditur mobile, seu flexibile ad varias vocis modulationes,

COLLERIT. Colluere idem valet, ac lauare. Sic accepit Cato de Re rustica cap. 88. dicens. *Amphoram defricato, colluitoque, puram impleto aqua pura.* Colluere autem guttur in proposito, est ipsum emollire lotionem facta per plasma, metaphora ducta ab ijs, quæ, aqua lota, melliora fiunt: lotionem siquidem, aspera atque dura, seu sicca, detergantur, & ita molliora redduntur. Et quod dicitur, Colluere guttur mobile, intelligendum est per metalepsin senecdochicam, quia guttur prius rigidum, asperum, & quod difficile flectebatur, tali lotionem factum erat mobile.

PATRANTI. Patrare propriè est liberis gignendis operam dare; vnde Boetius libro de Definitione ait: *Patrationem esse lachrymas fractæ Veneris, quia videlicet nonnumquam perficientibus talem actum, lachrymæ manant.* Verum tamen est, patrare, honestum habere posse sensum, nam Quintilianus lib. 8. cap. 3. ait. *Ducere exercitum, & parare bellum apud Sallustium dicta sanctè, & antiquè, videntur à nobis, si Dñs placeat, quam culpam non scribentibus quidem indico, sed legentibus.* Itaque patrare, honestè significat, perficere, siue consummare opus quodcumque; Verum hic importat, liberis gignendis vacare, & tam se exhibere, qualis est is qui rei Veneris dat operam. Et est vox satyrica.

FRACTVS: participium est à verbo frango: frangere autem est rampere, & infringere. Sic Plautus Captiuis Actu 1. Scena 1.

*Es hic quidem hercle, nisi qui colaphos perperam
Potest Parasitus, frangique aulas in capus,*

Vel extra portã ire trigeminã ad sacculũ lices.

Et Circulione Actu 1. Scena 1.

Qui è nace nucleum esse volt, frangit nucem.

Et Catullus Carm. 67.

Et qui principio sub terra querere venas.

Insistit, ac ferri frangere duritiem.

Sed transfertur ad significandam quamcumque debilitationem, etiam animi, aut imminutionem, ortam siue ex delicijs, siue ex timore: & sic nunc dicitur fractus animo, emollitus, & debilitatus per concupiscentiam, & Venerem.

OCELLO. Ocellus est diminutivum ab oculus, & est vox blandientis; in hoc sensu vsuepata à Philenio apud Plautum *Afinaria*. Actu 3. Scena 3.

Da meus Ocellus, da mea rosa, da mi anime, da mea voluptas.

*O Libane, Ocellus aureus, donũ, decusq; amoris
Amabo faciam quod voles, da isthoc argentum
nobis.*

Et *Mostellaria* Actu 1. Scena 4. (meum.

Ohoho, Ocellus es meus, tuus sum alumnus, mal

Et Catullus carmine 46.

At Acme leuiter caput reflectens

Et dulcis pueri ebrios Ocellos,

Illo purpureo ore suauisata.

Et sic nunc ironice blandiendo, diminutiuè

Ocellum nominat.

*HIC neque more probo videas, nec vocẽ serena.
Ingentes trepidare Titos, quum carmina lumbum
intrant, & tremulo scalpuntur vbi intima versu.
Ordo est. Hic videas ingentes Titos trepidare
neq; more probo, nec vocẽ serena, quum car-
mina intrant lumbum; & vbi intima scalpuntur*

verlu

versu tremulo. Quibus verbis describitur auditorum corruptio, & qualiter erat, *operculum patella dignum*. Nam quia recitans foede ac molliter id faciebat, conuenientes suis moribus habebat auditores.

VOCE serena. Serenum proprie dicitur de aere nubibus purgato, nec obfuscatō nebulis, aut vaporibus: & de mari non agitato ventis, ac tempestatibus. Sed transfertur ad alia multa, adeo ut etiam mens dicatur serena, quando non perturbatur passionibus. Et vox dicitur serena, quæ est index animi à passionibus liberi, quam serenitatem negantur habere auditores isti, & merito, nam præpediti erant vitijs, & passionibus gulæ, auaritiæ, timoris, & cupiditatis.

INGENTES. Ingens dicitur quasi ultra gentem, immensus, & plusquam magnus. Sic dicente Thrasone apud Terentium, Eunuchus. Actus 3. Scena 1.

Magnas vero agere gratias Thais mihi & Gnatho responder.

Ingentes.

Sic Virg. 1. Georg. versu 184.

*Inuentusq; canis bufo, & quæ plurima terre.
Monstra ferunt, populatq; ingentem farris aceruū
Curculio, atq; inopi metuens formica senectam.*

Et idem lib. 2. Georg. versu 488.

O qui me gelidis in vallibus Æmī.

Esset, & ingenti ramarum protegat umbra.

TRENDARE, est ita affici timore, ut pedibus nequeas consistere, immo tremas, & vacilles. In tali statu Parmenonem videns Laches, interrogat apud Terentium Eunuchus. Actus 5. Scena 6.

Quid

134 *In Satyra prima*

Quid est? quid trepidas? satine salua? Dic mihi
Et Virg. 6. *Æneid.* versu 489.

At Danaum procures, Agamemnoniaq; phalanges.

*Vt videre virum, fulgentiaq; arma per umbras,
Ingensi trepidare metu, pars vertere terga.*

*Cen quondam petiere rates, pars tollere vocem,
Exiguam, inceptus clamor frustratur hiantes*

TITOS. Titus prænomen fuit Romanorum, non minus, ac Marcus, Publius, Luciusque, & alij: crediturq; ortum habuisse à Tito Tatío Sabinorum Rege, in Regni societatem, post istud foedus, à Romulo adscito. Nisi mauis cum Festo dicere, Titos dictos fuisse Milites, siue Equites, quia forent Tituli idest Tutuli, patriam defendentes, & tutantes. Certe Romani hoc gaudebant prænomine, vnde Titorum nomine, Romanos intelligit, sicut ad Pisones Horatius, Romanos à Romulo Rhamnes appellat, dicens.

Centuria seniorum agitant expertia fragis.

Celsi pratercunt austeram poemata Rhamnes:
Ingentes vero dixit Titos, sicut Horatius celsos Rhamnes, quia Romanorum procures arguebat.

QVVM *carmina lumbum intrans.* Lumbus, (siue in multitudinis numero, lumbi,) est pars inferior spinę dorsū, quinque vertebris constans, medijs inter os sacrum, & eiusdem dorsū vertebrae: hæ partes in brutis propriè armi appellantur, quamuis etiam in ipsis lumbos dixerit; Horat. lib. 1. ser. sat. 6.

Nunc mihi carco
Ire licet malo, vel, si liber, usque Tarentum,
Man-

Textum secundum. 135

*Mantica cui lūbos onere vlcere, atque eques
armos.*

Sed propriè, vt dixi, lumbi hominum sunt, & ita Plautus Epidico. Actu 5. scena vltima.

*Plaudite. Valete, lumbos porgite, atque exsol-
lite.*

In lumbis maximam dicunt esse virium partē, quum absque alterius ossis adminiculo, totam superiorem corporis compaginem sustineant. Ex quo factum est vt molles, debiles, & viribus destitutos, delumbes, aut elumbes dicant. In eisdem etiam lumbis concupiscentiam locant, vnde Iuven. sat. 6. vers. 314.

*Nota Bona secreta Dea, quum sibi lumbos
Incitat, & cornu. pariter vinoque feruntur
Attonita, crinemq; rotant vlulante Priapo*

Menades, o quantus tunc illis mentibus ardor
Quod vero hic carmina dicantur ingrare lumbum, accipiendum est dictum per metonymiam subiecti pro adiuncto, nempe carmina pro eorum sensu, non enim carmina, verba, & sonus eorum, lumbum ingrare possunt, ad excitandam in eis libidinem: bene vero illo, & significatio animo concepta, per phantasiam, hanc, siue aliam passionē mouere potest. Hinc Paulus Egineta, Medicus, inter venena excitantia languentem Venerem, ponit Priapeiorum carminum assiduam lectionem. Sic Iuven. sat. 6. versu 91.

*Concumbunt Grace, donec sament ista puellis
Tunc etiā quam sextus, & octogessimus annus.
Pulsat, adhuc Grece? non est hic sermo pudicus.
In vetula, quoties lasciuum inseruenit illud;
Zwē xi Yuxi modo sub lodece relicto.*

Vteris

*Vteris in turba : quod enim non excitat in-
guem,*

Vox blanda, & nequam? digitor habet.

TREMULO. Tremulus est, qui valde tremit,
qua passione tenentur senes, infirmi, & maxi-
me paralytici, & frigore, vel subito, ac valido
timore correpti, sic Cherea apud Ter. Eunuc.
Actu 2. Scena 3.

*Continuò accurrere ad me, quam longe quidem,
Incurvus, tremulus, labijs demissis, gemens.*

Et quia in modulatione, vox, ita videtur tre-
mere, tremula dici potuit nedum à Cicerone
citato 1. de Divinatione dicente.

Hand modicos tremulo fundens è gutture uoces
Sed etiam ab Horatio lib. 4. Carminum ode
13. ubi ait.

*Audiuere, Lyce, Di mea uota, Di
Audinere Lyce, sis anus, & tamen
Vis formosa uideri.*

*Ludisque, & bibis impudens,
Et cantu tremulo, pota Cupidinem
Lentum sollicitas.*

Et sic nunc versum tremulum intelligit, e dictū,
voce in cantum flexa, & modulata.

SCALPVNTVR. Sculpere idem est, ac sca-
bere siue fricare, & fit quum [prurito inuaden-
te aliquam corporis partem] illam scabimus.
sic Columella lib. 7. cap. 5. *Vitiosum locum pecu-
des, aut morfu scalpunt, aut cornu, aut ungula
aundunt.* Notabantur autem molles, & effemina-
ti, quod vno tantum digito caput scalperēt,
quod notat Licinius Calvus in Pompeium,
dicens.

*Magnum, quē morans vane, digito caput uno
Scal-*

Scalpit, quid putas hunc sibi uellet uirum.

Sic Iuuenalis satyra 9. versu 130.

*Ne trepida: nūquā pathicus tibi deeris amicus
Stansibus, & saluis hīs collibus; undiq; ad illos
Conueniunt, & carpentis, & nanibus omnes,
Quis digressi scalpunt uno capite.*

Quibus verbis ostendere intendit, ex molli[& qualem decebat habitum tam descriptum] recitatione lasciuorum poematum, excitari animis, & corporibus audientium pruritus, & desiderium rerum Venerearum; & sic dicta sunt carmina intrare lumbum, & interiora scalpi tremulo versu. Versus autem dictus est tremulus, tum ratione vocis effeminatæ, ip[s]a proferentis cum quadam flexione, & modulatione imitāte tremorem: tum ratione effectus, nam quia auditores ad libidinem incitat, cogit eos subsilire, quod est quasi tremere. Et hæc est alia metonymia adiuncti.

*TVN uetule auriculis alienis colligis escas,
auriculis quibus, & discas Certe perditus, Ohe.*
Nunc incipit recitantium vitia castigare, & eos primo, qui illum sibi finem vltimum recitationis statuebant, laudari à quibuscumque auditoribus, etiam ab illis quorum iudicia nauci erant facienda: si enim turpe est laudem poscere à laudato viro, quanto foedius ab illaudato? Isti vero laudem captatores, cenarum expensis, vestium, aliorumq; munerum largitione, auditores conducebant, qui quum animis fuissent præoccupati, etiam si alioquin fuissent eruditi, liberum non habebant iudicium, sed statim in plausum, & laudem recitantis erumpabant, ea tantum dicentes, quæ
reci-

recitator vellet audire. Sed frequentius non eruditos, immo quoscumque congerones, parasitos, & adulatorem ad audiendum conuocabant. Tun' vero dictum est per apocopen, pro tunc, quasi diceret. Tu, quum sis senex, quem pro ætatis reuerentia, & dignitate, deceret grauitas, et continentia, contra statum operaris, dum acernas carmina nullo sapientiæ sale condita, mollia, & corruptorum tantum auditorum auribus suauia. Considerare autem deberes, quid te loqui deceat, potius quam quid ineptus audire velit, vt si quis audire non sit honesta, & quæ faciunt ad morum emendationem, talem à te auditorem amandares potius, quam eius condescenderes impudetiæ.

PETULE. Vetulus est diminutivum à veteret: vetus autem est antiquus dierum, siue dicatur, quasi victus, quia sit viribus destitutus, nam ætas vires debilitat: siue à væ, & ætas, quasi multæ ætatis, nam sæpè, væ, minuit significatum nominis cui adiungitur. Hinc vetulus erit parum vetus. sic Plaut. Epid. Act. 2. scena 2.

Acutum cultrum habeo senis qui exenterem.

Marsupium: sed eccum ipsum ante ades conspicio, & Apocidem.

Quales uolo uetulos duos.

Sic Horatius lib. 4. Carminum ode 13.

Sed Cynaræ breues

Annos fata dederunt,

Sernatura diu parem

Cornicis uetula temporibus Lycem.

Quia in Canis, & senibus esse frequenter solet sapientia authoritati coniuncta, vt rei aliqui

cui authoritatem conciliemus, dicimus, sic à senibus dictum, vel usurpatum fuisse. Vnde par fuerat vetulum istum, dignitatem, & authoritatē habere, & ita eum dedecebant puerilia recitationis studia, & colligere escas auriculis alienis. Quod est dictum metaphoricè pro delectabilibus aurium: aures enim non excipiunt escas, vel cibos, bene vero vocum, & sonorum varietates, sed quia quod est ori cibus, est auri vox vel sonus, escas aurium appellauit orationes delectabiles, quibus recitandis hic vetulus incumberebat. Et vetuli appellatione, vel intelligitur Nero, non quidem ratione ætatis (tunc enim vix iuventutem fuerat ingressus,) sed ratione dignitatis Imperialis, quam, non secus ac caniciem, decet authoritas, & grauitas morum: vel intelliguntur Romanorum illi, quos nec in senectute nugari pudebat, de quibus dixit supra versu 9. *Tunc quum ad caniciem, & nostrum istud viuere triste aspexi.* Et ita sensus eius est. O stulte, qui in tua consenuisti stultitia, adeone es amens, ut laborem, siue pangendorum carminum, siue controuerfiarum, aut suasiarum scribendarum, & recitandarum sustinere velis, non alia de causa, quam ut alijs voluptatem, tibi vero inanem parias gloriam? Maxima autem huius reprehensionis emphasis est in voce, *alienis*, siquidem horrent sapientes quidpiam facere ad aliorum excitandam tantum voluptatem: miserum vero, suam felicitatem in aliorum ponere opinione, nempe in ea voluptate quam alij percipiunt ex nostro studio, atque labore.

CPTE perditus. Indignatur poeta in vanum illum

illum recitatorem, expiscantem laudes ab effrontibus, parasitis, & adulatoribus, qui laudabant absque iudicio, & delectu, & frequenter etiam, ea quæ reprehensionem potius merebantur, ut quilibet posset advertere, laudes illas ex adulatione potius, quam ex merito procedere. Et quum Boetius 3. de Consolat. prol. 6. dicat. *Qui falso prædicantur, suis ipsi nasse est laudibus erubescant*, ut si pumilionem, gygantem: Thersitem, Achillem: Irum, Cræsum appelles, si talis gloriæ cupidus, recitet, dicere ei poteris *Cute perditus*, idest rubore, & verecundia destitutus; de cuiusmodi hominē dicitur Hieremiæ 3. *Frons mulieris meretricis facta est tibi, noluisse erubescere*. De quo etiam idem Persius satyra 5. vers. 102. *Nauem si possat sibi peronatus arator. Lucis feri rudis, exclamet Melicerta perisse frontem de rebus*: Nam idē est perisse frontem, & perdidisse cutem. Verum Calaubonus iudicat, *Cute perditum* dici de eo, qui aqua intercute, siue hydropis, vel scabioso laboret morbo; quod ut non negauerim, maxime accedente autoritate Sidonij Apollinaris lib. 9. Epist. 9. dicentis. *An supercilium, tamquam difficilis, ac rigidi ploris extimescebas*. Et quæ nam est cuiquam perisæ cervix tanta, quiue hydrops, ut etiam tepida vestra non feruentissimis laudibus prosequatur: & de scabie Lucilius inquit.

Tristem, & corruptum scabie, & porrigine plenū. Non tamen de talibus puto Persium intellexisse, quum voluerit recitatorem istum eos congregasse, qui effuse laudarent, Apollinaris vero innuit hydropicum, ut & rigidum, vix, &
ex

ex magna causa, (qualis significatur fuisse in aperibus Fausti) moueri ad laudandum. Conuenientius itaque. *Cute perditus* dicetur ille, qui flagris siue virgis, & flagellis pellem habeat deuastatam. Et huiusmodi hominibus cute perditis, qui nedum sint conditionis feruiliis, sed insuper pessimæ fugis, ut pote qui ita pellem habeant corruptam, studere, ut placeas recitando, indignum est, & summa insaniam

OHE, interiectio est exclamantis, & designantis satietatem, vel usque ad fastidium, & propterea iubentis imponi terminum negotio, sic *Martialis lib. 4. Epigr. 89.*

Ohe iam satis est, ohe libelle

Iam peruenimus, usque ad umbilicum,

Iam librarius hoc & ipse dixit,

Ohe iam satis est, ohe libelle.

Sic Libanius apud Plautum Aſnaria. Actu 2. Scena 3.

Quis nostras sic frangit fores? Ohe, inquam, si quid audis.

Et Euclio apud eundem Mulinaria Actu 1. Scena 1.

Abcede Etiam nunc! etiam nunc! etiam. Ohe.

Et Horatius 2. serm. sat. 5.

Importunus amat laudari, donec ohe iam,

Ad cælum manibus sublati dixerit: vrge &

Crescentem tumidis infla sermonibus virem.

Et hoc in eodem quo Persius loquitur sensu, nempe de immodicis laudationibus.

QVID didicisse nisi hoc fermentum, & quæ semel intus. Innata est rupto iecore exierit caprificis.

Pro-

Proferuntur hæc verba, ex persona recitantis, excusantis laudis cupiditatem. Et asserit nil liceat, eruditionem tot laboribus partam, manifestare, & ex ea laudis capere usuram, frustra tot exantlari labores. Nam ut ait Boetius 3. de Consol. prosa 3. *Si ipsum propagasse nomen, pulchrum videtur, consequens est ut factum non extēdisse in-icetur.* Immo vult id esse impossibile, nam quum sapientia sit luci similis, ubicumq; fuerit, seipsam prodit: & quum sit veluti fermentum, rumpēris, si abscondere eam volueris, Dictum est *fermentum*, quasi fermentum, à verbo ferueo, idest calidus sum, quia feruendo, ipso calore crescat: & est farina aqua subacta, priusquam illi addatur sal, & ita relictæ donec acescat. Sed metaphorice dicitur de animo ira, cupiditate, vel alia passione inflammato, qui tunc dicitur esse in fermento, sic dicente Olympione, apud Plautum Casina Actu 2. Scena 1.

Nunc in fermento tota est, ita turget mihi.

Respondet Stalinus.

Ædepol ego illam mediam disruptam velim.

Et idem Plautus Mercatore, Act. 1. scena. 3.

Aliquidem numquam cani ne quid facerem, viniuus sum miser, (iacet.

Nam mea uxor propter illam tota in fermento
Ad instar ergo fermenti totā farinæ cui inijcitur massam corrumpentis, & nequeuntis contineri, quin illam inflatam in varias partes dirumpat, vana scientiæ opinio statim se prodit per vocem, & appetit manifestari. Contra quā contingat sapientibus, & verè laudabilibus, de quibus Boetius loco laudato 3. de Consol. prosa

prosa 6. *Quæ, laudes, si etiam meritis conquestæ
sint, quid tamen sapientis adiecerint conscientię,
qui bonum suum non populari rumore, sed con-
scientiæ veritate metitur.*

QVÆ semel intus. Semel quandoque idem
valet, ac vnica vice. Vtus hac voce in eā signi-
ficatione Hegio apud Plautum Captiuis Actū
3. scena 5. dicens.

*Nunc certū est nulli posthac quidq; ā credere
Satis sum semel deceptus.*

Et Ouidius lib. 4. Tristium Elegia 10.

Carmina cum primum populo iuuenilia legi.

Barba resecta mihi, bisue, semelue fuit.

Aliquando vero idem valet, ac omnino, sicut
penitus, & irreuocabiliter, vt semel factum
regressum non habeat, vt legimus cap. 9. Epi-
istolæ ad Hebræos in hac significatione ter di-
ctum. *Neque ut saepe offerat semetipsum, quæad-
modum Pontifex intrat in sancta per singulos an-
nos in sanguine alieno; alioquin oportebat eum
frequenter pati ab origine mundi, nunc autem
semel in consumatione seculorum, ad destitutio-
nem peccati, per hostiam suam apparuit. Et que-
madmodum statutum est hominibus semel mori,
post hoc autem iudicium, sic & Christus semel
oblatus est ad multorum exhaurienda peccata. Sic
Ouid. Epistola 5 quæ est Cænonis ad Paridem.*

Tu quoq; clamabis, nulla reparabilis arte

Lasa pudicitia: deperit illa semel.

Et hoc modo nunc semel, idem est, ac immo-
biliter, seu fixis radicibus, vt nequeat auelli.

INNATA est. Pleonasmus est in his ver-
bis, nempe schema quo idem pluribus verbis
significatur, vel ad maiorem rei explicationē,
vel

vel ad emphasim, & exaggerationem. sic Terent. Adelph. A. 5. u. 3. scena 2.

Hicce oculis egomet nidi Socrata.

Neque enim alienis, immò nec alijs oculis potuit vidisse, unde redundat tã tò *his*, quam tò *oculis*, quum utrumque intelligeretur in tò *nidi*. Et idẽ accidit hic, non enim potuit innasci extra; innata enim, & innascor designat, rem nascendo intrinsecam, intrinsecam, & connaturalem, ut nequeat nasci extra rem cui dicitur innata. sic Terent. Andriæ A. 5. u. 4. sc. 1.

Hocine credibile est, aut memorabile.

*Tanta necordia innata cuiquam ut fieri,
Ut malis gaudeat alienis.*

Et hoc modo Caprificus dicitur innata intus, quia intra viscera, & quasi connaturalis, quia habitualis ex vicio inanis gloriæ.

RVPTO iecore. Iecus viscus est, simile sanguini incrassato, primumq; sanguinis generandi instrumentum, & venarum principium. De quo Celsus lib. 4. cap. 5. *Iecur à dextra parte sub præcordijs, ab ipso septo ortum, intrinsecus canu, extrinsecus gibbum, quod prominens leuiter, ventriculo infidet, & in quatuor fibras dividitur.* Est insuper iecur sedes concupiscentiæ & passionum, inde emergentium, iuxta illud. *Cogit amare iecur.* Vnde Horatius lib. 1. Carminum ode 13.

Quum tu Lydia, Telephi,

Cervicem roseam, & cerea Telephi;

Laudas brachia, uæ meum

Fervens difficiibile tumet iecur.

De hoc ergo, quatenus est sedes concupiscentiæ, & desideriorum laudis, vel gloriæ speratq;

ex

ex recitatione, & nisi ostentetur eruditio, periclitatur iecur, in quo latebat appetitus.

CAPRIFICUS, ficus est è siluestrium genere, utriusque maturescens, alij tamen maturitatem tribuens, quam ipsa non habet: gignit siquidem culices, qui ad circumstantes ficus aduolantes, earumque exsurgentes humorem, præcoquam illis adferunt maturitatem, ut tradit Plinius lib. 15 cap. 19. dicens. *Caprificus culices parit, qui fraudati alimento in matre, putri eius tabe, ad cegnasam volant, morsuque ficatorum crebro, hoc est anidore pastu, aperientes ora parit, atque ita penetrantes, intus solem primo secum inducunt, cerealesque auras immittunt foribus apertis. mox lactem humorem, hoc est infantiam pomi, absumunt, quod fit, & sponte: ideoque ficeris caprificus permittitur ad rationem nati, ut flatu euolantes in ficus ferat. Inde repertum, ut illas quoque aliunde, & inter se colligatas iniiceretur fico: quod in macrosolo, & aquilonio, non desideratur, quoniam sponte arescunt loci situ, rimisque eadem, quæ culicum opera causa perficit. Quod Herodotus in Clio lib. 1. etiam de palmis Babylonicis affirmat dicens. Sunt eis passim per omnem regionem palmæ sua sponte nascentes, pleraque fructiferae. Ex quibus, & cibos, & vinum, & mel conficiunt, curantes more ficatorum. Horum, ut aliarum arborum. Greci masculas vocant, quarum fructum his quæ palmulas ferunt, alligant, ut illinc prodians cullex, palmulas penetrans, cogat maturescere, alioqui occasuras: masculæ enim in fructu culices ferunt, quemadmodum caprifici. Arboris autem caprifici tanta est vis, ut maceriem, parietem, & lapides etiam [exitum querendo] dirumpat.*

Merito ergo huic comparatur cupiditas gloriæ, quam iste sperabat ex recitatione ; qui propterea excusat se, nequeuntem à recitando abstinere, quæ periculum foret ne rumpetur iecur. Et est optima metaphora, nam quia in iecore est auaritiæ, & cupiditatis sedes, laudis etiam desiderium ibi locatur, & hæc ex recitatione sperabatur: vnde cessare à recitatione, est prohibere parturitionem præconceptæ, & speratæ laudis, ex quo adest timor ne iecur rumpatur, etiam si alioqui marmoreum foret, nam marmora etiam obstantia, rumpit caprificus vt exeat, vt ait Martialis lib. 10. Epigr. 2. dicens.

Marmora Messala findis caprificus.

EN pallor seniumq; ò mores ! vsq; adeone scire tuum nihil est, nisi te scire hoc sciat alter ? En, est particula demonstratiua, idem valens, ac ecce, iungiturq; casibus tam accusandi, quam nominandi. Et recto quidem apud Ouidium dicentem 13. metamorphoseos.

(Sunt
Aspiciate, en (vestemque manu deducit) & hæc
Pectora semper, ait, vestris exercita bellis.

Sic Cicero pro Rege Deiotaro. Quum in Castellum Luceium venisses, & domum Regis hospitii tui diuertisses, locus erat quidam, in quo erant quedam composita, quibus Rex te munera re constituerat. Huc te à balneo, prius quam accumberes, ducere volebat, ibi enim erant armati qui te interficerent, in eo ipso loco collocati. En crimen, en causa quur Regem fugitiuus, dominū seruus acensus. At accusandi casui coniungitur apud Plautum Amphitruone Actu 3. scena 4.

En tectum, en regulas, en obductas fores, en ludificatum herum, *En*

En verborum scelus.

Et apud Virgilium Ecloga 1. versu 68.

En unquam patrios longo post tempore fines

Pauperis, & tuguri congestum cespitem,

Post aliquot mea regna videns mirabor aristas

Quum autem, hic, En, ponatur nedum demonstratiue, sed etiam admiratiue, maximam habet energiam, nam rem designat indignissimam, quod videlicet passi senes, vel alij dignitate graues, puerilibus deprehendantur obnoxij desiderijs, appetendo laudem, cuius cupiditas in eis deferbuisset debuit, vt notauimus in Institutionibus Orat. lib. 1. Tr. 4. c. 2.

PALLOR, vt dicebamus ad illa verba proemij Pallidamque Pirenem, est color ille quo exterior cutis, sanguine destituta, liuescit. Sic Ouidius 1. metamorphoseos.

Consilij tamen antæ sui fidiissima, certam

Te fecit Halcyone: cui protinus intima, frigus

Ossa receperunt, buffoq; similimus ora

Pallor obit, lacrymis genæ maduere profusis.

SENIUMQUE. Senium propriè est longæuitas: sed per senecdochen partis pro toto, seu formæ pro composito, hic abstractum positum est pro concreto, nempe senium pro senè, vt pallor pro pallido, idq; ad maiorem exaggerationem indignitatis rei, nempe appetitus gloriæ in homine ætatis, tam prouectæ, vt nedum pallidus, & senex, sed posset etiam dici pallor, & senium. Id vero factum est, nam quum gloriæ cupiditas naturaliter, ex sanguinis abundantia, & spirituum vitalium multitudine nascatur, quæ in adolescentibus vigent, in senibus desunt, vt indicat, illorum color floridus,

& rubicundus, horum vero pallidus, & plumbeus, præter naturam esse videtur, quod senes sunt auidi gloriæ, aut laudis popularis: quin potius naturaliter liuescunt inuidia, ob sanguinis defectum, & mortis viciniam.

VSQVE adeone scire tuum nihil est, nisi te scire hoc scias alter? quasi diceret. Occultæ musicę nullus est respectus. Nam iuxta Ecclesiasticum cap. 20. *Sapientia absconsa, & thesaurus inuisus, quæ utilitas in vtrisque; Melior est qui celat insipientiam suam, quam homo qui abscondit sapientiam suam.* His autem verbis poeta stomaachabundus, stultorum carpit ambitionem, qui student comparandæ eruditioni, eam tamen ordinantes, non ad Dei gloriam, proximorum salutem, vel propriam vtilitatem: nam sic tale studium, etiam iuxta Christianas leges, foret laudabile: sed ad vanam tantum ostentationem, ut videlicet ab alijs, eruditi, & sapientes iudicentur, quo nihil est ineptius. Certe sapientum Ethnicorum opinio fuit, sapientiam esse propter semetipsam appetendâ, quia quû non haberent notitiam alterius vltimi finis, scirentq; hunc in contemplatione, quę est perfectissima operatio nobilissimę potētiz animæ cōstituēdū, rectè philosophantes iuxta lumē naturale, in contemplatione beatitudinē ponebant. Nobis autem Deus per fidem aliam ostendit contemplationem, quam in hac vita inchoatam tantum, in alia consummatam habere possumus, in Dei visione, obscura, vel clara consistentem, & in hac finem vltimum constituimus, non vero in laudibus, & opinione aliorum. Quum igitur Gentiles, fidei lumine

care-

carerent, finem vltimum in sapientia ponebāt, illorumq; sapientes rectè vitam instituisse putabantur, si nihil fecissent famæ, vel opinioni seruiantes: & in hoc à stultis secernebantur, quia isti ad vulgi opinionem dirigebant omnē operationem, illi nullam; nouerant enim sapientes, conscientiam pro mille testibus reputari. Idq; potiori iure persuasum debet esse Christianis, quos fides docet, Deum optimū maximum singularum, nedum operationum, sed, & locutionum, cogitationūque esse, tam testem, quam iudicem, & remuneratorem. Reprehendit ergo Persius stultos laudum captatores, quibus conscientiae testimonium sufficiens non erat.

AT pulchrum est digito monstrari, & dici, hic est Ten'cirratorum census dictata fuisse Pro nihilo pendas. Verba sunt inanis gloriæ amatoris, excusantis suā vanitatem, quod gloriam, quasi rem honestam diligeret, pulchrum enim siue honestum, & gloriosum credebat, mōstrari digito prætereuntium, & dici (per paragonem addentem fini di&ionis, posuit, dicier:) Hic est qui hæc, vel illa fecit, aut dixit. Quæ opinio non adhæsit huic tantum vano recitatori, quum etiam Lucianus lib. de Gymnasijs dixerit, non esse mediocria præmia, demonstrari prætereuntium digito: & de Themistocle afferat Plutarchus, eum dixisse; se omnium laborum pro Græcia exantlatorum præmium tunc tulisse, quum, publicorum ludorum occasione, sedens tota die in theatro, aduenis digito mōstrabatur, verba eius sunt. Dicitur Olympia instante celebritate, quum eo profectus The-

mistocles in stadio processisset, contemptis certaminibus, omnes in illum esse conuersos, in eoque spectando, diem totum consumpsisse, & eum cum plausu, & admiratione ostendisse peregrinis, & aduenis. Quare ipse lætus ad amicos dixisse fertur, tum suorum laborum, quos pro Græcia suscepisset, fructum se amplissimum repotare. Sic Martialis lib. 9. Epig 98.

*Rumpitur inuidia quidam charissime Iuli,
Quod me Roma legit, rumpitur inuidia,
Rumpitur inuidia, quod turba semper in omni
Monstramur digito, rumpitur inuidia.*

Et idem Martialis lib. 6. epigrammate 82.

*Quidam me modo Rufe diligenter,
Inspectum, velut emptor aut lanista,
Quum vultu digitoque subnotasset,
Tunc es, ait, tunc ille Martialis.*

Eiusdem opinionis fuit Demosthenes, ut notauit Cicero 5. Tusculanarum dicēs. Lenculus sane noster Demosthenes, qui illo susurro delectari se dicebat, aquam ferentis mulierculæ, ut mos est in Græcia, insusurrantis alteri; Hic est ille Demosthenes. Sed vanam esse istam gloriationē illud cōuincit, quod pro laude, multoties probum adfert, & contumeliam, vnde idem Martialis lib. 6. Epigr. 70. ait.

Offendit digitum, sed impudicum.

Alconti, Dasioque, Symmachoque.

Et Laertius lib. 6. in Diogene refert Hospitibus aliquando Demostenem spectare cupientibus, Diogenes, medium intendens digitum: Hicne, inquit, nobis est Atheniensium populi assentator.

TEN *cirratorum centum dictata fuisse proni-*

nihilo pendas? Thomas Farnabius loco *Ten*, nobis obtrudere conatur *Tun*, & quidem tam sensus, quam contextus utramq; patitur lectionem, nam verba poterunt ordinari, ita: *Tu ne pro nihilo pendas esse dictata centum cirratorum*; vel ita, *Pro nihilo ne pendas te esse dictata centum puerorum*. Et quum hic posterior sensus sit elegantior, hæc, quæ est communis lectio, est retinenda. In utroque verò est Apocope, qua demitur littera, e, à fine dictionis.

CIRRATORVM. Cirrati dicebantur pueri nobiles, à coma quam nutriebant, & quam, post pubertatem, tondentes, Laribus donabāt, sicut puellæ, pubertatem ingressæ, pupas Veneri sacrabant. Dicti cirrati à cirris, qui propriè sunt capitis capilli calamistrati, contorti, & crispati, quales sunt Ostreis, apud Martialem dicentem lib. 7. Epigr. 20.

Nec erubescit puerare de turdo,

Et ostreorum vapere linides cirros.

Sed cirratorum nomine, pueros intellexit idem Martialis, ubi loquens de Phileni, ait libro 9. Epigr. 29.

Hec, quæ lingua fides? non illam mille catasta,

Vincebant, nec quæ turba Serapim amat,

Nec matutini cirrata cæterna magistris,

Nec quæ Strymonio de grege ripa sonat.

Capillos etiam capitis cirros nominat idem Martialis ad Marinum dicens lib. 10. Epigr. 82

Raros colligis hinc, & hinc capillos,

Et læsum nitidæ Marine caluæ

Campum temporibus regis comatis.

Sed mox redeunt inbente vento.

*Reddunturque sibi, caputque nudum
Cirris grandibus hinc, & inde cingunt.*

Ex quibus clare constat, cirros esse cappillos seu capitis comam, & cæsariem, de qua Ambrosius lib. 6. Hexameronis cap. 9. ait. *Quàm speciosa cæsaries! quàm reuerenda in senibus! quàm veneranda in Sacerdotibus! quàm terribilis in bellatoribus! quàm decora adolescentibus! quàm compta in mulieribus! quàm dulcis in pueris!* Alium sexum crinista, alium tonsa non decet. Sic igitur recitator iste interrogat, num nihili sit faciendum, esse dictata centum puerorum.

DICTATA fuisse. Dictata appellantur the-mata, pueris præscripta à ludorum magistris, ad quorum normam sua opera, & lucubrationes conformare debeant. Ita dicta, quasi sæpius repetita, & inculcata, ut illorum animis penitus infigantur, & ab eis firmiter excipiantur. Sic Horatius 1. Serm. sat. 10.

*Sæpe stylum vertas; iterum quæ digna legi sint
Scripturus, neq; te, ut miretur turba, labores.*

Vilibus in ludis dictari carmina malis?

Contentus paucis lectoribus: an tua demens

Et ad Lollium lib. 1. Epistola 18.

Virtus est medium visiorum, & viximq; redolens

Alter in obsequium plus æquo pronus, & imi

Derisor lecti, sic nutum diuinitis horret,

Sic iterat voces, & verba cadentia tollit,

Ut puerum sæuo credas dictata magistro

Reddere, vel partes mimum tractare secundas.

Et hoc modo nunc proprie loquitur de dictatis, asserens non esse minimam gloriam scriptorum, si sua scripta à ludorum magistris pro normis, & exemplaribus pueris imitanda proponantur,

PRO

PRO nihilo pendas. Pendo derivatum videtur à verbo pendeo; & significat existimo, siue iudico: quæ enim extimabantur, ea penderantur, & ita è libra pendebant. Vnde quod ait. *Pro nihilo pendas*, tantumdem est, ac si dixisset, nauci facies, siue nullius pretij, siue valoris, existimabis.

ECCE inter pocula quærunnt Romulida saturi, quid Dia poemata narrent. Irridet his verbis eorum vanitatem, qui laudem ex recitatione captabant, etiam si talis laus nihili foret facienda, utpote profecta à vino madidis. Describitur enim recitans, non sobrius inter vigilantes, sed semiebrius inter cômestatores, ex quib; laus nullius pretij erat estimanda. Incipit autem narrationem ab adverbio, *Ecce*, ad rem subitam demonstrandam, ut enim observat Asconius in 2. Verrinam, Cicero rem improvisam, ex eo adverbio inchoabat. Sic etiam Virgilius 2. *Æneidos* versu 203.

Ecce autem gemini à Tenedo, tranquilla per alta (Horresco referens) immensis orbibus angues.

Incumbunt pelago, pariterq; ad litora tendunt.

Et Ovidius lib. 13. *Metamorphoseos*.

Ecce fretum findens altis novus incola ponti, Nuper in Euboica versis Anthedone membris Glaucus adest, visq; cupidine virginis ardet.

INTER pocula quærunnt. Poculum propriè est vas ex quo bibitur, à potando, siue potièdo dictum. Sic Horat. 1. serm. sat. 2.

Num tibi quum fances vris sis, aurea quæris Focula. Et Virg. *Eclog.* 3. ver. 44.

Es nobis idem Alcimedon duo pocula fecit.

Et molli circum est ansas amplexus acantho.

Verum hic per metonymiam continentis pro contento, poculorum nomine intelligit vina, quæ potu absumentur, sicut Acheloia pocula intelliguntur quæcumque aquæ, etiam si non è vase biberentur. Sic Virg. 2. Georg. v. 126.

Mediæ fert tristes succos, tardumq; saporem.

Felicitis mali, quo non præsentius ullum,

[*Pocula si quando sævæ inficere noueræ,*

Miscueruntque herbas, & non innoxia verba.]

Auxilium venit, ac membris agit atra venena

Veterum autem mos fuit, non ilico post dapes è mensa surgere, immo eisdem accubantes lectis, calicibus epotandis operam dare: & tunc, animi causa, variæ proponebantur quæstiones, quæ dicebantur conuiuales, & solis calicibus conuenientes, & vt plurimum erant ludicræ, vel ænigmaticæ. Quem morem seruans Samson Iudicum 14. suis compotatoribus, in nuptiali conuiuio, proposuit ænigma ab illis soluendum, dicens: *De comedere exiit cibus, & de forti egressa est dolcedo.* Et Petronius in suo satyrico narrans conuiuium Trimalchionis, ait. *Interpellauit dulce, fabulas Trimalchio, nam iâ sublatum erat ferculum, hilaresque conuiuæ vino, sermonibusq; publicatis, operam ceperant dare.* Ibidemq; multæ referuntur quæstiones cōuiuales: & inter alias ineptas has Trimalchio ipse Agamemnoni proponit. *Rogo inquit, Magister. quid putas inter Ciceronem, & Publium interesse? Ego alterum puto disertiores fuisse, alterum honestiores.* Et iterum. *Quid autem inquit, putamus secundum literas difficillimum esse artificium? ego puto medicum, & nummularium.* Nec tantum viri, mulieres etiam sese his quæ-

quæstionibus oblectabant. Hinc Iuuenalis saty-
ra 6. versu 434. (capit

*Illa tamen grauior, quæ quum discumbere
Laudat Virgilium, peritura ignoscit Elise
Committit uates, & comparat inde Maronem.
Atq; alia parte in trutina suspendit Homerum
Cedunt Grammatici, uincuntur rhetores, omnis
Turba tacet, nec cauidicus, nec prece loquatur
Huiusmodi ergo sermone, quum sint madidi,
sani esse nõ poterāt, nec quibat in illis fieri re-
ctum iudicium de præstantia alicuius operis,
nam docet Horatius 2. serm. sat. 2.*

Discite non inter lances, mensasq; nitentes.

*Quum stupet insanis acies fulgoribus, & quum
Acclius falsis animus, meliora recusat.*

Verum hic impransi mecum disquirite.

Idem sentit Hieronymus Rufino scribens.
*Quæso te, amice carissime, huiusmodi deliramen-
ta dimittas, & prandiorum cænarumq; fabulas,
pro argumento non teneas ueritatis. Cuius ra-
tio esse potest, nam in eo qui vino madet, me-
moriam obliteratur, omnisq; deperit sapientia,
vinum enim immodice hauritum, caput tur-
bat, mentem obruit, animi pessumdat vigorẽ,
sui impotem reddit, vocesq; cogit emitti, per
iugulum mox rediturus, ut de multis Alexan-
dri Magni amicis legimus: & licet Cambyse,
apud Herodotum in Thalia, se vino factum,
mentis compotem probare voluerit, Prexaspis
filium, qui sibi à poculis ministrabat, occiden-
do per traiectionem illius cordis, nullus tamẽ
fuit eo, furor ebrietatis maior.*

ROMULIDÆ Sæuri. Romulidæ à Romulo,
sic appellati, non quod Romulus filios habue-

rit, sed quod ipse fuerit Romanæ conditor, & sic Pater Urbis : sicut Cecrops Athenarum, ex quo Athenienses Ceeropidæ dicti, esto ex Cecropis sanguine non fuissent. Et interuenit hic acris ironia, dum Romani nominantur Romulidæ, quum non patrizarent, nec eum imitarentur, etiam si eo auctore gloriarentur. Romulus siquidem temperatissimus fuit, adeo ut de eo, in illius vita, scripserit L. Piso, ut refert Gellius lib. 11. cap. 14. *Eundem Romulum dicunt ad cenam uocatum, ibi non multum bibisse, quia postridie negotium haberet : ei dicunt : Romule, si istuc omnes homines faciant, uinum nilius sit : Is respondit Immo uero carum, si quantum quisque uolet bibat, nā ego bibi quantum uolui.* et Plato lib. siue Dialogo 3. de Rep. inquit. *Ab ebrietate, ipsis (Reſtoribus) diximus abſtinendum, unicuique enim magis conceditur quam custodi, ut ebrietate grauat, ubi terrarum sit, nesciat : nempe ridiculum eſet, custodem indigere custodem.* At Romani, Persas potius imitari videbantur, quibus ea firmiora erant consilia, quæ à bene potis veniebant, unde Herodotus in Clio ait *Vinum largius Persis apponitur : eisdem nec uomere coram, nec urinam facere licet, quæ etiam nunc ita obseruantur. Poti de rebus maxime serijs consultare consueuerunt.* Nec veriti fuerunt Romani, vinum ab Augusto petere, ut refert Suetonius in Octauio dicens, cap. 42. *Querentem de inopia, & caritate uini populum, seuerissima coercuit uoce. Satis promissum à genere suo Aprippa, perduſis pluribus aquis, ne homines sitirent.*

QVID Dia poemata narrent. Dia dicebantur

Diui-

Diuina, hæroica, vel magnifica à Διὸς nempe à Ioue, Iuppiter enim Διὸς dicebatur, vnde quia Iouis nomine significabatur aer, siue æther, etiam nunc eum dicimus esse sub dio, qui non est sub tecto, sed sub aperto aere. Poemata ergo Dia, erant Tragica, vel Epica, tractantia de Ioue, vel Dijs, aut heroibus, siue de rebus grandibus, Virgilius per Dia intellexit clarum, aut magnificum, dicens 11. Æneid. versu 655.

At circum lectæ comites, Lauinaq; uirgo.

Tullaq; & gratam quatiens Tarpeia securim.

Italides, quas ipsa decus sibi Dia Camilla

Delegit, pacisq; bonæ, belliq; ministras.

Sic etiam Horatius dicens 1. sermonum sat. 2.

Sunt qui nolint retigisse nisi illas

Quorum subsuta talos regas inserta ueste.

Contra alius nullā, nisi olenti in fornice stantē.

Quidam notus homo, quū exiret fornice, macste

Virtute esto inquit, sententia Dia Catonis.

Hic aliquis cui circa humeros, & hianthina lena est Rancidulum quiddam balba de nare locutus Phillidas Hypsipilas, uatum & plorabile si quid, eliquat, & tenero supplantat uerba; alaco.

Humeri propriè sunt partes illæ in humano corpore, ex quibus brachia dependent, quæ in brutis, armi dicuntur de quibus Celsus lib. 8.

cap. 1. inquit, A summa costæ, paulo inferius quā ubi ea media os excrescit, ibi quidem tenuis, procedens uero, quo propius lato scapularum ossi fit, eò planius latiusq; & paulatim in exteriora curuatur, quod propius altera uerticis, parte modice insumescens, sustinet iugulum. Id autem ipsum recuruum, ac neq; inter durissima ossa nu-

meran-

merandum, altero capite in eo quod posui, altero in exiguo sinu pectoralis ossis insidet, paulūq; motu brachij mouetur, & cum lato osse scapularum, infra caput eius, nervis, & cartilagini connectitur. Hinc humerus incipit, extremis utrimq; capitibus tumidus, mollis sine medulla, cartilagineus: medius teres, durus, medullosus, leniter gibbus, & in priorem, & posteriorem, inferiorem, & anteriorem partem. Prior autem pars est, quæ à pectore est, posterior quæ ab scapulis, interior, quæ ad latus tendit, exterior, quæ ab eo recedit, quod ad omnes articulos pertinere in ulterioribus patebit: superius autem humeri caput, rotundius, quàm cætera ossa de quibus adhuc dixi, verticillatis scapulorum ossibus, paruo excessu inseritur, ac maiore parte ex transitu nervis deligatur: at inferius duos processus habet, inter quos, quod medium est, magis etiam extremis partibus finnatur. Quæ res sedem brachio prestat, quod constat ex ossibus duobus Radius, quem νεκρὶς à Græci appellant superior breviorq; & primo tenuior, r. tundo, & leniper cavo capite, exiguum humeri tuberculum recipit, atq; ibi nervis, & Cartilagine continetur Subitus inferior, longiorq; & primo plenior in summo capite, duobus quasi verticibus extantibus in sinu humeri, quem inter duos processus eius esse proposui, se inserit. Sic Æneidos lib. 1. versu 593. inquit Virgilius.

Restitit AEnēas, claraq; in luce resulso,
Os humerosque Deo similis.

Et 2. AEnēidos versu 707.

Ergo age chære pater, cervicis imponere nostræ;
Ipse subibo humeris, nec me labor iste gravabit.
Et id secundum proprietatem; at metaphori-

ce,

ce, ut humeri brutis, ita armi hominibus sepe tributi inueniuntur, quarum translationum creberrima suppeditat exempla antiquorum lectio.

ET hianthina. In nonnullis codicibus legimus hyacinthina. Verum mendum in his irrepsisse existimo, quia librarij, causam non attingebant, quur addita copulatiua foret particula, quam nos positam dicimus, tum metri gratia, alioquin contra eius leges peccaretur, quum syllaba prima nominis hianthinus, corripitur: tum ad maiorem recitantis ignominiam; circa enim humeros lenam habens hianthinam, nempe purpuream, dignitate, diuitijsque fulgebat, ut non recitaret ob inopiam, sed ob meram cacodoxiam, & ita erat magis reprehendendus. Copula autem illa, &, idem nunc valet, ac etiam. Et quumuis Laurentius Valla senserit, non reperiri apud Ciceronem, &, pro etiam, fallitur tamen, ut conuinci potest, tum ex alijs locis, tum ex epistola 16. libri noni ad Papyrium Pætum, ubi ait. *Quum tam equo animo bona perdas, non eo sis consilio, ut quum me hospitio recipias, estimationem te aliquam putes accipere: etiam hec leuior est plaga ab amico quem a debitore.* Nec tamen eas cœnas quero, ut magnæ reliquie fiant: quod erit magnificum, sit & lantum. Bene ergo scriptum est, & hianthina, potius quàm hyacinthina, hæc enim vestis nusquam, quod meminerim, nominata inuenitur. Hyacinthus enim, quamuis flos sit, non tamen est viola, nec ei, caule, aut flore, vel folijs assimilatur, quin potius in his omnibus lilio similis videtur, & solo colore purpureo,

ab

ab illo, cui argenteus est, secernitur. In folijs huius floris, scilicet Hyacinthi, lineæ quædam cernuntur, repræsentantes duo Græca elemēta, Alpha, & Iota: ex quo ansam cæperunt fingendi, in hunc florem mutatum fuisse, tum puerum, Hyacinthum nomine, de quod inter alios narrat Palephatus, lib. de fabulosis narrationibus. Hyacinthus adolescens *Amicleris* erat, pulcher, & honestus satis. Hunc Apollo quidem vidit, vidit & hunc Zephyrus, amboq; illius formæ amore capti sunt, in eiusq; gratiam, & honorem, certatim artes uterque suas illi exhibebat. Sagittabat namq; Apollo, Zephyrus vero spirabat: sed ab illo cantus, & uoluptas ueniebat, ab hoc uero timor non nisi, & perturbatio illi erat. Itaq; in Phæbi amorem sese inuenis inclinat: ob idque Zephyrum, præ Zelotypia, ad bellum armare fecit. Post hæc quædam Hyacintho exercitamenta, cum Apolline erant, in quibus quum sese exercebat, à Zephyro sibi maxime timendum erat, discoq; præferri, quem quum adolescentis lusu Deus præparasset, & ab illo iam descendisset, à pueroq; mox lenaretur, Zephyri fraude in eum ipsam decidit, qui ita mortuus est. Terra uero tante calamitatis memoriam, nullo modo desertam omittere non debuit, quin pro adolescentulo, quod fecit, florē Hyacinthi nominis emitteret, in cuius quidem folijs, eius ipsius Hyacinthi nominis principium inscriptum fuisse memorant. Tum virum *Aiacem*, qui seipsum necauerat, dolore concepto ob sententiam contra se, & in *Vlyssis* fauorem, à concilio Græcorum, in concertatione de armis *Achillis* latam; de quo sic Ouid,

13. *Mœt.*

Dixit

*Dixit. & in pectus, tum demum vulnera passū
Qua patuit, ferro lethalem condidit ensē,
Nec valuerē manus infixum educere telum :
Expulit ipse cruor, rubefactaq; sanguine tellus
Purpureum viridi genuit de cespite florem,
Qui prius Oebalis fuerat de vulnere natus.
Littera communis medijs pueroque viroque
Inscripta est solijs, hæc nominis, illa querelæ.*

Hianthina vero vestis celebris, ut patritijs, & magistratibus conueniens. Hinc Mart. lib. 2. Epigr. 39.

*Coccina formosæ donas, & hianthina mæchæ
Vis dare quæ meruit munera? mitte rogam.*

Lena ergo hianthina, vestis erat exterior, violacei coloris; ios liquidem Græcè, Latine viola dicitur, ἄνθος vero est flos, unde vestis hianthina est, quæ florem violam representat. Habet autem Plinius lib. 21. ca. 6. *Violarum plurima genera, purpureæ, luteæ, albæ, plantis omnes ut olus sat. Ex ijs vero, quæ sponte apricis, & macris locis proueniunt, purpureæ, latiore folio, statim à radice carnosæ exeunt, solæq; Græco nomine à cæteris discernuntur, appellatæ iæ, ut ab his hianthina pestis.* Et quamuis vestiû luxuria, florum colores imitari docuerit, & inter eos tres celebriores; nempe album, coccineum, & purpureum; in omnibus tamen, violis studebant: nã & albæ, & luteæ, coccinæ, & purpureæ hæ inueniuntur. Certè hyacinthus flos etiam est purpureus, non tamen ab eo vestis denominatur, quia longe abest à violæ viuacitate. Et ita vestis, non hyacinthina, à hyacintho, sed hianthina à viola dicta.

LENA vestis erat lanea, quæ villorum crassitu-

frigidine clamydem calefacere poterat, ita dicta quasi *κλαίσα* à *κλαίειν* idest à tepesciendo, quia frigus arceret, quapropter supra alias vestes deferabatur, nec ea poterant uti nisi magistratus, vel personæ in dignitate constitutæ. Hinc Iuven sat. 3. v. 280.

Quibusdam

*Somnum rixa facit, sed quamvis improbus omnis
Atq; mero fervens, cauet hunc quem coccina lena*

*Vitari iubet, & comitum longissimus ordo
Multum præterea flammarum, atq; aenea lâpas.
Sic Mercurius Iouis iussa AENÆ, sic induto
detulit apud Virgilium 4. A Encid. v. 260.*

*A Engam fundantem arces, ac tecta novantem
Conspicis, atq; illi stellatus iaspide fulva
Ensis erat, Tyrioque ardebat murice lena
Demissa ex humeris.*

Idem innuit Cicero de Claris Oratoribus c. 2. dicens. *Licet aliquid etiam de M. Pompilij ingenio suspicari, qui quum Consul esset, eodemq; tempore sacrificium publicum cum lena faceret, quod erat Flamen Carmentalis, Plebis contra Patres concitatione, & seditione nunciata, ut erat lena amictus, ita venit in concionem, seditionemque cum auctoritate, cum oratione sedavit.* Tali ergo veste, & sic colorata, ob oculos ponitur huius recitatoris dignitas.

RANCIDVLVM est diminutivum à rancido. Rancidum autem propriè dicitur de carnis, aut piscibus, etiam salicis, putrefactis tamen, aut putidis ob vetustatem, & propterea emittentibus nedum odorem grauem, sed & saporem ingratum. Sic Horatius lib. 2. serm. sat. 2.

Ran-

*Rancidulum aprum antiqui laudabant, non
quia nasus*

*Illis nullus erat, sed credo hac mēte, quod hospes
Tardius adueniens, uitiatiū commodius, quam
Integrum edax dominus consumeret.*

Sic etiam Iuuenalis dicens sat. II. v. 131.

Nulla uncia nobis

*Est eboris, nec tessellę, nec calculus ex hac
Materia, quin ipsa manubria cultellorum
Ossea, non tamen his ulla obsonia fiunt*

Rancidula, hand ideo peior gallina scatur.

*Sed transfertur ad quamcumque rem ingratā,
& inamœnam significandam, sicut Lucius Apu-
leius in fine libri primi sui asini aurei, quo Mi-
lonis hospitis auaritiam sordidam, & ingratā
describeret, eum senem rancidum appellat, di-
cens. Euasi aliquando rancidi senis loquax, &
famelicum conuiuium, somno, non cibo grauatus,
canatus solis fabulis.*

BALBA de nare. Balbus ille dicitur, qui ob
linguę vitium, obscure loquitur, adeo ut mi-
nus recte voces, aut aliquam exprimat sylla-
bam, ut dicunt Alcibiadem, & Aristotelem nō
quiuisse reddere Rho, sed loco eius subdidisse
Lambdam, Idē euenit Demostheni, non valēti
exprimere primam litteram Rhetoricę, quam
profitebatur, Cicero quoq; ad familiares lib. 2.
Epistola 10. balbum se appellat, dicens. *Quum
esset tanta res, tantę gratulationes de te, quia
quod sperabam de Hillo, nempe Hirro (balbus
enim sum) quod non putaram.* Infra tamen ea-
dem epistola ait. *Sed balbi non sumus.* Quod
autem ait hunc recitatore; locutum prius
quiddam rancidulum de nare balba, commu-
niter

niter interpretantur, cum ita recitasse, ut, ex linguæ vitio, vox per nares mitti videretur. Sed Casaubonus, ait poetam his multa congestisse vitia, nempe quod recitator loqueretur rancidè, quod balbè, & quod de nare: & cū dicit loqui de nare, cui [ob tramitis angustias] spiritus non libere, per fauces, & palatū, sed per nares exit. Sed mihi videtur, loqui rancidule, esse, ea narrare, quæ omnibus sunt manifesta, nam ea videntur vetera, & rancida. At quia nedum dicitur locutus rancidulum, sed additur, de nare balba, puto poetam voluisse his exprimere ineptam præparationem, quæ recitator, auditorum beneuolentiam captare volebat, sed in ipso impegit limine: quum enim præmisisset exteriorem corporis cultum, nunc subdit qualiter, ut ad recitandum se accingeret, locutus fuerit quiddam de nare balba, id est imitatus fuerit balbam locationem, per narium fortem emunctionem: idq; dictum est satyricè, nam ita exprimitur huius recitatoris ineptitudo, qui studens conuinis placere, & auditoribus, in ipsa recitationis parasceue, & præparatione, in actum impegit stomachum mouere valentem, scilicet narium emunctionē nauseam prouocantem.

PHYLLIDAS. Phyllis Lycurgi filia, Thraciæ Regina, Demophoontem Thesei Atheniensem Regis, & Phædræ filium, reuertentem post Ilij excidium, cū longis erroribus tempestatibusque fatigatum, hospitio, thalamoque coniugem recepit. Sed quum post aliquod tempus, Demophoon audisset defunctū Mnesthea Athenarum Tyrannum, qui, expulso Theseo, Ache-

Athenarum occupauerat regnum, veniam petijt, vt sibi per Phyllida liceret Athenas, ad paternum regnum recuperandum, proficisci, iureiurādo pollicitus, se infra mensem remeaturum; b qua conditione vix com meatum à Phyllide impetrauit. Itaq; resecta classe, Athenas petijt. Verum ante pacificam Regni possessionem, nonnullę ei deuorandę fuerunt difficultates, quibus præpeditus, nequijt, vt iureiurando se obstrinxerat, infra mensem reuertere. Phyllis vero, tribus præstolatis mensibus pro viri reditu, tandem deceptam se arbitrata, doloris, & amoris impatiens, laqueo vitam finiuit, Deorum tamen miseratione, in amygdalum arborem est mutata. Sed quum Demophon, rebus domi compositis, quarto demum mense ad eam remeasset, illiusque audiisset casum, arborem, in quam illa conuersa fuerat, & quę tunc folijs erat omnino nuda, completi voluit: at illa, quasi quę sponsi sentiret aduentum, & de illius gauderet fidelitate, statim, in eius complexu botros protulit, ex quibus flores, & folia eruperūt, quod nūc etiā, præstat amygdalus, ante alias arbores florens, in ipso hyemis rigore; indeq; est, vt habet Hyginus libertus Augusti, libro fabularum fabula 49. vt Gręci, folia, *Phylla* appellent.

HYPsipylas. Quum Vulcanus in Insula Lemno, Veneris, cum Marte adulterium detexisset, Lemnenses tanto Venerem contemptui habuerunt, vt quum cæteris omnibus Dijs sacrificarent, vnā illam inhonoratam reliquerint: inde Venus indignata, hircinum viris immisit sctorem, ideoq; ab vxoribus odio

odio habitî , quum bellum aduersus Traces mouissent , illæ inter se consilium inierunt de interficiendis omnibus sexus virilis , regneq; per seipsas administrando . Hoc firmato consilio, viros reuersos, & soporatos, ad vnum omnes interficiunt, nisi quod Hypsipyle, Thoantem seruauit patrem, quem clam, nauigio impositum, in Tauricam, aut Coon, aut Oenceâ insulam amandauit, rogoq; domi instructo, aliû queendam pro Thoante cremauit . Inde ipsa Regina constituta fuit. Ea autem Lemni regnû obtinente , Argonautarum in Colchos accidit expeditio , qui quum Lemnum appulissent, à mulieribus cupide hospitio lectoque recepti fuere, & quæcumq; ex ijs conceperunt, eorum nomina filijs imposuerunt , Hypsipyla autem ex Iasone geminos enixa est sexus virilis, quorum vnû Eunæum , aliû yero Deiphilum , vel Thoanta appellauit, eosq; extra insulam amandatos, seruauit . At Lemniades, siue quod rescissent ab ea seruatum patrem , siue quod contra Regni leges, prolem masculam non necasset , eam ad cruciatum poscebant, quod ipsa verita, fugam naui arripuit, sed à pyratis capta, & Thebas ducta, Règi Lyco vendita fuit, & ab hoc Archemori filij curæ præposita , quam prouinciam diligenter administrabat . Sed quum quadam die , animi causa, per Nemeam filuam vagaretur , Archemorum vlnis gestans [quem ex oraculo fuerat prohibita in terram deponere antequam posset ambulare]. Accidit tunc illac iter facere Adrastum , & septem ductores , qui Thebas ibant oppugnatum . Quos vt vidit siti pene enectos, corû

rogatu

Textum secundum. 167

rogatu Archemorum (siue; vt alij vocāt, Ophiten) super apium, qui altissimus ibi erat, deposuit, oraculo obediens, illisque aquam Langiam ostendit: & Adraſti rogatu, illi, ac ceteris duſtoribus militibusq; omnem suæ vitæ exposuit catastrophē, quam audiētes Thoas, & Eunæus, qui cum Adraſto militabant, matrem agnouerunt, & ab ea vicissim agniti sunt. Interea draco custos fōtis, adrepēs, puerū exedit, quo nomine à Lyco, siue Lycurgo Hypsipyle, ad suppliciū rapiebatur, nisi à filiis, Adraſto, & socijs, post necatū draconem, liberata fuisset, qui in Lyci solatium, ludos Archemoro siue Ophiti funebres instituerunt, qui sunt, quinto quoque anno, in quibus victores apij coronam accipiunt. Et hæc narrant Higinus fab. 15. & 74. & Statius lib. 4. & sequentibus Thebaidos. Tales ergo fabulæ lacrymabiles illis recitabantur conuiuiis. Et dicuntur in numero multitudinis Phyllidas, Hypsipylas, vel per senecdochen numeri, vel quia à multis scriptæ fuerant, vt essent rancidæ.

VATPM & plorabile siquid. Vt fabulæ iam memoratæ lacrymabilem continebant materiam, sic, & aliæ consimiles ab hoc recitante fuerant electæ ad detinendos auditores. Sic Claudianus lib. I. in Eutropiam.

Laxusq; laboras.

*Distendisse genas, fictumq; inflatus anhelat
Pulvere respersus, tinea; q; solibus ora
Pallidior, uerbisq; sonat plorabile quiddam
Vltra nequitiam fractis, & prælia narrat,
Perq; suam tremula testatur uoce sororem.
Defecisse uagas ad publica commoda uires*

Cedere

*Cedere liuori, nec sustinere procellas
Inuidia, mergiq; fretis spumantibus orat,
Exoretq; utinam: dum talia fatur ineptas
Detergit lacrymas, atq; inter singula dicta
Flebile suspirat.*

Et videtur respexisse ad carmen elegiacum, nisi quod ad Heroes pertinentia, non narrentur elegia, quum sit carmen amatorium, molle, & luctuosum. Vnde de morte Tibulli ait. Ouid. 3. Amorum elegia 9.

Flebilis indignos elegera solue capillos.

Ah nimis ex uero nunc tibi nomen inest.

Et eodem repetit lib. 3. Amorū elegia vltima.

ELIQUAT Eliquare dicitur de metallis igne liquefcentibus, ac fluentibus. Est enim eliquare, sicut liquare, actiuum, cuius passiuum est liquari siue liquefcere. Hinc Lucanus libro 7. Pharsaliæ versu 159.

Excussit cristas galeis, capulosq; solutis.

Perfudit gladiis, ereptaq; pila liquauit.

Ethereoq; nocens fumanis sulphure ferrum

Et seneca lib. 3. quæstionum naturalium cap. 26. ait. Est in Chersoneso Rhodiorum fons, qui post magnum internallum temporis, facta quædam turbidus ex intimo fundat, donec liberatus, eliquatusq; est. Liquare igitur, siue eliquare, est liquidum, vel fluidum reddere. Et quia quæ ex duris compactisq; liquefcunt, paulatim, siue guttatim resoluuntur, inde ducta metaphora, recitatoris huius verba, dicta sunt liquari, quia paulatim, cum quadam reticentia, & vocis lenocinio proferebantur, vt vocem resolveret in cantilenam. Nisi mauis verba tunc liquari, quū eorum extenuatur asperitas: quod

fieri

fieri potest, vel commutando elementa, ut loca asperorum, aut duplicium, vel soni grandioris, ponantur molliora, liquida, simplicia, & soni exilioris, ita ut è duabus vocibus idem significantibus, quarum vna constet ex litteris soni grandioris, alia, exilioris, hanc præligat molitudinis affectator. Vel, servatis eisdem elementis, voces, ipsa prolatione, extenuando: voces enim grandioribus constantes elementis, molliter efferri possunt, ut compositæ ex exilibus, tali energia pronuciari, ut grandes appareant. Et hæc videtur mens poetæ, dicentis verba liquar tenero palato.

TENERO palato. Palatum est cælum oris, quod quasi muro, & palis, labijs dentibusque munitur Ouid. 3. Trist. el. 3.

Si iam deficiam suppressaque lingua palato)

Vin infillato restituenda mero.

Et Augustinus lib. 7. de Civitate Dei cap. 8. inquit. [Sed Iani bifrontis simulachri interpretatio proferatur. Duas enim facies ante, & retro habere dicitur, quod hiatus noster, quæ os aperimus, mundo similis videatur, unde & palatum Græci *σπάρην* appellant. Et nonnulli inquit, poetæ; Latini, cælum vocauerunt palatum: à quo hiatus oris, & foras esse aditum, ad dentes versus, & introrsus ad fauces. Ecce quo perductus est mundus, propter palati nostri vocabulum, vel Græcum, vel poeticum. Quid autem hoc ad animam? quid ad vitam æternam? Propter solas salivas colatur hic Deus, quibus partim glutiendis, partim expuendis, sub Cælo palati, utraq; panditur ianua.] Palatum autem tenerum, appellavit molle: perstat

H

fiqui-

liquidem in metaphora, nam quum dixisset:
Liquid: quum plasmate guttur mobile collueris,
 nunc exprimit effectum pharmaci, fuisse palati
 teneritudinem, ut ad quamcumq; vocem red-
 dendam, facile fleâi posset.

SUPPLANTAT verba. Supplantare, verbū
 est compositum, ex præpositione sub, & verbo
 plantare: sed frequenter sumitur pro eo quod
 est, supposito pede, alium ad terram deicere,
 & sic accepit Cicero dicens lib. 3. de officijs.
Scitè Chrysippus, ut multa: Qui stadium inquit
currit, enitè, & contendere debet quàm maxime
possit, ut vincat: supplantare eum quicum cerset,
aut manu depellere, nullo modo debet. Et quia
 qui hac ratione in lucta, vel cursu, superiores
 euadebant, fraude magis, quam viribus, aut
 agilitate, vicisse videbantur (nam pedem sup-
 ponere, & manu depellere, decipere est) hinc
 supplantare pro decipere nonnumquam sumi-
 tur, & sic Esau, ait Genesis 23. de fratre suo.
Iuste vocatum est nomen eius Iacob, supplantans
enim me in altera vice, primogenita mea ante-
tulit, & nunc secundo surripuit benedictionem
meam. Verum hic supplantare verba, signifi-
 cat, molli, ac tenera voce ea pronūciare, extre-
 mas eorum syllabas de industria palato in-
 fringendo, ut videantur voces, quasi strangu-
 latæ, & sic earum sonus ab ipsis iucundior
 existimatur.

ASSENSERE niri, nunc non cinis ille poeta
 felix? non leuior cippus, nunc imprimit ossa?
 Verba sunt poetæ, ironiè accipienda: nam
 auditoribus profitentibus se eodem esse præ-
 ditos sensu, & recitantis probare, tam formā,
 quam

quam materiam, tamquam quibus elegantiora dici non possent, oppositum subintelligitur. Ut enim, ait Musonius philosophus apud Gellium lib. 5. cap. 1. [Quum philosophus hortatur, monet, suadet, oburgat, aliudne quid disciplinarum differit, tum qui audiunt, si de summo, & soluto pectore obuia, vulgatasque laudes effutiunt, si clamitant etiam, si gestiunt, si vocum eius festiuitatibus, si modulis verborum, si quibusdam, quasi frequentamentis orationis mouentur, exagitantur, & gestiunt, tum scias, & qui dicit, & qui audit frustra esse, neq; ibi philosophum loqui, sed tibicinem canere. Animus audientis philosophum, laxamentum atque otium, prolixè profuseq; laudandi, non habet. Quisquis ille est, qui audiuit, nisi ille est plane perditus, inter ipsam philosophi orationem, & perhorrescat necesse est, & pudeat. tacitus. & poeniteat, & gaudeat, & admiretur, varios adeò vultus, disparilesq; sensus gerat, perinde ut eum, conscientiamque eius affecerit, vtrarumq; animi partium, aut sincerarum, aut ægrarum philosophi pertractatio. Præterea dicebat: magnam laudem, non abesse ab admiratione: admirationem autem, quæ maxima est, non parere verba, sed silentium.] Vnde quod hic ait. *Apsensere viri*, irrisio est, & subsannatio, non enim viri esse poterant illi, qui laudarent, molli. & strangulata voce recitantem carmina de Phyllide, & Hypsipyle. Vnde tò viri, accipitur ironicè, pro mollibus, & minime viris: nam quum virum propriè nominamus, non tam sexus intelligimus differentiam, quam fortem, atq; robustum, siquidem virorum propria est

virtus, sine virilitas, qua illi carebant. Hinc Seneca de consolatione ad Polybium cap. 36. ait. *Optime illos imitaberis, qui quum indignari possent, non esse ipsos expertes boni mali, tamen in hoc uno se cæteris exaquari hominibus, non iniuriam, sed sui mortalitatis iudicauerunt, tolleruntque; nec nimis acerbè, & asperè, quod acciderat, nec molliorè, & effeminatè.* Nam & non sentire mala sua, non est hominis, & non ferre, non est viri. Sic Democritus, audiens Ctesiphonem verberasse Syrum male consulentem, ait apud Terentium Adelphis Actu 4. Scenæ 2.

Laudo Ctesipho, patriflas, abi, virum se iudico.

NUNCE non cinis ille poeta felix. Verba ironicè dicta, quæ si à sobrijs, & incorruptis iudicibus, ex nimis sententia dicerentur, eximiâ continerent commendationem: nunc quia à madidis, comparatis comis, vel sportulis, veniunt, scèdant potius, quam ornent. Ironicè ergo ait, magnatè illum esse felicem, cuius opera recitata, tantopere laudarentur. Nam etiam iuxta Christianorum dogma, ad secundariam, & accidentalem felicitatem pertinet, quempiâ talia fecisse, unde vel posterì ad virtutem provocentur, vel Deus in ipsis glorificetur. Unde quum iste edidisset opus tam adamussim elaboratum, atque limatum, ut auditores illi acclamarent, felicitatem videbatur affecurus. Cinis autem est pulvis, in quem vltima resolvitur materia, nisi lique scat. Verum hic, cinis per senecodochen vnius partis essentialis pro alia, ponitur pro corpore, & hoc per metalepsin, pro anima, quæ sola felicitatis est capax. Lege. Cornelia, Sylla sanxit cremari cadavera, antequam

quam sepulchræ mandarentur, eorumq; cineres, in urnam collectos, tumulari iuxta quam legem, Syllæ cadaver primum fuit in vrbe crematum. Mos tamen cadauera cremandi, ne retro illorum odore, aer inficeretur, Sylla fuit antiquior, extra Urbem tamen, ut vel Artemisæ Cariz Reginæ factum probare potest, quæ Mausoli fratris viriq; sui cineres, è vino absumpsit, præstantius illi sepulchrum præbens in suis visceribus, quam Mausolæum illi exterius à se erectum, inter septem orbis miracula numeratum. Meminit cinerum in hac significatione Ovidius 4. Tristium Elegia 3. dicens.

Spiritus hic per te patrias exisset in auras

Sparfissens lacrymæ corpora nostra pie

Supremoq; die notum spectantia Cælum

Texissens digiti lumina nostra tui.

Et cinis in tumulo positus iacuisset auito.

Tactaq; nascens corpus haberet humans.

Sic Seneca de Consolatione ad Marciam cap. 17. Decessit filius tuus, id est decucurrit ad hunc finem, ad quem, quæ feliciora putas partu tuo, properans. Huc omnis ista quæ in foro litigas, in theatris desides, in templis precatur turba, dispari gradu, vadit. Et quæ veneraris, & quæ despicias, unus æquabis cinis. In eo vero quod ait. Nunc non cinis, & nunc non è manibus, anaphora est.

CIPPUS est instrumentum ligneum, quo leuorum, & delinquentium confringuntur pedes, quo, etiam nunc, carcerum custodes utuntur. Cippus etiam erat columna alicubi erecta, cum inscriptione, ad rei alicuius memoriam conseruandam, cuiusmodi erigi con-

luevit in defunctorum monumentis. Inde monumeta & terra super cadauera ingesta, etiã absque inscriptione, cippus dicebatur. Hinc Horat. lib. 1. serm. sat. 8.

Huc prius angustis eiecta cadauera cellis

Conseruus vbi portanda locabat in arca.

Hoc miserae plebi stabat commune sepulchrum.

Pantalobo scurra, Nomentanoq; nepoti.

Mille pedes in fronte, trecentos cippus in agrũ.

Hic dabat, heredes monumentũ ne sequeretur.

Persuaserant sibi Ethnici, ad defuncti pertinere lenamen, nedum si cadauera, cum floribus tumularentur, sed etiam si cippus, vel terra aggesta, leuiter illa, vel eorum tangeret cineres: & tunc dicebant ossa molliter quiescere. Hinc Virgilius Ecloga 10. versu 33.

O mihi cum quam molliter ossa quiescent

Vestra meos olim si fistula dicat amores

Sic Iuuenalis satyra 7. versu 207.

Dix maiorum umbris, tenuam, & sine pondere
erram.

Spirantesq; cerocos, & in vna perpetuum ven

Qui preceptorem sancti voluere parentis

Esse loco.

Sic Propertius lib. 1. Elegia 17. inquit.

Illic si qua meum sepelirent fata dolorem

Plisimus, & posito staret amore lapis,

Ille meos caros donasset funere crines

Molliter & tenera poneret ossa rosa.

Ille meum extremo clamasset puluere nomen,

Vt mihi non illo pondere terra foret.

Sic, & Ouidius Tibulli mortem deflens ait,

Amorum lib. 3. elegia 9.

Ossa quiesca precor, tanta requiescite in vna

Es

Et sit humus cineri non onerosa tuo.

Idemque Ovidius lib. 3. Tristium elegia 3.

Ossa tamen facito parua referantur in urna,

Sic ego, non etiam mortuus, exul ero.

Non veras hoc quisquā: fratre Thabana perēptio

Supposuit tumulo, Rege vetante, soror

Atque a cum folijs, & animum pulvere misce,

Inq; suburbano condita pone solo.

Quosq; legas versas oculo properante viater,

Grandibus, in tumuli marmore, cede notis.

Hic ego, qui iaceo, tenerorum lusor amorum

Ingenio perii Naso poeta meo.

At vibi qui erāssis, ne sit grave, quisquis amasti

Dicere, Nasonis multiter ossa cubent.

Quamvis in cinerem corpus mutaverit ignis,

Sensit officium mæsta favilla pium.

Sic etiam loquitur Tibullus dicens lib. 2. Elegia 4.

Atq; aliquis sanior veteres veneratus amores

Anna confecto ferta dabit tumulo.

Et bene discedens, dices, placideq; quiescas,

Terraq; secure sit super ossa lenis.

Et idem Tibullus eodem lib. 2. Elegia 7.

Parce, per immatura tua precor ossa sororis!

Sic bene sub tenera parua quiescat humo.

Et Martialis Erotij puellæ, ita Epitaphium claudit lib. 5. Epigrammate 34.

Mollia, nec rigidus cespes tegat ossa, nec illa

Terra gravis fueris, non fuit illa tibi.

E contra vero ad defūctorum miseriam pertinere arbitrabantur, tum si eorum cadauera in sordidum prolecta fuissent locum, tum si a feris deuorata, aut insepulta putruissent, tum si gravi terræ pondere premerentur. Hinc

Tibullus libro 1. elegia 1.

Iam tua, qui Venerem docuisti vendere primus.

Quisquis es, infelix, urgeat ossa lapis.

Et Propertius lib. 4. elegia 5.

Terra tuum spinis obducas lena sepulchrum;

Es tua, quod non vis, sentiat umbra fœtum

Non sedeat cineris Manes, & Cerberus ulsor,

Turpia ieiuno terreat ossa sono

Sis tumulus læge curto uetus amphora collo,

Urgeat hunc super uis, caprifice, tua.

Martialis etiam sub specie laudis, sic mala in-
precatur in morte Philænis lib. 9. Epigr. 29.

Sis tibi terra levis, molliq; regaris arena

Ne tua non possint ernere ossa canes.

Quem tamen timorem, irridens suo more Dio-
genes morti proximus, mandauit, suum cada-
uer inhumatum in arenario relinqui: & sugge-
rentibus, ita futurum, ipsum à canibus deuo-
ratum iri: at vos, respondit, iuxta me baculum,
quo eos abigere possim, locatote: eis vero di-
centibus, nequaquam id fieri posse, siquidem
mortuus, canum morsus, & laniatum non sen-
tiret: quid ergo, inquit, sollicitabor si, mor-
tuus, non sentiam, num sub terra putrescam,
an quarumcumq; bestiarum cibus fiam?

IMPRIMIT. Imprimere est infiggere, &
quasi intus premere, ut quum rei cuiuspiam
molli, figura inducitur, & premendo ad partes
illius interiores penetratur, ut videmus in
cera, & sigillo. Sic Cicero pro A. Cecina. Sta-
ueritis, nisi ex eo loco, ubi uestigium imprefferit,
eici neminem posse. Et hoc modo cippus, siue
lapis sepulchralis, vel terra aggesta, defuncto-
rum cadavera imprimere, nempe grauare vi-
derur,

LAF-

LAUDANT conuiua. Conuiua dicitur qui simul ex eadem vescitur mensa, quasi simul cum eo viuens. Sic Plautus *Agnaria* Actu 4. *Scena* 1.

Vocet conuiuam neminem illa, tu voces.

Et *Mossellaria* Actu 2. *Scena* 1.

Quid ego agam? pater iam hic me offendes, miserum, aduonsens, ebrium.

Ades *plenas conuiuarum, & mulierum.* Conuiua ergo simul accubantes, qui prius assensu fuerant rebus recitatis ab illo Magnate, qui conuiuio preerat, & eos inuitauerat, siue is Nero fuerit, siue alius quicumque, nunc per summam adulationem, tam narratas fabulas, quam poetas, qui eas ediderat, quam recitantis modulationem laudant, eique plaudunt.

NUNC non è manibus illis, nunc non è summo fortunataque fauilla, nascuntur uiole? Repetitur irridendo, sententia iam explicata, ad maiorem recitantis despectum. Idem enim valet. Assensere uiri, ac *Laudant conuiua*, ut idè significatur per tò. *Nunc non cinis ille poetæ felix*, ac per tò. *Nunc non nascuntur uiole è manibus, summo, & fauilla.* Manibus. Manes qui dicerentur, non est una omnium sententia. Quidam dixerunt Manes esse è Dijs inferorum, Vnde Silius Italicus describens Alpes Pœninas, ait lib 3. de bello Punico versu 183.

*Quantum tartareus Regni pallentis hiatus,
Ad manes imos, atq; atra stagna paludis
A supera sellure patet, tam longa per auras
Brigitur sellus, & calam intercipit umbra*

Sic Virgilius 11. *A Eneid.* versu 639.

Manibus hæc referes seelo cecidisse Camilla.

Vel, ut alii legunt.

Manibus hæc referes, manibus cecidisse Camilla.
 Hosq; inter Numina leua recensentes, sacrificiis propitiabant, ne nocerent; existimatque Seruius, dictos Manes per antiphrasim, quia non essent manes, nempe boni, manes enim bonum dicebatur. Alij vero crediderunt, manes eosdem esse cum Genijs, dictosq; Manes, quia vniuersa ab ipsis manarent: addebantq; cuilibet duos assistere Manes, quorum qui erat notæ melioris, Lar, vel Genius dicebatur, & hi putabantur fauere: infesti vero dicebantur Larue, vel Lemures. Et de huiusmodi Laruis forte intelligendus Mautus Amphitruone Actu 4. Scena 4 dicens. *Quem si comperero, Thelebois sacrificabo Manibus.* Alij, & magis communiter dicunt Manes esse animas à corporibus separatas, quæ nihilominus, ab illorum vicinia non patiebantur auelli, ideoq; circa tamulos, & sepulchra habitare credebantur, ibique viuentibus apparere, ideoq; sepulchra. Dijs Manibus erant consecrata, vt in illorum cernimus inscriptionibus. Et hinc est illud Propertij supra relati ex lib. 4. Elegia 1. *Non sedeant Cineri Manes.* Et illud Ouidij libro 3. Tristium Elegia 3.

Nam si morte carens uacuat uolat alius in auram.

Spiritus, & Sami sunt rata dicta senis.

Inter Sarmaticas Romana uagabitur umbras.

Perq; feros Manes hospita semper eris.

Et de Tyburna Saguntina, sic loquitur Silius lib. 2. de bello Punico versu 671.

Arma niri multo nuper defensa cruore

Im.

*Imponit tumulo illacrymans, Manesq; precata
Acciperent sese flagrantem Lampada subdis.
Tunc rapiens lethum: sibi ego hec ais optime
consue*

*Ad Manes en ipsa fero: sic ense recepto
Arma super ruit, & flammæ inuadit hiatu.
Et idem Silius narrans mortem Sarmenitis, ait
libro 4. versu 200.*

*Occumbit Sarmenitis, flammam quæ ponere uictor
Cæsariem, crinemq; tibi Gradine uouebat
Auro cerantem, & rutulum sub uersice nodū,
Sed Parce, intonsa non exaudita nouentem,
Ad Manes traxere coma. Manes igitur animæ
erant à corporibus separatæ, in tumulorum
vicinia habitantes: at hic per senecdochen po-
nuntur pro caduere, vel cineribus.*

*De tumulo. Tumulus est colliculus, siue locus
terræ nonnihil eminens, & supra reliquam
planiciem eleuatus, sic Cæsar describens locū
colloquij iphusmet, cum Ariouisto, ait libro 5
de bello Gallico. Planicies erat magna, & in
ea tumulus terræ satis grandis. Hic locus, æquo
fere spatio ab castris utriq; aberat: eò ut erat di-
ctum, ad colloquium uenerunt. Legionem Cæsar,
quam equis deuexerat, passibus ducentis ab eo
tumulo consistuit. Sic Ouid. lib. 15. Metamorph.*

*Est prope Pitthea tumulus Troezenæ, sine ullis
Arduus arboribus: quondam planissima cæpi,
Area, nunc tumulus: Nam (res horrida relatu)
Vis fera uentorum, cæcis inclusa cauernis,
Expirare aliqua cupiens, luctataq; frustra
Liberiore frus coelo, quam carcere rimæ
Nulla foret toto, nec peruia flatibus esset,
Extentam sumefecit humum: cœu spiritus oris.*

*Tendere uesticam solet, aut direpta bivorni
Terga capro: tumor ille loci permanfit, & alti
Collis habet speciem, longoq; indurmis ævo.*

Et quia ubi quis fuerit sepultus, terra solet
eminere, tumuli nomine sepulchrum frequen-
ter significatur. Hinc Homerus, apud Cicero-
nem lib. 3. quaestionum Tusculanarum.

*Namque nimis multos, atq; omni loco cadentes
Cernimus, ut nemo possit mœrore vacare.*

*Quo magis est æquū tumulis mandare peremptos
Firmo animo, & luctū lacrymis finire diurnis
Et Andromache apud Virgil. 3. AENEID. ver-
su 321.*

*O felix una ante alias Priameia virgo
Hostilem ad tumulū Troia sub manibus altis.
Iussa mori.*

FORTVNATA *Q* *faucilla*. Fauilla, quasi fo-
uilla, quia ignem foueat, vel etiam focilla. &
proprie est scintilla discussa ab igne sub cine-
ribus lecto, vel quæ flammæ impetu emittitur,
& ab igne separatur. Est autem diuersa à scin-
tilla, nam hanc eiulantur, vel siliques calyce
percussæ, vel metalla inflammata si malleen-
tur. Sed indifferenter accipitur pro quocum-
que cinere. Hinc cum dixisset Plinius lib. 8.
cap. 35. *Consectus ignis, a se fauillam discussit;*
libro deinde 36. cap. 25; ait. *Spisse calcatis car-
bonibus inducitur sabulo, calce, ac fauilla mixtis.*
Et hoc modo, et si contra nominis ethymolo-
giam, nunc fauilla sumitur pro cineribus, in-
quas redactum fuerat cadaver illius poetæ,
quamuis frigidis, & actu ignem non fuenti-
bus. Quos dicit fortunatos, per senecdochen.
Sæpe autem, ut ex eorum viuencium vestigijs,
quos

quos felices esse credebant, flores nasci dicebant, ut infra satyra 2. versu 38. *Quidquid calcaveris hic rosa fiat:* vel terram pro illis, odoriferos gignere flores, ut ait Virg. Ecloga 4. versu 23. *Ipsa tibi blandos fundens cunabula flores:* ita ex eorumdem sepulchris dicebant, vel enatos flores, vel odores manasse: & ad id nunc Persius respexit. Licet autem fabulosum sit, talia circa infidelium sepulchra accidisse, (nisi forte, Deo permittente, Dæmon id effecerit ad imitanda sanctorum charismata, & eleuandam eorum fidem, quo incredulos arctius sibi implicaret, ut eorum obstinatio merebatur) verissime tamen, iuxta probatas, & fide dignas historias, quas temerarium esset inficiari, multis Sanctorum à Deo id concessum credimus. Igitur quod ait, cinerem illius poetæ, ob ascesum, & laudes conuiuantium, germinaturum rosas, vel violas, si accipiatur ut dictum, vel cogitatum ab aliquo conuiuantium, cum asseueratione est dictum, sed per adulationem. Si vero intelligatur, ut dictum ab ipso Persio, ironice est accipiendum, & irrisoriè, & hæc videtur mens poetæ, nam sequitur.

RIDES ait, & nimis vncis naribus indulges. Irridebat poeta illorum fatuitatem, qui eos felices existimabant, qui à madidis, vel inquinatis conuiuiis laudabantur. Id aduertens recitator, qui sibi placebat, vel aliquis ex cœnipedis, & adulatoribus, interrogat, num sit aliquis reuens laudem meruisse. Ridere autem absolute, vel Dativo iunctum, est animi lætitiæ ore, vultuque manifestare, & sic loquuntur Demetrius, & Argyrippus apud Plautum *Agnaria Actu 5. scena 1.* De.

Demenetus. Nolo ego metui, amari mañolo
Mi gnate abs te. **Argyrippus.** Pot ego vtrumque
 facio, ut æquum est filium. **Demenetus.** Credam
 istuc, si esse te hilarum videro. **Argyrippus.** An
 zu esse me tristem putas? **Demenetus,** Putem ego,
 quem videam æquè esse moestum, ut quasi si dies
 dicta sit? **Argyrippus,** Ne dixis isthoc. **Demenet-**
tus. Ne sic fueris, illico ego non dixerò. **Argyrip-**
pus. Hem, aspecta, rideo. **Demenetus.** Utinam
 male qui mihi uolunt, sic rideant. At quum ac-
 culandi iungitur casui, importat subsannare,
 aut irridere. Sic Plautus Stichò Actu 2. sc. 1.
Hem, Ecce stor, vixi te hodie multum. Et Syrus de
 Demea, ait apud Terentium. **Adelphis** Actu
 4. scena 2. *Rideo hunc, primum ais se scire, is so-*
lus nescit, omnia. Sic de Fauno Ovidius lib. 2.
Fastorum.

Ille gemit, lecto graviter deiectus ab alto
Membræq; de dura vix sua tollit humo.
Ridet, & Alcides, & qui videre iacentem
Ridet amatorem Lyda puella suum.

Nec aliter accepit Horatius diceas lib. 1. Epi-
stola 19.

Hinc ille lacrymæ spissis indignæ theatris
Scripta pudet recitare, & nugis addere pōdus
Si dixi, rides, ais, & Iouis auribus ista
Sernas. Et ita pro irridere, & subsannare nunc
 sumitur.

ET nimis uncis naribus indulges. Vocis est
 incurvus, vel aduncus, sic Virgilius 1. Georgi-
 ex versu 18.

Adfis è Tegæ fauens, oleaq; Minerva
Immentrix, ancisq; puer monstrator aratri.
Et Ovidius dum ita Attico scribit libro 2. de
o nio elegia 7,

Qui

*QUI semel est leſus fallaci piſcis ab hamo,
Omnibus unca cibis æra ſubeſſe putat.*

Nares autem in irriſione, & ſubſannatione,
corrugantur, incurvantur, & fiunt aduncæ, &
hoc nunc factum ſignificatur, nimirum irriſiſ-
ſe recitantem: Tantumdem enim eſt Indulges
naribus aduncis, quantum, ſanæ, cachinnis,
& irriſioni, nimitiam concedis libertatem, nam
riſu ſoluto, nares corrugantur, & fiunt adun-
cæ. Hinc Horatius lib. 1. ſerm. Sat. 3.

Iracundior eſt paulo, minus apertus acutis

Naribus horum hominum, videri poſſit, eo quod

Nec quod avus tibi maternus fuit atq; paternus

Olim qui magnis legionibus imperitarint.

Ruſticus conſo toga deſluit, & male laxus

In pede calceus hæret.

Et eodem lib. 5. ſat. 6.

Ut pleriq; ſolent, naſo ſuspendis adunco

Ignoros, ut me libertino patre naſum.

Martialis etiam ſuum ſic alloquitur librum
lib. 1. Epigrammate 3.

Argiletanas manus habitare tabernas,

Quum tibi parve liber, ſcrinia noſtra uacēt.

Nescis, heu, nescis Domine ſaſtidia Romę

Crede mihi, niſiſum Martia turba ſapit.

Maiores nuſquam ronchi, iuvenesq; ſenesq;

Et pueri naſum rhinocerotis habent.

Et in Cæcilium ait idem Martialiſ lib. 1. Epi-
grammate 41. vel 97.

NON cuiusmq; datum eſt habere naſum. Na-

ſus autem propriè dicitur illa capitis pars,
quæ à ſuperciliorum confinio nata, æqualiq;
quaſi iugo porrecta, genas, & aciem utramq;
ſimul & diſcernit, & munat, in quo duo ſunt
ſpi-

spiramina, seu duo hiatus, inter quos cartilagineus quidam, veluti paries, currit: quæ spiramina seu cauitates, propriè nares appellantur, ita dictæ à naritate, & sensu cognoscendi, quia odoratu, siue olfactu, nos admonent presto, & presens esse obiectum, quod nondum oculis sentiebamus. Nisi mauis nares dictas, quod per eas odor nare, idest natare videatur. Sed à naritate ducta metaphora, homo nasutus ponitur pro prudenti, & perspicacis ingenij, qui rem longe positam, sagaciter præuide, re possit. Et emunctæ naris ille dicitur, cuius fuerit purgatum iudicium, qualem appellat Lucilium Horatius lib. 1. serm. sat. 4. Sicut è contra, naris obesa, qui minime ingenio valeat, vnde idem Horatius epodo ode 12.

Quid tibi vis, mulier, nigris dignissima barbis?

Munera quur mihi, quidue scabellas

Missis, nec firmo iuuenis, nec naris obesa?

Namq; sagacius unus odoror.

Polypus, an granis hirsutis cubet hircus in alia

Quam canis acer ubi lateat sus.

Indulgere autem, est non vrgere, & accipitur pro plus æquo permittere, facile concedere, obsequi, consentire, & condonare. Hinc Cicero lib. de amicitia ait. *Obsequium multo molestius, quod peccatis indulgens, præcipitem amicum ferri sinit.* Itaq; vt interpretabamur, tantundè est indulgere vncis naribus, quantum nimiam concedere libertatem irridendi, per nasi curvitatem.

*At cris qui nolle recuset, os populi mernisse,
cedro digna locutus, linq̃uere, nec scimbras
vestimentis carmina, nec phœn Verba sunt, vel re-
cita.*

citatoris. Quisquis ille fuerit, eius in his verbis admiratio introducitur, quare Persius huiusmodi laudes floccifaciat, & irrideat. Ideo interrogat, num sit quisquam, proprias exhorrens laudes. In quibus verbis est figura Litotes, vel Leptites, nempe extenuatio dicta, de qua diximus in Institutionibus Oratorijs lib. 3. Tract. 3. cap. 5. quæ accidit, quum negatione contrarij, plus significamus quam dicimus, & ita hic non recusare meruisse, est vehementer flagrare desiderio merendi, quod est plus quàm desiderare. Trahi autem vnumquemque mortaliū amore laudis, & gloriæ, innatum est, unde Silius, Annibalem sic loquentem inducit lib. 3. versu 142.

*Sedem ne, vè neneris vna,
Me tantum Carthago, & qui sim nescias omnis
Gēs hominū, læthiq; metu decora alta reliquāt.
Quantum etenim distans à morte silencia vitæ
Nec sament insanas laudū exhorresco furores,
Et nobis est lucis honos, gaudesq; senectæ,
Gloria, quum longo titulis celebratur in ævo,
Et idem Silius lib. 15. de bello Punico versu
34. ait.*

*Nonne vides hominū, vè celsos ad sidera vultus
Sustuleris Dens, ac sublimia fixeris ora?
Quā precudes, volucrumq; genus, formasq; ferarū
Sognē atq; obscenam passim strauissos in aluū?
Ad laudes genitum capiat si munera diuum,
Felix ad laudes hominum genus.*

OS populi meruisse. OS, propriè est concavū illud, intra quod lingua, & dentes continetur, sic Plinius lib. 11. cap. 87. *Continui dentes, aut utraq; parte oris sunt, ut equo, aut superiore pro-*
motis

*Ineres non sunt, ut bibus, ouibus. Nonnumquam
tamen os ponitur pro aspectu, vultu, & facie,
& sic Virgilius de Ænea ait 1. A Æneid. versu
194. Os humerosq; Deo similis. Et Ouid. 1. meta.*

*Pronaq; quum spectent animalia cetera terrâ,
Os homini sublime dedit, calumq; iurâ.*

Iussit, & erectos ad sidera tollere valens

*Sæpe etiam per metonymiam causæ instru-
mentalæ pro effectu, os, linguam, vel labium
nominando, sermonem intelligimus, quia ore,
lingua, & labijs loquimur. Hinc legimus Ge-
nensis cap. 11. Erat autem terra labij vniûs, &
sermonum eorundem. Et infra. Ecce vnus est po-
pulus, & vnum labium omnibus, caperuntq; hoc
facere, nec desistent à cogitationibus suis, donec
eas opere compleant. Venite igitur, descendamus,
& confundamus ibi linguam eorum, ut non au-
dias vnusquisq; vocem proximi sui. Atq; ita diuis-
it eos Dominus ex illo loco, in vniuersas terras,
& cessauerunt adificare Civitatem, & idcirco vo-
catum est nomen eius Babel, quia ibi confusum
est labium vniuersæ terræ. Plinius etiam Secun-
dus lib. de viris illustribus cap. 76. ait. Misi-
dases Rex Ponti, oriundus à septem Persis, ma-
gna vi animi, & corporis, ut sex iuges equa re-
geret, duarum, & viginti gentium ore loqueretur.
Et Ouid. lib. 3. Tristium Eleg. 13.*

Libaq; dem pro te, genitale notantia tempus.

Concepiamq; bonas, ore fauente, preces.

*Et idem Ouidius libro sequenti scilicet 4. Tri-
stium elegia 4.*

Iuppiter ingenijs præbet sua numina vatum,

Seq; celebrari quolibet ore finit.

*Et eiusdem operis nempe Tristium libro 5.
elegia 1,*

De-

*Delicias si quis, lasciuq; carmina queris
Præmoneo, numquam scripta quod ista legas
Aptior his Gallus, blandiq; Propertius oris,
Aptior ingenium come, Tibullus eris.*

Igitur meruisse os populi, significat talia fecisse, quæ populi excitent linguam ad laudandum: vel quæ populus miretur, nam mirantes, vultum conuertunt ad rem quam mirantur.

MERVISSE. Mereo, & mereor aliquando est facere stipendium, vel quæstum sordidissimum, etiam corpore, vnde sunt mercatores, & meretrices: iuxta quam æthymologiam dixit Lucanus lib. 6. Pharsaliæ versu 140.

*Quem non mille simul turris, nec Cesare toto
Auferrat fortuna locum, victoribus unus
Eripuit, uetusq; capi, seq; arma tenens,
Ac nondum strato, Magnum uicisse negauit.*

Scæua uero nomen, castrorum in plebe meritas Sic etiam Statius Papinius libro 4. Thebaidos versu 235.

*Eferas ingēres humeros, chlamys horrida pēdes,
Et cono Lætus aper; non hi tibi solum.*

*Amphiaræ merens, angor resupina maniplo
Elis, depressæ populus subit incola Pise*

Frequentius tamen ponitur indifferenter pro quidpiam dicere, vel facere, vnde quis præmiū accipere, vel poenam pati dignus sit. Et ita ait. *Myrs* apud Terent. A deph. Actu 1. Scena 5.

Præm hoc scio, meritam esse, ut memor esses sui. Et Plautus Trinummus Actu 5. Scena 2.

Si quid amicum erga benefeci, aut consului fideliter.

(arbitror

Non uideor meruisse laudem, culpa caruisse. Sic Grunio, & Tranio, apud eundem Plautū

Mo-

Mcstellaria Actu 1. Scena 1.

Grumio. O carnificium cribrū! quod credo fore,
Ite se forabunt patibularum per vias

Stimulis, si hūc veneniat, quam primum senex
Tranio. Qui scis an tibi istuc prius eveniat,
quam mihi?

Grumio. Quia nunquam merui, et meruisti,
& nunc meres.

Et cedro digna locutus. De cedro multa lo-
quuntur anthores, & in primis Plinius lib. 13.
cap. 5. ait. [Juniperi similem habeat Phœni-
ces, & cedrum minorem: duo eius genera, Ly-
cia, & Phœnicia; differunt folio, nam quæ du-
rum, acutum, spinosum habet, oxycedros vo-
catur, ramosa, & nodis infesta. Altera odorē
præstat. Fructum ferunt Myrti magnitudinis,
dulcem sapore. Et maioris Cedri duo genera:
quæ floret, fructum non fert, fructifera non
floret, & in ea antecedentem fructum occu-
pat novus. Semen eius cupressi simile. Quidā
cedrelaten vocant: ex hac, resina laudatissima;
materie vero ipsi æternitas: itaq; simulachra
Deorum ex ea factitaverunt. Cedrius est Ro-
mæ in delubro, Apollo Sosianus, Seleucia ad-
mestus. Et idem Plinius lib. 24. cap. 5. ait. Ce-
drus magna quam cedrelaten vocant, dat picē
quæ cedria vocatur, dentium doloribus uti-
lissimam: frangit enim eos, & extrahit, dolores
sedat. Cedri succus ex ea quomodo fieret, di-
ximus, magni ad lumina usus, ni capitis dolo-
rem inferret. Defuncta corpora incorrupta
aëre servat, viuentia corrumpit: mira differen-
tia, quum vitam auferat spirantibus, defunctis
pro vita sit. Vestes quoq; corrumpit, & anima-
lia

lia necat. Ob hoc non censeam in anginis hoc remedio utendum, neq; in cruditatibus, quod suaserit aliqui, gustu: dentes quoq; colluere ex aceto in dolore timuerim, vel grauitati, aut vermibus aurium instillare: Porrenum est quod tradunt, abortiuum fieri in Venere, ante perfusa virilitate. Phthiriasis perungere eo non dubitauerim, itemq; porrigines. Sudent, & contra venereum leporis marini, bibere in passo: facilius in elephantia si illinatur. & vlcera sordida, & excrecentia in ijs, authores quidam, & oculorum albugines, caliginesq; inungere eo: & contra pulmonis vlcera, cathartici eius sorbere iusserunt; item aduersus tinea, Fit ex eo oleum, quod pisselxon vocant, vehementioris ad eadem omnia vsus. Cedri scobe serpentes fugari, certum est: item baccis tritis cum oleo, si qui perungantur. Cedrides, hoc est fructus cedri, tussim sanant, vrinam cient, aluum fistunt, utiles ruptis, conuulsis, spasticis, stranguis, vuluis, ad noti. *Et idem lib. 16. cap. 39. ass.* Cedrus in Creta, Africa, Syria laudatissima. Cedri oleo peruncta materies, nec tineam, nec cariem sentit. *Et eodem lib. cap. 40.* In Aegypto, ac Siria, Reges, inopia abietis, cedro ad classes feruntur vsi: maxima ea in Cypro traditur ad vndeciremem Demetrii sacca, centum triginta pedum, crassitudinis vero ad trium hominum complexum. Eius ligni meminit etiam Virgilius lib. 2. Georgicorum Versu 440, dicens.

*Ipse Caucasaeo steriles in vertice flue,
Quas animosi Euri assidue franguntq; feruntq;
Dens abies, alia ferax, dant uile lignum*

N4.

Nauigiis pinos, domibus cedrosque pressosque?
 Et de oleo cedrino, quo, in vsum lucernarum
 ob odoris fragrantiam, delicates vteban-
 tur, loquitur idem Virgilius lib. 7. Aeneidos,
 versu 10. dicens.

*Proxima Circae raduntur littora terræ
 Diues inaccessos ubi solis filia lucos
 Assiduo resonat castru, tectisq; superbis
 Frit odoratam nocturna in lumina cedrum
 Arguto tennes percurrens pectine telas*

Verum ob capitis grauedinem, ortam à vapo-
 re talis olei, destiterunt, eo vti in lucernis.
 Erat ergo cedri lignum imputribile, tineam,
 & cariem non sentiens, & etiam quæ cedri
 oleo, (illo scilicet, quod in aquæ modum ex eo
 ligno fluebat) peruncta fuissent, immortalita-
 tem consequiebantur, in cuius rei testimoniū
 refert Plinius lib. 13. cap. 13. Gn. Terentium
 repastinantem agrum, situm in Ianiculo, offen-
 disse in eo arcam, & in illa cadauer Numæ
 Pompilij secundi Romanorum Regis, & illius
 libros, licet chartaceos, tamen incorruptos,
 quamuis, ex quo conditi fuerant, elapsi fuissent
 anni quingenti triginta quinque, siquidem
 inuentio, hec accidit P. Cornelio Cethego, M.
 Beblio Pamphilo Coss. Cuius incorruptionis
 causam dixerunt fuisse, quia perfusi fuerant
 oleo cedrino. Inde Horatius ad Pilones ait.

Speramus carmina fingi.

Posse linenda cedro, & leui seruanda cupresso.
 Et Martialis lib. 3. Epigrammate 2.

Cedro, nunc licet ambules perunctus.

Et idem Martialis lib. 5. Epigram. 6.

Numquam grandia, nec molesta possit.

Nigris.

Qua cedro decorata, purpuraquei

Nigris pagina creuit umbilicis.

Sic Ovidius lib. 1. Tristium elegia 1.

Nec titulus minio, nec cedro charta notetur.

Candida, nec nigra cornua fronte geras.

Et Ausonius epigrammate 34. sic suum alloquitur librum.

Irascor Proculo, cuius facundia tanta est.

Quantus honor: scripsit plurimaque cobibes.

Hinc studeo vlciſci. & propterea est hec vlciſſimo

Quo sua non edit carmina, nostra legat.

Huius in arbitrio est, seu te iuuenescere cedro.

Seu inbeat duris vermibus esse cibum.

Loqui ergo digna cedro, est loqui digna immortalitate, siue quia conceptus mentis mandarentur tabulis cedrinis, & incorruptibilibus.

Certum namq; est antiquos multa in tabulis scripsisse, nedum ligneis sed et lapidejs, & ereis, vnde axamenta nominantur, & leges duodecim tabularum, & tabula legis Mosaicę: ex quo vsq; nunc Notarij, qui posteritati scribunt, referre in tabulas, & tabellianes dicuntur: inter ipsas autem tabulas, cedrinę pręstiosiores, commodiores, & non minoris incorruptibilitatis, quam marmoreę credebantur. Siue quia chartę linitę erant oleo cedrino: & quia communior erat vsus in chartis scribendi, de his puto locutum, & ex contextu sic apparet.

LINQVERE dictum est per aphereſin, auferentem litteram, aut syllabam à principio dictionis. Sic Plautus Amphitruone. Actu 4. scena 5.

Dic, ubi me Liquisti.

Et idem Agnaria Actu 2. Scena 2.

Horum

*Hæc in obsidione linquet, inimicum animæ
aukerit.*

Et Tibullus Panegyrico ad Messalam.

*Iuppiter ipse lens vectus per inania curru;
Adfuit, & cælo vicinum liquit Olympum.*

Et linquere, siue relinquere, est deserere, vel
dimittere. Et hic est relinquere post suum
obitum carmina, semper duratura, & immor-
talia.

NEC scombros metuentia carmina, nec thus.
Scombrus piscis est, sub aquis sulphureū ha-
bens colorem, qui Romæ, multisq; alijs, etiam
extra Italiam in locis, Maccarellus appellatur,
eiusq; in Hispania, circa nouam Carthaginem,
maxima est captura, & ex illius sanguine fie-
bat garum, vt dicemus ad illa verba satyræ 6.
versu 15. *Est qui tingat olus siccum muria vaser
in calice emptæ.* Quod autem dicitur relinque-
re carmina non metuentia scombros, nec thus,
dictum est per metalepsim, siue gradationem,
de qua figura diximus in Institutionibus Ora-
torijs lib. 3. Tract. 2. cap. 5. Nam carmina dixit
pro chartis, & pagellis papyraceis, quibus
carmina inscripta erant: quæ est metonymia
adiuncti pro subiecto: deinde paginas posuit
pro earum domino, vel auctore carminum,
quæ est etiam metonymia pro subiecto ad se
recipiente. Non enim carmina, nec chartæ,
quæ sunt res inanimatæ, poterant metuerẽ,
bene vero dominus, vel author carminum,
illis timere poterat, ne ad pigmentarios, vel
falsamentarios deportarentur, ad quos aman-
dari solent scripta legi indigna; vt ex eis fiant
oculi, vel inuolucra piscium siue aromatum,
quæ

quæ erat maxima scriptorum ignominia
 quamvis non defuerint qui ex indignatione,
 sponte eam subierint, nam legimus in Athe-
 næi Dipnosophistis lib.9.cap.4.*Chamaeleon He-
 racleotes libro sexto de Comædia ita scribit. Quæ
 Athanis Dithyrambos Anaxandrides forte do-
 ceret, super equo ingressus est, ac quiddam ex ijs,
 quæ sunt in cantico nunciauit: erat aspectu pul-
 cher, & magnus, comamq; nutriebat, purpuream
 vestem, aureaq; vestimenti ora gestabat. Qui quum
 insuauibus esset moribus, quiddam simile circa
 comædians etiam illius accidebat: quotiescumq;
 enim non vicisset, capiens, ut in thus concideren-
 tur, præbebat, neq; velut alij multi emendabat.
 Sic itaq; multos actus, qui perbelle se habebant,
 perdidit, spectatoribus indignatus ob senectutē.
 In eo etiam, quod scombros nominat, & thus,
 senecdoche interuenit speciei pro genere, nam
 ponit scōbros pro quocumq; salsamēto, & thus
 pro quouis aromate. Ad quam sententiam
 respiciens Horatius, ait in calce lib.2. epist.1.*

Et una

*Cum scriptore meo capsula porrectus aperta,
 Deferar in vicum vendentem thus, & odores,
 Et piper, & quidquid chartis amicitur ineptis
 Sic Martialis libro 6. Epigrammate 60.*

*Ingeniosa tamen Pompili scripta feruntur,
 Sed famę non est hoc, mihi crede, satis,
 Quam multi tineas pascunt, blattasq; disertis,
 Et redimunt soli carmina docta coci.*

Et clarius lib.3. Epigrammate 2.

*Cuius vis fieri libelle munus?
 Festina tibi vindicem parare,
 Ne nigram cito raptus in culinam,*

I

Cora

*Cordjllas madida tegas papyro,
Vel thuris piperisq; sis cucullus.*

QUISQUIS es ò modo: quem ex aduerso dicere
feci, Non ego quum scribo, si forte quid aptius
exis (Quando hec rara avis est) si quid tamen
aptius exis Laudari metuum: neq; enim mihi cor-
nea fibra est. Sed recti finem, extremumq; esse re-
cusso. Euge tuum, & Belle, nam Belle hoc excute
totum, Quid non intus habet. Morata sunt ista
verba, quibus poeta suam, ante oculos ponit
modestiam, præseferens dubitationem; num
aliquando quidquam scribat laude dignum.
Et ingenuè fatetur, se etiam laudis amore te-
neri, sed tunc demum, quum illa ex merito
contingit. Et his verbis respondet interroga-
tioni. An eris qui velle recuset os populi mernis-
se. Huic ergo, quem inducit dicentem ex ad-
uerso, respondet. Quum scribo, si forte quid
graphicè, luculenterq; elaboratum exciderit,
non paruipendo laudes, nam id stupidi esset
hominis & inensati. Nec tamen meorum stu-
diorum finem vltimum, in huiusmodi laudi-
bus constituo, immo existimo virtutem seipsa
debere esse contentam, nec extra suos actus
aliud exigere præmium, sed ab illaudatis lau-
dari, omnino aspernatur. Quia vero, inquit,
scio, raro mihi excidere quidpiam laude di-
gnum, ideo tuam assiduam laudationem, tuūq;
iteratum Euge, & Belle, non curo: hæ namq;
acclamatorix voces, excussæ, abditas pandunt
fordes, auaritiæ, vel ignorantix, aut adulationi-
s. Eandem sententiam expressit Silius Itali-
cus lib 13. versu 663. dicens.

*Ipsa quidem virtus sibi met pulcherrima merces
Dulce*

*Dulce tamen venit ad Manes, cum gloria vitæ
Duret apud superos, nec edunt obliuia laudē*
Et Claudianus in principio Panegyrici de
Consulatu Mallij Theodori.

*Ipsa quidem virtus pretium sibi, solaq; late
Fortuna secum nitet, nec fasibus ullis
Erigitur, plausuq; petit clarescere vulgi.
Nil opis externa cupiens, nil indiga laudis
Diuissis animosa suis, immotaque cunctis
Casibus, ex alta mortalia despicit arce.*

RARA avis. Locutio est proverbialis, deno-
tans nunc diffi. ultatem inueniendi poetam,
vel oratorem, quem nec Cicero putauit se in-
uenisse. Ea vsus Iuuenalis satyra 6. versu 165.

Rara avis in terris nigroq; similima cicno

Quis feret uxorem cui consistens omnia?

Hac proverbiali locutione ad phœnicem for-
te respexit, quem dicunt vnicum in vniuerso.
Vnde Ouidius lib. 2. Amorum elegia 6.

Et viuax Phoenix vnica semper avis.

**Sic Claudianus Epigramate de Phœnice ipsū
late describit dicens,**

*Oceani summo circumfluit æquore locus
Trans Indos, Eurūq; viuet, qui primū anhelis
Sallicitatur equis, uicinaq; uerbera sentit
Humida roranti resonant quum limina curru
Vnde rubet uentura dies, longeque corniscis,
Nox afflata rotis refugo pallefcit amictu.
Hac fortunatus nimium Tisanius ales
Regna colit, solusq; plaga defensus iniqua
Possidet intactas agris animalibus Uras.
Sæua nec humani patitur contagia mundi,
Par uolucer superis: stellas qui usuidus æquat
Durando, membrisq; teret redeuntibus æuum.*

I 2 Non

*Non epulis satarare famem, non fontibus ullis
 Assuetus prohibere sitim, sed purior illum
 Solis feruor alit, uentosaq; pabula libat
 Tethyos innocui carpens alimenta uaporis.
 Arcanum radiant oculi iubar, igneus ora,
 Cingit honos, rutilo cognatum uertice fidus
 Attollit cristatus apex, tenebrasq; serena
 Luce secatur, Tyrio pinguntur crura ueneno,
 Anteuolat Zephyros pennæ, quas cerulus æbit,
 Flare color. sparsaq; super ditescit in auro.
 Hic neq; concepto fœtu, nec semine surgit,
 Sed pater est, prolesq; sui, nulloq; creante
 Emeritos artus facunda morte reformat.
 Et petit alternam totidem per funera nitam.
 Namq; ubi mille uias longinqua retorseris
 æstas,*

*Tot fuerint hyemes, toties uer cursibus actum,
 Quas tulit autûnus, dederit cultoribus ñbras,
 Tunc multis grauior tādē subiungitur annis,
 Lustrorum numero uisus, ceu lassa procella
 Ardua Caucasæo nutat de uertice pinus,
 Seram ponderibus pronis tractura ruinam,
 Pars cadit assiduo flatus pars igne peresa
 Rumpitur, abripuit partem uitiosa uetustas,
 Iam breue decrescit lumen, languetq; senili
 Segnis stilla gelu, qualis quum forte tenetur
 Nubibus, & dubio uanescit Cynthia cornu.
 Iam solitæ medios alæ transcurrere nimbos
 Vex ima tolluntur humo, tunc conscius ausi
 Defuncti, reducisq; parans exordia formæ,
 Arentes tepidis de collibus eligis herbas,
 Et cumulum texens prætiosa fronde Sabæum
 Corponit, bustumq; sibi, partumq; futurum.
 Hic sedet, & Solem blando clangore salutat
 Debi-*

Textum secundaum. 197

Debilior, miscetq; preces, & supplice cantu
Præstatura novas vires incendia poscit.
Quem simul adductis vidit quum Phæbus ha-
benis,

Stat subito, dictisq; piæ solatur alumnum,
O senium postulare rogo, falsisq; sepulchris
Natales habitare vices, qui sæpe renasci
Exisio, proprioq; soles pubescere letho,
Accipe principium rursus, corpusq; coactum
Desere, mutata melior procede figura.

Hæc fatus, propere flans è crinibus vnum
Concussa cervice iacit, missoq; volentem
Vitali fulgore ferit, nam sponte crematur,
Ut redeat, gaudetq; mori festinus in ortum,
Fervet odoratus zelis cælestibus ager,
Consumitq; senem; nitidos stupefacta iuuenes
Luna premit, pigrosq; polus non concitat axes,
Parturiente rogo curis natura laborat,
Æternam ne perdat avem, flammæq; fideles
Amovet, ut rerum decus immortale remittant,
Continuo dispersa vigor per membra volutus
Æstuat, & venis rediniunt sanguis inundat,
Visituri cineres nullo cogente moveri
Incipiunt, plumaq; rudem vestire favillam:
Qui fuerat genitor, natus nunc profluit idem,
Succeditq; novus, geminæ confinia nitæ.
Exiguo mediis discrimine separat ignis.
Protinus ad Nilum Manes sacrare paternos
Auctoremq; globum Phariæ telluris ad oras
Ferre iuvat. Velox alienum tendit in orbem
Portans gramineo clausum velamine funus,
Innumera comitantur aves, stipatq; volantem
Alituum suspensa cohors, exercitus ingens
Obnubyt natio late convexa meatu.

Nec quisquam tantis è millibus obuius audes
 Ire duci: sed regis iter flagrantis adorat,
 Non ferus accipiter, non armiger ipse Tonantis
 Bella mouent, commune facit reuerentia sædus
 Talis barbarica flauio de Tigride turmas
 Ductor Parthus agit, gemmis, & diuite cultu
 Luxurians fertis, apices regalibus ornat
 Auro frenat equum, persusam murice uestem
 Assyria signatur acu, tumidusq; regendo
 Celsa per Tyrias acies ditioe superbit.
 Clara per Ægyptum placidis notissima sacris
 Vrbs Titana colit, centumq; immane columnis
 Inuehitur Templum Thebæo monte reuulsis,
 Illic ut perhibent, patriam de more reponit
 Congeriem, vultumq; Dei ueneratus herilem,
 Iam flammæ commēdat onus, iam destinat aris
 Semina reliquiaſque ſui. myrrhata relucens
 Limina: diuino spirant altaria fumo,
 Et Pelusiacas productus adusq; paludes,
 Peruenit Indus odor, penetrat, cēplesq; salubri
 Tempeſtate viros, & neſſare dulcior aura
 Oſſia nigrantis Nili ſeptena vaporas.
 O felix, heresq; ſui, quo ſoluimur omnes,
 Hoc tibi ſuppeditat vires Præbetur origo
 Per cinerem, Moritur, te nō pereuntes ſeneſtus,
 Vidisti quodcumq; fuiſſe, ſecula, ſeſſe
 Cuncta reuoluntur, noſti quo tempore Pontus
 Fuderit elatas ſcopulis ſtagnantibus undas,
 Quis Phaethontæis erroribus arſerit annus,
 Et clades te nulla rapit, ſoluſq; ſuperſtes
 Edomita tellure manes. Non ſtamina Parcæ
 In te dura legunt, non ius habuere nocendū.
 Laſtantiuſ etiam Firmianuſ ſic Phœnicem
 deſcribit,

Textum secundum. 199

Est locus in primo felix Oriente remotus

Qua patet æterni janua celsa poli.

*Nec tamen æstiuos, hyemisquo propinquus ad
ortus.*

Sed qua sol uerno fundit ab axe die.

Illic planicies tractus diffundit apertos

Nec tumulus crescit, nec cana uallis hiat,

Sed nostra montes, quorum iuga celsa putatur

Per bis sex ulnas eminet ille locus.

Hic solis nemus est, & confitus arbore multa

Lucus, perpetua frondis honore uiret.

Quum Phaethontæis flagrasset ab ignibus axis,

Ille locus flammis inuiolatus erat,

Et quum diluuium merfisset fluctibus orbem,

Deucalionæas exsuperauit aquas.

Non huc exangues morbi, non ægra senectus,

Nec mors crudelis, nec metus asper adit

Nec scelus infandū, nec opum uesana cupido,

Aus Mars, aut ardens cædis amore furor.

Lucus acerbus abest, & egestas obsita pannis,

Et curæ infomnes, & uiolenta fames.

Non ibi tempestas, nec uis furit horrida uenti,

Nec gelido terram rore pruina tegit.

Nulla super campos tendit sua uellera nubes,

Nec cadit ex alto turbidus humor aque

Sed fons in medio est, quem uisū nomine dicunt

Perspicuus, lenis, dulcibus uber aquis

Qui semel erumpens per singula tempera mēsu

Duodecies undis irrigat omne nemus,

Hic genus arboreum procero cū stipite surgens,

Non lapsura sobo mitia poma gerit,

Hoc nemus, hos lucos auis incolit unical hanix

Vnica, sed uiuit morte resecta sua

Pares, & obsequitur Phæbo memorāda satellites,

200 *In Satyræ primæ*

Hoc natura patens munus habere dedit.
 Lutea cum primum surgens aurora rubescit,
 Quum primum rosea sidera luce fugat
 Ter quater illa pias immergit corpus in undas,
 Ter quater è viuo gurgite libat aquam.
 Tollitur, ac summo confedit in arboris altæ
 Vertice, quæ totum despicit vna nemus.
 Et conuersa novos Phæbi nascentis ad ortus,
 Expectat radios, & iubar exorients
 Atq; ubi sol pepulit fulgentis limina portæ,
 Et primi emicuit luminis aura leuis.
 Incipit illa sacri modulamina fundere cantus,
 Et mira lucem voce ciere novam.
 Quam nec Iulæ voces, nec tibia possit
 Musica cyrrheis assimilare modis,
 Sed neq; oliv moriens imitari posse putatur
 Nec Cyllenææ fila canora lyre.
 Postquam Phæbus equos in aperta refudit
 olympi,
 Atq; orbem totum protulit vsq; means,
 Illa ter, alarum repetito verbore, plaudis,
 Non errabilibus, nocte dieq; sonis
 Atq; eadem celeres etiam discriminat horas,
 Igniferumq; caput ter venerata silet.
 Antistes nemorum, & luci veneranda Sacerdos,
 Et sola arcanis conscia Phæbe tuis,
 Qua postquam vitæ iam mille peregerit annos,
 Ac se reddiderint tempora longa gravem
 Ut repararet lassum spatijs urgentibus ævum
 Assueti nemoris dulce cubile fugit.
 Quumq; renascendi studio loca sancta reliquit,
 Tunc petit hunc orbem, mors ubi regna tenet.
 Dirigit in Syriam celeres longæua volatus.
 Phœnicis nomen cui dedit ipsa vetus.

Secre-

Secretosq; petis deserti per ania lucos,
 Hic ubi per saltus silua remota latet;
 Tum legit aerio sublimem vertice palmam,
 Quae Graium Phœnix ex aue nomen habet;
 Quam nec dente nocens animal percurrere possit,
 Lubricus, aut serpens, aut avis ulla rapax
 Tū uētos claudit pendentibus AEolus antris,
 Ne uolent flabris aera purpureum.
 Non concreta Notō nubes per inania Caeli,
 Summoueat radios solis, & obstitit aui
 Construit inde sibi seu nidum, siue sepulchrū,
 Nam perit ut uiuat, se tamen ipsa creat.
 Colligit hinc succos, & odores diuite silua,
 Quos legit Assyrius, quos opulētus Arabs.
 Quos aut Pygmæe gentes, aut India carpit,
 Aut mollis generat terra Sabæa sinu.
 Cinnama dehinc, aurāq; procul spirantis amomi,
 Congerit, & misto balsama, cum folio
 Non casæ mitis, nec olentis uimen acanthi,
 Nec thuris lachrymæ, guttaq; pinguis abest.
 His addit teneras nardi pubentis aristas,
 Et sociat myrrhæ pascua grata nimis.
 Protinus in strato corpus mutabile nido,
 Vitaliq; toro, membra quæta locat.
 Ore dehinc succos membris circumq; supraq;
 Inijcit, exsequijs immoritura suis.
 Tunc inter varios animam commendat odores,
 Depositi tanti, nec timet illa fidem.
 Interea corpus genitali morte peremptum,
 Estuat, & flammæ parturit ipse calor
 Aerioq; procul de lumine concipit ignem,
 Flagrat, & ambustum soluitur in cincrem.
 Hos uelut in massam cineres in morte coactos,
 Conflat, & effectum seminis instar habet.

202 *In Satyræ primæ*

Hinc animal primum sine mēbris fertur oriri,
 Sed fertur uermis lacteus esse color .
 Crenit in immensum subito, cum tempore certo
 Seq̃oni teretis colligit in speciem .
 Inde reformatur, qualis fuit ante figura,
 Et Phœnix ruptis pullulas exuuijs ,
 Ac uelut agrestes, quum filo ad saxa tenentur
 Mutari pennæ papilionē solent .
 Non illi cibus est nostro concessus in orbe ,
 Nec cuiquam implumē pascere cura subest .
 Ambrosios libat cœlesti nectare rores,
 Stellifero teneri qui cecidere polo .
 Hos legit, his medys alitur in odoribus ales,
 Donec maturam proferat effigiem .
 Ast ubi primæua capit florere iuuenta ,
 Euolat ad primas iam reditura domos .
 Ante tamē, proprio quidquid de corpore restat
 Offaq; uel cineres, exuuiasq; suas .
 Unguine balsameo, myrrhaq; & thure soluto,
 Condit, & in formam conglobat ore pio,
 Quam pedibus gestans, conicedit solis ad ortus,
 Inq; ara residens, ponit in ede sacra
 Mirandam sese prestat, prebetq; uidenti
 Tantus ibi decor est, tantus abundat honor .
 Principio color est qualis sub sidere cœli,
 Mitia quem croceo punica grana legunt
 Qualis inest folijs, quæ fert agreste papauer,
 Quum pendens uestit sole rubente polus
 Hoc humeri, pectusq; decens uelamine fulgent,
 Hoc caput, hoc ceruix, summaq; terga nitent ,
 Caudaq; porrigitur suluo distincta metallo
 In cuius maculis purpura mista ruber
 Clarum inter pennas insigne est desuper, Iris
 Pingere cœu nubem desuper alsa solet .

Albi.

Textum secundum. 203

*Albicat insignis misto uiridante smaragdo,
 Et puro cornu gemmea cuspis hiat
 Ingenses oculos credas geminosq; hyacinthos
 Quorum de medio lucida flamma micat
 AEquatur toto capiti radiata corona
 Phoebæ referens verticis alta decus,
 Crura tegit squama, flauo distincte metallo.
 Ast ungues roseus pingit honore color
 Effigies inter Pannonis mista figuram
 Cernitur, & mistam phasidis inter auem
 Magnicem, terris Arabum quæ gignitur ales
 Vix equare potest, seu fera, seu sit auis
 Non tamen est tarda ut uolucres, quæ corpore
 magno
 Incessus pigros per graue pondus habent,
 Sed leuis, & velox, regali plena decore,
 Talis in aspectu se exhibet usq; hominum
 Conuenit Aegyptus tanti ad miracula visus,
 Et raram volucrem turba salutat omans.
 Protinus insculpit sacrato in marmore formã,
 Et signans titulo, remq; dsemq; nouo.
 Contrahit in catum sese genus omne uolantum,
 Nec prædæ memor est ulla, nec ulla metus
 Alituum stipata choro uolat illa per altum,
 Turbaq; prosequitur munere læta pio,
 Sed postquã puris peruenit ad ætheris auras,
 Mox redit ista, suis conditur ille locis.
 Hæc fortunata sortis fatiq; uolucris,
 Cui de se nasci præstitit ipse Deus.
 Famina uel mas hæc, uel neutrum sit magis,
 felix,
 Felix, quæ Veneris fœdera nulla colis.
 Mors illi Venus est, sola est in morte uoluptas
 Ut possit nasci, nec appetit ante mors*

Ipsa sibi proles suus est pater, & suus heres,

Nutrix ipsa sui, semper alumna sibi

Ipsa quidem, sed non eadem, quia & ipsa, nec ipsa est

Æternam uitam mortis adepta bono.

Sic etiam Tertullianus libro de Iudicio Domini capite quinto ait.

Et renouata suo uiuit fuligine Phœnix,

Et sua mox uolucris, mirū, post busta resurgis

Idemque Tertullianus libro de resurrectione carnis cap. 12. inquit. [Si parum vniuersitas resurrectionem figurat, si nihil tale conditio signat, quia singula eius, non tam mori, quam desinere dicantur, nec redanimari, sed reformari existimentur, accipe plenissimum, atque firmissimum huius spei specimen, si quidem animalis est res, & vitæ obnoxia, & morti, illum dico alitem Orientis peculiarem, de singularitate famosum, de posteritate monstruosum, qui semetipsum lubenter funerans, renouat, natali fine decedens, atque succedens iterum Phœnix. Vbi iam nemo, iterum ipse: quia non iam alius, idem. Quid expressius atque signatius in hanc causam, aut cui alij rei tale documentum? Deus etiam scripturis suis. Et florebit enim, inquit, velut Phœnix, id est de morte, de funere, uti credas, de ignibus quoque substantiam corporis erigi posse. Multis passeribus antistare nos Dominus pronunciauit, si non & phœnicibus, nihil magnum. Sed homines semel interibunt, a quibus Arabiæ de resurrectione securis. Sic etiā Cyrillus Hierosolymitanus Cathedra 18. de resurrectione docet. Hæc & scribit Clemens, & aiunt multi, quum sit vna tan-

tantum auis, & sola, in terram Aegypti (nam, & Arabia Aegypto vicina est) in spatio quincen-
centorum annorum venire solet, atq; demon-
strare resurrectionem, non in locis desertis, ne
mysterium id ignoretur, sed in aperta Ciuita-
te, vt contrēctetur, quod non creditur. Sep-
tū enim sibi facit ē thure, & myrrha, cæterisque
aromatibus, & completis annis, eo deuenit
Moritur aperte, & putrescit, deinde ex putre-
facta ~~carne~~ mortui, vermis quidam generatur,
et hic deinceps in auem formatur. Sic Ambro-
senarrando psalmū 114. ad illa verba *Clamavi
in toto corde meo exaudi me Domine, ait.* Phœnix
coitus corporeos ignorat, libidinis nescit ille-
cebras, sed de suo ipsa surgit rogo, sibi auis su-
perstes ipsa, ac sui hæres, corporis, & cineris
sui fœtus. Et idem Ambros. lib. 5. Hexamero-
nis cap. 23. inquit. Phœnix auis in locis Ara-
biæ perhybetur degere, atq; ea vsq; ad annos
quingentos longevitate procedere, quæ quum
sibi finem vitæ adesse aduerterit, facit sibi the-
cam de thure, & myrrha, & cæteris odoribus,
in quam, impleto vitæ suæ tempore, intrat, &
moritur, De cuius humore carnis, vermis
exurgit, paulatimq; adolescit, ac processu sta-
tuti temporis, induit alarum remigia, atq; in-
superioris auis speciem formamq; reparatur.
Plinius quoq; lib. 10 cap. 2. ait. Ethiopes, atq;
Indi discolors maxime, & inenarrabiles ferūt
aues, & ante omnes nobilem Arabia Phœni-
cem, haud scio an fabulosè, vnum in toto or-
be, nec visum magnopere, Aquila narratur
magnitudine, auri fulgore circa colla, cætera
purpureus, cæruleam roseis caudam pennis
di-

distingnentibus, cristis faciem caputq; pileo apice cohonestante. Primus, atq; diligentissimus togatorum de eo prodidit Manilius, Senator ille maximis nobilis doctrinis doctore nullo nemine existente qui viderit vescentem Sacrum in Arabia soli esse: vivere annis 660. senescentem casiam thurisq; furculis cōstruere nidum, replere odoribus, & superemori. Ex ossibus deinde è medullis eius nasci primum eeu vermiculum, inde fieri pullum. Principioque iusta funeri priori reddere, & totum deferre nidum prope Panchaiam in solis urbem, & in ara ibi deponere. Cum huius alitis vita magni conuersionem anni fieri prodit idem Manilius, iterumq; significationes tempestatū, & siderum easdem reuerti. Hoc autem circa meridiem incipere, quo die signum Arietis Sol intrauerit. Et fuisse eius conuersionis annum prodente se P. Licinio M. Cornel. Coss. CCXV. Cornelius Valerianus phœnicem deuolauisse in Aegyptum tradit, Q. Plautio Sex Papinio Coss. Allatus est, & in urbem, Claudij Principis censura, anno urbis 800. & in comitio propositus, quod ætis testatum est, sed quem falsum esse nemo dubitaret. Et idem Plinius lib. 11. cap. 37. Caput habent cuncta, quæ sanguinem: in capite paucis animalium, nec nisi volucris, apices, diuersi quidem generis; phœnici plumarum serie, medio eo exeunte alio. Et lib. 13. cap. 4. ubi de palma loquitur, quæ Græcè *Φινίξ* appellatur, vnde æquiuocatio, ita vt illud Psal. 91. *Δίκαιος ως φοινίξ ἀνθήσκει* quod vulgata vertit, *Iustus ut palma florebit*, alij interpretentur, ut *phoenix*, ait. In meridia

no orbe præcipuam obtinent nobilitatem syagri,
proximamq; margarides: cæ breues, candidæ, ro-
tundæ, acinis quam balanis similiores, quare, &
nomen à margaritis accepere. Vna earum arbor
in Chora esse traditur, una, & syagrorum: mirūq;
de ea accepimus cum phœnice aue, quæ putatur: ex
huius palmæ argumento nomen accepisse, emori,
ac renasci ex seipsa: eratq; quum hæc proderem,
fertilis, Sic Clemens lib. 5. Const. Apost. cap. 8.
[Aiunt autem quamdam esse soligenam, vbi ē
præbentem resurrectionis demonstrationem,
quam dicunt comparem, non habere, solamq;
in mundo reperiri: phœnicem appellant, nar-
rantq; eam post quingentesimum annum in
Ægyptum aduolantem, secumq; copiam cin-
namomi, Cassiæ Xylobalsami adducentem, in
loco qui dicitur Solis ara, consistere, ibiq; cō-
uersam ad aspectum solis, ei, vt aiunt, suppli-
cem; sponte conflagrare, redigiq; in puluerem.
Ex cineribus autem vermem existere, eumq;
concoctum in nouum Phœnicem formari
alitemq; factum, in Arabiam, quæ est ultra
Ægyptiacum salcum aduolare.] Existimant
tamen philosophorum non pauci, fabulosam
esse hanc de phœnice narrationem, quia quæ,
iuxta omnium confessionem, sit animal perfe-
ctum, ex putri, nempe ex cineribus, & absq; se-
mine nasci nō potuit. Vt cumq; sit, saltem pauci
eiusdem speciei inueniuntur, & ita merito pro
symbolo rei singularis accipitur.

CORNEA. Cornuum deriuatur à cornu
Cornua autem à natura tributa sunt quibus-
dam animalium, vt bubus, arietibus, rhinocē-
rosis, vice armorum: vt vagues Leonibus, Vir-
gis,

sis, & dentes apris, ac Canibus. Quorum omnium, dentium, vnguium, & cornuum materia dura est, & ossæ: & quamvis crescere videantur more viuentium, iuxta melius nihilominus philosophantes, nec vegetatiua anima sunt prædita, sed eorum augmentum, est, more mineralium, vel ignis, quæ crescunt, sed non more viuentium, per intus susceptionem alimentis; Sed solum per materiæ iuxta positionem. Verum utcumq; sit de anima vegetatiua, certe sensitiua sunt destituta: Vnde quod hic ait. *Mihi non est fibra cornea*, tantumdem est, quantum si dixisset, non sum insensibilis, ut laudibus non delecter.

ENGÆ interiectio est gratulantis, laudantis, adulantis, monentis, & assentientis: Sic Plautus Epidico Actu 1. Scena 1.

Eugepe.

Cerpulentior mihi videre, atq; habitior.

Et Mostellaria Actu 1. sc. 3.

Lepide dictum de atramento atq; ebore, euge, plando Scaphæ.

Et idem Milite glorioso Actu 2. sc. 2.

Euge, ἰὼ κομῶντος, hercle astitit, & dulce, & comadicè.

Et eadem Scena 2.

Euge, euge, lepide, laudo commentum tuum.

Et idem Plautus Captiuis Actu 4. scena 2.

Euge, edictiones adilitias, hic quidem habet.

Et ita Euge hic interiectio est gratulantis.

BELLE aduerbium est ab adiectiuo bellus: hoc autem idem est, ac bonus, vnde Varro. *Ita sum esse bellum geras, ut bella omnia domum auferas; bella omnia, id est bona omnia.* Sic Dola-bella

bella Ciceroni familiarium lib. 9. Epist. 9. Si vales, gaudeo, & ipse valeo, & Tullia nostra recte valet, Terentia minus belle habuit, sed certum scio iam conualuisse. Et idem Cicero famil. lib. 15. epist. 14. Quomodocumq; nunc res se habent, modo ut hæc loca, vobis tenere liceat, bellissime, vel mecum, vel in nostris prædijs esse poteritis. Bellum ergo ponitur, pro bono alliciente, ad sui amorem, & desiderium: bonum enim est, quod omnia appetunt. Et quia pulchrum etiã affectum conciliat, & concupiscentiam, inde belli nomine intelligitur, etiam pulchrum, elegans, conueniens, & quodcumq; bonum, Et hoc modo adlabantur dicendo: Belle.

BELLE hoc excute totum. Excutere componitur, ex verbo quatio, & præpositione, ex & significat, quatiendo deijcere, proternerẽ, & diuentilare. Sed frequenter sumitur pro explorare, maxime apud Iuriconsultos, asserentes fideiussorem non esse molestandum, quousque debitor sit excussus. Vnde Ulpianus in L. Si mandauero ff. Mandati, inquit. Si tibi mandauero, ut vires excuteres hereditatis. Sic Seneca Epistola 87. Habes domum formosam, sed alienis nummis paratam: familiam, nemo cito speciosorem producet, sed nominibus non responderet: si creditoribus soluerit, nihil illi supererit. Idem in reliquis quoq; facere debebatis, excutere quantum proprij quisq; habeat. Verum hic excutere est, quatiendo deijcere, ut etiam apud Plautum Aulularia. Actu 4. Scena 4. Agedum excutendũ pallium. Et Suetonius in Claudio cap. 34. Neq; agrum quemquam usitauit, nisi explorato prius cubiculo, culcitrissq; & stragulis prætentatis, & excussis.

exenssis. Et est tractum à vestibus, quæ quum excuciantur, produnt, quidquid in eis latebat, ad minimum vsque puluerem: & ita vult nunc dicere: Introspecte hoc belle, quid contineat irrisiōis, & ineptiatum.

NON hic est Ilias Acci ebria ueratro, non si qua elegidia crudi dictarunt proceres, non quidquid denique lectis scribitur in citreis. Accios duos fuisse nouimus, vnum quidem celeberrimum Tragœdiarum scriptorem, de quo infra redibit sermo ad illa verba versus 76. *Est nunc Bryxi, quem uenosus liber Acci.* Alium vero Accium, siue Actium Labeonem, de quo diximus ad illa verba versus 4. *Ne mihi Polydamas & Troiades Labeonē præsulerint.* Quamuis autem quidam, quos suppresso nomine citat Bartholomeus Fontius, interpretentur hunc locū de Acciō scriptore Tragœdiarum, hallucinati tamen sunt, & erroris causa fuit, quia Accius Labeo obscurus omnino fuit, ille vero alius, poeta nominatissimus. Sed Persius, contemnēdo, illius meminit. Tragœdus autem, Troicæ numquam attigit, vt dici potuerit de eorum hic est Ilias Acci, bene vero Labeo, qui Homeri Iliadem, non de phrasi in phrasim, sed de verbo transtulit in verbum, tanta ineptitudine, vt quamuis, ad eum finem, helleborum non semel sumpserit, nec ipsemet intelligeret, quæ scripserat: ideoq; nullum habebat lectorem, nisi Neronem.

EBRIA ueratro, Ilias Accij Labeonis, de-nominata est ebria ueratro, per metonymiam adiuncti, nempe operis pro subiecto, & authore. Non enim Ilias seu poema de rebus Iliensibus,

bus, poterat videri ebria: bene vero ipse insul-
sissimus poeta Accius, qui multoties, ad inge-
nium acuendum veratrum sumpserat, Car-
neadem fortasse imitatus, de quo Gellius lib.
17. cap. 15. ait. [Carneades Academicus, scrip-
turus aduersum Stoici Zenonis libros, supe-
riora corporis helleboro candido purgavit, ne
quid ex corruptis in stomacho humoribus, ad
domicilia vsq; animi redundaret, & constantiā
vigoremq; mentis labefaceret. Tanta cura, tā-
toq; apparatu, vir ingenio præstanti, ad refel-
lenda, quæ scripserat Zeno aggressus. Id quū
in historia Græca legissem, quod de helleboro
candido scriptum erat, quid esset, quæsiui. Tū
comperi duas species hellebori esse, discerni-
culo coloris insignes, candidi, & nigri. Bos au-
tem colores non in semine hellebori, neq; in
virgultis, sed radice dignosci. Candido, stoma-
chum, & ventrem superiorem, vomitionibus
purgari: nigro aluum, quæ inferior vocatur,
dilui. Vtriusq; esse hanc vim, vt humores no-
xios, in quibus causæ morborum sunt, extra-
hant. Esse autem periculum, ne inter causas
morborum, omni corporum via patefacta, ea
quoq; ipsa, in quibus causa viuendi est, exina-
niantur, amissoq; omni naturalis alimonix fū-
damento, homo exhaustus, intereat. Sed helle-
borum sumi posse tutissime in insula Antyci-
ra, Plinius Secundus in libris naturalis histo-
riæ scripsit: propterea Liuium Drusum, qui
tribunus plebis fuit, quū morbū, qui comitia-
lis dicitur, pateretur, Antycirā nauigasse, & in
ea insula helleberum bibisse ait, atq; ita morbo
liberatum. Præterea scriptum legimus, Gallos
in

in venatibus trāgere hellebero sagittas , quod
 ijs iſtæ exanimatæ feræ, teneriores ad epulas
 ſiant. Sed propter hellebori contagium, vulne-
 ra ex ſagittis facta circumcidere latius dicun-
 tur *Plinius etiam lib. 25. cap. 5. inquit.* Melam-
 podis fama , diuinationis artibus nota eſt; ab
 hoc appellatur vnum hellebori genus , Melā-
 podion. Aliqui paſtorem eodem nomine inue-
 niſſe tradunt , capras purgari, paſto illo, ani-
 maduertentem, datoque lacte earum , ſanāſſe
 Prætidæ furentes, Quamobrem de omnibus
 eius generibus dici ſimul conuenit. Primò duo
 ſunt, candidum, ac nigrum: hoc radicibus tan-
 tum intelligi tradunt pleriq; Alij folia nigri,
 platani ſimilia, ſed minora, nigrioraq; & pluri-
 bus diuiſuris ſciſſa: Albi betæ incipientis: hæc
 quoq; nigriora , & canalium dorſo rubescen-
 tia. Vtraq; caule palmi ſerulaceo, bulborum
 tunicis cōuoluto , radice fibrata ceparum mo-
 do. Nigro equi, boues, ſues , necantur, itaq; ca-
 uent id, quum candido veſcantur. Tempeſtiuū
 eſſe tradunt meſſibus. Nigrum ex his Melam-
 podion vocant . Nec album facile colligitur
 caput aggrauans maxime, niſi præſumatur al-
 lium, & ſubinde vinum ſorbeatur, celeriterq;
 fodiatur . Nigrum alij Entomon vocant , alij
 Polyrhizon, purgat per inferna: candidum
 autē vomitione, cauſaſq; morborum extrahit,
 quondam terribile , poſtea tam promiſcuum ,
 vt pleriq; ſtudiorum gratia, ad peruidenda
 acrius, quæ commentabantur , ſæpius ſumpſi-
 tauerint . Carneadem reſponſurum Zenonis
 libris, Druſum quoq; apud nos tribunorum
 popularium clariffimum, cui ante omnes plebs
 ſtans

stans plaussit, optimates vero bellum Mariscū
imputauere, constat hoc medicamento libera-
rum comitali morbo in Anticyra insula: ibi
enim tutissime sumitur, quoniam, ut diximus,
sesamoides admiscunt. Italia veratrum vocat.
Farina eorum per se, & mixta radícula qua-
lanas diximus lauari, sternutamenta facit, am-
boq; somnum Leguntur autem tenuissimæ ra-
dices, breuesq; ac velut decurtatæ etiam hæ,
nam summa quæ est crassissima, capis similis,
canibus tantum datur purgationis causa. An-
tiqui radicem cortice, quam carnosissimo seli-
gebant, quo tenuior eximeretur medulla; hanc
humidis spongijs opertam, turgescentemq; acu
in longitudinem findebant: deinde fila in um-
bra siccabant, ijs vtentes. Nunc ramulos ipsos
ab radice, quam grauissimi corticis ita dant.
Optimum quod acre gustu, feruensq; in fran-
gendo puluerem emittit. Turare vim eius tri-
ginta annis ferunt. Nigrum medetur parali-
cis, insipientibus, hydropicis dum citra fe-
brim, podagris veteribus, articularijs morbis.
Trahit aluum, & bilem, pituitasque. Ex aqua
datur ad leniter molliendam aluum, plurimū
drachma, modice quatuor obolis Miscuere
aliqui, & scamoneam, sed tutius salem. In dul-
cibus datum copiosius periculum infert; ocu-
lorum caliginem foris discutit; ob id quidam,
& inunxere trito, strumas, suppurata, duritias
concoquit, & purgat, item fistulas tertia die
exemptum. Verrucas tollit, cum squamis gris
& Sandaracha. Hydropicorum venter imponi-
tur, cum farina hordeacea, & vino. Pecorum, &
iumentorum pituitas sanat, surculo per aurem
traie-

traiecto, & postero die eadem hora exempto. Scabieꝝ quadrupedum, cum thure, aut cera, ac pice, vel cum pissellæo Album opticum, quod celerrime mouet sternutamēta, sed multum terribilius nigro, precipue, si quis apparatus poturorum, apud antiquos legat, contra horrores, strangulatus, intempestiuas somni vires, singultus infinitos, aut sternutamenta, stomachi dissolutiones, tardiores vomitus, aut longiores, exiguos, aut nimios. Quippe aliā dare soliti, quæ cōcitarent vomitiones, ipsumque elleborum extraherent medicamentis, aut clysteribus, sæpè etiam sanguine venis emissio. Iam vero, & quum prospere cedat, terribili visu varijs coloribus vomitionum, & post vomitiones obseruatione alui, balinearum dispensatione, totius corporis cura, antecedente omnia, hæc magno terrore famæ. Namque tradunt absumi carnem, si coquatur vna. Sed antiquorum vitium erat, quod propter hos metus parcius dabant, quum celerius erumpat, quo largius sumitur, Themison binas, non amplius drachmas datauit: sequētes, & quaternas dedere claro Herophili preconio, qui elleborum fortissimi Ducis similitudini æquabat: concitatis enim intus omnibus, ipsum in primis exire Præterea mirum inuentum est, quod incisum forbiculis, vt diximus cribrant, cortex remanet, hoc inaniunt, medulla cadit, hæc in nimia purgatione data, vomitiones sistit. Caueudum est felici quoq; cura, ne nubilo die detur, quippe impatibiles cruciatus existunt: Nam estate potius, quam hyeme dandum, non est in dubio Corpus septem diebus, ante præ-

paran-

parandum cibus acribus, abstinētia vini, quarto, & tertio die vomitionibus, pridie, cœnæ abstinētia. Album, & in dulci datur, aptissime vero in lacte, aut pulce Nuper inuenere dissectis raphanis inferere elleborum, rursusque comprimere raphanos, ut transeat vis, atque lenimento dare Reddi post quatuor fere horas incipit: totum opus septenis peragitur horis Medetur, ita morbis comitalibus. ut diximus, vertigini, melancholicis, insipientibus, Lymphaticis, elephantiaæ albæ, lepris, tetano, tremulis, podagricis, hydropicis, incipientibusque tympanicis, stomachicis, spasticis, clinicis, ischiadicis, quartanis quæ aliter non desinant, tussi veteri, inflammationibus, torminibus redeuntibus. Vetant dari senibus, & pueris, item mollis, ac foeminei corporis animiue, exilibus, aut teneris, & foeminis minus, quam viris: item timidis, aut si exulcerata sint præcordia, vel tumeant, minimeue sanguinem excreantibus, causariis, vel latere, vel faucibus. Medetur extra corporis eruptionibus pituitæ, cum axungia salsa illitum: item suppurationi veteri Mures polenta admixtum necat. Galli sagittas in venatu elleboro tingunt, circumcisoque vulnere teneriorem sentiri carnem affirmant Muscæ quoque necantur albo trito, & cum lacte spisso. Eodem & phthiriasis emendatur.] Appellatur autem veratrum, siue quod mentem ad sanitatem vertat, siue quod atram euertat bilem; Græcè dicitur elleborū, siue cum aspiratione helleborum: dictum est etiam Melampodium à quodam Melampode, siue medico Amithaonis, & Dorippes filio, qui

eo

eo ad diuinandum sese præparabat, & de quo fabulantur eum auium, brutorumq; voces intellexisse. Vel caprarum Pastore, qui quum aduertisset Capras tali herba semetipsas purgare, eadem ipse vsus est, ad curandas Proctidas, quatuor, nimirum Abantis neptes, Antias, & Procti Argiuorum Regis filias, quæ quum forent speciosissimæ, Iunoni ausæ fuerunt se præponere, quapropter indignata Iuno, talé illis immisit furoré, vt vaccas sese esse arbitrentur, & iuuenearum more, ad prata confugerent, quod innuit Virgilius dicens Ecloga 6. versu 48.

Proetides implerunt falsis mugitibus agros.
Melampus autem eas curauit, illarum cerebro per nigrum helleborum purgato, & sic sanæ menti restituit, & in præmium, earum una, Iphianassiam nomine, vxorem accepit. Sed tam de infirmis, quam de præmio aliter Herodotus in Calliope, dicit enim. *Melampus quum ab Argijs mercede conduceretur è Pylo ad compescendum morbum furoris mulierum Argiuarum, deposcebat, pro mercede dimidium regni. Recusantibus id Argiis atq; digressis, quum plures è mulieribus insanirent, ita obtemperantes, quod Melampus poposcerat daturi, reuerterunt. Ibi ille cernens hos esse immutatos, plura optauit, negans se indulturum, quæ vellent, nisi & fratri suo Bianti tertiam partem regni donassent. Argii in arctum redacti, hoc quoq; annuerunt.* Et quia eo curabantur insaniētes, & furiosi, ideo quos mentis emotæ esse significare volebant, eos el-leboro indigere dicebant, & hinc Plautus Menechmis Actu 5. Sc. 5. inquit.

Non

*Non potest hæc res hellebori iugere obtinerier.
Et infra eadem scena .*

*Helleborum potabis faxo aliquot viginti dies.
Et quia ingenium credebatur acuerè, ideo
Accius eo, sed frustra usus fuerat, Iliadem
Homeri vertens, ut dictum est, & de hæc in-
telligit.*

ELEGIDION est diminutivum Græcum à
voce Elegia. Elegia vero est à verbo Græco
ἐλέω, misereor, quia hoc carminis genere po-
tissimum ærumnæ, querimonix, & res luctuo-
sæ, atque miserales solent decantari, & ita
Boetius de consolatione philosophiæ, libro 1.
carmine. 1. ait.

*Carmina qui quondam studio florente peregi
Flebiles heu mæstus cogor inire modos
Ecce mihi lacerae distant scribenda Camæne,
Et veris elegi fletibus ora rigant .
Sic dum deflet mortem Tibulli, ait Ovidius
libro 3. Amorum elegia 9.*

*Memnona si mater, mater ploravit Achillem,
Et tangunt magnas tristitia fata Deas
Flebilis indignos elegeia solue capillos
Ab nimis ex vero nunc tibi nomen inest.
Sic Horatius miserales cognominat Elegos,
dicens lib. 1. Carminum ode 33.*

*Albi, ne doleas plus nimio, memor
Immitis Glycera, neu miserales
Decantes Elegos .*

*Et idem Horatius ad Pisones inquit.
Res gestæ, Regumq; Ducumq; & tristia bella
Quo scribi possent numero, mōstravit Homerus.
Versibus impariter iūctis querimonia primū,
Post etiam inclusa est voti sententia compos .*

Quis samen exiguos elegos emiseric auctor

Grammatici certant, & adhuc sub iudice lis est

Appellat autem Elegidia satyricè, & inuidiosè: proceres enim ob minimam elegiam, & quæ forte elegiæ magnitudinem non haberet (nam si poeta ex versibus impariter iunctis, nempe hexametris, & pentametris, intra denarium numerum se contineat, non elegia est, sed epigramma) laudes captabant, tamquam poetæ omnibus numeris absoluti, & ad gloriam consequendam, cœnas apparabant, vestesq; & munera dabant. Suam vero satyram, asserit non esse huiusmodi poematibus similem.

CRUDA. Crudum dicitur, quod non est coctum, unde carnes, pisces, & huiusmodi non assa, fixa, vel elixa, eruda dicuntur. Cruda etiam, vel immitia dicuntur poma, quæ ad maturitatem non peruenerunt: sic Cicero in Catone, *Ineunte vere, in ijs quæ relicta sunt, existit tamquam ad articulos sarmentorum, ea quæ gemma dicitur, à qua oriens vna sese ostendit, quæ & succo terræ, & calore Solis augefcens, primo est peracerba gustu, deinde maturata, dulcescit.* Et infra. *Quasi poma ex arboribus, si cruda sunt, vi auelluntur, si matura, & cocta, decidunt: sic, vitam, adolescèntibus vis auferit, senibus maturitas.* Iuxta quam acceptionem illa opera metaphorice dicuntur cruda, quæ perfectionem suæ naturæ proportionatam non sunt affecta. Et quia, elegiæ, siue poemata à proceribus dictata, ut profecta à securis, vel negligentibus, rerum, sententiarumq; pondere & gravitate destituta, suam non habebant perfectionem, cruda, vel immatura dici potuerunt. Nisi dice-

Textum secundum 219

re malimus, cibos qui Romachi & ventriculi calore non sunt cocti, & in chirum mutati, crudos dicit. Hinc Iuuenalis satyr. 1. v. l. 140.

Quanta est gula, qua sibi totos

Ponit apros, animal propter consuetudinem natum?

Turgidus, et crudum panem in balnea portas:

Pana tamen praesens, quam tu deponis amictus

Hinc subita mortes, atque inestata senectus.

Et Cicero loquens de morte Balbutij a. t. pro Cecina: Dico, illum, quum ad illud prandium crudior venisset, & ut eas illa fere sibi tum non pepercisses, aliquot dies egrotasse, & sic esse mortuum, iuxta quam etiam sententiam inquit Martialis, libro 3. epigrammate 13.

Dum non vis pisces, dum non vis carpere pullos,

Et plus quam patri Nenia parcis apro.

Accusas, rumpisq; coquum, tamquam omnia cruda

Attulerit, numquam sic ego crudus ero.

Et ita proceres crudi illi dicti erunt, qui non concoctis cibis hesternis, alios absumunt, & dictata a crudis proceribus, erunt compositiones, quae scribi mandantur a remulentis principibus, inter ipsos calices, quae ab adulatoribus, & compotoribus, per dona corruptis, ad astra usque efferebantur.

DICTARUNT. Frequentativum est a verbo dico: a primitivi tamen significatione non nihil recedit. Nam dictare est, ita aliquid tractim pronunciare, ut illud alius calamo possit excipere. Hinc Seneca Epistola 40. ait: Recte facies si non videris istos, qui quantum dicant, non, quemadmodum, querunt: & ipse matueris al. quando, si necesse est, vel iuxta P. Vinnacium dicere, qui quum quareretur quomodo

diceret Afellius, ait: *Tractim*. Nam Geminus Varius ait: Quomodo istum disertum dicatis, nescio, qui tria verba non potest iungere. Quidni malisne sic dicere quomodo Vinicius? Aliquis tamen insulsus interuenerit, quæm qui illi singula verba vellenti, tamquam dictaret, non diceret, ait, Dic, vel numquam dicas. Dictare ergo nunc est, ita verba enunciare, ut alius ea, calamo scribere possit.

PROCERES propriè sunt mutuli, idest lapides, vel capita trahium, è parietibus extrantium, forma quidem quadrangulari, nisi quod ex parte inferiori sunt nonnihil imminuti. Et quia populi principes, siue magnates in Ciuitatibus, id sunt in Rebus pub. quod mutuli in parietibus, & ædificijs, inde principes, proceres dicuntur. Sic Virg. 1. *Æneid.* versu 740.

*Primaque libato summotenus attigis ore
Tum Britiæ dedit increpitans, ille impiger
hausit*

*Spumantem pateram, & pleno se proluit auro
Post alij proceres.*

Sic eiusdem operis libro 3. versu 57. dicitur.

*Postquam pauor ossa reliquit
Delectos populi ad proceres, primumq; parentē
Monstra Deū refero, et quæ sit sententia posco.*

Sic Liuius lib. 1. ab Urbe Condita cap. 45.

*Quum consensum, Deosque consociatos laudares
mire Seruius inter proceres Latinorum, cū quibus
publicè, priuatimq; hospitia, amicitiasq; de
industria iunxerat, sæpè iterando eadem, percul-
lit eadem, ut Romæ phanū Dianæ, populi Latini
cum populo Romano facerens. Et ita nunc in-
telligitur.*

LE-

Textum secundum 221

LECTVS ita dictus vel à legendo, siue colligendo, nam prisca collectis herbis, frondibus, aut stramentis, cubilia sibi, grabata & pulvinaria faciebant: vel ab alliciendo, quia diurno labore fessos, & fatigatos, ad quiescendum allicit. Et erat triplex, decumbitorius scilicet, discubitorius, & lucubratorius. In primum deponebantur lassæ membra, aut infirma, vel quum sonni quies erat capienda, & de eo intelligit Plautus prologo *Casina*.

*Est ei quidam servus, qui in morbo cubat,
Immo hercle vero in lecto, ne quid mentiar.*

Et idem Asinaria Actu 1. scena 3.

Non tu scis? hic noster questus aucupij similissimum est.

*Aucops quando concinnavit aream, offundit cibum,
Aves assuescunt, necesse est facere sumptum,
qui querat lucrum.*

Sæpe edunt, semel si sunt capta, rem solvunt aucupi.

Isidem hic apud nos regdes nobis area est, aucops sum ego

Esca est meretrix, lectus illius est, amatores aves.

Et Bacchidibus Actu 1. scena 1.

*Quid est, quod metuis, ne tibi lectus malitiam
apud me suadeat*

Magis illectum tuum, quam lectum metuo.

Et Pseudulo Actu 1. scena 2.

Tu autem Xystilis

Fac ut animum aduertas, quous amatores domi olivinam habent

Maximam, si mihi non iam huc culleus olivæ non deportabitur,

*Te ego ipsam culleo cras faciam deportare in
pergulam.*

*Ibi tibi adeo lectus dabitur, ubi tu hand ca-
pias sonnum,*

Sed ubi languorem ad usque.

Et simul de lecto tam discubitorio, quam
decumbitorio loquuntur Amphitruo, & Alc-
mena apud eundem, Amphitruone Act. 2. sc. 2.
Alcmena. *Lauisti, Amphitruo. Quid postquam
lavi. Alcmena. Accubuisti. Sosia. Euge optime.
Nunc exquire. Amphitruo. Ne interpella: perge
porro discere. Alcmena Cæna apposita 'st, cæna-
uisti mecum, ego accubui simul. Amphitruo. In
eodem lecto? Alcmena. In eodem. Sosia. Hæc non
placet coniuiuium. Amphitruo. Sine modo argu-
menti a dicat: quid postquam cænauius. Alcme-
na. Te dormire aiebas: mensa ablata 'st, cubi-
tum hinc abimus. Amphitruo. Ubi tu cubuisti.
Alcmena. In eodem tecum lecto vna in cubiculo.
Læus denique lucubratorius, tabula erat il-
lita cera, quam, vna cum stylo, quiescentes
secum habere solebant, ut si euigilantibus,
in mentem quid venisset, notare possent, nec
ingenij vis deperiret. Et de his lectis lucu-
bratorijs quidam hunc locum interpretatur:
quamuis non negem posse etiam intelligi de
discubitorijs, quando procures semiebrijs, in-
ter calices, & epulas, compotando, commenta-
bantur, ut colligimus ex Horatio lib. 2. Epi-
stola 1. dicente:*

*Mutat mentem populus levis, & calet uno
Scribendi studio, pueri patresque senes*

Frõde comas rincti, cænât, & carmina dictât.

Sed iacentes in lectis discubitorijs, parietibus
in-

inscribere poterant, unde idem Horatius 2. serm. sat. 3.

*Dic aliquid dignū promissis incide, nihil est !
Culpantur frustra calami, immeritisq; laboras
Iratis natus paries Dijs, atque poetis.*

Cubiculi namque parietes incerbantur, ut si quid memoria dignum excogitassent, ipsis, stylo insculpere possent.

CITREIS nempe è ligno citro. Est autem citrum duplex, unum quidem quod & malum, siue pomum citreum appellatur: & est arbor toto anno nedum virens, sed & pomifera, nam dum pomorum quædam maturescunt, alia colliguntur, & alia subnascuntur. Folia habet lauro similia, spinis tamen quodammodo associata. Ipsi fructus est ad instar cucurbitarum, aurei tamen siue sulphurei coloris, quum iam maturuit, eiusque dotes præcipue sunt, oris emendare graueolentiam, vestesq; à tineis illæsas conservare. De hoc inquit Athenæus lib. 3. cap. 7. [Magna incidit dubitatio inter Dipnosophistas de malo citrio, numquid aliqua eius mentio apud antiquos facta esse reperiretur. Myrtilus igitur quasi ad Agrestes Capreas, nos quæritantes mittens, Hegesandrum inquit Delphum, mentionem huius dictionis in suis Commentarijs fecisse, nunc tamen se verborum non recordari. Ad quem respondens Plutarchus, ego declarabo, inquit, nihil prorsus ab Hegesandro de hac re dictum fuisse, nam hac præcipue causa commotus, omnia eius volumina diligenter perlegi. Alius præterea sociorum hoc ita se habere statim affirmavit, commentariolis

quibusdā concitatus viri non obscuro : quare aliud testimonium tibi, amice Myrtili, querendum putes. Æmilianus: doctissimum ait Iubam Mauritanix Regem, meminisse de citrio in suis de Libya commentationibus, quod pomum apud eos, malum Hespericum dicit nominari, à quibus fama est Herculem, aurea mala (sic ex colore nominata) in Græciam, postea detulisse. Scriptum apud Asclepiadem libro 60. rerum Ægyptiarum reperitur, terram in Iouis, & Iunonis nuptias, malum illud emisisse. Hos respiciens igitur Democritus: Si hæc inquit scripsit Iuba, valeat cum suis libris Libycis, & Anonis erroribus, Ego profecto nomen hoc citrij apud antiquos positum non fuisse affirmo: id tamen quod Theophrastus Eresius in historijs plantarum scripsit, coegit me, ut de malo citrio dictum intelligerem: inquit enim philosophus libro 4. Regio Media, & Persia alia habent complura, & malum quod Persicum, vel Medium appellatur. Habet arbor huiusmodi folium simile, & par fere portulacæ, nucis, & folio lauri: spinas quales pyrus, aut oxycantha, easque leves, admodum duras, & acutas. Malum non comeditur, quod & ipsum, cum folijs ipsius arboris, est odoriferum. Si malum hoc inter vestes seruetur, eas custodit illæsas. Confert idem quum pharmacum quispiam lethiferum sumpserit, nam si in vino detur, ventrem interpellat, pharmacumque expellit, & bonum in os odorem confert. Si quis in iure, vel alio quouis, mali interiora lixauerit, atque in os expresserit, & sorbillet, suavis efficietur

ci

ei odor. Huius arboris semen ex malo exemptum, studiosè cultū, in areolas Vere seritur, postea quarto, vel quinto quoque die irrigatur, quod quum fuerit adultum, Vere rursus in locum mollem, & riguum, non tamen nimis tenuem, transplantatur. Omnibus temporibus poma producit, & alia pariter auferuntur, alia florent, alia cadunt. Quicumque flores, quasi colum quandam habent in medio, fertiles esse putantur: at qui minime habent, inutiles sunt prorsus ad generandum * His ego, amici, tot rationibus commotus, quas de colore, odore saporeq; & folijs adduxit Theophrastus, eam arborem facile esse crediderim, quæ citrium producit. Neque quispiam sanè vestrum debet admirari, quod malum non comedi dixit, quandoquidem nullus, vsq; ad auos nostros, citrium gustauit, sed, velut pretiosum quidpiam, inter vestes, in cistis deponi consueuerant ** Accedit nostræ huic sententiæ Phœniæ Bresij opinio, qui cedrium nequaquam à cedro nominari asserit: cedrum enim, inquit, libr. 5. Plantarum, spinas habere circa folia, quod etiam accidere circa citrium manifestum est omnibus. Accepi à ciue meo, cui Ægypti principatus ereditus fuit, citrium & sicco, & humido nutrimento contrarium esse pharmacum, atque etiam per Deos venenis aduersari. Hic quosdam scelestos viros, ferarum cibum esse damnauerat, quia per facinora multa ita meruerant, atque hos omnibus feris proijcere decreuerat. Prædonibus igitur in paratum theatrum ingressuris, caupona quædam mulier, oleum quod præ manibus habebat, in

via tradidit, quæ prius citrium comederat. Hi postea horrendis, crudelissimisque animalibus projecti, & ab aspidibus percussi, nihil deniq; passi sunt, Dubius fuit dudum sane Princeps, atque militem eorum custodem, si quid vel edissent, vel bibissent interrogauit: vt vero, citrium illis traditum eodem die fuisse cognouit, huic citrium postero die dari, illi autem nequaquam iussit: is demum qui citrium prius comederat, nihil rursus passus est: at ille, morsus, statim interijt. Hoc quum multis in rebus expertum esset, inuentum est denique citrium omnibus venenis aduersarium esse pharmacum. Si quis totum citrium, velut se habet ex ipsa natura, in melle Attico cum semine coquat, in melle soluetur: quod si quis ex eo mane, ad duos, vel tres digitos sumpserit, nil prorsus à venenis patietur. Si quispiam vero minus fortasse nostris sermonibus credendum arbitratur, discat hoc à Theopompo Chio, viro veri maxime studioso, qui etiam multa nummum millia in diligentem hystoriæ inquisitionem impendit, hic igitur libro 38. hystoriarum, vbi de Clearcho Heracleota Pontico Tyranno agit, qui multos violenter interemit, multisque cicutam bibendam præbuit, postea quam omnes, inquit, pharmaci huius potum cognouerunt, nullus prius domo exibat, quam rutam comedisset, quam si prius quis comedat, nihil omnino pati ab aconito dicūt.] De citrio Virg. 2. Georg. vers 126.

*Media fert tristes succos, tardumq; saporem
 Relictis mali, quo non presentius vllum
 Vocata si quando sune infecere nueræ*

Mi-

*Miscueruntque herbas, & non innoxia verba,
Auxiliū venit, ac membris agit atra venena.
Ipsa ingens arbor, faciemque simillima lauro,
Et, si non alium late iactaret odorem,
Laurus erat : folia haud ullis labantia ventis
Flos apprime tenax; animas, & olentia Medi
Ora fouent illo, & senibus medicatur anhelis.*

Aliud citrum in Lybia, Mauritania, & Monte Atlante nascens, arbor est magna, siluestri cupresso similis tam caudice, quam folijs, gratum etiam effundens odorem. Et de hoc ligno fiebant mensæ cedrinæ, siue citreæ appellatæ: quarū præcipua dos erat ex venis lignum intercurrentibus: quæ si rectè procederent, mensæ Tigrinæ dicebantur, sin interromperentur, appellabantur Pantherinæ. Venæ illæ nonnunquam pavonis caudam, aut cælum representabant stellatum, vel mare undosum, siue pratum floribus ornatum: ex quo tanti mensæ istæ fiebant, vt singulæ fundi taxatione permutarentur. Hinc Plinius lib. 13. cap. 15. [Atlas mons peculiari proditur silua, de qua diximus. Confines ei Mauri, quibus plurima arbor cedri, & mensarum insania, quas feminae viris contra margaritas regerunt. Extat hodie M. Ciceronis in illa paupertate, & quod magis mirum est, illo æuo emptæ H. S. decem Memoratur, & Galli Asinij H. S. vndecim. Venditæ sunt, & duæ, Iuba Rege vendente, quarum alteri pretium fuit H. S. quindecim, alteri paulo minus. Interijt nuper incendio, à Cethegis descendens, H. S. quatuordecim permutata, latifundij taxatione, si quis prædia tanti mercari malit. Magnitudo amplissima ad-

huc fuit vnus, commissæ, & orbibus dimidia-
tis duobus, à Rege Mauritaniz Ptolomeo,
quatuor pedum, & semipedis per medium am-
bitum, crassitudine quadrantali : maiusq; mi-
raculum in ea artis, latente iunctura, quam
potuisset esse natura solide. Item à Nomio Ti-
berij Cæsaris Liberto cognomen trahentis, tri-
bus sicilicis infra quatuor pedes, totidemque
infra semipedem crassitudinis. Quæ in re non
omittendum videtur, Tiberio Principi men-
sam quatuor pedes sextante, & sicilico exce-
dentem, tota vero crassitudine sexcunciali
operimento laminæ vestitam fuisse, quum tam
opima Nomio Liberto eius esset, cuius mate-
ria erat tuber, hoc est radicis vitium, & maxi-
meque in eo laudatum, quod sub terra totum
fuerit, & rarius, quam superne, quæque gi-
gnuntur etiam in ramis. Proprieq; quod tan-
ti emitur, arboris vitium est, quarum ampli-
tudo, ac radices æstimari possunt ex orbibus.
Sunt autem cupresso fœminæ, etiamnum sil-
uestri, similes, folio, odore, caudice. Anchora-
rius mons vocatur citerioris Mauritaniz, qui
lautissimam dedit cedrum, iam exhaustus.
Mensis præcipua dos in vena crispis, vel in
vertice varijs. Illud oblongo euenit discursu,
ideoque Tigrinæ appellantur: hoc, intorto, &
ideo tales, Pantherinæ vocantur. Sunt & vn-
datim crispæ, maiore gratia si pavonum cau-
dæ oculos imitentur, magna vero post has
gratia extra prædictas crispis densa, veluti
grani congerie, quas ob id à similitudine apia-
tas vocant, summa vero omnium in colore:
hic maxime mulsi placet, suis refulgens venis.

Pest

Post hæc amplitudo est iam totius caudicis: Iuuant plura quoque in vna mensa vitia. Lignum ita vocatur materia surda, & indigesta simplicitas, aut platani foliorum modo digesta: item ilignæ venæ similitudo, vel coloris: & quibus maxime obnoxia fecere æstus ventiq; rimæ, aut capillamenta rimas imitata. Postea murena nigro transcurrens limite, varijsque corticum punctis appræhensus papauerum modo, & in totum atro propior color, maculæque discolors. Virides terra condunt barbari, & illinunt cera. Artifices vero frumenti acervis imponunt septenis diebus, totidem intermissis: mirumque ponderi quantum ita detrahant, Naufragia docuere nuper, hanc quoque materiam siccitam, mari duritie incorrupta spissari, non villo modo vehemētius. Nutriuntur optime, splendescuntque manu sicca frictæ à balineis maximè, nec à vinis læduntur, vt his genitæ. Inter pauca nitidioris vitæ instrumenta, hæc arbor est.] Erant ergo citreæ mensæ pretiosissimæ, sed vilibus quoque delicatæ apponi poterant dapes. Hinc Martialis. lib. 14. epigr. 88.

*Non sum crispa quidem, nec filuæ filia Mauræ,
Sed norunt lautas, & mea ligna dapes.*

Istæ tamen citreæ etiam contra aurum erant pretiosiores Hinc Martialis lib. 14. epigr. 87.

*Accipe felices Atlantica munera, filuas,
Aurea quæ dederis dona, minora dabit.*

Easque in pretiosa suppellectili ponit idem Martialis lib. 12. epigr. 66.

*Gemmantes prima fulgent testudine lecti,
Et Maurissiaci pondera rara citri.*

Acce-

Accedebat materiæ tanti valoris, etiam artis industria, maxime quum mensæ constabant orbibus dimidiatis, quando rimæ omnes, & commissuræ, vel nullatenus apparebant, vel ebore explebantur. Immo vero curabant mensas istas, edoris fulciri pedibus, quod & Martialis refert dicens lib. 2. epigrammate 43.

Tu Lybicos Indis suspendis dentibus orbes.

Et Lucanus lib. 10. Pharsaliæ versu 144.

Dentibus hic nineis, sectos Atlantide silua

Imposuere orbes, quales ad Cæsaris ora,

Nec capto venere Iuba.

Et Iuven. satyra 11. versu 121.

Nil rhombus, nil dama sapit, putere videntur

Vnguenta atque rosæ, latos nisi sustinet orbes

Grande ebur, & magno sublimis pardus hiatu

Dentibus ex illis, quos mittit porta Syenes.

Quibus verbis significatur, recitantem nunc descriptum, fuisse de primoribus: & sufficiens adest fundamentum opinandi, descriptum fuisse Neronem.

CALIDVM scis ponere sumen. Laudum ex recitatione captatores, suis auditoribus laugas apparabant coenas, eisq; vestes, & munera dabant: idque Encolpo obijcit Asciltos apud Petronium in Satyrico dicens: *Multo me turrior es tu, Hercule, qui, ut foris canares, poetam laudasti.* Et Agamemnon apud eundem Petronium, ait: *Adulatores quum cœnas diuitum captant, nihil prius meditantur, quam id, quod putant gratissimum auditoribus fore, nec enim aliter impetrabunt, quod petunt, nisi quasdam infidas auribus fecerint.* Diuites ergo non modicis cœnarum impensis, corrogatis amicis, adu-

adulatoribus, & parasitis, sua eis recitabant poemata, ut ab illis laudarentur. Immo ex Philostrato refertur, fuisse sceneratorem, & qui à se mutuari volebant, ea cōditione credere, quatenus ad se recitantem accedere tenerentur: poena adiecta si deessent, ut duplam soluerent usuram. Sic Mart. lib. 6. epig. 48

Quod tam grande sophos clamas tibi turba rogata,

Non tu, Pemponi, cœna diserta tua est.

Sic Mœcenati scribens, ait Horatius libro 1. epistola 19.

*Scire velis, mea quur ingratus opuscula lector
Laudet, amesque domi, premas extra limen
iniquus?*

*Non ego ventosa plebis suffragia venor,
Impensis cœnarum, & triste munere vestis.*

SVMEN est venter suis, cum ipsis vberibus exēptus infra umbilicum: & ex sue primipara, excitus postridie ab edito fœtu, salitusque, inter mensarum delicias Romæ habebatur. Dicebatur antiquitus abdomen, quod, si Plinio credimus, suminis nomen à Publio Mimo accepit, sic enim ait lib. 8. cap. 51. *Neque alio ex animali numerosior materia gane: quinquaginta prope sapes, quam cæteris singuli. Hinc censoriarum legum pagina, interdictaque cænis abdomina, glandia, testiculi, vulvae, syncipita verriat: ut tamen Publij Mimorum poëtae coena postquam servitutem exuerat, nulla memoratur sine abdomine, etiam vocabulo suminis ab eo imposto.* Sed quum Publius Mimus Syrus floruerit Iulij Cæsaris Dictatoris temporibus, inter eius etiam familiares receptus fuit, non potuit

tuit ipse abdomini, suminis nomen imposuisse, quādo eo usus fuit Plautus, qui floruit paulo post secundum Punicum bellū, & multis annis ante Cæsaris natiuitatem. Patet id ex Plauti Captiuis Actu 4. scena 3.

*Di immortales, iam ut ego collos prætruncabo
tergoribus,*

*Quanta pernis pestis veniet! quanta labes la-
rido!*

*Quanta sumini absumedo! quanta collo cala-
mitas!*

Quanta lanij's lassitudo! quanta porcinarij's!

*Nam si alia memorem, quæ ad ventris victum
conducunt, mora est.*

Et ex eiusdem Curculione Actu 2. scena 3.

*Pernam, Abdomen, sumen, suis glandium,
Necnon dicitur in eiusdem Plauti Pseudolo
Actu 1. scena 2.*

*Pernam, collum, glandium, sumen, facito in
aqua saceant.*

**Sed & post Publij ætatem, suminis pro abdo-
mine meminit Martialis lib. 13. epigr. 41.**

Esse potes nudum sumen, sic vbera largo

Effluit, & viuo lacte papilla tumet.

**Dictum est autem sumen, vel quod sit suis ab-
domen, vel à sugendo: nisi mauis dictum su-
men, quasi rumen, & in s mutata; rumen autem
est mamma, vnde erat ficus, vel laurus rumi-
nalis, ibi nata, vbi lupa Romulo, ac Remo
vbera, & mammas præbuerat. Excandescit
ergo poeta in recitantem, pretiosarum cœna-
rum impendijs conducentem eos, qui se lau-
darent.**

**SCIS Comitem horridulum trita donare la-
ctina.**

cerna. Horridulum est diminutivum ab horrido, hoc autem concretum est ab abstracto horror, sicut calidū à calore: & est tremor accidens corpori animalis, quum morbo, timore, vel frigore occupatur. Hinc Celsus lib. 3. c. 3. ait: *Quartanae simplices sunt, incipiunt fere ab horrore, deinde calor erumpit. Et deinde. Quotidianae vero variae sunt, & multiplices: aliae enim protinus à calore incipiunt, aliae à frigore, aliae ab horrore. Frigus voco ubi extremae partes membrorum inalgescunt: horrorem, ubi totum corpus intremis.* Per timorem sub tali statu *Aeneam* describit Virgil. 4 *Aeneid.* versu 279.

*At vero Aeneas aspectu obmutuit amens,
Arrectaq; horrore comae, & uox faucibus haesit.*

Et idem 3. *Aeneidos* versu 26.

*Horrendum, & dictu video mirabile monstrum,
Nam quae prima solo, ruptis radicibus arbor
Vellitur, huic atro liquuntur sanguine guttae,
Et terram sabo maculant, mihi frigidus horror
Membra quatit, gelidusque coit formidine
sanguis.*

Et eodem sensu, lucum describens religiosum, ait Lucanus lib. 3. *Pharsaliae* versu 397.

*Illis & volucres metuunt infistere ramis,
Et lustris recubare ferae: nec ventus in illas
Incubuit filuas, excussaue nubibus atris
Fulgura: non ullis frondem prehensibus auris
Arboribus suis horror inest.*

De orto ex frigore. Virg. 4. *Aeneid.* versu 249.

*Piniferum caput, & vento pulsatur, & imbrì
Nix humeros infusa tegit, iam flumina mento
Præcipitant senis, & glacie riget horrida
barba.*

Et

Et Iuvenal. sat. i. versu 91.

*Prælia quanta illic, dispensatore uidebis
Armigero? simplex ne furor sestertia centum
Perdere? & horrētī tunicā non reddere sermo.*

Quamuis autem, qui sic frigore inhorrent, sint inculti, & inornati, tactuque asperi, ut horridum metaphorice nōnumquam ponatur pro hispido, & inornato, nihilominus hic horridum, siue horridulum positum est pro algente ob frigus, ad quod arcendum, vestem, etiam aritam, ut munus gratissimum accepit.

TRITA lacerna. Tritum, supinum à verbo, *trere*, significat rem frequentatam, & quasi usu consumptam, ut via trita; dicitur sæpius pedibus calcata, & tritum prouerbiū, frequenter sermonibus usurpatum. Sic Plautus Menechmis A&u 3. scena 3.

*Erotium. Quam tu nunc mihi nauem narras?
Menechmis. Ligneam*

*Sæpe tritam, sæpe fixam, sæpe encussā malleo,
Sic Martialis lib. i. Epigram. 92.*

*Cereā si pendet lumbis, & trita lacerna
Dimidiaſque nates Gallica palla tegit.*

Et Ouidius lib. i. de Arte,

*Trita frequensque uia est, per amici fallere
nomen:*

Trita frequensq; licet sit uia, crimen habet.
In aliquibus tamen codicibus pro trita hic, tuta legimus, ut lib. 4. Tristium elegia 6. ait.

*Ut patria careo, bis frugibus area trita est,
Dissoluit nudo pressa bis una pede.*

Et hoc modo nunc lacerna trita, vestem significat usu semiconsumptam.

LACERNA, genus erat vestis exterioris, &
Fim.

Fimbriatæ, contra pluuiarum iniurias, & ar-
cendis frigoribus proportionatę, qua maximè
in castris utebantur, ideoque, vt urbani, toga-
ta, ita castrenses, lacernata turba dicebantur.
Esse autem lacernam vestem castrensem, siue
militarem, colligimus ex illo Lucretiæ, eam
apparantis Collatino, quo tempore Ardeæ in
castris erat. Ouid. 2. Fastor.

*Mittenda est Domino, nunc nunc properata
puella,*

Quam primum nostra facta lacerna manu.
Et Propertius lib. 3. elegia 10.

*Tu tamen iniecta rectus, vesane, lacerna
Potabis galea fessus Araxis aquam.*

Et idem Propertius lib. 4. elegia 3.

*Omibus heu porcis pendens mea noxia uota,
Textitur hac castris quarta lacerna tuis.*

Tribus enim iam annis Lycota militauerat, &
quartus absque lassatione imminebat. Ute-
bantur nihilominus lacernis plebei etiam in
vrbe supra alias vestes, vt munirentur aduer-
sus frigus, & pluuias, præcipue in spectaculis
theatralibus, & erat albi coloris, vt colligitur
ex illo Martialis lib. 14. disticho 135.

Amphitheatrales nos commendamur ad usus,

Quum regis argentes alba lacerna togas.

Et ex illo eiusdem Martialis lib. 4. epigr. 2.

Speſtabat modo ſolus inter omnes

Nigris munus Horatius lacernis,

Quum plebs, & minor ordo, maximusque

Sancto cum ducẽ candidus federes:

Toto nix cecedit repente cælo.

Albis ſpeſtat Horatius lacernis.

Quandoque tamen in spectaculis, coloratis
ute-

utuebantur lacernis . Hinc Martialis libro 5.
Epigramm. 8.

*Edictum Domini Deique nostri ,
Quo subsellia certiora sunt
Et pueros eques ordines recepit ,
Dum laudas modo Phasis in theatro ,
Phasis purpureis ruber lacernis ,
Et iactas tumido superbus ore :
Tandem commodius lices sedere ,
Nunc est reddita dignitas equestris ,
Turba non premimur , nec inquinamur ?
Hæc & talia dum refert supinus ,
Illas purpureas , & arrogantes
Iussit surgere Lectius lacernas .*

Utuebantur autem lacernis etiam per urbem ,
ut innuit idem Martialis dicens lib. 6. Epig. 82 .

*Quidam me modo Ruffe diligenter
Inspectum , velut emptor , aut lanista ,
Quum vultu digitoque subnotasset :
Tunc es , tunc ait , ille Martialis ,
Cuius nequitias iocosque novit
Aurem qui modo non habet Bataniam ?
Subrisi modice , leuique nutu
Me , quem dixerat , esse non negavi .
Quur ergo , inquit , habes malas lacernas ?
Respondi : Quia sum malus poeta .
Hoc ne sæpius accidat poeta ,
Mittas , Ruffe , mihi bonas lacernas .*

Magistratu tamen fungentibus , aut functis ,
& eorumdum candidatis , turpe erat uti lacernis ,
nisi in theatro , vel pluvie tempore . Ex quo
Antonium reprehendit Cicero , dicens Philip-
pica 2. *Quod quærebas quomodo rediissem ? pri-
mum , luce , non tenebris : deinde cum calceis ,*

Et toga, nullis nec Gallicis, nec lacerna. At etiam aspicias me, & quidem, ut uideris, iratus. Ne tu mecum iam in gratiam redeas, si scias quam me pudeat nequitiæ tuæ, cuius te ipsum non pudet. Ex omnium omnibus flagitijs, nullum turpius uidi, nullū audiui, quam quod qui Magister Equitum fuisse tibi viderere, in proximum annum Consulatū peteres, vel potius rogares, is per Municipia Coloniaſq; Gallie, à qua quum Consulatus noster petebatur, non rogabatur, petere Consulatū solebamus, cum Gallicis, & lacerna cucurristi. Huius ergo generis vestem, sed fere laceram, & vſu ſemiconſumptam, ſuis recitator donabat conuiuis, quum eos algere videbat, & propterea ab eis laudabatur. Et per ſenedochen vnius ſpeciei pro alia, ut ſumen poſuit pro quocumque cibo delectabili, ita & lacernam pro quacumque veste.

ET VERVM inquis amo, verum mihi dicite de me. Qui poteſt Vis dicam? Nugariſ, quum tibi Calne pinguis aqualiculus propenſo ſeſquipede extet. Hæc dicuntur ex perſona recitantis, quaſi verum vellet audire, & moneri ſi quid peccaſſet: cui poeta reſpondet, illum nugari, cœnippetas enim conduxerat, eorumque obſtruxerat ora muneribus, & iudicia præoccupauerat. Sic Martialis lib. 8. epigram. 75.

*Dic verum mihi Marce, dic amabo,
Nil eſt, quod magis audiam libenter:
Sic & quum recitas tuos libellos,
Et cauſam quoties agis, clientis,
Oras Gallice, me, rogaſque ſemper,
Durum eſt me tibi, quod petis negare;
Vero verius ergo quid ſis audi:*

Pe.

Verum, Gallice, non libenter audis.

Profitentes ergo se veritatem audire velle, nonnisi laudes aucupabantur proprias, aliorum quin non præoccupassent auditorum mentes muneribus, quæ utique iudicium peruertunt, unde de Samuelis filijs dicitur 1. Regū 8. quod *Declinauerunt post auaritiā, acceperuntq; munera, & peruerterunt iudiciū.* Et Prouerbiorum 17. etiam dicitur: *Munera de fratre impius accipio, ut pervertas semitas iudicij.* Videtur ergo recitator iste Græchis similis, aut Epicuro, illi enim quum, factis immodicis largitionibus, Reip. exhaurirent ærarium, verbis, ærarij defensores videri volebant. Epicurus vero, quum verbis virtutem commendaret, factis eam destruebat. Eadem sententia est in Plauto, Mostellaria Actū 1. scena 3.

Ergo verum amo, verum uolo mihi dici, mendacem odi.

Præclara e, & ad rem Cicerō in Lelio inquit: *Quamquam assentatio pernicioſa ſit, nocere tamen nemini poteſt, niſi ei, qui eam recepit, atque ea delectatur: ita ſit ut is aſſentatoribus pateſcias aures ſuas maxime, qui ſibi ipſi aſſentetur, & ſe maxime ipſe delectet.* Omnisno eſt amans ſui virtus, optime enim ſe ipſa nouit, quamq; amabilis ſit, intelligit, Ego autem non de uirtute nunc loquor, ſed de uirtutis opinione, uirtute enim ipſa non tam multis prædiſſe eſſe, quam uideri uolunt; hos delectat aſſentatio: his fictus, ad eorum uoluntatem ſermo, quum adhibetur, orationem illā uanam, teſtimonium eſſe laudum ſuarum putant. Nulla eſt igitur hæc amicitia, quum alter eorum audire non uult, alter ad mētiendum paratus eſt.

Et

Et talis erat hic recitator, verum audire fugiens, vnde subditur.

QVI pote. Verba poetæ respondentis recitatori, proferenti se verum audire velle. Qui, pro quomodo. Nā ait: Qua ratione, & audacia, veritatem auderē dicere, quum me tibi cœna, & muneribus obnoxium reddideris, ita ut ea tantum dicam, quæ tibi nouerim placita, ne deinceps talibus exuar beneficijs. Accipi autem quæ, pro quomodo, constat ex illo Plauti, *Mechmis Actu 5. scena 2.*

Ecce autem litigium quæ oties edixi tādē tibi,

Ut cauere, ne uer ad me iretis cū querimonia?

Mulier. *Qui ego istuc, mi pater, cauere possum?*

Et idem *Curculione Actu 5. scena 3.*

Ita iudices, ne quisquā à me argētum auferat.

Miles. *Quod ne promissisti?*

Leno. *Qui promissi?*

Sic Cicero in *Lelio*. *Qui fieri poterat, ut eius dolore non angerer, qui mecum semper familiarissime uixisset.* Et ita etiam nunc accipiendū.

POTE, putant aliqui dici semper per apocopen, pro potest. Sed *Priscianus cap. 15.* docet esse nomen declinatū hic, & hæc potis, & hoc pote, vnde sunt, comparatiuum potior, & superlatiuum potissimus, & aduerbia potius, & potissime. Hinc *Plautus Amphitruone Act. 2. scena 2.*

Qui istud potis fieri queso.

Et idem *Plautus, Casina Actu 2. sc. 3.* inquit:

Omnibus rebus ego amorem credo, & nitoribus niture antecuenire,

Nec potis quicquam commemorari, quod plus salis, plusq. leporis hodie,

Habeat.

Ve-

Verum, ut diximus, frequenter idem valet, ac potest, seu potens est: & ita nunc accipitur.

VIS dicam? nugaris. Quamuis difficultatem, & fere impossibilitatem verum dicendi professus fuisset, subdit, nihilominus: si veritatem à me ingenue vis audire, & quid ego de te, & tuis poematibus sentiam, dicam profecto, te esse nugacem, & opera tua esse nullius momenti, & meras nugas.

QUVM tibi Calne pinguis aqualiculus propenso sesquipede extet. His verbis nugarum notatur inconuenientia in recitatore. Deducbat enim eum, qui corpore, & ventre tam erat obæso, ut aqualiculus prominere per pedem, & semis, mores habere tam leues, ut nugis oblectaretur. Nisi malis exponere, eum intellexisse de illis, quorum Deus uenter est, & quorum guttur est meditatorium latrinarum, nempe de helluonibus, & parasitis, abdomini mancipatis, qui certè, si Plinio credimus, sapere non possunt, verba Plinij sunt lib. 11. cap. 37. *Subest uenter stomachum habentibus, cæteris simplex ruminantibus geminus, sanguine carentibus nullus: Intestinus enim quibusdam ab ore incipiens, quadam uia eodem reflectitur, ut sepia, polypo. In homine adnexus infimo stomacho, similis canino. His solis animalium inferiore parte angustior, itaq; & sola uomunt, quia repleto, propter angustias supprimitur cibus, quod accidere non potest ijs, quorum spatiosa laxitas, eum ad inferiora transmittit. Ab hoc uentriculo lactes in homine, & oue, per quas labitur cibus, in cæteris ile, à quibus capaciora intestina ad aluum, hominique flexuosissimis orbibus: idcirco*
magis

magis auidi ciborum, quibus ab aluo longius spatium : idem minus solertes, quibus obestissimus venter. Vnde & Diogenes Laertius lib. 6. de Diogene Cynico loquens, ait : Ad Anaximenum Rhetorem hominem pinguem accedens, nobis quoque, inquit, tenuioribus, ventrem impartiris, nam & ipse lenaberis, & nobis utilitatem afferes. Seneca etiam ait epistola 15. Stulta est, mihi Lucili, & minima conueniens litterato viro occupatio exercendi lacertos, & dilatandi cervicem, & latera firmandi. Quum tibi feliciter sagina cesserit, & tori creuerint, nec vires umquam opimi bonis, nec pondus equabis. Adijce nunc, quod maiore corporis sarcina, animus eliditur, & minus agilis est. Itaque quantum potes circumscribe corpus tuum, & animo locum laxa. Multa sequuntur incommoda huic deditos cura. Primum exercitationes, quarum labor spiritum exhaurit, & inhabilem intentioni, ac studiis acrioribus reddit : deinde copia ciborum subtilitas animi impeditur. Itaque quum iste recitator doliarem haberet ventrem, nihil luculentum, & Camœnali suauiloquentia dignum adferre poterat, sed meras nugas.

CALVE nomen, potest substantiuè accipi, & adiectiuè. Adiectiuè eum denotat, à cuius capite capilli defluerunt, quo vitio laborasse C. Cæsarem, milites eum ducentes in triumphum, illi exprobrabāt, ita canētes apud Suetonium in Iulio cap. 51. *Urbani, seruate uxores, mæchum caluum adducimus.* Et quia idem vitium imitantur, qui capita ad cutem deradūt, *Sofia* apud Plautum *Amphitruone Actu 1, scena 1.* ait :

*Ibo ad portum, atque hæc ut sunt facta, hero
dicam meo,*

*Nisi, & is quoque me ignerabit, quod ille fa-
ciat Iuppiter,*

Ut ego hodie raso capite, caluos, capiã pileum.
Substantive vero duos novimus Caluos, qui
ante Ierisij floruerunt ætatem, quorum vnus
fuit Licinius Caluus, orator tam celebris, ut
de eloquentiæ principatu non semel cum Ci-
cerone contenderit: poeta etiam insignis, ut
inducant versus, quos in Magnum Pompeium
composuit, nempe

*Magnus quæ metuunt omnes, digito caput rno
scalpit, quid putas hunc sibi velle? virum.*

Alius, Catulli fuit familiaris, qui elegiaco
carmine Quintiliæ mortem defleuit. De quo
Ouid. 2. Trist.

*Par fuit exigui similisque licentia Calui
Detexit varijs, qui sua facta modis.*

Et Propertius in æmulum ad Cynthiam ait
libro 2. elegia 19.

*Ista meis fiet notissima forma libellis
Calve, tua venia, pace, Catulle, tua.*

Et idem Propertius ad Lynceum poetam, eo-
dem libro 2. elegia 25. inquit:

*Hæc etiam doctis confessa est pagina Calui,
Quum caneres misera funera Quintiliæ.*

Si nunc sumatur adiectivè, aliquem appellat
saltem caluescentem. Si vero substantivè, di-
cere intendit. O stulte recitator, qui declama-
tionis affectata gravitate, vel poematum ele-
gantia, Caluis, Oratori, & poetæ, te ipsum præ-
ponis, scias velim, Te nugas tantum dicere.
Vel Caluum nominat per ironiam.

ALVA-

AQUALICULUS diminutivum est ab *aqualico*: hoc autem significat tam illud sordidum, & immundum vas ex quo sues sorbent: quam intestinum, ex quo fieri solent farcimina: quam etiam aluum, siue ventrem, in quem totius corporis defluunt sordes, & ita accepit Tertullianus aduersus Psychicos cap. 16. dicens: *In nostris xenophagis blasphemias ingerens casto Isidis, & Cybeles eas ad aquas: admisso testimoniale comparationem.* Hinc divina constabit, quam diabolus, diuinorum emulator, imitatur. Ex veritate mendacium struitur, ex religione superstitio compingitur; hinc tu eo irreligiosior, quanto Ethnicus paratior. Ille denique Deo idolo gulam suam mactas, tu Deo non ris, Deus enim tibi venter est, & pulmo templum, & aqualiculus altare, & sacerdos cocus, & sanctus spiritus nidor, & condimenta charismata, & rutilus propheta vetus est. Sic etiam Seneca Epistola 90. ait: *Receptas fruges in os, concurrrens inter se duritia dentium frangis, & quidquid excidit, ad eosdem dentes lingua refertur, tunc vero saline miscetur, ut facilius per fauces lubricas transeat: Quum peruenit in ventrem, aqualiculus feruore concoquitur, tunc demum corpori accedit.* Nisi hic aqualiculi nomine stomachum malis intelligere; At in verbis Persij aqualiculus est aluus, in quem totius corporis sordes confluunt.

PROPENSO. A verbo propendere, est procliuis, siue pronus, & vehementer inclinatus. Sed nonnumquam sumitur pro magno, ut in argumento Truculenti Plautini.

Miles aduenit

L 2

Na-

Natque causa dat propensa munera .

Et ita hic aqualiculus propensus, erit valde magnus: quem locum ita exponit hic Cornutus. [Hoc dicit, Quomodo potes verum amare, quum sis nugigerulus? vel Quum, ò Calve Senator, abundantia ciborum pinguis sis, & ventrem habeas ultra sex pedes extensum, quomodo, tanta tensus crassitudine, possis aliquid subtile, vel tenue sapere? operam scribendo perdis, quum ventri tuo indulgeas, ut in pinguedine crescat. Tractus sēsus ex Græco versu, quo significatur ex ventre crasso, tenuem versum non nasci.]

SESQUIPEDE. Sesquipes est mēsurā unius & dimidij pedis. Perperā ergo Cornutus iam relatus, sesquipede interpretatur, ultra sex pedes. Ex quo, & alijs argumentis infra adducendis, conuincor credere, Cornutum commentaria in Persiū scribentem, non esse illum qui eundem in Stoicam introduxit philosophiam, sed alium posterioris æui, & inferioris notę, grammaticum. Sesqui ergo indeclinabile est, vnum significans, & dimidium eius rei, cui adiungitur. Hinc Plinius iunior libro 4. epistola 9. ait: *Egeram horis tribus, & dimidia, supererat si squi hora: nam quum è lege, accusator sex horas, nouem reus accepisset, ita diuiserat tempora, reus, inter me, & eum qui dēclurus post erat, ut ego quinque horis, ille reliquis uteretur.* Sic Varro lib. 1. de re rustica cap. 27. *Solis cursus annalis, primum fere circiter ternis mensibus ad fructus, est diuisus in quatuor partes totas, & idem subtilius, sesqui mensibus ita esse.* Sesquimensis ergo est tempus unius mensis

his

lis, & semissis, quum annus solaris, duodecim constet mensibus, & ita sesqui significat vnum integrum, & iterum dimidium eius, cui adiungitur. Sic Martialis libro 8. Epigramm. 59.

*Summa Palatini poteras equare Colossi,
Si fieres breuior, Claudia, sesquipede.*

Sic Charmidi non cognito, de ipsomet Charmide, ait Sycophanta apud Plautum, Trinumm. Adu 4. scena 2.

Sesquipede quidem est, quam tu longior.

EXTAT, quandoque idem valet ac est, siue superest & durat: sic loquitur Cicero pro Archia dicens: Ego multos homines excellenti animo, ac virtute fuisse, & sine doctrina, naturę ipsius habitu prope diuino, per seipsos & graues, & moderatos extitisse fateor. Et sic extare dicuntur, quę nondum exciderunt. Sic de suis libris inquit Ouidius lib. 1. Tristium elegia 6.

*Quę quoniam non sunt penitus sublata, sed
extant;*

Pluribus exemplis scripta fuisse reor.
Proprie tamen extare, est eminere, & apparere. Sic Ouid. 4. Tristium elegia 3.

*Magna minorq; ferę, quarũ regis altera Graias,
Altera Sidonias, viraque sicca, rates,
Omnia quum summo posita videaris in axe,
Et maris occiduas non subeatis aquas.
Æthereamq; suis cingens amplexibus arcem,
Vester ab intacta circulus extet humo.*

Aspicite &c.

Et in eodem sensu loquitur Virgilius, dicens lib. 3. Georgicę versu 368.

*Intereunt pecudes , stant circumfusa pruinis
Corpora magna boum , confertoque agmine
cerui*

*Torpent mole noua , & summis vix cornibus
extant .*

Et ita obesus venter huius recitatoris, extabat, eminebat, & erat porrectus pede, & semisse.

O IANE à tergo quem nulla ciconia pinxit, nec manus auriculas imitata est mobilis albas, nec lingue quantum sciat canis Appula tantum Vos, ò patricius sanguis quos viuere fas est, Occipiti ceco, postica occurrere sanne. Reprehendebat recitatorem, qui tamen ad suos prouocauerat sibi plaudentes per verbum Euge, vel Belle. At poeta iam etiam dixerat, verum videre non posse, vel loqui eos, qui cœnis, & muneribus erant præoccupati, ni talibus carere vellent. Nunc innuit hos eosdem adulatōres, in faciem omnia, vt adamussim elaborata commendare, sed à tergo eadem irridere. Et quum nullus, nisi solus Ianus, oculos in occipitio habeat, ideo omnes irrisioni patere, solusque Ianus felix, quem nemo subsannat. Meminit autem trium sannarum specierum, quæ sunt, rostri ciconiæ, auriculæ asini, & lingue canis. Inuocat ergo, vel, per indignationem, exclamat: *O Iane*, quem nulla ciconia pinxit à tergo, quippe qui illud etiam haberes oculatum. Credidere plerique Ianum eundem esse ac Solem, duasque habere facies, quia sua præsentia, diem, absentia, noctem constituat. Quidam eum dixere quadrifrontem, siue ob quatuor orbis cardines, quos per-

cur;

currit, siue ob quatuor anni tempora, quæ accedendo, & recedendo inducit. Alij dixerunt Ianum esse Cælum, sic appellatum quasi *Banus*, quia est in continuo motu. Eiusque uxorem nominant *Tirteam*, Armenicè vero *Ariciam*, & Latinè *Terram*: quia iuxta philosophorum placita, sublunaria cuncta, Cælum agnoscunt ut principium actiuum, agens, & mouens, Terram vero ut passiuum, siue materiam. Alij denique ferunt, Ianum fuisse antiquissimum *Italix Regem*, qui tunc regnauerit, quum mûdus erat adhuc aureus, aurea scilicet illius ætate, quia iustitia in eo vigebat, nec homines erant vitijs manciparij. De illo asserunt, fuisse sapientem, ac religiosum, & homines circa religionem instaurasse, eisque tradidisse ritus sacrificandi, & colendi Deum. Docuisse etiam agriculturam, & rationem plantandi vineam, vinumque ex ea habendi. Qui quum summa præditus crederetur prudentia, & tam præterita scire, quam futura, duas habere facies fingebatur, ut denotarent eum oculis, qui in occipitio erant, præterita, eis vero qui in facie, futura prænoscerent. Ianus iste Saturnum, Regno à Ioue pulsum, ad se venientem, nedum hospitio, sed in Regni etiam recepit societatem, & simul vnanimi administrarunt consensu. Existimant quidam, Ianum istum eundem fuisse cū Noëmo, idque cum alijs, cum sequentibus suadent argumentis. Primum ex nomine *Iain*, quod Noëmo conueniebat, eo quod fuerit primus vini inuentor, Hebraice autem vinum *Iain* appellatur, à *Iain* vero leui mutatione, Ianus

fieri potuit. Secundum eo, quod Iano in signum imperij
 baculum tribuebant, & virgam: idque Noemo
 maxime conuenit, qui solus, post diluuium,
 mundum vniuersum in sua familia, vnica su-
 perstita, rexit, & gubernauit. Tertium ex dua-
 bus faciebus, denotantibus præteritorum me-
 moriam, & præuidentiam futurorum: huius-
 modi autem symbolum nemini conueniētius,
 quam Noemo poterit adaptari, qui & quæ
 fuerant ante diluuium, per sexcentos viderat
 annos, & quæ post diluuium, per trecentos
 quinquaginta. Quartum quia Ianus, Ogyges
 ab aliquibus dictus fuit, qui mundum à di-
 luuio seruauit; id tamen dixerunt æquiuo-
 cantes, nescientesque discernere diluuium
 particulare, quod fuit tempore Ogygis, ab
 vniuersali, quod Noemi tempore extitit: &
 hinc etiam habetur Ianus esse Noemum.
 Quintum ex toreumatibus, in quibus ex vna
 parte insculpta erat facies bifrons, quam dixi-
 mus Noemo conuenire: ex alia vero nauis,
 quam dixerunt illam significare, qua Satur-
 nus è Creta ad Ianus nauigauit: sed melius
 arcam denotabit, qua, Noemi opere, huma-
 num genus ex vniuersali diluuiio seruatum
 est, maxime quum teste Polidoro Virgilio,
 Noemus primus nauigationis, & constructio-
 nis nauium author fuerit, vt merito in toreu-
 matibus Iani, si ipse est Noemus, nauis debue-
 rit insculpi, in eius rei memoriam. Sextum
 quia teste Macrobio lib. 2. Saturnaliorum cap.
 9. Ianus dictus est *Consuuius à consereudo, id est*
propagine generis humani, quæ Iano authore
con.

conferitur : id autem certissime Noemo convenit, qui, post Adamum, indubitatum est humani principium generis, à quo gentes omnes quæ nunc sunt, & quæ unquam fuerunt post diluvium, generationis traxerunt originem. Tandem quia quum Plutarchus de Iano asseruerit, eum fuisse politicum, & agricolationis potius, quam bellandi studiosum: Noemum bella exercuisse nusquam legimus, bene tamen in capite 9. Genesis, eum fuisse virum agricolam, qui terram exerceret, & vineam plantavit. Hæc pro asserendo: sed pro negando, rationes non desunt, quæ quum non sint ad rem, ab eis referendis abstinemus. Sufficit dicere, Persium nunc asserere voluisse, Ianum non patuisse sannæ, & irrisioni, quia quum hæc non fieret nisi in non videntem, & à tergo, Ianus subsannari non poterat, siquidem à tergo etiam videbat.

CICONIA avis est serpentibus visitans, eisdemque pullos nutriens. Hinc Iuven. sat. 14.

Serpente, ciconia pullos

Nutrit, & inuenta per densa rura lacerta.

De hac ave Plinius lib. 10. cap. 23. inquit: Cornelius Nepos, qui Divi Augusti principatus obiit, quum scriberet surdos, paulo ante captos saginari, addidit, ciconias magis placere, quam grues, quum hæc nunc ales inter primas expectatur, illam nemo velis attigisse. Ciconiæ, quonam è loco veniant, aut quo se referant, incompertum adhuc est: è longinquo venire non dubium, eodem quo grues modo, illas hyemis, has æstatis advenas. Abitura congregantur in loco certo, comitæque sic, ut nulla sui generis relinquantur, nisi

captiva, & serua, cen lege prædicta die recedunt. Nemo vidit agmen discedentium, quum discessurum appareat: nec venire, sed venisse, cernimus, vtrumque nocturnis fir temporibus. Et quamuis vltra citraue peruolent, numquam tamen aduenisse usquam, nisi noctu existimantur. Pythonos comen uccant in Asia, patentibus campis, ubi congregatæ inter se commurmurant, eam quæ nouissima aduenit, lacerant, atque ita abeunt. Notatum, post idus Augusti, non temere uisas ibi; sunt qui ciconijs non inesse linguas confirmant. Honos ijs serpentium exitio tantus, ut in Thessalia capitale fuerit occidisse, eademque legibus pena, quæ in homicidam. -- Ciconice nidos eosdem repetunt, genitricum senectam inuicem educant Augusti tempore ciconiarum pullis vesci coeperunt, prætuleruntque gruibus, ut Plinius citatus, ex Nepote refert, & imperante Nerone adhuc in mensarum delicijs erant, unde Petronius ait in Satyrico:

*Ciconia est grata, peregrina, hospita
Pietatukultrix, gracilipes crotolistria
Aus exul hyemis, titulus tepidi temporis,
Nequitia nidum in tacabo fecit meo.*

Quis autem primus eas mensis intulerit, adhuc quæritur, Prætorium fuisse indubitatum est, asserunt de Sempronio quidam, alij de Asellio, nonnulli de Ruffo, unde est scazon auteris incerti.

*Ciconiarum Ruffus iste conditor,
Hic est duobus elegansior Plancius,
Suffragiorum puncta non suls septem,
Ciconiarum populus vltus est mortem.
Sed breui talis tibi gratia deflagrauit: erat
anim*

enim caro pravi succi, concoctu difficilis, & non parum noxij atque pestilentis. De ciconia nihilominus physiologi mirabile quiddam referunt, ipsam nimirum parentes suos iam ætate confectos, & effætos viribus, ideoque alis destitutos, humeris gestare, quæ de causa in verbis relatis, Petronius pietatibultricem dicit, & Epiphanius in sua physiologia cap. 24. inquit: *Hæc auis patrem, & matrem, admiranda pietate in senectute alit.* Et Ambrosius lib. 5. Hexameronis cap. 16 [Quam vero rationabilium excedat pietatem, ac prudentiam, auis huius contemplatio, considerandum, quæ nec post exemplum quidem, irrationabilium quisquam naturæ imitari potuerit. Nam depositi patris artus, per longævum senectutis, plumarum tegmine, alarumque remigio nudatos, circumstans, sub alas pennis proprijs fouet. Et quid dicam collatio cibo pascit, quando etiam ipsa reparat naturæ dispendia, ut hinc atque inde sublevantes senem, fulcro alarum suarum ad volandum exercent, & in pristinos usus desueta iam reuocent prius membra parentis. Quis nostrum leuare ægum non fastidiat patrem? Quis fessum senem suis humeris imponat, quod in ipsa historia vix credibile habetur? Quis, ut pius sit, non hoc seruulis mandat obsequium? At vero aibus non est grane, quod pietatis est plenum: non est onerosum, quod soluitur naturæ debito. Non recusant aues pascere patrem, quod etiam, præscripta necessitate, sub terrore pernarum plerique hominum recusarunt. Aues non scripta, sed nata lex stringit. Aues ad hoc

munus nullo præcepto conueniunt, sed gratiæ naturalis officio. Aues non erubescunt reuerendi senis membra portare, est enim vectura pietatis. Quod eousque frequenti testificatione percrebuit, ut congruæ mercedem remunerationis inuenerit, Nam Romanorum usu, pia aues vocatur, & quod vix vni Imperatori, Consulto Senatus delatum dicitur, hoc istæ aues in commune meruerunt. Habent ergo aues istæ decreto patrum, id propriæ insigne clementiæ, pios enim filios patrum prius oportuit iudicio prædicari. Habent etiam vniuersorum suffragia, nam retributio beneficiorum, *ἀντιπελαρῶσις* nominatur, *πελαρῶς* enim ciconia dicitur. Virtus itaque ab his nomen accepit, quum relatio gratiarum, ciconiæ vocabulo nūcupetur.] At Prænestini per Apheresim, pro Ciconia, coneam dicebant, ut asseritur à Plauto Truculento Actu 3. scena 2. vbi sic colloquuntur Astrophium, & Strabilax.

Strabilax. Tene hoc tibi

Rabonem habeto, mecum ut hac nocte fies.

Astrophium. Perij. Rabonem! Quam esse dicam hanc beluam?

Quin tu arrabonem dicis?

Strabilax. At facio lucri, .

Ut Prænestinis coneam esse ciconiam.

Hoc tamen loco ciconiæ nomine intelligitur quædam irrisiōis species, quæ fiebat, pollice, & indice extensis, iunctisque, reliquis vero digitis intra volam complicatis, ut ciconiæ caput, & rostrum repræsentarent; & deinde exporrectione brachij, denotantis longissimum ciconiæ collum, huius crebra agitatione, si-

mulabant quasi rostro percuterent eum, quem post tergum irridebant. Et hæc est prima earum sannarum species, quarum, ex hoc Persij loco acceptarum, meminit Hieronymus ad Rusticum Monachum dicens: [Ne credas laudatoribus tuis, immo irrisoribus aurem ne libenter accomodes, qui quum te adulationibus fouerint, & quodammodo impotem mentis effecerint, si subito respexeris, aut ciconiarum deprehendes post te colla curuari, aut manu auriculas agitari asini, aut extuantis canis protendi linguam.]

PINSIT. Pinsere verbum tertiæ, & pinsare primæ coniugationis, proprie est in pila, aut mortario contundere, frangere, terere, aut comminuere. Antiqui enim ante molarum usum, frumenta igni torrebant, deinde in pilas missa, terebāt, siue comminuebant pistillis: indeq; pinsores, & pistores dicebantur, ut, etiam pistrinum erat locus, ubi talia fiebāt. Et nunc vocabula remanserunt, etiam re mutata, nam pistrinū est instrumentum, quo, mola trusacili frumenta conteruntur: pinsores vero, & pistores, quicumque in farina operantur. Ab hac autem primæ uel pinsendi significatione, pinsēdi vocabulum trāslatum est ad significandū crebro percutere instrumento contundente, ut lapide, ligno, malleo &c. & quia auium rostrum videtur simile tali instrumento, hinc actio hic descripta, dicta est pinsatio ciconiæ.

NEE manus auricula imitata est mobilis albas. Et subintelligitur inuocatio iam posita, O Iane, ad quem à tergo irridendum, nec manus mobilis imitata est albas auriculas, Ex-

pri-

primitur his verbis. secundus irrisiōis modus, cuius expertus, & securus erat Ianus à tergo oculatus : non enim sic irridebantur, nisi qui non aduerrebant. Fiebat autem, applicando temporibus, utriusque manus extensæ pollices, & easdem manus sæpe mouendo, ad aurium asini imitationem: ut enim hominum aures, sensibus, etiam internis, ac voluntati, sunt quoad motum omnino inobedientes, ita asinorum sunt omnium mobiliore. Et sunt hæc, à parte saltem interiori, albæ, unde hæc aures, sicut & populorum folia, denominantur albæ, per senecdochen partis pro toto. Putant aliqui hanc irrisiōem originem habuisse ab asininis auribus Midæ, de quo dicemus ad illa verba versus 121. sequentis.

Auriculas asini Mida Rex habet.

Cui sannæ affinis est illa, quæ fit per crebram capitis motionem : nam quia aures ad nutum mouere non poterant, tota mouebant capita. Quo irrisiōis genere, Deicidæ Christum sannabant, ut legimus Matthæi 27. & Marci 15. *Prætereuntes autem blasphemabant eum, mouentes capita sua.*

NEC linguae quantum fitiat canis Appulæ vixitum. Hæc est tertia irrisiōis species, & inuenit hic Brachilogia, seu verbi præteritio, & Apostrophen, subintelligitur enim, esertæ, ut dicere velit. O Iane, ad quem à tergo irridendum, nullæ sunt linguae tantum esertæ, quantum esertetur lingua canis Appulæ fiticulosa. Fit enim hæc irrisio per esertionem, sine prolationem linguae, more canum siti, calore, aut fatigatione æstuantium.

Cuius.

Cuiusmodi irrisione utebatur Gallus ille, aduersus quem in Anienis ponte pugnavit T. Manlius, quam rem sic narrat Liuius lib. 7. 25 *Urbe Condita* cap. 10. *Armatum, adornatumq; aduersus Gallum solide latum, & (quoniam id quoque memoria dignum antiquis visum est) linguam etiam ad irrisum eferentem, producit.* Et de eodem Gallo inquit Quadrigarius in annalibus, ut refert Io: Baptista Plautius hic; *Gallus irridere cepit, atque linguam eferre.* Sic ergo nunc dicit, nullum potuisse irridere Ianum, proferendo linguam, quantum eam profert canis Appula, quum sitit. Meminit autem Canis Appulae, quia quum ea regio estate sit feruentissima, & aquarum venis indiga, adeo ut ab Horatio fuerit dicta siticulosa, Epodo ode 3.

Nec tantus vnquam siderum insedit vapor.

Siticulosae Apuliae

Canes ibi linguis frequenter eferre coguntur.

VOS ò patritius sanguis. Nititur his verbis nobiliores dignioresque reuocare ab auditate gloriæ, prouenturae ex recitatione: & quasi dicit, esse quidem excusatione dignos illos, qui ob inopiam, & ventris inanitatem, compelluntur recitare, quum nesciant aliter sibi victum comparare, etiam si propterea nonnumquam irrideantur, & explodantur, ut non semel accidit Eumolpo apud Petronium in Satyricon; at quod quis diues, & sanguinis claritate conspicuus, laudes ex recitatione querens, in substantiationis incidat periculum, intolerabile videtur. Sanguis autem patritius dictus est more antiquorum, quando vocandi cum nominandi

casu eandem habebant terminationem, sic
 Horatius in Arte: *Vos ò*

Pompilius sanguis carmen reprehendite.

Et Virgilius 12. Æneidos versu 192.

*Sacra, deosq; dabo, socer arma Latinus habeto
 Imperium sollemne socer, mihi moenia Teucri
 Constituent.*

Et idem 1. Æneidos versu 738.

*Adspice lætitiæ Bacchus dator, & bona Iuno,
 Et vos ò cætum Tyrii celebrate fauentes*

Patricij autem à nonnullis creduntur esse ij-
 dem Senatores, vel Senatorum progenies: &
 hi mouentur ex verbis Liuij, dicentis de Ro-
 mulo lib. 1. ab Vrbe Condita cap. 8. *Quum iam
 virum haud pæniteret, cõsilium deinde viribus
 parat, centum creat Senatores, sine quia is nu-
 merus satis erat, siue quia soli centum erant, qui
 creari possent patres: patres certe ab honore, pa-
 tricijque progenies eorum appellat.* At Publius
 Decius Mus apud eundem Liuium libro 10.
 cap. 8. ait: *En unquam fando audisti patricios
 primo esse factos, non de cælo demissos, sed qui pa-
 trem ciere possent, idest nihil ultra, quam inge-
 nuos.* Ex quo habemus, non statim ac quis
 Senator esset, esse etiam patricium, nam vlté-
 rius requirebatur, vt patrem ciere posset. Et
 id confirmant verba Suetonij in Octauio cap.
 2. dicentis: *Ea gens à Tarquinio Prisco Rege
 inter Romanas gentes allecta in Senatum, mox
 à Seruio Tullio in patritias transducta, proce-
 dentes tempore ad plebem sese contulit, ac rursus
 magno interuallò, per D. Iulium in patriciasum
 rediit.* Sic etiam Tacitus lib. 11. Annalium
 cap. 7. ait: *Iisdem diebus in numerum patricio-*
 rum

rum adsciuit (Claudius) Cæsar uetustissimum quemq; è Senatu, aut quibus clari parentes fuerant, paucis iam reliquis familiarum, quos Romulus maiorum, & L. Brutus minorum gentium appellauerant, exhaustis etiam quas Dictator Cæsar lege Cassia, & princeps Augustus lege Senia sublegere. Libro etiam 1. Institutorum Ciuium Titulo, quibus modis ius patriæ potestatis soluitur §. Filiusfamilias, dicitur: Filiusfamilias si militauerit, uel si Senator, uel Consul factus fuerit, remanet in potestate patris: militia enim, uel Consularis dignitas, de patris potestate filium non liberat. Sed ex constitutione nostra, summa Patriciatus dignitas, illic. Imperialibus codicillis præstitis, filium à patria potestate liberat. Sed quum Senatoria dignitas valde sit conspicua, etiam si patricia non foret ea maior, adhuc nefas esset eam obijcere sanæ, immo alios defendere deberet ab irrisione.

SANGVIS autem propriè est unus è quatuor humoribus corporis animalis: & quando intra illud continetur, propriè sanguis dicitur: si vero effluerit, cruor potius appellatur. Sed sumitur etiam pro progenie, & ita Virgilius 1. AENEIDOS versu 553.

*Sunt & Siculis regionibus urbes,
Armaq; Troianoq; à sanguine clarus Acestes.*
Et 2. AENEIDOS versu 74.

Hortamur fari, quo sanguine cretus.
Sic idem 4. AENEIDOS versu 191.

Venisse AENEAM Troiano à sanguine cretum.
Et idem eodem libro 4. versu 230.

Genus alto à sanguine Teucro Proderes.
Sic Vlysses 13. metamorphoseos.

Nam

*Nā genus, et proavos, & quæ non fecimus ipsi,
Vix ea nostra uoco: sed enim quia retulit Ajax
Esse Iouis pronepos, nostri quoque sanguinis
author*

*Iuppiter est, totidemq; gradus distamus ab illo.
Nam mihi Laertes pater est, Arceſius illi,
Iuppiter huic, neque in his quisquam damna-
tus, & exul.*

*Est quoq; per matrem Cyllenius addita nobis
Altera nobilitas, Deus est in utroque parente,
Sed neque materno, quod sum generosior ortu,
Nec mihi, quod pater est fraterni sanguinis
inſons*

Proposita arma peto.

In quibus Ouidij verbis, sanguis bis nomina-
tur, & quidem secundo loco proprie pro hu-
more: primo vero pro progenie: at nunc san-
guis patricius non est positus, nisi pro origine
generationis nobilium, siue patriciorum.

QVOS uinere fas est. Existimant quidam,
credentes poetam nunc loqui illis magnati-
bus, qui liberales corruperant disciplinas, eas
supine, & negligenter tractantes, & nihilomi-
nus à madidis, vel corruptis auditoribus glo-
riam, & laudem captabant, id dictum ironice:
& certe si quod credunt, verum foret, non nisi
ironice, talibus, vita optari posset. Ceterum
quia indefinitè patricos appellauit, non ob-
stat intelligi loquutus illis, qui patriciatus
muneribus digni, vita, & immortalitate potiri
debent, utpote quum eorum sanctis moribus,
iustitia, fortitudine, prudentia, & sapientissi-
mis consilijs, stet Resp.

OCCEPIT cæcæ. Occiput est pars posterior

ea-

capitis, ab ob, nempe contra, & caput, quasi capiti, idest fronti aduersa. Sic accepit Aufonius Epigrammate 13.

*Crine regis faciem: cognosci nolo. Sed heus tu
Occipiti calus es: ne teneat fugiens.*

Et sic etiam Plautus Aulularia Actu 1. sc. 1.

Quæ in occipitio quoque habes oculos, pessima.
Iure autem hic occipitium denominatur cœcum, utpote cui à natura negati sunt oculi, & concessi tantumincipiti, seu fronti. Etto ista, negatio sit, non vero priuatio.

POSTICUM occurrite sanne. Posticum propriè est ostium situm à posteriori ædium parte, ita dictum à post stando. Sic Plautus Stichus Actu 3. scena 1.

Est etiam hic ostium

*Aliud autem posticum, nostrum harum ædium
(Postica parte magis vsuntur ædium)*

Ea ibo obsonatum.

Sic Horatius lib. 1. Epistola 5.

Atria seruantem, postico falle clientem.

Posticam augures appellabant septemptrionalem Cœli plagam, sicut meridionalem, anticam, quia, quum inaugurabantur, meridiem spectare iubebantur, indeque factum, ut quæ pone forent, vel fierent, postica dicerentur. Et ita sanna postica, est, facta post occipitium.

OCCURRITE. Occurrere est obuiare, & ex aduerso procedere. Sic Iuuenalis satyra 1. versu 69.

Occurrit matrona potens.

Sed aliquando est obstare, sive impedire. Et sic infra sat. 3. versu 64.

Veniens occurrite morbo.

Sic

Sic Lucretius lib. 6. versu 3. ait Epicurum monstrasse viam.

Et quibus è portis occurrì cuique deceret.

Et ita nunc rogantur heroes, nobiles, & magnates, vt occurrant, obstant, & impendant irrisiones, & subfannationes occultas, à tergo factas.

SANNÆ postica. Sanna est irrisionis species, quæ fit ex occipitio, seu à tergo eius, qui irridetur, distorto ore, contractis labijs, cum anteriorum dentium ostentatione. Sic Iuvenalis satyra 6. versu 306.

*I nunc, & dubita qua sorbet aera sanna ?
Tullia.*

Inde sanniones dicti, qui vt alios irrideant, totius corporis membra detorquentes, seipsum nedum ridiculos, sed & deridendos præbent. Sic Cicero lib. 2. de Oratore ait: *Quid enim potest esse tam ridiculum, quam sannio est, qui ore, vultu, imitandis motibus, voce, denique corpore, ridetur ipse ?* Et ad familiares lib. 9. epistola 16. *De villa Ceciliana, & curasti diligenter, & scripsisti facetissime, itaque puto me prætermisurum, salis enim satis est, sannionum parum.*

PARAPHRASIS TEXTVS SECVNDI SATYRÆ PRIMÆ.

Scribimus in nostris clausi Musæis, tam declamationes, & orationes solutas, quam versus, & poemata, idque stylo tam alto, siue magniloquo, vt quamuis recitans sit amplo largeq; præditus pulmone, crebris nihilomi-
nus

nus indigeat anhelitis, & respirationibus, ut recitet ista taliter cōposita, quum calamistratus, & noua ac pretiosa indutus veste, digitis, etiā gēmat, ipse pallidus, legens ē sublimi sede, populo adstāti, voci medens pharmaco illā molliente ad varias flexiones, & molliē oculis præ se ferens, dicit. Et tunc videre poteris magnates Romanos subfilire, & turbatas emittere voces, quando sententiæ sic recitantis mentem intrantes, mouent in ea libidinem. Te autem non pudet, quum sis ætate prouectus, alienis placere auribus, & quidem talibus, quibus rite dicas, serue verbero. Sed quæ ex tot in colendis studijs exantlatis laboribus referam utilitatem, si mihi negetur laudis messis? maxime quum absconsa eruditio, ad instar caprifici & fermenti, cor etiam saxum discindat, ut erumpat? At, ne ad hanc rerum deuenimus conditionem, ut senes pallidi putent nihil prodesse sapientiam, nisi hæc alijs innotuerit! Verum gloriosum est monstrari digito tamquam laudabili, ex dictis, vel factis egregijs: & maxime si mea scripta à ludimagistris imitanda discipulis proponantur. Ecce autem Romanis conuiuio exceptis, post epulas Magnas quidam purpura indutus, postquam fortiter nares emunxit, illis quærentibus sermonem de heroibus, narrat fabulas de Phyllide, aut Hypsipyle, & alia huius generis lacrymabilia: & voce tenera, sententias magis emollit. Et quum conuiuæ assensu fuerint, creditum est cinerem poetæ, qui talia scripserat, esse felicem, & terram illi aggestam esse lenem; & siquidem plaudere pergant, inmiscabunt

erunt ex illius tumulo violas, floresque nascituros. Hæc tamen irridenti, & subsannanti, dictum est, num sit qui renuat populi laudes, & qui, locutus digna immortalī memoria, relinquere nolit scripta nō amandanda salsamētarijs. Cui ille utiq; quū scribo, si quid forte apte docteq, elaboratū exciderit, (quādo talis scriptor est rarus, ut phoenix) sed si exciderit, non metuo laudari, nec tamen puto ultimū finem meorū studiorum esse tuā laudationem, quā si introspexeris, ignorantiæ, avaritię, adulationis, & similium vitiorum cōgerie fartam videbis. In meis ergo poematibus non inuenies Accij Labeonis Iliadem, qui esto, tale opus componēs, sæpius helleborū biberit, ineptitudinē tamen nō euasit: nec inuenies exiguā saltē elegiā similem dictatæ a madidis proceribus: nec aliquid scriptum in tabulis ē pretiosissimo, & incorruptibili ligno citrio. Sed tu, auditoribus ad cœnam vocatis, apponis inter cœteras pretiosissimas epulas, etiam modo sętę suis vbera, & eosdem vestium lacernarumque muneribus donas, eorum sic occupans rationis iudicium, ut verum videre non valeant. Unde quando proferis te veri amantem esse, & verum audire velle iudicium de tuis operibus, ut liberē ingenuēque proferam quæ sentio, mihi videris ineptire, aut nugari, quum facta sint dictis contraria: quod tamen te omnino dedecet, nam quum Caluo te similem credas, & corporis mole sis tantus, ut tuum abdomen per pedē promineat, & semissem, leues omnino nugas horrere deberes, ni rideri, & subsannari velis. Non enim es similis Iano, quem

quam

(quum etiã à tergo foret oculatus) nullus ir-
ridere poterat imitando rostrum ciconiæ di-
gitorum iunctione, & rotatione brachij : imi-
tando auriculas asini, temporibus manus ap-
plicando, easque sæpius mouendo : nec eser-
tione, & prolatione longæ linguæ, imitando
canes siticulosæ Apuliæ : immo quia cæcus
vndique es, circumquaque subsannari potes.
Quod ad me autem attinet, vos inuoco nobi-
les, & verè heroes, quos decet immortali vita
frui, prohibete huiusmodi occultas, & de-
post tergus, irrisiones, &c.

TEXTVS TERTIVS

SATYRÆ PRIMÆ.

Quis populis sermo est? Quis enim nisi
 carmina molli
 Nunc demum numero fluere, ut per
 læue seneros.

65 Effundat iunctura ungues, scit tendere versū
 Non secus, ac si oculo rubricam dirigat vno.
 Sive opus in mores, in luxum, in prædia Regū
 Dicere res grandes, nostro dat Musa poeta,
 Ecce modo herois sensus afferre videmus

70 Nugari solitos Græcè, nec ponere lucum
 Artifices, nec rus saturnum laudare, ubi corbes,
 Et focus, & porci, & fumosa Palatia foeno,
 Vnde Remus: sulcoq; terens dentalia Quinti,
 Quum trepida ante boues Dictatorem induit
 vxor.

75 Et tua aratra domū Licetor tulit, Euge poeta.
 Est nunc Bryse, quem venosus liber Acci,
 Sunt quos P. cuiusque, & uerucosa moretur
 Anthiope, ærumnis cor lustrificabile sulca.

Hos pueris monitus patres infundere lippos,
 80 Quum uideas, quæris ne vnde hæc sartago lo-
 quendi

Venerit in linguas! Vnde istud dedecus, in quo
 Trossulus exultat tibi per subsellia læuis?
 Nil ne pudeat capiti non posse pericula cano
 Pellere, quin tepidum hoc opes audire, De-
 center?

85 Flr es, ait Pedio: Pedius quid? crimina rassis
 Librat in anæsthesi: doctas posuisse figuras
 Lam-

Laudatur, Bellum hoc. Bellum hoc ? An Ro-
mule ceues ? (assem

Men moueat quippe , & canter si naufragus ,
Protulerim ? Cantas quum fracta te in trabe
pictum

90 *Ex humero portes ? Verum nec nocte paratum*
Plorabit, qui me volest incuruasse quarela .
Sed numeris decor est , & iuniora addita
crudis :

Claudere sic versu didicist, Berecynthius Attin,
Et qui ceruleum dirimebat Nerea Delphin ;

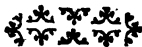
95 *Sic costam longo subduximus Appenino.*
Arma, virum, nonne hoc spumosum, & cortice
pingui ?

Ut ramale vetus praegrandi subere coctum .
Quidnam igitur tenerum , & laxa cernice le-
gendum est ?

Torna Mimalloneis implerunt cornua bombis,
100 *Et raptum uisulo caput ablatura superbo,*
Bassaris, & lyncem Menas flexura corymbis,
Etion ingeminas lacrymabilis affonat Echo,
Hac fierent si testiculi uena ulla paterni
Viueret in nobis ? summa delumbe salina

104 *Hoc natat in labris, & in udo est Menas, &*
Arbis ,

Nec pluteum cedit, nec demorsos sapit ungues

COMMENTARIUM

IN

TEXTVM TERTIVM

SATYRÆ PRIMÆ.

VIS populi sermo est? Quis enim, nisi carmina molli, nunc demum numero fluere. Postquam generaliter poetice, atque eloquentiæ reprehendisset corruptores, nunc incipit specialia quædam earundem facultatum vi-

tia insectari, nempe molliem imperitiæ conjunctam, & huic oppositam scabrositatem, maximè natam ex verbis inusitatis, aut obsoletis. Eademque exaggerat vitia in causis forensibus, damnans compositionem prurientem auribus, & calamistratam, verborum, siue clausularum lenocinijs, siue robore probantium argumentorum, & multo magis earundem orationum lasciviam. Quum ait: Quis populi sermo est, verba sunt gloriosi poetastri, qui cœnis, togis, vel alijs muneribus, auditorum corruerat iudicia, interrogantis quid de se, aut de suis studijs, populus loqueretur. Perperam autem ab istis iudicium exquirat, quum dicat Horatius lib. 2. sermonum satyra 2.

Male verum examinat, omnis

Corruptus index.

Cui interrogationi respondere introducitur quidam è Gnathonum, siue Parasitorum numero

mero, ingenti cum adulatione, & dicere: quis alius poterit esse sermo, nisi quod Vrbs tota stupore suspensa, aliud sari nesciat, nisi de tuis poematibus, affirmando, nunc demum, quum tu poësim tractare voluisti, eam euasisse numeris omnibus absolutam. Gloriosum vero illum, nescientem discernere inter adulatorem, & amicum, accepisse hæc dicta, tamquam ex animo procedentia, contra id, quod Horatius Pisonibus scribit, dicens:

Mirabor si sceret inter

*Noscere mendacem verumque beatus amicum,
Tu seu donaris, seu quid donare voles cui,
Nolito aduersus tibi factos, ducere plenum
Letitia, clamabit enim, Pulchrè, Beatè, Rectè,
Pallefcet super his, etiam stillabit amicis
Ex oculis rorem, saliet, tundet pede terram,
Vt qui conducti plorant in funere, dicunt,
Et faciunt prope plura dolentibus ex animo, sic
Derisor vero plus laudatore mouetur.*

Et alia in eandem sententiam ibi subdit. Seruant ficti laudatores eiusdem Horatij præcepta, dicentis lib. 2. sermonum satyra 5.

*Illud adhæc iubeo, mulier si forte delosa
Libertusue senem delirum temperet, illis
Accedas socius, laudes, lauderis vt absens:
Adiuuat hoc quoque, sed vincit longe prius,
ipsum* (cors ?)

*Expugnare caput: scribes mala carmina re-
Laudato. Scortator eris? cane te roget, ultra
Penelopen facilis potiori trade.*

MOLLI numero fluere. Molle, quum viro iungitur, effœminatum significat, ac cingdum: quum animo, placabilitatem: quum rebus cor-

corporalibus, earum teneritudinem, & flexibilitatem. Et videtur deriuatum à mouendo, quasi mollis sit facile mobilis, quia in partem quamlibet facile trahi, ac moueri potest. Et quum hic iungatur numero, seu rhythmò, illius significat concentus suauitatem, ortam ex modulatione, & flexibilitate vocis, & iunctura partium orationis. Sic Virgilius 2. Georg. versu 469.

at frigida Tempe,
Mugitusque bouum, mollesq; sub arbore semni
Non absunt.

Fluere autem metaphorice dicitur de oratione, translatione ducta ab aquis, & significat sermonis affluentiam, absque difficultate, aut impedimento, ex ingenij, & linguæ promptitudine manantem, cum sonoritate, ac modulatione, nascente ex optima, & eleganti verborum iunctura.

VT per leue seueros effundas iunctura vngues
scit tendere versum, non secus, ac si oculis rubricam
dirigat vno. Verba adulatoris exponentis amplius, quod dixerat de elegantia, & suauitate carminum recitatorum. Et ait, eorum compositionem, sua proportionem, esse talem, qualem videmus in marmorum commissuris, exploratis per vngues, si vllam in illis offendant scabritiem: vel qualem obseruamus in operibus fabrorum lignariorum, qui per rubricam, & vnum tantum oculorum, linearum examinant rectitudinem. Leuis autem, quum primam absque diphtongo, & breuem habet, rem significat sursum suapte natura tendentem, vt ignem & aerem, quorum est motus à me-

medio . Et iuxta eandem acceptionem , quæcumque res exigui ponderis, dicitur levis, saltem comparatione alterius : & hoc modo milites non admodum armis grauati , leuem armaturam nominamus: & quum res non sit huius loci, mitto exempla, & alias translationes. At læue cum diphtongo, & prima producta, idem valet, ac sinistrum, siue inauspicatum . Hinc Virgilius Ecloga 1. versu 16.

*Sæpe malum hoc nobis, si mēs non læua fuisset
De cælo sæctas memini prædicere quercus.*

Et Tibullus lib. 4. Panegyrico ad Messalam:

Quis parma, seu dextra velis, seu læua iuvæ.

Et Plautus Asinaria Actu 2. scena 1.

*Picus, & cornix est ab læua, corvus porro
dextera* (sententiam.

*Consuadens, certum hercle est, vestram consequi
Fulmina nihilominus læua, nempe quæ ab
ortu solis, & sinistra cœli parte micabant, fausta, & prospera habebantur: contra quæ ab
occasu, & parte cœli dextera, infasta: sed nec
ita nunc sumitur. Levis insuper etiam cum
diphtongo, idem est, ac planum, siue politum;
talem fuisse Turni Clypeum significavit Virgilius, dicens libro 7. AENEIDOS versu 789.*

At læuæ Clypeum sublati cornibus Io

Auro insignibat.

Sic pro glabro posuit idem Virgilius, Ecloga 6. versu 48.

Proetides implerunt falsis mugitibus agros

At non tam turpes pecudum tamen vlla secuta est,

*Concubitus, quamvis collo timuisset aratrum,
Et sæpe in læui quæsisset cornua fronte.*

Et de hominibus glabris dixit Ovidius lib. 3. de Arte .

Femina quid faciet, quum vir sit læuior ipsa?
Et de hoc modo nunc læue sumitur pro læuigato, expolito, terfo, tactuque minimè aspero: qualem læuitatem videmus in corporibus pellucidis, chrystallo, marmore, & similibus.

SEVERUS, idest asperos, tetricos, & tristes: tales reputantur vitiorum castigatores. Sic etiam denominantur graues, & honesti viri, vt fuerunt Cures à Virgilio descripti in Clypeo AENEÆ 8. AENEIDOS versu 637.

*Addiderat, subitoque nouum consurgere bellū
Romulidis, Tatioque seni, Curibusque seueris.*
Sic Terent. Heautontim. Act. 5. scena 3.

Sed ipse egreditur, quam seuerus, rem, quum videas, censeas.

Sed hic vngues seueri denominati sunt acres inuestigatores, & inuentores scabrieiei, & inæqualitatis in commissuris marmorum, & similium: vt etiam Zoilus, Aristarchus, cæterique censores, minutos quosque nzuos deprehendentes in operibus ab eis examinatis Homeri, atque Virgilij, seueri dicti fuerunt, quia nec minimis erratis parcere voluerunt.

EFFUNDAT, idest spargat, aut emittat. Sic Celsus, loquens de oculorum morbis, ait lib. 7. cap. 7. *Molestius est vbi incisa vesica est, effundit enim humorem, neque postea, quia rennis admodum est, potest colligi.* Interdum vero est idem, ac reclinare, & sic Celsus eodem libro, & cap. 7. ait: *Morbum hunc (vnguis oculi) recentem, non est difficile discutere medicamentis, quibus cicatrices in oculis extenuantur.*

Si

Si inueterauerit, iamq; ei crassitudo quoque accessit, excidi debet: post abstinentiam vero vnus diei, vel aduersus insedili contra medicum is homo collocandus est, vel si auersus, ut in gremium eius caput resupinus effundat. Proprie dicitur de lumine, & liquoribus, quæ absque impedimento sparguntur. Transfertur etiam ad alia, adeout etiam legumina, nummi, & vestes effusæ dictæ inueniantur, quum absque modo, & mensura prodigebantur, quasi tunc induissent naturam fluidorum, in hoc quod non terminarentur termino proprio. Vogue autem effundi hic dicuntur, dum in lapidum commissuris, non inuenientes rugam, aut scabriciem, quaque versus excurrunt.

TENDERE est exponere, explicare, & extendere. Sic Alcmena inquit apud Ouidium lib.9. *Metamorph.*

*Namque laboriferi quum iam natalis adesses
Herculis, et decimum premeretur sidere signum,
Tendebat grauitas vterum mihi.*

Et idem Ouidius lib.1. de Arte

Scis bene venator cernis, ubi retia tendas.

Et Virgilius 7. *AEn.* versu 162.

*Ante urbem pueri, & primæno flore inuentus
Exercetur equis, domitantq; in pulvere currus
Aut acres tendunt arcus.*

Transfertur & ad alia, sed maxime ad componere, siue producere, quum multa tensione, & expansione ista fiant, & constituentur: & hoc modo nunc sumitur.

NON secus, at si oculo rubricam dirigat vno. Lineæ rectitudo exactius vno, quam ambobus oculis apertis iudicatur, non quia vis optica

tota transferatur ad reliquum, quum alterum est clausum, hoc enim falsum esse docent phisici, & opthalmici, sed quia species ab obiecto venientes (quum ambos oculos inveniunt referatos) ad vtrumque terminatæ, quodammodo perturbatur, dum à quolibet incipit lineæ visualis regressus, & sunt binæ lineæ distinctæ, & propterea turbatio iudicii, rectitudinis linearum. At quum oculorum alter est clausus, species ab obiecto venientes, non disperguntur, ideoque tunc rectè lineæ cognoscitur rectitudo, & qui hanc volunt explorare, claudunt alterum oculorum. Quod autem dicitur hic de directione rubricæ per vnum oculum, est dictum per metaphoram, ductam à fabris lignarijs, qui lineam, seu chordam, terra rubri coloris inscientes (quam hic appellat rubricam) eam extendunt ab vno in aliud caput ligni, quod secare, dolare, vel complanare intendunt, eaque illud signantes, præfigunt sibi rectitudinem, quam sequi volunt. Verum lineæ, & rectitudo ista, non dirigitur vno oculo, serra enim, siue dolabrum, non sequitur ductum vnius oculi, sed tantum lineæ signatæ rubricæ. Est tamen alius modus rectificandi opera fabrorum lignariorum, per regulam, seu normam applicatam rei rectificandæ, & tunc oculorum vno clauso, reliquo aperto, & coniuncto regulæ, & operi rectificando, examinatur an opus respondeat regulæ, & ita fit rectum, nam si quid in eo fuerit scabriciei, aut inæqualitatis, regula vni oculorum monstrabit, ut valeat emendari. Et est hic Senecdoche vnius pro alio instrumento, & metaphora à lignis

signis ad poemata. Sic Nazianz. carmine

Virginitatis, ex translatione Iacobi Billij.

Quin etiam latomi solertes, quique fabrilem

In lignis artem exercent, quum linea recta

Queritur, exactaque opera captatur amissis

Ex oculis unum claudunt, & lumine toto

In socium fuso, rursus acieque coacta,

Recta sequentes tenens duro vestigia ferro.

**Rubrica vero est terra rubri coloris, rubrisq;
aliquādo arenulis conspersa, quæ Sinopis ap-
pellatur à Sinope Ponti ciuitate, vbi primum
in vsum venit. Et multos habet vsus, præci-
puum apud fabros lignarios, suas ea ducentes
& rectificantes lineas. Vnde Columella lib. 2.
cap. 10. inquit: Omnes arbusculas priusquam
transferas, rubrica notare conuenis, ut quum se-
rentur, easdem cæli partes aspiciant, quas etiam
in seminarijs conspexerunt. Talis autem terra,
colore similis est minio, & nascitur in pluri-
bus locis: laudatissima tamen, & optima cen-
setur, quæ effoditur in quibusdā speluncis in-
sulæ Lemni. Fabri nihilominus eā expetunt,
quæ ex AEGypto venit, vel Africa, quod hæc
cæteris magis sorbeatur, Venit etiam ex Hi-
spania, & Balearibus, Ponto, Cappadocia, &
alijs locis.**

**SIVE opus in mores, in luxum, & prandia
Regum, Dicere res grādes nostro dat musa poeta.
Ordo est: Musa, dat nostro poetæ dicere res
grandes, siue sit opus in mores, siue sit in lu-
xum, siue sit in prandia Regum. Interuenit
ergo hic Apostrophis, bis enim præteritur, tō,
siue sit. Opus autem in mores, est oratio insti-
tuta ad carpēdos mores, qui comœdia repræ-**

sentantur, nam quum comœdia dicatur esse *humana vitæ speculum*, cuiuslibet generis hominum mores exprimere potest, eosque vitiosos, in comœdijs prisci carpebant, ideoque dixit, *In mores*, siquidem *In lacerat, Ad laudas, De uero narrat*; sunt autem verba posita, adulatoris, fictè, vel ironicè asserentis, poetam quem laudabat, ædere opera examussim elaborata, numerisq; omnibus absoluta, in quacumque scribere voluisset materia: nam tanta illi erat cum Musis familiaritas, ut, siue comœdiam scribere voluisset, siue satyram, aut etiam Tragœdiam, illico ei vires proportionatæ à Musa suppeditabantur, ut illa magnificè, cum sublimitate conceptuum, & argumentorum, tractare valeret. Quod autem dixit *In luxum*, *luxus*, & *luxuria*, non est tantum in rebus venereis, sed in quauis etiam superfluitate, vestis, cibi, & cuiuslibet alius rei. Hinc Virg. 1. *Æneid.* versu 641.

At domus interior regalis splendida luxu

Instruitur, medijsque parat conuiuia testis.

Sic Pluto, ut raptam consolaretur Proserpinam, ait apud Claudianum lib. 2. vers. 300.

Sub tua purpurei venient vestigia Reges

Deposito luxu, turba cum paupere misti.

Et dicitur à verbo *luxo*, quod est soluo, vel loco moueo membrum aliquod, vnde *luxa*, siue *luxata* membra appellantur, suis motus sedibus, quomodo dixit Plinius lib. 31. cap. 6. *Luxata hominum corpora, & quadrupedum, nascendo, in cuiuslibet generis aqua, facillime in artus redeunt*. Inde mores ex suis regulis rationis, quasi sedibus excedentes, dicuntur *luxati*,

xati, & omnis deliciarum excessus, luxus, & luxuria dicitur. Contra quod vitium, scribendi promptam, & paratam ad satyram, dicitur habere Musam.

PRANDIA regum paraphrastice sic describitur Tragœdia, in qua communiter atrociora facinora, sceleraque truculenta, odia, cædesq; regum, representantur, & multoties patres, filiorum deuorantes carnes. Et de his nunc specialiter intelligit, quum nominat prandia Regum, Terei videlicet, & Atrei, de quibus dicemus ad illa verba satyræ 5. versu 8. Si quibus, aut Prognès, aut si quibus olla Thyestæ, Feruebit.

ECCE modo Heroas sensus afferre videmus nugari solitos Græce, nec ponere lucos artifices, nec rus saturnum laudare, ubi corbes, & focus & porci, & fumosa Palilia fæno, unde Remus, sulcoque terens dentalia Quinti, quum trepida ante bonos dictatorem induit uxor, & tua aratra domum licetor sulis, enge poeta. Verba ista Persio tribui possunt. Exposita siquidem ventosa grandiloquentiæ, quam affectabant inepti sublimitatis amatores, nunc aperit causam eius vanitatis, eam asserens manare ex praua institutione. Nam quum sublimitas sit consummata perfectio artis oratoriæ, ut diximus in Institut. Orat. lib. 3. Tract. 4. cap. I. perperam faciebant, qui minus exercitatis adolescētibus, styli proponebant magnitudinem, ut tunc assequendam, contra illud Horatij ad Pisones præcipientis, metiri vires, priusquam opus aggrediaris.

Sumite materiam vestris, qui scribitis, aptam

*Viribus, & versate diu quid ferre recusent
 Quid valeant humeri, Cui lecta potenter erit res,
 Nec facunda deserens hunc, nec lucidus ordo.*
 Sic Propertius scribens Mæcenati, ait libro 3.
 elegia 7.

*Mæcenas eques Etrusco de sanguine regum
 Intra fortunam, qui cupis esse tuam.*

Quid me scribendis tam vastis mittis in equora

Non sunt apta mea grandia verba rati

*Turpe est, quod nequeas capiti committere
 pondus,*

*Et pressum inflexo mox dare zerga genu
 Omnia non pariter rerum sunt omnibus apta.*

Fama nec ex equo ducitur ulla iugo.

Et hinc exēdescit poeta, quod homines adeo
 suæ buccæ mensuram nesciant, ut quum nec
 latine congruè loqui sciant, Græcè ubique
 perstreant, & quum nec mediocrem dicendi
 calleant characterem, sublimem affectent. Cui
 indignationi fermentum accessit ex eo, quod
 à se reprehensi, ignorantes minima, ut, exhibe-
 re rerum naturalium descriptionem, conaban-
 tur ad grandiloquentiam, cui par esse vix om-
 niscius potest. Ait ergo: Ecce modo Heroas
 sensus, ubi primitivum posuit pro derivato, su-
 cut etiam infra versu 129. Italo pro Italico,
 sese aliquem credens Italo, quod honore supinus.
 Sic Virgilius 2. Æneidos versu 103.

Iamdudum sumite penas

*Hoc Ithacus velit, & magno mercentur Asti-
 da.*

Nam Ithacus positus est pro Ithacensis, & ita
 hic sensus heroas positi sunt, pro heroicis.
 Quamvis autem videatur debuisse dicere he-

roas,

roos, ut legimus apud Statium in Epicedio patris lib. 5. silvarum versu 98.

Et quis lasciva nires tennare Thalia

Dulce, vel heroos gressu truncare tenores.

Nihil tamen mutamus, quum heroas in omnibus legatur codicibus. Sunt autem sensus heroici, sublimes, & heroibus digni. Heroes autem dicebantur viri illustres, & qui, mortales quum fuissent, rerum gestarum magnitudine, ac splendore, proxime ad Deos accesserunt, talemque de se posteris opinionem reliquerunt, tamquam in Deorum numerum fuissent relati. Tales habiti fuerunt orti parentum, altero immortalis, ut Bacchus, Hercules, Perseus, & alij. Quamquam quod dictum est de alterius parentis immortalitate, à mulieribus fictum credatur, ad adulterorum turpitudinem regendam. Lucianus illum dicit esse heroem, qui quum nec Deus sit, nec homo, homo simul est, & Deus. Vlysem tamen, quamvis nullo parente proximo immortalis genitum, heroem dicit Ovid. 13. Metam.

*Finieras Telamone satius, vulgique secutum
Plsima murmur erat, donec Laertius Heros
Adstis, atq; oculos paulum sellure moratos
Sustulis ad proceres.*

Hinc quilibet excellenti virtute præditus, & illustris, Heros nominatur, unde Horatius Pisonibus scribit:

Insereris multũ, Dæus ne loquatur au Heras,
Dicitur autem Heros, vel ab Hera, nempe Junone, ut tradit Augustinus de Civitate Dei lib. 10. cap. 21. quia Junonis nomine æerem intelligebant, heroes autem dicebant post
obi

obitum in aere cum demonibus habitare. Vel iuxta Seruium ad Eclogam 4. Virgilij: Heroas quidam à terra dictos volunt, quod terra *ἥρα* dicta sit, vnde initio nati creduntur homines, qui nomen à matre traxerunt. Ex quo Martianus Capella lib. 2. ait: A mediocritate aeris, vsque in montium terræque confinia, hemithei, heroesque versantur, qui ex eo, quod *ἥρα*, terram veteres dixerunt, heroes nuncupati. At Plato in Cratylo, sic fabulantes Socratem inducit, & Hermogenem. S. *ἥρας* quid significat? id nequaquam inuentu difficile, paulo enim heroum nomen ab origine distat, indicans generationem illorum *ἀπὸ τῆς ἥρας* manasse. H. Qua ratione id ais? S. An ignoras semideos heroas esse? H. Quid rû? S. Omnes utique heroes, vel ex amore Deorum erga mulieres humanas, vel ex amore virorum erga Deas, sunt geniti. Præterea si hoc secundum Priscam Atticorum linguam consideraueris, magis intelliges: reperies enim quod paulisper mutatum est nominis gratia ex *ἥρας*, vnde sunt heroes geniti: quodue, aut hinc heroum nomen est ductum, aut ex eo, quod sapientes, rhetoresque fuerunt, facundi videlicet, & ad interrogandum, disserendumque promptissimi, *ἥρας* namque dicere est. Quare, ut modo dicebamus, Attica voce heroes rhetores quidam, & disputatores, & amatorij videntur: vnde rhetorumque sophistarumque genus, heroica proles existit.] Vel sic dicti ab *ἥρα τῆς ἀρετῆς*, id est ab amore virtutis, mutata videlicet vocali tenui in aspiratam, siquidem heroibus excel-

len-

lentissimæ tribuebantur virtutes, ut earum merito Diuinitatē consecuti dicerentur. Præter enim virtutes ciuiles, seu politicas, quæ passim inueniuntur in hominibus, aliæ sunt transeuntium ad Diuinam similitudinem, ut ait D. Thomas 1.2. q.61. 2. 5. 0. [Quædam sunt virtutes transeuntium, & in Diuinam, similitudinem tendētium, & hæ vocantur virtutes purgatorix, ita scilicet, quod prudentia omnia mundana, Diuinorum cōtemplatione, despiciat, omnemque animæ cogitationem in Diuina sola dirigat. Temperantia vero relinquat, in quantum natura patitur, quæ corporis vsus requirit. Fortitudinis autem est, ut anima non terreatur propter excessum à corpore, & accessum ad superna. Iustitia vero est, ut tota anima consentiat ad huiusmodi propositi viam. Quædam vero sunt virtutes iam assequentium Diuinam similitudinem, quæ vocantur virtutes iam purgati animi: ita scilicet, quod prudentia, sola Diuina intueatur: Temperantia terrenas cupiditates nesciat, Fortitudo passiones ignoret, Iustitia cum Diuina mente perpetuo fœdere societur, eam scilicet imitando. Quas quidem virtutes dicimus esse beatorum, vel aliquorum in hac vita perfectissimorum. Et idem D. Thomas in disputat. de Veritate q.26. ar.7. ad 6. ait: quod illi, qui habent virtutes purgati animi, sunt aliquo modo immunes à passionibus inclinātibz ad contrarium eius, quod elegit virtus, & iterum à passionibus inducentibus voluntatem, non autem à passionibus voluntatem consequentibus. Et iterum eadem q.26.2.2. ait, quod secundum

cundum Stoicorum sententiam, Macrobius, & Plotinus dicunt passiones cum virtutibus purgati animi non esse, non quia non sint aliqui subiti motus passionum in huiusmodi virtuosis, sed quia nec rationem trahunt, nec adeo vehemens sunt, quod pacem multum perturbent, secundum quod Philosophus dicit in 7. Ethicorum, quod concupiscentie in temperatis non sunt fortes, sicut in continentibus, quamvis in neutris ratio ad consensum trahatur. Vel potest dici, & melius, quod quum huiusmodi passiones ex bono, & malo oriantur, distinguendae sunt secundum differentiam bonorum, & malorum. Sunt enim quaedam bona, & mala naturalia, sicut cibus, potus, sanitas, vel aegritudo corporis, & alia huiusmodi: quaedam vero non naturalia, sicut diuitie, honores, & alia huiusmodi, circa quae vita civilis versatur. Distinguunt autem Plotinus, & Macrobius, virtutes purgati animi contra virtutes politicas. Ex quo patet, quod virtutes purgati animi ponuntur in illis, qui totaliter sunt a civili conuersatione remoti, soli contemplationi sapientiae vacantes; & ideo in eis non sequuntur aliquae passiones ex bonis, vel malis civilibus: non tamen sunt immunes ab illis passionibus, quae sequuntur bona, vel mala naturalia.] Et haec virtutes tendentium, vel asectorum Diuinam similitudinem, heroicam, quasi heroum propriam, appellantur.

AFFERRE videmus. Quid dixeris Casaubono, contra exemplarium omnium fidem (ipsomet etiam teste) legenti, *Afferre* dicemus: tantum, ut verba ista tradat patribus, quasi

quasi iubeant hi, rhetoribus ut in sublimi dicendi genere filios, & alumnos exerceant. At nos auctoris verba interpretamur, non corrumptimus, aut ad nostrum detorqueamus sensum, ideo retinemus verbum *Videmus*, maxime quum supra vers. 19. dixerit: *Hic neq; more probo videas*. Et infra versu 80. *Hos pueris, monitus patres infundere lippos quum videas*. Sunt enim verba poetæ stomachantis, non vero patris præcipientis. Vnde Cornutus in expositione huius loci ait: *Videmus eos, qui hoc tantum sciunt, Græcas nugas componere, velle fortes, & nobiles sensus carminibus pangere, quum neque vilia, & agrestia, carmine apti sint explicare.*

NUGARI solitos Græci. Illi qui olim vix Græcorum nugas tractare didicerant, indignum esse ait, si nunc sublimem dicendi affectum characterem. Tribuuntur autem Græcis nugæ, vel quia, quum à maiorum suorum virtute bellica defecissent, se ad studia litterarum contulerant, & eloquentiam, in quibus adeo profecerant, ut nationes cæteras (ne Romana quidem dempta) despicerent, ceu barbaras. Itaque quum Romani ex operibus, Græci ex verbis gloriam captabant: & quia verba præ rebus, nugæ, & ineptiæ iudicantur, Græci, talibus studentes, nugas agere dicti: ideoque Romani, ut populus Martialis, ne Græcos aliquando imitarentur, & omisso facere, dicere assumerent, varijs temporibus, per multa Senatusconsulta, Græcos Urbe expulerunt. Sed non est nunc sermo de nugis in hoc sensu, ponuntur enim, ut oppositæ

fitæ sensui heroico : at hic, quantumcumque sublimis, verbis exprimitur : verba autem ad facta comparata, semper nugæ sunt. Vel Græcarum nugarū nomine, verba intelligit Græca, quibus nonnulli sua infarciunt poemata, ad ea reddenda concinniora . Sed non video quomodo hinc transitus fieri possit ad heroas sensus . Alij Græcarum nugarum nomine, putida intelligunt mendacia, quibus scatebant Græcorum scripta . Vnde Cicero pro Flacco inquit : *Hoc dico de toto genere Græcorum: tribuo illis litteras, de multarum artium disciplinam, non adimo sermonis leporem, ingeniorum acumen, dicendi copiam, denique etiam si qua sibi alia sumunt, non repugno: testimoniorum religionem, et fidem, numquam ista natio coluit, totiusque huiusce res, quæ sit vis, quæ autoritas, quod pondus, ignorant. Vnde illud est, Da mihi testimonium minimum: num Gallorum? num Hispanorum putatur? totum istud Græcorum est, ut etiam qui Græcè nesciunt, hoc, quibus verbis à Græcis dici soleat, sciant. Et pro Milone Græcos nugas nominat, quum de Clodio loquens, ait: Semper ille antea cum uxore, tum sine ea: numquam non in rheda, tum in equo: Comites Græculi quocumque ibat, etiam quum in castra Etrusca properabat, tum nugarum in comitatu nihil. Idem Latini passim senserunt, & inter alios Laetantius lib. 1. de falsa Religione cap. 19. Hæc Græcorum fortasse culpa, qui res leuissimas pro maximis semper habuerunt. Nulla ergo fides habebatur Græcis, adeo ut eorum historiæ, mythicæ plurimum habeantur: contractus etiam fallaces, adeo ut in pro-*

uer-

uerbium abierit *Mercari Græca fide*, quo vsus Plautus *Asinaria* Actu 1. scena 3. Vel Græcas nugas, à quibus factum transicum ad sensus heroicos, intelligit prima litterarum rudimenta. Auspicabantur siquidem, etiam Latini, studia litterarum ab elementis Græcis, iuxta illud Quintiliani. A sermone Græco puerum incipere malo quia Latinus, qui pluribus in vsu est, vel nobis nolentibus, se perhibet: si nūl quia disciplinis quoque Græcis prius instituendus est, vnde & nostræ fluxerunt. Non tamen hoc adeo superstitiose velim fieri, vt diu Græce tantum loquatur, aut discat, sicut plerisque moris est. Et ita nunc afferre sensus heroas illos, qui soliti fuerant nugari Græce, est, illos qui vix primis litterarum rudimentis erant imbuti, statim ad sublime eloquentiæ fastigium transilire, quod merito indignationem ciet.

NEC ponere lucos, idest nec scire rationem laudandi, aut describendi nemus, Ponere propriè est collocare, aut constituere. Sic Plinius ait lib. 9. cap. 35. *Ex præcepto, ministri vnum tantum vas ante eam posuere aceti, cuius asperitas visque, in tabem margaritas resoluit.* Et Seneca de Consolatione ad Marciam cap. 3. *Illum ipsum iuuenem dignissimum quiete, semper nominatum, cogitatumque facies, & meliori pones loco, si matri suæ, qualis viuus solebas, hilaris, & cum gaudio occurrat.* Sic Ouidius lib. 1. Tristium elegia 6.

*Hæc ego discedens, sicut bona multa meorum,
Ipse mea posui mæstus in igne manu.*
At aliquando ponere est erigere, siue ædificari;

re: sic in monumentis legimus D.M.P. vel lacrymans P. Sic Virgilius 1. *Æneid.* vers. 267.

*Bellum ingens geret Italia, populosque feroces
Contundet, moresque viris, & mania ponet.*

Significat etiam cessare, desinere, & deponere, nam cessando, ponere videmur quod agebamus, & sic dicimur ponere iram &c. Sic Virgilius 1. *Æneidos* versu 305.

Lybia citius adstitit oris,

Et iam iussa facit, ponuntque ferocia Pæni

Corda, volente Deo.

Sæpe etiam est pingere, sculperre, aut dedicare: & sic ponere Deorum, vel hominum statuas, vultus, aut simulachra, est eos effigiatos reddere. Sumitur etiam pro scribere, sicut infra satyra 5. versu 3. dicit:

Fabula seu mæsto ponatur hianda tragædo,
pro quo, reponere dixit Horatius ad Pisones.

Scriptor, honoratum si forte reponis Achillem.
Sic Iuuenalis satyra 1. versu 1.

Sæper ego auditor tantum? numquã ne reponam?
Et hoc modo nunc ponere lucum est, describere eius delicias, commoda, & utilitates.

LUCUS dicebatur locus arboribus confectus, Deorum alicui, vel hominis cineribus consecratus, ideoque circa Deorum delubra, vel hominum sepulchra videbatur. Et quum arbores in eo confictæ, essent Numinibus consecratæ, nefas, & sacrilegium putabatur aliquam ex illis excindere, ideoque plantæ crescentes, sua opacitate terrorem incutiebant accedentibus, quem nonnihil augebat præsentia dæmonum, Faunorum, Silvanorum, Dryadum, Amadriadum, & similium por-

ten-

rentorum, quæ sæpe ibi videbantur. Inde lucus dictus per antiphrasim à non lucendo: nam quum esset opacissimus, nequibant solares radij ipsum penetrare ad collustrandum, atque adeo lucis expers, & tenebrosus perpetuo erat. Vel dicebatur lucu, à luminibus sacrificiorum, quæ, nocturno tempore, in eo fiebant. Talis apud Virg. *Æneid.* vers. 445.

Lucus in Vrbe fuit media, letissimus umbra.
Et idem lib. 6. *Æneidos* versu 673.

Nulli certa domus, lucis habitamus opacis.
Et 9. *Æneidos* versu 3.

luco tum forte parentis

Pilumni Turnus sacrata valle sedebat.

Vanam porro existimo differentiam templi, phani, delubri, sacelli, & luci, quam ponit Cornelius Fronto, libro de vocabulorum differentij, dum asserit fanum esse locum Fauno consecratum: Templum esse tantum in solo augurato: sacellum, paruum ædificium in honorem Deorum: delubrum, quia pericula in eo diluantur: lucum denique quod fulmine ictus fuerit. Nam quum tam Dianæ Ephesiæ, quam veri Dei templum Hierosolymitanum, phana, & delubra legamus appellata, & quæ dicimus de luco, euincant non requiri ad ipsum, locum esse fulmine tactum, nullas puto has differentias, quod & antiquorum testimonijs possem euincere, ni pigeret toties extrachorum canere. Plautius etiam asserit, lucos omnes esse Marti consecratos, ait enim in commentarijs huius loci: Plures fuerunt luci, poetarum carminibus celebrati, quos omnes Marti, quem primum, armis fabricatis, armasse

masse milites, pugnandiq; ac certandi morem induxisse ferunt, gentilitas consecrauit. Fuit enim lucus Martis ad Albam, in quo Rheæ Numitoris filia peperit Romulum, & Remum urbis conditores. Lucus item Martis Achenis Areopagus dictus, vbi, teste Polluce, iudicia cædis, vulnerum, & veneficiorum per populum exerceri solita sunt, noctu & in tenebris, ne ad dicentes, sed ad ea quæ dicerentur, respicerent. Fuit & lucus Martis in Ponto, vbi erat vellus aureum. Verum præter hos lucos, forte Marti sacratos, alij fuerunt alijs Dijs sacri, vt illi quos numero multitudinis appellat Cicero pro Milone: *Vos enim Albani tumuli, atque luci, vos inquam imploro, atque obtestor.* Et Plautus Aulul. Actu 4. sc. 2.

Vide fides, etiam. atque etiam nunc saluam, vt aulam abs te auferam.

Tuæ fidei concredidi aurum, in tuo luco, & phano modo est fîum.

Et eiusdem fabulæ Actu 4. scena 3.

Silvani lucus extra murum est auis,

Crebro saliceto oppletus, ibi sumam locum:

Certum est, Silvano potius credã, quam fidei.

Et eadem fabula Actu 4. scena 6.

illam ex Silvani luco, quam abstuleras cedo.

Plutarchus etiam in Camillo meminit Luci Petilij, quem asserit extitisse prope Urbem, aliosque multos ab authoribus memoratos possem proferre, alijs quam Marti consecratos: sed nunc luci nomen generalius accipitur pro quocumq; nemore, laudando à tyronibus.

ARTIFICES dicebantur aliquam callentes, & exercentes artem, ita dicti, quod arte quid-

quidpiam faciant. Festus vult artifices dictos, quod per artus exerceantur: vel quod opera arcent, & adstringant: quod si verum foret, solæ mechanicæ dicerentur artes. Vniuersalius ergo artifex dicetur, qui artem caller. Ars autem est congeries similium operationum, quæ referri possunt ad aliquem finem vitæ cōmodum: & est tam theorica, vt Arithmetrica, Geometria, & reliquæ liberales: quæ practica, vt saltandi, agricolandi, nauigandi. Verum hic artifices dicti sunt tyrones illi, quum nec lucum describere idonei forent, sensus conabantur exprimere heroicos. Pueri siquidem è Grammaticæ prodeuntes ludo, & Rhetorum scholas ingressi, stilum exercere iubebantur circa narrationes, descriptionesq; lucorum, & aliarum rerum naturalium, quarum argumenta, ex historijs petita, sibi à præceptoribus proponebantur. Hic autem de quo nunc est sermo, quum mundum in hoc profecisset, ad herosa transibat.

NEC rus saturum laudare. Rus est prædium rusticum, quod esto Varro lib. 4. de lingua Latina, putet dictum ex eo, quod, vt ex illo fructus haberi possint, rursus & quotannis eadem circa illud sint facienda, colendo, & ferendo, melius tamen deriuabitur ex Græco ῥῦς abiecta prima vocali. Sic Horatius lib. 1. epistola 10.

Urbis amatorem Fuscum saluere iubemus

Ruris amatores.

Et infra eadem epistola.

Ego laudo ruris amanti

Riuos, & musco circumlita saxa, nemusque.

Et eodem libro 1. epistola 14.

Rure ego vinentem, tu dicis in vrbe beatum.
 Sic Virgilius 3. Georg. versu 324.

Luciferi primo cum fidere, frigida rura
Carpamus.

Sic Plautus *Afinaria* Actu 2. scena 2.

Leonida. Ipsos qui subuectabant rure huc vir-
gas vlmeas.

Libanus. Teneo, atque ijdem te hinc vexerunt
vinctum rus.

Et de rure in hoc sensu est nunc sermo, quod denominatum est saturum, quia foret refer-
 tum omnibus rebus ad vitam necessarijs, tam
 agricolarum, quam dominorum. Quamuis
 autem saturum propriè dicatur de ipso rure,
 (nam est à verbo sero) quando est iam satum,
 vel saturæ præparatum: tamen quia ex ruris
 satura, nempe ex fructibus inde prouenturis,
 expleri, & saturari poterunt omnes, tam ru-
 stici, quam urbani, inde isti, quum fructibus,
 & cibis quibuscumque repleti fuerint, saturi
 dicti sunt, metaphora ex agris ducta, sed ac-
 ceptio ista metaphorica, vsu pro propria re-
 cepta est. Sic dicente Medico apud Plautum
Menech Act. 5. scen. 5.

Dic mihi, an unquam tibi intestina crepent,
quod sentias?

Menechmis. Vbi satur sum, nulla crepitant,
quando esurio tunc crepant.

Sic Virgilius *Ecloga* 10. vers. 77.

Ite domum saturæ, venit Hesperus, ite capellæ

Et iuxta hanc metaphoricam acceptionem,
 ducta est alia translatio ab homine, cibis, &
 voluptatibus, aut alia re expleto, ad idem rus,
 quod

quod tunc est expletum, quando ei suppetunt omnia rusticæ vitæ commoda, vt ædes, præsepia, caulæ, haræ, boues, iumenta, æmini, porci, gallinæ; deinde agricolationis instrumenta, vt vomeres, aratra, ligones, sarculi, & alia, quæ hic intelliguntur, quum generaliter nominatur rus saturum: sed specialiter aliquorum fit mentio, vt corbium, foci, & porcorum.

VBI CORBES. Corbis, generis tam masculini, quam sceminei, vas est è viminibus factum, (canistrum alij vocant) cuiusmodi vasa, quatuor saltem habere rusticum, volebat Cato: in eas corbes conijcimus fructus omnis generis, pyros, mala, nuces, & alios, vt domum referantur: & ita sunt ruris instrumenta.

ET FOCUS. Focus est locus vbi nutritur, & seruatur ignis, sic dictus à fouendo, quod ignem foueat, & conseruet. Vel quod foueat, idest calefaciat circumstantes. Sic Plautus prologo Aululariæ:

*Auri thesaurum, clam omnes, in medio foco
Defodit.*

Sic Ouidius lib. 6. Fastorum.

*At focus à flāmis, et quod foueat omnia dictus;
Qui tamen in primis ædibus ante fuit.*

Et Tibullus lib. 1. eleg. 1.

*Me mea paupertas vitæ traducat inerti,
Dum meus assiduo luceat igne focus.*

Quandoque per lenædochen partis pro toto, focus ponitur pro tota domo priuata: sicut, per eandem figuram, ara ponitur pro templo. Et ita Plautus Amphitruone Act. 1. sc. 1.

*Conuenit, victi vtri sine eo prælio,
Vrbem, agrum, aras, focos, seq; vti dederent.*

N

Hic

Hic tamen foci nomine intelligitur tam locus ignem fouens, quam domus, pro domino, & agricolis præparata.

ET porci. Porcus est sus domesticus, sicut aper est sus ferus: ut sus sit veluti genus ad aprum, & porcum, esto isti non videantur differre specie, unde nec sus est propriè genus. Vnde Martialis lib. 14. disticho 68.

Iste tibi faciet bona Saturnalia porcus,

Inter spumantes ilice pastus apros.

Et Cato apud Ciceronem de senectute inquit: *Villa tota locuples est, abundat porco, hædo, agno, gallina, lacte, caseo, & melle.* Monent authores rei rusticæ, habendos esse porcos in villis, ubi ex herbarum radicibus, cæterisque ex agris prouenientibus, nullis fere dominorum expensis, abundè nutriuntur: & deinde, carnibus, non parum adferunt adiumenti victui colonorum, & agricolarum. Dictus est autem porcus, eo quod porrecto rictu pascatur; vel eo, quod procul terram proscindat, dum herbarum rimatur radices.

ET fumosa Palilia fæno. Palilia, festa erant, & ludî à Romanis celebrari soliti xj Kal. Maij in honorem Palis Dææ pastorum, quæ eadem credebatur cum Vesta, aut Berecynthia, vel Cybele matre Deorum: indeq; ut à Pale, scribebantur per L, Palilia. Sed quia fiebant etiã pro impetranda agrorum fertilitate, & pro foetura, & partu pecorum, inde à quibusdam, à partu, Parilia dicebantur: ab alijs etiam Parilia, sed ab Ilia matre Romuli, & Remi, quasi partus Iliæ. Hinc Ouid. 4. Fastorum.

Quæ precor eueniãt, & nos faciamus ad annũ,

Pa-

Textum tertium. 291

*Pastorum Domina grandia liba Pali
His Dea placāda est, hæc tu, cōuersus ad ortus,
Dic quater, & vino perlucere manus.
Tum licet, apposita veluti cratere camella,
Lac niueum potes, purpureamque sapam,
Moxq; per ardentes stipulæ crepitās aceruos,
Trañcias celeri strenua membra pede.*

Sic Propertius lib. 4. elegia 1.

*Nulla cura fuit externos querere Diuos,
Quum tremeret patrio pendula turba sacro,
Annuaque accenso celebrare Palilia sæno.*

Et idem lib. 4. elegia 4.

*Vrbs festus erat, dixere Palilia patres,
Hic primus capit manibus esse dies.
Annua pastorum conuiuia, lusus in Vrbe,
Quum pagana madent fercula diuitijs,
Quumq; super raros sæni flammantis aceruos
Trañcit immundas ebria turba dapes.*

Vides ergo festum istud sollemne fuisse Romæ, nedum ob Romuli natalem, sed quia eadem die, Vrbs ipsa cœpta erat ædificari. Celebrabatur autem à Pastoribus, quia Urbis conditores Romulus, & Remus, pastores, & inter pastores nutriti fuerāt. Et erant festa instituta ad arcendos lupos, morbosq; à pecore, & pastoribus. In his festis nulla cēdebatur victima, putabant enim ea pura à sanguine esse debere, ideoq; lac tantum, & sapam conuenire putabant; construebant etiam ignes ex paleis, sæno, stramentis, alijsq; quisquilijs, quos accensos leui saltu trañciebant, qua ratione se ipsos purgare, expiare delicta, morbos auertere, & Deam placare credebant. Quem morem ignem transfiliendi, inter Christianos adhuc

superflitem, vt idololatrię reliquias prohibuit Concilium Trullense, nempe Constantinopolitanum tertium, & Generale sextum, sub Agathone Papa, & Constantino Pogonato Imperatore celebratum anno 680. nam canone 65. ibi dicitur: [Qui in nouilanijs, à quibusdam ante suas Officinas, & domos accenduntur, rogos, supra quos etiam, antiqua quadam consuetudine, salire inepte, ac delire solent, iubemus deinceps cessare. Quisquis ergo tale quid fecerit, si sit quidem clericus, deponatur: si autem laicus, segregetur. In 4. enim libro Regum scriptum est: Et ædificauit Manasses altare vniuersę militię cœli, in duobus atrijs domus Dei, & filios suos traduxit per ignem, sortibusque & augurijs, auspicijsque vsus est, & fecit ventriloquos, seu pythones, & diuinatores multiplicauit, vt faceret malum coram Domino, vt eum ad iram prouocaret.] Quia ergo tali die ignis fiebat ex stipulis, & fœno, fumum excitante, inde hæc festa denominata sunt fumosa.

VNDE Remus. Ad cuiuslibet loci laudem pertinet, si quid in eo memorabile gestum fuerit, ideo bene hic inducitur historia Remi, & Cincinnatis, qui ruri vixerunt. Reprehenditur tamen talis descriptio, quæ memorantur corbes, porci, & Palilia, omiſſis veris, & substantialibus agrorum laudibus, nempe fertilitate olei, vini, frumenti, & similibus: & etiam quia nimium excurrerat in narratione originis Remi, & Cincinnatis. Remi autem meminit, forte vt ignobilitatem obijceret Romanis, ortis ex pastoribus, exilibus, obæratibus, &

pef-

pestimæ frugis hominibus . Remi ergo historia sic se habet . Amulius, Procæ Albanorum Regis, minor natu filius , sed ingenij præferocis, & auidi dominationis , Numitorem fratrem natu maiorem , Albano expulerat Regno, & quo suis posteris Regni firmaret successionem , Lausum eiusdem Numitoris masculam prolem , per insidias in venatione interfici curauerat , Iliam vero illiusmet filiam, prætextu honoris, Vestalem, adempta nuptiarum spe, per obligationem seruandæ virginitatis, consecrauerat. At Iliæ, siue ab aliquo ex eius procis, siue ab ipso patruo Amulio, non tam libidinis, quam insidiarum causa, vt multi crediderunt , & refert Dionysius Halicarnassæus Antiquitatum Romanarum lib. 1. cap. 10. siue, vt illa excusabat, à Marte per vim compressa, duos enixa est paruulos: quapropter rea sacrilegij, & voti virginitatis violati, à patruo damnata, in Tyberis ripa, viua defossa est . Sed Dionysius loco citato refert , Amulium propriæ ipsius filiæ precibus motum , ei vitam donasse, sub perpetuo tamen carcere transigendam . Paruuli vero in eiusdem fluminis alueum mergi iussi sunt . Verum quum is, cui ferale flagitium fuerat commissum , fluium comperisset extra ripam vagantem , indeq; impediretur ad iustum amnis cursum peruenire , sat habuit eos in profluentem aquam mergendos proijcere . Verum aqua paulatim decrescens , illos deposuit eo loco fori Romani, seu Boarij, vbi olim ficus, & laurus ruminalis extitisse narrantur . Ibique à Faustulo Regij pecoris magistro inuenti: esto,

ob vulgatum Regis mandatum, certus esset, qui nam forent prestantis adeo formæ infantes, seruare nihilominus eos constituit, Larentiæque vxoris (quæ non ita pridem Lucinam passa, tunc forte orba erat) vberibus tradidit nutriendos. Quæ Larentia, eo quod corpus vulgauerat, Lupa inter pastores audiebat (sic enim scorta omnia dicebantur, vnde etiam nunc talium officinæ lupanaria dicuntur) indeque factus fabulæ locus, vt hi gemini à fera lupa nutriti crederentur. Educati ergo in Palatino, vbi nunc sūt horti Farnesiani, appellatiq; eorū vnus Romulus, alter Remus, Faustuli, & Larentiæ filij habebantur. Sed quū aliquando adoleuissent, facta est contētio inter pastores gregum Amulij, & Numitoris, in qua ipsi cum Faustulo, putato eorum patre, Regij pecoris magistro, Numitoris seruos, & pastores, contumelijs verberibusq; affecerunt. Quare à Regijs satellitibus comprehensus Remus (Romulus enim fuga elapsus fuerat) & ad Regem perductus, atque ab eo Numitori remissus, vt de ipso, in satisfactionem iniuriarum, quibus, in personis suorum pastorum, fuerat affectus, supplicium sumeret, Numitor oblectatus adolescentis aspectu, & magnanimitate, miransque vnde tanta oris dignitas inter pastores, & in filijs esse posset, superuenit Faustulus cum Romulo. Is vero cogitās opportunum iam tempus aduenisse, detegendi alumnis, & Numitori, quīnam forent, & quomodo eos habuisset & seruasset, totam rei pandit historiam, alueum etiam exhibens in quo expositi fuerant. Id vt fratres cognouerunt,

uerunt, illico, collecta pastorum manu, Amulium, totamque eius progeniem necauerunt, Numistoremque Regem Albanorum esse iusserunt. Ipsi, ut erant siluis, & nemoribus affueti, collecta pastorum, inopum, æratorum, aliorumque facinorosorum, & exulum turba, de nouo Regno sibi constituendo cogitare cœperunt. Et quum in montibus Palatino, Capitolino, & Viminali casas sibi, & congregatæ multitudini construxissent, controuersia orta est, vter eorum nouæ Ciuitati nomen dare deberet: & quum hæc nequiret solui ætatis prærogatiua, nec magnitudine rerum gestarum, siquidem hæc paria erant in ambobus, placuit eam augurio terminare: ad quod captandum, quum Remus Auentinum conscendisset, primus sex vidit volantes vultures, deinde Romulus ex ipso Palatino, duodecim aspexit. Itaq; victor augurio Romulus, Ciuitati mœnia, & nomen imponere debebat. Sed quum vallum designasset, Remus, qui ægre ferebat se à fratre superatum, deridens valli angustias, saltu illud transiuit: quapropter, iuxta Liuium lib. 1. cap. 7. ab irato Romulo, cum verbis increpitantibus, dicente: Sic deinde quicumq; alius transiliet mœnia mea, necatus est. Ouidius tamen lib. 4. Fastorum vult, non à Romulo, sed à Celere, eius Tribuno militari interfectum, nam ait:

*Augurio læti, iaciunt fundamenta ciues,
Et nouus, exiguo tempore murus erat
Hoc Celer vrget opus, quem Romulus ipse vocat,
Sintque Celer curæ dixerat, ista tuæ*

*Neue quis, aut muros, aut tactâ vomere terrâ
 Transeat, audentem talia dede neci,
 Quod Remus ignorans, humiles contemnero
 muros*

*Capit, &, His populus, dicere, tutus erit?
 Nec mora transiit, retro Celer occupat ausû
 Ille premis duram sanguinolentus humum
 Hæc ubi Rex didicit, lacrymas intorsus ob-
 ortas*

*Deorat, & clausum pectore vulnus habet
 Flere palam non vult, exempla; fortia servat,
 Sicque meos muros transeat hostis ait,
 Et ipsemet Remus apud eundem Ovidium, sic
 loquitur lib. 5. Factorum.*

*Quem lupa servavit, manus hunc temeraria
 ciuis*

*Perdidit, ò quanto mitior illa fuit!
 Sæne Celer, crudelem animam per vulnera
 reddas;*

*Utque ego, sub terras sanguinolentus eas
 Noluit hoc frater, pietas equalis in illo est,
 Quod potuit, lacrymas in mea fata dedit.*

*Itaque interfecto Remo, Romulus solus mœ-
 nia, & nomen imposuit Vrbi. Remus ergo, &
 per Senecdochen etiam Romulus, ex rure,
 agro, & silvis, ubi à Faustulo nutritus fuerat,
 venisse dicitur.*

*SVLCOQ; terens dentalia Quinti, quâ trepida
 ante boues Dictatorem induit vxor, & sua ara-
 tra demû licetor tulit, Enge poeta. Bifariam hæc
 verba, vna cum superioribus construi possunt:
 primo sic: Vnde, ex quo rure, Remus, & vxor
 Quinti, terens dentalia sulco, quum trepida
 ante boues induit Dictatorem; & deinde ser-*

mo conuertendus erit ad aliquem ex præsenti-
bus magistratibus, illi, inuidiosè dicendo. Et
dictor tulit tua aratra domum : quod quia di-
ctum videbatur magnifice, sit ei plausus: Euge
poeta. Et qui sic exponunt, asserunt, positam
Raciliam, potius, quam Quintium. si namq; nō
erat indignū, Raciliā talem, ac tantam feminā
boues sequi, & aratrum tractare, minus indi-
gnum censendum erit, Senatores, & Magistra-
tus exercere agriculturam, qua, militiæ labo-
ribus promptiores, & aptiores redduntur. Sed
nec verborum ordo cogit ad hunc sensum: &
historia non Raciliam, sed Quintium refert
inuentum operi ineumbentem, quum ad Di-
ctaturam fuit arcessitus : ideoque sic secundo
verba construuntur: Vnde, ex quo rure, Re-
mus, & tu Quinte Cincinnate, terens dentalia
sulco, quum vxor Racilia, trepida ante boues
induit te Dictatorem, & dictor tulit tua ara-
tra domum. Historiam sic refert Liuius lib. 3.
ab Vrbe Condita cap. 26 Quum L. Quintius
Cincinnatus, nudus, puluereque fœdatus, seu
fossam aperiens, seu burim regens, rustico
certe operi incumbens, quatuor agri iugera
coleret, posita Transtiberim, iuxta eam, quæ
sequenti tempore dicta fuit Adriani moles,
nempe in ea Vaticani parte, quæ prata Quin-
tia, & sterilia nuncupabantur: & quæ sola ex
omni sua facultate reliqua sibi fuerant, com-
pulsus multā soluere, ob solum versum à Cæ-
sone filio, ne, Tribunorū plebis inuidia, dam-
naretur. Dum igitur terram ipse sic operaretur,
exercitus Romanus, sub Consule L. Mi-
nucio, anno ab Vrbe condita circiter 370. ne-

dum male pugnauerat aduersus Æquos, sed ab eisdem obsessus in monte Algido (nunc Roccam Papæ dicunt) periculum erat ne occisione deleretur. Quapropter vehementer consternata Vrbs, nec satis habens præsidij in C. Nautio altero Consule, hunc coegerunt dicere Dictatorem Quintium Cincinnatem, ad quem arcessendum miserunt: missi vero à Senatu, cum, ut dictum est, inuenerunt operi rustico incumbentem: qui, post datam, redditamque salutem, eum rogarunt, quatenus assumpta toga, Senatus audire vellet mandata, quæ afferebant. Hinc ipse, per Raciliam, togam propere è tugurio afferri iussit, & absteriso puluere, sudoreque, togatus, quæ res illi, Senatui, Populoq; Romano feliciter caderet, Dictator ab illis salutatus fuit. Itaque cum eisdem in Urbem reuersus, exercitum conscripsit, sequentique die ad bellum processit, hostesque adeo deuicit, ut illorum exercitum sub iugum miserit, & Gracchum Clælium eorum Ducem in triumphum abduxerit: & ita seruato exercitu cum Minucio Consule, suos milites ingenti ditauit præda. Et nisi instaret iudicium periurij aduersus M. Volusium, quod Tribuni plebis, sua rogatione erant impedituri, omnibus perfectis, intra quintum diem magistratu se abdicasset, etiam si, more solito, datus illi fuisset ad sex menses. Dam-nato ergo Lanuuium Volusio, ipse, sextodecimo ab acceptata Dictatura die, eam deposuit, redijtq; rus ad sementem faciendam, à qua Seranus fuit cognominatus.

TERENS. Terere est, fricando, seu longo
vfu

usu consumere , & comminuere . Sic Ouid.
lib. 1. de Arte .

Frenaque magnanimi dente teruntur equi.
Et infra eodem lib. 1.

Nec tua mordace pumice crura teras.

Et Virgilius lib. 4. Georg. versu 114.

*Ipse labore manum duro terat, ipse feraces
Figas humo plantas .*

Et Plautus, loquens de mola pistrini, ait Ag-
naria Actu 1. scena 1.

Num me illuc ducis, ubi lapis lapidem terit.
Certe vomer, dum sulcos aperit, terrā occat,
& glebas frangit, usu ipso consumitur.

DENTALIA. Dentale est illud lignum, cui,
arandi causa, vomer inducitur, sic dictum,
iuxta Varronem, à dente, quod eo, & vomere
illi inducto, quasi dente terra moleretur . Sic
Virgilius lib. 1. Georgicæ versu 170.

curni formam accipit vlmus aratri

Huic stirpe pedes temo protentus in octo

Bina aures, duplici aptantur dentalia dorso.

Sed per Senecdochen partis pro toto, dentale
ponitur pro toto aratro à Quintio tractato.

TREPIDA illa dicitur, quæ pedibus confi-
stere nequit ; Communiter sumitur pro pau-
do, & tremente. Sic, dum plebs Romana rebel-
lasset aduersus Patres , & Volsci, hanc nacti
occasionem, in armis procederent, sperantes
eam urbem posse diripere, ait Liuius lib. 2.
cap. 24. *Curia mæsta, ac trepida anticipi metu,*
& ab Cive, & ab hoste, Serusium Consulem, cui
ingenium magis popolare erat, orare, ut tantis
circumuentam terroribus expediret Remp. Quia
vero timentes, gressus accelerant, trepidus

pro festino metaphorice ponitur à Virg. lib. 3
Æneidos versu 616. dicente :

*Hic me, dum trepidi crudelia limina linquunt,
 Immemores socij, vasto Cyclopi in antro
 Deseruere .*

Et *Lucanus* lib. 8. *Pharsaliæ* versu 661.

Sic fata interque suorum

Lapsa manus, rapitur, trepida fugiente carina.

Et hoc modo *Racilia* trepida, idest festina, erat in ministerio; Nisi mauis fuisse trepidam ob rei lætitiā, & nouitatem; nam vt sperantibus, res quæcumque prosperæ, videntur leuiiores, ita nec opinantibus, grauiiores: *Racilia* autem nil minus sperabat, quam suum virum, iam terræ culturæ additum, ad summum Dictaturæ magistratum euehendum. Vel trepida ob belli euentum, viro timens sinistra, quum bellum nunciaretur tam graue; vt ei nullus ex Consulibus, aut Patribus par foret.

DICTATOREM induit vxor. *Ioannes* Brixiensis, *Io: Baptista* Plautius, & *Bartholomæus* Fontius legunt: Dictaturam induit vxor, quasi *Racilia* Dictaturæ acceperit insignia, quibus Dictatoris vxor nosceretur. Cæterum nullibi me legisse memini, Magistratum, Prætorū, Consulū, & Dictatorum vxores, habuisse insignia eas diuersificantia à priuatis: vnde quæ Dictatorem passim in alijs legamus codicibus, lectionem hanc retinemus. Erat autem Dictatura, summus Romanæ Reip. & extraordinarius Magistratus, qui, nisi quum tempore pestis ad figendum clauum, vel ad indicenda Comitia pro creandis magistratibus, numquā dice-

dicebatur, nisi extremis, ac periculosis Reip.
temporibus, quum vasa essent fere conclama-
ta, & res perditæ, absque spe auxilij in Con-
sulibus, aut alijs magistratibus. Erat hic ma-
gistratus autoritate pene regia præditus, nisi
quod ad breue sex mesium tempus concede-
batur: L. tamen Sylla ipsum ad plures an-
nos, & C. Cæsar ad vitam retinuit. Habebat
summum ius, in cuiusque, etiam Cuius Roma-
ni, caput, nec ab eius sententia dabatur recla-
matio, nec in ea poterat quispiam intercede-
re, vt in sententijs aliorum magistratum: :
immo eo vigente, cæteri Curules silebant. De
eo magistratu primum in Vrbe creato anno
ipsius 256, idest duodecimo post exactos re-
ges, refert Dionysius Halicarnassæus excogi-
tatum à Patribus ad plebis tumultuantis ter-
rorem, & ad resistendum conatibus Lati-
norum, docet enim, antiquitatum Romanarum
lib. 5. cap. 11. Senatum decreuisse, consularem
tollere potestatem, alium vero magistratum
cum summo imperio creare, belli, & pacis, &
omnium aliarum rerum arbitrum, à quo con-
siliorum, factorumue rationem reposcere non
liceret. Fuitque tale Senatusconsultum, vt
Largius, & Cloelius, qui cum Consules erant,
potestatem deponerent, & si quis alius magi-
stratum gerebat, aut rerum publicarum pro-
curationem habebat: vtque vnus, quem Sena-
tus elegisset, & populus suis suffragijs confir-
masset, rerum omnium accepta potestate, non
amplius, quam semestre tempus imperaret, &
maior potestatem, quam Consules haberet.
Plebs quum ignoraret quamnam vim hoc ha-
be-

beret, Senatusconsultum ratum fecit, (hic autem magistratus erat maior, quam dominatio legitima) permisitque Senatui, ut ipse per se consultaret, eumque qui imperaturus esset eligeret. Narrat deinde, Senatus perplexitatē in eligendo vno è duobus Consulibus Tito Largio Flavio, & Quinto Cloelio Siculo, esto Largium meliorem esse sentirent, sed Cloelio displicere timebant: tandem in eam venerunt sententiam, ut alter ipsorum Consul, siue sortito, siue ut melius visum foret, diceret quem mallet, & id ratum per Senatum esset. Sed nec ita litigijs finis datus, immo Consules admirandum quiddam, & præter humanam opinionem fecerunt, vterque enim collegam imperio dignum esse dicebat, & totum illum diem consumpserunt in recensendis ab altero alterius laudes, & deprecando imperium. Vnde dimisso Senatu, cognati, & honorabilissimi Largium ad multam noctem deprecati sūt, ostendentes suam istam imperij contemptiōnem, Reip. esse damnosam. Postridie coacto Senatu, quū Largius adhuc repugnaret, Cloelius surgens, eum dixit, & nominavit, ut facere solebant interreges, seque Consulari abdicavit. Et subdit: Hic primus Romæ Dictator creatus est, cum summa, ac libera, belli, ac pacis, aliarumque omnium rerum potestate: nomenque Dictatoris, ei impositum, siue à potestate iubendi, & præscribendi alijs arbitrato suo quidquid veller, quod iustum, & honestum esset (præcepta enim, & præscriptiones rerum iustarum, & iniustarum, Romani edicta vocāt) siue, ut nonnulli scribunt, quod tunc dictus, &

nominatus fuisset, siquidem non à populo, magistratum, more patrio, acceptum, erat habiturus, sed ab vno viro creatus. Simulatque igitur potestatem eam accepit, equitum magistrum dixit Spurium Cassium, qui Consulatum gesserat Olympiade septuagesima. Hic mos vsque ad nostram ætatem à Romanis est seruatus, & nullus ad hanc vsque diem Dictator sine equitum magistro Dictaturam gessit. Deinde, quum vellet ostendere quanta esset eius potestatis vis, ad terrorem potius quam ad vsum, lictoribus imperauit, vt cum fascibus secures per urbem sibi præferrent, patrio quidem more, quo Reges utebantur, sed à Consulibus intermisso, ex quo Valerius Publicola primus, eum, dum Consulatum gereret, imminuit, ad vitandam imperij inuidiam, at à Largio nunc instaurato. Addiditq; Non dum exacto toto imperij tempore, Consulibus designatis, Dictatura se abdicauit, nullo ciue Romano, aut cæso, aut patria pulso, aut alia graui calamitate affecto. Hoc præclarum istius viri exemplum, omnes Dictatores sequuti sunt vsque ad ætatem ab hac nostra tertiam: nusquam enim in historia proditum reperimus, quemquam fuisse, qui in hoc magistratu non se gesserit moderate, & ciuilitè, quamuis Resp. sæpe fuerit coacta, legitimis magistratibus abrogatis, rerum summam vnus potestati permittere. Et si in externis bellis tantummodo Dictatores, non corrupti imperij magnitudine, patriam defendissent, minus esset mirandum. Sed in ciuilibus etiam seditionibus, in expellendis suspectis affectata

tyran-

tyrannidis , & in arcendis alijs calamitatibus adepti hanc potestatem, sine vlla reprehensione exercuere , itaut constans omnium esset sensus , Dictaturam vnicum esse remedium , cuiuslibet insanabilis mali . At patrum , subdit, nostrorum ætate, elapsis quatracentis annis à Titi Largij Dictatura , res ista damnari cœpit, & odiosa videri , quando Lucius Cornelius Sylla , primus & solus acerbè , & crudeliter ea est usus, itaut tunc primum Romani cognouerint, Dictaturam Tyrannidem esse: Senatum enim ex quibusuis vulgaribus hominibus constituit, & tribunitiam potestatem quam minimam fecit, & vrbes integras desolauit, & regna, partim sustulit, partim ipse constituit . Ciuium quoque, præter eos, qui in prælijs absumpti fuerunt, non minus quatuor millibus, qui se ipsi dederant, interfecit, ex quibus aliquot, tormentis ante cruciatus. Appianus etiam Alexandrinus lib. I. de bellis ciuilibus ait: S. P. Q. R. inops consilij, quippe qui nec legitima comitia retineret, nec in sua potestate esset , per Comitiorum simulachra libenter accepit oblatam libertatis suæ et speciem, creauitque Syllam Tyrannum potestate singulari, ad tempus quantum ipsi libeat: nam & olim Dictatura Tyrannis erat circumscripta breui tempore : sed tunc, a motis terminis, nihil ei defuit ad absolutam Tyrannidem, verbis tamen res cohonestata est : Dictatorem cum creatum perferendis legibus, quas ipsi ferre visum fuerit, constituendæque Reip. Sic populus Romanus imperio Regum assuetus circiter centum Olympiadas , atque alijs

alijs termē totidem regimini populari sub annuis Consulibus, rursū ad regum formam redijt, peracta apud Græcos septuagesima-quinta Olympiade, quo tempore nullum in Olympia certamen, præter cursum in stadio supererat, nam athletas, cæteraque ludicra vniuersa, in Urbem Sylla, Mitridatici belli, atque ciuilis occasione, transtulerat, causam prætexens, quod populum post tot labores, recreare cuperet. Nihilominus vt pristina Reip. forma videretur manere, permissum est populo facere Consules. Creati M. Tullius, Cornelius Dolabella: ipse vero iam plane regnans, Dictator Consulibus præerat, nam & secures ei, vt Dictatori præferebātur vigintiquatuor, vt olim Regibus, & frequenti stipabatur satellitio: Ad hæc, leges, alias antiquabat, alias ferebat, edixitq; ne quis Præturam ante Quæsturam gereret, neue Consulatum ante Præturam, neue eundem magistratum iterum susciperet, nisi post annum decimum. Tribuniciam vero potestatem adeo debilitauit, vt sublata videri posset, lege lata, ne quis post tribunatum ad vllum alium magistratum admitteretur: quo factum, vt eam dignitatem nemo nobilis, honoris appetens, non vitaret. Nec constat an eam, vt nunc est, à plebe ad Senatum transtulerit: in quem, ob seditiones, ac bella, redactum ad magnam paucitatem, circiter trecentos allegit ex præcipuis equitum, tributis comitijs suffragia de vnoquoque colligens. Plebi vero inseruit ex proscriptorum seruis florentissimum quemque, ætate, ac viribus, plusquam decem mille, donatos prius

li-

libertate, ciuitateque & Cornelios vocatos de patroni nomine, vt inter plebeios haberet sēper ad iussa parata decem millia. Ab Halicarnassensi, tamen :de primo Dictatore dissentit Liuius, qui ait lib. 2. ab Vrbe condita cap. 18. *Supra belli Latini metum, id quoque accesserat, quod triginta iam coniurasse populos, confutante Octauio Mamilio, satis constabat. In hac tantarum expectatione rerum, sollicita Ciuitate, Dictatoris primum creandi mentio orta, sed nec quo anno, nec quibus Coss. (quia ex factione Tarquinia essent (id quoque enim tradunt) parum creditum sit, nec quis primum Dictator creatus sit, satis constat. Apud veterrimos tamen authores T. Lartium Dictatorem primum, Sp. Cassium magistrum equitum creatos inuenio : Consulares legere, ita lex inebat de Dictatore creando lata. Eo magis adducor, vt credam Lartium, qui Consularis erat, potius quam Manium Valerium Marci filium, Volusi nepotem, qui nondum Consul fuerat, moderatorem magistrum Consulibus appositum. Qui si maxime ex ea familia legi Dictatorem vellent, patrem multo potius M. Valerium, spectata virtutis, & Consularem virum legissent. Creato Dictatore primum Romæ, postquam præferri secures viderunt, magnus plebem metus incessit, ut intentiores essent ad dicto parendum. Neque enim, ut in Consulibus, qui pari potestate essent, alterius auxilium, neque pronocatio erat, neque ullum usquam, nisi in cura parendi, auxilium. Sicut autem Consul Dictatorem, nempe totius populi magistrum, dicebat, ita Dictator magistrum equitum, quæ eo tempore erat secunda Reip. dignitas, sic Iuuenal. sat. 8. versu 6.*

multa,

multa deducere virga

Fumosos equitum cum Dictatore magistros.

ET tua aratra domum liſtor tulit. Liſtor erat è Collegio Viatorum. Brant autem Viatores, qui, arceſſendis è domibus, vel vil-
lis Senatoribus, alijsque Ciuibus, Reip. & Magistratibus inſcruiabant: Liſtores vero, veluti carnifices, & apparitores: Vnde Gellius lib. 12. cap. 3. ait: [Valgius Rufus in 2. libro-
rum, quos inſcripſit de rebus per epistolam quaſitis, liſtorem dicit à ligando appellatum eſſe, quod quum magistratus populi Rom. virgis quempiam verberari iuſſiſſent, cura eius, & manus ligari vincirique à Viatore ſo-
lita ſunt, iſque qui ex Collegio Viatorum, of-
ficium ligandi haberet, liſtor ſit appellatus. Vtiturque ad eam rem testimonio M. Tullij, verbaque eius refert ex oratione, quæ dicta eſt pro C. Rabirio. Liſtor, inquit colliga manus. Sed & Tiro Tullius M. Ciceronis Libertus, li-
ſtorem, vel à lino, vel à licio dictum ſcrip-
ſit: licio enim tranſuerſo, quod linium appel-
latur, qui magistratibus, inquit, præmini-
ſtrabant, cincti erant. Si quis autem eſt, qui propterea putet probabilius eſſe, quod dixit Tiro, quoniam prima ſyllaba in liſtore, ſicut in licio, producta eſt, & in eo verbo, quod eſt ligo, correpta eſt, nihil ad rem iſtam pertinet, nam ſic à ligando liſtor, vt à legendo lector, & à vehendo, vector, & à tuendo tutor, & à ſtruen-
do ſtructur, productis, quæ corripiebantur vocalibus dicta ſunt.] Liſtor igitur à ligan-
dis ſontibus, priuſquam eos ſecuri feriret: vel quia virgarum faſces, in quarum medio ſecu-
ris

ris erat, magistratibus præferebat, ut ad eiusdem imperium, fontes, virgis cæsos, sæcûri ferire posset. Deserviebat autem, ut Viator Tribuno plebis, ita Licitor Prætori, Consuli, ac Dictatori. Hinc Liuius lib. 2. cap. 55. *Ad Volerem Publium de plebe hominem, quia quod ordines duxisset, negaret se militem fieri debere, Licitor missus est à Coss., Volero appellat Tribunos: quum auxilio nemo esset, Consules spoliari hominem, & virgas expediti iubent: Pro uoco, inquit, ad populum, Volero, quoniam Tribuni Ciuem Romanum in conspectu suo uirgis cadi malunt, quam ipsi in lecto suo à uobis trucidari. Quo ferocius clamabat, eo infestius circumscindere, & spoliare Licitor.* Et idem Liuius eodem lib. cap. 56. *Consules, nobilitasque ad impediendam legem in concione consistunt. Submoueri Licitorius iubet, præterquam qui suffragium incunt: adolescentes nobiles stabant nihil cedentes Viatori: tum ex his præhendi quosdam Licitorius iubet. Consul Appius, negare ius esse Tribuno in quemquam, nisi in plebeium, non enim populi, sed plebis eum magistratum esse. Nec illum ipsum submouere pro imperio potest more maiorum, quia ita dicatur: Si uobis uideatur, discedite Quirites. Facile, & contemptim de iure differendo, perturbare Licitorium poterat: ardens igitur ira Tribunus, Viatorem mittit ad Consulem, Consul Licitorem ad Tribunum. Constat ergo Licitores ministros fuisse magistratum habentium ius imperij, sex uidelicet deserviebant Prætori, Præfuli, & Proconsuli, duodecim Consuli, & vigintiquatuor Dictatori. Vtrum autem missus ad arcessendum Quintium,*

tium, Lictor fuerit, ut hic nominatur, nemo dixit: certe tale munus proprium fuit Viatorum, ut supra diximus, unde per Senecdochen positus est lictor; & poruere plures, & honoratiores venire, ut pote missi à toto Senatu.

EST nunc Briseis, quem uenosus liber Acci, sunt quos Pacuiusque, & verrucosa moretur Anthiope, ærumnis cor luctificabile fulta. Verba bifariam construuntur: primo sic. Est nunc quem moretur liber uenosus Acci Brisei, & sunt quos moretur Pacuius, & Anthiope, verrucosa, fulta cor luctificabile ærumnis. Secundo sic. Est nunc, quem moretur Briseis liber uenosus Acci, & sunt quos moretur Pacuius, & Anthiope verrucosa, fulta cor luctificabile ærumnis. Irridet his verbis eos, siue oratores, siue poetas, qui in eruditionis ostentationem, priscas, & obsoletas voces usurpabant. Quod vitium reprehendit etiam Quintilianus initio libri 8. dicens: *Nihil iam proprium places, dum parum creditur disertum, quod & alius dixisset: A corruptissimo quoque poetarum, figuræ, seu translationes mutuamur, tum dem: in ingeniosissimi, si ad intelligendum nos, opus sit ingenio.* Et eodem libro cap. 2. subdit: *Obscuritas fit etiam uerbis ab usu remotis, ut si commentarios, quis Pontificum, & uetustissima fœdera, & exoletos scrutatus auctores, id ipsum petat ex his, ut quæ inde corraserit, non intelligatur.* Hinc enim aliqui famam eruditionis affectant, ut quædam soli scire videantur. Talis fuit Sisenna ille, de quo Cicero in Bruto ait: *C. Rufio accusante Chrisitium, Sisenna defendens dixit, quadam eius spuratilibus esse*

crimina. Tum C. Ruscus : Circumuenior inquit
 Iudices, nisi subuenitis, Sisenna quid dicat, ne-
 scio, metuo infidias ! sputa tilica ? quid est hoc ?
 sputa quid sit, scio, tilica, nescio. Maximi risus:
 sed ille tamen familiaris meus, rectè loqui, puta-
 bat esse inuestitè loqui. Monuimus in Instit.
 Orator. lib. 3. Traç. 1. cap. 1. licitum esse,
 quandoque voces vsurpare antiquas, & pec-
 care potius nimio eorum vsu, quam totali
 contemptu: nam quum sermo Latinus defuerit
 haberi vulgo, & sit totus in codicibus, nulla
 vulgi ratio est habenda. At eruditi ex eisdem
 libris eorum, quæ dicimus habent intelligen-
 tiam, & ex raritate oblectationē. Igitur, quod
 iuxta communē legimus Brisæis, in nonnullis
 est Brisæi, & in alijs cum diphtongo Brisæi.
 Est autem Briseus vnum ex cognominibus
 Bacchi, quod ipsi adhæsit, vel à Brisi, Lesbi
 promontorio, vbi erat eius templum, in quo
 summa religione colebatur. Vel ab vsu mellis
 & vini, Liber enim, vt vinum ex vuis, ita mel
 è fauis docuerat exprimere, brisare autem vn-
 de Briseus, idem est, ac exprimere. Vel à bri-
 sis idest vinaceis, ex quibus, admixtione aquæ
 vel musti, fit vinum secundarium, de quo Co-
 lumella lib. 12. cap. 39. ait: *Vnam præcoquam
 bene maturam legere, acina arida, aut vitiosa
 reijcere, furcas, uel palos, qui cannas sustineant,
 inter quaternos pedes figere, & perticis iugare:
 tum insuper cannas ponere, & in sole pandere
 uuas, & noctibus regere ne irrorentur. Quum
 deinde exaruerint, acina decerpere, et in dolium,
 aut in seriam conijcere, eodem mustum, quam
 optimum. sic ut grana submersa sint, adjicere ubi*
 com-

combiberint uuae, seque impleuerint, sexto die in
fiscellam conferre, & prælo premere, passumque
sollere. Postea uinaceos calcare, adiecto recentis-
simo musco, quod ex alijs uinis factū fuerit, quas
per triduum insolaueris, tum permiscere, & sub-
actam brisam prælo subijcere, passumque secun-
darium statim uasis obtinitis includere, ne fiat
austerius: deinde post uiginti, uel triginta
dies, quum deserbuerit, in alia uasa deliquare,
& confestim opercula gypsare, & pelliculare.
Vel à Brisa Nimpha, quæ ipsum aluit Dio-
nysum. Et quia poetæ tragici sub Bacchi tu-
tela esse credebantur, ut diximus ad illa uerba
procemij: *Quorum imagines lambunt hedera se-
quaces*, Accius, ut poeta Tragicus, Bacchi
cliens, ab illius cognomine Briseus dici po-
tuit. Hæc est communis interpretatio huius
loci, quæ tamen non placet, quia non videtur
quid vni Accio adhærere debuerit cognomen
Brisei, quando esse sub tutela Bacchi, cōmane
est nedum poetis tragicis, sed omnibus scrip-
toribus, iuxta illud Hor. lib. 2. epist. 2.

*Scriptorum chorus omnis amat nemus, & su-
git Vrbes*

Risè cliens Bacchi, sonno gaudentis, et umbra.
Maximè quum ipse non fuerit solus, nec pri-
mus inter Tragicos Latinos, nec in eo genere
excelluerit, immo passim audierit, Duriuscu-
lus: Quare placuit legere, ut in alijs codici-
bus, Briseis: nam sicut meminit Anthiopes
Pacuij, ita nominare debuit singularem ali-
quam Accij tragoediam, qualis fuit Briseis;
Fuit autem Briseis Brisis Lyrnessis Regis filia,
à quo Briseis denominabatur, quum eius no-

men

men proprium esset Hippodamia . Hæc in Achillis potestatem , ob patriæ venit expurgationem, & victori fuit in delicijs, quousq; ab Agamemnone illi erepta fuit . Quo facto Achilles exasperatus , detre&auit pro Græcis cum Troianis pugnare ; Verum interfecto ab Hectore Patroclo , in huius ultionem, iterum induit arma, Hectoremque strauit. De hac Briseida, Accius Tragœdiam , quæ nunc non extat , scripsisse videtur , & de hac nunc loquitur .

QUEM uenosus liber Acci . Venosus, plenus venarû turgentium, & extantium, vt sunt senes macri, vieti, & deformes , quibus longa ætas, excis, & absumptis carnibus , pro cute aridam reliquit pellem , nam in his venæ ex-
tare, & prominere videtur, & ita venosi denominantur. Epitheton istud transfertur ad orationē, quæ, vt habere corpus, ossa, sanguinem, & similia, quæ sunt illius virtutes, ex quibus sanitas, & pulchritudo consurgit, dicitur; ita è contra ad vitium refertur, si sit venosa , idest aspera, dura, & inculta. Dura autem fuisse, quæ scripsit Accius , tradit etiam Quintilianus, siue Tacitus *Dialogo de Oratoribus cap. 11.* vbi ait: *Asinius Pollio, quamquam propioribus temporibus natus sit, uidetur mihi inter Menenios, & Appios studuisse. Pacunium certè & Accium, non solum tragædijs, sed etiam orationibus suis expressit, adeo durus, & siccus est . Oratio autem, sicut corpus hominis, ea demum pulchra est, in qua non eminent uenæ, nec ossa numerantur, sed temperatus, ac bonus sanguis implet inembra, & exurgit toris, ipsos quoque*
neruos

neruos robore tegit, & decore commendat. Qui capite 10. præcedenti dixerat: Exigitur ab Oratore etiam poeticus decor, non Accij, aut Pacunij veterino inquinatus, sed ex Horatij, & Virgilij, & Lucani sacrario prolatus. Immo teste Gellio lib. 13. cap. 2. Quum Pacuvius grandis iam ætate, & diutino corporis morbo affectus, Tarentum ex Urbe Roma concessisset, Accius tunc haud parvo iunior, proficiscens in Asiam, quum in oppidum venisset, diuertit ad Pacuvium, comiterque inuitatus, plusculisque ab eo diebus reseratus, Tragædiam suam, cui Atreus nomen est, desideranti legit. Tum Pacuvium dixisse aiunt: Sonora quidem esse, quæ scripsisset, & grandia, sed videri ea tamen sibi duriora paululum, & acerbiora. Ita est, inquit Accius, uti dicis, neque id sanè me pœnitet, meliora enim spero fore, quæ deinceps scribam: nam quod in pomis est, itidem inquit, esse aiunt in ingenijs, quæ dura, & acerbæ nascuntur, post fiunt mitia, & iucunda: sed quæ gignuntur statim vieta, & mollia, aut quæ in principio sunt vinida, non matura mox fiunt, sed putria. Relinquendum igitur visum est in ingenio, quod dies atque ætas mitificet. Sic ergo Accius, & ab eo compositæ Tragædiæ, ac nominatim Briseis, venosus erat, nempe durus, asper, & incultus.

ACCI pro Accij per apocopen. Fuit Accius, libertinis parentibus natus, Mancino, & Serano Coss. Tragædiarum scriptor, tantæ sententiarum gravitate, verborumque pondere, ut Decimus Brutus, templorum, monumentorumque suorum aditus, illius carminibus exornaverit. Celebratur in primis eius

dictum ex Astianacte, relatum à Gellio libro
14. cap. 1. (uitant

*Nihil credo auguribus, qui aures verbis di-
Alienas, suas ut auro locupletent domos.*

Fundum habuisse fertur iuxta Pisaurum, quo-
inter colonos, translatus fuerat. Gloriæ cu-
pidus adeo fuit, ut sibi statuam ponendam
curauerit in æde Camænarum, teste Plinio
lib. 34. cap. 5. dicente: *Notatum est ab auctori-
bus & L. Accium prætam, in Camænarum æde,
maxima forma statuam sibi posuisse, quum brevis
admodum fuisset. Ut autem diximus, quamuis
grandis fuerit in sententijs, durus nihilomi-
nus extitit: Verum candidiores, hoc vitium
non tam homini, quam temporis adscripserunt,
nec enim aliter fieri potuit in illa linguæ, &
poetices ruditæ. Et licet quidam, ad eius
commendationem referant, quod hic cogno-
minetur venosus, quasi dictus fuisset sanguine
abundans, nempe altus, grandiloquus, & ani-
mosus (ut eum appellauit Horatius lib. 2. epi-
stola. & in Arte poetica, eiusdem nominat no-
biles trimetros) contextus tamen, & intentio
Persij est in contrarium. Et sic Martialis lib. 11.
Epigrammate 91.*

Attonitusque legisterrai, frugiferai,

Accius, & quidquid Pacuuiusque vomunt.

SUNT quos Pacuuius. Hic, cognomine Mar-
cus, Brundusinus, Ennij poetæ, iuxta Euse-
bium, ex filia, sed iuxta Plinium lib. 35. cap. 4.
ex sorore nepos, sic enim ibi ait: *Celebrata est
in foro boario, æde Herculis, Pacuuij poetæ pi-
etura: Ennij sorore genitus hic fuit, clariorem-
que eam artem Romæ fecit gloria scena. Floruit
post*

post secundum bellum Punicum, & iuxta Sculcti annales, circa Olympiadem 144, ab Vrbe Condita 550. ante Christum vero anno circiter centesimo. Nomen adeptus est, tum elegantissimis picturis, tum scriptis Tragœdijs, in quibus, referunt, eum gravitate sententiarum: verborum pondere, & autoritate personarum, fuisse clarissimum; citra tamen nitorem, quæ tamen culpa, temporis fuit, non sua, ævo namque illo, poetæ studia rudia adhuc erant, & impolita. Hic, quum diu Romæ vixisset, demum pertæsus eius Urbis turbulentias, Tarentum migravit, ubi prope nonagenarius obiit, eiusq; sepulchrū Epitaphio, à se composito ornatum fuit, quod cum alijs duobus refert Gellius lib. 1. cap. 24. his verbis: *Trium poetarum illustrium Epigrammata, Ch. Næuij, Plauti, M. Pacuuij, quæ ipsi fecerūt, & incidenda suo sepulchro reliquerunt, nobilitatis eorum gratia, & venustatis, scribenda in his commentarijs esse duxi. Epigramma Næuij plenum superbiæ Campanæ, quod testimonium esse iustum potuisset, nisi ab ipso dictum esset.*

Immortales, mortales si foret fas flere,

Flerent Dine Camæne Næuium poetam.

Itaque postquam est Orchio traditus thesaurus,

Obliui sunt Romæ lingua Latina loquies.

Epigramma Plauti, quod dubissem an Plauti foret, nisi à M. Varrone positum esset, in lib. de poetis primo.

Postquam est morte captus Plautus,

Comædia luget, scena est deserta:

Deinde risus, ludusque, iocusque, & numeri

Innumeri finit omnes collachrymauerunt.

Epigramma Pacuij verecundissimum, & purissimum, dignumque eius elegantissima gravitate.

Adolescens, tamesi properas, hoc te sacrum rogat,

Ut se aspicias, deinde quod scriptum est, legas.

Hic sunt poetæ Pacuij Marci sita.

Ossa. Hoc volebam, nescius ne esses. Vale.

ET VERUCOSA. Derivant quidam hoc nomen à verubus: ut ea oratio dicatur verucosa, quæ sit arida, & exsanguis, gratijs & leporibus destituta: quia quod verubus affatur, amisso succo, siue sanguine, arescit. Certè interpretatio textui consonat, sed nihilominus eam respuimus, quia nominis veru, prima syllaba est brevis, ut constat, ex illo Virgilij 1. *Æneidos* versu 216.

Pars in frustra secât, verubusq; tremētia figūt,
nunc autem nominis verucosa prima syllaba longa est, utpote prima quarti pedis hexametri: quapropter melius deriuabitur à veruca: hæc autem est locus excelsior, & si in terra, erit mons, aut collis: hinc Cato in originibus dixisse fertur: *Censeo, inquit, si rem servare vis, faciendum, ut quatracentos aliquos milites, ad verucam illam ire iubeas, eam, uti occupent, imperes.* Veruca ergo locus est asper, sine editus, à cuius similitudine, tubercula in humano corpore eminētia, & sensu destituta, verucæ appellantur: quarum Græci duo faciunt genera: vnum, earum quæ in extremitate sunt magis latæ, & tenui quasi filo cuti adhærent, quas dicunt *ἀκροκορδαίνας*: aliud earum, quæ latius cuti adhærent, in acumen tamen definiūt, quæ veruca dicitur *μυρμικία*. Vtraque autem frequentius est coloris diuersa à reliqua

qua cute, quare quia extat, & eminet, illam asperat, & quia est coloris diuersi, eam foedat, & maculat. Earum remedia præscripsit Q. Serenus Samonicus in præceptis saluberrimis de Medicina cap. 44. dicens :

*Verucæ quoque desectæ frenare cruorem
Dicitur, ambustus Tyrio de vellere pulvis :*

Et cap. 65.

*Interdum existit turpi veruca papilla,
Hinc quondã Fabio verum cognomen adhesit
(Qui solus patriæ cunctando restituit rem.)
Id potest vitium sanguis curare lacerta,
Aut vrina canis cum terra inducta madens,
Aut herba succus, quæ fertur nomine lathy,
Et tithymallus item tali satis apta medela.
Si rupta immensos fundio veruca cruores,
Purpureo trisi cineres de vellere profunt,
Quod fuerit verè conchyli sanguine tinctum.
Plinius tamen lib. 20. cap. 12. ait: Ocymum
verucas, mixto atramento sutorio, tollit. Et ita
hic metaphoricè oratio aspera, dura, inculta,
& salebrosa, ob verborum odiosam antiqui-
tatem, dicta est verucosa.*

MORETVR. Morari, est opperiri, siue expectare, & tardare. Sic Plautus *Asinaria Actu 2. scena 2.*

*si herum vis Demenetum,
Quem ego noni, adduce, argentum non morabor quin feras.*

Et idem significat neutrum Moro. Plautus *Menechmis Actu 5. scena 9.* (*si eam?*)

Numquid me morare quin ego liber, vt iussi.
Et Ovidius 13. *Metam.*

Laertius heros

*Adstipit, atq; oculos paulum tellure morator,
Sustulit ad proceres.*

Sed aliquando morari est curare. Sic Plautus Milite glorioso *Actu 2. scena 5.*

Nihil moror negotiosum mihi esse tergum.
Et eadem fabula *Actu 2. scena 3.*

*Nam ego istam insulturam, & desulturam
nihil hic moror.*

Et quia diutius immoramur in ijs, quæ delectant, hinc morari dicimus pro placere, & delectare. Sic Ouid. lib. 3. *Tristium.* (rētes,

*Heu mihi quur didici? quur me docuere pa.
Litteraque est oculos vlla morata meos!*

Et Seneca de *Tranquillitate animi. cap. 1.*
*Placet minister incultus, & durus vernula;
argentum graue rustici patris, sine vlllo opere, &
nomine artificis, & mensa non varietate macula-
rum conspicua, nec per multas elegantium do-
minorum successiones Ciuitati nota, sed in usum
posita, quæ nullius conuincit oculos, nec volupta-
te moretur, nec accendat inuidia. Et hoc modo
nunc moretur positum est pro delectet.*

ANTHIOPE fuit nomen, & argumentum cuiusdam *Pacuianae Tragœdiæ*. Fuit autem Anthiope *Nyctei Lesbi Regis*, & *Nymphæ Amalthææ*, filia, & ex parte matris neptis. *Neptuni*, & *Nymphæ Celones*, proneptis vero *Atlantis*: nupta *Lycō Bœotia Regi*: quæ quū per dolum ab *Epapho*, siue *Epopeo* fuisset compressa, *Lycus* ei repudium remisit, pellice superinducta *Dirce* (*Dircem* inquam, non illam *Babylonicam*, quæ quum forma tumens, *Palladi* fuisset conuiciata, in piscem conuersa est, iuxta *Ouidium* dicentem lib. 4. *Metam.*

de

Textum tertium 319

de re Babylonia narret

*Dirce, quam versa squamis uelantibus artus,
Stagna Palaestini credunt celebraſſe figura.*

Sed aliam Thebis ortam: quæ verita, ne ob Anthiopes pulchritudinem, morumque elegantiam, Lycus illi iterum conciliaretur, & se expelleret, eam in vinculis habere voluit, & immaniter afflixit. Iuppiter etiam, in Satyrum conuerſus, eandem compreſſit, & prægnantem reliquit: Dirce vero ſuſpicata, illius vterum non eſſe opus, niſi Lyci, maiori quam antea ira, ex Zelotypia ariſit, ideoque adeo eam afflixit, vt prope in deſperationem adduxerit. Hinc Iuppiter miſericordia motus, partus tempore appropinquante, eam à vinculis abſoluit, quæ è carcere erumpens, in montem Cytherona profeſta, ibi in quodam biuio, duos enixa eſt paruulos: & hi nutriti à paſtoribus, quum adoleuiſſent, & reſciſſent quæ mala eorum mater paſſa fuiſſet à Lyco, & Dirce, Lycum quidè occiderūt, Dircen vero, indomitum taurorum caudis alligatam, per mōtes raptari, & diſcerpi fecerunt, quouſq; Deorum miſeratione in fontem Dircen, prope Thebas conuerteretur. Sic Propert. lib. 3. elegia 13.

*Teſtis erat Dirce, tam uero crimine ſeua,
Nyſteos Anthiopen accubuſſe Lyco
Ah quoties pulchros uſſit Regina capillos,
Molliaque immites fixit in ora manus,
Ah quoties ſamulam penſis oneravit iniquis,
Et caput in dura ponere uſſit humo
Sape illā immūdis paſſa eſt habitare tenebris,
Vilem ieiuæ ſape negauit aquam.*

*Iuppiter Anthiope nusquam succurrit habenti
 Tot mala? corrumpit dura catena manus.
 Si Deus es, tibi turpe tuam servire puellam,
 Innocas Anthiope, quem nisi, uincta, Ionē?
 Sola tamen, quæcumq; aderat in corpore vires
 Regales manicas rupit utraque manu.
 Inde Cytheronis timido pede currit in arces
 Nox erat, & sparsa triste cubile gelu.
 Sepe uago Asopi sonitu permota fluentis
 Credebat domine pone uenire pedes,
 Et durum Zethum, & lachrymis Amphiona
 mollem*

*Experta est stabulis mater abacta suis,
 Ac ueluti magnos, quæ ponunt equora, motus
 Eurus in aduersos desinit ire Notos
 Littore si tacito sonitu rarescit arena,
 Sic cadit inflexo lapsa puella genu
 Sera tam en pietas, natis est cognitus error
 Digne Iouis natos, qui tueare senex
 Tu reddis pueris matrem, pueriq; trahendam
 Vinxerunt Dirce sub truci ora bouis
 Anthiope cognosce Ionem, tibi gloria Dirce
 Ducitur, in multis morsem habitura locis
 Præta cruentantur Zethi, uictorque canebas
 Peana Amphion rupe Aracynthe tua.*

Eandem Anthiopes fabulā narrat C. Iulius Hyginus Augusti Libercus paulo diuersus fabula 7. dicens: Anthiopa Nyctei filia, ab Epaphæo per dolum est stuprata: itaque à Lyco uiro suo eiecta est. Hanc uiduam Iuppiter compressit. At Lycus Dirce in matrimonium duxit, cui suspicio incidit, uirum suum clam cum Anthiopa concubuisse. Itaque imperauit famulis, ut eam in tenebris uinctam clauderent. Cui postquam par-

ens instabat, effugit ex vinculis, Iouis voluit a-
 se in montem Cytheronem. Quumque partus pre-
 meret, & quæreretur ubi pareret, dolor eam in ipso
 binio coegit partum adere geminum, quos pasto-
 res pro suis educarunt, et appellarunt Zethon, &
 Amphionem. Qui postquam matrem agnouerunt,
 Dirce ad taurum indomitum alligatam, uita
 priuarunt: ex cuius corpore in monte Cytherone
 fons est natus, qui Dirceus est appellatus, benefi-
 cio Liberi, quod eius baccha fuerat. Et fabula 8.
 ait: Nyctes Regis in Bæotia fuit filia Anthiopa:
 eius formæ bonitate Iuppiter adductus, graui-
 dam fecit, quam pater, quum punire vellet prop-
 ter stuprum, minitans periculum Anthiopa effu-
 git. Casu in eodem loco, quo illa permenerat, Epa-
 phus Sicyonius stabat: is mulierem aduectam
 domo, matrimonio suo iunxit. Id Nycteus agrè
 ferens, quum moreretur, Lyco fratri suo per obre-
 stationem mandat (cui tum regnum relinquebat)
 ne impune Anthiopa ferret. Huius post mortem,
 Lycus Sycionem venit, interfecto Epapho, An-
 thiopam vinectam abduxit, quæ in Cytherone pa-
 rit geminos, & reliquit, quos pastor educauit,
 Zethum, & Amphionem nominauit. Anthiopa
 Dirce uxori Lyci data erat in cruciatum: ea, oc-
 casionem nata, fugæ se mandauit: deuenit ad fi-
 lios suos: Ex quibus Zethus existimans fugiti-
 uam, non recepit. In eundem locum Dirce per
 bacchationem Liberi illuc delata est, ibi An-
 thiopam repertam, ad mortem extrahebat: Sed
 ab educatore pastore, adolescentes certiores facti
 nam esse matrem suam, celeriter consecuti, ma-
 trem cripuerunt, Dirce ad taurum crinibus re-
 ligatam, necant. Iyem quum occidere vellet,

uetuit eos *Mercurius*, & simul iussit *Lycum* concedere regnum *Amphioni*. *Zethus* ergo, & *Amphion* *Anthiopes* fuere filij, quorum *Zethus* rusticus fuit, *Amphion* vero, siue à patre *Ioue*, siue à *Mercurio* accepta *cythara*, in musica adeo excelluit, vt *Horatius* ad *Pisones* scripserit :

*Dictus, & Amphion Thebanæ conditor arcis,
Saxa mouere sono testudinis, & prece blanda
Ducere quo velles.*

Significans, vt exponit *Palephatus* libro de fabulosis narrationibus, homines illos duros fuisse, & intractabiles: sed *Amphion* eos musica demulcebat, & cum eis paciscebatur, vt si se cantantem, aut *cytharizantem* audire velent, adiuuarent in *Thebanæ Urbis* constructione, & eam simul incolerent. Itaque soni delectatione, viuos, & animatos lapides, idest homines, traxit ad ædificium. Multis ergo ærumnis *Anthiopes* cor vexatum fuit, *Zelotypia*, exilio, fame, vinculis, verberibus, & alijs.

ÆRUMNIS. *Ærumnæ*, dictæ etiam muli *Mariani* à *C. Mario* primo earum inuentore, furcinulæ erant, quibus viatores suas sarcinas religatas baiulare solent: ita dictæ ab *ἄρῃ*, leuo, seu tollo. Hinc labores *Herculis*, eiusdem ærumnæ dicebantur, quapropter *Plautus* *Perſa* Actu 1. scena 1.

Qui a mans egens ingressus est præceps in amoris vias

Superauit ærumnis, is suis ærumnas Hercules.
Et *Pseudolo* Actu 3. sc. 1.

Cui seruitutem Dii danunt lenoniam

Puero,

*Puero, atque eidem si addunt turpitudinem,
Ne illi quantum ego nunc corde conspiciam meo
Malam rem magnam, multasque ærumnas
danunt.*

Hinc metaphoricè omnes labores, miseriæ, calamitates, persecutiones, infirmitates, & alia infortunia, ærumnæ dictæ sunt, quorum non modicam, Anthiope, partem perpeffa est.

LVCTIFICABILE dicitur, quod luctu affici potest. Luctus autem est mœror, & est à verbo lugeo, idest ploro, defleo, & lamentor; unde cor luctificabile, est mœstum, occasiones habens plorandi. Hinc luctificabile propriè dicitur intransitiuè, nam cor Anthiopes, ob tot calamitates, luctui erat assuetum. Potest nihilominus sumi etiã trāsitiuè, quum quilibet, Reginam considerans tot pressam calamitatibus, mœrore afficiatur. Repræhenditur autem hæc vox, tum quia non quadrat sententiæ, tum quia inducitur ad affectandum sonum grandiore, qualem dant voces similis terminationis, à quibus antiqui adeo abstinebant, vt Cicero lib. 5. quæstionum Academicarum secundæ editionis, dicto, comprehensibile, quasi magnum commisisset peccatum, subderit *Feretis hæc.* Et Seneca inter alia, quæ reprehendit in Mæcenate, est, vox irremediabilis; sic enim ait Epistola 114. *Quomodo Mæcenas vixeris, notius est, quam vt narrari nunc debeat, quomodo ambulaueris, quam delicatus fueris, quam cupieris videri, quam vitia sua latere nolueris. Quid ergo! non oratio eius æque soluta est, quam ipse discinctus? non tam insignita illius verba sunt, quam cultus, quam comitatus,*

quam domus, quam vxor? Magni ingenij vir fuerat, si illud egisset via rectiore, si non vitasset intelligi, si non etiam in oratione diffluere. Videbis itaque orationem ebrij hominis, inuolutam & errantem, & licentiæ plenam. Mecenâs in cultu suo. Quid turpius amne, siluisque riparum comantibus. Vide ut alueum lintribus arent, verloque vado remittant hortos. Quid si quis fœminæ cirro crispatæ, & labris columbatur? Incipitque suspirans, ut ceruice laxa feratur Nemo tyranni irremediabilis factio rimantur epulis, lagenaque tentant domos, & sepe mortem exigunt. Genium festo vix suo testem, tenuis cerei fila, & crepacem molam, focum mæter, aut vxor inuestiunt: Non statim hæc quum legeris, hoc tibi occurrer, hunc esse, qui solutis tunicis, in vrbe semper incessest. Sic ergo, vox iustificabile, in Pacuuij irrisiōnem est induc-ta.

FULCRA, à verbo fulcio, est munita, sustentata, & fortificata: sic loquitur Cicero relatus, Quid alios colligam, quum habeam Chrysippum, ut qui fulcire putatur porticum Stoicorum. Sic Iuuenal. sat. 3. versu 193.

Nos urbem incolimus tenui tibicine fulsam. Sic Seneca de vita beata cap. 20. Ego mortem eodem vultu audiam, quo videbo: ego laboribus, quanticumque illi erunt, parebo, animo fulciens corpus. Quamuis autem poetastri, de quibus est sermo, hæc phrasés imitarentur, à Persio tamen referuntur cum irrisiōne. Et erant vere ridenda, ob curam, & impropriad translationem: fulcire namque, auxilij semper habet significationem, Pacuuius vero, pro eo, quod est cor cingi grumnis, ut eis pene opprimatur,

eis fultum dixit. Nec sunt accipienda, ut dicta per antiphrasim, nam sunt relata à Persio irridente Pacuuium, & eius imitatores. Nec sunt interpretanda, quasi Anthiope fuerit ex earum numero, quæ in malis adeo obcalluerunt, ut ijs quodammodo sustentarentur, suam in eis, vel potius animi ostendentes virtutem, ut de innumeris Christianis legimus, & apud Ethnicos de Anaxarcho, de quo refert Lærtius lib. 9. in eius vita: [Anaxarchus apud Alexandrum vixit, & CX. Olympiade floruit, & Nicocreontem Cypri Tyrannum inimicum habuit. Quum vero in conuiuio aliquando eum Alexander rogasset, cuiusmodi sibi cœna videretur, respondisse fertur: O Rex, omnia lautè, sed quod reliquum fuit, Satrapæ cuiusdam apponi caput oportebat, id ipsum in Nicocreontem iaciens: Ille autem iniuriæ memor, post Regis mortem, quo tempore Anaxarchus nauigans, inuitus ad Cyprum appulit, comprehensum atque in mortarium iniectum, ferreis pistillis tundi iussit: quod illud supplicium, quum contemneret, illud peruulgatum dixisse ferunt Πύστε Πύστε τὸν Ἀναξάρχον Θύλακον, Ἀναζάρκονδε ἐν πλῆτει, idest Tunde, tunde Anaxarchi culleum, Anaxarchum autè non tundis.] Sed Christiani in his magis excellerunt, quia ut renati per baptismum, nouum acceperunt stomachum, quo in cruciatibus exultarent.

HOS pueris monitus patres infundere lippos, quum videas, quærisne vnde hæc sartago loquendi venerit in linguas? vnde istud dedecus, in quo Trossulus exultat tibi per subsellia laxis. Con-

frue

Arue sic. Quum videas patres lippos infundere
 hos monitus pueris, quærisne vnde hæc sarta-
 go loquendi venerit in linguas? vnde istud de-
 decus, in quo Trossulus lævis exultat tibi per
 subsellia. Culpam corruptæ eloquentiæ, vel
 poetiæ, his verbis in puerorum transfert pa-
 rētes, quod fecit etiam Petronius in suo Saty-
 rico dicens: *Minimum in his exercitationibus*
Doctores peccant, qui necesse habent cum insa-
pientibus furere; nam ni dixerint, quæ adole-
scuntuli probent, ut ait Cicero, soli in scholis re-
linquentur, sicut ficti adulatores, quum cenas
diuturnas capiant, nihil prius meditantur, quam
id, quod putant gratissimum auditoribus fore,
ne c enim aliter impetrabunt quod petunt, nisi
quasdam insidias auribus fecerint: sic eloquentiæ
magister, nisi tamquam piscator, eam imposueris
hamis escam, quam scieris appetituros esse pisci-
culos, sine spe prædæ moratur in scopulo. Quid
 ergo est? parentes obiurgatione digni sunt, qui
 nolunt liberos suos seuera lege proficere. Non
 ergo, inquit; mirandum, si pueri in loquendo,
 priscis, cariosis, & obsoletis utantur vocibus,
 vel si populares appetant plausus, nam à pa-
 rentibus sic didicerunt, scimus enim prauum
 patrem, peiorem procreare filium, vel saltem
 paternæ terentem vestigia. Sic Iuuenalis ini-
 tio satyræ 14.

Plurima sunt Fuscine, & fama digna sinistra,
Et nitidis maculam, & rugam figentia rebus.
Quæ monstrant ipsi pueris, traduntq; parentes.
 Et ibi versu 31. ait:

Velocius, & citius nos
Corrumpunt vitiorū exempla domestica, magnis
Quum

Quum subeant animos auctoribus .

Et satyra 6. versu 239.

*Scilicet expectas, ut tradat mater honestas,
Aut alios mores, quam quos habet.*

Sic Cicero lib. 4. epist. 3. ad Seruium Sulpicium, Quod exemplo fit, id etiam iure fieri putat.

Inter exempla autem, quum praua omnia noceant, domestica perniciosiora censentur.

Hinc Plutarchus libro de liberis educandis ait: Ante omnia opus est, ut patres, non solum

nil peccando, verum etiam honesta singula peragenda, manifestum sese filiis exemplar exhibeant,

ut in eorum vitam, quasi quoddam speculum, insuantes, ab operum simul, & sermonum turpitudine se penitus vertant.

Sic, inquit etiam Archita, pater filij virtutum exemplar: vnum

enim exemplum, aut luxuriae, aut auaritiae, multum mali facit. Conuictor delicatus, paulatim eneruat, & emollit; vicinus diues, cupiditatem irritat: malignus comes, quamuis

candido, & simplici, rubiginem suam affricuit.

Et Seneca epistola 6. Plus tibi, & vna vox, & conuictus, quam oratio proderit: in rem presentem venias oportet: primum quia homines amplius oculis, quam auribus credunt: deinde, quia

longum est iter per praecepta, breue & efficax per exempla.

Nec tamen, etiam si multiplicentur exempla peccantium, immunis erit a poena

delinquens, nam Gellius ait, lib. 10. cap. 19.

[Incessebat quempiam Taurus philosophus, seuera, atque vehementi obiurgatione adolescentem, a rhetoribus, & facundiae studio, ad disciplinam philosophiae transgressum, quod

factum quiddam esse ab eo diceret inhoneste,

& im-

& improbe. At ille non ibat inficias fecisse, sed id solitum esse fieri defendebat, turpitudinemque delicti, exemplorum usu, & consuetudinis venia deprecabatur. Atque ibi Taurus, isto ipso defensionis genere irritior: Homo, inquit, stulte & nihili, si te à malis exemplis auctoritates, & rationes philosophiæ non abducunt, ne illius quidem Demosthenis vestri sententiæ tibi in mentem venit, quæ quia lepidis, & venustis vocum modis vincta est, quasi quædam cantilena rhetorica, facilius adhærere memoriæ tuæ potuit? Nam si me, inquit, non fallit, quod quidem in priori pueritia legerim, verba hæc sunt Demosthenis, aduersus eum, qui, ut tu nunc facis, peccaris alienis exemptum, purgatumque ibat.] Verum ne dicas, sic esse actum sæpenumero, sed hoc fieri sic decere: Non enim si quid aliquando contra leges actum iam est, tuque id secutus es, propterea iure queas euadere, quinimmo eo magis idcirco in te debeat statui. Ut enim si prius in aliquem foret animaduersum, tu minimè hæc scriberes, ita si ipse in præsentia punieris, nequaquam deinceps alius scribet. Sic Taurus. Quod vero dicit Infundere, metaphorice accipiendum est, nam infundere proprie est intus fundere. Sic Virgilius libro 1. Georgicæ versu 383.

*Iam varias pelagi volucres, et quæ Asia circum
Dulcibus in stagnis rimantur prata Caystri
Cerratim largos humeris infundere rores.*

Et Cicero Philippica 11. Quid dicam de Appulo Demitrio? cuius lona modo proscripta videas, tanta procuratorum est negligentia. As

li: -

hic nuper sororis filio infudit venenum, non dedis. Sed non possunt non prodige vivere, qui nostra bona sperant, quum effundunt sua. Rectè autem vitur hac metaphora, puerorum enim ingenia sunt veluti vasa, præcepta vero ad instar liquoris, illis instillantur, & intus funduntur.

LIPPUS, Lippus dicitur, qui ob defluentem humorem, oculis lachrymatur, indeque minus rectè videt, immo est dispositus ad cæcitatem, & quandoque ponitur pro cæco. Plautus milite glorioso *Actu 2. scena 3.*

Non verisimile dicis, neque vidisti.

Sceledrus num tibi Lippus videor.

Et ibidem Actu 4. scena 3.

Cubare in navi lippam, atque oculis surgidam Nauclerus dixit.

De hoc lippitudinis morbo, & remedijs, Plinius lib. 38. cap. 2. ait: *Mirianus rex Consul, vinentem muscam in linteolo albo, his remedijs carere ipsos lippitudine prælicantes. Et eodem lib. cap. 4. Credamus ergo lichenas, leprasque senum (salium) illis assiduo arceri: item lippitudines, matutina quotidie velut inunctione. Et ibidem. In manu dextera duo medij (digiti) lino leniter colligati, destillationes, atque lippitudines arcent. Eodem libro cap. 6. Contra lippitudines, retro aures fricare prodest, & lachrymosis oculis, frontem. Eodem etiam libro cap. 8. Lippitudini fel (hyænæ) illitum frontibus, aut ne omnino lippiatur, decoctum cum melle Attici cyathis tribus, & croci vncta, inunctum: sic & caligines discuti, & suffusiones. Claritatem excelsari melius inueterato medicamento: afferre*

autem

autem in Cypria pysside. Et eodem capite. Item lippientibus, ruptis, & contra inflationes, servatos pedes (hygæ) tactu, leues dextris paribus, dextros lavis. Eodem etiam libro cap. 9. Inunguntur etiam oculi in lactis heminis, sesamæ additis drachmis quatuor tritis in lippitudine. Item eodem libro cap. 11. Sicca lippitudo, lumbolis suum tostis, atque contritis, & impositis colligitur. Capras negant lippire, quoniam eæ quasdam herbas edant, item dorcades: & ob id finum earum cera circumdatum, nona luna denotare videntur: & quoniam noctu quoque æque cernant, sanguine hircino sanari lusciosos putant, nyctalopas à Græcis dictos: capræ vero iocinore in vino austero decocto. Et lib. 29. cap. 3. Oua per se infuso candido oculis, epiphoras cohibent, urentesq; refrigerant. Quidam cum croco præferunt, & pro aqua miscent collyrijs. Infantibus vero contra lippitudines nix aliud remedium est, butyro admixto recenti. Et eodem lib. 29. cap. 6. Columbarum, turturum, palumbium, perdicum sanguis nyctalopas sanat, & iecur ouium, atque (ut in capris diximus) efficacius fulg. Decocto quoq; eius, oculos abluere suadent, & medulla dolores, tumoresq; illinunt. Bubonis oculorum cinis collyrio mixtum, claritatem oculis facere promittitur. Turturis fimo albugines extenuat: item cochlearum cinis: fimum cenchridis, accipitrum generis hanc Græci faciunt, Argema ex molle omnibus, quæ supra scripta sunt sanantur. Mel utilissimum oculis, in quo sunt apes immortuæ. Ciconia pullum qui ederit, negatur annis continuis lippiturus: item qui draconis caput habeat. Huius adipe, & melle cum oleo vetere, incipientes cali-

caligines discuti tradunt Hirūdinum pullos plena luna excacant, restitutaque eorum acie, capita comburuntur; hoc cinere cum melle utuntur ad claritatem, & dolores, ac lippitudines, & ictus. Et lib. 32. cap. 7. inquit: Canceri oculos adalligatos collo, mederi lippitudini dicunt. De eodem lippitudinis morbo, hæc ait Cælius lib. 6. cap. 6. Protinus autem orta lippitudine, quedam nota sunt, ex quibus quid euenturum sit colligere possimus. Nam simul, ac lachryma, & tumor, & crassa pituita caperint si ea pituita lachrymæ mixta est, & ea lachryma calida est, pituita vero alba, & mollis, tumor non durus, longæ ualeitudinis timor non est: At si lacryma mixta & calida, pituita paululum, tumor modicus, idque in uno oculo est, longum id, sed sine periculo futurum est: idque lippitudinis generis, minime cum dolore est, sed vix ante vigesimum diem soluitur, nonnumquam per duos menses durat, sed quandoque finitur, Si pituita alba, & mollis esse incipit, lacrymæque miscetur: aut si simul hæc utrumque oculum inuaserunt, potest esse brevis, sed periculum ulcerum est. Poeta tamen hic corporis lippitudinem ad mentalem transtulit. Sed corporis lippitudo senibus frequentius accidere solet: mentis vero adolescentibus, in quibus vehementiores sunt passionēs, rationis iudicium obtenebrantes. Indignum autem est, patribus, idest senibus, hoc modo lippire, exhibendo tales admonitiones filiis adolescentibus.

SARTAGO, vas est amplum, & patens, appellatum etiam patina, vel patella, cremium, & frixorium, iuxta illud psalmi 101. Offa mea sicut

sicut in frixorio confrixa sunt, vbi nostra vulgata legit, sicut cremium aruerunt. Eius vasis mentio fit 2. Machabæorum cap. 7. vbi dicitur: Iratus itaque Rex, iussit sartagine, & ollas aeneas succendi, quibus statim succensis, iussit ei, qui prior fuerat locutus amputari linguam, & cute capitis abstracta, summas quoque manus, & pedes ei præscindi, cæteris eius fratribus, & matre insipientibus. Et quum iam per omnia inutilis factus esset; iussit ignem admo-ueri, & adhuc spirantem torreri in sartagine. Tali vase in oleo, butyro, vel alio vngvine, coquuntur carnes, oua, pisces, & alia esculenta: esto (si vocis spectemus originem) tunc tantum sartago dici debeat, quando carnes in eo coquuntur, venit enim à *σαρξ*, quæ est caro: sed sæpe aliud est, à quo nomen imponitur, ab eo, ad quod significandum imponitur. Cibi autem, qui sartagine coquuntur, in ipso frixionis actu, stridorem emittunt, quem imitari videntur illi, qui in orationis, vel carminis compositione, noua cum obsoletis, & peregrina, aut barbara miscent verba cum verè Latinis; in quorum recitatione scloppos quosdam emittunt, vel sonos similes eis, quos edunt quæ friguntur. Eleganti ergo metaphora nunc dictum, in linguas venisse sartagine loquendi.

TROSSVLVS: Existimant quidam Trossulum dici à torosa, seu pingui corporis habitudine, quasi diceretur torosulus, & talis est mollis, & delicijs diffluens. Cui intellectui con-sonat additum epitheton leuis, nempe deglabratus, depilatus, & politus. Nam talibus sapiebant.

piebant orationis pigmenta, & lenocinia cum
flosculis. Et hunc sensum fortè significauit
Hieronymus, dicens in Iouinianum: [Vnius
tantum philosophi exemplum posui, ut for-
mosuli nostri, & trossuli, & vix summis pedi-
bus adumbrantes vestigia, imitentur saltem
Gentilium parcitatem.] Alij vero putant
trossulos dictos fuisse Equites Romanos. Ait
enim Plinius lib. 33. cap. 2. *Ipsam equitum*
nomen sæpe variatum est, in his quoque, qui ad
equitatum trahebantur. Celeres sub Romulo,
Regibusque appellati sunt, fortè ab illo Celeri
tribuno, qui, Romuli iussu, Remum interfecit:
Deinde Flexumenes fortè, quia equos regere,
& flectere nouissent: vel quasi Flexanimes,
quia quum per eos iudicia exercerentur, &
iustitia mediante, deciderentur causæ, dissi-
dentium animos flectebant, eos ad pacem re-
uocantes. Postea Trossuli quum oppidum in
Thuscis, citra Volsinios, siue Viterbum, passuum
noeuem millia, sine ullo peditum adiumento, ca-
pissent eius vocabuli, quod nunc est mons Fali-
scus, idque durauit vsque ad C. Gracchum. In-
uius certè, qui ab amicitia eius, Gracchanus ap-
pellatus est, scriptum reliquit hic verbis. Quod
ad equestrem ordinem attinet, antea Trossuli
vocabant, nunc Equites vocant: ideo quia non
intelligunt Trossulos nomen quid valeat, multos
pudet eo nomine appellari, & causam, quæ supra
indicata est, exponit, inuitosque etiamnum sa-
men Trossulos vocari. Nos uti osque interpre-
tes conciliare possumus, dicendo, Trossulos
hic nominatos Equites Romanos, qui tamen
ab auita virtute defecissent. Prisci namque

Ro-

Romani Equites, in laboribus militiæ versabantur, nec capiebantur delicijs: Persij vero temporibus, omnem impendebant curam corporis cultui, nec virtus illis pensi erat, & ut ait Varro in *Sesquiulix*, *Nunc emunt Troßulis nardo nisidi, vulgo, Attico talento, equum*. Et Seneca Epistola 87. *M. Cato Censorius (quem tam Resp., Hercule, profuit nasci, quam Scipionem, alter enim cum hostibus nostris bellum, alter cum moribus gessit) canterio rehebatur, & hippoperis quidem impositis, ut secum utilia portaret. O quam cuperem illi nunc occurrere aliquem ex his Troßulis in via diuitibus, cursores, & Numidas, & multum ante se pulueris agentem. Hic sine dubio cultior, comitatusque quam M. Cato uideretur: hic, inter illos apparatus delicatos, qui quum maximè dubitat, utrum se ad gladium locet, an ad cultrum. O quanti erat seculi decus, Imperatorem, triumphalem, Censorium, (& quod super omnia hæc est) Catonem, uno caballo esse contentum, & ne toto quidem, partem enim sarcinæ ab utroque latere dependentes occupabant. Ita non omnibus obesis mannis, & asturconibus, & tollutarijs, præferres unicum illum equum ab ipso Catone defricum. Troßulus ergo hic positus est, pro quocumque Equite Romano diuite, & delicato.*

● *EXULTAT* componitur ex præpositione, ex, & verbo, salto, a, mutata in u, & significat extra salto. Sic Cicero libro de senectute loquens de Q. Fabio Maximo ait: *Hic & bella gerebas, ut adolescens, quum planè grandis esset, & Annibalem iuueniliter exultantem, patientia sua mollebas.* Sic Virg. 5. *Æneid. vers. 137,*

In-

*Intenti expectant signum, exultantiaq; hauris
Corda paucor pulsans.*

Hic tamen exultare est gestire, applaudere, & saltibus, lætitiæ signa monstrare.

Subsellia erant sedes humiliores, in quibus viliores sedebant magistratus, ut Iudices, Tribuni, & Quæstores, siue in cauea, ubi edebantur spectacula, siue in foro ubi exercebantur iudicia: nam Prætores sublimioribus sedebant in sellis, Consules vero in Curulibus, & Tribunalibus. Hinc Cicero in Vatinius ait: *Quæro ex te Vatini, num quis in hac Civitate, post Urbem conditam, Tribunos plebis appellarit, ne causam diceret? numquis reus in Tribunal sui Quæstoris ascenderit, eumque ni deturbarit, subsellia dissiparit, urnas deleverit, eas denique omnes res in iudicio disturbando commiserit, quarum rerum causa iudicia sunt constituta.* Et Plautus Prologo Amphitruonis,

Nunc hoc me orare à nobis iussit Iuppiter

Ut Conquistores singulis in subsellia,

Eant per totam caueam spectatoribus,

Si quos saniores delegatos viderint,

Ut his in cauea pignus capiatur toga.

Et idem Plautus Captivus Actu 3. scena 1. Lacones appellat *Imi subsellij viros*. Ita nunc ait Troffulos, & Equites applaudentes, subsilire in huiusmodi sellis humilioribus, in quibus sedentes audiebant recitantem.

LEVIS. Miror Cornutum, etsi non philosophum, & Persij præceptorem in philosophia Stoica, clarum nihilominus grammaticum, interpretatum hoc loco, quod eques lenis sit citus in lenando se; aut certe lenis, nihil

in se habens seueri iudicij, quasi leuis hic sit
celer, & expeditus, aut sexigui ponderis. Ver-
rum leuis in hac significatione primam cor-
ripit syllabam, vt constat ex illo Ouidij lib. 3.
Tristium elegia 12.

Lusus equis nunc est, leuibus nunc luditur armis.
Et ex illo eiusdem Ouidij lib. 5. Fastorum.

Occurat tacito ne leuis umbra sibi.
Nec non ex illo Tibulli libro 4. Panegyrico
ad Messalam.

Iuppiter ipse leui uetus per inania curru.
Et infra eodem Panegyrico.

Magna Deum proles leuibus discurreret umbris.
Sic etiam Gallus elegia 1.

Exultat leuitate puer, granitate senectus.
Et idem Gallus elegia 6.

Sit satis indignum leuiter tetigisse pudorem.
Sic Catullus carmine 67. de coma Berenices.
Illius ah mala dona leuis bibat irrita poluis.
Et idem Catullus carmine 85. de Ario.

Audibant eadem hec leniter, & leuiter.
Sic Propertius de Luna ait lib. 1. elegia 3.

Compositos leuibus radijs patefecit ocellos. Sed
quum hic leuis primam producat syllabam,
non significat celerem, aut non ponderosum,
sed ephœbum, glabrum, & depilatum. Sic Ti-
bullus lib. 1. elegia 9.

Carior est auro iuuenis, cui lenia fulgēt Oia.
Et Catullus carmine 67.

Fulgentem clarè, quam multis illa Deorum
Lenia protendens brachia pollicita est.
Et Ouid. 3. de Arte.

Fœmina quid faciet, quum sit uir lenior ipsa
Forſitan & plures possit habere uiros.

Et

Et ita Troffulus levis, est eques glaber, & depilatus.

*NIL ne pudet capiti non posse pericula cano
Pellere, quin tepidum hoc optes audire, Decen-
ter? A poetis tranſit ad eos reprehendendos
Oratores, qui calamistratum dicendi genus,
(in ſcholis, vel intra priuatos lares, vtcumque
terédum) in forum transferebāt, ſic veras cau-
ſas agentes, quaſi fictæ eſſent declamationes,
adeo ut etiam de vita pugnaturi, à ludicris nō
abſtinerent armis, & à fucatis orationibus ad
oſtentationem compoſitis. Vigebat ea ætate
tale vitium, admiſſum etiam à Quintiliano, di-
cente lib. 4. cap. 2. ¶ Ne ſententia quidem, ueluti
ſatigaſum intensione, ſtomachum iudicis, reſi-
cere diſſuaſerim. Quod quum ſit factum ijs quo-
que temporibus, quibus omnis, ad utilitatem po-
tius, quam ad oſtentationem componebatur ora-
tio, & adhuc erant ſeuertora iudicia, quanto
nunc faciendum magis, quum in ipſa capitis, aut
fortunarum pericula, irrupit uoluptas? Et eo-
dem lib. 4. cap. 3. inquit: Plerisque moris eſt, pro-
bato rerum ordine, protinus utique in aliquem
latum, aut plauſibilem locum, quam maximè
poſſint, fauorabiliter excurrere. Quod quidem na-
tum ab oſtentatione declamatoria, iam in forum
uenit, poſtquam agere cauſas, non ad utilitatem
litigatorum, ſed ad patronorum iactationem, re-
pertum eſt. Oſtendit autem Perſius, turpe eſſe,
ſenes huiusmodi oſtentationis cupidos eſſe,
ſaltem, qui Afranij ſententiam nouerit, à Gel-
lio relatam his verbis lib. 13. cap. 8. [Maxi-
me hoc atque veriſſime Afranius poeta, de gi-
gnenda comparandaq; ſapientia opinatus eſt,*
P quod

quod eam filiam esse vsus, & memoriæ dixit : eo namque argumento demonstrat, qui sapiens esse rerum humanarum velit, non libris solis, neque disciplinis rhetoricis, dialecticisque opus esse, sed oportere eum, versari quoque exerceri in rebus cœminis noscendis, periclitandisque, eaque omnia acta, & euenta firmiter meminisse, & perinde sapere, ac consulere ex ijs, quæ pericula ipsa rerum docuerunt, non quæ libri tantum, aut magistri per quasdam inanitates verborum, & imaginum, tamquam in mimo, aut in somnio delectauerint. Versus Afranij sunt in togata, cui Sellæ nomen est:

Vsus me genuit, mater peperit memoria,

Σιφίαν vocant me Graij, vos sapientiam.

Item versus est in eandem ferme sententiam Pacuij, quem Macedo philosophus vir bonus, familiaris meus, scribi debere censebat pro foribus omnium templorum. *Ego odi homines ignava opera, & philosopha sententia,* nihil enim fieri posse indignius, neque intolerantius dicebat, quam quod homines ignavi, ac desidēs, aperti barba, & pallio, mores & emolumenta philosophiæ, in linguæ verborumque artes conuerterent, & vitia facundissime accusarent, intercutibus ipsi vitijs maddentes.] Senes autem vsu sapientiores esse deberent: inde stomachatur Persius, videns grandæuos, adeo laudis cupidos, ut in causa capitis, abstinere nequirent ab ijs argumentis venandis, quæ exornationē adferrent, ad quælēcūq; plausū aucupādū, sed de ijs nō curabāt, quæ ad rē, & ad crimina diluenda pertinebāt.

PEL-

Textum tertium. 339

PELLERE pericula. Periculum est experimentum, & facere periculum, est capere experimentum, vnde Terentius Eunuchus *Actu 3. scena 2. ait.*

fac periculum in litteris,

Fac in palestra in muscis: quæ liberum

Scire æquum est adolescentem, solerem dabo.

Verum hic, periculum idem est ac aduersitas, siue calamitas, aut discrimen, in qua significatione Virgil. 3. *Æneid.* versu 365.

Sola nouum, dictuque nesci, Harpya Celena,

Obscenamque famem, quæ prima pericula vito

Prodigium canit, & tristes denunciat iras,

Quidne sequens, tantos possim superare labores.

Sic Plautus Aulul. Actu 2. scena 2.

*Hoc magnum est periculum, me ab asinis, ad
boves transcendere.*

CAPITI. Caput dictum est, quod inde sensus omnes, & nerui initium capiant. Est enim à natura positum in summo, vt in quo foret regimen totius animantis; Ab eo Latini dicebant, facinus illud esse capitale, quod capitis detruncatione, aut alio modo, vitæ ademptione esset luendum, iuxta namque Apuleium, causa capitalis est, in qua agitur de vita, & salute hominis. Sic Plautus Menechmis *Actu 1. scena 1.*

Numquã edepol fugiet, tametsi capital feceris.

Capiti autem cano dictum est, per metonymiam adiuncti, pro capillo albo, in quo est exaggeratio: siquidem vituperabilius est talia facere in senili ætate, quam in florenti iuuentute.

TEPIDUM. Alicubi legitur Trepidum,

P

2

quæ

quæ lætio arridet Casaubono, eamque tam sententia, quam syllabarum patitur quantitas. Non est tamen construendum cum patrono, ut is dicatur optare audire Trepidum. Decenter, etiam si is, & antequam plausum, verbumque Decenter audiat, trepidet, & pæueat, dubitans num sua defensio iudicibus, & auditoribus grata sit futura, ut inde sibi laus, plaususque proueniat: & post plausum etiam trepidet præ lætitia, cogente illum ad exiliendum, ut pedibus stare nequeat. Non inquam sic cum patrono constitui debet, nam dicendum fuisset Trepidus, & non Trepidum, & ita non foret locus Ecclipsi, quam versus exigit. Vnde debet constitui, ut referatur ad auditores, fictum, frigidumque plausum facientes, cuiusmodi laus frigida est, & extorta: & hac ratione Trepidum, & Tepidum coincidunt. Et ideo Tepidum est retinendum, quæ voce significatur, oratorem exigere qualemcumque etiam affectatam laudem, profectam è summis labijs, & non ex corde, qualis est quum ob recitatam orationem, patronus laudatur, sed damnatur cliens. Nam talis patroni, siue orationis laus, per verbum Decenter, Doctè, aut Belle, frigida est, Tepor siquidem, qualitas est media inter calorem, & frigiditatem, ita ut ad utrumlibet horum cōtrariorum comparatus, alterius induat conditionem. Hinc Ouidius 1. Factorum.

Aurea pellebant tepida umbracula soles.

Et 3. Tristium elegia 12.

*Herbaq; quæ laniis Cerealibus obruta sulcis,
Esferis è tepida melle cacumen hinc.*

Quod

Textum tertium. 341

Quod verum est loquendo de his qualitatibus nedum physicè, & iuxta earum naturam, sed etiam quum transferuntur ad significandos affectus, & passionés animi. Hinc qui impensè alicui favere tenebatur, si non omnia præstitit, quæ iste, & fortè irrationabiliter, cupiebat, ab eo prædicabitur, frigide sibi fauisse. At si is, cui non incumbibat negotij cura, vel verbulum pro eo emiseric, igneus fuisse dicetur. Et quum hic Tepidum transferatur ad animum, eam significat laudem, quam non expressit operis meritum, sed potius fictio, & adulatio. Laus enim, quam alacer pangit animus, motus ex actionis merito, calida videtur, ignea, & inflammata: quam vero adulatio, tepida, immo frigida. Causidicus autem iste, fictam saltem, & adulatoriam, siue emedicatam expetebat laudem, quæ non poterat non esse frigida, utpotè non procedens ex animo: & hoc appellatur Tepidum Decenter.

DECENTER. Aduerbiū ab impersonali Decet, significans honestum, aptum, conueniens, & consentaneum, loco, tempori, rei, vel personæ. Sumitur pro Bellè, Doctè, Ingeniosè, & Eleganter: & est vox plaudentium, & probantium. Hic significatur, auditores laudare fictè, & adulatoriè, & non ex merito; & nihilominus Declamatores tales appetere laudes, & in eis suorum laborum ultimum constituere finem, si auditores, aliquibus suarum orationum clausulis, vel figuris, plausum etiam tepidum, ac fictum extulissent. Et quo plures huiusmodi plausus fuissent excitati, eo maiorem gloriam sibi videbantur assecuti.

*FUR es ait Pedio. Pedius quid? crimina rasis
 libras in antithetis: doctas posuisse figuras lau-
 datur, Bellum hoc. Bellum hoc? an Romule cenes?
 Annalium lib. 14. cep. 2. refert Tacitus, Ci-
 renenses sub Nerone Principe, reum repe-
 tundarum, læsæ Reip. immo maiestatis, &
 sacrilegij, vocasse Pedium Blesum, eo quod
 Æsculapij expilasset thesaurum, deletumque
 militarem pretio, & ambitione corrupisset.
 Potest igitur de hoc Pedio locus intelligi, qui
 tãtorum criminum postulatus, per patronum
 responsurus, hic, loco diluendorum crimi-
 num, orationis vacabat phaleris, eam comens
 & calamiistrans, ut de eo dici posset, quod de
 de quodam alio Antonius Iulianus dixit apud
 Gellium lib. 9. cap. 15. *Hic sine controuersia di-
 sertus est*, quia elegantem quidem habuerat
 orationem, sed controuersiam non attigerat.
 Vel ut ille, de quo Hieronymus refert, quod
 quum disertè diceret, & ferretur volubilitate
 verborum, sed causam non tangeret, auditor,
 & iudex, Benè inquit, & benè, sed quò istud
 tam benè? Patronus autem, rei, siue clientis
 personam induit, ut tantumdem sit dicere Pa-
 trono, Fur es, quantum si diceretur, Tuus
 cliens est fur.*

RASIS. Rasis participium est à verbo Ra-
 do, unde idem valet, ac incisus, complanatus,
 mundatus, & extirpatus: & in proposito, est
 elaboratus, & elegans: trahitur enim ab ebo-
 rarijs, & statuarijs. Sic Virgilius 2. Georgicæ
 versu 358.

*Tum leues calamos, & rase hastilia virgæ,
 Fraxineasque aptare iudes, furcasq; bicornes;*

Et

Et Ovidius lib.2. de Ponto elegia 4.

Vtque meus lima rarus liber esset, amici

Non semel admonitu facta litura tuo est.

Et Statius lib.4. Silvarum in Epitropesio Herculis

Ebur Pisao pollice rarus.

Epitheta igitur, siue antitheta rarsa, erunt elaborata, elegantia, & expolita.

ANTITHETIS. Antitheton est schema, quod accidit, quum contraria contrarijs opponuntur, vt in illo Ouidij lib.1. Metamorphoseos

corpore in vno

Frigida pugnabant calidis, humentia succis,

Mollia cū duris, sine pondere, habentia pōdus.

Et in hoc maximè oratores illi peccabant, quod summam orationis virtutem constituebant in huiusmodi contrapositionis, & argutijs, siue verborum, siue sententiarum, quum tamen talibus, orationis eneruetur robur, illiusque vera firmitas, & pulchritudo in nugas degeneret. Hinc sanè stomachi oratores, & auditores, ineptias reputant antitheta, similiter cadentia, & defluentia, & similia schemata, de quibus diximus in Instit. orator. lib.3. Tract.3. cap.5. frequentata quidem à Gorgia Leontino, & Isocrate, sed vitata à forensibus, existimantibus, ijs orationem reddi elumbem. Pedius ergo, nulla argumentorum diluendorum habita ratione, his schematibus orationem calamistrabat, sic sibi laudem captans, sed causam prodens sui clientis. Quis autem, ait lib.9. Quintilianus ferat, contrapositionis, pariter cadentibus, & consimilibus, irascentem, flentem, & rogantem, vbi atrocitate, inuidia, miseratione pugnanda est? quum in his re-

bus, cura verborum deroget affectibus fidem: nam ubicumque ars ostenditur, veritas abesse videtur, nam hæc non quærit fucum, nec pigmenta, aut cinninos, & ut Euripides in Phœnissis scribit, sermo veritatis semper est simplex.

LIBRAT. Librare propriè est ponderare, expendere, trutinare, extinare, & examinare rei gravitatē, siue pōdus, ad quod maxime pertinet internoscere, atq; discernere inter duas res, vtra illarum sit maioris ponderis. Sumitur etiam pro æquare, ut vna videlicet res, aliam in pondere non excedat. Gorgiæ ergo, & Isocratis imitatores, nedum sensus, siue sententias alijs schematibus expolire tentabant, sed insuper singula verba, ea contraponendo, faciendoque clausulas similiter cadentes, & desinentes, curandoque ut periodi eodem constarent numero syllabarum. Et ita dicit, Pediiū rasis antithetis librare crimina sibi obiecta, hoc est expendere contra exornationes, quasi tantumdem, immo plus valere deberent suæ exornationes ad absoluendum, quantum ad damnandum valebant crimina à Cirenensibus obiecta; quapropter etiam si illa vera, & probata essent, ea soluere, ac diluere non curabat, quæ erat insignis fatuitas.

AN Romule ceues. Romulus, ea metonymia quæ autor ponitur pro opere, positus est pro Romanis, nam ipse, Romanæ Urbis conditor fuit. Ceuere autem verbum est obscœnissimum, significans actum, imitantem, gestum canum adulantium, & caudas mouentium, quem gestum exprimunt impudici catamiti

ramiti sub pēdiconibus. Indignus certē, qui à Romano, vel quocumque se virum natum, sciente, exerceatur. Sic ceuere dixit Martialis lib. 3. epigrammate 95.

Sed pēdicaris, sed pulchre Nenole cenes.

Sicut autem Romanos dedecbat ceuere, ita & adulari, & blandiri, maxime fingendo contra conscientiam: id enim proprium est sordidorum æruscatorum, cœnipetarum, & similitum seruilis conditionis animorum, Romani autem credi volebant se rerum esse dominos, qui nec Regibus seruire pati possent, ideoquē indignum erat eos in hæc vitia lapsos, ut Iuuenalis ait sat. 2. versu 126.

O Pater Urbis,

*Vnde nefas tantum Latij's pastoribus? vnde
Hæc tetigit, Gradine, tuos vrsica nepotes?
Ceuere ergo est blandiri, indecoro corporis
motu, qualem expressit Plautus extremo Epi-
dici, dum ait:*

Plaudite, Valete. Lūbos porcite, atq; extollite.

MEN moneat quippe, & cantes si naufragus, *assem protulerim? Cantas quum fracta te in trabe
pictum ex humero portas? Verum nec nocte para-
tum plorabis, qui me voles incuruasæ querela.*
Hanc eādē sententiā Quintilianus expressit dicens. Cōmoueatur ne quisquam eius fortuna, quem tumidum, ac sui iactantem, & ambitionis institorem eloquentiæ, in ancipiti sorte videat? non. Immo oderit reum, verba aucupantem, & anxium de fama ingenij. & cui esse disertum vacet. Men autem dictum est per Apocopen, pro, me ne.

NAUFRAGVS nonnumquam sumitur a Sti.

346 *In Satyræ primæ*

uè pro causa, & loco naufragij, vt naufragus auster, naufragum mare: sed frequentius passuè pro eo, qui naufragium passus est, & vel nauem fregit, aut aliter bonorum coactus est facere iacturam, siue ipse emerferit, siue non. Sic Ouid. in Ibin.

Sine per immensas iactabor naufragus undas,

Nostraq; longinquus viscera piscis edat.

ASSEM. As idem erat, ac Mna, siue Mina, seu libra, ex vncijs duodecim, seu drachmis nonginta sex constans, nam drachma erat octaua pars vnciæ. Et quancumque rem in partes æquales diuidere volebant (etiam si patrimonium, vel hereditatem) eam assem appellabant; & illius partes dicebant vncias; vnde legimus aliquem scriptum hæredem ex asse, vel ex dodrante: vt alibi dicemus, nunc enim non est sermo de asse in hac acceptione: sed prout est quidam nummus æreus, & vilis, quatuor valens nostros denariolos, seu quatri-nos, nempe ferè baiocum Romanum præsentis monetæ. Et hoc as erogari solebat pauperibus æruscatoribus: sed poeta negat hoc sed daturum naufrago cantanti.

IN TRABE. Trabs propriè est lignum duplex, ædificij causa ex duobus tignis composita. Sic Virgilius 2. Æneidos versu 11.

Præcipuè quum iam hic trabibus contextus acernis.

Et ibidem versu 448.

*Auratasq; trabes veterum decora alsa parentis
Denolunt.*

Sumitur etiam pro arboribus, ex quibus tigna, & alia ædificantur 9. Æneidos versu 87.

N.

Textum tertium. 347

Nigranti picea, trabibusq; obscurus acernis.
Et ab hac trabis significatione, qua ponitur pro arboribus, deriuata est alia acceptio, qua, per senecdochen materię, trabs ponitur pro navi ex trabibus, arboribus, & tignis composita. Sic Virgilius 3. *Æneid.* versu 191.

Vela damus, vastumque, cana trabe, currimus equor.

Sic Horat. 1. *Carm. Ode 1.*

ut trabe Cypria

Myrtoum pauidus nauta secet mare?

Et Statius lib. 3. *Silvarum* in *Propemptico Metij Celeris* versu 70.

Fugimus exigua clausi trabe, & aere nudo.
Verum hic per metonymiam adiuncti pro subiecto, portare se pictum in trabe fracta, est gestare tabellam, in qua pictum erat naufragium; quia namque segnius irritant animos demissa per aures, quam quę sunt oculis subiecta fidelibus, qui infortunio quopiam erant mactati, ad ciendam in proximis misericordiam, in tabella illud exprimebant, efficacius tali perorantes modo, quam lingua. Trabs ergo hic ponitur pro tabella, in qua depictum erat naufragium, quam, humero pendentem, gestabat naufragus, cuius aspectu excitabantur obuij ad ei stipem porrigendam. Huic autem pauperi, quem angebat non minus amissarum recordatio diuitiarum; quam indigentia præsens, cantare, est nedum indecens, sed impossibile: & similiter impossibile videtur, eos posse orationis fucos sectari, qui in capitis versantur periculo: immo omnis huius conatus erit, ad diluenda obiecta crimina, aut co-

lore aliquo deforis adscito, illa purgare: vel eorum veniam deprecari. Et hæc trabs siue tabella, non oportebat esse frustum fractæ, & laceræ navis, sed sufficebat lignū quodcumq;

VERVM *plorabit &c.* Elegans, & aptum epiphonema. Tunc autem dicimus aliquē plorare verū, quando orator, eius, quem loquentē inducit, induit naturam, & affectum: Præceptum enim est: Vt moneas alios, prius moueare tu, quod quia seruare, vel negligebat, vel non valebat M. Callidius, accusator Q. Gallij, quod sibi venenum propinasset, audiuit à Cicerone patrono rei, vt ipse refert in Bruto cap. 11. *Tu isthoc M. Callidi, nisi fingeres, sic ageres? præsertim quum ista eloquentia alienorum hominum pericula defendere acerrime soleas, tuum negligeres? Vbi ardor animi, qui etiam ex infantium ingenijs elicere voces, & quærelas solet? Nulla perturbatio animi, nulla corporis, frons non percussa, non femur, pedis, quod minimum est, nulla suppositio. Itaque tantum absuit, vt inflammares nostros animos, sonnum, isto loco, vix tenebamus.* Debet ergo orator causæ Iuridicialis, & capitalis, fugere eas exornationes, quæ oleant lucernam, & longum indicent studium: quod monet etiam Quintilianus lib. 10. dicens. Illa quæ dicimus, non domo attulisse, sed ibi potius sumpsisse videamur, & oratori, & ipsi causæ plurimum confert, nam ea magis miratur, & minus timet Iudex, quæ non putat aduersus se præparata.

INCVRVASSE propriè dicitur de corporibus, quum à rectitudine fuerunt detorta, vel deorsum inclinata. Sic Virgilius lib. 5. *Aeneidos* versu 500.

Tum validis flexos incuruant viribus arcus.
Et Ouid. 4. Tristium elegia 6.

*Tempore ruricolæ patiens sit taurus aratri,
Præbet, & incuruo colla premenda iugo.*
Trāsfertur etiam curvitas ad affectus, & passionēs, seu ad animum, qui ijs deceptus, ad prauum à recto flectitur, & torquetur, quomodo noster Persius infra sat. 2. vers. 61. dicet:

O curue in terras animæ.

Sic Seneca lib. 3. de Ira cap. 5.

Nō est magnus animus, quē incuruat iniuria.
Et in Consolatione ad Polybium cap. 26. *Quis voles rerum omnium obliuisci, cogita Cæsarem, vide quantam, huius in te indulgentiæ, fidem, quantam industriam debeas: intelliges non magis tibi incuruari licere, quam illi, si quis modo est fabulis traditus, cuius humeris mundus innisitur.* Et Sidonius Apollinaris, loquens de Aruando lib. 1. epist. 7. Vincentio suo directæ, ait in eandem sententiam. *Quis super statu eius nimis inflecteretur, quem videret accuratum, delibutumque, latumq; , aut ergastulo inferri?* Itaque ait. Qui me vult incuruasse, id est flexisse ad misericordiam, debet fleuisse ex animo, & secundum veritatem.

SED numeris decor est, & iunctura addita crudis: Claudere sic didicit versum, Euecynthius Atthyn. Et qui ceruleum dirimebat Nerea Delphin, sic costam longo subduximus. Appianino. *Arma virum: nonne hoc spumofum, & cortice pingui? Ut ramale vetus vegrandi subere coctum.* Excusabat patronus ineptarum fabularum, suas nugas, exēplo, & hinc negabat esse satyrico sale perfricandum eum, qui ijs vteretur,

nam etiam si in eo peccaret, illud tamen in quo multitudo delinquit, inultum esse consuevit, contra illud Hieronymi: Peccantium multitudo, errori non parit patrocinium. Iridet ergo poeta sic scribentes, quasi diceret: Præclare certè de Romanis musis meriti, censerì debent isti, qui non contenti solutam corrupisse orationem, poetice etiam satagunt polluere, rythmis eam farcientes, ut in istis Neronianis, Berecynthius Atryn, Et qui ceruleum dirimebat Nerea Delphin. Claudere autem est includere, obstruere, & obserare: factum ex clau, & verbo dandi, quasi claudere sit clau dare, utique seruandum. Sic apud Plautum, quum tam Amphitruo, quam Iuppiter dicerent, quot pecuniæ fuissent in marsupio, subdit Sosiz, Amphitruone Actu 4. sc. 2.

Vterq; rem tenet probe, intus in crumena clausum alterum esse oportuit.

Sic Tibullus lib. 4. ad Messalam.

Quemne locum ducto melius sit claudere vallo

Et Virgilius 3. Georgicorum versu 212.

*Atq; ideo sauros procul, atque in sola relegant
Pascua, post montem oppositum, & trans flumina lata,*

Aut intus clausos satura ad præsepia seruant.

Sed nonnumquam claudere est terminare, siue perficere, & finire. Sic Martialis lib. 13. epigramm. 11.

Et claudere, quæ cænas lactuca solebat auorum,

Dic mihi quur nostras inchoat illa dapes?

Et hoc modo nunc sumitur pro terminare.

DIDICIT. Discere est disciplinam aliquam apprehendere. Sic Tibullus lib. 4. Panegyrico ad Messalam.

Hic

Hic & colla iugo didicit submittere taurus,
Sed frequenter ponitur pro modo quocumq;
cognoscere, sic Mercurius apud Plautum Am-
phitruone Actu 1. scena 1.

Nequiter ferire malam, malè discis manus.
Et eadem fabula Actu 2. scena 2.

Alcumena. Quur negas?

Amphitruo. Quia vera didici dicere.

Alcumena. Haud equum facit.

Qui quod didicit, id dediscit.

Et sic nunc est in praxim ducere, & experiri.

BERECYNTHIUS *Attyn.* In multis codici-
bus legitur *Athys*, forte quia passim sic apud
autores effertur huius adolescentis nomen:
tamen enunciatum etiã *Attyn*, ut liberũ sit le-
ctionem eligere ad libitũ. Quoad sũsum vero,
verba videbantur *Persij*, asserentis *Attynen*,
sic solitum claudere versus, nempe cum ryth-
mo, & verbis obsoletis: & *Attinis* nomine in-
telligere *Corybantes*, *Berecynthiæ* Sacerdo-
tes, qui pulsantes cymbala, hymnos canta-
bant, refertos vocibus ab vltima antiquitate
petitis, in argumentum vetustatis numinis
sui. His etiam versibus suauitatem concilia-
bant rythmorum consonantiæ, & iuncturæ.
Et idem dicit de *Delphino*. Sed quia exposito-
res volunt has clausulas fuisse *Neronis*, rectè
reprehenduntur, molles enim sunt ratione
materiæ, & formæ rythmicæ. Plures autem
fuerunt *Attines*, siue *Athydes*. Primus qui-
dem *Indus*, filius *Lemniacis*, nepos *Gangis*:
necatus à *Perseo* in *Andromades* nuptijs: de
quo *Ouidius* 5. metamorphoseos.

erat Indus Athys, quem flumine Gango

Ediss.

*Edita Lymniace vitreis peperisse sub undis
Creditor.*

Alius fuit Omphales ex Hercule filius : de quo nati Lydus, atque Thyrrenus, primus Lydiæ, Thyrreniæ, siue Ethuriæ alter nomen dedit, ut lib. 5. voluit Strabo. Tertius fuit is, cui desponsata fuerat Ismene, Iocaste, & Oedipi filia, ad cuius tamen nuptias non peruenit, ante eas à Tydeo necatus, ut cecinit Statius 8. Thebaid. versu 554.

*Pactus Agenoreâ primis Athys ibat ab annis
Ismenen.*

Quartus fuit Croesi Lydorum Regis filius, ut quidam æquiucantur, mutus à natiuitate, qui, quo die Cyrus Persa Sarden Regiam Lidia cepit, videns Persam inuadentem Croesum sibi ignotum, & quem Rex, præsentī clade affectus, deuitare negligebat, nihil putans differre, an mortem percussus oppeteret, an non: id inquam videns filius eius mutus, patritimens, in vocem erupit, dicens: Homo, ne perimas Croesum: & hoc primum effatus, postmodum per omne vitæ tempus, vocalis extitit. Sed Herodotus in Clio non mutum, sed alium vocalem, Croesi filium, asserit Atthyn nominatum, sic enim ait: Erant Croeso liberi duo, quorum alter qui mutus, inutilis erat: alter inter æquales omni iure longe primus, nomine Athys: Hunc itaque Athym, Croeso significat somnium, fore, ut ferrea cuspis traiectum interimeret. Quintus fuit puer quidam Phrygius, nulla re alia, præterquam egregia forma, cōspicius, ob quam à Cybele, siue Berecynthia magna Deorum matre, amatus, illius sacris præpositus

tus fuit, ea conditione, ut perpetuam seruaret
castitatem: quam ille certe vouit: sed quum
deinde, vel concupiscentia victus, vel voti
oblitus, Sangaridem Nympham compressisset,
ab irata Dea, sæuissimas coactus est luere pœ-
nas, ut Ouidius cecinit lib. 4. Pastor. dicens:

*Phyx puer in siluis, facie spectabilis altis
Turrigeram casto iunxit amore Deam,
Hunc sibi seruare uoluit, sua templa tueri,
Et dixit, Semper fac puer esse uelis
Ille fidem iussis dedit, & si mensiar, inquit
Vltima, quam fallam, sit Venus illa mihi
Fallit, & in Nympha Sangaride desinit esse
Quod fuit, huic pœnas exigit ira Dea
Naiada uulneribus succidit in arbore factis
Illa perit: fatum Naiados arbor eras
Hic furit: & credēs istam procumbere sectū
Effugit, & cursu Dindyma summa perit.
Et modo Tolle faces, Remoue, modo, uerbera
clamat*

*Sape Palestinas iurat adesse Deas,
Illa etiam saxo corpus laniauit acuto,
Lōgaq; in immundo puluere tracta coma est,
Voxq; fuit, Merui, meritas de sanguine pœnas
Ah pereant partes, quæ nocuere mihi
Ah pereant, dicebat adhuc, onus inguinis au-
ferre,*

Nullaque sunt subito signa relicta uiri.
Qui quum ulterius manus sibi vellet adferre,
à placata Dea prohibitus, in pinum arborem
est conuersus, & hæc arbor Berecynthiæ sa-
cra habetur. Et de hoc Athyde nunc est ser-
mo, quum dicatur Berecynthius, sermo au-
tem de illo, quoad materiam, mollis est, siue
de

de puero intelligatur, siue de quouis alio Cybels sacrificulo, omnes enim Galli erant, & exeti, & propterea molles.

CÆRULEUM, quasi Cæruleum à Cælo, est ille color, qui imitatur cœli puri, nempe nubibus, vaporibus, & exhalationibus vacui, colorem & speciem & is à cælo mari communicatur, & in eo veluti in speculo cernitur, unde mare etiam cæruleum denominatur à Virgilio 12. *Aeneidos* versu 141.

Fontesq; fluviosq; voco, quæq; ætheris alti

Religio, & quæ cæruleo sunt Numina ponto.

Et hoc modo, pro mari videlicet, sumitur hic.

DIRIMEBAT. Dirimere ab Di, & emo, ad-dita R, vel S in R mutata, est distrahere, dividere, & separare. Sic Plautus *Amphitruone* Actu 1. scena 1.

*Sed præbium id tandem dirimit nox interuen-
tu suo.*

Quia vero nantes, aquas diuidunt, & separant, quo corpora transeant, hinc Delphinus natans, dirimere dictus.

NEREA. Nereus Oceani, & Tethyos filius, vnus ex Dijs maris, qui ex Doride sorore, & vxore sua, innumeram suscepit Nympharum multitudinem, quæ omnes ab ipso Nereides sunt appellatæ. Meminit eius Virgilius, quam de Proteo loquens, ait 4. *Georg.* versu 391.

Hunc & Nympha ueneramur, & ipse

Grandaens Nereus, nouit namq; omnia uates.

Sed frequenter per eam metonymiæ speciem, qua præses ponitur pro re, cui præfidet, sumitur pro mari. Sic Tibullus lib. 4. *Panegyrico* ad Messalam,

Vexit

Vexit & Eolios placidum per Nerea ventos.

Et hoc modo nunc Nerea pro mari posita est.

DELPHIN, Delphinus, & Delphinis, est piscis è cetaceorum genere, catulos decimo mense pariens, & interdum binos vberibus nutriens. Ferunt, pisces huius speciei, contra morem aquatiliū, habere linguam mobilem, & pro voce gemitum, humano similem, edere. Vocatos autem Simones, vel quod rostro sint simo, vel à Simone, quodam puero, sinus Baiāni in Campania accolē, quem Delphinus mirum in modum amabat. Est etiam Delphinus cauda maximè lubricus, ut ea teneri sit impossibile, indeque factus locus prouerbio, significanti frustaneum conatum, Delphinum cauda ligare: nisi mauis natum ex eo, quod eius maxima vis sit in cauda, cuius agitatione, etiam naues prosternere valet. Ferunt insuper Delphinum aquatilibus omnibus esse velociores, & inde prouerbum *Δελφινά τήκοντες διδάσκουσιν* idest Delphinū natare docere, quo utimur in eos, qui exercitatissimū in re quapiā, volunt monere. De Delphino etiam dicunt, impensè suos foetus diligere, illorum incolumitatem curare, vnde Nazianzenus ad Nicobulum patrem Nicobuli filij nomine, ex Iacobi Billij translatione ait: [Parentes, ac liberos atq̃.issimo amoris vinculo natura inter se deuinxit, atque hoc parentibus medicamentum, ac solatium excogitauit, ut graues acerbosque dolores, amoris lenitate molliret. Quo fit, ut & bos pro iuuenca sua, & canis pro teneris catulis, & aues pro pullis suis, acerrimum certamen suscipiant. Et panthera

ma-

magno animi impetu e Sylva prorumpat, & aper incredibili furore inflammetur, horrescant iuba, ardeant oculi, dentes sese inuicem acuentes, vaporem edant, spuma genas obruat, dum proli suæ opem ferre, vel mortem oppetere contendunt. Amoris quippe stimulus hoc ipsis, sine ullius legis magisterio persuasit. Vespæ insuper rupibus insidentes, si quæ propius conspexerint, etiam si alioqui teneræ suæ soboli nihil mali moliatur, protinus tamen e petris sese effundunt, confertoque exercitu, circa eum bombilant, transeuntemque acutissimis aculeis incessunt. Quin huiusmodi amore, lex quoque sua in mari constat, si modo verum est, quod de piscium rege Delphino, quidam scriptis prodidere. Ferunt enim eum si quando cetum quemdam, teneræ, atque imbecilli proli suæ adnātem perspexerit, confestim eam, genis expansis, rursus accipere, cibique cuiusdam instar, ne piscibus prædæ sit, in fauces admittere, nec mirabilem illam, ac pene incredibilem sarcinam prius egerere, quam valētissimi ceti minas effugerit, rum autem leni illum enixu defungi, ac prolem euomere.] De eodem dicunt, delectari Symphonia musica, & præcipuè sono hydraulici. Delphin autem isti Nerea dirimens, à quibusdam dicitur ille, qui nuptias Neptuno cū Amphitrite conciliauit. Hæc enim Nerei, siue Oceani, & Doridis filia, quum à nuptijs abstinere, & virginitatem seruare vellet, Neptuno, qui eius amore captus erat, coniungi renuebat. Quapropter Neptunus, eloquentissimum ad eam oratorem, & paranympum Del-

Delphinū destinavit : qui quum per varia loca eam inuestigasset, inuenit tandem ad radicem montis Atlantis, multisque argumentis, ac mellita facundia, ei persuasit Neptuni coniugium . Quod Higinus etiam tradit in Delphino lib. 2. de signis Cœlestibus dicens ex Eratosthene: Neptunū quo tēpore uoluerit Amphitritē ducere uxorem, & illa cupiens seruare uirginitatem, fugerit ad Atlanta, complures eo quęsitum dimisisse: in his, & Delphina quemdam nomine, qui peruagatus insulas, aliquando ad uirginem peruenit, eique persuasit, ut nuberet Neptuno, & ipse nuptias eorum administrauit. Certē si verba forent poetę, non possent intelligi de hoc Delphino, quum hic, versus non fecerit, nec est verisimile, eum ad persuadendū puellę nuptias, uti debuisse uocibus obsoletis. Sunt ergo clausulę Neronis, à Persio irrisę, siue de hoc interpreteris Delphino, siue potius de uestante Arionem . Arion siquidem Methymneus, ex insula Lesbo, nobilissimus Citharoedus, ac poeta lyricus, dithyramborum inuentor, & carminis Tragici, quem ferunt supra duo versuum millia posteris reliquisse. Hic charissimus Periandro Cornthiorum Tyranno, quum sua musices arte, inextimabiles acruasset diuitias, aliquando cum eis ē Tarento, Vrbe Italię, in Salernin is posita, patriam petiturus, nauem conscendit; ubi nautas audiuit primum disputantes, de inde decretantes necem illi inferre, quo ipsius potirentur diuitijs. Quos quum ita animatos ad se accedere videret, primum rogauit, quatenus sibi eius haberent diuitias, dum sibi solam

vitam

vitam reliquam facerent. Id ubi non valuit impetrare à verentibus, ne postquam in terram appulisset, nedum sua bona repeteret, sed poenas etiam ab eis exigeret, sceleris cogitari, rogat, ut saltem tantum sibi vitæ concederent, quantum satis esset, ut, veluti olor moriturus, sibi met exequias canere posset. Quo impetrato à reputantibus lucri accessionem, si tam nobilis citharædi (euadere nullatenus valentis) ultimas possent audire voces: omni suo ornatu decoratus, è puppi Dijs marinis Orthium cecinit carmen. Quo absoluto, quum nautas in scelere videret obfirmatos, arcum & citharam manu tenens, in mare se proiecit, satius ducens voraci hæc elemento, quam hominum expertæ immanitatis, suam credere vitam. Sed dum aquis deberet absorberi, Delphinus, ex eorum numero, qui ad eum audiendum accesserant, dorso exceptum, in Tenedarum Laconiz promontorium eum deposuit, vnde Corinthum venit, Periandrumque omnium fecit certiolem, à quo conquiriti infideles. Illi nautæ (qui aliquot post diebus portum Corinthi tenuerant) & ex quantitate, & qualitate diuitiarum, ab Arione ante descriptarum, conuicti, intentati sceleris poenas, morte dederunt. Fabulam istam pauculis mutatis, narrant Herodotus in Clio, Hyginus fabula 194. & Gellius lib. 16. cap. 19. eamque sic describit Ovidius lib. 2. Fastorum.

*Nomen Arionium Siculas implenerat Urbes,
 Captaque erat lyricis Ausonis ora sonis
 Inde domum repetes puppim conscendit Arion
 Atque ita quasitas arte ferebat opes*

Fors

Textum tertium. 359

Forſitan, infelix ventos, vndaſque timebas
At tibi naue tua tuſius æquor erat,
Namque gubernator, diſtriſto conſtitit enſe,
Cæteraq. armata conſcia turba manu.
Quid tibi cū gladio? dubi. in rege nauita pinis
Non hæc ſunt digitis arma tenenda tuis.
Ille metu vacuus, mortem nō dōpre-or, inquit,
Sed liceat, ſumpta pauca referre, lyra.
Dant veniam, vidensq; morā, capis ille coronā,
Quæ poſſet crines Phæbe decere tuos
Induerat Tyrios bis tinſtā murice pallam
Reddidit iſta ſuos pollice chæda ſonos.
Eſt bilibus numeris, veluti canentiſa dura
Traiectus penna tempora, canſat olor
Protinus in medias ornatus deſilis vndaſ
Spargitur impulſa cæcula puppis aqua
Inde (ſide manus) tergo Delphina recuruo
Se, memorans, oneri ſuppoſuiſſe nouo.
Ille ſedens, ciſtheramq; tenens, preſiūq; uehendi
Canſat, et æquoreas, carmine, mulcet aquas.
In eius rei memoriā ferunt huic Delphino,
& Arioni ſtatuas fuiſſe poſitas, quo loco ap-
pulerant. Et de eo interpretantur, aſſerentes
clauſulas eſſe ineptas ob rythmum, & ſimilem
deſinenciā vocum, Attia, & Delphin, quæ
etiā reprehenditur in conſequentibus, vt ibi
dicemus.

Sic coſtam. Coſta propriè eſt os ſpinæ co-
hærens, ſuoque complexu, & interuentu, in-
teſtina coercens. De vna talium primi homi-
nis, prima mulier formata fuit: vt enim dici-
tur Genetiſ cap. 2. Creator tulit unam de coſtis
eius (Adæ) & repleuit carnem pro ea, & edi-
ficauit coſtam, quam tulerat de Adam in mulie-
rem.

tem. Inde quidā (etſi falſo) ferunt, mulieribus eſſe coſtam vnam amplius à viris. Ex quo falſitatis arguitur Cornutus hic, aſſerens per coſtæ ſubtractionem verſum fieri molliorem, quia ſcœminæ viris molliores, coſta vna ab illis deſciunt, quum potius vna abundant. Nonnumquam coſta ſumitur pro cute, pellem regente. Virg. 3. Georg. verſu 255.

Ipſe ruit dentesque Sabellicus exacuit ſus.

Et pede proſubigit terram, fricat arbore coſtas. Transfertur ad latus tam ædificij, quam navis, & montis; vnde ſatyræ 6. verſu 31. coſtam ratis laceræ nominabit: & hic coſta Appœnini, nempe ſcopulus, & rupis montis Appœnini. De coſtis belluæ marinæ, ait Ovidius lib. 4. metamorſoſeos.

*Quaq; patet, nunc terga canis ſuper obſita cœchis
Nunc laterū coſtas, nunc qua tenuiſſima cauda
Deſinit in piſcem, falcato vulnerat enſe.*

SVBDUXIMVS. Non video, quor ſo: Baptiſta Plautius ſubducere, accipere debuerit pro ſubdere, & ſubponere: & exempla Hieronymi, & Macrobij pro ſe adducta, contrarium euincunt. Verba Hieronymi ſunt: Poſſum reſpondere, poſſum genuinum dentem, læſus, inſigere: Et nos didicimus litteras, & nos ſæpe manum ferulæ ſubduximus: de nobis quoque dici potest, Fœnum habet in cornu, longè fuge. Macrobius vero: Exclamat Euangelus diu ſe ſuccubuiſſe patientiæ, nec ultra diſſimulandum, quin in medium detegat inſcitæ Virgilianæ vulnera: & nos inquit manum ferulæ aliquando ſubduximus. Vtroque hoc in loco, ſubducere eſt ſubtrahere, quod pueri

ti-

Textum tertium. 361

mentes faciunt in ipso a&u vapulandi. Sic
Iuuenalis satyra 1. versu 15.

*Et nos ergo manum ferulae subduximus, & nos
Consilium dedimus Sylla, priuatus ut altum
Dormiret.*

Sic Ouid. 13. Metamorph.

*Ergo haud exilio viros subduxit Achinis,
Aut nece.*

Et id siue palam fiat, siue clanculo, & furtim.
Plautus Curculione A&u 2. scena 3. inquit:

*Iacto basilicum, propino magnum poculum, il-
le ebibit, (anulum.*

Caput deponit, condormiscit, ego ei subduco

Sic Virg. Ecloga 3. versu 5.

Hic alienus oues custos bis mulget in hora,

Et succus pecori, & lac subducitur agnis!

Et ita subducere est subtrahere, auferre, &
subripere, cuius oppositum est subdere, quod
volebat Plautius.

APPOENINO. Appœninus mons est, qui,
quasi spina per dorsum hominis, totam Italiae
excurrit longitudinem: nam incipiens à Ligu-
ria, & finibus Germanorum, atque Heluetio-
rum, & Gallorum, protenditur vsque fretum
Siculum, & Rhegium Brutiorum Urbem.
Dicitur Appœninus (si Liuium lib. 21. cap. 38.
ab Urbe condita audiamus) ab eius sacro
vertice, quem Peninum, ait, montanos appel-
lare: si vero Seruium, & alios, à Pœnis nempe
Carthaginensibus, qui cum Annibale, Italiam
vastaturi, has alpes transierunt, quasi diceren-
tur Alpes Pœninæ. Constat enim Carthagi-
nenses dici Pœnos, ideo quod à Phœnicibus,
& Sidonibus, per Didonem Phœnissam orti

forent, vnde dempta aspiratione, non Phœni, sed Pœni sunt appellati, & ab eorum transitu, Alpes per quas in Italiam descenderunt, cognominatæ Pœninæ, & totus mons Appœninus. Est certè mons iste asper, longus, & declivis, vt merito longus dici potuerit. Verum hic metaphoricè Appœnini nomine, pedem intelligit metricum, & quidem carminis heroici, habentem proportionem cum Appœnino in longitudine, & decliuitate, cuiusmodi nequit esse nisi Dactylus, tribus constans syllabis, quo longiorem heroicus non admittit: & quia earum extremas ambas breues habet, in pronunciando velociter decurritur, sic m. ò. tis imitans decliuitatem: quod non est in spondeo breui, & graui: nec in anapesto longo certe, sed non decliui, immo arduo, quum terminetur syllaba longa. Sic ergo mons Appœninus, positus est pro pede Dactylo. Quod autem dictum est, subduximus costam longo Appœnino, si historiam attendamus, significat id, quod fecit Annibal, exercitum in Italiam traiecturus; is enim videns rupes, & scopulos transitum impedire, igne, sulphure, & aceto, saxa emolliuit, ac dissipauit, & sic iter aperuit. Sed sistendo in metaphora de pede metrico, subducere costam longo Appœnino, seu pede Dactylo, est ei subtrahere syllabam, & efficere, vt sit spondæus pro Dactylo; quod in hoc eodem versu seruatum est, nam quum in quinta sede Dactylum habere deberet, sublata ei costa, seu syllaba, remansit spondaicus. Et hoc putabat ad versus molliudinem pertinere.

Textum tertium. 363

ARMA virum. Verba sunt patroni eorum poetarum, quos Persius reprehendebat, cuius adeo obrutum erat iudicium, ut suos clientes crederet Maronianam affectos aliloquentiam, unde dicit. Nonne Virgilij carmen, & maximè principium, turgidum est, & inflatū? quod si illud non accusas, quur mea, illud exprimentia, castiganda censes? Certe Virgilius grande aggressus opus, sublimi usus est exordio: nihil enim armis nobilius, quæ (ut multis placet) sola nobilitatem conferunt. Et, citra Deum, homine nihil excelsius, qui & microcosmos appellatur. Inter homines etiam pauci sunt viri, viribus scilicet animi pollentes, & corporis. Adde cepisse à vocali omnium vocalissima, & à tali liquida, quæ, sublata omni mollicie, virilem facit pronunciationem. Verum huic principio optime respōdet opus, nihil spirans nisi magnum, ut non ei acciderit, quod Antimacho illi, qui sic exorsus *Fortunam Priami cantabo, & nobile bellum*, ut habet Horatius ad Pisones, quum nihil attulisset huic principio respondens, factum est, quod ibi subditur nempe: *Parturient montes, nascetur ridiculus mus.* Spumofum vero est, quod spuma abundat: spuma autem est sex rara, ex vehementi agitatione nata, & supernatans liquidis, qualem videmus in ollis bullientibus, in mari æstuant, in canum, equorum, & similibus ore. Sic Virg. 1. *Æneid.* vers. 39: *Vela dabāt lati, & spumas salis ære ruebant.* Sic idem Virgil. 3. *Æneidos* versu 567.

Ter spumā elisam, & vorantia vidimus astra.
Sic Ovidius lib. 3. *Metamorphoseos.*

Tum vero postquam solitas accessit ad iras

Plaga recens, plenis tumuerūt guttura venis,

Spumaq; pestiferos circumfluit albida rictus.

Spumofum ergo est, quod tali abūdat spuma, ut locus ubi à Tritone, Misenus fuerat mer-sus, de quo Virgilius lib. 6. *Æneid.* versu 174.

Inter saxa virum, spumosa immerferat vnda.

Quum autem Persius in poetis sui temporis inflationem reprehenderet, & tumorem, cui subsistentia non subesset, iste illorum patronus interrogat, num hoc idem non sit in Vir-gilio, & alijs, quos Persius probabat. Et idem significatur per corticem pinguem: nam quæ pinguem habent corticem, plerumque parum habent soliditatis. Vnde interuenia hic Exer-gasia, schema quo idem diuersimode expli-catur.

VT ramale vetus. Hæc est Persij responsio ad interrogationem patroni ineptorum poe-tarum. Quæsierat ille, num non videretur Virgilianum carmen esse spumofum, & corti-ce pingui, idest turgidum, & inflatum? Re-spondet Persius: versum Virgilij esse, ut ra-male vetus coctum vegrandi subere. Est au-tem ramale, ramus inutilis ab arbore decisus: & denominatur vetus, ad significandum esse ex eo detractam omnem superfluitatem, & humiditatem. Et hæc translatio congruit operibus Virgilij, quum legamus ipsum ho-ris matutinis versus scripsisse, vel vsque cen-tum, quos vespertinis arctabat ad decem, vel duodecim, & ita ramalis, exsiccabat humidi-tatem, nihil habens redundans, aut super-fluum. Idemque innuit vox, coctum, idem

va-

valens, ac perfectum, imperfecta enim, cruda dicebantur, iadeque iunctura addebatur numeris crudis: coctum vero erat perfectum, & laude dignum, ut carmen Virgilij.

VEGRANDI subere. In aliquibus codicibus legimus, prægrandi. Et certè si loqueretur de cortice arboris suberis, prægrandis dici deberet, quum nulla arbor corticem habeat tam crassum, quam suber: indeque cortex, per excellentiam suber intelligitur: & hinc proverbia, esse cortice leuiorem, &, Natare sine cortice, & alia in quibus, corticis nomine, suber est intelligendus. Verum quia suber non est aptus coctioni, vel igni fouendo, non intelligitur hic locus de eo. Est enim suber arbor glandifera, & semper virens, hoc habens speciale, ut cortex, si eo fuerit spoliata, eidem renascatur, nec, ut aliæ arbores, ex corticis arefcat detractione. Tam cortex autem, quam lignum, nec ignem clarum reddit, nec seruat, immo statim extinguitur, & est multo, ac denso fumo odiosum: & quæ tali fumo inficiuntur, viscositatem contrahunt, ac pinguedinem, qua, igni aliquandiu resistunt. Sed nihilominus cortex iste utilis est, vel quod, illi alligata supernatent, quæ mergi nolumus: vel quod eo innitantur natare discantes: vel quod eo cadorum obturentur ora: vel quod, ad custodiendos pedes à soli humiditate, eos sutores crepidis supponunt. Sed non est nunc sermo de tali subere, aut de illius cortice: sed per senecdochen speciei pro genere, quilibet cortex, suber est appellatus: ideoque non prægrandis, sed vegrandis dictus in alijs codicibus.

Q 3

bus . Ita Porphyrius grammaticus in illud
Horatij 1. ser. sat. 2. *vndique magno*

Pulsa domus strepitu resonat , vepallida lecto
Defiliat mulier, ait:

Quidam putarunt, vepallidâ nunc esse vnam par-
vem orationis, vt vegrâdi subere cõsum, ait Per-
sius. Et Fontius in hunc locum inquit. Quum
subet, autore Plinio volumine 16. arbor mi-
nima inter glandiferas sit, iure eam Persius
vegrandem, idest parvam, minutamque, respe-
ctu aliarum arborum glandem ferentium, ap-
pellavit. Vegrandem male grandem, vel par-
vam significare, manifestum est scientibus ve-
teres, ve, rei parvæ præposuisse, hinc Veio-
uem, & vefabam dicebant. Sic Quid. 3. Fa-
ctorum.

Nunc vocor ad nomen, Vegrandia farra coloni

Quæ male creuerunt, vefoq; parva vocant.

Vis ea si verbi est, quur non ego Veionis ædem

Ædem non magni suspicer esse Iouis.

Sentit ergo carmen Virgilianum esse excoctû,
sive elaboratum, atque perfectum, & in quo
nihil redundet, etiam si quilibet versus, vt ra-
male constans tenui cortice, consideretur per
se, vt separatus à corpore totius operis, vt qui
tempore, & vetustate exaruerit.

QVIDNAM igitur tenerum, & *laxa cervice*
legendum est? Verba patroni. Is videns Per-
sium accusare suos cliêtes turpitudinis, & af-
fectatæ elationis, interrogat, quænam carmi-
na sibi videantur dulcia, & suavia.

TENERVM autem est molle, tractabile, ac
flexibile. Hinc ætas tenera est puerilis. Sene-
ca de Consolad Heluiam cap. 16. *Altius præ-*
cepta

*cepta descendunt, quæ teneris imprimuntur acri-
sibus.* Transfertur ad orationem, quæ tunc est
tenera, quando auribus est delectabilis, &
suavis.

LAXA, est remissa, & non intenta. Sic vela
laxa, quæ non tenduntur impetu ventorum;
sic habenæ laxæ, quibus molli, lenique impe-
rio, equi reguntur: nam adductis, quam laxa-
tis habenis laboriosius incedunt: Ab equis
ducta videtur hæc metaphora de ceruice la-
xa, siquidem illi, habenis laxis, collum submis-
sum, & ad terram inclinatum gerunt. At lege-
re ceruice laxa, est legere sono, & voce remis-
so, & humili, non alto, & exaltato. Sic Mece-
nas apud Senecam epist. 114. *Incipisque suspi-
rans, ut ceruice laxa feratur.*

CERVICÆ. Primus Hortensius, iuxta Quin-
tilianum, ceruicem dixit, nam præsci in nume-
ro multitudinis, ceruices dicebant. Est autem
ceruix posterior colli pars, quæ ab occipitio
incipiens, in dorsi spinam tendit. Eius usus
est, ut ad dexteram, sinistram, prorsum, atque
retrosum verti possimus, constat enim ossi-
bus orbiculatim vertebratis, quorum benefi-
cio facile circumflectitur. Unde quæ flecti ne-
queunt, duræ ceruicis esse dicuntur: sed me-
taphoricè, duræ ceruicis dicuntur, ac cerui-
cosi, inexorabiles, indomiti, contumaces, & in
suis opinionibus obstinati. Contra, laxæ cer-
uicis intelliguntur, parati parere, qui facile
sunt sibi persuadere, & reuocari à conceptis
opinionibus.

TORVA mimalloneis implerunt cornua bœbis,
*Et raptum vitulo caput ablatura superbo Bas-
saris,*

saris, & Lynceæ Menas flexura corymbis Enion ingeminat, reparabilis adsonat Echo. Verba Persij, quibus respondet patrono ineptorum poetarum, quasi diceret: Quæris, quæ poemata censeam adamussim elaborata? Respondeo, sequentia Torna &c. Qui versus translati creduntur ex Neronis Bacchis: ipsum enim, testatur Xiphilinus in Nerone, nedum composuisse tale opus ad Euripidis imitationem, sed & saltasse, primum Neapoli, deinde Romæ, ut refert Suetonius in Nerone cap. 20. his verbis Terpnium Citharædum, vigentē tunc præter alios, accersire, diebusque continuis post canam canenti, in multam noctem assidens paulatim, & ipse meditari, exerceri que cepit, nec eorum quidquam omittere, quæ generis eius artifices, vel conservandæ vocis causa, vel augendæ facerent, sed & plumbeam chartam supinus pectore sustinere, & clystere, uomituque purgari, & abstinere pomis, cibisque officientibus, donec blandiente profectu, (quamquam exiguæ vocis, & fuscæ) prodire in scenam concupivit, subinde inter familiares Græcum proverbum iactans: occulta musicæ nullum esse respectum. Et prodijt Neapoli primum, ac ne concussio quidem repente, motu servæ, theatro, ante cantare destitit, quam inchoatum absolneret νόμος. Et Tacitus Annalium lib. 15. cap. 5. dicens: A. V. C. 817. C. Lecanio, M. Licinio Coss. acriore in dies cupidine adigebatur Nero, promiscuas scenas frequentandis: nā adhuc per domum, aut hortos cecinerat iuvenalibus ludis, quos ut parum celebres, & tantæ voci angustos, spernebat. Non tamen Romæ incipere scenas ausus, Neapolim, quasi Græcam urbem

di-

delegit, inde initium fore, ut transgressus in Achaiam, insignesque & antiquitus sacras coronas adeptus, maiore fama studia civium eliceret. Ergo contractum oppidanorum vulgus, & quos à proximis colonijs, & municipijs, eius rei famacierat, quique Cæsarem per honorem, aut varios usus sectantur, etiam militum manipuli, theatrum Neapolitanorum complent. Illic, plerique ut arbitrabantur, triste, ut ipse, prorsum potius, & secundis numinibus evenit: nam egresso, qui affuerat populo, vacuum, & sine ullius noxae, theatrum collapsum est. Laudantur hi versus ironicè, nam sunt verè reprehensibiles, quum, verbis inflati, sensu sint destituti, & iunctura molles, ac effœminati, cū affectatione rythmi, & similitudine cadentiæ, aut terminationis, nam idem est casus duorum priorum versuum in pentimimeris, & ultimis syllabis: & eadem terminatio tam in primo, & tertio, bombis & corymbis: quam in secundo & quarto, superbo & Echo. Esto autem excusare quidam contentur hos versus exemplo Catulli in Argonautica, seu carmine 65. dicentis:

Nequitquam uanis iactantem cornua nextis.
Et idem infra eodem carmine 65. ait:

*Sed quid ego ignavis nequidquam conqueror
auris. Et infra.*

Multis raucifonos efflabant cornua bombos.
Quod etiam in primoribus poetarum est invenire. Vana nihilominus est hæc defensio, quum aliud sit figuras istas, spontè incidentes, supersticiosè non vitasse, quod illi fecerunt: aliud illas affectasse, quod Nero, & eiusdem farinae poetastri faciebant: & hoc nunc Per-

sus reprehendit. *Torua*. Toruus dicitur, qui ipso aspectu præ se fert ferociam. Quod nomen quidam deriuant à terrendo, quasi sit teruus: alij à toruositate, siue obliquitate aspectus: alij à tauris, quorum toruitas videtur propria. Inde Catullus de coma Berenices, seu carmine 67. inquit.

Id mea me multis docuit regina querelis

Inuisente nauo praelia torua viro.

Et Virgil. 3. Georg. versu 51.

Optima toruæ

*Forma bonis, cui turpe caput, cui plurima
cervix.*

Putat autem Cornutus, Neronem hoc versu alludere voluisse ad historiam, qua legitur, Calandrum Regem Illicorum, inuasum à Macedonibus, quum exercitum non haberet paratum ad illis occurrendum, mulieres, ritu Bacchantium ornatas, cum thyrsis, & cornibus, illis visendas obtulisse: quarum aspectu hostes territi, credentes armatorum esse multitudinem, in sua se receperunt.

MIMALLONEIS. Mimallones eadem sunt, ac Bassarides, Ogygides, Thyades, Menades, Bacchides, & Bacchantes, nempe mulieres Bacchi sacrificulæ: ita dictæ vel à Græco *μιμῶνας* imitor, quod imitarētur Bacchum, è subactō Oriente, & Indica redeuntem expeditione, gestatione cornuum, & thyrsorum: vel à Mimante Ionix, siue Asiæ minoris, ut Plinio, & Straboni, vel Thraciæ monte, ut Suidæ placuit, ubi ab his sacrificulis quotannis Bacchi sacra certamina fiebant: & vnde nefanda hæc superstitio ad alias nationes migravit.

grauit. De talibus sic Ouidius lib. 1. de Arte.

Ecce Mimallonides, sparsis in terga capillis

Ecce leues Satyri, prævia turba Des,

Ebrius ecce senex, pando Silenus a fello

Vix sedet, & pressas continet arte iuvas,

*Dum sequitur Bacchas, Bacchæ fugiuntque
petuntque*

Quadrupedē ferula, dū malus urget eques

In caput aurito cecidit delapsus a fello,

Clamarunt Satyri, surge age, surge senex.

BOMBIS. Bombus est sonus, quem edunt apes circa sua aluearia. A cuius similitudine bombyces dicti vermes quidam, erucibus similes, ex India, Seribus, & Ethiopia in Europam aduecti, appellati primum bombyli, deinde necydali, postremo bombyces. Hi, araneorū more, tenuissima ex suis visceribus per os stamina, & fila ducunt, ex quibus folliculos componentes, in eis seipsos claudunt, & immoriūtur. Homines vero ex illis folliculis, aqua calida madefactis, stamina educentes, sericas sibi parant vestes: primaq; ex folliculis istis fila educens, torquens, texens, & vestem conficiens, dicitur fuisse mulier è Pamphilia, Latois filia. Sed neutro ex his modis nunc accipitur bombus. Tertio bombus est sonus ille, vel raucus, vel nō admodum acutus, terribilis tamen & fortis, quem reddunt cornua, & tubæ, à quo per ænomatopoiām, nomen traxit bellicum instrumentum, quod, eo, quia vehementem hunc sonum edat, & ardeat, bōbardam appellant. Et ita bombus mimallonius, erit sonus editus cornibus à Bacchi sacrificulis: vel erit sonus tubarum ab eisdem

factus, ad imitandum Bacchi triumphum, redeuntis ex deuicto Oriente.

ET raptum. Existimabam scriptum fuisse, sectum: incongruum enim videbatur dicere, auferre ablatum, vel ablatura raptum: sed legens, vniformiter in omnibus codicibus inueni, raptum: intellexique non esse miram hanc in Nerone redundantiam: illius enim sunt hi versus adeo reprehensibiles. Nisi ma-uis, primum Agauen Pentheï caput abscidisse, & rapuisse; deinde eiusdem sorores per ludum & furorem ebrietatis, ex illius manibus illud iterum rapuisse.

BASSARIS erat Bacchi sacrificula, ita dicta ab ipso Baccho, qui Bassareus dicebatur à Bassario Lydiæ oppido, vbi primum hæc sacra cæperunt. Vel à quodam vestis genere, ad talos vsque demissæ, quam Thraces bassarim dicunt, quæ in eodem Lydiæ oppido fiebat, & qua in his sacris utebantur. Vel à Βάξω clamo, nam hæc sacra maximis clamoribus agebantur. Hinc Horat. 1. carminum ode 18.

Non ego te candide Bassareu

*Inuitum quatiam, nec varijs obsta frondibus
Sub diuum rapiam.*

Sic etiam Propertius ad Bacchum, nempe libro 3. elegia 15.

Candida laxatis onerato colla corymbis

Cinget Bassaricas Lydia mitra comas.

Bassaris autem, seu sacerdos, quæ erat ablatura caput raptū superbo vitulo, fuit Agaue, Cadmi, & Hermiones filia, Echionis Thebarū regis vxor, ex quo Penthea filium suscepit. Hæc quum celebraret Orgia Bacchi cum so-

roribus, & alijs mulieribus in monte Cithæone, vidit Penthea filium venientem, utique ad ea disturbanda: sed illæ Bacchi, vel vini furore insanientes, eum discerpserunt, putatum non filium, aut hominem, sed vitulum, aut aprum. De qua re sic cecinit Ovidius lib.

3. Metamorphoseos.

Hic oculis illum cernentem sacra, profanis

Prima vides, prima & insano concita motu

Prima suum, misso violavit Penthea thyrsos

Mater, Io, geminæ clamanis, adeste sorores

Ille aper, in nostris errat, qui maximus agris

Ille mihi ferendus aper, Ruit omnis in unum

Turba furens, cuncta coeunt, trepidumque sequuntur. (quentem.

Iam trepidum, iam verba minus violenta lo-

Iam se damnansem, iam se peccasse fatensem.

Sancius ille tamen, Fer opem matertera, dixit

Autonoe, moueant animos Aëteonis umbra.

Illa quis Aëteon nescit, dextramque precanti

Abstulit, Inoo lacerata est altera raptu

Non habes, infelix, quæ matri brachia tendat

Trunca, sed ostēdens dissectis corpora membris

Aspice mater ait. Visis ululavit Agaue

Collaque iactavit, crinemque per aera mouit,

Anulsumque caput digitis complexa cruentis.

Clamat, Io comites, opus, hac victoria nostrum est.

Merito autem à Bacchantibus vitulus, seu aper occisus dicitur, nam iuxta Euripidem, Bacchæ vitulos occidunt, vaccas, & tauros. Ideo vero Pentheus superbus vitulus dictus, quia Bacchi sacra contemnebat: nulla autem superbia maior, quam mortalem, cornua con-

tra immortalem erigere, eiusque religiones, vel sacerdotes contemnere. Vt enim ait Statius epistola ad Abascantium præfixa libro 5. Silvarum: *Qui bona fide Deos colit, amat & sacerdotes*. Quod si adeo punita sunt sacrilegia apud Ethnicos portenta colētes, & falsas deitates, quanto deteriora merentur supplicia, veram, incontaminatamque, & infallibilem Christianorum religionem, facto ipso despicientes. Paueant dum nullam, aut exiguam sacris templis exhibent reuerentiam, & minorem sacerdotibus, vnici, & veri omnipotentis Dei ministris. Sed hæc obiter.

LYNCEM. Lynx animal est vulpe multo maius, pelle nigris quibusdam maculis per totum cōspersa, cæterum ceruino colore, quod, cernos nihilominus prædatur. Sed vnde dicatur à quibusdam lupus ceruarius, inuenire non licuit, quum, præter magnitudinem, nihil illi, & lupo sit commune: ceruarius certè dici potuit ratione coloris, & quia ceruos venatur, sed non lupus. Simile est tam feli, quam leopardo, sed capite omnino selem refert, nisi quod aures habet acutiores, in quarum summitatibus nigri, cæterisque longiores cernuntur pili. Visu excellit, nam *Nos apertè auditu vincit, sed aranea tactu, Vultur odoratu, Lince visu, Simia gestu*, idque coniicitur ex ipsius lyncis oculi structura, viuacitate enim, & splendore dotatus apparet, eumque taliter rebus, quas intuetur affigit, vt det intelligere, quam in eo vim habeat. Sed quod dicunt ipsum, visu, solida etiam, & opaca penetrare, nec laudebunt forte Arcadibus glauciūoris,

nos

nos id pro fabuloso habemus, quum id negemus etiam Hispanis Zahurinis, nisi fortè isti, per Demonis assistentiam, abdita cernant, diabolo illarum imagines coram eos ponente. De lynce ferunt esse adeo obliuiosum, ut si semel oculos auerterit à cibo coram posito, illius obliuiscatur, & ad alium sibi parandum dilabatur. Quod vero quidam, & in his Plinius lib. 8. cap. 21. dicant, id in Ethiopia tantum, vel India inueniri, compertum est esse falsum, quum in Italiæ montibus sæpissime capiantur. Quod etiam idem Plinius habet eodem lib. 8. cap. 38. *Lyncum humor ita redditus, ubi gignuntur, glaciatur, arescitue in gemmas carbunculis similes, & igneo colore fulgentes, lyncurium vocatas, atque ob id succino plerisque ita generari prodito. Nouere id hoc, sciuntq; Lynces, & inuidentes, urinam terra operiunt, eoq; celerius solidatur illa, sed id falsum esse aduertit idem Plinius lib. 37. cap. 3. his verbis: De lyncurio proximè dictis cogis auctorum pertinacia: quippe etiam si non electrum id esset, lyncurium tamen gemmam esse contendunt, fieri autem ex urina quidem lyncis, sed egestam terra protinus bestia operiente eam, quoniam inuideat hominum usui. Esse autem qualem in igneis succinis colorem, scalpiq; Nec folia tantum, aut stramenta ad se rapere, sed græis etiam, ac ferri laminas, quod Diocles quidem, & Theophrastus credidit. Ego falsum id totum arbitror. De lynce, tabulantur eum fuisse Scytharum Regem, qui quo sibi frumenti inuentio adscriberetur, interficere voluerit Triptoleum, à Cerere missum ad monstrandum hominibus illius regni-*

nis talem vsum, & propterea ab illa vindice
Dea, in hoc maculosum animal fuit conuer-
sus. De eodem dicebant ipsum simul cum ri-
gride, Bacchi trahere currum: nam quum am-
bo hæc animalia, pellem habeant varijs colo-
ribus maculatam, designare possunt effectus,
quos causat immodicus vini potus, & Baccho
tribuitur à Virgil. 3. Georg. versu 264.

Quid lynces Bacchi varia.

MENAS. Menades eadem erant, ac Bac-
chantes, & Bacchi sacrificulæ, sic dictæ à
μαίνομαι furore exagitor: vel à *μαίνεσθαι* in-
fanio, quia infanientium more clamantes, pas-
sis capillis, Orgia, & sacra Bacchi celebrabāt.
His similes Ministræ Bonæ Deæ, de quibus
Iuuenal. sat. 6. versu 314.

*Nota Bonæ secreta Deæ, quum tibia lumbos
Incitat, & cornu pariter vinoque feruntur
Attonitæ, crinemque rotant vlulante Priapo
Menades: quantum tunc illis mentibus ardor
Concubitus! quæ vox saltante libidine! quātus
Ille meri veteris per crura madentia torrens.*

CORYMBIS. Corymbi significant aliquan-
do papillas. Vnde Q. Serenus Samonicus de
re medica cap. 21. ait.

*Sin autem clausas penitus dolor angit acerbus
Lumbricis terræ surgentes vnge corymbos.*

Sunt etiam fructus chrysocomæ, seu chrysi-
dis herbæ duri folij, palmi altitudine à terra
surgentis, cuius fructus similis est vix siue
bacchæ hederacæ. Sed quia non est verosimi-
le lyncem potuisse regi, ac flecti bacchis seu
vuis, quidam asserunt, Menades flexisse lyncē
ornatam bacchis, sed tunc corymbi non essent
in

instrumentum flexionis lyncis, ut hic innuitur: ideo conuenientius dicemus, hic interuenire senecdochen vnus partis pro alia, & corymborum nomine intelligi lora facta ex hedera, ut fiunt ex vite, & plantis similibus: & hoc ad Bacchi currum trahendum per lynces. Ideo Nero voluit Bacchū vehi curru à lyncibus tracto: & animal alioqui ferum, mira facilitate ab illis regi,loris ex hedera factis: quia Bacchæ diuino furore agebantur.

EVION, acclamatio est, quæ Baccho in eius sacris fiebat, & variæ exprimebatur, eiusque non vna redditur causa. Cornutus existimat illius originem mansisse ex eo, quod quum in bello aduersus Titanes, Bacchus non appareret, Iuppiter ab illis discerptum credidit, ideo lamentans dixerit *Euion*, seu *Heu ion*, nempe Miserum filium. Alij, & magis communiter dicunt, appellatum *Euion*, quia quum in dicto bello Titanico, in leonem conuersus, Titanorum vnum, Rhoetum nomine, præ cæteris furem, interfecisset, eo facto, *Dij*, cæterisque, qui iam, timentes, dilabebantur, animum adiecit, ut prælium redintegrarent, & sic victoriam consequerentur: ideo à Ioue salutatus fuit *Euion*, idest Bonum filium. Effertur autem *Euion* ut hic: sed aliquando per vocem bisyllabam *Euoe*, ut apud Ouidium, narrantem *Philomelæ* liberationem lib. 6. *Metamorphoseos*.

*Concita per filuas turba comitata suarum
Terribilis Progne, furisq; agitata doloris
Bacche tuas simulat, venit ad stabula auia
tandem,*

Exu-

*Exululatq; Enoeque sonat, portasq; refringit,
Germanamque rapit, raptæq; insignia Bacchi
Induit.*

Et idem Ovidius lib. 3. de Arte ait.

*Talem se Bacchus, satyris clamantibus Enoe
Sustulit in currus, Gnosse relicta, suos.*

Aliquâdo effertur tribus syllabis Euius, Enoe.

Sic Plautus Menechmis Actu 5. scena 2.

*Enoe Euiæ Bromie, quo me in silvas venatum
vocas.*

Et Ovidius lib. 1. de Arte.

Pars Hymeneæ canit, pars clamat Euiæ, Enoe.
Aliquando additur adspiratio. Virg. 7. Æneid.
versu 381.

*Quin etiam in silvas simulate numine Bacchæ
Maius adorta nefas, maioremq; orsa furorem
Euolat, & gnatham frondosis montibus abdit,
Quo thalamum eripias Thencris, tædasque
moretur,*

*Euohæ Bacchæ fremens, solum te virgine dignæ
Vociferans.*

INGEMINARE, est geminare, seu duplicare, quod erat simplex. Sic Virgil. 1. Georg. versu 410.

*Tum liquidas cornu preffo ter gutture voces,
Aut quater ingeminant.*

REPARABILIS dicitur res, quæ refarciri, redintegrari, & in pristinum reduci potest. Ovid. Epist. 5. Oenonis.

*Tu quoque clamabis: Nulla reparabilis arte
Lesa pudicitia est, deperis illa semel.*

Vox autem reparari potest, & reparatur ex cauernis ab Echo.

ASSONAT, simul sonat, vel sono respondet,

det, aut illū reflectit. Sic Ouid. 3. Metam. ait.
Ultima vox solitam suis hac spectātis in undā
Heu frustra dilecte puer: totidemq; remisisti
Verba locus. Dictoq; Vale, Vale inquit & Echo.
Ille caput viridi fessum submisisti in herba
Lumina nox clausit, domini mirātia formam.
Tum quoq; postquam est inferna sede receptus
In Stygia spectabas aqua. Planxere sorores
Naiades, & seclos fratri imposuere capillos
Plāxerunt Dryades, plāgentibus assonat Echo.
ECHO, Nympha Cephisi Boetij fluuij accor-
 la, multa eloquentia prædita, qua multoties
 Iunonem detinuit, ne Nymphas, sub Ioue cu-
 bantes, deprehenderet. Id ubi aduertit Iu-
 no, eam loquela priuauit, eidem relinquens
 vt solas ultimas, secum loquentis, voces, fari
 posset. Hæc quum Narcissum eiusdem Cephisi,
 & Liriope filium adamaret, & ab eo, ob
 formæ præstantiam, insolente, spreta fuisset,
 nec illi quicquam suadere posset, sermone
 priuata, dolore contabuit, & sic abdita siluis,
 & cauernis, ossa in saxa abierunt, nihilque
 eius, nisi vocis extremum remansit, teste Ouid.
 3. Metam. Vnde quidam de ea cecinit.

Vidi, arsi, fleui, tristemque, heu fata, repulsam
Spreta tui: sum nunc vox, sonus, aura, nihil
 Et Simposius de eadem sic loquitur.

Virgo modesta nimis, legē bene seruo pudoris,
Ore procax non sum, nec sum temeraria lingua
Ultro nolo loqui, sed do responsa loquentis.
 Propriè autem Echo est soni percussio, nam
 Græci rupes concauas, vallesque argutas, ex
 quibus vox reflectitur ἠχὸς appellant, nam
 ἠχὸς est resono. Talis autem soni percus-
 sio

fit maximè ex conuallibus, & locis conca-
meratis, vbi scinditur aer resultans, & voces
acceptæ multiplicantur, adeout porticus fue-
rit in Olympijs, heptaphone appellata, ob
septemPLICEM eiusdem vocis repetitionem, de
qua fortè intelligit Lucretius dicens libro 4.
versu 582.

*Sex etiam, aut septem loca vidi reddere voces,
Vnam quum iaceres, ita colles collibus ipsis
Verba repulsantes iterabant dicta referre.*

Dicitur vero reparabilis, quia numquam las-
cescit, nec fatigatur: immo quantumcumque
post longas vocum repetitiones, aliquis, ve-
hementiori contentione clamet, eodem ipsa
tono, & simili respondebit energia, prorsus vt
appareat esse à natura, quæ non lassescit, nul-
latenus vero ab anima, quæ multoties fati-
garetur.

*HÆC fierent si testiculi venâ vlla paterni vi-
ueret in nobis?* Hac excandescencia rei indi-
gnitatem ob oculos ponit, significans narratæ
qualitatis poemata, numquam fuisse formâda
ab habentibus quidquâ sapiëntiæ, aut virtutis
antiquorum. Ad vitandam etiam inuidiam,
vtitur **Communicatione**, dicens: In nobis,
dum aliorum vitium reprehendit. Testiculus
est diminutivum à teste: testis autem est co-
leus, sic dictus, quasi sit testis virilitatis. Var-
de Horatius Epodo ode 15. ait.

Nam si quid in Flacco viri est.
Et in Priapedia carm. 14.

Magnis testibus ista res agetur.
Sunt autem duo testiculi, siue colei, ab ingui-
ne per singulos nervos descendentes, cum
quo:

quorum quolibet, binæ veniunt venæ, & arteriæ, contextæ tunica, quamvis nervosa, tenui tamen, & exsanguis. Testiculis priuati dicuntur capi, castrati, Apocopi, Detestati, Exsecti, & Emasculati. Et quum ab his testibus, ad filiorum organizationem, simul cum virtute seminali, credatur à parentibus descendere vis, & inclinatio ad mores, & qualitates similes eis, quæ in parentibus fuissent (dum seminis vis vegeta, & non effocta fuisset) hinc indignatur poeta, quod in hos nulla descendisset maiorum vis, qui omni fuissent virtute præditi, isti vero omnino elumbes.

SPUMA delumbe salina hoc natat in labris, & in vdo est Menas, & Athys. Nec plutenium cedit, nec demorsos sapit vngues. Ordo est. Hoc delumbe natat in labris summa salina, & Menas, & Athys est in vdo, nec cedit plutenium, nec sapit vngues demorsos Casaubonus intelligit, Persium dicere voluisse. Hoc delumbe, idest delicatuli poetæ, natat summa salina in labris, idest nullum habere solidæ eruditionis fundamentum, sed quidquid dicunt, nascitur extremis labris ex superficialia doctrina, & sine arte. Melius tamen exponemus. Hoc delumbe, nimirum molle, & effœminatum istud carminis genus, in promptu est, vt effuciat ex extremis labris, simul cum prima salina. *Delumbe, & elumbe est lumbis carens, seu cui lumbi sunt fracti.* Et quia, vt diximus ad illa verba versus 20. *Quum carmina lumbum intrant,* in lumbis residet maxima pars virium corporis animalis, inde delumbe est languens, debile, eneruatum, viribusque destitutum.

tum. Sic Plinius lib. 10. cap. 33. *Perdix prægratè, aut delumbem se simulans.* Delumbes ergo est molle, & effœmiatum, minimeque virile. Hinc Cicero in Oratore cap. 22. ait: *Apud eos varietas non erat, quod omnia ferè concludebantur uno modo. Quæ vitia, qui fugeris, ut neque verbum ita traiciat, ut id de industria factum intelligatur: neque inserciens verba, quasi rimas expleat, nec minatos numeros sequens, concidat, delumbetque sententias, nec, sine ulla commutatione, in eodem semper versetur genere numerorum, is omnia ferè vitia vitaverit.*

ET in vdo est Menas, & Athys, siue Attin. Idem est esse in vdo, ac natate in labris, & summa salina, nimirum esse in procliui, ut proximè enunciatur. Vdum, quidam deriuant ab vuido, quod est tale humidum, siue pingue, ut intrinsecus aliquid humoris conseruet: alij ab humido, quod humorem habet, siue intrinsecum, siue extrinsecum, quem alijs communicare potest. Vtrumque sit, syncope hic interuenit: & si ab humore deriuetur, scribitur aspiratè: si ab vuido, non: quæ est communior sententia Ouid. 1. de Arte.

Si lachrymæ (neq; enim ueniūt in tēpore sēper)

Deficient, vda lumina tange manu.

Et idem Ouid. lib. 2. Tristium elegia vnica.

Sic madidos fœcat digitis Venus vda capillos. Et quia res per vdum facillè labitur, & ruit, sermo de Menade, & Athyde, quasi in vdo positus, dicitur esse in promptu, ut effundatur, quasi natasset in labris cum summa, & prima salina.

NEC pluteni cedit. Exprimitur his verbis causa

causa quare poemata fierent adeo inconcinna, quia scilicet in illis pangendis nulla adhibebatur diligentia, & meditatio, sed statim effutiebatur quidquid natabat in labris. Pluteus autem est machina quædam muralis, ad cassidis similitudinem facta, contexta ex viminibus, corijsque protecta, quæ ad hostium muros, siue munitiones, rotis agebatur, sub qua latentes oppugnatores, sagittis, alijsque missilibus propugnatores eminus deieciabant. De hac ait Plautus Milite glorioso *Actu 2. scena 2.* (*agam.*

Si inuenio qui uidit, ad eum uineas, pluteosq;
Sic Cæsar lib. 1. Belli ciuilis: *Rases Cæsar iungebat, has terra atque agere contegebat, ne aditus, atque incursus ad defendendum impediretur: à fronte atque ab utroque latere cratibus, ac pluteis protegebat.* Pluteum etiam dicimus fulchrum thori discubitorij. Sic Martialis lib. 3. Epigramm. 9.

*Continuo ferrum noxia turba rapit,
Exciduntq; senem, sponde qui parte iacebat,
Namque puer pluteo uindice tutus erat.*
Tertio pluteus est vasorum, aut librorum repositorium. Sic Iuuen. sat. 2. versu 7.

Es iubet archetypos pluteū seruare Cleanthas.
Denique quarto pluteus est tabula, cui innixi scribimus, legimus, ac meditamur. Et hæ tres ultimæ acceptiones, pluteum non variant, quoad substantiam: & de tali nunc loquitur. Defixi autem in aliqua cogitatione, dum aliquid inuenire conantur, solent motus aliquos naturales habere, qui dicuntur hominis, & non humani, quia sine aduertentia,
& de-

& deliberatione : vt barbam fricare , vngues rodere , tabulam digitis , vel palma percutere , qui motus, hominem arguunt cogitandum, sollicitumque de rei, aut verbi, seu conceptus inuentione. Quæ signa vbi non adsunt, scriptoris signant oscitantiam, qualem in Lucilio notat. Horatius dicens 1. ser. sat. 10.

in versu faciendo,

Sæpe caput scaberet, vngues & roderet vngues.
Vult ergo dicere: Quum in poetis nostri temporis, nullum aduertamus intentæ contemplationis signum, nihil edere possunt perfectum, sed quidquid dixerint, vt narum in ore, non in corde, molle est, & effœminatum.

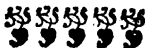
P A R A P H R A S I S T E X T V S T E R T I I.

Magnas, recitatis poematibus, conuiuas auditores interrogat : Quid populus de eo sentiat . Coruiæ respondent . Nescit populus vniuersus de re alia loqui , nisi de tuis operibus, quæ iudicat summam adeptæ perfectionem, absque scabrie aliqua , tamquam opus marmorariorum emendatum per vnguem, aut lignariorum per rubricam, & alterum oculorum . Nam Musa tibi vni concessit magnificentiâ seruare in quacumq; materia, comica, tragica, & satyrica. Sed Persius. Perperam faciunt, qui vix è grammaticæ ludæ excessi, styli affectant magnitudinē, quando nec sciunt nemus describere, nec laudare rus bonis omnibus refertum, vbi læta Palilia sunt, & vnde processerunt Urbis fundatores,

exerc- 33

exercituumque triumphales Duces, quorum aratra domum iustitiæ ministri deferrebant. Subditque: Sunt nunc, qui delectentur asperis, & obsoletis vocibus Accij, desumptis ex illius Briseida: vel Pacuij, erutis ex huius Anthiope. Et quum videris patres cæcutientes instillare huiusmodi consilia animis suorum filiorum, desine mirari, vnde processerint hæ inamœnæ, & inconcinnæ loquendi formulæ: vel vnde molles Equites Romani, non erubescant saltare, plaudentes per sellas inferiorum iudicum, vel in theatro. Et addit. Nonne confundi deberes tu, qui prouectæ es ætatis, non posse auertere pericula dānationis à tuo, vel tui clientis cano capite, nisi cupias etiam plausū auditorū, vel iudicū excitare, & audire remissam saltē laudis vocē, Egregiè, Doctè, vel similē: quemadmodum quum furti reus ageretur Pædius, is, crimina obiecta, non arguentis, sed contraposis, alijsque puerilibus figuris diluere tentabat, expectans atque audire ambiens, doctam, siue elegantem se orationem recitasse, nihil pensi habens, an pro criminibus obiectis, & non euacuatis, condemnaretur. At quemadmodum non inducer ad elargiendam stipem naufrago, si eum audirem, cantu suum naufragium narrantem, ita nec credo versanti in capitis periculo, si orationem calamistret: is enim mouere potest, qui verbis utitur dictatis à natura doloris, non ab arte, & eloquentia. *Patronus ineptorum.* Negari nequit quin compositio decorem addat orationi, & rythmis etiam imperfectis. Vnde rectè faciunt, qui in versibus

vtuntur, schematibus, similiter cadētibus, aut
 desinentibus, & eos componunt spondaicos;
 Si enim non reprehenditur Virgilius, quod
 vsus fuerit turgido, & inflato principio, nec
 alij reprehensione digni erunt, qui talibus
 vtuntur figuris. *Persius*. Virgilij principium
 est verè grande, ac magnificum, quam magni-
 ficentiam, & altitudinem seruat etiam in ope-
 ris progressu, vnde quum ei subdatur sensus
 proportionatus, nequit dici inflatus *Patronus*.
 Si hæc ita sunt, quodnam dicemus dulce, ac
 suauē poemā? *Persius* cum irrisione, & ironia
 recitat quatuor versus ineptos, à Nerone, vel
 alio factos, in quibus est rhythmus cum sche-
 matibus similis cadentiæ, & desinentiæ, & sen-
 tentia mollis, etiam ratione materiæ de Bac-
 chantibus, & Corybantibus, Menade, & Athy-
 de. Et subdit talia fieri non potuisse, si in hu-
 iusmodi poetis, auorum, siue maiorum virtus,
 & sapiētiā vigeret: nunc vero destituti tali sa-
 pientiæ vigore, in procliui sunt in quolibet
 sermone, loqui de Bacchantibus, & Coryban-
 tibus, nempe de mollibus, & effœminatis, abs-
 que consideratione, & aduertentiā, quum sci-
 licet meditationis nullum præferāt signum,
 neque tabulæ percussione, neque vnguis ar-
 rofione.

T E X T V S

Q V A R T V S.

S Ed quid opus teneras mordaci radere uers
 Auriculas? Vide sis, ne maiorū tibi sortē
 Limina frigescant. Sonat hic de nare
 canina

110 Littera. Per me equidem sint omnia proxi-
 nus alba

Nil moror. Euge, omnes, omnes benè mire eri-
 sis res.

Hoc iunat. Hic, inquis, ueto quisquam faxis
 olesum.

Pinge duos angues. Pueri, sacer est locus, extra

115 Meijse. Discedo. Secus Lucilius urbem

Te Lupe, te Muti, & genuinum fregit in illis.

Omne uaser uitium ridenti Flaccus amico

Tangit, & admissus circum prae cordia ludit,

Callidus excusso populum suspendere naso:

120 Men mutire nefas, nec clam, nec cum scrobe
 nusquam?

Hic tamen infodiam. Vidi, uidi ipse libelle

Auriculas asins Mida Rex habet. Hoc ego
 opertum

Hoc ridere meum tam nil, nulla tibi uendo

Iliade. Audaci quicumque afflate Cratino,

125 Irasū Eupolidem pregrandi cū sene palles,

Aspice & haec, si forte aliquid decoctius audis

Vnde uaporata lector mihi ferueat aure

Non hic, qui in crepidas Graiorū ludere gestis

Sordidus, & lusco, qui possit dicere, lusce,
 130 *Sese aliquem credens Italo, quod honore su-*
pinus

Fregerit heminas Areti ædilis iniquas.

Nec qui abaco numeros, & secto in pulvere
notas

Scit risisse uaser, multum gaudere paratus

Si Cynico barbam perulans Nonaria uellat

His mane edictum, post prandia Callirhoen do.

EXPOSITIO

TEXTVS QVARTI

SATYRÆ PRIMÆ.

ED quid opus teneras mor-
daci radere uero a viculas?

Conatus fuerat Monitor
varijs argumentis Persium
retrahere à proposito saty-
ras scribendi; Cernens au-
tem se nihil proficere, hic

ipsum terrere conatur, ultimum ipsi minitans
supplicium in proposito perseveranti. Hinc
poeta simulat se cōmotum, & opinionem mu-
tare: sed deinde quæstus, interdici sibi, ne fa-
ciat inter priuatos lares, quod Lucilius, &
Horatius publicè factitarunt, horum anima-
tus exemplo, omnino scribere determinat. Sed
ut Monitori deferre etiam aliquid videatur,
ait, se ita scripturum, ut nec Cæsar, nec eius
Proceres intelligant, sua vitia publicari, quæ
erunt veluti in fossa in suo libello. Et quia
Monitor à principio dixerat, neminem suas sa-
tyras lecturum, asserit ipse, non alios se eli-
gere lectores, quam eos, qui versati fuissent in
lectione priscae comœdiæ: respuere vero vi-
tiosos, & sapientiæ contemptores. Verba er-
go posita sunt Monitoris, dehortantis poetam
à satyrarum editione, ex qua nihil boni ve-
nire poterat; vnde temerarium esset loqui, vbi

absque spe boni, periculum mali incurritur: nam propterea Iacobus Apostolus in sua Catholica cap. 1. ait: *Sit omnis homo uelox ad audiendum, tardus autem ad loquendum.* Quod & naturæ autor innuit, binas nobis tribuens aures, ut & binos oculos, linguam vero non nisi vnam, ut etiam si mala multa fieri audiamus, vel etiam coram videamus, non illico ea publicemus, maximè in offensionem præstantiorum, cum quibus, sapienter dictum, loquendum esse verbis byssinis.

TENERAS. Tenerum quid sit diximus ad illa verba versus 98 *Quidnam igitur tenerum.* Appellat autem teneras auriculas potentiorum, quia facile offensionem sentiunt, adeoque potentes ipsi, quocumque ingrato verbo ad iram commoueantur: Patent nihilominus adulatoribus, & parasitis, susurronibus, & calumniatoribus, quod est maximæ imprudentiæ genus,

MORDACI vero. Mordax est dispositum ad mordendum, seu lædendum dentibus, dictum à mordeo, quod est vel *μῶρον ἔδω* hoc est, partem edo, quia mordemus, quum dentibus aliquid separamus: vel *μείρω ἔδω*, idest diuido edens, nam dentibus, cibus conteritur, & comminuitur, sed transfertur ad quamcumque doloris, egritudinis, aut mœstitiæ causam. Plautus Truculento Actu 2. sc. 4.

*Num tibi nam amabo, ianua est mordax mea,
Quo introire metuas?*

Et Ouid. 2. Tristium.

*Non ego mordaci distinxî carmine quemquã,
Nec meus ullius crimina uersus habet.*

Magna

Textum quartum. 391

Magna his verbis efficacia exprimitur, quum verum non dicatur meare, aut tangere, sed mordere aures, nec quascumque rudes, & insensibiles, sed teneras, quæ facilius offenduntur, & citius indignantur. *Verum* autem denominatum est mordax, iuxta illud Teren. *Adriæ A. & I. sc. I.*

Obsequium amicos, veritas odium parit.

Vt enim ait Augustinus Epistola ad Romulū, quæ est nona inter apocryphas eiusdem: *Veritas & dulcis est & amara; quando dulcis est, parcit & quando amara curat.* Hieronymus etiam, veritatem amaram appellat, tristem & frontis rugosā, quæ correctos offendit, & replet amaritudine eos, qui illam prædicant. Fuit autem communis hominum persuasio, veritatem esse amaram: ad quam opinionem ex hominum mentibus abolendam, Ægyptij sacra quædam Mercurio instituerunt die xix. primi mensis, quando ficus, & mel edentes, identidem replicabant, *Dulcis veritas.* Stulta certè, & vana superstitio, manente semper in animis hominum auersione à veritate. Quia ergo veritas odium creat, & offendit, rectè hic verum mordax denominatur.

RADERE est incidere, complanare, lacerare, perstringere, mundare, & extirpare. Sic *Lucr. lib 5. versu 256.*

Pars etiam glebarum ad diluviem renocatur Imbribus, & ripas radentia flumina rodunt, idest deterunt, & complanant. Sic *Virgil. 7. Æneid. versu 10.*

Proxima Circeæ raduntur littora terra.
Sumitur etiam radere pro scalperè; Et sic En-

clio ait apud Plautum Aulul. Actu 4. sc. 3.

Non temere est, quod cornos cantat, nunc mihi ab lena manu, (bat sua.

Semel radebat pedibus terram, & voce croci-
Nihilominus hic sumitur metaphorice, translatione ducta à Chirurgis, qui cultris, putridas radunt, & resecant carnes, ne per has, sanguificiantur. Qui cultri, patientibus dolorem adferunt: Verum ergo, ad instar cultri, purgat animum à vanis opinionibus, quas in eum seminarunt adulatores, vel philautia, & proprius dictavit sensus, & quæ, nisi fuerint abscissæ, omnem virtutum inquinabunt sinceritatem. In quo etiam sensu loquitur Quintilianus lib. 3. cap. 1. dicens: *Ne ieiuna, atque arida traditio auerteret animos, & aures, præsertim delicatas raderet.*

VIDESIS ne maioribus tibi fortè limina frige-
scant, sonat hic de nave canina littera. Sis idem valet, ac si vis, sicut sulcis, idem est, ac si vultis: & sodes, si audes, & sic de alijs apud antiquos, maximè Comicos. Sic Plautus Amphitruone Actu 4. scena 2. *Tacesis tu, meum est querere.* Ait ergo Monitor. Cave tibi ò Persi, nam si satyram scribas, malum tibi à potentioribus creabis, quod curare debes, ne te apprehendat. Et quia hæc denunciatio erat facta per verbum imperativum, Vide, quod contumeliosum videri poterat ei, cui fiebat, si erat superior, vel æqualis, ad eam emolliendam, remittitur imperium arbitrio eius, cui facta fuerat, addendo, sis, nempe si tibi placet, & id vis.

MAIORVM. Maiores communiter illi intel-

Textum quartum. 393

intelliguntur, qui sunt supra avos, proavos, & atavos. Sic Cicero in Salustium: *Ego meis maioribus virtute mea preluxi, ut si prius noti non fuerant, à me accipiant initium memoriae suae.* Sic Cæsar de bello Gallico: *Legati venerunt, quorum hæc fuit oratio: Germanos, neque priores populo Romano bellum inferre, neque tamen recusare, si laceessantur, quin armis contendant, quod Germanorum consuetudo hæc sit à maioribus tradita, quicumque bellum inferant, resistere, neque deprecari.* Sic Tibullus lib. 4. panegyrico ad Messalam.

*Nam quamquam antiquæ gentis superant
sibi laudes*

Non tua maiorum contenta est gloria fama.

Et Plautus Pseudolo Actu 2. scena 1.

*Ubicumq; cum hostibus cōgrediar, maiorū meū
Fresus virtute, dicam, mea industria, & malitia,
fraudentia,*

Facile ut vincam, facile ut spoliem.

Et idem Plautus Captivis Actu 2. scena 2.

*Ego virtute Deum, & maiorum nostrum, dives
sum satis.*

Sed hic Maiorum nomine intelligit, Proceres, & Magnates. Sic Hor. lib. 2. serm. sat. 1.

O puer ut sis

*Vitalis metuo, & Maiorum ne quis amicus
Frigore te feriat.*

LIMINA. Limen propriè est transversum in ianua, ita dictum à limo, idest obliquo, unde aspicere limis oculis apud Plinium lib. 8. cap. 16. de leonibus ait: *Dolis carent, & suspicionem, nec limis intuentur oculis, aspicique simili modo nolunt.* Sic Terentius Eunuchus A. 3 sc. 5.

*Interea sonnus virginem opprimis, ego limis
specto,*

Sic per flabellum clanculum.

Pars ergo transuersa in ianua, quæ ingredientibus, vel egredientibus est obliqua, propriè limen appellatur. Sic idem Terentius. Hecyra Actu 3. scena 3.

*Mater consequitur, iam, ut limen exirem, ad
genua adcidit.*

Sæpe tamen sumitur pro partibus ostij superiori, & inferiori, dictis limen superius, & inferius. Plaut. Mercatore Actu 5. sc. 1.

*Limen superum inferumque salue, simul au-
tem uale.* (tria pedem.

*Nunc hodie postremum, extollo mea domo pa-
Sed per senecdochen multoties ponitur pro
tota domo. Hinc Ouid. lib. 3. Trist. eleg. 5.*

*Ausus es igne Iouis percussum tangere corpus,
Et deplorata limen adire domus.*

Sic Seneca lib. de Tranquillitate animi cap. 11 ait: *Toties in uicinia mea conclamatum est, toties præter limen immaturas exequias fax, cærensque præcessit.* Quod ergo hic ait: Vide ne tibi frigescant limina maiorum, quidam interpretantur, ut sit mortis interminatio, nam mors est priuatio vitalis caloris, & qui eam infert, frigore ferire dici potest. Sed id textui non consonat, non enim dicitur, quod ipse frigus patiatur, sed quod limina ipsi frigescant. Alij dicunt: Vide ne maledicens, potentiorum sportulæ ingrati excipiant te, nec tibi conferantur. Sed quum Persius Stoicum proficeretur, foretq; eques Romanus, & iuxta suum statum non indigentissimus, talia non

curabat. Conuenientius interpretantur, qui dicunt, limina frigere exclusis, quando pro aliquo negotio audientiam poscunt: Ianitores enim, quos nouerunt Dominis ingratos, à limine arcent, vt Cræsus Solonem, & Dionysius Philoxenum, assentari nescientes. E contra vero Suetonius in Octauio cap. 71. ait: Augustum scripsisse Tiberio: *Nos, mi Tiberi, Quinquatrijs satis iucunde egimus, lusimus enim per omnes dies, forumque calefecimus.* Exclusi autem, dum præ foribus præstolantur, frigore patiuntur, quod semper maius est extra, quam intra limina. Sed commodius interpretabimur dicendo, frigescere maiorum limina eis, qui à potentiorum gratia, & amicitia exciderunt, quia nedum arcentur à præsentia, & alloquio dominorum, sed sannis, & irrisionibus aulicorum excipiuntur: quæ certè, facta, in ipsis liminibus, eis, in quos fiunt frigida, idest ingrata sunt, vt cibi pridiani, quia frigidi, ingrati: & ab his cibis ducta videtur hæc metaphora.

CANINA littera. Hanc omnes ferè huius loci expositores dicunt esse R, quam canes irritati, & rixantes, dum morsum intentant, vel inimiciter super osse mutiunt, referunt, aut imitantur. Quod autem talis littera dicatur sonare hic, & de nare, quidam exponunt, Monitorem dicere. Hic, nempe in tuis scriptis, sonat hæc mordax littera: satyrici enim passim, audiunt eos, vt canes latrare, & mordere. Sed in scriptis hæc littera non sonat de nare. Alij dicunt, passos frigus, ob exclusionis molestiam, in liminibus dentes percutere.

Sed passi frigus non sonant de nare . Nos dicimus seruos magnatum , aliosque transeuntes, videntes te liminibus exclusum, frigus & alia incommoda patientem, te subsannare, nasum in rugas contrahendo per mysterisimum, sarcasum, charientisimum, aut alium irrisionis modum, de quibus egimus in Instit. Oratoria lib. 3. Tract. 2. cap. 7. asserent enim merito talia tibi accidisse, qui ausus fueris proceribus maledicere.

PER me siquidem sint omnia protinus alba, Nil moror. Euge omnes, omne bene miræ eritis res. Verba sunt Persij, ironicè dicta, quorum sententia est. Si Romani castigari, & emendari nolunt, morem eis gero, nec quidquam amplius aduersus eos dicam, quin potius ita me geram, quasi eorum quælibet dicta, & facta, sint perfecta, & laude digna. Id enim significat esse album. Vt enim vitijs inquinatus, dicebatur niger, vel ater, iuxta illud Horatij libro 1. sermonum satyra 4.

*Absentem, qui rodit amicum,
Qui non defendit alio culpante, solutos
Qui caprat risus hominum, famiamque dicacis,
Fingere qui non uisa potest, commissa tacere,
Qui nequit; hic niger est, hunc tu Romane
caueto,*

ita candida, siue alba dicebantur, in quoque genere perfecta. Hinc falsi dicebantur candida in nigra vertere, & vitia decorare virtutum coloribus: sicut è contra-susurriones, & maledici, crediti candida in atra vertere, idest virtutes in vitia. Sic Iuuenalis satyra 3. vers. 29.

Cedamus patriâ, uiuant Arturia istic,

Textum quartum. 397

*Et Catulus, maneant qui nigra in candida
uertunt.*

NIL moror. Morari prima producta, est insanire, vel fatuum esse: & hinc Neronis iocus in Claudium vitricum suum, qui se, Agrippinæ precibus, & artibus adoptauerat, quum ait: Eum desisse inter homines morari: nam quum primam produceret syllabam, non significabat desisse viuere, sed insanire, quasi id, viuens semper fecisset: qui iocus fortè non tam ex Neronis, quam ex Senecæ ingenio natus, qui & ludum in illius mortem scripsit: id refert Suetonius in Nerone cap. 33. dicens: *Omni- bus rerum uerborumque contumelijs mor- tuum insectatus est, modo stultitiæ, modo seuitiæ arguens, nam & morari eum inter homines de- sisse, producta prima syllaba vocabatur, multa- que decreta, & constituta, ut insipientis, atque deliri, pro irritis habuit. At morari prima correpta, in primis est expectare: ut, nequit amplius morari, quin res aggrediatur. Sic Lentulus in- ter epistolas Ciceronis ad familiares lib. 12. epist. 15. ait: Quod quum pertinuisset Dolabel- la, & uastata Prouincia, correctis neglectalibus, præcipuè ciuibus Romanis omnibus crudelissimè denudatis, ac diuenditis, celerius Asia excessisset, quam eo præsidium adduci potuisset, diutius morari, aut expectare præsidium non necesse ha- bui. Sic Plautus Menecchmis Actu 5. scena 9.*

*Numquid me morare, quia ego liber, ut iussa
sti, eam.*

Et idem Pseudolo Actu 1. scena 3.

Respice ad nos, tamen si occupatum moramur.
Significat enim satagere, curare, & estimare,

398 *In Satyræ primæ*

Sic Plautus Aulularia Actu 2. scena 1.

*Istas magnas factiones, animos, dores, dapfles
Clamores, imperia, eburata uehicula, pallas,
purpuram*

*Nihil moror, quæ in seruitutem sumptibus
uiros redigunt.*

Et idem eadem fabula Actu 4. scena 2.

*Nunc lauabo, ut rem diuinam faciam, ne affi-
nem moror.*

*Aliquando est retardare, impedire, vel detine-
re properantem, siue abeuntem. Sic Quintilia-
nus Declamatione de Mathematico, Quid me
adhuc pater retines? quid moraris abeuntem?
Et Plaut. Epid. Actu 2. sc 2.*

I, numera, nihil ego te moror.

*Et hoc modo sumitur hic, quasi dicat: Non
impedio quominus omnia facta, dictaque Ma-
gnatum, suspiciantur, immo eisdem egomet
plaudo, dicendo: Euge omnes, omnes benè mira-
eritis res. Quæ verba in se satis clara, duo
continent obseruatione digna: vnum, quia ra-
tionem innuunt, quæ, tenuioris sortis homi-
nes, potentiorum comparent amicitias, eorum
videlicet dicta, factaque adulatoriè laudando.
Hinc Iuuen. sat. 3. versu 86.*

*Quid, quod ad alandi gens prudentissima, lau-
dat*

*Sermonem indocti, faciem deformis amici,
Et longum inuali di collum, cernicibus aquas
Herculis, Antæum procul à tellure tenentis?
Miratur uocem angustam, qua deterius, nec
ille sonas, quo mordetur gallina marito.*

*Alterum, non sine causa edidisse hunc, quasi
ridiculum versum. Quis enim non rideat di-
centem*

centem ei, quem vult laudare, Tu es res bene mira: & est magis ridiculus, quum claudatur monosyllaba. Sed factum ad occultandam, artem, quasi loqueretur ex animo: vel ad ostendendum, sic laudatos, esse potius ridendos. Et id confirmat Palilogia, siue Epanastrophe, & Anadiplosis, Omnes, omnes.

HOC iuuat? hic, inquis, veto quisquam faxie oletum, Pingere duos angues, pueri sacer est locus: extra mente. Discedo. Opinatur Ioannes Brixienfis, tò hoc iuuat, esse Monitoris, quasi dicentis: Nunc ò Persi, places, quando accepisti Te omnia laudaturum. At alij volunt esse Persij, quasi diceret: Mi monitor, si bene perspexi, id mihi iudicas vtile, si neminem satyrico perfricem sale. Iuuare autem est adesse, opem ferre, de'endere, & auxiliari. Sic Plautus Trinummio Actu 1. scena 2.

Nunc ego te quaeso, ut me opera, & consilio iuues.

Et idem Plautus Curculione Actu 4. scena 4.
at ita me machera, et clypeus bene iuues.

Sic Terentius Heautont. Actu 1. scena 1.

Aus consolando, aus consilio, aus re iuvero.

Sed quandoque iuuare est delectare, sic Virg.
3. Æneid. versu 241.

Exercens patrias, oleo labense, palastras

Nudati socij, iuuat euasisse tot vrbes.

Verbum igitur est Persij, quaerentis, num placeat si laudet omnia Neronis, & aulicorum opera.

VETO, est interdico, prohibeo, absterreo ne quid fiat. Sic Liuius lib. 2. V. C. cap 5. *De bonis Regijs, quæ reddi ante censuerant, res integra*

gra refertur ad Patres, illi, ira victi, vetuerunt reddi, vetuerunt in publicum redigi, diripienda plebi sunt data, ut contacta Regia præda, spem in perpetuum cum his pacis amitteret. Sic Cæsar lib. 2. Belli Gallici. His difficultatibus duæ res erant subsidio, scientia, atque usus militum, quod superioribus præliis exercitati, quid fieri oporteret non minus commodè ipsi sibi præscribere quam ab alijs doceri poterant; & quod ab opère, singulisq; legionibus, singulos Legatos Cæsar discedere, nisi munitis castris, vetnerat. Ut autem docet Quintilianus, potentior est lex, siue Magistratus, qui vetat, quam qui permittit, aut iubet, quia in vetante semper est poena. Hoc ergo verbo, Nero designatur, quia is, Imperatoria potestate, vetare poterat.

FAXIT, verbum est defectiuum, idem valens, ac faciat. Eo, in prima persona, vtuntur legum latores in edictis, & alij minas intuentes, sub proposita poena, prohibentes, vel præcipientes aliquid, sic Virgilius libro 12. *Æneidos* versu 316.

*Me sinisse, atq; auferte metum, ego fœdera saxo
Firma manu.*

Sic Plautus *Aulul.* Actu 3. scena 2.

*Homo nullus est te scelestior, qui viuat hodie
Neque cui ego de industria amplius malè plus
lubens faxim.*

Et idem *Amphitruone* Actu 1. scena 1.

*Nescio quam tu familiaris sis: nisi actutum
hinc abis*

Familiaris, accipere faxo haud familiariter.

Sic Terentius *Heautontimor.* Act. 1. sc. 1.

Usinam ita di faxins.

Sic

Textum curatum. 401

Sic dum Dionysius Locrensis vastitatem, arborumq; minaretur deiectionem, eis scripsit *Favo cicadę apud vos humi canant*. Nam hoc verbum conuenit pœnam, & ultionem minantibus, & ideo ponitur hic.

OLETUM est locus oliuæ cõsitus, sic dictus quasi oliuetum: in quo sensu Cato de re rustica cap. 1. *Secundo loco hortus irriguus: tertio, salicetum: quarto, oletum: quinto pratum*. Accipitur etiam pro loco, vbi venter exoneratur: & sic Tacitus lib. 14. cap. 6. *Gymnasium eo anno dedicatum à Nerone, præbitumque oletum equiti, ac Senatui Græca facilitate*. Sumitur etiam pro humani alui excremento, à verbo, oleo, quod quamuis tam ad grauem, quam ad suauem referri possit odorem, oletum nihilominus pro fœdo, & ingrato semper accipitur, qualis est, qui ab humanis habet excrementis, eo quod homo humidiori, & multiformi vititur cibo. Et ita apud Festum dicitur: *Sacerdotula in sacrario Martis fecit oletum*.

PINGE duos angues, quasi diceret: si nolis tua poemata à me reprehendi, insignire ea debes aliquo charactere, quo, agnoscens illa esse tua, ab eorum abstineam censura, in tui potius honorem, quam quod ea probem. Vt enim in locis, quos excrementis alui, aut vesicæ nolumus conspurcari, Deorum ponimus imagines, ita si tuos versus à satyrica lima intactos vis esse, ea signo aliquo debes notare. Duos autem angues monet esse pingendos, per quos significaretur duplex Genius, bonus, & malus: nam Genium per anguem denotari, colligimus ex illo Virgilij 5. *Æneidos* versu 84.

*Dixerat hac, adytis quum lubricus anguis ab
imis*

*Septem ingens gyro, septena volumina traxit,
Amplexus placidè tumulum, lapsusq; per aras
Ceruleæ cui terga nota, maculosus, & auro,
Squamâ incendebat fulgor, ceu nubibus arcus
Mille trahit varios aduerso sole colores.*

*Obstupuit visu Æneas; ille agmine longo,
Tandem inter pateras, & lenia pocula serpens
Libauitque dapes, rursusque innoxius imo,
Successit tumulo, & depasta altaria liquit:
Hoc magis inceptos genitori instaurat honores,
Incertus Geniûsne loci, famulumne parentis
Esse putat.*

Vt ergo nunc Cruces, & Sanctorum imagines,
ita Ethnici in locis, quos à sceditatibus pu-
ros seruare volebant, angues pingebant, quo-
rum specie territi pueri, fugerent, maiores ve-
ro Religione tenerentur, credentes angues esse
loci Genios, eorumque custodes. Æsculapius
etiam sub anguis figura representabatur: vnde
quum Romani Æsculapium ab Epidauriensibus
flagitassent, anguem siue draconem ab eis
acceperunt, cui in Tiberis insula templum
erexerunt. Si ergo, inquit, vis tua opera à cri-
ticorum censura non inquinari, duos angues
eis appingere debes, vt quisque ab eis, tam-
quam à rebus sacris absteineat, quinimmo ea
veneretur:

SACER quandoq; idem valet, ac execra-
bilis, scelestus, & puniendus: sic multi inter-
pretantur illud Virgilij 3. Æneidos versu 56.

*Quid non mortalia pectora cogis
Auri sacra fames?*

Sed

Textum tertium. 403

Sed absque dubio in hoc sensu dixit Horatius
2. sermonum satyra 3.

*Ne vos titillet gloria, iure
Iurando obstringā ambo, vter edilis fuerit, vel
Vestrum Prætor, is intestabilis, & sacer esto.*
Sic Plautu Bacchidibus Actu 4. scena 6.

*Men criminatus est? optime, ego sum malus,
Ego sum sacer, scelestus.*

Quæ appellatio originem traxit ex more Mas-
siliensium: hi enim quoties pestilentia labora-
rent, unum è pauperibus, spontaneum condu-
ctum, anno integro, lautè, purioribus alebant
cibus: elapso vero anno, illum verbenis orna-
tum, sacrisque indutum vestibus, cum diris, &
execrationibus, ut in ipsum omnia urbis deli-
cta, & mala deciderent, per Civitatem cir-
cumducebant, & ita præcipitio, vel ferro suis
Dijs immolabant; talibus enim humanis ho-
stijs dæmones oblectantur. Sed propriè sacer
est, qui est alicui Numini consecratus, & ideo
religiosus, siue venerabilis; sic Plinius Iunior
ad Maximum lib. 8. epistola 24. ait: *Reverere
conditores Deos, numina Deorum, reverere glo-
riam veterem, & hanc ipsam senectutem, quæ in
homine venerabilis, in urbibus sacra est.* Sic
Plautus Menecchmis Actu 5. scena 5.

As ego te sacram coronam surripuisse Ioni, scin?
Et Aulularia Actu 4. scena 1.

in ara hic assidam sacra.
Et ita nunc sumitur pro re consecrata Numi-
nibus.

MEITE. Meiere, vel mingere, est reddere
lotium, vel urinam emittere; sic Martialis lib.
3. epigramm. 78.

Min-

404 *In Satyræ primæ .*

Minxisti currenre semel Pauline carina;

Meiere uis iterum, iam Palinurus eris.

Sic Iuuen. sat. 1. versu 130. *ausus habere*

Nescio quis titulos Ægyptius atq; Arabarches,

Cuius ad effigiem non tantum mesere fas est.

Et Horatius lib. 1. sermonum satyra 8.

*Mentior at si quid, merdis caput inquiner
albis* (cacatum

Coruorum, atque in me ueniat mictum; atque

Iulius, & fragilis Pedacia, furq; Voranus.

Qui tamen Horatius aliter metaphorice sumit 2. serm. satyra 7.

Quicumque excepit turgentis uerbera caudæ

Clunibus, aut agitauit equum, lasciuia supinũ

Dimittis, neque famosum, neque sollicitum, ne

Ditior, aut formæ melioris meiat eodem.

Vult ergo interdici, ne vesica exoneretur, ubi locus est sacer, sed extra illum, permitti. Sed allegoricè, ne reprehendantur Neronis, & Aulicorum opera, in alios satyram permitti, nam ista sacra non erant sicut principum, coram quorum imagines mingere, sacrilegium putabatur. Posito ergo interdicto, & notatis personis, siue operibus, quibus maledicere non licebat, poeta asserit se discedere, non tam à loco, quam à voluntate, illa per satyram carpendi, quod nihilominus est ironicè accipiendum.

SECVIT Lucilius urbem, te Lupe, te Muti, & genuinum fregit in illis. Ironicè promiserat se discessurum à voluntate scribendi satyras, minitante Monitore capitis periculum, si in ea perse ueraret: nunc posita ironia, asserit se uictoria uelle accusare; nam si Lucilio, & Horatio licuit

licuit inquinatos procerum mores reprehendere, quur sibi non liceat, occultè saltem, idem facere. Secare autem idem est, ac præciderè, amputare, aut diuidere; sic Lucius Florus, Rerum ab Vrbe condita gestarum lib. 1. cap. de Tarquinio Prisco: *Hic & Senatus maiestatem numero ampliauit, & centurijs tribus auxit: quamuis Aelius Nauius numerum augeri prohiberet, uir summus augurio, quem Rex in experimentum rogauit, fieri ne posset, quod ipse mente conceperat: ille rem expertus augurio, posse, respondit. Atqui, hoc, inquit, agitabam, an eam illam secare nouacula possem? & augur, potes, inquit, & secuit: inde Romanis sacer auguratus. Sic Suetonius in Caligula cap. 23. Silanum socerum, ad necem, secandasque nouacula fauces, compulit. Sic Virg. 1. Æneid. vers. 215.*

*Tergora diripiunt costis, & uiscera nudant
Pars in frustra secant, uernibusque trementia
figunt.*

Sic Seneca de Cōsolatione ad Heluiam cap. 2. *Quæcumque usque eo perniciofa sunt, ut contra remedium conualuerint, pierumque contrarijs curari. Omnes itaque luctus illi suos, omnia lugubria admonebo, Hoc erit non molli uia mederi, sed urere, ac secare. Et hoc modo Lucilius secuit, & quasi, linguæ gladio, in frustra concidit, non vnum aut alterum singularem, sed Urbem, & vniuersos Romanos. Iuuenal. satyra 1. versu 165.*

*Ense uelut stricto, quoties Lucilius ardens
Infremuit? rubet auditor, cui frigida mens est
Criminibus, tacita sudant præcordia culpa.
Et Horat. 1. serm. satyra 10.*

406 *In Satyræ primæ*

*At idem, quod sale multo
Urbem defricuit, charta laudatur eadem.*

LUCILIUS poeta vetustissimus Aurunci in Sannio, non procul à Pontinis paludibus, anno vno priusquàm Carthago in populi Romani ditionem per Scipionem venisset, nobilissimo genere, ut cuius soror, magni Pompeij auia fuerit, natus, primus Latinorum satyram scribere aggressus, adeo in ea floruit, ut referat Quincilianus, quosdam illum, nedum eiusdem generis, sed vniuersim omnibus poetis præferre non dubitauerint. Eius meminit Iuuenalis satyra 1. versu 19.

*Quur tamen hoc libeat potius decurrere campo
Per quem magnus equos Aurunca flexit
alumnus*

Si uacat, & placidi rationem admittitis, edâ.
Et Horat. 2. serm. satyra 1.

*Quid quum est Lucilius ausus
Primus in hunc operis componere carmina,
morem*

*Detrahere & pellè, nitidus qua quisq; per ora
Cederet, introrsû turpis. Num Lælius, aut qui
Duxit ab oppressa meritum Carthagine nomen
Ingenio offensi? aut læso doluere Metello,
Famosisque Lupo cooperto uersibus? atqui
Primores populi arripuit, populumq; tributim.
Scilicet uni equus uirtuti, atq; eius amicis.
Quin ubi se a vulgo, & scena, in secreta re-
morant*

*Virtus Scipiadae, & mitis sapientia Læli
Negari cum illo, & discincti ludere, donec
Decoqueretur olus soliti.*

Idem Horatius memoratis Græcis veteris Co-

gædiae

• *Textum quartum.* 407

mœdiæ scriptoribus, subdit 1. serm. sat. 4.

*Hinc omnis pendet Lucilius, hosce secutus
Mutatis tantum pedibus, numerisque facetus
Emunctæ naris, durus componere uersus.*

*Nam fuit hoc uisiosus, in hora sæpe ducentos,
Vt magnum, uersus distabat, stans pede in uno
Quum flueret lutulentus. Erat quod tollere
nelles,*

*Garrulus, atq; piger, scribendi ferre laborem,
Scribendi recte, nam ut multum, nil moror.*

Et eodem lib. 1. sat. 10.

*fuerit Lucilius inquam
Comis, & urbanus: fuerit limatior idem,
Quã rudis, & Græcis intacti carminis autor,
Quamq; poetarum seniorum turba: sed ille
Si fores hoc nostrum fato dilatus in æuum
Detereret sibi multa, recideret omne, quod
ultra*

*Perfectum traheretur, & in uersu faciendo,
Sæpe caput scaberet, viuos & roderet ungues.*

Qui demum anno, quo Cremone natus est
Furius Bibaculus, idest ab Vrbe Condita
sexcentesimo sexagesimo quarto, Q. Cecilio
Metello T. Didio Cess. ætatis suæ quadrage-
simo sexto, Neapoli epoto poculo amatorio,
sibi ab vxore ob Zelotypiam propinato, mor-
tuus, magnum sui reliquit desiderium, etiam
si suis satyris primarios vrbis viros scœdissime
lacerasset, & publico funere est elatus.

TELVPE. Quinam fuerit Lupus, de quo
nunc loquitur, altum apud autores silentium:
Coniectura tamen est, fuisse Publium illum
Rutilium Lupum, qui bello sociali occisus,
sceleribus decantatus fuit. Quicumq; tam:n
fue-

fuerit, ut inter Romanos nobilitate, ac potentia insignis, ita morum dedecore fuit inquinatissimus, ut merito à Lucilio fuerit proscissus, quod etiam Horatius innuit verbis iam relatis.

TE MUTI. Existimant quidam, Lucilium eum Mutium reprehendisse; qui tali inuidia tabescebat liuore, ut quum quadam die eum Publius tristem vidisset, adstantibus, iocando, dixerit: Nescio num quid mali Mutio acciderit, an alteri cupiam aliquid boni. Sed quum Mutius iste, Publij contemporaneus fuisse dicatur, qui vixit ad Augusti tempora, non potuit esse is, in quem scripsit Lucilius. Fuit ergo potius T. Albutius Mutius, Crassi Oratoris focer, ideoque putatus Romanorum nobilissimus, qui quum satyras scribere fuisset aggressus Luciliano stylo, Varrone teste, explosus fuit, eo quod eas infarciret verbis exoticis, & peregrinis, Græcis, atque Sabinis, & propterea ab ipsomet Lucilio reprehenditur his verbis:

*Græcum te Albuti, quam Romanū, atq; Sabinū
Municipem Ponti, tritamen centurionum.*

Et demum concludit: *Chere Tite Muti.* Cicero vero; ex Crassi persona, de Lucilio sic scribit 3. de Oratore cap. 11. *Lepidi soceri mei persona lusit is, qui elegantissime id facere potuit, Lucilius.* Quam lepide lexeis composuæ, ut tessellæ omnes Arte pavimento, atque emblemate vermiculato: *Quæ quum dixisset in Albutium illudens, ne à me quidem abstinuit.* Crassum habeo generum, ne rhetoricotero tu sis.

GENVINVM. Genuini sunt quidam dentes,

tes, ex molarium numero, eo quod à genis, siue maxillis dependeant, & hinc etiam maxillares appellantur. Dentium enim, quatuor anteriores, ex munere, & officio, Incisores dicuntur: Alij, his vtrunque proximi, Canini, & Fractorij, quia canum dentibus sunt similes, & frangendi exercent officium. Post hos, Molares, cibum & escas molentes, quorum vltimi sunt ij, de quibus loquimur, nempe Genuini, siue maxillares: ab Auicenna dicti dentes sensus, & intellectus, quia non oriuntur, nisi in ætate prouecta, post vigesimum, & aliquando octuagesimum ætatis annum.

FRAGIT. Frangere est rumpere. Plautus *Curculione Actu 1. scena 1.*

Qui è nuce nucleum esse vult, frangit nucem.
Et Catullus de coma Berenices carmine 67.

Et qui principio sub terra querere uenas

Institit, ac ferri frangere duritiem.

Nec actiuè tantum dicimus frāgere de eo, qui aliquid extra se rupit, sed etiam passiuè, de eo in cuius rebus, vel corpore, aliquid est comminutum, vt frangere nauem, crus, brachium, vel ceruicem: dicimus etiam de eo, qui huiusmodi passus sit mala. Quod ergo hic dicit: Genuinum fregit in illis, quidam interpretantur significare, quod Lucilius Mutio, & Lupo clā maledixerit, sumpta metaphora ex eo, quod genuini intra genas, aspectui sint occulti. Quæ interpretatio subtilis est, sed facto non congruit, quum Lucilius, & illis, & alijs apertè maledixerit. Melius ergo dicemus, frangere idem esse, ac comminuere, more canis ossa frangentis, & comminuentis. Significat ergo

410 *In Satyræ primæ*

Lucilium tanta acerbitate inuectum in vitia, & mores Lupi, & Mutij, ut videri potuerit nedum in eos dentes infixisse, verum etiam fregisse, nec quoscumque, sed etiam occultissimos, & maxillares. Et in his verbis: *Te Lupe, te Muti*, interuenit Apostrophe; qua etiam vsus Virgilius 2. Georg. versu 170.

Scipiades duros bello, & Te maxime Cæsar.

OMNE *vaser vitium ridenti Flaccus amico tangit, & admissus circum præcordia ludit, Callidus excusso populum suspendere naso, Men mure nefas, nec clam, nec cum scrobe? nusquam? Hic tamen infodiam.* Vaser, quasi valde Afer: Afri autem habentur dolosi, & ingeniati ad instruendas fraudes, ac deceptiones, ideo vafri intelliguntur callidi, astuti, & dolosi. Sic accepit Ouidius dicens lib. 3. de Arte.

Qua vaser eludi possit ratione maritus.
Et Horatius lib. 2. sermonum satyra 2.

Nos expulit ille,

*Illum aut nequities, aut vafri inscitia iuris,
Postremum expellet certè viuacior hares.*

FLACCUS. Horatius Flaccus Venusinus, poeta lyricus, & satyricus notus, de quo Ouidius 4. Trist. eleg. 10.

Detinuit nostras numerosus Horatius aures,

Dum ferit Ausonia carmina culta Lyra.

Hic suis satyris primos Ciuitatis (nec Mæcenati parcens) reprehendit, sed tanta urbanitate, ut omnibus charus esset, quia ridens, ridentium notabat vitia. Hinc lib. 1. serm. satyra 1. ipsemet ait:

Præterea ne sic, ut qui iocularia, ridens

Percurram: quâquam ridentem dicere verum

Quid veras?

Et

Textum quartum. 411

Et licet dicat Iuven. sat. i. versu 165.

*rubet auditor, cui frigida mens est
Criminibus, tacita sudans praeordia culpa,
Inde ira, & lacryma.*

Ipse nihilominus suauiter admiscbatur, & placebat. Is tandem annos sexagintatres natus, Imperij Octauiani trigesimotertio, Romę moriens, quamquam Augustum scripserit heredem, exequias tamen Męcenat curauit, sepultusque est in Exquilij.

TANGIT. Tangere est sensu tactus corpori aliquid deprehendere; sic Lucretius lib. i. de natura versu 30.

Tangere enim, & tangi nisi corpus, nulla res potest.

Sed quia, quę tanguntur, ipso tactu commoueri videntur, inde tangi dicimus pro commoueri. Et sic idem Lucretius loquens de natura Deorum, vt eorum neget prouidentiam iuxta Epicurum, ait lib. i. versu 62.

Ipsa suis pollet opibus, nihil indiga nostri,

Nec bene promeritis capitur, nec tangitur ira.

Et hoc modo nunc sumitur tangere pro palpare, & commouere.

PRÆCORDIA sunt partes laterales, costis subiectę, lieni, hepaticę superiacentes, Gręcè hyppocondria dictę, idest cartilagineę: nam condros est cartilago. Plinius lib. i. cap. 37. praeordia videtur accipere pro diaphragmate, seu septo transuerso, separante viscera vitalia à naturalibus, sic enim ait: *Extra hominis, ab inferiori viscerum parte separantur membranis, quę praeordia appellantur, quia cordi prætenduntur; eas Græci phrenas nominant,*

quasi participes sint prudentiæ, quæ phronifis appellatur. Sed Aristot. 12. de animalib. negat prudentiæ illas esse participes, dici tamen phrenas, quia propinquæ sint partibus, in quibus prudentia residet. At Galenus lib. 5. de interioribus, docet diaphragma dici phrenas, quia ex apostegmate diaphragmatis, phrenesis generetur. Præcordiorum ergo nomine, exta significantur. Sed generalius quæcumque partes interiores, cordi vicinæ, dicuntur præcordia, vnde Cicero lib. 5. de Finibus, refert, in præcordijs piscis inuentum fuisse anulum, quem Polycrates Samiorum Tyrannus merferat. Et Seneca in Consolatione ad Marciam cap. 26. inquit: *Quid dicam, nulla hic armamentis furere concursibus, nec classes classibus frangi, nec parricidia, aut fingi, aut cogitari, nec fora litibus strepere dies perpetuos. Nihil in obscuro, detectas mentes, & aperta præcordia, & in publico medioque vitam, & omnis cui prospectum euentumque.* In his autem præcordijs, seu membranis, & partibus cordi vicinis, iuxta Plinium lib. 11. cap. 37. est sedes hilaritatis, & ideo Alarum titillatio risum excitat, & ibi scabendi dulcedo, nec alibi tenuior humana cutis. Hinc bene, ludit, admissus circum præcordia, quasi ea titillaret, & scaberet, quod refert ad sales Horatianos.

CALLIDVS est prudens, astutus, & versutus: quamquam prudens, ferè semper dicatur in bonam partem, callidus, astutus, & versutus, ferè semper in malam. Sic Cicero lib. 2. de Finibus: *Oculorum inquit Plato, est in nobis sensus acerrimus, quibus sapientiam non cerni-*

mus;

mus: quam illa arduos amores excitaret sui, si uideretur! quur tandem? an quod illa callida est, ut optimè possit architectari uoluptates? quur iustitia laudatur? aut unde est contritum uetustate prouerbiū: Qui cum in tenebris? Hoc dictum in una re, latissimè patet, ut in omnibus factis, re, non teste, moueamur: sunt enim leuia, & perinde firma, quæ dicebantur à te, quum animi conscientia improbos excruciaris, sum etiam pænitentia, quæ aut afficiuntur, aut semper sunt in metu ne afficiantur aliquando. Non oportet timidum, aut imbecillo animo fingi non bonum illum uirum, qui, quidquid fecerit, ipse se cruciet, omniaque formidet, sed omnia callidè referentem ad utilitatem, acutum, uersutum, ueteratorem, facile ut excogites quomodo occultè, sine ullo conscio, fallat. Et idem Cicero lib. 3. de Natura Deorum ait: Si rationem hominibus Dii dederunt, & malitiam dederunt: est enim malitia, uersuta & fallax ratio nocendi: idem etiam Dii fraudem dederunt, facinus, ceteraque quorum nihil, nec suscipi sine ratione, nec efficere potest. Utinam igitur, ut illa anus optat, ne in nemore Pelio securibus casæ cecidissent abiugne ad terram traherent, sic istam calliditatem hominibus Dii ne dedissent, quæ perpauci bene utuntur, qui tamen ipsi sæpe à malè utentibus opprimuntur. Et eodem lib. 3. de Nat. Deorum ait. Chrysippus tibi acusè dicere uidebatur, homo siue dubio uersutus, & callidus. Versutos eos appello, quorum celeriter mens uersatur; callidos autem, quorum, tamquam manus opere, sic animus usu concalluit; sic Plautus Aſinaria Actu 1. scena 3,

*Ad suum quemque hominem quæstum, esse
equom est callidum.*

EXCVSSO à verbo excutio, est, quatiendo
deijcio, ut etiã diximus ad illa verba vers. 49.
Belle hoc excute totum. Sic Lucius Florus Re-
rum ab Vrbe condita lib. 2. in bello Punico
secundo ait: *Tantæ cladis autor Annibal posci-
tur. Terginetis antibus Panis, Dux legationis
Romanorum Fabius: Quæ inquit mora est! in hoc
ego sinu bellum affero, & pacem, utrum eligitis,
utrum placet, sumite. Sueclamantibus, Bellum.
Bellum igitur, inquit, accipite: & excusso in me-
dia curia togæ gremio, non sine horrore, quasi
planè sinu bellum ferret, effudit.* Hic nihilomi-
nus excutere nasum, est, eum emungere, vel
emungendi signum dare: quo gestu notatur
quedam urbanæ, & liberalis sannæ genus,
absque amaritudine, & vehementia tali, qua-
lis est in sarcasmo, charientismo, & miseria-
mo, in quibus nasus corrugatur: hæc vero fit
dum inter conferentes incidit sermo de ali-
cuius moribus, aut vita, tunc enim si quis na-
sum tangat, quasi velit emungere, significat
illum, de quo est sermo, malè olere, & mori-
bus, doctrina, natalibus, aut alio, esse inquina-
tum. Hæc ergo sanna iocosa, exporrecto fit
naso, amara verò, contracto, & corrugato.
Nasi igitur excussio, quassationem designat,
quæ accidit in illius exporrectione, & emun-
ctione. Omnis enim sanna, siue irrisio, fit per
nasum, vnde Plinius in Præfatione ad histo-
riam naturalem, de Lucilio primo apud Lati-
nos scriptore satyrarum, quibus aliorum mo-
res irrisit, ait, eum primum condidisse styli
nasum.

Textum quartum. 415

nasum. Et Martialis ait lib. I. Epigramm. 3.

Maiores nusquam ronchi, iuvenesq; senesq;

Et pueri nasum rhinocerosis habent.

SUSPENDERE est affigere, vel alligare, itaut res suspensa, alligata maneat in aere, nec terram tangat: quod accidit eis, qui cruci alligantur, vel figuntur. Sic quum dixisset Plautus Menechmis *Actu 5. scena 5.*

Quin tu te suspendis.

Subdit ibidem in eodem sensu.

Quin tu is in malam crucem.

Sic apud Plautum Pseudolo *Actu 1. scena 1.* quum Calliodorus mutuum petisset drachmā, quam sequenti die restitueret, & explicasset ea se restim emere velle, qua se suspenderet, ait seruus :

Quis mihi igitur drachmam reddet si dederim tibi ?

An tute ea causa vis, sciens, suspendere,

Ut me defraudes drachma, si dederim tibi ?

Sic Virgilius 4. Georg. versu 305.

Hoc igitur Zephyris primum impellentibus undas

Ante novis rubeant, quā prata coloribus, ante

Garrula, quam signis nidum suspēdat hirūdo,

Et Horatius lib. 2. serm. satyra 8.

Interea suspensa granes, aulæ ruinas

In patinam fecere, trahensia pulveris atrī

Quantum non Aquilo Campanis excitat agris.

Verum hoc loco suspendere sumitur metaphoricè pro traducere, ac deridere, quod quidem fit naso, siue corrugato (ut in sarcasmo, & alijs sannis vehementioribus) siue exporre-
cto, ut in urbanitate, & ioco, de quo nunc est

416 *In Satyræ primæ*

sermo. Et sic Horatius 2. serm. satyra 8.

Varius, mappa compescere risum

Vix poterat. Balatro suspendens omnia naso .

Hæc est conditio viuendi, aiebat, eoque

Responsura tuo numquam est par fama labori.

Et idem, Mæcenati scribit lib. 1. ser. sat. 6.

*Nec quod auus tibi maternus fuit, atque pater-
ternus,*

Olim qui magnis legionibus imperitarint ,

Ut pleriq; solent, naso suspendis adunco

Ignotos, ut me libertino patre natum.

MEN mutire nefas. Verba sunt Persij, quasi dicentis: Quum Lucilius, & Horatius, in hominum etiam nobilissimorum mores, & vitia, palam & nominatim lauecti fuerint, absque eorumdem offensione, quare mihi interdicitur, ne intra cubiculum, aut saltem (ad instar tonsoris Midæ) in aliqua scrobe, ea recitem? Quod autem subditur. Nusquam, si accipiat ut dictum à poeta, erit transitus à speciebus ad genus, vel gradatio à locis nominatis, ad quemcumque, & ita erit legendum cum eadem interrogatione. Si vero, ut dictum à Monitore, legendum erit sedate, absque interrogatione, nam dicit, Ne tibi persuadeas ò Persi, Posses alicubi narrare Neronis, & aulicorum vitia, & quærere locum secretiorem, nam dico nusquam permissum tibi esse ea referre. *Mutire* autem est timidè, & imperfectè loqui, immo quasi non loqui, & esse mutum, quod Lucilius dixit facere mu, *Nec laudare hominem quem-
quam, neque mu facere vnquam.* Sic etiam Varro lib. 6. linguæ Latinæ docet, facere mu, dici de illis, qui vel timidè loquentes, vel nec loqui

Textum quartum. 417

loqui valentes, ne mutire quidem audent; sic Terentius Adriæ Actu 3. scena 2.

Itaque herclè nihil iam mutire audeo,
quia videbat herum, suis verbis fidem non adhibere, ex quo timidum ostendere se volebat; sic Plautus Milite glorioso Actu 2. scena 6.

si post hunc diem

Mutiuero, etiam si quod egomes certo sciam,
Dato excruciatum.

Nam Periplectomenes ipsum exterruerat. Sic apud eundem Plautum Amphitruone Act. 1. scena 1. dicente Mercurio:

Etiā mutis: respondit Sosia. *Iam tacebo.*
In elegia de philomela, incerti quidam autoris, sed quæ inter Ovidij opera circumfertur, mutire, hircis datur: sic enim dicitur:

Sordida sus pascēs ruris per gramina, grunnis
As mutire capris, hirce pesulce soles.

Verum hic mutire accipitur propriè pro loqui timidè, ac silenter, ne à quoquā audiatur.

CPM scrobe. Scrobs est puteus, vel fouea facta manu intra terram, siue ad vites, aut alias arbores serendas, siue ad lapides, metalla, aut aquam eruendam; sic Columella lib. 4. cap. 1. inquit: *Ante annum, quam poma disponere voles, scrobes fodito.* Et hoc modo nunc etiam accipitur.

HIC tamen infodiam. Vidi, vidi ipse libelle
Auriculas asini Mida Rex habet. Verba sunt poetæ, qui prohibitus tam palam, quam clam, & in aliqua scrobe, Neronis, & zulicorum referre vitia, nec valens ea tacere, ait: etiam si interdixeris, meos tamen satyricos conceptus in his scriptis infodiam, & abscondam.

dam . Infodiam, infodere est simpliciter fodere; sic Columella lib. 3. cap. 13. *Auiarius, quidam dupondio, & dodrante al. um sulcum, latum pedum quinque faciunt: deinde ter tanto amplius spatium crudum relinquunt, atque ita sequentem sulcum infodiunt.* Et infra eodem cap. ait: *Campestris locus altè duos pedes, & semissem infodiendus est, acclusis regio, tres.* Sed aliquando, & magis propriè est defodere, seu terra obruere; sic Virg. 2. Georg. versu 259.

*His animaduersis, terram multo ante memèto
Excoquere, & magnos scrobibus concidere
montes,*

*Ante supinatas Aquiloni ostendere glebas,
Quam latum infodias vitis genus.*

Et Plinius lib. 13. cap. 13. *Cassius Hemina* vetustissimus autor, annalium quarto eorum libro, prodidit Cn. Tenentium scribam, agrum suum in Taniculo repastinantem, offendisse arcam, in qua Numa, qui Romæ regnauit, situs fuisset. In eadem libros eius repertos P. Cornelio L. F. Cethego, M. Bebio Q. F. Pamphilo Cos. ad quos à Regno Numæ colliguntur anni 535. & hos fuisse à charta, maiore etiamnum miraculo, quod tot infossi durauerint annis.

VIDI, vidi. Schema Epizeusis, idest vehementis repetio eiusdem verbi, ad exprimendum affectum proprium, & illum imprimendum in animos auditorum, Quasi dixisset, O libelle certè vidi in hac Ciuitate homines stultos, perditorum morum, disciplinarum liberalium corruptores, & meros afinos.

AVRICULAS afini Mida Rex habet. Sic Persius scripserat; hanc tamen scripturam,
Cor-

Textum quartum. 419

Cornutus eius præceptor (non ille grammaticus , qui commentaria in Persium vulgavit, sed alius philosophus Stoicus, cui ipse mandauerat editionem suarum satyrarum) videns facile posse intelligi factam in Nerone , ut vere erat , indeque imminere exitium familiæ, & amicis Persij, mutavit, substituendo *Quis non, pro, Mida Rex* : & ita passim legitur *Auriculas asini quis non habet*. Sed quia non est amplius Nero , à quo , nec quisquam ex amicis Persij, cui malum timeatur, libenter in hac parte assentior Casaubono , restituendo propriam lectionem, quia cessante causa, cessare debet effectus; causa autem illius mutationis, fuerat timor à Nerone, qui iam nullus est . Habere autem auriculas asini, dictum est pro habere talem intellectum, siue sensum , qualem posset habere asinus, nempe nullum : nam quia auris propriè est sēsus disciplinæ, & intellectus, quum omnis disciplina per aures animum ingrediatur, asini habens aures, asini habebit apprehensionem , sensum , & intelligentiam, idest huius est omnino expers. Et ita quum Mida, seu Nero dicitur habere auriculas asini, per senecdochen partis pro toto , significatur eum esse omnino asinum.

MIDA Phrygiæ Rex, Gorgij Bubulci filius, mortales omnes diuitiarum , auri & pecuniarum abundantia superauit . Nam quum Bacchum hospitio suscepisset, eumque liberaliter habuisset, ab eo obtinuit, ut quidquid tangeret, in solidum conuerteretur aurum; itaque vasa omnia, & utensilia, thronus, & ipsi domus parietes, ad eius tactum, auri speciem induerunt.

runt: Nec tamen hæc eius læticia fuit diuturna, immo citò tam stultæ petitionis pœnitentia eum inuasit; nam quum, fame urgente, cibum sumere vellet, panis, & quæcumque tangeret, aurum euadebant, vt inter auri fulgores, & diuitiarum tantam copiam, fame tabesceret; Hinc voti aduertens fatuitatem, pœnitens, Bacchum iterum adiit, rogans, vt sibi priorem redderet statum. Bacchus vero, ob illius in se merita, ei gratificatus, iussit in Pælo suo Phrygiæ regni fluuio, corpus lauare; quod quum fecisset, fluminis quidem arenæ, ex eius contactu, aureæ esse cœperunt, tacta vero deinceps ab ipso, auri speciem non induebant, & ita cibum capere poterat, & diues nihilominus mansit. Quum autem, eius diebus, orta esset contentio de musices præstantia, siue inter Apollinem, & Panem, siue inter eundem Phœbum, & Marsyam, eius litis iudices arbitri, à partibus electi fuere, mox Tmolus, & Rex Mida, qui partes audierunt, sed in ferenda sententia, Tmolus quidem secundum iustitiam, & veritatem, pro Apolline tulit, eum victorem pronunciando, & huic sententiæ vniuersi plauserunt, qui adfuerunt; Mida nihilominus solus, obstinatè pro Pane, siue Marsya stabat. Cuius stolidæ obstinationis indignitate, exasperatus Apollo, asini ei indidit aures, vt cuius, in iudicando, sensum secutus fuerat, eius haberet aurium formam. Is tamen astu commentus est dedecus euadere, occultando, regio diademate, aures, nec vnumquam caput apertiendo, nisi quum tonsori præcidendum præbebat capillum; sed prius

ton-

tonforem, sub mortis comminatione, monuit, ne mysterium alteri reuelaret. Secretum hic promisit, & multis seruauit diebus, sed demum rumpi se sentiens nisi diceret, & timens aliunde, dicere ubi à quoquam audiretur, scrobem fodit, eamque ingressus, ad satietatem usq; dixit *Auriculas asini Rex Midas habet.* Et ita expleta voluntate effutiendi secretum, è fouea egressus, fabulo illam repleuit, & abiit. Sed non multos post dies, è terra illa arundines natæ, vel à vento motæ, vel in musicas fistulas ab aliquo redactæ, identidem conforis reperebant verba *Auriculas asini Midas Rex habet.* Quod his verbis narrat Higinus fabula 191. [Eo tempore, quo Apollo cum Marsya, vel Pane fistula certauit, quum Tmolus victoriam Apollini daret, Midas dixit Marsyæ potius dandam. Tunc Apollo indignatus, Midæ dixit: quale cor in iudicando habuisti, tales & auriculas habebis. Quibus auditis, effecit ut asininas haberet aures. Eo tempore Liber Pater, quum exercitum in Indiam duceret, Silenus aberrauit, quem Midas exceptum, hospitio liberaliter accepit, atque ducem dedit, qui eum in comitatum Liberi deduceret. At Midæ Liber Pater, ob beneficium, optandi dedit potestatem, ut quidquid vellet, peteret à se: quo Midas petijt, ut quidquid tetigisset aurum fieret; quod quum impetrasset, & in regiam venisset, quidquid tangebatur, aurum fiebat. Quum iam fame cruciaretur, petijt à Libero, ut sibi speciosum donum eriperet: quem Liber iussit in flumine Pactolo se abluere, cuius corpus aquam, quum tetigisset, facta est colore aureo.

aureo . Quod flumen nunc Chrysothoas appellatur in Lydia .] Et Ovidius lib. 11. Metamorph. ait.

*Iana iubet Tmolus citharæ submittere cānas;
Iudicium, sanctisq; placet sententia montis
Omnibus, arguitur tamen, atq; iniusta vocatur
Vnius sermone Midae. Nec Delius aures
Humanam stolidas patitur retinere figuram,
Sed trahit in spatium, villisq; albetibus implet,
Instabilesq; illas facit, & dat posse moveri.
Cætera sunt hominis, partem damnatur in vna
Induiturq; aures lenis gradientis a selli.
Ille quidem celare cupit, turpisq; pudore
Tempora purpureis tentat velare ciaris,
Sed solitus longos ferro refecare capillos
Viderat hoc famulus, qui quum nec prodere
visum,*

*Dedecus auderet, cupiens efferre sub auras,
Nec posset reticere tamen, secedit, humumque
Effodit, & domini quales aspexerit aures
Voce refert, parva, terræq; immurmuras haustæ
Iudiciumq; suæ vocis tellure regeßtæ
Obruit, & scrobibus tacitus discedit operis.
Creber arundinibus tremulis ibi surgere lucus
Capio, & ut primum pleno maturui anno
Prodidit agricolam, leni nam motus ab Austro
Obruta verba refert, dominiq; coarguit aures.*

*Hæc ego opertum, hoc videre meum tam nil,
nulla tibi vendo Iliade. Verba clara, ut expositione non egeant. Est tamen, quod notemus:
opertum ridere, esse per phrasim, & descriptionem satyræ, quæ dissimulante aliorum viciosos irridemus, & subsannamus mores; Unde tantumdem est, hoc opertum, vel hoc ridere,*

Textum quartum. 423

re, quantum si dixisset, hanc satyram. Quod vero addit, *Tam nil nedum est positum modestè, sed etiam respicit versum 2. Quis leget hæc?* nemo, quia Nero, & Aulici, cæterique Romani, eam contemnent, nec legere dignabuntur. Similiter, quod denominat opertum, respondet sententiæ immediatè ante positæ. Hic tamen infodiam. Sed appellans ridere, respexit ad verba versus 12.

Sed sum perulanti splene caehinno.

Afferens vero se non esse venditurum, aut commutaturum hæc suam satyram, Iliade, respicit sententiã, qua versu 4. quæstus fuerat.

Ne mihi Polydamas, & Troiades Labeonem prætulerint,

& vult dicere: Etiam si Nero, & alij eiusdem farinae Romanorum proceres, adeo magnificiant Labeonem, Iliadis ineptum scriptorem, ego nihilominus pluris facio libertatem, qua satyram scribo, atque adeo satyram ipsam, quam adulatoriam, parasiticam, & servilem illam gratiam apud Principem: quæ certè ingenui, & magnanimi viri est nota.

AVD ACI quicumque afflate Cratino, iratum Eupolidem prægrandi cum sene palles, aspice, & hæc, si fortè aliquid decoctius audis, vnde vaporata lector mihi ferueat aure. Ordo est: Quicumque afflate audaci Cratino, palles iratum Eupolidem cum sene prægrandi, aspice, & hæc, si fortè audis aliquid decoctius, vnde lector ferueat mihi aure vaporata. His verbis exponit, quos velit suarum satyrarum lectores, & sic respondet minis Monitoris, dicentis, Neminem futurum suarum satyrarum lectorem.

Ipse

Ipse vero eos ad legendum inuitat, qui veteres lectitauerunt comicos, & ex tali lectione, eorum hauserunt spiritum: alios autem contemnit, quia popolare iudicium, & plausus, nauci sunt facienda: turba namque adeo malus est iudex, ut Euripides dixerit, se non discere à populo fabulas scribere, sed scribere, ut populum doceret, ideo non debere se illi accomodare, sed è contra. *Audax* autem, quandoq; sumitur in bonam partem pro forti, & fidente viribus, nec sine causa animum in aduersus despondente. Sic Virgil. 5. *Æneid.* versu 67.

*Quiq; pedū cursu valet, & qui viribus audax,
Aut iaculo incedis melior, lauib; sue sagittis,
Seu crudo fidis pugnam committere castro
Cunctis adsis, meritaq; expectens præmia
palma.*

Sic Tibullus lib. 4. Panegyrico ad Messalam,

*Non te vicino remorabitur obuia Marte
Gallia, nec latis audax Hispania terris.*

Verum is propriè dicitur *audax*, qui est extrême oppositus timido, nempe qui absque prudentia, & consideratione virium suarum, & aduersarij, vel negotij, ruit in opus, utcumque cadat euentus; sic Horatius lib. 1. carminum Ode 3.

*Audax Iapeti genus,
Ignem, fraude mala, gentibus intulit.*

Et Ouid. de Anna 3. Fastorum ait:

Nox erat, ante torum visa est adstare sororis.

Squallenti Dido sanguinolenta coma

Effuge, ne dubita, maestum soror, effuge cecum;

Sub verbum querulas impulit aura fores

Exi-

Exiit, & velox humili super arua fenestra

Se iacit, audacem fecerat ipse timor.

Sic de Vlyffe Tibull. lib. 4. Paneg. ad Messalā.

Ille per ignotas audax erraueris vrbes.

Et hoc modo audax confunditur cum temerario, nam hic est qui temere absque salutis respectu, periculis se exponit, ille vero, qui impetu, sine prudentia, & rationis consilio, in ea ruit. Et videtur Cratinum fuisse talem, qui, ut dici solet, aperto Marte cum vitijs, & vitijs congressus, nullo curabat sale, aut lepore condire conuitia, & maledictiones, quibus suæ refertæ erant Comœdiæ. Ideoq; veteris comœdiæ poetarū maledicētissimus, omnium, quos, notauit, offensionem incurrit, in quo summa indignit audacia, ut propterea merito hic denominatus fuerit audax.

AFFLATE. Non placet hic constituere Enallagen casus, quasi diceretur: O tu qui es afflatus Cratino, nam optimè stat vocatiuus, afflate, ad eum, qui, ex assidua lectione, videri poterat Cratini hausisse spiritum. Ducta est autem metaphora à quibuscumq; odoriferis, ut ab vnguentis, floribus, pomis, & similibus, immo & à graueolentibus, cœno, sulphure, & alijs: quæcumque enim circa talia diutius manserint, illorum afficiuntur odore. Et ita vult, eos, qui sapientum, aut studiosorum habuerint consuetudinem, ex ea plurimum sapientes euadere, & studiosos: Hinc sapientibus monemur conuiuere, & à sceleratis cauere, nam ut dicitur Ecclesiastici 13. *Qui tangit picem, inquinabitur ab ea.* Talis enim quilibet erit, quales ij, quibus conuiuit, nam et flagitiosi

tiosi verbo, & exemplo veenatum, pestilentemque halant spiritum, quem attrahentes proximi, perniciosius inquinabuntur, quam qui attraxerit procedentem ab affecto morbo Gallico, vel Epidemia lue: ita sapiens, spiritum videtur fundere salutarem, siue Cœlestem, quem attrahentes, visu, vel auditu, vicini, meliores in dies euadunt.

CRATINVS ex Egyra insula, Callymadis filius, philosophus voluptuarius, priscae comœdiæ inuentor, floruit Athenis Olympiade 94. iuxta Annales Sculteti, vbi in Dionysiacis, seu ludis Bacchi, primus Comœdiam induxit. Hac prima Comœdia, absque velo, & tergiuersatione, apertè, & nominatim Ciuium quorumcumque, & Principum Rerumpub. vitæ, & mores carpebantur: vnde Aristophanes ea, quam appellauit Nebulæ, quum Socratem impietatis, & corruptæ iuuentutis arguisset, ansam dedit, vt is capitis damnaretur. Inde quum experientia compertum esset, ex hac poetarum maledicendi licentia, multa sequi inconuenientia, lege tantum, vt poeta qui apertè, seu nominatim alteri cuicumque maledixisset, fuste feriretur. Hac ergo libertate sublata è scena, cœperunt poetæ vti personis fictis, allegorijs, disterijs, & alijs dicendi formis, & maximè satyris: satyra enim proximè accedit priscae comœdiæ, excepto quod non recitatur è scena, & plerumq; reticet eorum nomina, quos carpit: quamuis tam Lucilius, quàm Horatius, & etiã Iuuen. plerosq; nominatim arguerint. Priscae ergo Comœdiæ iuuetor fuit Cratinus, quem imitati fuere Eupolis, & Ari-

Aristophanes, quos iungit **Hor.** *l. ser. sat. 4.*

Eupolis, atq; Cratinus, Aristophanesq; poeta,

Atq; alij, quorum Comædia prisca virorū est,

*Si quis erat dignus describi, quod malus, aut
fur,*

Quod mæchus foret, aut sicarius, aut aliqui

Famosus, multa cum libertate notabant.

Et quum omni voluptatum generi, sed in

primis ebrietate foret addictus, de eo dixit

Horat. *lib. 1. Epist. 19.*

Nulla placere diu, nec vivere carmina possunt,

Quæ scribuntur aqua potoribus.

Et nihilominus vitam extendit ad annos no-

naginta septem. Quod autem **Eusebius**, refe-

rente **Ioanne Bond**, asserat, eum floruisse

Olympiade octuagesimâ primâ, & vixisse una

cum **Platone**, falsum videtur; nam **Aristophanes**,

Cratino ævo posterior, condemnationis

Socratis, qui **Platonem** in philosophiam in-

troduxit, autor fuit, unde si **Aristophanes**

Platonem præcessit, non potuit **Cratinus** cum

Platone vixisse.

IRATVM Eupolidem. **Eupolis Atheniensis**,

qui septemdecim scripsit priscas comædias, &

tales, ut nouem ex ipsis in concursu victoriam

reportauerint. His hominum vitia tanta ca-

stigabat seueritate, ut audientibus, siue legen-

tibus terrorem incuteret. Eas nihilominus sa-

libus, & iocis condiebat, & ideo libenter au-

diebatur. Quia vero dicunt eum iocis fuisse

refertum, **Casaubonus** iudicat ei non conue-

nire epitheton irati, quo à **Persio** notatur; sed

quum **Cornutus**, & alij asserant, **Persium** uni-

cuique conueniens epitheton assignasse, au-

dacis

dacis Cratino, pregrandis Aristophani, & irati Eupolidi, non est curandum de Casauboni scrupulo: nec enim repugnat aliquem esse vehementem, & iratum, ut terrorem afferat, & nihilominus falsum. De eius vero morte, quidam afferunt obijisse oppressum thalami ruina prima nuptiarum nocte, adferentes illud Ovidij in Ibin:

Sit tibi coniugij nox prima, novissima vite:

Eupolis hoc perijt, & nova nupta modo.

Verum Eupolis iste, non fuit poeta comicus, de quo nunc est sermo, sed alius Niciz filius, qui ducta Glycerio, Eudici filia, prima nocte nuptiarum, cubilis casu, obrutus est. Alij asserunt obijisse, in mare demersum iussu Alcibiadis, quem in vna ex suis Comædijs, Baptis nomine, lacerauerat, quod voluit Platonius his verbis à Plautio hic relatis: *Scimus Eupolidem, quoniam Baptas, fabulam docuerat, ab ijs ipsis in mare submersum, contra quos Baptas emisserat.* Alij afferunt perijisse navali prælio commisso ab Atheniensibus contra Lacedemonas, cuius mors adeo Atheniensibus displicuit, ut publico cauerint edicto, ne deinceps poetæ militarent. Potuit tamen Alcibiades ipsum sub se militantem, submergere, & deinde publicare, eundem præliando occubuisse.

PRÆGRANDI cum sene. Aristophanem intelligit, Philli filium, Lindo Rhodi oppido natum, sed, lege, Ciuem Atheniensem, qui priscae Comædiæ fabulas quinquagintaquatuor edidit: præ omnibus facetus, salibus refertus, ac iocis: sermone Attico, adeo purus, ut quum Dionysius aliquem ab Atheniensibus peteret

At-

Atticæ linguæ eruditum, isti Aristophanem illi proposuerint. Filios habuit sui in Comœdia imitatores, Arator, & Philippum, & Philetum. Denominatus est autem senex prægrandis, non tam ob ætatem, non enim scimus ipsum expleſſe annum nonageſimumſeptimū, ut de Cratino legimus: nec quod alijs duobus fuerit natu maior, quum Cratinus ſaltem ipſum antecēſſerit, qui priſcæ Comœdiæ fuit inuentor. Sed dictus eſt ſenex prægrandis; ob ingenij excellentiam, quā tot fabulas, & tam diuerſas edere potuit, quot nullus alius. Vel ob argumentorum grauitatem, ſicut eadem, grauis argumenti, cauſa, Lucilius, quadrageſimoſexto ætatis anno mortuus, ab Horat. 2. ſer. ſat. 1. dictus eſt ſenex, ubi de eo loquēs ait:

quo fit, ut omnis

Votina pateat, veluti deſcripta tabella

Vita ſenis.

PALLES. Quod hic palles legimus, in aliquibus codicibus eſt Polles, quaſi ſit: O re, qui tantū vales, quantū Eupolis, & Ariſtophanes: quæ lectio, tam quoad intelligentiam huius textus, quam quoad intentum, & mentem autoris, poſſet ſuſtineri. Sed quia emendatio-
ra, & ſerè omnia exemplaria, habent, Palles, hanc lectionem retinemus, & iuxta eam interpretandus eſt textus. Ille ergo pallere dicitur, qui pallorem contraxit. Pallor autem eſt color ille, qui apparet in cute, quum pellis, ſanguine deſtituta, liueſcit, quod accidere ſolet ſubito timore perculſis, ſanguine ad interiora, in cordis ſubſidium, ſe recipiente. Et ita dicitur pallere Eupolidem, aut Ariſtophanem, quia

quia legens eorum scripta, vel videns representari ipsorum fabulas, aduertensque quanta acerbitate inuehantur in viros etiam primarios, etiam nominatim, timet ipsis poetis, ne quid mali patiantur ab illis, quos ita prosciunt. Siue quia legens, aut aspiciens huiusmodi fabulas, & considerans nominatos, insultatosque pessimæ frugis nunc hos, nunc illos, timet ne per vices, ipse quoque eadem accusetur vehementia, quando, ut de Eupolid diximus, tam seuerus erat obiurgator, ut audientibus terrorem incuteret. Sed melius dicemus, & ad rem, pallere Eupolidē, & Aristophanem, qui erat assiduus in eorum lectione iuxta illud satyræ 5. versu 62.

At te nocturnis inuas impellescere chartis,
& aliud procerum. Pallidamq; Pirenē, vbi explicauimus quare studium, & contemplatio pallorem inducant.

DECOCTIVS, à verbo decoquo, & nomi decoctum. Decoquere autem est coquendo paulatim absumere, & diminuere, ut aqua mustum, & alij humores, per diuturnam, & fortem coctionem, ad tertias, vel quartas, alias partes rediguntur. Res autem sic decoctionem diminutæ, plus virium habet quia per coctionem, separatis partibus tenuioribus, in eo, quod remansit tota ferè rei substantia continetur: ideo infirmis decocta exhibent medici, quia illa, in parua molis quantitate, stomachum non grauante, magna conetur virtus, naturam roborans: Decoctum ergo dictum est translative, ad significandam rem, quæ per coctionem, & diminutionem

per

Textum quartum. 431

perfectior, aut virtuosior euasit, & ita legimus Virgilium consueuisse, horis matutinis, quin, quagenos, vel etiam centenos versus componere, quos deinde, vespertina opera, ad decos, vel duodenos coartabat, & sic eos quasi decoquens, & diminuens, perfectiores reddebat. Vnde quod hic dicitur, Decoctius, metaphoricè accipiendum est, pro, limatius, elaboratius, atque perfectius.

VNDE vaporata. In nonnullis legitur. Inde vaporata, quasi diceret: Talem opto lectorem, qui autem habeat vaporatam, id est calefactam ex lectione veterum comicorum: nam iste legens meas satyras, inde magis feruebit. Sed tam futurum subiunctiui *Ferueat*, quam quod hoc dictum, continuandum videtur potius cū eo, quod immediatè, quam cum eo, quod mediatè ante præcesserat, & immediatè locutus fuerat de maiori perfectione suarum satyrum, supra veteres comicos, de quibus dixerat, esse his fortè decoctiores, ideo puto legendum esse, *Vnde*, potius, quam, *Inde*, quasi dicat: Tu lector veteris comædiæ, & afflate spiritu Cratini, qui ex frequenti euolutione operum Eupolidis, & Aristophanis, pallorem contraxisti, ne dedigneris meas satyras legere, nam fortè in eis offendes aliquid elaboratius, ratione cuius (id enim est *Vnde*) non te pigebit eas iterum legere, dummodo inquam venias accensus ex illorum lectione, ut *Vnde*, sit idem, ac ex quo: sic apud Virgilium 5. *Æneidos* versu 568.

Alter Arys, genus Vnde Athys, duxere Latini.
APRIS autem vaporata à plerisque intelligi-

tur

tur afflata, seu calefacta ex assidua, attenta, & studiosa lectione veteris comœdiæ. Sed congruentius litteraliter intelligemus aurem vaporatam, dici exsiccatam, & ita purgatam à sordibus ex humiditate contractis. Et inde translatio ab aëre corporis ad aurem mentis, hæc tunc dicitur vaporata, quum à passionibus est libera. Vnde sensus erit: Si tu, mi lector, mentis aurem habueris vaporatam, nempe liberam ab ira, cupiditate, & alijs perturbationibus: & post lectionem veterum comicorum, meas legeris satyras, feruebis ad eam iterum reuoluendas.

FERUEAT. Feruere dicitur de eo, quod e igne vehementem contraxit calorem, vt de ferro ignito, & aqua bulliente. Transfertur à ea, quæ modo quocumque incaluerunt: hinc mustum feruet, dum transit in vinum; & madum tempestatibus agitur, & homo dum passionibus vehementius commouetur. Sed nullo ex his modis, nunc sumitur. Feruet etiam opus, quum studiosa diligentia promouetur: forum, quum plures ad ipsum confluunt; Martial. lib. 2. epigramm. 64.

*Si schola damnatur, fora litibus omnia feruunt
Ipse potest fieri Marsyas Causidicus.*

Et altero, vel utroque hoc modo nunc intelligitur, vt vel vnus, atque idem, captus voluntate harum satyrarum, frequenter illas legat, vel plures ad eas concurrant. Et hic adest metonymia causæ, nam lector ferueat mihi, cum est, pro, sit assiduus, vel multus concurrat ad lectionem mearum satyrarum.

AURE. Auris est pars capitis, quæ sonos, & voces

voces percipimus ab hauriendis huiusmodi sonis dicta, esto scribatur absque aspiratione. Differt ab auricula, quæ propriè est auris exterior, & membrum corporis: vel mollis illa particula, quæ infima, & inferior auris appellatur. Auris vero est ipse sensus, & potètia auditiva corporalis, sed transfertur etiam ad intelligentiam. Hinc Mart. lib. 3. epigr. 28.

Auriculam Mario grauitè miraris olere ?

Tu facis hoc: garris Nestor in auriculam.

Sic Virgilius lib. 3. *Aeneidos* versu 39.

gemitus lacrymabilis imo

Auditur tumulto, & vox reddita fertur ad aures.

Sed frequenter auris, & auricula promiscue pro eodem accipiuntur. Et vt docent philosophi, aures etiam exteriores sunt animorum indices, nam exiguae, bonorum morum notam habent: magnæ vero, loquacitatis, & stultitiæ. In mulieribus vero, rubètes, proximè peractæ fornicationis, signum exhibent; sic Iuuen. *satyra* II. versu 186.

Prima si luce egressa, reuerti

Nocte solet, tacito bilem sibi contrahat vxor

Humida suspectis referens multitia rugis,

Vexataq; comas, & vultum auremq; calètem.

Et Suetonius in *Caligula* cap. 36. *Quoties libuisset, egressus triclinio, quum maximè placidam seuocasset, paullo post, recentibus adhuc lasciuie notis, reuersus, vel laudabat palam, vel vituperabat: singula numerans bona, malaue corporis, atque concubitus.* Et clarius idem Suetonius in *Octauio* cap. 69. *M. Antonius super festinatas Liiuie nuptias, obiecit, & faminam con-*

fularem è triclinio viri coram in cubiculum abductam, rursus in convivium, rubentibus auriculis, incomptiore capillo, reductam. Nec tantum in hominibus, etiam in bestiis, aures animorum sunt indices. Hanc Plinius lib. 11. cap. 37. inquit: In equis, & omni iumentorum genere, indicia animi præferunt: fessis marcidæ, micantes pauidis, subrectæ furentibus, resolutæ egris. Rectè autem in lectoribus vaporatas exigit aures, nam si animos passionibus habent occupatos, rectum ferre iudicium non poterunt.

NON hic qui in crepidas Graiorum ludere, gessit, sordidus & lusco, qui possit dicere lusce, sese aliquem credens, Italo quod honore supinus, fregeris heminas Areti adilis iniquas. Dixerat quos eligeret suarum satyrarum lectores, nunc exponit, quos rejiciat: interdicens ne ad eas legendas accederent subannatores sapientiæ Græcorum, nec vitij inquinati, alios arguentes: nec gloriosi ob adeptum vilem magistratum. Renuit ergo lectores, tam eos, qui Græcos, & omnem elegantiorum cultum, vel transmarinam irrident sapientiam: quam qui nedum philosophiam, sed omnes liberales contemnunt artes, easque habent ludibrio. Crepidas autem dicit, quas Romani soleas, vel caligas appellabant. Et, si Servium audiamus, Ethruscorum erat calceamentum: quod corrigijs circa pedes, & cauillos ligabatur: ita dictum à crepitu, siue sono, quem, inter incedendum, edebat, dum calcaneo pulsabatur. De quo sic Gellius l. b. 13. cap. 2. [Titus Castricius rhetoricæ disciplinæ Doctor, qui ha-
buit

buit Romæ locum Principem declamandi, & docendi, summa vir auctoritate, grauitateque, & à D. Adriano ob mores, atque litteras spectatus, quum me præsentem (vsus sum enim eo magistro) discipulos quosdam suos, Senatores, vidisset die feriato, tunicis, & lacernis indutos, & Gallicis calceatos: Equidem, inquit, maluissem vos togatos esse. Pigritum est cinctos saltem esse, & penulatos. Sed si hic vester huiuscemodi vestitus, de multo iam vsu ignoscibilis est, soleatos tamen vos P. R. Senatores, per Urbis vias ingredi, nequaquam decorum est: non herclè vobis minus, quam illi tum fuit, cui hoc M. Tullius pro turpi crimine obiecit. Hæc me audiente Castricius, & quædam alia ad eam rem conducentia, Romanè, & seuerè dixit. Plerique autem ex ijs, qui audierant, requirebant, quur soleatos dixisset, qui Gallicas, non soleas haberent. Sed Castricius profectò scitè, atque incorruptè locutus est. Omnia enim fermè id genus, quibus plantarum calces, tantum infimè teguntur, cætera propè nuda, & teretibus habenis iuncta sunt, soleas dixerunt, nonnumquam voce Græca, crepidulas. Gallicas autem, verbum esse opinor nouum, non diu ante ætatem M. Ciceronis vsurpari cœptum, itaque ab eo ipso positum est in 2. Antonianarum, Cum Gallicis inquit, & lacerna cucurristi: neque in ea significatione id, apud quemquam alium scriptum lego, grauioris dumtaxat auctoritatis scriptorem, sed, vt dixi, crepidas, & crepidulas, prima syllaba correpta, id genus calceamentū, appellarūt, quod Græci κρηπίδας

vocant, eiusque calceamenti sutores, crepidarios dixerunt. Sempronius Asellio in liberum gestarum 14. Crepidarium, inquit cultellum, rogavit à crepidario sutore.] Verum, ut Persius hic innuit, calceamentum erat Græcorum proprium, maximè philosophorum: & quum Græci à Romanis molles haberentur, tale calceamentum, ab his, militarè virum dedecere credebatur. Earum meminisse Horatius, dicens 1. ser. sat. 3.

*si dives, qui sapiens est,
Et sutor bonus, & solus formosus, & est Rex,
Quur optas, quod habes? non nosti quid pater
inquit*

*Chrysippus dicat, Sapiens crepidas sibi nūquam
Nec soleas facit, sutor tamen est sapiens.*

Hic tamen Persius, crepidarum nomine, Græcorum intelligit elegantiam in corporis cultu, quam irridebant Romani: qui quum multis moralibus, naturalibus, & fortuitis sordescerent vitijs, nec in Græcorum moribus haberent quid reprehenderent, exteriorem carpebant cultum, ut mollem, & militari indecentem viro.

LVDERE *gestit*. Gestire est lætitiā, aut alium animi affectum, corporis motibus indicare: vel est vehemens desiderium, corporis motu manifestare. Sic Plautus Milite glorioso Actū 1. scena 1.

*Nam ego hanc macheram mihi consolari volo
Ne lamentetur, neve animum despondeat,
Quia se iam pridem feriatam gestitem,
Quæ misera gestit factum facere ex hostibus;
Et idem Amphitruone Actū 1. scena 1.*

Ge-

Gestiunt pugni mihi.

Et Terent. Phormione Actu 1. scena 5.

Egone illi non succenseam? ipsum gestio

Dari mi in conspectum.

At vero, quum poeta nunc ait, se eum nolle lectorem, qui gestit ludere in crepidas Graiorum, illius denotat voluptates, qui Græcorum elegantio rem cultum irridet. Et ita crepidæ accipiendæ sunt per senecdochen partis pro toto, vel speciei pro genere, pro omni specie cultus Græcorum.

SORDIDVS est, qui cæno, luto, oleo, vel alio inquinamento est conspurcatus. Sic Cicero 3. Tusculanarum: *Sæpe sub palliolo sordido est sapientia.* Et Ovidius lib. 3. de arte ait:

Quum fieres, lapis asper erat, nunc nobile signum,

Quas geritis vestes, sordida lana fuit.

Et etiam qui illuie squalet, aut pædore, & quilibet de gente hircosa centurionum. Virg. 6. AEneid. versu 298.

*Portitor has horrendus aquas, & flumina
seruat*

Terribili squalore Charon, cui plurima mento

Canities inculta sacet, flant lumina flamma,

Sordidus ex humeris nodo dependet amictus.

Transfertur ad natalem, unde sordide natus dicitur ille, qui vili, aut infami genere fuerit oriundus. Sic Liuius lib. 22. cap. 25. *Unus inuentus est suator legis C. Terentius Varro, qui priore anno Prætor fuerat, loco, non humilis solum, sed etiam sordido ortus: patrem, lanium fuisse ferunt, ipsum institorem mercis, filioque, hoc ipso, in seruilis eius artis ministeria usum.*

Is iuuenis, ubi ex eo genere quæstus, pecunia & patre relicta, animos ad spem liberalioris fortuna fecit, togaque & forum placuere, proclamando pro sordidis hominibus, causisq; aduersus rem & famam bonorum, primum in notitiam populi, deinde ad honores peruenit. Sordidus etiam dicitur ille qui, vel avaritiæ seruiens, seipsum & alios habet illiberaliter, vel quæstum facit ex rebus vilibus, & turpibus. Sic Horat. l. ser. satyta 1.

quidam memoratur Athenis

*Sordidus ac dines, populi contemnere voces,
Sic solitus: Populus me sibilat, ac mihi plaudo
Ipse demi, simul, ac nummos contēplor in arca.*
Sic Cicero l. Officiorum: Primum improbantur ij quæstus, qui in odia hominum incurunt, ut portitorum, & feneratorum: illiberales autem, & sordidi quæstus, mercenariorum omnium, quorum opera, non quorum artes, emuntur. Est enim in illis, ipsa merces, auctoramentum seruitutis. Sordidi etiam putandi, qui mercantur à mercatoribus, quod statim vendant, nihil enim proficiunt, nisi admodum mentiantur, nec enim quidquam est turpins vanitate. Opificesq; omnes in sordida arte versantur, nec vero quidquam ingenuum potest habere officina: minimeque artes hæc probandæ, quæ ministræ sunt voluptatum, ceterij, lanij, coqui, factores, piscatores, ut ait Terentius &c. Quocumque modo sordidus sumatur, conuenit huic textui, maximè si pro ignobili, auaro, & cultum negligente.

LESCVS is est, qui altero captus est oculo, qualis fuit Annibal, de quo Iuuenalis satyra 10. versu 157,

O qua-

Textum quartum 439

*O qualis facies, & quali digna tabella,
Quum Getula ducem portaret bellua luscum!*
Et Martialis lib. 4. Epigramm. 65.

Oculo Philænis semper altero plorat.

Quo fiat istud quæritis modo? lusca est.

Sed per senecdochen sumitur pro laborante vitio quocumque, siue morali, siue naturali, aut fortuito. Ineptè autem faciunt obijcientes proximis vitia naturalia, in quæ illi nulla sua inciderunt culpa. Et ideo dicebat Isocrates: Nemini unquam calamitatem exprobres, est enim fortuna communis, futura vero occulta, & incomperta. Vade peccatum istud anathemate feritur, Canone Apostolorum 56. his verbis: *Si quis Clericus, claudum, vel surdum, vel enim cui vitiosus est incessus, irriserit, separetur. Similiter & laicus.* Variæ sunt autem huius loci lectiones: quidam legunt, ut posuimus: alij: Et lusco, qui poscit dicere lusce. Alij: & lusco, qui possit dicere luscus. Quamcumque tamen sequaris lectionem, versus servat tam sensum, quod quis gaudeat obiectare vitium, quod habet: quam syllabarum quantitatem. Differentia tamen est, nam legendo: Et lusco, qui possit dicere luscus, significatur, quod quis obijciat vitium, quo laborat ipsemet obijciens. Legendo vero: Et lusco, qui poscit dicere lusce, ostenditur, istum prouocare alios ad obijciendum proximo vitium, quo laborat. Et quamvis hanc lectionem probet Casaubonus, ex contextu tamen conijcio, menti poetæ conformiorem esse; Et lusco, qui possit dicere lusce, nam iste obijciendo alteri vitium, redhostimentum, & rationem

non formidat, quia Italo est honore supinus, quæ ratio redditæ, indicat hanc esse germanam lectionem.

SESE aliquem credens. Interuenit hic Tapinosis, seu Diminutio, nam credere se aliquem, est, magnificam de se habere opinionem, quod est esse elatum, superbum, & arrogantem, alios quoscumq; contemnentem. Et hoc ideo, quia fungebatur, vel functus fuerat honore Italo, nempe Ædilitate. Hic enim solus magistratus relictus fuerat Municipijs, & Colonijs Italiæ. Consules enim, Prætores, & alij Magistratus habentes imperium, nullibi in Urbibus Italicis eligi mittebantur, sed S. P. Q. R. præfides eis mittebat, qui ius illis dicerent, & iustitiâ Prouincialibus, & municipijs ministrarent. Ædiles autem eligi mittebantur, quorum curæ demandabantur ædes sacræ (à quibus nomen traxere) & ludi faciendi, tum in eorumdem Deorum honorem, tum in populorum oblectationem. Ædiles etiam annonam curabant ne deficeret, & ut pondera, ac mensuræ iustæ forent. Et hic honor ædilitatis, exercitus, etiam Romæ, minimus omnium erat, ideoque iunioribus mandabatur, ut hinc gradum sibi facerent ad ampliores: in municipijs vero omnino despicabilis, ut vanū fuerit hinc gloriari.

SUPINVS est, qui dorso incumbens, ventrem, ac faciem Cœlum versus habet. Sic Iuuenalis satyra 3. versu 278.

*Ebrins, ac petulans, qui nullum fortè cecidit
Dat penas, noctem patitur lugentis amicum,
Pelidæ, cubat in faciem, non deinde supinus.*

Sic

Textum quartum. 441

Sic Statius libro 6. Thebaidæ versu 785.

*Non leo, non iaculo tantum indignata recepto
Præcipitasque retro inuenem, atque in terga
supinas.*

Et quia hic recubitus conuenit negligenti, vel otioso, inde supini nomen translatum est ad mollem, desidem, & otiosum. Sic idem Iuuen. sat. 1. versu 66.

Et multum referens de Mecenate supino.

Quia vero tales esse consueuerunt, qui nihil sibi imminere suspicantur, alioquin de illo solliciti, expergiscerentur: ideo nihil timentes, securi, erecti, & arrogantes sunt: & inde supini nomen ad hoc animi vitium, superbiam, & arrogantiam significandum venit, quasi id præferant tali corporis gestu, ut incedant erecti, quasi veru deglutissent.

HEMINA est genus mensuræ, dimidium continens sextarij, seu drachmas sexaginta. Verum hic per senecdochen sumitur pro quocumque pondere, vel mensura. Sic mensuram nominat Plautus Milite glorioso Act. 3. sc. 2.

*Neque equidem heminas octo exprompsi in
urcenm.*

Sic heminam pro mensura posuit Seneca de Tranquill. animi cap. 14. Minabatur Theodoro philosopho, Tyrannus, mortem, & quidem insensatam: Habes, inquit, quæ tibi placeas, hemina sanguinis in tua potestate est: nam quod ad sepulturam pertinet, ò te ineptum, si putas interesse, supra terram, an infra putrescam? Edilis autem erat, prouidere, nedum ut merces, & annona suppetere, & iusto pretio distraherentur; sed etiam ut pondera, & mensuræ

i ista forent. Sic accepit Plautus, Rudente
Actu 2. scena 3.

quamvis fastidiosus
Ædilis est, si quæ improbae sunt merces, iactas
omnes.

Et Iuuenalis satyra 10. versu 99.

Huius qui trahitur prætextam sumere manis
An Fidenarum, Gabiorumq; esse potestas?

Et de mensura ius dicere, vasa minora

Frangere pannosus vacuis Ædilis Plubris?

ARETI. Quidam antiquus codex habet
Ereti. Eretum autem erat vicus quidam, po-
tius, quam Vrbs, vel opidum, situm in Sabi-
na supra Tiberim, decem & octo passuum
millibus ab Vrbe distans, nunc fortè Mons
rotundus: appellatumque Eretum ab Era, Iu-
none, ibi specialiter culta. Eius meminit Virg.
7. Æneid. versu 710.

Vna ingens Amiterna cohors, priscaq; Quirites,
Ereti manus omnis, olim feraque Mutusca.

Laudantur autem vsque modo vasa figulina
inde venientia: & de huiusmodi vasibus Bretinis
potest intelligi, quod ea fregerit Ædilis. Sed
communior lectio habet Areti, quod dictum
est per Apocopen pro Aretij. Est autem Aretium
Vrbs Etruriæ antiquissima, & famosissima,
inter præcipuas Europæ, quam ferunt
conditam ante Regnum Israelitarum: & fuit
aliquando potentissima, sicut & Perusium, ac
Vetulonia, quæ nunc est Viterbium, ut co-
gnoscamus ex Liuiolib. 10. cap. 3. & 6. Fuit
etiam Romanorum Colonia, & vsque modo
manent in ea antiquæ magnificentiæ reliquæ.
Laudabantur maximè figulina Aretina, unde

Mar-

Textum quartum. 443

Martialis libro 14. disticho 96.

Aretina nimis ne spernas vasa monemus,

Lautus erat Tuscis Porsena fictilibus.

Poterant ergo heminæ, quas Ædilis iste frēgit, esse Aretinæ: sed præstat interpretari eum ædilitate functum Aretij, vndecumque fuerint heminæ.

NEC qui abaco numeros, & secto in pulvere metas scit risisse vaser, multum gaudere paratus si Cynico barbam petulans Nonaria vellas. His verbis designatur aliud genus, eorum, quos arcet à lectione harum satyrarum. Et quamvis expressè non meminerit, nisi contemptorum Arithmeticæ, & Geometriæ, per senecdochen nihilominus, irrisores intelligit cuiuslibet partis philosophiæ, vel artis liberaliis, ut sit sensus: Nec ille has satyras aspiciat, qui, dolosus, irridere nouit numeros abaco, & notas in secto pulvere designatas: quiue est facilis, promptusq; ad cachinnandum, si prociua prostituta, philosopho, fecerit contumeliam. *Abacus* autem in primis dicebatur tabula, siue scrinium, in quo exponuntur vasa aurea, argentea, myrrhina, chrysellina, & similia, mensarum vsui destinata. Secundo abacus est tabula calculatoria, in qua pinguntur numeri, & inde facile deleri possunt. Ea etiam nunc vtuntur Musici, & Arithmetici, quam dicunt mensam Pythagoricam. Et de hac potest intelligi: *Et qui abaco numeros.* Abacus etiam est ipsa supputandi, calculandi, & numerandi peritia, quam Arithmeticam dicimus. Qui ergo numeros abaco descripsit, est Arithmeticus, vsus tabula, seu mensa Py-

thagorica , & quilibet alius scientificus .

ET secto in pulvere metas . Metæ sunt congeries rerum, siue acerui, formati ad modum turbinis inuersi, siue figura pyramidali, parte inferiori lata , superiori vero terminata in conum acutum , quales fiunt in agris à rusticis, fœni, & palearum congeries , easque metas appellant . Sic Columella lib. 2. cap. 19. *Est autem modus in siccando , ut neque peraridum, neque rursus viride colligatur : alterum quod omnem succum si amisit , stramenti uicem obtinet : alterum , quod si nimium retinuit , in tabulato putrescit , ac sepe concaluit ignem creat , & incendium nonnunquam etiam cum fœnum cecidimus , imber oppressit : Quod si permaduit, inutile est idum mouere: Meliusque partiemur superiorem partem sole siccari . Tunc deum conuersemus , & utrūque siccatum coarabimus in striam, atque ita manipulos vinciemus : nec omnino cunctabimur , quo minus sub rectum congeratur, vel, si non competit ut, aut in villam fœnum portetur , aut in manipulos colligatur. Certe quidquid ad eum modum quo debet, siccatum erit, in metas extrui conueniet, easque ipsas in angustissimos uertices extrui : sic enim commodissime fœnum defenditur à pluuijs , quæ etiam si non sint , non alienum tamen est prædictas metas facere , ut si quis humor herbis inest , exudet, atque excoquatur in acerbis. Metæ quoque erant columnæ pyramidales , locatæ circa extremitatem circi & campi, quas quadrigæ, post demensum totum spatium, septies circuire tenebantur : & qui, absque impactione ad illas, quadrigas flectebant, victoriæ præmium*

mium referebant in ludis Circensibus. Quod innuit Propertius lib. 2. eleg. 19.

An prius infecto deposcit præmia cursu,

Septima, quam metam triverit ante rota.

Et quia metæ erant in extrema parte Circi, ad quas cursus terminabatur, meta pro termino ponebatur. Sic Virgilius 1. Æn. vers. 282.

*His ego nec metas rerum, nec tempora pono,
Imperium sine fine dedi.*

Et quia erant figura pyramidalis, hinc trianguli, cylindri, & multæ aliæ mathematicorum figuræ, in acutum angulum terminatæ, metæ dictæ sunt. Et de his nunc loquitur, & per senechdochen de quacumque figura mathematica, & tota geometria. Quæ figuræ rectæ describuntur in pulvere secto: geometræ enim, radio suas in pulvere designant figuras, ut si intentæ demonstrationes primò non successerint, deleri faciliè possint, & aliter experi, alias describendo. Pulvis autem quum quid radio, seu virga, in eo describitur, secari videtur.

Si barbam Cynico. Cynicorum philosophorum secta, ab Antisthene Socratis auditore, ortum duxit, appellationem vero à gymnasio, in quo is profitebatur, Cynosarge dicto: quavis ægrè, nec nisi mira Diogenis importunitate, & patientia victus, docere cœperit. Nisi maus Cynicos dictos à canibus, (nam cynos Græcè, canis est Latinè) philosophi autem isti canes imitabantur, latrantes, & mordentes. Vnde Diogenes interrogatus, quur canis diceretur, respondit; Quia dantibus, blandior, non dantibus allargo, malos autem mordeo.

Vel

Vel dicti canes, & hos imitari, quia nedum alia naturalia, sed opus etiam generandi in propatulo exercere non verebantur. Et hæc erat nefaria eorum doctrina, quamvis ipsi, sprete naturali, rationali, & alijs philosophiæ partibus, & artibus liberalibus, soli morali (ad eam certè corrumpendam) incumbere, profitebantur. Secta ista, ob dicendi libertatem, plurimum vixit, esto ab omnibus contemneretur, quia eius professores, de sola indolentia, sicut Stoici, gloriantes, libidinibus, & vniuersis vitijs seruiebant. Ideo rectè Cynicus dictus est philosophus iste illusor à meretrice. Id enim dissoluti curabant adolescentes, ad risum captandum, prostitutam aliquam committere cum philosophis cuiuscumque Sectæ fuissent. Vnde Cynicus specialiter nominatus, positus est per senecdochen pro quocumque.

NONARIA petulans. Quid sit petulans, dictum est ad illa verba versus 12.

Sum petulanti splene cachinno.

Nonaria autem dicebatur meretrix, vel quia prostitutis non permittebatur lupanaria, nisi postmeridianis horis aperire, aut iuuentutem ad se allicere: horis vero matutinis, Prætoris edicto, id illis erat interdictum, ne viros aut adolescentes à foro auocarent. Vel à Nouis, qui dies erant infauti, atri & inauspicati, ut innuit Suetonius in Octauio cap. 92. his verbis: *Apud insulam Capreas veterrime ilicis demissos iam ad terram languentesque ramos, conualuisse aduentu suo, adeo letatus est, ut eas cum Rep. Neapolitanorum permutauerit, A Ena-*
ria

Textum quartum. 447

via data. Observabas, & dies quosdam, ne aus postridiè nundinas quoquam proficisceretur, aut Nonis quidquam rei seriè inchoares. Infaustæ autem sunt meretrices illis, quos suis cassibus irretire potuerunt, eos bonis, tam externis, diuitijs, & facultatibus, fama & dignitate, quam aderentibus, & internis, robore, sanitate, virtutibus, & gratia Dei, expilantes. Et ita merito appellatur Nonaria.

VELLAT. Vellere, & euellere idem est, nempe extrahere, & à radicibus extirpare, vt sic in plantis, herbis, & pilis. Sic Horat. lib. I. satyra 3.

*si Rex solus, vellunt tibi barbam
Lasciuè pueri, quos tu nisi fuisse coerces
Urgeris turba circum te stante.*

HIS mane edictum, post prandia Callirhoen do. Edictum, erat tabula Consulis, vel Prætoris, aut alterius Magistratus, qua aliquid facien- dum præcipiebatur. Vel, vt dicit glossa ad illa verba lib 2. Institutorum Ciuium cap. de vsucapione, & longi temporis præscriptione: Edicto Diui Marci canetur, eum qui à fisco rem alienam emit, si post venditionem quinquennium præterierit, posse dominum rei, exceptione repel- lere. Edicto, inquit, idest præcepto generali, alias prætorum dicuntur edicta. Quam tabulam, foro appèdi mos erat, vt omnibus innotesceret, ne ignorantiam prætereire possent, saltem ij, qui præconis vocem, qua primitus publica- tum fuerat, non audierunt; sic Plautus Capti- uis Actu 4. scena 2.

Basilicas edictiones, atque imperiosas habes. Et Ter. Heautont. Actu 4. scena 1.

Pri.

Primum te hoc oro ne quid credas me, aduersum edictum tuum

Pacere ausam.

Et ita fortè Persij tempore edictum erat maribus, vt mane forensia curarent negotia: & meretricibus inhibens, ne lupanaria ante nonam aperirent, & de tali edicto nunc loquitur.

CALLIRHOEN DO. Ab historicis, atque grammaticis Callirhoe scribitur cum duplici R: sed passim à poetis tam Græcis, quam Latinis, per syncopen, cum vnico pronunciat. Existimant aliqui Callirhoen, de qua nunc est sermo, fuisse nobilem illam Virginem Calidoniam, de qua Pausanias lib. 7. refert fuisse adamatam à Coræso Bacchi sacerdote: sed quum illi amoris vicem reddere dedignaretur, is vindictam à Libero patre rogauit, qui suum exaudiens sacrificulum, ebrietati similem, furorem in Calidonios misit, ex quo plures moriebantur. Quapropter Calidonij Dodonæum adiere oraculum, sciscitantes tanti mali remedium: & à Deo didicerunt, non prius finem habiturum flagellum, quam Baccho satisfactum fuisset, per immolationem Callirhoes, aut alterius, qui spontè pro ea mori, & immolari, Coræsi manibus, voluisset. Virgo mortis horrore perculsa, quum eam Ciues (ad omnium pestem sanandam, immolari decreuissent) plures ex sibi cōiunctissimis rogauit, vt sibi in tali adessent articulo, voluntariam pro ea mortem subeundo: sed ab omnibus irrita, tandem ad Coræsum ducta, vt eius manibus Baccho immolaretur: Sacerdos ad præsentiam eius, quam amauerat, de-

quò

Textum quartum. 449

nuò inflammatus, sciensque Numini placando sufficere, si alius pro Callirhoe immolaretur, seipsum pro illa sacrificium obtulit. Illa vero tantum experta Corœsi in se amorem, fera ducta poenitentia, seipsam supra illum interfecit. Quod est argumentum incomparabilis fabulæ à Io: Baptista Guarino Italice æditæ, sub nomine fidelis Pastoris. Ab alijs dicitur, Callirhoen, de qua nunc loquitur, fuisse Virginem Bœotiam, Phoci Thebani filiam, à supra triginta procis in vxorem expectatam: quos Phocus, varijs pro crastinationibus illadebat, & fortè emungebat, vana spe eos lactans: & quū re non posset nisi vni satisfacere, spe omnes ligabat. Id vero aduertentes Proci, conspiratione facta, Phocum occiderunt: Callirhoe vero, patris audita nece, ne iniuriæ pateret, aut violentiæ, clam domo aufugit, ac delituit vsque ad sollemne festum totius Bœotiæ, ad quod vniuersa conueniebat Prouincia. Ad hoc ipsa conuolans, & Palladis ingressa templum, rem, omnibus audientibus, ordine exposuit, patris occisoribus nominatim postulatis, & de eis ultionem poposcit, Qui, quod nihil tale verentes, eo conuenerant, quum se ad necem postulari audissent, ne ad poenam raperentur, fugæ se mandauerunt, eosque Hippotenses receperunt, nec, Bœotijs eos reperentibus, reddere voluerunt: ideoq; , tota Prouincia in eos concitata, conuenit armata ad eius Urbis vastationem. Et quum prælium foret committendum, homicidæ ipsi, è vicino montis Heliconæ iugo, vocem audierunt inclamantis :
Ad-

Adsum, Adsum: quam Phoci, sibi notissimam, esse non dubitauerunt. Itaque commisso prælio, quum victoria penes Bæotios fuisset, Hippota funditus fuit euersa, omnes autem proci illi homicidæ, ignibus consumpti. Alij credunt hanc Callirhoen, fuisse Acheloi fluminis filiam, Alchmeonis vxorem. Alchmeon siquidem Amphiarai, & Eriphiles filius, resciscens, matris dolo, & proditione, patrem inuitum ad bellum Thebanum profectum, ibiq; (vt iam præuiderat) terræ hiatu absorptum: matrem, in patris ultionem necauit: sed huius deinde furijs agitatus, & in insaniam versus, purgari cupiens, Phegeum Alphœsibœæ patrem adiit, a quo, mentis sanitati restitutus, Alphœsibœam duxit vxorem, cui & maternum tradidit monile. Verum quum deinde visam adamasset Callirhoen, Acheloi fluminis filiam, eam vxorem superinduxit, & ex ea filios suscepit. Quæ quum cognouisset de pretioso monili, Alphœsibœæ ab eo donato, virum rogauit, vt illud ad se deferret. Is vero ea de causa ad Alphœsibœam reuersus, ab eius cognatis, Alphœsibœæ fratribus, Teme-no, & Axione, occisus fuit. Alphœsibœa vero, in viri ultionem, fratres necari iussit, vt cecinit Propertius dicens lib. 1. elegia 15.

*Alphæsi bæa suos ultra est pro coniuge fratres,
Sanguinis & chari vincula rupit amor.*

Callirhoe etiam audita viri nece, Iouem precata est, vt filij adhuc impuberes, quam primum adollescere ad patris ultionem, vt dixit Ouidius lib. 9. Metamorph. his verbis:

Tum demum magno petes hoc Achelœia supplex.

Textum quratum. 451

*Ab Ioue Callirhoe, natis infantibus annos
Addat, neue necem sinat esse vltoris inultam.
Iuppiter his motus, priuigna dona nurusq;
Præcipiet, facietque viros impubibus annis.*

Poterit igitur de qualibet istarum intelligi :
nam quælibet ex eis argumentum esse potuit
Tragœdiæ, ad quam Persius remittit eos,
quos arcet à lectione suarum satyrarum.
Alij vero iudicant Callirhoes nomine fon-
tem intelligi, qua appellatione quamplures
existere, vt ille in Attica nouem habens
fistulas : alius in Palestina, calidis, & ad
plerosque morbos pellendos, vtilibus aquis:
& alij alibi. Et si Callirhoe hoc modo su-
matur, poeta remittens ad Callirhoen,
facultatem concedit balneandi, nedum in
aquis illorum fontium, sed, per senecdochen
speciei pro genere, in quocumque balneo.
Sed quia legimus Persij temporibus vixisse
Romæ famosissimum scortum, Callirhoen
nominatum, de hoc puto intellexisse, & per
eamdem senecdochen speciei pro genere,
quancumque meretricem, cum qua scorta-
tionem permittit eis, quos prohibet legere
suas satyras.

P A R A P H R A S I S TEXTVS QVARTI.

Non oportet, inquit Monitor, ò Persi,
pungentibus tuarum satyrarum acu-
leis, auriculas exasperare, offensionem faci-
te sentientes : immo cauere debes, ne à Prin-
cipum exclusus liminibus, prætereuntium.

ex-

excipiatis dictarijs, fannis, atque cauillis, ne-
ue obuij, tecum tales sint, quales cum
ignotis, & peregrinis, canes. Ad hæc Per-
sius. Quantum est ex me, omnia Neronis,
aulicorumque dicta, & facta, sint perfecta,
& adamussim elaborata, nec ea reprehendo,
immo eis applaudo per Euge, & dicendo,
Omnes res eritis mirè benè. Quod si id pla-
cet, rogo apponatur aliquis character, quo
cognoscam quænam sint opera, quæ repre-
hendi non placeat, declaretque Cæsar, quæ
accusari non permittat: tunc enim eis tam-
quam rebus Diuinis, venerationem exhibe-
bo, & erga eas castigandi mittam voluntatem.
Alioquin, quû Lucilio licuerit totam, à mini-
mo ad maximum, vrbè prosciudere, & in pri-
mis palam, & nominatim Lupum, & Mutium,
Senatores Primarios accusare: nec Horatio
aliquis eorum, quos reprehendebat, fuit ira-
tus, etiam si vehementes fuernit vitiorum
castigatores, immo omnibus chari ad more-
tem vsque durauerint: mihi quur interdici-
tur peruersorum insectari vitia, saltem furti-
uè, & clam? Verum indignentur, aut etiam
rumpantur licet, sub his saltem versibus,
tamquam sub terra, ad instar consoris Midæ,
meam proferam sententiam, qua dico Nero-
nem cum alijs eiusdem farinae proceribus,
non plus sapere, nec plus habere iudicij, vel
intelligentiæ, quam habeat asinus. Hanc au-
tem meam satyram, vtcumque Neroni, Auli-
cis, & cæteris eiusdem sensus Romanis, vi-
lem, contemptibilem, & nullius pretij, non
commutauerim cum famosa Iliade Accij Le-
beonis.

Textum quartum. 453

beonis. Nec volo quemcumque mearum satyrarum lectorem, aut auscultatorem: immo eos tantum admitto, qui, ex frequenti veterum comicorum lectione, spiritum contraxerunt audacis Cratini, vel ex evolutione Eupolidis, & Aristophanis, pallorem: talis enim si ad meas satyras legendas accesserit, discernet utrum sit in eis aliquid perfectius, & elaboratius, quam in illis, & utrum sint dignæ, quæ sæpius legantur. Eos vero arceo ab earumdem lectione, qui letantur, quum irriserint elegantiorum Græcorum cultum, quum ipsi vitijis sint inquinati. Et eos arrogantes, quicquid, quod annuo fungantur magistratu Italico, in quo poena aliquæ multauerunt, non verentes talionem, contumeliosè cæteros habent. Ut etiam eos, qui contemnunt, & subsannant omnem philosophiæ partem, vel quamcumque artem liberalem: vel qui gaudent de philosophorum contumelijs, si indignè à quoquam habeantur. Tales ergo prohibeo, nec cuiquam talium indulgeo mearum satyrarum lectionem, quinimmo, earum loco, eis permitto, ut postquam matutinis horis fori vacauerint negocijs, post prandia corporis voluptatibus se se oblectent scorta etiam ductando &c.

Finis Satyræ primæ.

AOI 1165185

Mr
A. O.